مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

رسول الله ﷺ چه تاسو ته د څه حکم کوی هغه اخلئ او د څه نه مومنع کوی د هغے نه منع شئ

پښتو

صَحِیح مُسْلِم شَرِیف

تالیف

لِلإمَامِ أَبِي الحُسَینِ مُسْلِمِ بْنِ الحَجَّاجِ بْنِ مُسْلِمِ القُشَیرِيِّ النَّیسَابُورِيِّ رحمه الله

۲

پښتو ترجمه

مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی عفی عنه

فیضی کتبخانه محله جنگی پشاور
فون: 091-2566505

" وما اٰتکم الرّسُوْلُ فخُذوْہ وَما نھٰکُم عَنه فَانتھُوا "

رسول الله (ﷺ) چه تاسو ته دَ څه حکم کوی هغه اخلئ او دَ څه نه مو چه منع کوی دَ هغې نه منع شئ.

صحيح مسلم

مع

شرح نووی

☆☆☆ تاليف ☆☆☆

ابو الحُسَین مُسلم بنِ الحَجّاج القُشیری رح

٢٠٤ هـ ــــــ ٢٦١ هـ

پښتو مترجم

مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی

ناشر : فیضی کتب خانه قصه خوانی پشاور

فون: ۰۹۱ ۲۵۶۶۵۰۵

موبائل: ۰۳۳۳۹۱۹۴۸۴۶

دَ کتاب نوم ← **صحیح مسلم مع شرح نووی**

پښتو

مصنف ــــــــــــ **ابو الحسین مسلم بن الحجاج القشیری**

مترجم ــــــــــــ **مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی**

زیر اهتمام ــــــــــــ **عبد الاکبر** : 0333=9194846

محله جنګی پشاور

الناشر : **فیضی کتب خانه**

ph: 091=2566505

فهرست مضامین صحیح مسلم جلد دوم

***** فهرست مضامین صحیح مسلم جلد دوم *****

فهرست مضامین صحیح مسلم جلد دوم

★★★★★ فهرست مضامین صحیح مسلم جلد دوم ★★★★★

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم

کِتَابُ الصَّلٰوۃِ

دمانځه مسائل

فائده : دَایمـان نه بعد په تمامو عبادَتونو کښې مونځ وړاندے دے اوپاکوالے دمانځه دپاره شرط دے، یعنی دپاکوالی نه بغیر مونځ نه صحیح کیږی داسے دطهارت داحکامو نه بعد دمانځه احکام لیکلے شوے دی په قیامت کښې به دتمامو عَملونو نه وړاندے دمانځه په بَاره کښې تپوس کولے شِی ، دچامونځ چه صحیح ثابت شولو، دهغه دعملونو حساب به په اسانئ سره کیږی ، اودچا چه مونځ صحیح نه شولو دهغه دنورو عملونو به څه قدر اوقیمت نـه وی ددے دپاره په هرمسلمان باندِ لازِم دی چه هغه دمانځه په خاص طور سره خیال اوساتی۔

چه هریو مونځ په خپل مقرره وخت باندِ دزړه داخلاصه اوبه قلاره قلاره سره لولی ، اوهغه کارکوم چه په عبادت اِلٰهی کښې خلل غورځوی لکه خوړل اوڅکل اولوبے بول او واړه بـول وغیـره نـه وړمبے خپـل ځان اوزګار کړی، اوددے نه پس په مقرره وخت باند مونځ اداکړی، پـه آخرت کښې به په مانځه سره ډیرے زیاتے فائدے حَاصلیږی چه دهغے تذکرے په احادیثو کښې موجود دی ددے نه ماسیوا په دے دنیا کښې هُم ئے ډیرے زیاتے فائدے دی۔

اوّل : داچه دمـانـځـه پـه ذریعه دوړوکوالی نه په اِنسان کښې دوخت دپابندئ عادت جوړیږی اوداامر بالکل واضح دے چه دوخت پابندی په اصل کښې بهترین صفت دے چه دهغے دښه والی نه په مشرق اومغرب کښې چاته هُم اِنکار نِشته دے۔

دویم : داچـه هـرمـونـځ کـونـکے صرف دمانځه په وجه سره دخپلے ظاهری اوباطنی صفایئ انتظام اودَ پاکیزه ګئ انتظام لري، اوصفائی په حقیقت کښې دصحت ضمانت کونکی ده، چه هغه دانسانی تندرستئ دپاره ډیره زیاته ضروری ده۔

دریم :دا چه په هر مانځه کښ قیام (یعنی ولاړه) اوسجده اوقاعده (یعنی ناسته)کولے شی چه دهغے په وجه سره دجسم په هرجوړکښ طاقت پیداکیږی. اوپه بدن کښ چه کومه سُستی اوکاهِلی پیداکیږی هغه دمونځ په اداکولو یعنی نشست وبرخاست په وجه سره دفع کیږی۔

څلورم :داچه دپنځه وخته مونځ اداکولو په وجه سره په انسان کښ دشکر گزارئ اوخلوص اواِخلاص خصلت پیداکیږی ، اوداخبره بلکل واضحه ده چه دخلقواحسان اوکرم لره هغه څوك مَنِی چه هغه دخپل پروردګار عَالم شکر اداکوی ، اویوانسان دمانځه په حالت کښ دپروردګار داِحساناتو شکریه اداکوی۔

پنځم : داچه دَ اکثرو اوزیاتو گناهونو نه بچ کونکے څیز مونځ دے بعضے وخت یوسړے دخپل شامَتِ نفس په وجه سره دځه گناه دارتکاب دپاره تیار شی لیکن کله چه هغه ته دمانځه دقضاء کیدو خیال راشی نو هغه فورا دهغه ګناه دکارنه جُداشی۔

شپږم : داچه دزړه دصفایئ اودیادو دطاقت دتوجه اصلی سبب صرف مونځ دے اودکومے پورے چه یوسړے دمانځه عادی جوړنه شی دهغه وخته پورے قوَتِ توجه هغه ته نه حاصلیږی. اودکومے پورے چه داقوت نه حاصلیږی دهغه وخته پورے فکر سلیم اوعقل شعور نه شی حاصلیدے اوالله تعالی دتولو نه زیات پوهیږی۔

﴿ باب بدءِ الاَذان ﴾

باب : د اذان ابتداء

(۸۳۷)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّهُ قَالَ کَانَ الْمُسْلِمُوْنَ حِیْنَ قَدِمُوْا الْمَدِیْنَةَ یَجْتَمِعُوْنَ فَیَتَحَیَّنُوْنَ الصَّلَاةَ وَلَیْسَ یُنَادِیْ بِهَآ اَحَدٌ فَتَکَلَّمُوْا یَوْمًا فِیْ ذٰلِکَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ اتَّخِذُوْا نَاقُوْسًا مِّثْلَ نَاقُوْسِ النَّصَارٰی وَقَالَ بَعْضُهُمْ قَرْنًا مِّثْلَ قَرْنِ الْیَهُوْدِ فَقَالَ عُمَرُ اَوَلَاتَبْعَثُوْنَ رَجُلًا یُنَادِیْ بِالصَّلٰوةِ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَابِلَالُ قُمْ فَنَادِ بِالصَّلٰوةِ. [بخاری : ۶۰۴ . ترمذی : ۱۹۰ : نسائی : ۶۲۵]

ترجمه: دعبدالله بن عمرؓ بیان دے چه مسلمانان کله مدینے ته راغلل نو جمع به شول اوپه مقرره وخت باندے به ئے مونځ اداء کولو، اویوسړی به اذان نه کولو، یوه ورځ مسلمانانو مشوره اوکړه چه دمانځه دخبرداریٔ دپاره دعیسایانو پشان ناقوس وهُو، یا دَ یهودیانو په شان نرسنګا وهُو اوحضرتِ عُمَرؓ مشوره ورکړه چه یوسړے دے مقرّر کړے شی چه هغه خلقوته دمانځ دپاره اطلاع ورکوی، په دے خبره باندے رسول الله ﷺ اوفرمایل چه اے بلالؓ !پاسه :اودمانځه دپاره اعلان اوکړه۔

فائده: دحضرت عمرفاروقؓ مشوره رسول الله ﷺ قبوله کړله ددے حدیث نه دحضرت عُمر فاروق اعظمؓ فضیلت ثابتیږی، اودا هُم ثابتیږی چه په دینی حکمونو کښں اواسلامی کارونو کښں مشوره کول غوره دی حضرت ﷺ ته دامشوره کول واجب وو یامستحب وو په دے باره کښں دعالِمانو په خپلو کښں اختلاف دے لیکن صحیح مسئله داده چه حضرت ﷺ ته دامشوره کول واجب وو ولے چه پَروردګار وئیلے دی، وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ، ددے نه علاوه درسول الله ﷺ حضرت بلالؓ ته دا اِشاره چه اے بِلالهٔ پَاسه اودمانځه دَپاره اعلان اوکړه، دا دغه وخت شرعی اَذان نه وو بلکه دعبدالله بن زید دخوب بیانولو نه پس رسول الله ﷺ دموجوده اذان وئیلو حکم صادر فرمائیلے دے ددے حدیث نه دا هم ثابته ده چه اذان به په ولاړے وئیلے شی، اوداکثرو عالمانو په نزد په ناستے اذان ورکول درست نه دی دعلامه اِمام نوویؒ بَیان دے چه زمونږ دعلماؤ په نزد په ولاړے اذان ورکول سنت دی، اوپه ناستے هم اذان ورکیدے شی خودسنتو نه خلاف دی۔

بَابُ الْأَمْرِ بِشَفْعِ الْأَذَانِ وَإِيتَارِ الْإِقَامَةِ إِلَّا كَلِمَةَ الْإِقَامَةِ فَإِنَّهَا مُثَنَّاةٌ

باب: داذان کلمات دوه دوه واره اودتکبیر کلمات دقدُقامتِ الصَّلوه نه سیوا یو یو وار وئیلے شی

(۸۳۸)عَنْ اَنَسٍ قَالَ اُمِرَ بِلَالٌ اَنْ يُشْفَعَ الْاَذَانَ وَيُوْتِرَ الْاِقَامَةَ زَادَ يَحْيٰى فِىْ حَدِيْثِهٖ عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ فَحَدَّثْتُ بِهٖ اَيُّوْبَ فَقَالَ اِلَّا الْاِقَامَةَ. [بخاری : ۶۰۳، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۳۴۵۷، ابوداود : ۵۰۸، ۵۰۹، ترمذی : ۱۹۳، نسائی : ۶۲۶، ابن ماجه : ۷۲۹، ۷۳۰]

ترجمه: دحضرت انس بیان دے چه داذان الفاظ دوه دوه واره اوداقامت الفاظ دیویو وار وئیلو دپاره حضرت بلال ته حکم ورکړے شوے وو، اویحیی داَبن عُلَیٰ په ذریعه دا اضافه کړے ده چه ما ددے دحضرت ایوب نه تپوس اوکړو نو هغوی اووے چه په اقامت کښ صرف دقَدْقَامَتِ الصَّلٰوۃَ الفاظ دوه دوه واره وئیلے شي۔

فائده: امام نووی وئیلے دی چه زمونږه اودجمهورو علماؤ دغه قول دے چه دتکبیر یولس "۱۱" کلمات دی کوم چه لاندے درج دی: اللهُ اَكْبَرُ ،اللهُ اَكْبَرُ ، اَشْهَدُ اَنْ لَااِلٰهَ اِلَّا اللهُ، اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةُ قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةُ،اللهُ اَكْبَرُ ،اللهُ اَكْبَرُ ، لَااِلٰهَ اِلَّا اللهُ" دامام مالك په نزد تکبیر لس کلمات دی، چه په هغے که قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةُ هم یو وار وئیلے کیدے شي ، اودامام شافعی قدیم قول بلکل دامام مالك موافق دے ورسره هغوی دا هم وئیلے دی، چه په اول آخر کښ دے "اللهُ اکبَرُ" یو یو وار وائی په دے بناء بانډِ دامام شافعی په نزد دتکبیر صرف اتۂ کلمات دی اودامام ابوحنیفه مذهب شاذ دے دهغه په نزد هرے یوے کلمے لره دوه دوه واره وئیل پکار دی په دے شان دتکبیر دکلمو تعداد اوولس جوړیږی دخطابی بیان دے چه په حرمینو ، حجاز، شام، مصر، یمن ، اومغربی ملکونو کښ دجمهور علماؤ مذهب دغه دے چه "قَدْقَامَتِ الصَّلٰوةُ" لره دوه واره اوباقی کلمات اقامت لره یویو وار وئیل پکار دی او اللهُ اکبَرُ کوم چه په اول اوآخر کښ دوه دوه واره وئیلے شي هغه په حقیقت کښ ډیواریه شان دی ځکه چه په اذان کښ اللهُ اکبر چه کوم څلور ځله وئیلے شي دهغے قاعده داده چه دوه واره اللهُ اکبرُ په یوساه سره وئیلے کیږی اوورستو بیادوه ځله اللهُ اکبَرُ په یوساه سره اداکولے شي ، اوپه دغه طریقه وئیل پکار دی

(نوویؒ)۔

(۸۳۹)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ ذَكَرُوْا اَنْ يُعْلِمُوْا وَقْتَ الصَّلٰوةِ بِشَيْءٍ يَعْرِفُوْنَهُ فَذَكَرُوْا اَنْ يُنَوِّرُوْا نَارًا اَوْيَضْرِبُوْا نَاقُوْسًا فَاُمِرَ بِلَالٌ اَنْ يَشْفَعَ الْاَذَانَ وَيُوْتِرَ الْاِقَامَةَ. [راجع : ۸۳۸]

ترجمه: دانس بن مالکؓ بیان دے صحابہؓ ؤ په خپلو کښې دغونډے په طور ذکر اوکړو چه خلقو لره دمانځه دوخت دښودلو دپاره دځه څيز تعین کول پکار دی په دے باندے بعضے خلقو اووے ، چه ددے دپاره دے اور رنړا کړے شی، یادے ناقوس اوغږه ولے شی، چنا چه حضرت بلالؓ ته حکم ورکړے شو چه هغه دے دوه دوه واره دَ اذان کلمات اداء کړی اودإقامت الفاظ دے يويَو وار وائی ۔

فائده : چونکه اذان په اصل کښې دمانځه دپاره دجمع کیدو اودمانځه دوخت دشروع کیدو اعلان دے ددے دپاره داذان الفاظو لره دوه دوه ځله وئیل پکار دی ددے دپاره چه ټول خلق ئے واؤری ، اوپه جماعت کښې په مقرره وخت باندے جمع شی اوپه اقامت کښې ددے ضرورت باقی نه دے پاتے ددے دپاره داقامت الفاظ يويو ځل وئیل پکار دی (اِمام نوویؒ)۔

(۸۴۰) عَنْ خَالِدِ الْحذّاء بِهٰذَا الْاِسْنَادِ لَمَّا كَثُرُوا النَّاس ذَكَرُوْا اَنْ يُعْلِمُوا بِمِثْلِ حَدِيْثِ الثَّقَفِي غَيْر انّه قَالَ اَنْ يُنَوِّرُوا نَارًا : [راجع : ۸۳۸]

ترجمه : په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث دَ یو یا دَ دوو الفاظو په فرق سره راغلے دے ۔

(۸۴۱)عَنْ اَنَسٍ قَالَ اُمِرَ بِلَالٌ اَنْ يَشْفَعَ الْاَذَانَ وَيُوْتِرَ الْاِقَامَةَ. [راجع : ۸۳۸]

ترجمه:دانس رضی الله عنه نه روایت دے چه بلال رضی الله عنه ، ته حکم ورکړے شو چه هغه دے دوه دوه واره داذان کلمات اداء کړی ، اودإقامت الفاظ دے يويو وار لولی۔

بَابُ صِفَةِ الْاَذَانِ

باب: داذان وئیلو طریقه

(۸۴۲)عَنْ اَبِیْ مَحْذُوْرَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم عَلَّمَہٗ ھٰذَا الْاَذَانَ اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَشْھَدُ اَنْ لَّآ اِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ ثُمَّ یَعُوْدُ فَیَقُوْلُ اَشْھَدُ اَنْ لَااِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مَرَّتَیْنِ اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ مَرَّتَیْنِ حَیَّ عَلَی الصَّلٰوۃِ مَرَّتَیْنِ حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ مَرَّتَیْنِ زَادَ اِسْحٰقُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ لَآاِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ. [ابوداود : ۵۰۰ ، ۵۰۱ ، ۵۰۳ ، ۵۰۴ ، ترمذی : ۱۹۱ ، ۱۹۲ ، نسائی : ۶۲۸ ، ۶۲۹ ، ۶۳۰ ، ۶۳۲ ، ابن ماجه ۷۰۸ ، ۷۰۹]

ترجمه : دابو محذورة بیان دے چه رسول اللهﷺ هغه ته په دے شان سره اذان خودلے دے کوم چه لاندے درج دے :اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَشْھَدُ اَنْ لَّآاِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ ، بیاددے نه پس به را اوګرځي او اَشْھَدُ اَنْ لَّآاِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ ' به دوه ځله او وائے اوددے نه پس به "اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ" دوه ځله به او وائے اوداسحٰق بیان دے چه ددے نه پس به "اَللّٰہُ اَکْبَرُ اَللّٰہُ اَکْبَرُ لَآاِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ.

فائده : رسُول اللهﷺ ابو محذورة ته داذان کولو طریقه اوالفاظ اوښودل دصحیح مُسلم په اکثرو نسخو کښې لیکلي دی چه اللّٰہُ اکبَرُ دے دوه ځله وئیلے شی اوپه نورو کتابونو کښې اللّٰہُ اکبَرُ څلور ځله وئیل درج دی ، دقاضی عیاض بیان دے چه دصحیح مسلم په بعضے نسخو کښې هم اللّٰہُ اکبَرُ څلور ځله وئیل لیکلے شوے دی۔

حاصل دادے چه داللّٰہُ اکبَرُ وئیلو نه بعد 'اَشْھَدُ اَنْ لَّآاِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ' او 'اَشْھَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰہِ ، دوه ځله او وائی اودے ته ترجیع وئیلے شی یعنی دشهادت کلمو لره به ورمبئ دوه دوه ځله رُو وائی اوپه دویم وار به ئے بیئه په اوچت آواز سره وائی دامام مالِك اوشافعی ، اواحمد ، اوجمهورو علماؤ دغه مسلك دے،

البته دامام ابوحنیفة په نزد ترجیع جائز نه ده ولے چه هغه وئیلے دی چه دعبدالله بن زید په حدیث کښې دترجیع وئیلو ثبوت نشته دے چه دهغے صحیح جواب دادے چه عبدالله بن زید روایت ډیر وړاندے کړے دے ، اودهغے نه پس په سن ۸ هـ کښې ابو محذورة

چه کوم حدیث دترجیع په ثبوت کښې بیان کړې دې هغه بالکل صحیح حدیث دے اوقاعده داصولو داده چه په ورمبی روایت باندے وروستی روایت ته اولیت اوبرتری حاصله وی دغه شان صحیح حدیث ترجیع ددے دپاره هم قابل قبول دے چه ابو محذوره ثقه دے علاوه ددے نه چه داهل مکے اومدینے اودتمامو علماؤ عمل په ترجیع باندے دے (امام نوویؒ)

، دشهادتینو دکلمے نه پس حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ، اواللہ اکبر، به دوه دوه ځله اووائے بیا به لَآ اِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ، یو ځله او وائے او اذان به مکمل کړے شی۔ په اذان دسحر کښې دحَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ، نه وروستو اَلصَّلٰوةُ خَیْرٌ مِّنَ النَّوْمِ، به دوه ځله اووئیلے شی دے ته تثویب وئیلے شی دسحر دمانځه نه علاوه په بل یو اذان کښې دتثویب دوئیلو څه ثبوت نشته دے بلکه په نورو اذانونو کښې تثویب وئیل مکمل بدعت دے اگر چه دشیعه فرقے په کتابونو کښې درج دی چه په اذان کښې "حَیَّ عَلٰی خَیْرِ الْعَمَلِ" ویناً لره حضرتؓ په خپله زمانه کښې موقوف کړے ده لیکن ددے دجواز په یو صحیح کتاب هم څه ثبوت نشته دے۔
بیهقی په سُنَنِ کبریٰ کښې په اسناد دعبداللہ بن زیدؓ لیکلے دی چه هغه په وړاندے زمانه کښې به کله کله په اذان کښې "حَیَّ عَلٰی خَیْرِ الْعَمَلِ" دغسے دعلی بنِ حُسینؓ نه هم روایت په دغه شان دے بهرحال څه چه وئیلے شوے دی هغه موقوف روایت دے اود"حَیَّ عَلٰی خَیْرَ الْعَمَلِ" په اذان کښې دوئیلو څه ثبوت نشته دے دغه شان په زمانه درِسالتِ ماب صَلَّی اللہ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کښې چه ددے کوم رواج خودلے شی دهغے دعبداللہ بن زیدؓ اوابو محذورهؓ په یو مشهور روایت کښې دسَرُنه څه پته نښته دے اوکه چرے ددے روایت لره اومنلے هم شی نو دسنه ۸ هـ نه مخکښې رسول اللہ صَلَّی اللہ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم منسوخ فرمائیلے وو(نیل الاوطار)۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ اتِّخَاذِ الْمُؤَذِّنَيْنِ لِلْمَسْجِدِ الْوَاحِدِ

باب: دوه مؤذنان د یو جماعت د پاره مقرر کول مستحب دي :

(۸۴۳)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنَانِ بِلَالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُوْمٍ الْأَعْمٰى .

ترجمه : دعبدالله بن عمرؓ بیان دے چه درسول الله ﷺ دوه مؤذنان وو یو حضرت بِلالؓ اودویم عبدالله بن ام مکتوم چه هغه نابیناوو۔

فائده : په یو جماعت کښ د دوو مؤذنانو تقرر دیویا دبل دغائب کیدو په وجه سره نه دے بلکه داکرام ، احسان ، اوعرفان دپاره دے اودحدیث شریف معنی بالکل صفاده چه په یو جماعت کښ دوه اذان کونکی مقرر کولے شی لکه څنګه چه دحضرت بلالؓ اوعبدالله بن ام مکتومؓ دستور وو چه یوبه دصبح صادق دراختو نه مخکښ اذان ورکولو اوبل به دصبح صادق په وخت، داصحاب حدیث بیان دے چه په شرط دضرورت ددوو نه هم زیات مؤذنان مقرره ولے شی لکه څنګه چه ذی النورین حضرت عثمانؓ څلور مؤذنان مقرر فرمائیلے وو، حاصل دا چه دیو مؤذن نه پس بل مؤذن اذان ورکوی البته کچرے جماعت دیرغټ (یعنی درقبے په لحاظ سره لوئے) وی اووخت بالکل تنګ وی (یعنی وخت لږپاتے وی) نوپه جداجدا ګوټونو کښ دوه مؤذنان په یووخت اذان ورکولے شی لیکن تکبیر داقامت به هغه سړے کوی چاچه وړاندے اذان ورکړے وی۔ اوکه چرے په اذان ورکولو کښ جګړه وی چه وړومبے به کوم سړے اذان ورکوی نوپه خپلو کښ به دخسنړی نه کار واخلی دچاپه نوم چه خسنړے راووخیژی هغه به وړومبے اذان ورکوی۔ (مختصرا امام نوویؒ) اودحضرت عائشےؓ زبانی هم دغه روایت موجود دے ۔

(۸۴۴) وحدّثنا ابن نمیر حدّثنا أبی : حدّثنا عُبَیْدُ الله حدّثنا الْقَاسم عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَه : [بخاری : ۶۲۲، ۱۹۱۸، ۱۹۱۹، مسلم : ۲۵۳۴، نسائی : ۶۳۸]

ترجمه : دَ قاسم نه هم مذکوره بالا حدیث په دغه اسنادو سره مروی دے ۔

بَابُ جَوَازِ أَذَانِ الْأَعْمٰى إِذَا كَانَ مَعَهُ بَصِيْرٌ

باب: ړوند اذان ورکولے شی په شرط ددے چه څوک بينا ورسره وی

(۸۴۵)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ ابْنُ اُمِّ مَكْتُوْمٍ يُؤَذِّنُ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَ اَعْمٰى.

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے صديقے بيان دے چه درسالت ماب صَلے اللّٰہ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دپاره به عبدالله ابن مکتومؓ نابينا اذان ورکولو.

فائده: ددے بيان نه دکلام مقصود دادے چه کله چرے دړوند سره څوک بينا هُم وی نو دهغه ړوند اذان ورکول کِرامتا درست دی لکه دعبدالله ابن ام مکتومؓ سره به حضرت بلالؓ پاتے کيدلو اوزمونږ دنورو ملګرو اوبزرګانو بيان دے چه که چرے صرف يو ائے ړوند سړے اذان ورکړی نو مکروه دے (امام نوویؒ).

(۸۴۶) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُرَادِيُّ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ يَّحْيىٰ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ وَسَعِيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَانِ عَنْ هِشَامٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَهٗ : [ابو داود : ۵۳۵]

ترجمه: په دے اسنادو سره هم مذکوره بالا حدث مروی دے.

بَابُ الْاِمْسَاكِ عَنِ الْاِغَارَةِ عَلٰى قَوْمٍ فِىْ دَارِ الْكُفْرِ اِذَا سُمِعَ فِيْهِمُ الْاَذَانُ

باب: په دار الکفر کښں چه هرکله ديوقوم اذان ورکول واوريدے شی نو په هغوئ باندے دحملے کولو دمُمانعت بيان

(۸۴۷)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُغِيْرُ اِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ وَكَانَ يَسْتَمِعُ الْاَذَانَ فَاِنْ سَمِعَ اَذَانًا اَمْسَكَ وَاِلَّا اَغَارَ فَسَمِعَ رَجُلًا يَقُوْلُ اللهُ اَكْبَرُ اللهُ اَكْبَرُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَى الْفِطْرَةِ ثُمَّ قَالَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ فَقَالَ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَرَجْتَ مِنَ النَّارِ فَنَظَرُوْا فَاِذَا هُوَ رَاعِىْ مِعْزًى. [ابو داود : ۲۶۳۴، ترمذی : ۱۶۱۸]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه بيان دے چه رسول الله ﷺ به سحروختی په دشمنانو باندی حمله کوله اوداذان آواز ته به ئے غوږ کيښودلو که چرے دمخالفينو دښارنه

به هغه داذان آواز واوریدو نو په هغوی په ئے حمله نه کوله یو ځل هغهٌ دیوسړی اَللهُ اَکۡبَرُ اَللهُ اَکۡبَرُ وئیل واوریدل نواوئے فرمائیل دامسلمان دے دهغے نه پس حضرت صَلّٰے اللهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دهغه نه د اَشۡهَدُ اَنۡ لَّآاِلٰهَ اِلَّااللهُ ،اَشۡهَدُ اَنۡ لَّآاِلٰهَ اِلَّااللهُ ،وئیل واوریدل نوارشاد اوشو اے سړیه ! تاددوزخ نه خلاصے اوموندو ددے نه بعد چه خلقو اوکتل هغه دبزوګرونکے وو۔

بَابُ اسۡتِحۡبَابِ الۡقَوۡلِ مِثۡلَ قَوۡلِ الۡمُؤَذِّنِ لِمَنۡ سَمِعَهٗ ثُمَّ یُصَلّٰی عَلَی النَّبِیِّ صَلّٰے اللهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ یَسۡاَلُ لَهُ الۡوَسِیۡلَةَ

باب: اذان اوریدونکے به هغه کلمات وائی کوم چه مؤذن وائی بیابه په رسول الله ﷺ باندے درود اولولی اودهغهٌ دپاره به وسیله اوغواړی

(۸۴۸)عَنۡ اَبِیۡ سَعِیۡدِ نِ الۡخُدۡرِیِّ اَنَّ رَسُوۡلَ اللهِ صَلّٰے اللهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا سَمِعۡتُمُ النِّدَاءَ فَقُوۡلُوۡا مِثۡلَ مَایَقُوۡلُ الۡمُؤَذِّنُ : [ابوداود : ۵۲۲، بخاری : ۶۱۱، ترمذی : ۲۰۸، نسائی : ۶۷۲، ابن ماجه : ۷۲۰]

ترجمه : ابوسعید خدری رضی الله عنه درسول الله ﷺ داحکم بیان کړو چه هرکله تاسو اذان اورئ نوداذان ویونکی الفاظو لره تاسو هُم لولئ۔

فائده :په اذان کښ چه کله مؤذن حَیَّ عَلَی الصَّلٰوة اوحَیَّ عَلَے الۡفَلَاح او وائی نوپه بِنا دحدیث دَ حضرت عُمر رضی الله عنه اوریدونکی لره لاحَوۡلَ وَلاقُوَّةَ اِلاباِللهِ وئیل پکار دی (نووی ؒ)

(۸۴۹)عَنۡ عَبۡدِ اللهِ ابۡنِ عَمۡرِو ابۡنِ الۡعَاصِ اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلّٰے اللهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوۡلُ اِذَاسَمِعۡتُمُ الۡمُؤَذِّنَ فَقُوۡلُوۡا مِثۡلَ مَایَقُوۡلُ ثُمَّ صَلُّوۡا عَلَیَّ فَاِنَّهٗ مَنۡ صَلّٰی عَلَیَّ صَلٰوةً صَلّٰے اللهُ عَلَیۡهِ بِهَا عَشۡرًا ثُمَّ سَلُوۡا اسللهَ لِیَ الۡوَسِیۡلَةَ فَاِنَّهَا مَنۡزِلَةٌ فِی الۡجَنَّةِ لَاتَنۡبَغِیۡ اِلَّا لِعَبۡدٍ مِّنۡ عِبَادِ اللهِ وَاَرۡجُوۡ اَنۡ اَکُوۡنَ اَنَاهُوَ فَمَنۡ سَاَلَ اللهَ لِیَ الۡوَسِیۡلَةَ حَلَّتۡ عَلَیۡهِ الشَّفَاعَةُ.[ابوداود : ۵۲۳، ترمذی : ۳۶۱۴، نسائی : ۶۷۷]

ترجمه : دعبدالله بن عمرو بن عاصؓ بیان دے چه هغوی درسول الله ﷺ نه اوریدلے دی

هرکله چه تاسو دمؤذن اذان واورئ نوتاسو هم هغه څه وایئ کوم چه مؤذن وائی اوبیا په مابانـدے درود وایئ ولے چه څوك په مابانديے یو ځل درود اولولی نوالله پاك په هغه باندے لس رحمتونه نازل کړی ددے نه پس دالله تعالی نه زمادپاره وسیله اوغواړئ ولے چه وسیله په اصـل کښ په جنت کښ یومقام دے چه هغه به الله تعالی دخپلو بندګانو نه یوبنده لره ورکوی ، اوزما امید دے چه هغه بنده هم زه یم ، اوڅوك چه زمادپاره وسیله (مقام محمود) طلب کوی دهغه دپاره به زماشفاعت واجبیږی۔ .

(۸۵۰)عَنْ عُمَرِ ابْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاقَالَ الْمُؤَذِّنُ اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ فَقَالَ اَحَدُكُمُ اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ قَالَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ ثُمَّ قَالَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ قَالَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ ثُمَّ قَالَ حَیَّ عَلَے الصَّلٰوةِ قَالَ لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ ثُمَّ قَالَ حَیَّ عَلَے الْفَلَاحِ قَالَ لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ ثُمَّ قَالَ اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ لَااِلٰهَ اِلَّا اللهُ قَالَ لَااِلٰهَ اِلَّا اللهُ مِنْ قَلْبِهٖ دَخَلَ الْجَنَّةَ.[ابو داود : ۵۲۷]

ترجمه :دحضرت عُمر بن خطاب رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول اکرم صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فرمائیلے دی چه هرکله مؤذن الله اکبرُ اولولی نواوریدونکے دے هم دغه الفاظ لولـولی اوکله چه مؤذن اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ اولولی اوریدونکے دے هم اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ ، لولـولی بیاچه هغه اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ ، اولولی دے دے هم اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ ، اولـولی. بیاچه مؤذن 'حَیَّ عَلَے الصَّلٰوةِ' اولـولی اوریدونکے به لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ ، اولولی ، اوبیاچـه هغه حَیَّ عَلَے الْفَلَاحِ ، اولـولـی اوریدونکے به لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ ، اولـولی بیاچه مؤذن 'اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ ، اولولی اوریدونکے به 'اَللهُ اَكْبَرُ اَللهُ اَكْبَرُ ، اولولی ، ،

بیاچـه مؤذن لااِلٰـهَ اِلا اللهُ ، اولـولـی اوریـدونـکے بـه هُم 'لااِلٰـهَ اِلا اللهُ ، اولولی اوهرکله چه اوریدونکی دزړه داخلاصه اوپه یقین سره داسے اووے نو هغه په جنت کښ داخِل شو(په دے شرط چه دارکانِ اسلام پابند وی)۔

(۸۵۱)عن سعد ابن ابی وقاص عن رسول الله ﷺ علیہ وسلم انہ قال من قال حین یسمع المؤذن اشھد ان لا الٰہ الا اللہ وحدہ لاشریک لہ وان محمدا عبدہ ورسولہ رضیت باللہ ربا وبمحمد رسولا وبالاسلام دینا غفرلہ ذنبہ. قال ابن رمح فی روایتہ من قال حین یسمع المؤذن وانا اشھد ولم یذکر قتیبۃ قولہ وانا : [ابوداود ۵۲۵، ترمذی : ۲۱۰، نسائی : ۶۷۸، ابن ماجہ : ۷۲۱]

ترجمه : سعید بن ابی وقاص درسول الله ﷺ دا ارشاد بیان کړو چه اذان کونکی په اذان په اوریدو سره چادا اووے چه زه ددے خبرے گواهی ورکوم چه دالله تعالی نه سیوا څوك بل معبود نشته دے ، الله تعالی یودے اودهغه سره څوك شریك نشته دے اومحمدﷺ دهغه پاك بنده اورسولﷺ دے زه دالله دربوبیت اودحضرت محمدﷺ درسالت نه راضی اوخوشحاله یم اوماداسلام مذهب لره قبول کړے دے نوددغه سړی گناهونه معاف کړلے شی۔ دَ ابن رمح په روایت کښ دَ اشهد په ځائے باندے انا اشهد دے معنیٰ او مفهوم ئے یو دے ۔

فائده : ددے احادیثو نه ثابته شوه چه دمؤذن هرے کلمے لره دے اوریدونکے وائی ، اوداذان دختمیدو انتظار دے نۀ کوی ، اودکلمه شهادتین نه پس دے هغه دُعالولی ، کومه چه حضرت سعدؓ بیان کړے ده ، ښکاره خبره ده چه په هرعمل که خلوص لازمی دے گنی نوڅه فائده ئے نه وی ، ددے نه علاوه داذان جواب ورکول مُستحب دی ، اگرکه اذان اوریدونکے ناپاك جنب یاحائضه ښځه وی ، البته که چرے اوریدونکے په وړوکو حاجتونو یادجماع په حالت کښ وی نوبیابه اذان نۀ دُهرا وه وی ، دغه شان دمانځه په حالت کښ هم داذان الفاظ دُهرا وه وَل مکروهه دی۔ دقاضی عیاضؒ بیان دے چه اذان په اصل کښ دتمامو ایمانی عقیدو جامع دے چه په هغے کښ ثبوت دذات خداوندی ، اوتوحید اِلٰهی اوشهادتِ رِسالت دے ، اوددے سره دمونځ چه بهترین عبادت دے دَهغے دلوستوتاکید اوداخرت تدبیر دے حاصل دادے چه داذان په الفاظو کښ دالله تعالی دیووالی ثبوت اودپیغمبرؐ درسالت ثبوت دے ، ددے دپاره چه هرسړی ته په هه شان له معلومه شی چه

دتمامو عملونو نتیجه صرف په حُسنِ خاتمه باندے موقوف ده ، اودحُسن خاتمے ثبوت دغه دے چه انسان دتوحید اورسالت په عقیده باندے قائم وفات شی والله اعلم (نوویؒ)۔

باب فضل الاذان وهرب الشيطان عند سماعه

باب: داذان فضیلت چه دهغی نه شیطان تیښته کوی

(۸۵۲)عَنْ طَلْحَةَ ابْنِ يَحْيٰى عَنْ عَمِّهٖ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ ابْنِ اَبِىْ سُفْيَانَ فَجَاءَ هُ الْمُؤَذِّنُ يَدْعُوْا اِلَى الصَّلٰوةِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ يَقُوْلُ الْمُؤَذِّنُوْنَ اَطْوَلُ النَّاسِ اَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. [ابن ماجه : ۷۲۵]

ترجمه :طلحه بن یحیٰی دخپل تره زبانی بیان کړے دے چه هغه دحضرت معاویهؓ سره ناست وو ، په دے کښ ده ته مؤذن دمانځه دراغوستو دپاره راغے ، چه په دے معاویهؓ اووے ما اوریدلے دی چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی چه دقیامت په ورځ به دمؤذن څټ دتولو(خلقونه) زیات اوږد وی۔

فائده :داذان په الفاظو اوریدو سره شیطان تختی ، اودمؤذنانو دڅټ دتولو نه زیات دَ لوګدیدو وجه داده چه چونکه دے دخپل رب درحمت اوفضل دهرچانه زیات شوق مند اومنتظر وی ، ځکه دپورته خیز دلیدلو باعث دشوق نه دهغوی څټونه دتولونه زیات لوګدا په نظرراځی ،دبعضے خلقوبیان دے چه دقیامت په ورځ هرکله چه خلق په خولو کښ ډوب شی نوداذان کونکو څټونه به اوږده وی هغه به په خولو کښ نهٔ ډوبیږی بلکه دآخرت دعذاب نه به محفوظ وی. بعضے خلقو وئیلے دی : چه دڅټ داوږدیدو معنی داده چه چونکه اهل عرب خوسردار ته اوږد څټ والا اوګردن فراز وائی اومؤذن به هم دقیامت په ورځ اوږدڅټ والا سرداروی . ابن عربی وئیلے دی داوږد څټ کیدو معنی داده چه دمؤذنانو اعمال دنورو خلقو په نسبت زیات بنهٔ وی ، قاضی عیاضؒ لیکلے دی چه څه خلقو دحدیث لفظ اعناقا لره دالف په زیر سره لیکلے دے په دغه صورت کښ به معنی داوی چه دنورو

خلقو په نسبت په مؤذن دهر چانه زرجنت ته په منډه ځی ، اوډیر به خوشحاله اوخندان وی (نوویؒ)۔

(۸۵۳) وحدثنیه اسحاق بن منصور اخبرنا ابو عامر حدثنا سفیان عن طلحة بن یحیی عن عیسی بن طلحة قال سمعت معاویة یقول قال رسول الله ﷺ بمثله :[راجع : ۸۵۲]

ترجمه : په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث وارد شوے دے ۔

(۸۵۴)عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ ﷺ اِنَّ الشَّیْطَانَ اِذَاسَمِعَ النِّدَاءَ بِالصَّلٰوةِ ذَهَبَ حَتّٰی یَکُوْنَ مَکَانَ الرَّوْحَآءِ قَالَ سُلَیْمَانُ فَسَاَلْتُهُ عَنِ الرَّوْحَاءِ فَقَالَ هِیَ مِنَ الْمَدِیْنَةِ سِتَّةٌ وَّثَلَاثُوْنَ مِیْلًا .

ترجمه: دجابر بن عبدالله بیان دے چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه دمانځه دپاره داذان دالفاظو په اوریدو سره شیطان دومره لرے تختی لکه روحاء، اعمش وائی مادابوسفیان نه تپوس اوکړو روحاء کوم ځائے دے نو هغوی اووے چه دمدینے نه دشپږ دیرشو ۳۶۔ میلو په فاصله باندے دروحاء آبادی واقع ده۔

(۸۵۵) وحدثنا ابوبکر بن ابی شیبة وابو کریب قالا : حدثنا ابو معاویة عن الاعمش بهذا الاسناد ۔

ترجمه : مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم راغلے دے ۔

(۸۵۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ عَنِ النَّبِیِّ ﷺ قَالَ اِنَّ الشَّیْطٰنَ اِذَاسَمِعَ النِّدَآءَ بِالصَّلٰوةِ اَحَالَ لَهُ ضُرَاطٌ حَتّٰی لَایَسْمَعُ صَوْتَهُ فَاِذَا سَکَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ وَاِذَاسَمِعَ الْاِقَامَةَ ذَهَبَ حَتّٰی لَایَسْمَعُ صَوْتَهُ فَاِذَاسَکَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ .

ترجمه : دحضرت ابوهریرهؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی داذان داوریدو سره شیطان کوزے سترګے اوتختی ددے دپاره چه داذان کلمات نهٔ اوری، اوچه اذان ختم شی نوشیطان بیاواپس راشی ، اودخلقو په زړونو کښې وسوسے غورځوی اوداقامت دتکبیر په وخت بیالاړ شی ددے دپاره چه داقامت آواز نه اوری ، اوکله چه تکبیر ختم شی نوبیا واپس راشی اودخلقو په زړونو کښې وسوسے غورځوی۔

(۸۵۷)عن ابی هریرة قال قال رسول الله صلی الله علیه واٰله وسلم اذا اذن المؤذن ادبر الشیطن وله حصاص.

ترجمه: ابو هريرة بیان دے رسول الله ﷺ فرمایلی دی مؤذن چه کله اذان ورکوی نو شیطان دهغه ځائے نه په شاه اوګرځی او منډے کړی او تختی۔

فائده : د آذان کولو په وخت شیطان ددے وجے نه تختی چه چرته د آذان کلمات وانۀ وری ۔ اودقیامت په ورځ په هغه ګواهی کول رانۀ شی ولے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه جنات یاانسان څوك چه په دنیاکښں د آذان کلمات واؤری دقیامت په ورځ به دهغے ګواهی ورکول پرے وُځی ۔ بعضے خلق وائی چه که چرے ګواهی ورکونکے مُسلمان وی ولے چه دکافر ګواهی صحیح اودقبلیدو لائقه نۀ ده څه خلقو وئیلی دی شیطان په اصل کښں د آذان دعظمت اولویٔ نه تختی اودبعضے خلقو بیان دے چه شیطان په اصل کښں د آذان دالفاظو نه صرف دناامیدئ اوخفګان په وجه سره تختی ؛ ولے چه په آذان کښں دتوحید الٰهی اودَ رسالت پناهی اقرار او اعلان دے (مختصرا ازنوویؒ)۔

(۸۵۸)عن سهیل قال ارسلنی ابی الی بنی حارثة قال ومعی غلام لنا اوصاحب لنا فناداه مناد من حائط باسمه قال فاشرف الذی معی علی الحائط فلم یر شیئا فذکرت ذلک لابی فقال لو شعرت انک تلقی هذا لم ارسلک ولکن اذا سمعت صوتا فناد بالصلوة فانی سمعت اباهریرة یحدث عن رسول الله صلی الله علیه وسلم انه قال ان الشیطان اذا نودی بالصلوة ولی وله حصاص.

ترجمه: دسهیل بیان دے چه زه خپل پلار بنو حارثه نه اولیږلم دتلو په وخت زما سره یو هلك یو سړے هم وو، چنانچه دلارے په دوران چادیو باغ دإحاطے نه دهغه نوم واخستو اوهغه ته ئے آواز اوکړو ۔ اوزما ملګری اوکتل چه په باغ کښں څوك نه وو ۔ ماددے واقعے نه خپل پلار خبرکړو نو هغوی اووے که چرے ماته معلومه وے چه تاسو به په دے واقعه سره مخامخ کیږئ نو ما به هیڅ کله نۀ وی لیږلے اوس پس له دے یادساتئ چه که چرته تاسو

ددے قسم څه آواز واؤریدو (او آواز کونکے تاسو تہ ښکاره نه شو) یقین کوئ چه دغه شیطان دے نو په دغه وخت داسے آذان ورکوئ ځنګه چه دمانځه دپاره ورکولے شی ولے چه ابو هریرهؓ وئیلے دی چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه هرکله دمانځه آذان کیږی نوشیطان دهغه ځائے نه تختی غائب کیږی۔

(٨٥٩)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَؓ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا نُوْدِیَ لِلصَّلٰوةِ اَدْبَرَ الشَّیْطَانُ لَهٗ ضُرَاطٌ حَتّٰی لَایَسْمَعَ التَّاذِیْنَ فَاِذَاقُضِیَ التَّاذِیْنُ اَقْبَلَ حَتّٰی اِذَاثُوِّبَ بِالصَّلٰوةِ اَدْبَرَ حَتّٰی اِذَاالتَّثْوِیْبُ اَقْبَلَ حَتّٰی یَخْطُرَبَیْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهٖ یَقُوْلُ لَهٗ اُذْکُرْ کَذَا وَاذْکُرْ کَذَا لِمَا لَمْ یَکُنْ یَذْکُرُ مِنْ قَبْلُ حَتّٰی یَظَلَّ الرَّجُلُ مَایَدْرِیْ کَمْ صَلّٰی.

ترجمه: دابو هریرهؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی هرکله چه دمانځهٔ آذان کیږی نوشیطان دهغه ځائے طرفته شاکړی اوپه تیزونو سره اوتختی ددے دپاره چه اذان وانهٔ وری اودآذان نه پس بیا واپس راځی اوکله چه تکبیر اقامت کولے شی نوبیا اوتختی اودتکبیر اقامت نه پس بیا واپس راځی اودخلقو په زړونو کښی وَسْوسے اچوی اوهغوی ته هغه خبرے یاده وی چه هغه دمانځه نه وړاندے دسړی په خیال کښی هم نهٔ وی . دهغے نتیجه دا راوځی چه مونځ کونکی نه یاد نهٔ وی چه هغه څومره رکعتونه لوستلے دی ۔

(٨٦٠)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَؓ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهٖ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ حَتّٰی یَظَلَّ الرَّجُلُ اِنْ یَدْرِیْ کَیْفَ صَلّٰی.

ترجمه : ابو هریرهؓ وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دپورته حدیث پشان له اوفرمایل اوورسره ئے داهم اوفرمایل چه دبنده خیال نه وی چه ده څنګه مونځ اولوستو(یعنی دهغه په منتشر خیالاتو کښی دهغه فکر ختم شی)۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ رَفْعِ الْیَدَیْنِ حَذْوَ الْمَنْکِبَیْنِ مَعَ تَکْبِیْرَةِ الْاِحْرَامِ وَالرُّکُوْعِ وَفِی الرَّفْعِ مِنَ الرُّکُوْعِ وَاَنَّهٗ لَایَفْعَلُهٗ مِنَ السُّجُوْدِ

باب: تکبیرتحریمه ،رکوع اودرکوع نه دسر اوچتولو په وخت داوګو پورې ددواړو لاسونو اوچتولو اودسجدو په مینځ کښې دلاس نه اوچتولو احکام

(۸۶۱)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا فَتَحَ الصَّلٰوةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتّٰى يُحَاذِيَ مَنْكِبَيْهِ وَقَبْلَ أَنْ يَّرْكَعَ وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوْعِ وَلَا يَرْفَعُهُمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ [ابوداود : ۷۲۰، ۷۵۵، نسائی : ۱۰۲۴، ابن ماجه : ۸۵۸]

ترجمه : دعبدالله بن عُمرؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ چه به کله مونځ کولو نودخپلو اوګوپورې به ئې خپل دواړه لاسونه اوچتول اودغه شان رکوع له دتلو په وخت اودرکوع نه دسر اوچتولو په وخت به ئې خپل دواړه لاسونه اوچتول اودَ سجدو په مینځ که به ئې رفع یدین نه کولو۔

فائده :امام نوویؒ وئیلې دی چه دمانځه په ابتداء کښې رفع یدین(داوګو پورې دواړه لاسونه اوچتول) کولو په باره کښې دپوره امت اجماع ده لیکن په نورو مقاماتو کښې دهغوی په خپلو کښې اختلاف دے ، دامام شافعیؒ اوامام احمدؒ اوإمام مالکؒ په نزد اودنورو جمهورو علماؤ په نزد درکوع کولو په وخت اودرکوع نه دسر اوچتولو په وخت رفع یدین کول مستحب دی دغسې امام شافعیؒ وئیلې دی چه هرکله تشهد اولولئ اواودریږئ نودغه وخت هم رفع یدین کوئ ، ولې چه امام بُخاریؒ په حواله دعبدالله ابن عُمرؓ لیکلې دی چه رسول الله ﷺ دغه شان کړی وو ، اوابوحمید ساعدی هم په صحیح اسنادو سره دغه بیان کړې دے چه هغې لره ابوداؤدؒ اوترمذیؒ تحریر کړې دے ددے نه علاوه ابوبکر منذرؒ ، ابوعلی طبریؒ اودبعضې اهل حدیثو په نزددواړو سجدوپه مینځ کښې هم رفع یدین کول مستحب دی ،

دامام ابوحنیفهؒ اواهل کوفه اوامام مالکؒ مشهور روایت دغه دے چه دتکبیر تحریمه دوخت نه علاوه په نورو وختونو کښې رفع یدین نشته دے اوپه اجماع سره رفع یدین کول

په یو وخت هم واجب نه دی (ها سنت نبویٰ ضرور دی) ددے په خلاف امام داؤد ظاهریٰ په وخت دتکبیر تحریمه رفع یدین کولو ته واجب لیکلی دی دغه شان دامام ابو الحسن ،احمد بن سیاز قول دے چه دتکبیر تحریمه په وخت رفع یدین واجب دی۔

دڅلورم ځائی پورے به لاس اوچتوی :

دجمهورو علماؤعمل اوبیان دے چه دواړو لاسونو لره دواړو اوګوپورے په دے شان سره اوچت کړے شی چه دګوتو سرونه دغوږونو دپاسه حصے پورے اورسی ، اودګوتو ویخونه دغوږونو دنرمو پورے راشی۔

درفع یدین کولو وخت :

دوړومبی روایت په موجب دتکبیر نه مخکښ دے اود دویم روایت مذ نظر دتکبیر نه بعد دے اود دریم روایت په موجب عین دتکبیر سره دے ۔

(۸۶۲) عن ابن عمر قال : کان رسول الله ﷺ اذا قام للصلوۃ رفع یدیه حتی تکونا بحذو منکبیه ثم کبر فاذا اراد ان یرکع فعل مثل ذالک ولا یفعله حین یرفع رأسه من السجود :

ترجمه : د ابن عمر بیان دے چه نبی کریم ﷺ به کله ذ مانځه دپاره اودریدو نو خپل دواړه لاسونه به ئے د اوږو پورے اوچتول او الله اکبر به ئے وئیلو او کله چه به ئے ذ رکوع کولو اراده اوکړه نو بیا به ئے هم داسے کول او کله چه به ئے د سجدے نه سر اوچت کړو نو داسے به ئے نۀ کولو یعنی رفع الیدین به ئے د سجدو په مابین کښ نۀ کولو

(۸۶۳) حدثنی محمد بن رافع : حدثنا حجین وهو ابن المثنی قال : حدثنا اللیث عن عقیل وحدثنی محمد بن عبد الله بن قهزاد حدثنا سلمة ابن سلیمان [بخاری ۲ ... نسائی : ۸۷۶]

ترجمه : په دے سند سره هم دا روایت مروی دے چه نبی کریم ﷺ به کله ذ مانځه ذ پاره اودریدو نو خپل دواړه لاسونه به ئے ذ اوږو پورے اوچتول او بیا به ئے تکبیر کولو ۔

(۸۶۴) عَنْ اَبِیْ قِلَابَةَ اَنَّهُ رَاٰی مَالِکَ ابْنَ الْحُوَیْرِثِ اِذَا صَلّٰی کَبَّرَ ثُمَّ رَفَعَ یَدَیْهِ وَاِذَا اَرَادَ اَنْ یَّرْکَعَ رَفَعَ

یدیه واذا رفع رأسه من الرکوع رفع یدیه وحدث ان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم کان یفعل هکذا [بخاری : ۷۳۷]

ترجمه : دابو قلابه بیان دے چه هغوی مالك بن حویرث لره په مانځه کولو اولیدو هغوی دمانځ کولو دپاره تکبیر اووے اورفع یدین ئے اوکړو ... ئے رکوع له دتللو په وخت رفع یدین اوکړو اودرکوع نه دسر اوچتولو په وخت ئے ... اوکړو اوبیان کړے ئے دی چه رسول الله ﷺ به دغه شان کولو۔

(۸۶۵) عَنْ مَالِكِ ابْنِ الْحُوَيْرِثِ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتّٰى يُحَاذِيَ بِهِمَا اُذُنَيْهِ وَاِذَا رَكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتّٰى يُحَاذِيَ بِهِمَا اُذُنَيْهِ وَاِذَا رَفَعَ رَاْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ فَقَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَعَلَ مِثْلَ ذٰلِكَ [ابوداود : ۷۴۵، نسائی ۸۷۹، ۸۸۰، ۱۰۲۳، ۱۰۵۵، ۱۰۸۴، ابن ماجه : ۸۵۹]

ترجمه : دمالك بن حویرث بیان دے چه رسول الله ﷺ چه به کله تکبیر اووے نو خپل دواړه لاسونه به ئے دخپلو غوږونو پورے اوچت کړل اوکله چه به ئے رکوع کوله نو هم به ئے خپل دواړه لاسونه دغوږونو اوچتولو سره به ئے سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وئیلو اورفع یدین به ئے کولو۔ **فائده** :دامام مالك، ثوریؒ ۔ نوویؒ ۔ شافعیؒ ، اواحمدؒ ، ابو حنیفهؒ ، اواکثرو نورو علماؤ په نزد تکبیر تحریمه واجب دے لیکن قاضی عیاضؒ په روات دابن مسیب، حسن، زهریؒ، قتادهؒ، حکمؒ، او اوزاعیؒ، دابیان کړے دے چه تکبیر تحریمه په اصل کښې سنت دے او واجب نه دے دغه شان دلوستو دپاره صرف (په زړه کښې) نیت کول کافی دی . اودصحیح احادیثونه دتکبیروجوب ثابت دے (امام نوویؒ)۔

(۸۶۶) وحدثنا محمد بن المثنی : حدثنا ابن ابی عدی عن سعید عن قتادة بهذا الاسناد انه رأی النبی ﷺ وقال حتی یحاذی بهما فروع اذنیه ، [راجع : ۸۶۵]

ترجمه : په دے سند سره هم تیر شوے روایت راغلے دے لیکن په دے کښې دا لفظ زیات دے

چه نبی کریم ﷺ له لره ئے اولیدو چه نبی کریم ﷺ لاسونه اوچت کړل تردے پورے چه هغے لره ئے د غوږونو د نرمو پورے اوچت کړل

بَابُ اِثْبَاتِ التَّكْبِيْرِ فِيْ كُلِّ خَفْضٍ وَّرَفْعٍ فِي الصَّلٰوةِ اِلَّارَفْعَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ فَيَقُوْلُ فِيْهِ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ

باب: په مانځ کښې د خکته کیدو اوپورته کیدو په وخت تکبیر لرستل اوپه رکوع کښې دسر داوچتولو نه پس د سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ وئیلو حکم

(۸۶۷)عَنْ اَبِيْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَنَّ اَبَاهُرَيْرَةَ كَانَ يُصَلِّيْ لَهُمْ فَيُكَبِّرُ كُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ وَاللّٰهِ اِنِّيْ لَاَشْبَهُكُمْ صَلٰوةً بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ [بخاری: ۷۸۵، نسائی: ۱۱۵۴]

ترجمه: د ابو سلمه بن عبدالرحمٰن بیان دے چه ابو هریرةؓ چه به کله مونځ لرستو نو همیشه به ئے د خکته کیدو پورته کیدو په وخت الله اکبرُ وئیلو . بیا هغوی د مانځه د فراغت نه پس اووے زه ستاسو تولو خلقو په نسبت د رسول الله ﷺ په شان مونځ اداکووم

(۸۶۸)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ يَقُوْلُ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا قَامَ اِلَى الصَّلٰوةِ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَقُوْمُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَرْكَعُ ثُمَّ يَقُوْلُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ حِيْنَ يَرْفَعُ صُلْبَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ ثُمَّ يَقُوْلُ وَهُوَ قَائِمٌ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَهْوِيْ سَاجِدًا ثُمَّ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَرْفَعُ رَاْسَهٗ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَسْجُدُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِيْنَ يَرْفَعُ رَاْسَهٗ ثُمَّ يَفْعَلُ مِثْلَ ذٰلِكَ فِي الصَّلٰوةِ كُلِّهَا حَتّٰى يَقْضِيَهَا وَيُكَبِّرُ حِيْنَ يَقُوْمُ مِنَ الْمَثْنٰى بَعْدَ الْجُلُوْسِ ثُمَّ يَقُوْلُ اَبُوْهُرَيْرَةَ اِنِّيْ لَاَشْبَهُكُمْ صَلٰوةً بِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ .[بخاری: ۷۸۹، ابوداود: ۷۳۸، نسائی: ۱۱۴۹]

ترجمه: د ابو هریرةؓ بیان دے چه رسول اکرم ﷺ چه به کله د مانځه لوستلو دپاره اودریدو نو تکبیر به ئے لوستلو بیا به ئے د رکوع په وخت تکبیر وئیلو او د رکوع نه د سر اوچتولو سره

به ئے سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ وئیلو، اوبیابه ئے دغسے په ولاړے ولاړے 'رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ' لوستلو اوبیا چه به ئے کله سجده کوله نو تکبیر به ئے اووے اوسجدے نه دسر اوچتولو په وخت به ئے هم تکبیر اووے اودمانځ دختمیدو پورے به ئے په هره ناسته ولاړه کښې تکبیر وئیلو اودَ دوؤ رکعتونو نه پس چه به ئے کله قیام کولو نوبیابه ئے الله اکبر اووے ددے نه پس ابوهریرة اووے زه ستاسو تولو خلقو به نسبت کښې درسول الله ﷺ به شان مونځ اداکووم۔

(۸۶۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ یَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلیه وَالِهٖ وَسَلَّمَ إذا قامَ إلی الصَّلٰوةِ یُکَبِّرُ حِیْنَ یَقُوْمُ بِمِثْلِ حَدِیْثِ ابْنِ جُرَیْجٍ وَّلَمْ یَذْکُرْقَوْلَ اَبِیْ هُرَیْرَةَ اِنِّیْ لَاَشْبَهُکُمْ صَلٰوةً بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ. [راجع: ۸٦۸]

ترجمه :دابن جریج دَروایت په شان ابو هریرة بیان کړے دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دمانځ دپاره اودریدو نو دهرقیام په وخت به ئے الله اکبرُ وئیلو په دے روایت کښې ابو هریرة دانه دی وئیلے چه دنورو خلقو په نسبت زهٔ درسول الله ﷺ په شان مونځ کوم۔

(۸۷۰)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَنَّ اَبَاهُرَیْرَةَ کَانَ حِیْنَ یَسْتَخْلِفُهٗ مَرْوَانُ عَلَی الْمَدِیْنَةِ اِذَاقَامَ لِلصَّلٰوةِ الْمَکْتُوْبَةِ کَبَّرَ فَذَکَرَ نَحْوَ حَدِیْثِ ابْنِ جُرَیْجٍ وَفِیْ حَدِیْثِهٖ فَاِذَاقَضَاهَا وَسَلَّمَ اَقْبَلَ عَلٰی اَهْلِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ اِنِّیْ لَاَشْبَهُکُمْ صَلٰوةً بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ. [نسائی ۱۰۲۲]

ترجمه : دابو سلمة بیان دے چه مروان کله ابو هریرة لره دمدینے خلیفه مقرر کړو نو هغه به دفرض مانځ دپاره دَ اودریدو په وخت تکبیر کولو بیائے هغه نه دابن جریج مانند بیان اوکړو اوپه هغے کښې ذکر دی چه ابو هریرة دمانځه دفراغت نه پس اووے قسم دے په هغه ذات چه دهغه په قبضه کښې زماروح دے چه ستاسو خلقو په نسبت زمادرسول الله ﷺ دمانځ سره زیات مشابه دے۔

(۸۷۱)عَنْ اَبِیْ سَلَمَۃَ اَنَّ اَبَا ھُرَیْرَۃَ کَانَ یُکَبِّرُ فِی الصَّلٰوۃِ کُلَّمَا رَفَعَ وَوَضَعَ فَقُلْنَا یَااَبَاھُرَیْرَۃَؓ مَاھٰذَا التَّکْبِیْرُ فَقَالَ اِنَّھَا صَلٰوۃُ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ.

ترجمه: دابوسلمةؓ بیان دے چه دخکته کیدو اوپورته کیدو په وخت به ابو هریرهؓ په هرمانځه کښ تکبیر لوستلو مونږ تپوس اوکړو داتکبیرونه څنګه دی؟ نو هغوی جواب راکړو داخو درسول الله ﷺ مونځ دے (یعنی رحمت دوعالم به په دے شان مونځ کولو).

(۸۷۲)عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَؓ اَنَّهُ کَانَ یُکَبِّرُ کُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ وَیُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَفْعَلُ ذٰلِکَ.

ترجمه: دابو هریرهؓ بیان دے چه هغه به کله په مانځه کښ خکته کیدو یاپورته کیدو نو 'اللہ اکبرُ' به ئے وئیلو اوبیان ئے کوؤ چه رسول الله ﷺ به دغه شان کولو.

(۸۷۳)عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ صَلَّیْتُ اَنَاوَعِمْرَانُ ابْنُ حُصَیْنٍ خَلْفَ عَلِیِّ ابْنِ اَبِیْ طَالِبٍ فَکَانَ اِذَا سَجَدَ کَبَّرَ وَاِذَارَفَعَ رَأْسَهُ وَاِذَانَهَضَ مِنَ الرَّکْعَتَیْنِ کَبَّرَ فَلَمَّا انْصَرَفْنَا مِنَ الصَّلٰوۃِ قَالَ اَخَذَ عِمْرَانُ بِیَدِیْ ثُمَّ قَالَ لَقَدْ صَلّٰی بِنَا ھٰذَا صَلٰوۃَ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَوْقَالَ قَدْ ذَکَّرَنِیْ ھٰذَا صَلٰوۃَ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ.[بخاری : ۷۸۶، ۸۲۶، ابوداود : ۸۳۵، نسائی : ۱۰۸۱، ۱۱۷۹]

ترجمه: دمطرفؒ بیان دے چه مااوعمران ابن حصینؓ په حضرت علیؓ پسے مونځ اوکړو هرکله چه به هغه سجدے کولے نوتکبیر به ئے وئیلو اوکله چه به ئے سر اوچتولو نوتکبیر به ئے لوستلو، اوکله چه به ئے لوستلو حاصل داچه هرکله مونږ دمانځ نه فارغ شو نوحضرت عمرانؓ زمالاس اونیو، اوبیائے اووے چه درسول الله ﷺ پشان ده مونځ اولوستلو یائے داسے اووے چه دوی ماته درسول الله ﷺ مونځ رایاد کړو.

فائده : په هر رکعت کښ تکبیر وئیل پکار دی البته درکوع نه پس دقیام کولو په وخت به سَمِعَ اللہُ لِمَنْ حَمِدَہٗ وائی اوپه دے باندے دتمامو تیرو اوموجوده علماؤ اتفاق دے درسول الله ﷺ ددے فعل خلقو ته داطلاع یعنی خبر دَ نه میلاویدو په وجه سره حضرت

ابو هریرهؓ اووے چه ستاسو دټولو په نسبت زمامونځ د رسول الله ﷺ دمونځ زیات مشبه دے واضحه خبره ده چه په هردوه رکعته والا مونځ کښې یولس "۱۱" تکبیرونه دی یو خوتکبیر تحریمه دے اوباقی په هررکعت کښې پنځه پنځه تکبیرونه دی دغه شان په دریوؤ رکعتونو کښې اوولس "۱۷" اوپه څلورو رکعتونو کښې دویشت "۲۲" اوپه پنځه ؤ مونځونو کښې شپږ کم سل "۹٤" تکبیرونه وئیل پکار دی چه په دے تمامو کښې تکبیر تحریمه واجب دے اوباقی تکبرونه سُنت دی البته په یو روایت کښې امام احمد بن حنبلؒ وئیلے دی چه ټول تکبیرونه واجب دی (نوویؒ)۔

بَابُ وُجُوبِ قِرَاءَ ةِ الْفَاتِحَةِ فِىْ كُلِّ رَكْعَةٍ وَّاَنَّه اِذَالَمْ يُحْسِنِ الْفَاتِحَةَ وَلَاأَمْكَنَهُ تَعَلُّمُهَا قَرَءَ مَاتَيَسَّرَ لَه غَيْرَهَا

باب: په هررکعت کښې دسورت فاتحے لوستل واجب دی اوچه دَ سورۀ فتحے لوستل او ایزده کول ممکن نه وی نو بیا چه دغه مونځ کوونکی ته څه آسان وِی دَ سورۀ فاتحے نه علاوه دَ هغے دَ لوستلو بیان :

(۸۷۴)عَنْ عُبَادَةَ ابْنِ الصَّامِتِ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاصَلٰوةَ لِمَنْ لَّمْ يَقْرَءْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ .[بخاری : ۷۵٦، ابوداود : ۸۲۲، ترمذی : ۲٤۷، نسائی : ۹۱۰، ابن ماجه : ۸۳۷]

ترجمه : دعباده بن صامت رضی الله عنه بیان دے چه نبی ﷺ فرمایلے دی چا چه سُورة فاتحه اونه لوستله دهغه مونځ اونه شولو۔

(۸۷۵) عَنْ عُبَادَةَ ابْنِ الصَّامِتِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاصَلٰوةَ لِمَنْ لَّمْ يَقْرَءْ بِاُمِّ الْقُرْاٰنِ .[راجع : ۸۷۴]

ترجمه: عباده بن صامت رضی الله عنه درسول الله ﷺ داحکم بیان کړے دے چه چا ام القرآن یعنی دقرآن مور (سورة فاتحه) اونه لوستله دهغه مونځ اونه شولو۔

(۸۷٦)عَنْ عُبَادَةَ ابْنِ الصَّامِتِ اَخْبَرَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَاصَلٰوةَ لِمَنْ لَّمْ يَقْرَأْ

ام القرآن .[راجع : ۸۷۶]

ترجمه : دَ عباده بن صامت رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول ﷺ فرمایلی دی چاچه اُمُ القُرآن یعنی سورة فاتحه اونـه لوستله دهغه مونځ اونه شو، اومعمر دومره زیاته بیان کړه پس راند.

(۸۷۷) وحدثنا اسحاق بن ابراهیم وعبد ابن حمید قالا: اخبرنا عبد الرزاق اخبرنا معمر عن الزهری بهذا الاسناد مثله وزاد فصاعدا . [راجع : ۸۷۴]

ترجمه : اومعمر دومره زیاتوالے کړے دے فصاعدا (پس زیات)

فائده : امام نووی ؒ وئیلے دی چه ددے احادیثو نه دسورة فاتحے په مانځه کښې لوستل واجب ثابت شوے دی ، دامام مالك ؒ اوامام شافعی ؒ مسلك دادے چه خو که په مانځه کښې سورت فاتحه په اسانه سره لوستے شی هغه لره دهغے لوستل ضروری دی . وامام ابوحنیفة ؒ وئیلے دی چه دقران کریم یو اٰیت لوستل فرض دی ، چه هغه ددے احادیث نه خلاف دے ، امام شافعی ؒ دے احادیثو لره دلیل نیولے وئیلے دی : چه امام اومقتدی دواړو لره سورت فاتحه لوستل واجب دی ، اومنفرد یعنی یواځے مونځ کونکی لره هم سورت فاتحه (یعنی الحَمدُ شریف) لوستل واجب دی لکه چه ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه هرمونځ کونکی لره سورت فاتحه لوستل واجب دی او هغه به دومره رو رو وائی چه په حپله اوری۔

اوبعضے دمالکی مسلك علماؤ وئیلے دی چه صرف په زړه کښې لوستل پوره دی لیکن داصحیح نه دی ولے چه دسورت فاتحے لوستل ضروری دی اویوځیز هغه وخت لوستلے شی هرکله چه ژبه حرکت کوی ، اودلوستو کم نه کم معیار دادے چه لوستونکے ئے په حپله واؤری ، اوخوك چه دژبے خوزولو نه بغیر صرف په زړۀ سره لولی نوداقرأت نه شی کیدے حالانکه دسورت فاتحے قرأت واجب دے ، قاضی عیاضؒ یوروایت دحضرت علی ؒ ،

دربیعهؒ اومحمدبن ابی صفرةؒ داصحاب مالکؒ زبانی چه کوم بیان کړے دے ، چه قراءت بالکل واجب نه دے داصرف شاذ اوغیر مرفوع روایت دے۔ دعلامه ثوریؒ ، اوزاعیؒ اوامام ابوحنیفةؒ داقول دے چه په آخری دوو رکعتونو کښې قرأت واجب نه دے ۔ بلکه مونځ کونکی ته اختیار دے خواه که لولی خواه که غلے پاتے کیږی ، اوخواه که سبحان الله وائی ، لیکن صحیح مذهب چه په هغے باندے دتمامو سلفو اوخلقو اجماع ده دغه دے چه هرمونځ گذار لره به هررکعت کښې سورت فاتحه لوستل واجب دی ، لکه چه یودیهاتی ته رسول الله ﷺ اوفرمائیل چه په هررکعت کښې سورت فاتحه لوله۔

(۸۷۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةؓ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلّٰی صَلٰوةً لَمْ یَقْرَأْ فِیْهَا بِاُمِّ الْقُرْاٰنِ فَهِیَ خِدَاجٌ ثَلَاثًا غَیْرُ تَمَامٍ فَقِیْلَ لِاَبِیْ هُرَیْرَةَ اِنَّا نَکُوْنُ وَرَآءَ الْاِمَامِ فَقَالَ اِقْرَءْ بِهَا فِیْ نَفْسِکَ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ قَالَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ قَسَمْتُ الصَّلٰوةَ بَیْنِیْ وَبَیْنَ عَبْدِیْ نِصْفَیْنِ وَلِعَبْدِیْ مَاسَاَلَ فَاِذَا قَالَ الْعَبْدُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ قَالَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ حَمِدَنِیْ عَبْدِیْ، وَاِذَاقَالَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ قَالَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ اَثْنٰی عَلَیَّ عَبْدِیْ وَاِذَا قَالَ مٰالِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ قَالَ مَجَّدَنِیْ عَبْدِیْ وَقَالَ مَرَّةً فَوَّضَ اِلَیَّ عَبْدِیْ فَاِذَا قَالَ اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ قَالَ هٰذَا بَیْنِیْ وَبَیْنَ عَبْدِیْ وَلِعَبْدِیْ مَاسَاَلَ فَاِذَا قَالَ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَاالضَّآلِّیْنَ قَالَ هٰذَا لِعَبْدِیْ وَلِعَبْدِیْ مَاسَاَلَ قَالَ سُفْیَانُ حَدَّثَنِیْ بِهِ الْعَلَاءُ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ یَعْقُوْبَ دَخَلْتُ عَلَیْهِ وَهُوَمَرِیْضٌ فِیْ بَیْتِهٖ فَسَاَلْتُهٗ اَنَاعَنْهُ۔

ترجمه :دابو هریرةؓ بیان دی چه رسول ﷺ فرمائیلے دی ، چاچه په مانځه کښې سورة فاتحه اونه لوستله نو دهغه مونځ پوره نه شولو بلکه دهغه مونځ ناقص پاتے شو۔ داجمله هغه دریے ځله ارشاد اوفرمائیله، خلقو تپوس اوکړو چه هرکله مونږ په امام پسے ولاړیو نو څه به کوؤ؟ ابو هریرةؓ جوابا اووے دغه وخت تاسو خلق رو رو سورة فاتحه لولئ، ولے چه مادرسول الله صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نه دالله دافرمان بیانول اوریدلے دی ، چه مونځ زمااوزمادبنده په مینځ

کښې نیم نیم تقسیم شوې دې اوزمابنده چه څه سوال کوی هغه پوره کولې شی. هرکله چه یوبنده "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ" ووائی، نورب ذوالجلال اوفرمائی چه زمابنده تعریف وکړو. اومونځ کونکې چه کله "الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْم" اووائی نوالله تعالی اوفرمائی چه زمابنده زماتوصیف اوکړو، اومونځ کونکې چه کله "مٰالِکِ یَوْمِ الدِّیْنِ" او وائی، نوالله عزوجل فرمائی چه زمابنده زمابزرګی بیان کړه، اوداهم او وائی چه زمابنده خپل تمام کارونه ماته اوسپارل اومونځ ګزار چه کله "اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَاِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ" اولولی ، نوالله عزوجل او فرمائی داز مااوزما دبنده درمیانی معامله ده زمابنده چه څه سوال کوی هغه به ورته میلاویږی ، بیاچه مونځ کونکې په خپل مانځه کښې "اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَاالضَّآلِّیْنَ" او وائی نوالله تعالی جواب ورکړی چه داټول زمادې بنده دپاره دی ، اودې چه څه طلب کوی هغه به ورته ورکولې شی، سفیانؒ وائی زماپه تپوس باندې داحدیث ماته علاء بن عبدالرحمن بن یعقوب هغه وخت بیان کړو کله چه هغه بیمار وواوزه دهغه دبیمار پرسئ دپاره دهغوئ کورته تلې وُم.

فائده : ددې حدیث شریف نه هم ثابتیږی ، چه هرمونځ کونکی ته دمانځه په هررکعت کښې سورة فاتحه لوستل فرض دی، ولې چه سورة فاتحه دمانځه هغه لوئې جُز دې چه دهغې نه بغیر مونځ نه کیږی ، اودنیم نیم تقسیم کیدو معنی داده چه په نیمه سورة فاتحه کښې دالله تعالی تعریف اوتحمید دې، اوپه نیمه کښې هغه دعا ده چه دهغې فائدې مونځ ګذار ته حاصلیږی، کوم خلق چه بسم الله الخ لره دسورة فاتحې نه جُدا تصور کوی، هغه ددې حدیث نه استدلال کوی او وائی چه که چرې بِسم الله الخ په دې سورة کښې داخله وې، نورسول الله ﷺ به هغې لره هم بیان فرمائیلې وې.

اوکوم خلق چه بسم الله الخ ته په سورة فاتحه کښې داخله اوشامله وائی هغه هم په دې حدیث سره دلیل پیش کوی، چه رسول اکرم ﷺ هغه خصوصیات بیان فرمائیلې دی

کوم چه دسورة فاتحې سره مخصوص دی (مختصراً از امام نووی)

چونکه سورة فاتحه په اصل کښې دقران کریم خلاصه ده، اوددې دلوستو رحمت عالم حکم ورکړې دې، ځکه په هررکعت کښې دا دالوستلې شي (مترجم)

(۸۷۹) حدثنا قتيبة بن سعيد عن مالک ابن انس عن العلاء بن عبد الرحمان انه سمع ابا السائب مولى هشام بن زهرة يقول سمعت ابا هريرة يقول قال رسول الله ﷺ: [ابوداود: ۸۲۱، ترمذی: ۲۹۵۳، نسائی: ۹۰۸، ابن ماجه: ۸۳۸]

ترجمه: دَ ابو هریرهؓ نه هم دا حدیث په بل سند سره هم مروی دې۔

(۸۸۰) عن ابی هريرة يقول قال رسول الله ﷺ من صلى صلوة فلم يقرأ فيها بام القرآن بمثل حديث سفيان وفي حديثهما ((قال الله عز وجل قسمت الصلوة بيني وبين عبدي نصفين فنصفها لي ونصفهالعبدي:)) [راجع: ۸۷۹]

ترجمه: ابو هریرهؓ فرمائی چا چه مونځ اوکړو او سورۀ فاتحه ئې اونه لوستله باقی حدیث دَ سفیان دَ حدیث په مثل باندې دې او په دې دواړو کښې دا لفظ دې چه الله تعالیٰ فرمائی: ما تقسیم کړې دې مانځه لره دَ خپل بنده او د خپل ځان په مابین کښې نیم په نیمه باندې، نیم زما دپاره دې او نیم زما دَ بنده دپاره دې۔

(۸۸۱)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰى صَلٰوةً لَمْ يَقْرَءْ فِيْهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجٌ يَقُوْلُهَا ثَلَاثًا بِمِثْلِ حَدِيْثِهِمْ. [راجع: ۸۷۹]

ترجمه: دابو هریرهؓ بیان دې چه رسول الله ﷺ فرمائیلې دی چا چه په مانځه کښې سورة فاتحه اونه لوسته نو دهغه مونځ نامکمل دې، حضرت نبی کریم ﷺ دا جمله درې ځله ارشاد اوفرمایله۔

(۸۸۲)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَؓ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَاصَلٰوةَ اِلَّابِقِرَاءَةٍ قَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَؓ فَمَااَعْلَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَعْلَنَّاهُ لَكُمْ وَمَااَخْفَاهُ اَخْفَيْنَاهُ لَكُمْ.

ترجمه : ابو هریرهؓ درسول الله ﷺ دا ارشاد بیان کړے دے چه بغیر قراءت نه مونځ درست کیدے نه شي، ددے نه پس ابو هریرهؓ اووے، چه رسول الله ﷺ چه کوم مونځ په اوچت آواز سره لوستے دے هغه مونږه هم په اوچت آواز سره لولو. اوکوم مونځ چه هغه په پټه سره لوستے دے هغه مونږه هم په پټه سره اداکؤو۔

(۸۸۳)عَنْ عَطَآءٍ قَالَ قَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَؓ فِيْ كُلِّ الصَّلٰوةِ يَقْرَءُ فَمَا اَسْمَعَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَسْمَعْنَاكُمْ وَمَااَخْفٰى مِنَّا اَخْفَيْنَاهُ مِنْكُمْ فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ اَرَاَيْتَ اِنْ لَّمْ اَزِدْ عَلٰى اُمِّ الْقُرْآنِ فَقَالَ اِنْ زِدْتَّ عَلَيْهَا فَهُوَ خَيْرٌ وَّاِنِ انْتَهَيْتَ اِلَيْهَآ اَجْزَاَتْ عَنْكَ.[بخاری : ۷۷۲، نسائی : ۹۶۹]

ترجمه : عطاءؒ دابو هریرهؓ قول بیان کړے دے چه دمانځه په هر رکعت کښې قراءت کول پکار دی، رسول الله ﷺ چه په کوم مونځ کښې مونږ ته قراءت اورولے دے هغه شان مونږه تاسو ته اؤ ره وو اویه کوم مانځ کښې چه رسول الله ﷺ غیرجهری قراءت لوستے دے، دغه شان مونږ هم اولوستو اوتاسو ته مواوښودو، په دے باندے یو سړی اووے که چرے زه د سورة فاتحے نه علاوه نورڅه نه وایم نو څه حرج شته ؟ ابو هریرهؓ جواب ورکړو د سورة فاتحے نه پس دقران کریم بل آیت لوله نوداستادپاره غوره ده. اوکه چرے صرف الحمد اولولے نو هم پوره ده۔

فائده : ددے حدیث شریف نه هم ثابته ده، چه سورت فاتحه لوستل واجب دی اویه دے باندے اجماع ده چه ورسره دیوبل سورت سیوا یوځائے کول مستحب دی دسحر اوجمع اویه نورو مونځونو کښې دسورت فاتحے سره دبل سورت یوځائے کول دتمامو علماؤ په نز سنت دی، قاضی عیاضؒ دبعضے مالکیؒ سړوداقول بیاَن کړے دے چه دسورت فاتحے نه پس دبل سورت لوستل واجب دی، حالانکه داقول شاذ اومردود دے، البته په دریم اوڅلورم رکعت کښې دسورت فاتحے نه پس دقران کریم څه سورت یاآیت لوستل مستحب دی یاغیرمستحب؟ په دے باره کښې دعلماؤ په خپلو کښې اختلاف دے، امام مالکؒ

دسورت میلاوه ولوته مکروهه وئیلے دی، امام شافعیؒ په خپل آخری بیان کښې دامستحب قرار کړے دی، اودهغه قدیم اوابتدائی بیان دغه دے چه سورت میلاوه ول غیرمستحب دی ، دبعضے نورو امامانو بیان دے، که غواړی سورت به میلاوه وی یابه صرف تسبیح وائی، مونږ کونکی لره اختیار دے اوداقول ضعیف دے ، دجمهورو متفقه بیان دے چه په نماز جنازے کښې به صرف دسورت فاتحے سره آمین اووائی ، التبه په نفلی مونځونو کښې سورت میلاوه ول مستحب دی، اوحقیقت دادے چه دسورت فاتحے نه پس څه بل سورت یاآیت لوستل مستحب دی ، اودهغے دترک سره سجده سهوه نه لازمیږی (مختصراً از امام نوویؒ)

(۸۸۴)عَنْ عَطَآءٍ قَالَ قَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ فِیْ کُلِّ صَلٰوةٍ قِرَاءَةٌ فما اَسْمَعْنَا النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَسْمَعْنَاکُمْ وَمَآاَخْفٰی مِنَّآ اَخْفَیْنَاهُ مِنْکُمْ مَنْ قَرَأَ بِاُمِّ الْکِتٰبِ فَقَدْ اَجْزَاَتْ عَنْهُ وَمَنْ زَادَ فَهُوَ اَفْضَلُ.

ترجمه: عطاءؒ دابو هریرهؓ داقول بیان کړے دے چه په هرمانځه کښې قراء ت دے اوپه کوم مانځه کښې چه رسول الله ﷺ په اوچت آواز سره قراء ت کړے اومونږ ته ئے دهغے تعلیم راکړے دے ،دغه شان مونږ تاسو ته واوره وو اوکوم مونځ چه هغه په پټه سره ادافرمایلے دے دغه شان مونږ تاسو ته اداکړے اوښودلو، چاچه سورت فاتحه اولوسته دهغه مونځ پوره شو، اوچاچه په هغے باند مزید څه سورت یاآیت اضافه اوکړه نوغوره ده۔

(۸۸۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلّٰی ثُمَّ جَآءَ فَسَلَّمَ عَلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَرَدَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّکَ لَمْ تُصَلِّ فَرَجَعَ الرَّجُلُ فَصَلّٰی کَمَاکَانَ صَلّٰی ثُمَّ جَاءَ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَعَلَیْکَ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ اِرْجِعْ فَصَلِّ فَاِنَّکَ لَمْ تُصَلِّ حَتّٰی فَعَلَ ذٰلِکَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ الرَّجُلُ وَالَّذِیْ بَعَثَکَ بِالْحَقِّ مَااُحْسِنُ غَیْرَ هٰذَا عَلِّمْنِیْ قَالَ اِذَاقُمْتَ اِلَی الصَّلٰوةِ فَکَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَاتَیَسَّرَ مَعَکَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْکَعْ حَتّٰی تَطْمَئِنَّ رَاکِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتّٰی تَعْتَدِلَ

قَآئِمًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتّٰى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتّٰى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا ثُمَّ افْعَلْ ذٰلِكَ فِيْ صَلٰوتِكَ كُلِّهَا. [بخاری : ۷۵۷، ۷۹۳، ۶۲۵۱، ابو داود : ۸۵۶، ترمذی : ۳۰۳، نسائی : ۸۸۳]

ترجمه :دابو هریرهؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ په جماعت کنبے تشریف فرما وو په دے کبن یو سړے راغے هغه دمونځ لوستو نه پس حضورؐ ته سلام اوکړو حضورؐ دسلام جواب ورکړو ، اوورته ئے اوفرمائیل ځه مونځ اوکړه تامونځ نه دے کړے ، هغه واپس شو اودوړمبئ پشان ئے بیامونځ اولوستو اوواپس راغے حضور ﷺ ته ئے سلام اوکړو، هغهؐ ورته وعلیکم السلام اووے اورته اووے لاړ شه مونځ اوکړه ، تامونځ اداکړے نه دے چنانچه هغه بیا هغه شان هغه مونځ لوستو او واپس بیا راتلو حضور ﷺ ته بیا ئے سلام کوو، اوهغهؐ بیا دغه فرمایل چه لاړشه مونځ اوکړه تامونځ اداکړے نه دے ، آخر هغه سړی عرض اوکړو، یارسول الله ﷺ !قسم دے په هغه ذات چاچه تالره رسول برحق جوړکړے دے زه ددے نه علاوه دزیاتے بنے طریقے نه واقف نه یم، مهربانی اوکړه ته ئے ماته اوښایه ؟ ارشاد اوشو، چه ته کله دمانځه دپاره اودریږے نوورمبے اَللهُ اَكْبَرُ اوایه اوبیا چه څومره قران کریم ته په آسانئ سره لوستے شے هغه اولوله، بیادهغے نه پس رکوع اوکړه، اوبیاپه آرام بالکل سیدها اودریږه، اودهغے نه پس په آرام سره سجده اوکړه اوبیاپه اِطمینان سره په قاعده کینه اوپه دے شان په خپل تمام مانځه کبن کوه۔

(۸۸۶)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلّٰى وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ نَاحِيَةٍ وَّ سَاقَ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِ هٰذِهِ الْقِصَّةِ وَزَادَ فِيْهِ اِذَا قُمْتَ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاَسْبِغِ الْوُضُوْءَ ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ. [بخاری : ۶۲۵۱، ۶۶۶۷، ابو داود : ۸۵۶، ترمذی : ۲۲۹۲، ابن ماجه : ۱۰۶۰، ۳۶۹۵]

ترجمه: دابو هریرهؓ بیان دے چه یو سړے جماعت ته داخل شو، اومونځ ئے اولوستو اورسول الله ﷺ دجماعت په یو کوټ کبن تشریف فرماوو ، ددے نه بعد ئے داپورته ذکر شوے

حدیث بیان کړو، اودهغے په آخر کښې ئې اوفرمائیل تاسو چه کله دمانځه دلوستو دپاره پاڅئ، نوپه ښه شان اودس کوئ بیامخ په قِبله اودرېږه اودهغے نه پس تکبیر وایه۔

فائده : په دمه دمه آرام سره دتمام مونځ ارکان اداکوئ، دے ته تعدیل ارکان وئیلے کیږي، کوم چه دتمامو علماؤ په نزدفرض دی ، اودغے حدیث لره دتعدیل ارکان دپاره جمهور علماء دلیل اوثبوت پیش کوی، او امام ابو حنیفهؒ دے ته واجب وئیلے دی ۔ (امام نوویؒ)

بَابُ نَهْيِ الْمَأْمُوْمِ عَنْ جَهْرِهِ بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ اِمَامِهٖ۔

باب : مقتدی لره په امام پسے په اوچت آوازدقرآن شریف دلوستلو مُمانعت۔

(۸۸۷)عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَيْنٍ قَالَ صَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الظُّهْرِ اَوِ الْعَصْرِ فَقَالَ اَيُّكُمْ قَرَءَ خَلْفِيْ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى فَقَالَ رَجُلٌ اَنَا وَلَمْ اُرِدْبِهَآ اِلَّا الْخَيْرَ قَالَ قَدْعَلِمْتُ اَنَّ بَعْضَكُمْ خَالَجَنِيْهَا. [ابو داود : ۸۲۸، ۸۲۹، نسائی : ۹۱۶، ۹۱۷]

ترجمه : دعمران بن حصینؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ مونږ لره دماسپخین یادمازیګر مونځ اولوستو دختمیدو نه پس هغهؐ اوفرمایل :په تاسو کښې کوم مقتدی سورة سَبِّحِ اسْمِ رَبِّکَ الْاَعْلٰے اولوستو؟ نویو مقتدی عرض اوکړو یارسول الله ﷺ ! په عرض دحصول ثواب مالوستلے وو، په دے باندے حضرت اوفرمائل: ماته معلومه شوه چه ستاسونه څوک زمانه قرآن کریم په زور اخلی۔

فائده : ددے حدیث نه صفامعلومیږی چه دامام نه ورستو مقتدی لره په اوچت آواز دقران کریم دلوستلو ممانعت دے لکه چه رسول اکرم ﷺ خپل شاته مقتدی لره په اوچت آواز لوستلو نه منع کړو واقعه داده چه څه خلقو به په سرّی مونځ یعنی ماسپخین اومازیګر کښې هم دامام نه ورستو په حیثیت دمقتدی د"اَلْحَمْدُ" نه پس څه بل سورت لوستلو ، چه دهغے په باره کښې رحمت عالم ﷺ منع اوفرمایله، چه تاسو په اوچت آواز

مۀ لولی۔ البته یو شاذ اوضعیف قول دادے چه مقتدی په سری مانځه کښې هم دجهری مانځه په شان څه سورت نه لولی، اوداخیال بالکل غلط دے، ولے چه په جهری مانځه کښې مقتدی لره دبالکل خاموشه کیدو اوصرف داوریدو حُکم دے، اوپه سری مانځه کښې دسورت دلوستو تاکیدے دے ددے نه علاوه که چرے په جهری مانځۀ کښې مقتدی دخپل امام نه په دومره قدرے فاصله باندے وی چه هغه دامام قرأت نه شی اوریدے نودغه مقتدی له پکار دی چه هغه دے خاموش نه وی، بلکه د "اَلْحَمدُ" سره دے مزید څه سورت یادقرآن یوآیت تلاوت کړی، اودغه مسلك بالکل صحیح دے (نووی)

(۸۸۸) عن عمران بن حصین ان رسول الله ﷺ صلی الظهر فجعل رجل یقرأ خلفه سبح اسم ربک الاعلی فلما انصرف قال ایکم قرأ او ایکم القاری فقال رجل قد ظننت ان بعضکم خالجنیها : [راجع : ۸۸۷]

ترجمه : عمران ابن حصینؓ فرمائی چه نبی کریم ﷺ دَ ماسپخین مونځ اولوستو نو یو سړی دَ هغه نه ورستو دَ سورۀ اعلیٰ تلاوت کولو کله چه حضرت ﷺ دَ مانځه نه فلوغ شو نو تپوس ئے اوکړو چه په تاسو کښې چا لوستلو، یو سړی اووے چه ما لوستلو حضور ﷺ اوفرمائیل چه ما ته یقین وو چه په تاسو کښې څوك زمانه تلاوت (په زور) باندے اخلی۔

(۸۸۹) عن قتادة بهذا الاسناد ان رسول الله ﷺ صلی الظهر وقال : قد علمت ان بعضکم خالجنیها: [راجع : ۸۸۷]

ترجمه : پورته ذکر کړے شوے حدیث په دے سند سره هم راغلے دے۔

بَابُ حُجَّةِ مَنْ قَالَ لَايُجْهَرُ بِالْبَسْمَلَةِ

باب: بسم الله په زوره سره نه لوستودلیل.

(۸۹۰) عَنْ اَنَسٍ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَبِىْ بَكْرٍ وَّعُمَرَ وَعُثْمَانَ فَلَمْ اَسْمَعْ اَحَداً مِّنْهُمْ يَقْرَأُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ. [بخاری : ۷۴۳، نسائی : ۹۰۶]

ترجمه: دانس رضی الله عنه بیان دے چه مادرسول اکرم ﷺ اوحضرت صدیق اکبرؓ اوفاروق اعظمؓ اوحضرت عثمانؓ سره مونځ اولوستو لیکن په هغوئ کښې مے دیونه هم په مانځه کښې "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ" (په زوره سره) لوستل وانه وریدل۔

فائده: یعنی رحمت عالم ﷺ اوخلفائے راشدینو به "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ" پټ اولوستو اودسورت الحمد نه به ئے قراءت شروع کوؤ، دامام شافعیؒ اودجمهور سلفو داقول دے، چه بسم الله الخ په اصل کښې دسورت فاتحے جُزدے، ددے دپاره چه هرکله سورت فاتحه په اوچت آواز سره اولوستے شی، نوبسم الله لره هم په اوچت آواز سره لوستل پکاری دی۔ (نووی)

(۸۹۱)عَنْ شُعْبَةَ فِيْ هٰذَا الْإِسْنَادِ وَزَادَ قَالَ شُعْبَةُ فَقُلْتُ لِقَتَادَةَ اَسَمِعْتَهُ مِنْ اَنَسٍ قَالَ نَعَمْ نَحْنُ سَأَلْنَاهُ عَنْهُ.[راجع: ۸۹۰]

ترجمه: شعبہؒ ددغے اسناد سره روایت کړے دے، چه مادقتادهؒ نه تپوس اوکړو، آیا تاپه خپله داحدیث دحضرت انسؓ دڅخه نه اوریدلے دے؟ هغوی جواب راکړو ها! مونږ ددے مسئلے تپوس دهغوئ نه کړے وو، نو هغوی داحدیث اوره ولے وو۔

فائده: ددے حدیث نه هغه شبه هم دفع شوله چه کیدے شی داحدیث دانسؓ نه قتادهؒ په خپله اوریدلے نه وی، بلکه صرف دانس حواله ئے ورکړے وی، شبه ددے دپاره کیدلے شی چه دقتادهؒ عادت دتدلیس دے گنی نود هرسړی په باره کښې داشبه هیڅ کله نه شی پیداکیدے۔

(۸۹۲)عَنْ عَبْدَةَ اَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ كَانَ يَجْهَرُ بِهٰؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ يَقُوْلُ سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالٰى جَدُّكَ وَلَااِلٰهَ غَيْرُكَ وَعَنْ قَتَادَةَ اَنَّهُ كَتَبَ اِلَيْهِ يُخْبِرُهُ عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّهُ حَدَّثَهُ قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَبِيْ بَكْرٍ وَّعُمَرَ وَعُثْمَانَ فَكَانُوْا يَسْتَفْتِحُوْنَ بِالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ لَايَذْكُرُوْنَ سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ

وَتَعَالٰی جَدُّکَ وَلَااِلٰهَ غَیْرُکَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ فِیْ اَوَّلِ قِرَاءَةٍ وَّلَافِیْ آخِرِهَا.

ترجمه: عبده بیان کړے دے چه حضرت فاروق اعظم رضی الله عنه به دئناءُدُعایعنی دا لاندینی کلمات په اوچت آواز سره لوستلو "سُبْحٰنَکَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِکَ وَتَبَارَکَ اسْمُکَ وَتَعَالٰی جَدُّکَ وَلَااِلٰهَ غَیْرُکَ" او ورسره دقتادة بیان دے چه حضرت انس وئیلے دی چه مادرسول اکرم ﷺ اوحضرت صدیق اکبراوحضرت عمرفاروق اوحضرت عثمان غنی رضی الله عنهم پسے مونځ لوستے دے، دے حضراتِ کرامو به د "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ" نه قراءت شروع کولو، اوسورت فاتحے نه مخکښ یاورستو به ئے "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" (په اوچت آواز) سره نه لوستلو۔

(۸۹۳) عن اسحاق بن عبد الله بن ابی طلحة انه سمع انس بن مالک یذکر ذالک:

ترجمه: مذکوره بالاحدیث په دے سند سره هم مروی دے۔

بَابُ حُجَّةِ مَنْ قَالَ الْبَسْمَلَةُ اٰیَةٌ مِّنْ اَوَّلِ کُلِّ سُوْرَةٍ سِوٰی بَرَآءَةٍ۔

باب: دسورت براءت (توبه) نه علاوه بسم الله الخ لره دهر سورت دجزوبلو والادلیل۔

(۸۹۴) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ قَالَ بَیْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ یَوْمٍ بَیْنَ اَظْهُرِنَا اِذْاَغْفٰی اِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهٗ مُتَبَسِّمًا فَقُلْنَا مَآاَضْحَکَکَ یَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ اُنْزِلَتْ عَلَیَّ اٰنِفًا سُوْرَةٌ فَقَرَاءَ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِنَّا اَعْطَیْنٰکَ الْکَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّکَ وَانْحَرْ، اِنَّ شَانِئَکَ هُوَالْاَبْتَرُ" ثُمَّ قَالَ اَتَدْرُوْنَ مَا الْکَوْثَرُ فَقُلْنَا اللهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ فَاِنَّهٗ نَهْرٌ وَّعَدَنِیْهِ رَبِّیْ عَزَّوَجَلَّ عَلَیْهِ خَیْرٌ کَثِیْرٌ وَهُوَحَوْضٌ تَرِدُ عَلَیْهِ اُمَّتِیْ یَوْمَ الْقِیَامَةِ اٰنِیَتُهٗ عَدَدَ النُّجُوْمِ فَیُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ فَاَقُوْلُ رَبِّ اِنَّهٗ مِنْ اُمَّتِیْ فَیَقُوْلُ مَاتَدْرِیْ مَااَحْدَثُوْا بَعْدَکَ زَادَ ابْنُ حُجْرٍ فِیْ حَدِیْثِهٖ بَیْنَ اَظْهُرِنَا فِی الْمَسْجِدِ وَقَالَ مَااَحْدَثَ بَعْدَکَ. [ابوداود: ۷۸۴، ۴۷۴۷، نسائی: ۹۰۳، والظر فی مسلم: ۵۹۹۷]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه بیان دے چه یوه ورځ مونږ درسول الله ﷺ په

خدمت کښې ناست وو، چه په هغه باندے څه غفلت شان طاري شو، بیا هغه به خنده روئ سره سر اوچت کړو، چه په هغې باندے مونږ عرض اوکړو یارسول اللهؐ! تاله په څه سے باندے خندا درځي؟ ارشاد اوشو چه په ما باندے اوس اوس دقرآن پاك يو سورت نازل شوے دے چناچه هغهؐ "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ" اولوستو اود "اِنَّا اَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرْ" پوره سورت ئے اولوستو او لوئے فرمائیل تاسو پیژنئ چه کوثر څه شے دے؟ مونږ اوویے الله جل جلاله اودهغه رسولؐ زیات پوهه دی نو ارشاد اوشو چه کوثر یو نهردے چه دهغې پروردګار څما سره وعده کړے ده چه په هغې کښې ډیرے خوبیانے دی، اودقیامت په ورځ به زما امتیان دهغه حوض داوبو څکلو دپاره راځي ، په دغه حوض باندے دومره ګلاسونه دی لکه دآسمان ستوري، یو سړے به دهغه ځائے نه اوزغلولے شي، چه په هغه باندے به زه اووائم اے الله! داسړے خوزما امتي دے، الله تعالی به اوفرمائي نه دے دَاستا(امتي نه دے. بلکه دادهغه خلقونه دے چاچه ستانه پس نوے کار راویستلے اوبدعت ئے کړے دے. ابن حجرپه دے کښې دا اضافه کړے ده، چه رسول الله ﷺ زمونږ خلقو سره په جماعت کښې تشریف فرماوو اوالله جل جلاله ورته اووے چه دا هغه سړے دے چه ده ستانه پس بدعتونه راویستلے دی.

فائده : ددے حدیث نه ظاهره ده چه بسم الله الخ دسورت کوثرجزء دے اوپه دے شان دهرسورت په اول کښې داخله ده، ورسره داهم ثابته شوه چه په جماعت کښې اوده کیدل درست دی، اوتابعدار له دخپل آقانه دخندا دسبب تپوس کول هم جائز دی، (مع نوویؒ)

(۸۹۵)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ يَقُوْلُ اَغْفٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِغْفَاءً ہ سحو حَدِيْثُ ابْنِ مُسْهِرٍ غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ نَهْرٌ وَّعَدَنِيْهِ رَبِّيْ فِي الْجَنَّةِ عَلَيْهِ حَوْضٌ وَلَمْ يَذْكُرْ اٰنِيَتُهٗ عدد سحوم. [راجع : ۸۹۴]

ترجمه: انس بن مالكؓ په دے روایت کښې دابن مُسهر مانند بیان کړے دے ، چه په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندے غفلت شان طاري شولو په دے روایت کښې دحوض کوثر

گلاسونه دستوروپه شان کیدل مرقوم نه دی، بلکه دومره تحریر دے چه کوثر یو بهترین نهر دے، چه دهغے دعطیے زما سره زماپروردګار وعده کړے ده، چه دجنت داحوض کوثر تاته درکړے شوے دے۔

بَابُ وَضْعِ يَدِهِ الْيُمْنٰى عَلَى الْيُسْرٰى بَعْدَ التَّكْبِيْرَةِ الْاِحْرَامِ تَحْتَ صَدْرِهٖ فَوْقَ سُرَّتِهٖ وَوَضْعِهِمَا فِى السُّجُوْدِ عَلَى الْاَرْضِ حَذْوَمَنْكِبَيْهِ۔

باب: دتکبیر تحریمه نه پس ښی لاس په ګس لاس باندے دسینے لاندِ اودنوم دپاسه دایخودلو اوپه سجدوکښ په زمکه باندے داوګو برابر دلاسو ایخودلو بیان۔

(۸۹۶)عَنْ وَائِلِ ابْنِ حُجْرٍ اَنَّهٗ رَاَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدَيْهِ حِيْنَ دَخَلَ فِى الصَّلٰوةِ كَبَّرَ وَصَفَ هَمَّامٌ حِيَالَ اُذُنَيْهِ ثُمَّ الْتَحَفَ بِثَوْبِهٖ ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنٰى عَلَى الْيُسْرٰى فَلَمَّا اَرَادَ اَنْ يُّرْكَعَ اَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنَ الثَّوْبِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ فَلَمَّا قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمَّا سَجَدَ سَجَدَ بَيْنَ كَفَّيْهِ.

ترجمه: دوائل بن حجرؓ بیان دے چه هغوی رسول ﷺ لره په دے طور لیدلو چه هغه دمونځ شروع کولو په وخت خپل دواړه لاسونه اوچت کړل اواللّٰهُ اَكْبَرُ" ئے اووے، ددے حدیث دراوی همّام بیان دے، چه رسول اکرم ﷺ خپل داوړه لاسونه دغوږونو پورے لوچت کړل بیائے څادر په سَرُ کړو، دهغے نه پس ئے خپل ښی لاس په ګس لاس باندے کیښودو بیا هغه دڅادر نه دواړه لاسونه بهرکړل اود دواړو غوږونو پورے ئے اوچت کړل اوتکبیر ئے اووے دهغے نه پس رکوع له لاړو، اوپه حالت دقیام کښ ئے "سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ" اووے اورفع یدین ئے اوکړو، اوبیا هغه ددواړو ورغوو په مینځ کښ سجده اوکړه۔

فائده : ددے حدیث شریف نه هم ثابته شوه چه دمانځه په شروع کښ اودرکوع کولو په وخت اودرکوع نه دسر اوچتولو نه پس رفع یدین کول پکار دی، اودتکبیر تحریمه نه پس ښی لاس په ګس لاس باندے دنوم دپاسه اودسینے دلاندے به کیږدیځ۔ اودسجدے

کولو په وخت خپلو دواړو ورغوو لره داوګو په برابر په زمکه باندے به کیږدی، داقول دجمهورو علماؤ اومحدثینو دے چه دے لره اهل حدیثو اختیار کړے دے ، امام ابو حنیفة ، سفیان ثوری، ابواسحٰق بن راهویة، اودابواسحق مروزی، روایات چه دارقطنی اوبیهقی په حواله دحضرت علی لیکلے دی هغه په اتفاق دجمهور علماؤ ټول نه ټول ضعیف دی ، دامام احمد، اوزاعی، اودابن منذر، بیان دے ، چه مونځ کونکی لره اختیار دے خنګه چه غواړی کوی دے امام مالك بیان کړے دے چه مونځ کونکی لره اختیار دے که غواړی په سینه دے لاس کیږدی ، که نه غواړی نه دے کیږدی، اودغه قول دمالکیه حضرات په نزدباندے مشهور اورواج یافته دے، ورسره هغوی داهم وئیلے دی چه په نفلوکښ به لاسونه کیږدی، اوپه فرض مونځونو کښ به لاسونه پریخودے وی، اودلیث بن سعد هم دغه قول دے، علاوه ددے نه جمهور علماؤ اواهل حدیثو دوائل بن حجر سهل بن سعد، هلب بن طائی، روایاتو لره ترجیح ورکړے ده، اواختیار کړے ئے دے، لکه چه امام بخاری اوترمذی لیکلے دی چه رسول اکرم ﷺ به په مونځ لوستلو کښ په سینه باندے لاسونه تړل۔ (مختصراً نوووی)

بَابُ التَّشَهُّدِ فِی الصَّلٰوةِ

باب: په مانځه کښ دتشهد لوستلو حکم

(۸۹۷)عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ كُنَّا نَقُوْلُ فِی الصَّلٰوةِ خَلْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَى اللهِ السَّلَامُ عَلٰى فُلَانٍ فَقَالَ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ اِنَّ اللهَ هُوَ السَّلَامُ فَاِذَا قَعَدَ اَحَدُكُمْ فِی الصَّلٰوةِ فَلْيَقُلْ اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِیُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ. فَاِذَا قَالَ لَهَا اَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلّٰهِ صَالِحٍ فِی السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْاَلَةِ مَاشَآءَ.[بخاری : ۶۳۲۸، نسائی : ۱۱۶۸،

۱۲۶۹، ۱۲۷۶، ابن ماجه : ۸۹۹]

ترجمه : دعبد اللهابن مسعودؓ بیان دے، چه دمانځه په لوستلو کښې درسول الله ﷺ سره به مونږ خلقو داسے وئیل سلام دے په الله جل جلاله باندے سلام دے په فلانی سړی باندے، چنانچه یوه ورځ رسول اکرم ﷺ اوفرمایل : دالله تعالی جل شانه نوم سلام دے، اوهغه دتمامو بدونه سالمُ اوپاك اوصفا دے، ددے وجے نه تاسو په تشهد کښې داکلمات لولئ :"التَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ والصَّلَوٰاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ. فَاِذَا قَالَ لَهَا اَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلّٰهِ صَالِحٍ فِيْ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اَشْهَدُ اَنْ لَّااِلٰهَ اِلَّااللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ" ددے نه پس دمونځ کونکی زړهٔ چه کومه غواړی هغه دُعا دے اوکړی، ولے چه ددے کلماتو دَ اداء کولو نه هرنیك بنده ته که هغه په زمکه کښې وی یاپه آسمان کښې وی سلام رسیږی۔

فائده : په دړے قسمه تشهُدُ" په احادیث کښې بیان کړے شوے دے، اوپه اتفاق دعلماؤ دهریو لوستل درست دی، دامام شافعیؒ اوبعضے مالکی شخصیتونو په نزد عبدالله بن عباسؓ بیان کړے تشهد غوره دے، ولے چه په دے کښې دمبارکات لفظ دے، چه دقرآن کریم دایت "تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً" عین موافق دے اودابن عباسؓ بیان دے، رسول اکرم ﷺ مونږ ته تشهد په داسے شان خودلے دے، په کوم شان چه ئے راته دقران کریم سورتونه اوایتونه خودلی دی۔

اوداتشهد دامام ابوحنیفهؒ، امام احمدؒ، اودجمهورفقهاء اواهل حدیثو په نزدهم غوره دے، ولے چه په صحت تامه روایت کړے شوے دے، امام مالكؒ دحضرت عمرؓ بیان کړے شوے تشهد لره کوم چه هغهؓ دصحابهٔ و په موجودګئ کښې په سر دمنبر خودلے دے اوچاپه هغے باندے اعتراض نه دے کړے، افضل قرار کړے دے، چه دهغے الفاظ دادی " التَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ الزَّاكِيَاتُ لِلّٰهِ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوٰاتُ لِلّٰهِ سَلَامٌ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ " داخره پوره۔

دامام ابوحنیفہؒ اوامام مالکؒ اودنورو فقهاؤ په نز دواړه تشهد سُنت دی، لیکن په اتفاق دجمهور علمائے اهل حدیث په نزد دواړه تشهد واجب دی، چه دهغے نه بغیر مونځ هدوکیږی نه۔ (دتشهد په هیره سره په پاتے کیدو سجده سهوه) لازمی ده (امام نوویؒ)۔

(۸۹۹)عَنْ مَنْصُوْرٍ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ مِثْلُ حَدِيْثِهِمَا وَذَكَرَ فِي الْحَدِيْثِ ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ بَعْدُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَاشَآءَ. اَوْمَا اَحَبَّ.

ترجمه: دمنصور نه په دغه سند سره ددے دواړو حدیثو په شان مروی دے، اوپه دے روایت کښ ذکر دی بیا دهغے نه پس کومه چه دهغه زړهٔ غواړی دعا دے اوکړی۔

(۹۰۰)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ قَالَ كُنَّا اِذَا جَلَسْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي الصَّلٰوةِ بِمِثْلِ حَدِيْثِ مَنْصُوْرٍ وَّقَالَ ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ بَعْدُ مِنَ الدُّعَاءِ. [بخاری : ۸۳۱، ۸۳۵، ۶۲۳۰، ابوداود : ۹۶۸، نسائی : ۱۱۶۴، ابن ماجه: ۸۹۹]

ترجمه: عبدالله ابن مسعودؓ وئیلے دی: چه درسول الله ﷺ سره مونږ خلقو په مانځه کښ تشهد لوستلو لکه چه منصور بیان کړو، اورسول اکرم ﷺ فرمایلے دی: چه دتشهد لوستونه پس مونځ کونکی ته اختیار دے کومه دعا چه غواړی اودے کړی۔

(۹۰۱)عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ يَقُوْلُ عَلَّمَنِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَالتَّشَهُّدَ كَفِّيْ بَيْنَ كَفَّيْهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّوْرَةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ وَقَصَّ التَّشَهُّدَ بِمِثْلِ مَا اقْتَصُّوْا. [بخاری : ۶۲۶۵، نسائی : ۱۱۷۰]

ترجمه: دَ ابن مسعودؓ بیان دے، چه رسول اکرم ﷺ زمالاس په خپلولاسونو کښ اونیوۀ، اودابورته تشهدئیے په هغه شان سره اوښودو، په کوم شان چه به هغه ماته دقران کریم سورتونه ښودل کولو۔

(۹۰۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّهٗ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّوْرَةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ فَكَانَ يَقُوْلُ اَلتَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوٰتُ الطَّيِّبَاتُ لِلّٰهِ اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهٗ اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا

عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَفِیْ اِبْنُ رُمْحٍ کَمَا یُعَلِّمُنَا الْقُرْاٰنَ.[ابوداود : ۹۷۴، ترمذی : ۲۹۰، ابن ماجه : ۹۰۰]

ترجمه: دابن عباسؓ بیان دے چه رسول ﷺ مونږ ته به "تَشَهُّد" په هغه شان ښودلو په کوم شان چه به ئے راته دقران کریم سورتونه ښودل کولو، او هغه فرمائیلي وو: "اَلتَّحِیَّاتُ الْمُبَارَکَاتُ" اودابن رمح بیان دے چه دقران کریم دسورتونو په شان به هغهٔ مونږ ته ایزده کولو۔

(۹۰۳) عن ابن عباس قال کان رسول الله ﷺ یعلمنا التشهد کما یعلمنا السورة من القرآن :

[راجع : ۹۰۲]

ترجمه : ابن عباسؓ وائی چه حضور ﷺ به مونږه ته تشهد داسے ښودلو لکه څنګه چه به ئے دَ قرآن یو سورت ښودلو ۔

(۹۰۴)عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ قَالَ صَلَّیْتُ مَعَ اَبِیْ مُوْسٰی الْاَشْعَرِیِّ صَلٰوةً فَلَمَّا کَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ قَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ اُقِرَّتِ الصَّلٰوتُ بِالْبِرِّ وَالزَّکٰوةِ قَالَ فَلَمَّا قَضٰی اَبُوْمُوْسٰی الصَّلٰوةَ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ فَقَالَ اَیُّکُمْ الْقَائِلُ کَلِمَةَ کَذَا وَکَذَا قَالَ فَاَرَمَّ الْقَوْمُ ثُمَّ قَالَ اَیُّکُمْ الْقَائِلُ کَلِمَةَ کَذَا وَکَذَا فَاَرَمَّ الْقَوْمُ فَقَالَ لَعَلَّکَ یَاحِطَّانُ قُلْتَهَا قَالَ مَاقُلْتُهَا وَلَقَدْ رَهِبْتُ اَنْ تَبْکَعَنِیْ بِهَا فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ اَنَا قُلْتُهَا وَلَمْ اُرِدْ بِهَا اِلَّا الْخَیْرَ فَقَالَ اَبُوْمُوْسٰی اَمَا تَعْلَمُوْنَ کَیْفَ تَقُوْلُوْنَ فِیْ صَلٰوتِکُمْ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَطَبَنَا فَبَیَّنَ لَنَا سُنَّتَنَا وَعَلَّمَنَا صَلٰوتَنَا فَقَالَ اِذَا صَلَّیْتُمْ فَاَقِیْمُوْا صُفُوْفَکُمْ ثُمَّ لِیَؤُمَّکُمْ اَحَدُکُمْ فَاِذَا کَبَّرَ فَکَبِّرُوْا وَاِذَا قَالَ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّآلِّیْنَ فَقُوْلُوْا اٰمِیْنَ یُجِبْکُمُ اللهُ فَاِذَا کَبَّرَ وَرَکَعَ فَکَبِّرُوْا وَارْکَعُوْا فَاِنَّ الْاِمَامَ یَرْکَعُ قَبْلَکُمْ وَیَرْفَعُ قَبْلَکُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَتِلْکَ بِتِلْکَ وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَکَ الْحَمْدُ یَسْمَعُ اللهُ لَکُمْ فَاِنَّ اللهَ تَعَالٰی قَالَ عَلٰی لِسَانِ نَبِیِّهٖ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ وَاِذَا کَبَّرَ وَسَجَدَ فَکَبِّرُوْا وَاسْجُدُوْا فَاِنَّ الْاِمَامَ یَسْجُدُ قَبْلَکُمْ وَیَرْفَعُ قَبْلَکُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَتِلْکَ بِتِلْکَ وَاِذَا کَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ فَلْیَکُنْ مِنْ اَوَّلِ قَوْلِ اَحَدِکُمْ اَلتَّحِیَّاتُ الطَّیِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ اَلسَّلَامُ

عَلَیْکَ اَیُّهَا النَّبِیُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَکَاتُهُ السَّلَامُ عَلَیْنَا وَعَلٰی عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِیْنَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ.

ترجمه: دحطان بن عبدالله رقاشی بیان دے چه ما دابو موسی اشعریؓ سره مونځ لوستلو هرکله چه مونږ په تشهد کیناستو نو دشانه یو سړی اووے، مونځ دنیکئ اوزکات سره فرض کړے شوے دے، ابو موسی اشعریؓ دمانځه دختمیدو نه پس تپوس اوکړو، داخبره په تاسو کښې چا کړے ده؟ ټول خلق خاموش شول نو هغه بیا اووے تاسو خلق اوریٔ اوبنایئ ستاسو نه داخبره چا اوکړه؟ کله چه تمام خلق چُپ پاتے شول نو هغه ماته اووے، اے حطانؓ! کیدے شی تا داکلمے وئیلے وی، ما عرض اوکړو جی نه ما داکلمے نه دی وئیلے، ماته خو دایره وه چه چرے تاسو خفه نه شئ، په دے کښې یو سړی اووے داکلمات ما وئیلے دی، او به دے کښې زما نیت صرف دَ نیکئ وو، ابو موسیؓ جواب ورکړو چه تاسو خلق نه پو هیږئ چه تاسو له په خپل مانځه کښې څه ویل پکار دی، حالانکه رسول الله ﷺ مونږ ته دخطبے په دوران تمام امور ښودلے دی، او مونځ لوستل ئے راته ښودلی هغه په دے شان چه تاسو خلق دمانځه دلوستو نه مخکښې صفونه برابر کړئ، یعنی نیغ کړئ، بیا به ستاسو نه یو امام جوړ شی، او هرکله چه هغه "اَللّٰهُ اَکْبَر" او وائی نو تاسو هم او وایئ، او هرکله چه هغه "وَلَا الضَّالِّیْنَ" او وائی نو تاسو آمین او وایئ ددے دپاره چه الله ستاسو نه خوشحاله شی، دامام دتکبیر اورکوع سره تاسو هم تکبیری وایئ، اورکوع کوئ، دامام دتکبیر اورکوع نه پس تاسو هم تکبیر اورکوع کوئ، او دامام نه وړاندے تکبیر اورکوع مه اداکوئ، ولے چه رسول اکرم ﷺ فرمایلے دی: ستاسو یوه لمحه تاخیر کول دامام درکوع او تکبیرونو برابر شمارلے کیږی بیا چه هرکله امام "سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَه" او وائی نو تاسو "اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَکَ الْحَمْدُ" وایئ، او الله تعالی ستاسو دعا کانو له اوری، ولے چه الله تعالی دخپل رسول ﷺ په ژبه وئیلے دی چه څوک دالله تعالی تعریب او صفت کوی نو الله جل جلاله هغے له اوری، امام چه هرکله تکبیر او

وائی اوسجده اوکړی نوتهٔ هم تکبیر وایه اوسجده کوه ولې چه ستانه یولمحه مخکښې امام تکبیر وائی اوسجده اورفع کوی ، اوتهٔ یوه لمحه ورستو داعمل کوه، نوتهٔ به دهغه سره ئې، او امام چه هرکله په تشهد کښې کینی نوستاسو نه دی هریو دادعا لولی :" اَلتَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلّٰهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ"

(۹۰۵)عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِيْ هٰذَا الْإِسْنَادِ بِمِثْلِهِ وَفِيْ حَدِيْثِ جَرِيْرٍ عَنْ سُلَيْمٰنَ عَنْ قَتَادَةَ مِنَ الزِّيَادَةِ وَإِذَا قَرَأَ فَانْصِتُوْا وَلَيْسَ فِيْ حَدِيْثِ اَحَدٍ مِّنْهُمْ فَإِنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ قَالَ عَلٰى لِسَانِ نَبِيِّهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ إِلَّا فِيْ رِوَايَةِ اَبِيْ كَامِلٍ وَحْدَهُ عَنْ اَبِيْ عَوَانَةَ قَالَ اَبُوْإِسْحٰقَ قَالَ اَبُوْبَكْرٍ ابْنُ اُخْتِ اَبِي النَّضْرِ فِيْ هٰذَا الْحَدِيْثِ فَقَالَ مُسْلِمٌ تُرِيْدُ اَحْفَظَ مِنْ سُلَيْمٰنَ فَقَالَ لَهُ اَبُوْبَكْرٍ فَحَدِيْثُ اَبِيْ هُرَيْرَةَ قَالَ هُوَ صَحِيْحٌ يَعْنِيْ وَإِذَا قَرَأَ فَانْصِتُوْا فَقَالَ هُوَعِنْدِيْ صَحِيْحٌ فَقَالَ لِمَ لَمْ تَضَعْهُ هٰهُنَا فَقَالَ لَيْسَ كُلُّ شَيْءٍ عِنْدِيْ صَحِيْحٌ وَضَعْتُهُ هٰهُنَا إِنَّمَا وَضَعْتُ هٰهُنَا مَا اَجْمَعُوْا عَلَيْهِ.

[راجع : ۹۰۲]

ترجمه : قتادهؓ یوبل روایت هم ددغه اسناد سره کړے دے ، علاوه ددے نه چه جریر دسلیمن په ذریعه دقتادهٔ دڅے داحدیث بیان کړے دے ، چه په هغے کښې دا الفاظ دی : چه امام هرکله قراءت کوی نو مقتدی دے خاموش اوری ، دابوکامل روایت چه هغه صرف دابوعوانه دڅے دے ، دهغے نه علاوه دیوبل حدیث نه داثابت نه دی ، چه الله تعالی درسول اکرم ﷺ په ژبه دا اوفرمایل چه کوم بنده تعریف اِلٰهی کوی نوالله جل جلاله دهغه تعریف اوری البته دامام مسلمؒ شاګرد ابواسحق وئیلی دی : چه ابوبکر چه دابونضر دخورځوئ دے هغه دے روایت ته دخبر واترو محل وئیلی دی ، دامام مسلمؒ بیان دے، چه دسلیمان نه زیات حافظ څوك دے (یعنی دا روایت بالکل صحیح دے لکه چه سلیمان روایت کړے دے چه امام کله په مانځه کښې قراءت کوی نو مقتدی لره خاموش اوریدل پکاردی.) دابوبکرؓ په تپوس باندے امام

مسلمؒ اووے ، چه دابو هریرةؓ روایت کړے حدیث بالکل صحیح دے، چه دامام په قراءت باندے دے مقتدی خاموش وی بیاامام مسلمؒ په معلوماتو باندی جواب ورکړو داضروری نه ده چه کوم روایت لره زهٔ صحیح اوګنم هغے لره په خپل کتاب کښ اولیکم بلکه ماپه دے کتاب کښ هغه احادیث لیکلے دی چه هغه په متفقه طور باندے صحیح دی۔

فائده : بعضے خلقو دامام مسلم رحمه الله په دے کتاب باندے اعتراض کړے دے چه په دے کښ اکثر هغه احادیث دی چه په هغے باندے دجمهورو اتفاق نشته دے نو دهغے جواب دادے چه په صحیح مسلم کښ چه څومره احادیث دی دامام مسلمؒ په نزد په هغے ټولو باندے دجمهورو اتفاق دے چه دهغے صفا مطلب دادے، چه امام مسلمؒ په اسباب، اوعلل کښ دنورو تقلید نه کولو، یعنی په دے حدیث کښ "وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا" دالفاظو په زیاتی باندے دعلماؤ په خپلو کښ اختلاف دے ،یحیی بن معینؒ، ابو حاتم رازیؒ، دارقطنیؒ، اودحاکم ابوعبدالله شیخ حافظ ابوعلی نیشاپوری، ورسره امام بیهقیؒ په خپل سنن کبیر کښ دابوداؤد په شان لیکلے دی چه دهغه دالفاظو زیات والے غیرمحفوظ دے ،ورسره سلیمان تیمیؒ ددے حدیث په بیانولو کښ دقتادةؒ دتمامو دوستانو مخالفت کړے دے، علاوه ددے نه دتمامو حدیثو دحافظانو اتفاق دے چه په دے حدیث کښ دهغه الفاظ زیاتوالے صرف یو ضعیف روایت دے ، اوددے نه مخکښ ئے دامام مسلمؒ صحیح والے بیان کړو اوخه دلیل کیدے شی ، چه هغوئ په خپله دے روایت لره په خپل صحیح کښ شامل نه کړو (ازامام نووی رحمة الله علیه)

(۹۰۶)عَنْ قَتَادَةَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ قَضٰى عَلٰى لِسَانِ نَبِيِّهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. [راجع : ۹۰۵]

ترجمه: قتادةؒ دهغه اسناد سره بیان کړے دے ، چه الله تعالی درسول اکرم ﷺ په ژبه وئیلے دی څوک چه دالله جل جلاله تعریف کوی نو الله پاك هغے لره اوری۔

بَابُ الصَّلٰوة عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعْدَ التَّشَهُّدِ۔

باب: دتشهد نه پس په نبی کریم ﷺ باندې د درود لیږلو احکام۔

(۹۰۷)عَنْ اَبِىْ مَسْعُوْدِ نِ الْاَنْصَارِىِّ قَالَ اَتَانَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِىْ مَجْلِسِ سَعْدِ ابْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ لَهٗ بَشِيْرُ ابْنُ سَعْدٍ اَمَرَنَا اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ اَنْ نُّصَلِّىَ عَلَيْكَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ فَكَيْفَ نُصَلِّىْ عَلَيْكَ قَالَ فَسَكَتَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰى تَمَنَّيْنَا اَنَّهٗ لَمْ يَسْئَلْهُ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قُوْلُوْا اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَاصَلَّيْتَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ وَبَارِكْ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَابَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ فِى الْعٰلَمِيْنَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ، وَالسَّلَامُ كَمَا قَدْ عَلِمْتُمْ. [ابوداود: ۹۸۰، ۹۸۱، ترمذی: ۳۲۰۳، نسائی: ۱۲۸۴]

ترجمه: دابو مسعود انصاریؓ بیان دے چه مونږ خلق دسعد بن عبادةؓ سره ناست وو، چه په دے کښې رسول اکرم ﷺ تشریف راوړو، چنانچه بشیربن سعدؓ تپوس اوکړو یارسول الله ﷺ! الله جل جلاله مونږ ته په تاباندے د درود لیږلو حکم راکړے دے ددے دپاره اوښایه چه مونږ به پتاباندے په څه شان سره درود لیږو؟ ددے د اوریدو نه پس هغهؐ بالکل خاموش پاتے شو۔

اومونږ داتمنا اوکړه چه کاش مونږ دهٔ ته تپوس نه وے کړے بیا څه لږ ساعت پس هغه اوفرمایل چه په دے شان درود شریف لولئ: " اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَاصَلَّيْتَ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ وَبَارِكْ عَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ وَبَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَابَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ فِى الْعٰلَمِيْنَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ" اودسلام لیږلو طریقه تاسوته معلومه وے دهٔ۔

فائده: دعالمانو په خپلو کښې اختلاف دے چه درود دآخری تشهد نه پس لوستل واجب دی یانه دی، چنانچه امام ابو حنیفهؒ اوامام مالکؒ اوجمهور علماؤ درود لوستلو ته

سنت وئیلے دی یعنی کہ څوک بندہ دتشھد نہ پس درود اونہ لولی بیاهم مونځ کیږی، اوامام شافعیؒ اوامام احمدؒ امام شعبیؒ ، عبداللہ بن عمرؓ په نزد درود لوستل واجب دی یعنی که چرے درود اونہ لوستے شی نو مونځ نه کیږی، دامام بیهقیؒ بیان دے چه څنو خلقو په امام شافعیؒ اوامام شعبیؒ باندے دا الزام لګولے دے چه هغوئ داجماع مخالفت کړے دے ، نودا الزام په خپله غلط دے ولے چه دحضرت عمرؓ ارشاد دے : چه دتشهد نه پس درود لوستل واجب دی۔

(۹۰۸)عَنْ اِبْنِ اَبِیْ لَیْلٰی قَالَ لَقِیَنِیْ کَعْبُ ابْنُ عُجْرَةَ فَقَالَ اَلَااُهْدِیْ لَکَ هَدِیَّةً خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا قَدْعَرَفْنَا کَیْفَ نُسَلِّمُ عَلَیْکَ فَکَیْفَ نُصَلِّیْ عَلَیْکَ قَالَ قُوْلُوْا اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ ،اَللّٰهُمَّ بَارِکْ عَلٰی عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَابَارَکْتَ عَلٰی اٰلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ. [بخاری : ۳۳۷۰، ۴۷۹۷، ابوداود : ۹۷۶، ابن ماجه : ۹۰۴]

ترجمه : دابن ابی لیلی بیان دے ، چه کعب بن عجرةؓ زماسره میلاؤ شو او اوئے ویل زه تاته داتحفه درکوم چه یو ځلے مونږ رسول الله ﷺ ته اووے یارسول الله ﷺ پتا باندے دسلام لوستلو ترکیب خومونږ معلوم کړے دے مګرداراته اوښایه چه په تا باندے به درود په څه شان لولو،ارشاد اوشو، وایئ چه : " اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیْتَ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ ،اَللّٰهُمَّ بَارِکْ عَلٰی عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَابَارَکْتَ عَلٰی اٰلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ" .

(۹۱۱)عَنْ اَبِیْ حُمَیْدِ نِ السَّاعِدِیِّ اَنَّهُمْ قَالُوْا یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَیْفَ نُصَلِّیْ عَلَیْکَ وَقَالَ قُوْلُوْا:"اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اَزْوَاجِهٖ وَذُرِّیَّتِهٖ کَمَاصَلَّیْتَ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ وَبَارِکْ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اَزْوَاجِهٖ وَذُرِّیَّتِهٖ کَمَابَارَکْتَ عَلٰی اٰلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ. [بخاری : ۳۳۶۹، ۶۳۶۰، ابوداود : ۹۷۹، نسائی : ۱۲۸۸، ابن ماجه : ۹۰۵]

ترجمه: دابو حمید ساعدیؓ بیان دے چه صحابه ؤ عرض اوکړو یارسول الله ! مونږ به په تاباندے درود په څه شان سره لیږو، ارشاد اوشو چه وایی:" اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اَزْوَاجِهٖ وَذُرِّیَّتِهٖ کَمَا صَلَّیْتَ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ وَبَارِکْ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اَزْوَاجِهٖ وَذُرِّیَّتِهٖ کَمَا بَارَکْتَ عَلٰی اٰلِ اِبْرَاهِیْمَ اِنَّکَ حَمِیْدٌ مَّجِیْدٌ" .

(۹۱۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَؓ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلّٰی عَلَیَّ وَاحِدَةً صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ عَشْرًا: [ابوداود: ۱۵۳۰، ترمذی: ۴۸۵، نسائی: ۱۲۹۵،]

ترجمه: ابو هریرهؓ درسول الله ﷺ ارشاد بیان کړے دے چه کوم سړے په ماباندے یو ځلے درود اولیږی نو الله جل جلاله په هغه باندے لس پیرے درود اولیږی۔

فائده: دقاضی عیاض رحمة الله علیه بیان دے چه الله تعالی په داسے سړی باندے خپل رحمتونه نازلوی یا لس حصے زیات هغه لره ثواب ورکوی لکه چه دپروردگار داحکم دے چه څوك دنیکئ یو کار کوی نو الله تعالی جل شانه هغه لره دلسو(۱۰) حصونه هم زیاتو نیکو لره عنایت کوی (امام نوویؒ)

واضحه خبره ده چه د درود شریف معنی رحمتونه ، اومبارك بادیانے اونو از شونه دی علاوه ددے نه د درود معنی ده امداد کول داحکامو دپیروئ کولو حکم ورکول ۔ (از مترجم)

بَابُ التَّسْمِیْعِ وَالتَّحْمِیْدِ وَالتَّامِیْنِ۔

باب: سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ او د آمین ویلو حکم

(۹۱۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَؓ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا قَالَ الْاِمَامُ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا اللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ فَاِنَّهٗ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهٗ قَوْلَ الْمَلٰٓئِکَةِ غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ. [بخاری: ۷۹۶، ابوداود: ۸۴۸، ترمذی: ۲۶۷، نسائی: ۱۰۶۲]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی: هرکله چه امام "سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ" لو وائی نو تاسو "اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَکَ الْحَمْدُ" وایئ ولے چه دچا دا وینا

دفرښتو دوینا موافق شوه نو د هغه تیر شوی گناهونه معاف کړے شي۔

(۹۱۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةؓ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَمَّنَ الْاِمَامُ فَاَمِّنُوْا فَاِنَّہٗ مَنْ وَافَقَ تَامِیْنُہٗ تَامِیْنَ الْمَلٰئِکَۃِ غُفِرَلَہٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِہٖ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اٰمِیْنَ. [بخاری : ۷۸۰، ابوداود : ۹۳۶، ترمذی : ۲۵۰، نسائی : ۹۲۷]

ترجمه: دابو هریرةؓ بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی امام چه هرکله آمین او وائی نو مقتدی دی هم امین وائی اودچا امین چه دفرښتو دامین برابر شولو نو دهغه تیر شوی گناهونه معاف کړے شي۔ دابن شهاب بیان دے :چه رحمت دوعالم ﷺ به دَ " وَلَاالضَّآلِّیْنَ " نه پس آمین وئیلو۔

فائده : ددے حدیث شریف نه معلومه شوه چه امام اومقتدی دواړو لره امین وئیل مستحب دی دغه شان چه کوم بنده یواځے مونځ کوی هغه لره هم امین وئیل ضروری دی، اومقتدی لره دامام سره سره آمین وئیل پکار دی، دامام دآمین نه یوه لمحه مخکښ اویوه لمحه وروستو آمین نه شی وئیلے دغسے درسول الله ﷺ داهم حکم دے چه هرکله امام آمین او وائی نو مقتدی لره دیوسیکنډ حصاریدونه بغیر آمین وئیل پکار دی، دغسے امام ، مقتدی اومنفرد هریو لره په اوچت آواز آمین وئیل ضروری دی اودامام مالکؒ او امام ابو حنیفهؒ مسلك دادے چه آمین غلے یعنی پټ وئیلے شي۔ (نوویؒ)

(۹۱۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقَالَ اَحَدُکُمْ فِی الصَّلٰوۃِ اٰمِیْنَ وَالْمَلٰئِکَۃُ فِی السَّمَاءِ اٰمِیْنَ فَوَافَقَ اِحْدَاهُمَا الْاُخْرٰی غُفِرَلَہٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِہٖ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول اکرم ﷺ ارشاد بیان کړے دے چه هغه وخت کښ چه یوستاسو نه په مانځ کښ امین او وائی اوفرښتے په آسمان کښ امین او وائی بیاستاسو اودهغوئ امین دیوبل سره برابر شي، نو دهغه مونځ کونکی تیرشوی تمام گناهونه معاف کړے شي۔

(۹۲۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقَالَ الْقَارِیُٔ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَاالضَّآلِّیْنَ فَقَالَ مَنْ خَلْفَهٗ اٰمِیْنَ فَوَافَقَ قَوْلُهٗ قَوْلَ اَهْلِ السَّمَاءِ غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه بیان دے چه رسول ﷺ فرمائیلی دی: قران کریم لوستلو والا چه کله "وَلَاالضَّآلِّیْنَ" اولولی، اودهغه نه ورستو بنده امین او وائی اودهغه وینا دآسمان والاؤ دوینا سره په عین وخت کښں راشی نو دهغه بنده تمام گناهونه معاف کړے شی۔

بَابُ ائْتِمَامِ الْمَأْمُوْمِ بِالْاِمَامِ۔

باب: مقتدی لره دامام پیروی ضروری ده۔

(۹۲۱)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ یَقُوْلُ سَقَطَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ عَنْ فَرَسٍ فَجُحِشَ شِقُّهُ الْاَیْمَنُ فَدَخَلْنَا عَلَیْهِ نَعُوْدُهُ فَحَضَرَتِ الصَّلٰوۃُ فَصَلّٰی بِنَا قَاعِدًا فَصَلَّیْنَا وَرَاءَهٗ قُعُوْدًا فَلَمَّا قَضَی الصَّلٰوۃَ قَالَ اِنَّمَا جُعِلَ الْاِمَامُ لِیُؤْتَمَّ بِهٖ فَاِذَا کَبَّرَ فَکَبِّرُوْا وَاِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوْا وَاِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوْا وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللّٰہُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا رَبَّنَا وَلَکَ الْحَمْدُ وَاِذَا صَلّٰی قَاعِدًا فَصَلُّوْا قُعُوْدًا اَجْمَعُوْنَ. [بخاری: ۸۰۵، نسائی: ۷۹۳، ابن ماجه: ۱۲۳۸]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه بیان دے چه د اس نه دغورځیدو په وجه سره درسول اکرم ﷺ نبی طرفته بدن زخمی شوے وو، مونږ دهغه دپوښتنے دپاره لاړو، چونکه دمانځه وخت شوے وو، ځکه هغه په ناستے ناستے مونځ اولوستو، اوکله چه مونږ تولو خلقو مونځ اوکړو، نو ارشاد اوشو، امام ددے دپاره جوړشوے دے چه دهغه پیروی اوکړے شی. هغه چه کله تکبیر وائی نوتاسو هم تکبیر وایئ، هغه چه کله سجده کوی نوتاسو هم سجده کوئ، اوهغه چه کله سر اوچتوی نوتاسو هم سر اوچتوئ اوهغه چه کله تسمیع وائی نوتاسو تحمید لولئ اوهرکله چه هغه کینی مونځ کوی، نوتاسو هم کینئ اومونځ اداکوئ۔

فائده: ددے حدیث نه ظاهره ده چه رسول الله ﷺ فرض مونځ لوستلے وو، اوهم

"رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ" سره دواؤ اوبغير دوار عطف نه دواړه قسمه وئيل جائز دی ، اودرست دی اودامام تابعداری په مقتدی باندے واجب ده ليکن تکبير ، رکوع ،قومه، سجده اوقاعده ، وغيره داتمام ارکان دامام نه پس دے کوی، دامام نه مخکښ به يورکن نه اداکوی گنی نو مونځ به درست نه وی اومقتدی که دخپل امام نه وړاندے رکوع ياسجده کوی. نوگنهگار به وی اوکه چرے دامام نه مخکښ سلام اوگرځوی نو مونځ نه کيږی۔

اوپه دے روايت کښ چه امام که چرے په ناستے مونځ کوی نو مقتدی لره هم په ناستے مونځ کول پکاری دی، په دے روايت کښ دعلماؤ په خپلو کښ اختلاف دے، دامام اوزاعیؒ او امام احمدؒ په نزد په دے حديث باندِ عمل کول ضروری دی ، امام مالکؒ وائی چه کوم سړے اودريدے شی ، دهغه مونځ په ناستے مونځ کولو والا پسے درست نه دے، ليکن دامام ابو حنيفهؒ او امام شافعیؒ اوجمهور علماؤ په نزد ناستے مونځ کولو والا امام پسے دمقتديانو په ولاړے مونځ کول پکار دی۔

ولے چه رسول الله ﷺ دمرضِ موت په حالت کښ په ناستے مونځ کړے دے، او ابوبکرؓ اونورو صحابهؓ ؤ په هغهؐ وړپسے ورستو په ولاړے، مونځ کړے دے اگرچه دبعضے خلقو خيلاف دے ، چه درسالتِ ماب ﷺ دمرض په حالت کښ حضرت ابوبکرصديقؓ اِمامت کړے وو، دِامام دپيرَویٔ مقصد دادے چه مقتدی به په ظاهری ارکانو کښ دِامام پيرَوی کوی، فرض مونځ دنفل لوستونکی والا نه ورستو دهغه برعکس جائز اودرست دے دغسے دمازيگر مونځ دماسپخين په مانځه لوستونکی پسے اودهغے بالعکس هم جائز اودرست دے، البته دامامِ مالِکؒ اوامامِ ابو حنيفهؒ په نزد داسے مونځ درست کيدے نه شِی۔ زمونږه اودتمامو اهلِ حديثو دليل دادے چه رَسولِ اکرم ﷺ نمازِ خوف دوه ځله اولولوستلو ، ددويم ځل هغه مونځ دهغه دپاره نفل وو او دنورو مقتديانو دپاره فرض وو۔

په دے شان حضرت معاذ رضی الله عنه، به دماسپخينَ مونځ درسَول الله ﷺ سره

داداکولو نه پس به خپل قوم ته لاړو او هغوئ ته به ئے دماسخوتن مونځ ورکولو په دغه صورت کښ ددوئم ځل مونځ دحضرت معاذؓ دپاره نفل وو اود هغهٔ دنورو مقتدیانو دپاره فرض وو۔ (امام نوویؒ)

(۹۲۶)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتِ اشْتَكَى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ نَاسٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ يَعُوْدُوْنَهٗ فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَالِسًا فَصَلُّوْا بِصَلٰوتِهٖ قِيَامًا فَاَشَارَ اِلَيْهِمْ اَنِ اجْلِسُوْا فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اِنَّمَا جُعِلَ الْاِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهٖ فَاِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوْا وَاِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوْا وَاِذَا صَلّٰى جَالِسًا فَصَلُّوْا جُلُوْسًا. [ابن ماجه : ۱۲۳۷]

ترجمه: دام المؤمنین حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه درسول الله ﷺ دبیمار پُرسَئ دپاره صحابه کرامؓ راغلل هغهٔ په ناستے مونځ ورکړو، لیکن څه خلق دهغهٔ شاته ولاړوو، نو هغهٔ په اِشاره سره هغوئ ته دناستے حکم ورکړو، بیا هغهٔ دمانځه دفراغت نه پس اوفرمایل ! اِمام ددے دپاره دے چه دهغه پیروی اوکړئ. هغه چه کله رکوع کوی نوتاسو هم رکوع کوئ، اوهغه چه کله سراوچتوی نوتاسو هم سراو چتوئ، اوهرکله چه هغه په ناستے مونځ کوی، نوتاسو هم په ناستے مونځ اداکوئ۔

فائده : اِمام نووی رحمة الله علیه فرمائیلی دی چه ددے حدیث نه ثابته شوه ، چه په اشاره یابل څه عمل قلیل سره مونځ نه فاسدیږی۔

(۹۲۸)عَنْ جَابِرٍ اَنَّهٗ قَالَ اشْتَكٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَصَلَّيْنَا وَرَآءَهٗ وَهُوَ قَاعِدٌ وَّاَبُوْبَكْرٍ يُسْمِعُ النَّاسَ تَكْبِيْرَهٗ فَالْتَفَتَ اِلَيْنَا فَقَعَدْنَا فَصَلَّيْنَا بِصَلٰوتِهٖ قُعُوْدًا فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ اِنْ كِدْتُّمْ اٰنِفًا تَفْعَلُوْنَ فِعْلَ فَارِسَ وَالرُّوْمِ يَقُوْمُوْنَ عَلٰى مُلُوْكِهِمْ وَهُمْ قُعُوْدٌ فَلَا تَفْعَلُوْا ائْتَمُّوْا بِاَئِمَّتِكُمْ اِنْ صَلّٰى قَائِمًا فَصَلُّوْا قِيَامًا وَّاِنْ صَلّٰى قَاعِدًا فَصَلُّوْا قُعُوْدًا. [ابوداؤد : ۶۱۲، نسائی : ۱۱۹۹، ابن ماجه : ۱۲۴۰]

ترجمه: دجابر رضی الله عنه بیان دے چه درسول اکرم ﷺ په بیمارئ کښ مونږ په هغه پسے ورستو په دے شان مونځ اولوستو چه هغه ناست وو اوحضرت ابوبکر صدیقؓ دمکبر

په حیثیت تکبیرات وئیلو مونږ په ولاړے مونځ کولو سره چه هغه اولیدو نو په اِشاره سره ئے مونږ ته دکیناستو حُکم اوکړو، نو مونږ کیناستو . بیادمانځه دفراغت نه پس اِرشادِ عالی اوشو، تاسو هغه وخت هغه کار اوکړو، لکه چه فارس او روم والا دخپل بادشاه مخے ته ولاړوی اوبادشاه ناست وی، اودراتلونکی وخت دپاره داسے مهٔ کوئ بلکه همیشه دخپل امام تابعداری کوئ که چرے هغه په ناستے مونځ اداکوی نوتاسو هم په ناستے سره مونځ اداکوئ۔

(۹۳۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قال اِنما جعل الْاِمَامُ لِیُؤْتَمَّ بِهٖ فَلَاتَخْتَلِفُوْا عَلَیْهِ فَاِذَا کَبَّرَ فَکَبِّرُوْا وَاِذَا رَکَعَ فَارْکَعُوْا وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا اللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ وَاِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوْا وَاِذَا صَلّٰی جَالِسًا فَصَلُّوْا جُلُوْسًا اَجْمَعُوْنَ.

ترجمه: دابو هریرةؓ بیان دے چه رسول اکرم ﷺ فرمایلے دی :امام ددے دپاره دے چه دهغه پیروی اوکړے شی، تاسو دهغه مخالِفت مهٔ کوئ، هغه چه کله تکبیر وائی نوتاسو هم تکبیر وایئ، اوهغه چه کله رکوع کوی نوتاسو هُم رکوع کوئ اوهغه چه کله تسمیع اولولی، نوتاسو هم تحمید لولئ، دهغه دسجدے سره تاسو سجده کوئ. اوهرکله چه هغه په ناستے سره مونځ ورکوی . نوتاسو هم په ناستے سره مونځ اداکوئ۔

باب النهی عن مبادرة الامام بالتکبیر وغیره :

باب : په تکبیر او د رکن په تبدیلی کښ د امام نه د مخکښ کیدو بیان :

(۹۳۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَؓ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ واٰله وسلّم یُعَلِّمُنَا یَقُوْلُ لَاتُبَادِرُ الْاِمَامَ اِذَا کَبَّرَ فَکَبِّرُوْا وَاِذَا قَالَ وَلَاالضَّآلِّیْنَ فَقُوْلُوْ آمِیْنَ وَاِذَا رَکَعَ فَارْکَعُوْا وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به مونږ ته تعلیم راکوۀ اوفرمایل به ئے دامام نه وړاندِ څۀ کارمهٔ کوئ، هغه چه کله تکبیر وائی هغه وخت تکبیر

وایئ، او هر کله چه هغه ولا الضآلین " او وائی نوتاسو امین وایئ، او کله چه هغه رکوع کوی نوتاسو هم رکوع کوئ، او هغه چه کله تسمیع وائی نوتاسو تحمید لوستل کوئ۔

(۹۳۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ ؓ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّمَا الْاِمَامُ جُنَّةٌ فَاِذَا صَلّٰی قَاعِدًا فَصَلُّوْا قُعُوْدًا وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ فَاِذَا وَافَقَ قَوْلُ اَهْلِ الْاَرْضِ قَوْلَ اَهْلِ السَّمَآءِ غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسولِ اکرم ﷺ اِرشاد بیان کړے دے، چه امام ډیوه ډهال پشان دے هغه که چرےپه ناستے سره مونځ ورکوی نوتاسو هم په ناستے سره مونځ اداکوئ، او هغه چه کله تسمیع اووائی نوتاسو تحمید وایئ۔

(۹۳۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ یَقُوْلُ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ اِنَّمَا جُعِلَ الْاِمَامُ لِیُؤْتَمَّ بِهٖ فَاِذَا کَبَّرَ فَکَبِّرُوْا وَاِذَا رَکَعَ فَارْکَعُوْا وَاِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقُوْلُوْا اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ وَاِذَا صَلّٰے قَائِمًا فَصَلُّوْا قِیَامًا وَاِذَا صَلّٰی قَاعِدًا فَصَلُّوْا قُعُوْدًا اَجْمَعُوْنَ.

ترجمه: ابو هُریرَه رضی الله عنه درسالتِ ماب ﷺ ارشاد بیان کړے دے چه، چه امام ددے دَپاره مقرر کړے شوے دے، ددے دَپاره چه تاسو د هغه تابعداری اوکړئ، کله چه هغه تکبیر وائی نوتاسو هُم تکبیر وایئ، او کله چه هغه رکوع کوی نوتاسو هم رکوع کوئ، او کله چه هغه تسمیع اولولی نوتاسوتحمید وایئ، او کله چه هغه په ولاړے مونځ ورکوی نوتاسو هُم په ولاړے مونځ ورکوی نوتاسو هُم په ولاړے مونځ اداکوئ، او کله چه هغه په ناستے مونځ ورکوی، نوتاسو هم په ناستے مونځ اداکوئ۔

بَابُ اِسْتِخْلَافِ الْاِمَامِ اِذَا عَرَضَ لَهٗ عُذْرٌ مِّنْ مَّرَضٍ وَّسَفَرٍ وَّغَیْرِهِمَا مَنْ یُّصَلِّیْ بِالنَّاسِ وَاَنَّ مَنْ صَلّٰے خَلْفَ اِمَامٍ جَالِسٍ لِعَجْزِهٖ عَنِ الْقِیَامِ لَزِمَهُ الْقِیَامُ اِذَا قَدَرَ عَلَیْهِ وَنَسْخِ الْقُعُوْدِ خَلْفَ الْقَاعِدِ فِیْ حَقِّ مَنْ قَدَرَ عَلَی الْقِیَامِ۔

باب:۔ اِمام ته که چرے دَناجوړتیا یَاسفر وغیره عذر وی، نو هغه ډمونځ دلوستو دَپاره خپل

خلیفه مقرّر کړی، امام که چرې په ناستے مونځ ورکوی ، اومقتدی اودریدے شی نو په ولاړے دمونځ اداکوی ، ولے چه مقتدی قادرِ قیام لره په ناستے دمونځ لوستلو حکم منسوخ شوے دے۔

(۹۳۶)عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ دَخَلْتُ عَلٰى عَائِشَةَ رضی الله تعالی عنها قُلْتُ لَهَا اَلَا تُحَدِّثِيْنِىْ عَنْ مَّرَضِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ بَلٰى ثَقُلَ النَّبِىُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فَقَالَ اَصَلَّى النَّاسُ قُلْنَا لَاهُمْ يَنْتَظِرُوْنَكَ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ ضَعُوْا لِىْ مَاءً فِى الْمِخْضَبِ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوْءَ فَاُغْمِىَ عَلَيْهِ ثُمَّ اَفَاقَ فَقَالَ اَصَلَّى النَّاسُ قُلْنَا لَاوَهُمْ يَنْتَظِرُوْنَكَ يَارَسُوْلَ اللهِ ! فَقَالَ ضَعُوْا لِىْ مَآءً فِى الْمِخْضَبِ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوْءَ فَاُغْمِىَ عَلَيْهِ ثُمَّ اَفَاقَ فَقَالَ اَصَلَّى النَّاسُ قُلْنَا لَاوَهُمْ يَنْتَظِرُوْنَكَ يَارَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ ضَعُوْا لِىْ مَآءً فِى الْمِخْضَبِ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوْءَ فَاُغْمِىَ عَلَيْهِ ثُمَّ اَفَاقَ فَقَالَ اَصَلَّى النَّاسُ قُلْنَا لَاوَهُمْ يَنْتَظِرُوْنَكَ يَارَسُوْلَ اللهِ قَالَتْ وَالنَّاسُ عُكُوْفٌ فِى الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُوْنَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِصَلٰوةِ الْعِشَاءِ الْاٰخِرَةِ قَالَتْ فَاَرْسَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلٰى اَبِىْ بَكْرٍ اَنْ يُّصَلِّىَ بِالنَّاسِ فَاَتَاهُ الرَّسُوْلُ فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَاْمُرُكَ اَنْ تُصَلِّىَ بِالنَّاسِ فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ وَّكَانَ رَجُلًا رَّقِيْقًا يَاعُمَرُ رضی الله عنه اَنْتَ اَحَقُّ بِذَالِكَ قَالَتْ فَصَلّٰى بِهِمْ اَبُوْبَكْرٍ رضی الله تعالی عنه تِلْكَ الْاَيَّامَ ثُمَّ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهٖ خِفَّةً فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ لِصَلٰوةِ الظُّهْرِ وَاَبُوْبَكْرٍ يُصَلِّىْ بِالنَّاسِ فَلَمَّا رَاٰهُ اَبُوْبَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَاَخَّرَ فَاَوْمَاَ اِلَيْهِ النَّبِىُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ لَّايَتَاَخَّرَ وَقَالَ لَهُمَا اَجْلِسَانِىْ اِلٰى جَنْبِهٖ فَاَجْلَسَاهُ اِلٰى جَنْبِ اَبِىْ بَكْرٍ وَّكَانَ اَبُوْبَكْرٍ يُصَلِّىْ وَهُوَقَآئِمٌ بِصَلٰوةِ النَّبِىِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ يُصَلُّوْنَ بِصَلٰوةِ اَبِىْ بَكْرٍ وَّالنَّبِىُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ قَالَ عُبَيْدُ اللهِ فَدَخَلْتُ اِلٰى عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ لَهٗ اَلَآاَعْرِضُ عَلَيْكَ مَاحَدَّثَتْنِىْ عَآئِشَةُ رضی الله عنها عَنْ مَّرَضِ النَّبِىِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ هَاتِ فَعَرَضْتُ حَدِيْثَهَا عَلَيْهِ فَمَا اَنْكَرَ مِنْهُ شَيْئًا غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ اَسَمَّتْ لَكَ الرَّجُلَ الَّذِىْ كَانَ مَعَ الْعَبَّاسِ قُلْتُ لَاقَالَ هُوَعَلِىٌّ رَضِىَ اللهُ تعالى عنهُ.[بخاری :۶۸۷، نسائی :

۱۳۳

ترجمه: دعبدالله بن عبیدالله بیان دے چه زه دحضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها په خدمت کښې حاضر شوم‌ه، او عرض م اوکړو چه ته ماته د رسول الله ﷺ دبیمارئ واقعات بیان کړه، هغے اوفرمایل: چه رسول الله ﷺ بیمار شولو . نو ارشاد اوشو ولے خلقو مونځ کړے دے؟ مونږه اووے نه جی! بلکه هغه ستاپه انتظار کښې دی، ارشاد اوشو زما دپاره په مشك (لوښی) کښې اوبه کیږدَوه مَااوبه کیښودے نو هغه غسل اوفرمایلو . دهغے نه پس نے نلل غوښتل لیکن په هغه باندِ بیهوشی راغله، اوهرکله چه ورته ارام راغے نو بیائے تپوس اوکړو ولے خلقو مونځ لوستلے دے؟ مونږ او وے نه جی ، یارسول الله ﷺ! هغه تول ستاپه انتظار کښې دی، هغه ﷺ اوفرمایل: زما دپاره په مشك کښې اوبه کیږدَوه. چنانچه ما د هغه ﷺ دحکم تعمیل اوکړو، او هغه غسل اوکړو بیا هغه ﷺ دتلو دپاره تیار شو . لیکن دوباره په هغه بیهوشی راغله، اوبیاپه هوش کښې دَراتلو نه پس ارشاد اوشو . ولے خلقو مونځ اولوستو؟ مونږ عرض اوکړو جی، نه دے لوستلے . یارسول الله ﷺ! هغه تمام ستاپه انتظار کښې دی، اودیخوا دخلقو حالت داوو چه هغه تول دماسخوستن دمانځه دپاره د رسالتِ مَاب ﷺ دتشریف راوړلو دپاره په جماعت کښې منتظر وو . آخر هغه ﷺ دیو سړی په لاس ابوبکر صدیق رضی الله عنه ته وینا اولیږله چه ته رضی الله عنه مونځ ورکړه خلقولره. چنانچه هغه سړے دحضرت بوبکر صدیق رضی الله عنه په خدمت کښې حاضر شو او اونے وئیل: چه رحمتِ دوعالم ﷺ حکم کړے دے چه ته خلقو ته مونځ ورکړه دحضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه زړهٔ ډیرنرم وو (هغه ډیرزر په ژړا شو) ددے وجے نه هغه رضی الله عنه حضرتِ عُمر رضی الله عنه ته او وے اے عمره رضی الله عنه ته مونځ ورکړه په دے باندِ حضرتِ عُمر رضی الله عنه او وے نه جی، ته په خپله دَامامت زیات مُستحق ئے.

اوتاته دمانځه دلوستلو(یعنی امامت) دپاره حُکم درکړے شوے دے ، چنانچه حضرت صِدیق اکبررضی الله عنه دڅوورځو دپاره مونځ ورکړلو، په دغه دوران کښې درسولِ اکرم ﷺ په طبیعت کښې لږ شان ښه والے پیداشو، نو هغه ﷺ دَدوو سړو په مدد دماسپخین دمانځ دَپاره جماعت ته تشریف یوړو، په دغه دوو سړو کښې یو حضرتِ عبّاس رضی الله عنه وو (چه دحضرت ﷺ تره وو) غرض دا چه رسولِ اکرم ﷺ جماعت ته هغه وخت اورسیدو کله چه حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه په حیثیت دَامام مونځ ورکولو . هغوئ چه کله رَسولِ اکرم ﷺ لره اولیدو، نو شاته ورستو کیدل ئے غوښتل لیکن هغه ورته په اِشاره سره اوفرمایل چه ورستو کیږه مهٔ! اوخپلو ملګروته ئے او وے ، ماد ابوبکر رضی الله عنه سره برابر ډډے ته کینوئ، غرض دا چه هغوئ دواړو هغه لره دَابوبکررضی الله عنه نه یو طرف ته دهغه په برابر کینولو رِسالتِ مَاب ﷺ په ناستے ناستے مونځ شروع کړو، اوحضرت صدیق اکبررضی الله عنه دغه شان په ولاړے ولاړے دَرسولِ اکرم ﷺ دمانځه پیرَوی کول شروع کړل، (لکه چه رَسولِ اکرم ﷺ امام وی اوحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه مقتدی) اوتمامو صحابه کِرامورضی الله عنهم دَورمبَئ په شان دهغه فرض مونځ په ماسپخین کښې دَحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه پیروی کوله، دعبیدالله بن عبدالله بیان دے چه زه دعبدالله ابن عَبّاس رضی الله عنه خواله لاړم او ورته مِ او وے زه تاته هغه حدیث اورَوُم کوم چه حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها ماته اوُرَولے دے ، اودهغه په طلب باندِ ماپوره حدیث هغه ته واو رَولو، چه دهغے دَاوُریدو نه پس هغوی او وے داپوره حدیث بالکل صحیح دے، بیائے تپوس اوکړو چه هغهٔ دویم سړے چه دَرسول الله ﷺ سره وو، ولے حضرت عائشے رضی الله عنها یعنی ام المؤمنین دهغه نوم نه دے اخستلے ، ماجواب ورکړوچی نه، نو هغوئ او وے هغه دویم سړے حضرت عَلی رضی الله عنه وو۔

فائده : دَرسولِ اکرم ﷺ غسل کول ، بیادجماعت خواهِش کول اوبرله پسے پے

هُوشے کیدل داتول دمرض دسخت والی دَوجے نه وو، حاشاوَکلا هیڅ هیڅ کله هغه ته دخه قسم جنون نه وو، ولے چه لیونتوب اوپاگل پن یَونقص دے ، اوپیغمبر ﷺ بالکل دهرنقص نه پاك اوُصفاوو، دبیماریانو دزیاتي نه الله تعالی جل شانه ته درجه اوثواب زیاتول منظور دی، صحابه ؤ رضی الله عنهم دمانځ دَپاره دهغه انتظار کوؤ، ددے نه ثابته شوه چه دَاِمام دَراتلو امید وی نو هغه ته انتظار کول جائز دی، په شرط ددے چه دمانځ وخت باقی وی۔ اوهروار دبے هوشئ نه پس غسل کول مستحب دی اوکه دڅوواره بیهوشئ نه پس یووار غسل اوکړے شِی نو هِم پوره دے، قاضی عیاض رحمه الله بیان کړے دے چه په دے حدیث کښې دغسل نه مراد اوُدسُ دے ولے چه دَبیهوشه کیدو نه پَس غسل واجب نه دے، بلکه اوُدس کول ضروری دی۔

اودحضرت عمر رضی الله عنه ددے بیان نه چه اے صدیق اکبر رضی الله عنه ! دمانځه د ورکولو دپاره تاسو زیات مستحق یئ، څوفائدے حَاصِلے شوے دی، یو خودا چه په تمامو صحابو کِرامو رضی الله عنهم بَاندِ حضرتِ ابوبکر صدیق رضی الله‌عنه ته فضیلت ثابت دے، دویم دا چه اِمام ته هرکله څه عذر وی نو هغه دِخپل خلیفه مقرّر کوی، دریمه دا چه دحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه نه پَسُ حضرت عُمرِفاروق رضی الله عنه په تمامو نورو صحابَه کرامو رضی الله عنهم باندِ افضل دے، دغسے اِمام کچرے ناست وی نو مقتدیانو لره په شرط دطاقت قیام یعنی په ولاړے باندِ مونځ اداکول پکار دی۔

په حدیث شریف کښې دَ دویم سهارا ورکونکی سړی نوم کوم چه دحضرت عبّاس رضی الله عنه سره وو، هغه حضرت عبدالله ابن عبّاس رضی الله عنه حضرتِ عَلی رضی الله عنه خودلے دے۔ یوروایت دادے چه دویم سړے فضل بن عباس رضی الله عنه وو، اوپه یو روایت کښې دادی چه دویم سړے په اصل کښې اسامَه بِنِ زید رضی الله عنه وو، لیکن حقیقت دادے چه دغه تهولو خلقوپه وار وار هغه ته سهارا ورکړے وَه، اوپه ورمبی طرف

حضرت عبّاس رضی الله عنه په تولـه لاریواځې سهارا ورکړې وَه، ځکه چه حضرت صِدیقې رضی الله عنها دهغه دویم سړی نوم نهٔ دے اخستے ، ولے چه هغه صرف یو سړے نه وو، بلکه څوسړی وو، چه هغوئ په وار وار رسولِ اکرم ﷺ ته سهارا ورکړے دجماعته پورے تلی وو، اوپه دغه خلقو کښ حضرت علی رضی الله عنه هم شریك وو۔ (نوووی)

(۹۳۷)عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ أَوَّلُ مَا اشْتَكَى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِ مَيْمُوْنَةَ فَاسْتَأْذَنَ أَزْوَاجَهُ فَأَذِنَّ لَهُ قَالَتْ فَخَرَجَ وَيَدُلَّهُ عَلَى الْفَضْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَيَدُلَّلُ عَلٰى رَجُلٍ اٰخَرَ وَهُوَ يَخُطُّ بِرِجْلَيْهِ فِي الْأَرْضِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللهِ فَحَدَّثْتُ بِهِ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ أَتَدْرِيْ مَنِ الرَّجُلُ الَّذِيْ لَمْ تُسَمِّ عَائِشَةُ هُوَ عَلِيٌّ.[بخاری : ۱۹۸، ۶۶۵]

ترجمه: دحضرت عائشې صدیقې رضی اللّٰه عنها بیان دے چه رسول الله ﷺ دهرڅه نه مخکښ دحضرت میمونه رضی الله عنها په کورکښ ناجوړهٔ شوے وو، بیا هغه ﷺ دتمامو پاکوبیبیانو نه زماعائشې رضی الله عنها په کور کښ دَاوسیدو خواهِش ظاهِرکړو، غرض داچه تمامو اِجازت ورکړو، چه هغه دِزمَا په کور کښ پاتے شِی اوزه دے دَهغه دبیمارئ خدمت اوکړم، یوه ورځ هغه ﷺ جماعت ته دتلو دپاره په دے شان روان شو، چه هغه ﷺ خپل یولاس دفضل بنِ عبّاس رضی الله عنه په اوګه باندِ کینبودلے وو، اودکمزورئ دَوجے نه دهغه ﷺ خپوپه زمکه باندِ کربنے راښکو دلے، دعبیدالله بَیَان دے چه مَاداحدیث ابنِ عباس ته واوره وو، نو هغه اووے ته پیژنے ! چه هغه دویم سړے چه دهغه حضرتِ عائشې رضی اللّٰهعنها نوم نه دے اخستے څوك وو؟ هغه حضرت علی رضی الله عنه وو۔

فائده : داحدیث شریف هُم دهغه اَمرُ دلیل دے چه په وار وارد هرے بی بی سره لوسیدل په رسول الله ﷺ باندِ واجب وو، اوکوم خلق چه ورته سنت وَائی هغوئ هغے اِجازت لره دَصالِح معاشرت اوښکلو اخلاقو دلیل جوړوی دغسے دتمامو عُلماؤ اِتفاق دے

چه په نورو پاکو بیبیانو باندِ حضرت عائشې صِدیقې رضی الله عنها ته فضیلت حَاصِل وو البته په دے امرُ کښې اِختلاف دے چه دحضرت خدیجة الکُبریٰ اوحضرتِ عائشې صِدیقې رضی الله عنها نه یَه خپلو کښې کومه یوه غوره وه۔ ؟

(۹۳۹)عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ لَقَدْرَاجَعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ ذٰلِکَ وَمَاحَمَلَنِیْ عَلٰی کَثْرَةِ مُرَاجَعَتِهٖ اِلَّا اَنَّهٗ لَمْ یَقَعْ فِیْ قَلْبِیْ اَنْ یُحِبَّ النَّاسُ بَعْدَهٗ رَجُلًا قَامَ مَقَامَهٗ اَبَدًا وَاِلَّا اَنِّیْ کُنْتُ اُرٰیٓ اَنَّهٗ لَنْ یَّقُوْمَ مَقَامَهٗ اَحَدٌ اِلَّاتَشَآءَ مَ النَّاسُ بِهٖ فَارَدْتُّ اَنْ یَّعْدِلَ ذٰلِکَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ اَبِیْ بَکْرٍ. [بخاری : ۴۴۴۵]

ترجمه: دحضرت عائشې رضی الله عنها نه روایات دے چه رسول الله ﷺ هرکله چه زماوالد صاحب بزرګوار حضرت صدیق اکبررضی الله عنه ته دمانځه ورکولو حِکم اوکړو نوماد هغه په باره کښې هغه ﷺ ته دَنه حُکم ورکولو دَپاره کوشِش اوکړو، زماخیال وو چه دهغه ﷺ نه پس چه څوك دهغه قائِم مُقام وی، خلق بَه هغه ته منحوس وَوائی اودهغه سره بَه محبت نه کوی۔

ددے خیال مَدِّنظر ماحضور نبی کریم ﷺ ته اووے چه تهٔ حضرت صِدیق اکبررضی الله عنه لره دَامامت کولو نه مُعاف کړے نو ډیره ښه یعنی مناسب بَه وی۔

(۹۴۰)عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّادَخَلَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَیْتِیْ قَالَ مُرُوْا اَبَابَکْرٍ فَلْیُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ اَبَابَکْرٍ رَجُلٌ رَقِیْقٌ اِذَا قَرَءَ الْقُرْاٰنَ لَایَمْلِکُ دَمْعَهٗ فَلَوْاَمَرْتَ غَیْرَ اَبِیْ بَکْرٍ قَالَتْ وَاللّٰہِ مَابِیْ اِلَّا کَرَاهِیَةُ اَنْ یَّتَشَآءَ مَ النَّاسُ بِاَوَّلِ مَنْ یَّقُوْمُ فِیْ مَقَامِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ فَرَاجَعْتُهٗ مَرَّتَیْنِ اَوْثَلَاثًا فَقَالَ لِیُصَلِّ بِالنَّاسِ اَبُوْبَکْرٍ فَاِنَّ کُنَّ صَوَاحِبُ یُوْسُفَ.

ترجمه: دحضرت عائشې صِدیقې رضی الله عنها بیان دے کله چه دمرضِ موت په حالت کښې رَسول الله ﷺ زماکورته تشریف راوړو، نو هغه اوفرمایل حضرت ابوبکر رضی الله

عنه ته اووایه چه هغه مونځ ورکړی په دے خبره ماناوو یارسول الله ﷺ! دحضرت ابوبکر رضی الله عنه زړهٔ ډیرزیات نرم دے، هغه چه کله دقرآن کریم تلاوت کوی نود هغه دسترګو نه داوښکو چپے روانے وی، دهغه نه ماسیوا که چابل چاته دامامت حکم ورکړئ نوښه به وی، زمادے په خدائے قسم وی چه مادا ددے دپاره اووے چه خلق زماوالد بزرګوار لره منحوس اونه ګنړے چه دا هغه سړے دے چه دتولونه وړاندے درسول الله ﷺ خلیفه اوقائم مقام شوے دے، مادوه درے واره حضور نبی کریم ﷺ لره دخپل والد صاحب دامامت دحکم کولونه دمنع کولو کوشش اوکړو، لیکن رسول الله ﷺ دغه فیصله کړے وه چه حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه به خامخا امامت کوی، اوتاسو بیبیانے دحضرتِ یوسف علیه السلام دبیبیانو پشان یئ۔

فائده : ددے حدیث شریف دآخری جملے مطلب دادے چه په څه شان دیوسف علیه السلام بار بار اِصرار کولو دغه شان اے عائشے وغیره تاسو اِصرار مهٔ کوئ، ولے چه درسول الله ﷺ مصلحت اجرائے حکم اِمامت لره تاسو نه پیژنئ، اودحضرت صدیقے رضی الله عنها دا اصرار په طور دمشورے اونیکے صلاح وو، ګنی نعوذ بالله حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها څه نزاع یامخالفت لره پیداکول نه غوښتل ، دغه شان هغه خو هغه دمینے بی بی وه چه دهغے دپاره په قرآن کریم کښ یولس آیتونه نازل شوے دی، دهغے درحمتِ دوعالم ﷺ سره بی اِنتها محبت وو، هغے دخپل خاوند حکم لره بدلول نه غوښتل، اونعوذبالله هغے دبدنیتئ نه هُم دا اصرار نه وو کړے وګرنه دخپل پلار دفائدے دپاره چه کوم څیزفائده مندوی دهغے نه څوك انکار کولے شِی، واقعه داده چه دهغے رضی الله عنها منشادغه وه کومه چه په حدیث کښ ده ، چه هغے رضی الله عنها دانیکه مشوره صرف ددے دپاره ورکړے وه چه خلق دهغے رضی الله عنها والِد صاحب رضی الله عنه ته منحوس (سپیره ، کم بخت) اونه وائی (نوویؒ)

(۹۴۱) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ لَمَّا ثَقُلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ جَآءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهٗ بِالصَّلٰوةِ فَقَالَ مُرُوْا اَبَابَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ اَبَابَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَجُلٌ اَسِيْفٌ وَّاِنَّهٗ مَتٰى يَقُوْمُ مَقَامَكَ لَايُسْمِعُ النَّاسَ فَلَوْاَمَرْتَ عُمَرَ قَالَ مُرُوْا اَبَابَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ فَقُلْتُ لِحَفْصَةَ قُوْلِيْ لَهٗ اِنَّ اَبَابَكْرٍ رَجُلٌ اَسِيْفٌ وَّاِنَّهٗ مَتٰى يَقُمْ مَقَامَكَ لَايُسْمِعُ النَّاسَ فَلَوْاَمَرْتَ عُمَرَ فَقَالَتْ لَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّكُنَّ لَاَنْتُنَّ صَوَاحِبُ يُوْسُفَ مُرُوْا اَبَابَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ فَاَمَرُوْا اَبَابَكْرٍ فَصَلّٰى بِالنَّاسِ قَالَتْ فَلَمَّا دَخَلَ فِي الصَّلٰوةِ وَجَدَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ نَّفْسِهٖ خِفَّةً قَالَتْ فَقَامَ يُهَادٰى بَيْنَ رَجُلَيْنِ وَرِجْلَاهُ تَخُطَّانِ فِي الْاَرْضِ قَالَتْ فَلَمَّا دَخَلَ الْمَسْجِدَ سَمِعَ اَبُوْبَكْرٍ حِسَّهٗ ذَهَبَ يَتَاَخَّرُ فَاَوْمَاَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ قُمْ مَكَانَكَ فَجَآءَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰى جَلَسَ عَنْ يَّسَارِ اَبِيْ بَكْرٍ قَالَتْ فَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ بِالنَّاسِ جَالِسًا وَّاَبُوْبَكْرٍ قَآئِمًا يَقْتَدِيْ اَبُوْبَكْرٍ بِصَلٰوةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ وَيَقْتَدِ النَّاسُ بِصَلٰوةِ اَبِيْ بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. [بخاری : ۶۶۴، ۷۱۲، ابن ماجه : ۱۲۳۲]

ترجمه: د حضرتِ عائشے صِدیقے رضی الله عنها بیان دے چه دَرسول اکرم ﷺ دبیمارئ په زمانے کښې حضرت بلال رضی الله عنه هغه ﷺ ته دَمانځه ورکولو دَبلنے دپاره راغے نو هغه ﷺ ورته اوفرمایل لاړشه اوابوبکر صدیق رضی الله عنه ته اووایه چه هغه اِمامت اوکړی، په دے خبره باندِ ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ! دهغه زړهٔ ډیرزیات نرم دے ولے چه دقران دَلوستلو په وخت دهغه اوښکے په مخ روانے وی، نو هغه ستاپه ځائے چه اودریږی نو خلقوته قرانِ کریم نه شی اوروَ ولے تهٔ حضرت عُمرته دَمونځ دلوستلو حُکم اوکړه، نو مناسِب بَه وی، لیکن دوباره ارشاد اوشو چه لاړشه اوابوبکررضی الله عنه ته حُکم اورَسوه چه هغه مونځ اولولی اواِمامت اوکړی، په دے خبره بانْدِ حفصے رضی الله عنها ته مَااووے چه تهٔ رَسول الله ﷺ ته اووایه چه دَحضرتِ ابوبکرؓ صدیق رضی الله عنه زړه

ډیرزیات نرم دے هغه رضی الله عنه چه ستاپه ځائے باند اودریږی نو دقرآن کریم قراءت نه شی کولے ددے وجے نه حضرتِ عُمَررضی الله عنه ته دمونځ دلوستلو حُکم ورکړه، غرض داچه حفصے رضی الله عنها داسے اووے په دے بانډِ حضورنبی کریم ﷺ اوفرمایل :تاسو دَیوسف علیه السلام دملګرو والاپه شان مه جوړیږئ، اولاړشئ حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه ته او وایئ چه هغه اِمامت ورکړی آخرداچه حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه دَاِمامت فرائض سَرته اورسَوَل، یوه ورځ دنبی کریم ﷺ په طبیعت کښ لږه نرمی راغله (یعنی وجودئے لږآرام اوموندو) نو هغه دَ دوو سړو دَاوګو په سهاره جماعت ته تشریف یوړلو، لیکن دهغه خپے مبارکے په زمکه بانډِ راښکو دے شولے اوروان وو، هغه وخت حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه مونځ ورکولو، ابوبکررضی الله عنه چه دنبی کریم ﷺ په حرکت پوهه شو نوورسته کیدل ئے غوښتل لیکن رسول الله ﷺ اشاره سره په خپل ځائے دَاودریدو حُکم ورکړو اوپه خپله دَحضرت صدیق اکبررضی الله عنه نه ښی طرفته کیناستو رسول الله ﷺ په ناستے ناستے مونځ لوستلو، اوصدیق اکبررضی الله عنه دَولاړمبئ په شان په ولاړے دَرسول الله ﷺ اِقتداء کوله اوباقی نور مونځ کونکو دَولاړمبئ په شان دحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه نه ورستو په حیثیت دَمقتدیانو مونځ اداکولو۔

(۹۴۳)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ اَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَبَابَكْرٍ اَنْ يُّصَلِّىَ بِالنَّاسِ فِىْ مَرَضِهٖ فَكَانَ يُصَلِّىْ بِهِمْ قَالَ عُرْوَةُ فَوَجَدَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ نَّفْسِهٖ خِفَّةً فَخَرَجَ وَاِذَآ اَبُوْبَكْرٍ يَؤُمُّ النَّاسَ فَلَمَّا رَاٰهُ اَبُوْبَكْرٍ نِ اسْتَاْخَرَ فَاَشَارَ اِلَيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَىْ كَمَا اَنْتَ فَجَلَسَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حِذَآءَ اَبِىْ بَكْرٍ اِلٰى جَنْبِهٖ فَكَانَ اَبُوْبَكْرٍ يُّصَلِّىْ بِصَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ يُصَلُّوْنَ بِصَلٰوةِ اَبِىْ بَكْرٍ. [بخاری : ۶۷۳، ابن ماجه : ۱۲۳۳]

ترجمه: دحضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها بَیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ دَخپلے

بیماریٔ په زمانه کښې حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ته دَامامت حُکم ورکړو، هغه رضی الله‌عنه به مونځ لوستلو، دَحضرتِ عروه رضی الله‌عنه بیان دے چه یوه ورځ درسولِ اکرم ﷺ طبیعت لږ ښه شولونو په ښا دَ سپك والی دنفس ئے جماعت ته تشریف راوړو. هغویٔ چه هرکله دَرسول اکرم ﷺ په راتلو پو هه شو نوورستو کیدل ئے غوښتل: ، لیکن رسولِ اکرم ﷺ په اِشاره سره اوفرمایل چه تهٔ په خپل ځائے اودریږه ددے نه پس هغه ﷺ دحضرت صدیق اکبررضی الله‌عنه په برابر کیناستو، بیادَرسول الله ﷺ په اِمامت کښې حضرت ابوبکر رضی الله‌عنه مونځ اولوستو اونوررو خلقودوړمبیٔ په شکل دابوبکر صِدیق رضی الله‌عنه په امامت کښې خپل مونځ لره پوره کړو۔

(۹۴۳)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّ اَبَابَكْرٍ كَانَ يُصَلِّيْ لَهُمْ فِيْ وَجْعِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ الَّذِيْ تُوُفِّيَ فِيْهِ حَتّٰى اِذَا كَانَ يَوْمُ الْاِثْنَيْنِ وَهُمْ صُفُوْفٌ فِي الصَّلٰوةِ كَشَفَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ سِتْرَ الْحُجْرَةِ فَنَظَرَ اِلَيْنَا وَهُوَ قَائِمٌ كَاَنَّ وَجْهَهٗ وَرَقَةُ مُصْحَفٍ ثُمَّ تَبَسَّمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ ضَاحِكًا قَالَ فَبُهِتْنَا وَنَحْنُ فِي الصَّلٰوةِ مِنْ فَرِحٍ بِخُرُوْجِ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ وَنَكَصَ اَبُوْبَكْرٍ عَلٰى عَقِبَيْهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ وَظَنَّ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ خَارِجٌ لِلصَّلٰوةِ فَاَشَارَ اِلَيْهِمْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهٖ اَنْ اَتِمُّوْا صَلٰوتَكُمْ قَالَ ثُمَّ دَخَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَاَرْخَى السِّتْرَ قَالَ فَتُوُفِّيَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ مِنْ يَوْمِهٖ ذٰلِكَ .

ترجمه: دحضرت انس بن مالك رضی الله‌عنه بیان دے، چه دَرسول الله ﷺ دبیماریٔ په زمانه کښې چه په هغے کښې هغه ﷺ رحلت اوفرمایلو په حضرت صِدیق اکبر رضی الله عنه مونځ لوستلو دګل په ورځ هرکله چه تمام خلق په صف کښې ولاړ وو مونځ ئے کولو چه رسول الله صَلے اللّٰهُ عَلَیهِ وَاٰلِهِ وَسَلمَ دخپلے کمرے پرده اوچته کړه اوزمونږ په طرف ئے اوکتلو هغه ﷺ ولاړ وو اودهغه ﷺ مخ مبارك دقراٰن دَورق پشان درخشان وو، هغه ﷺ چه مونږ خلقو لره دَاِسلام په مذهب باندِ مستعد اوپه مانځه کښې مشغول اولیدو

نو مسکراهټ ئے اوکړو په خندا شو، اوز مونږ خلقو حالت داوو، چه مونږ دمانځه لوستلو په دوران ډیرزیات خوشحاله شو چه رسول اکرم ﷺ دَمونځ دَ(امامت) ورکولو دپاره تشریف راوړی حضرت صدیق اکبررضی الله عنه چه په حرکت پوهه شو چه حضور ﷺ تشریف راوړی، نو ورستو کیدل ئے غوښتل، چه رسولِ اکرم ﷺ دلاس په اشاره سره اوفرمایل چه تاسو خلق خپل مونځ مکمل کړئ، ددے نه پَس رِسالتِ مَاب حضورنبی کریم ﷺ بیاخپلے کمرے ته واپس تشریف یوړلو، اودَدروازے پرده ئے پریخوده، په دغه ورځ حضور نبی کریم ﷺ رِحلت اوفرمَائیلو۔

فائده : ممکنه ده چه هغه دَمونځ دَلوستلو دپَاره تشریف راوړے وو، لیکن هغه به ځان کښں دومره طاقت اونه لیدو نو واپس ئے تشریف یوړلو، اوداهم ممکنه دَه چه چونکه هغه ﷺ حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ته دمانځه دلوستو حُکم ورکړے وو، اوهغه ﷺ ته معلومَه شوے هُم وه چه حضرت صدیق اکبر رضی اللهعنه اِمَامَت کوی، بیائے هم په خپلو سترګو دلیدو دپَاره پخپله تشریف راوړو، چه نورخلق په هغه پَسے څنګه مونځ کَوی اواقتداکوی، حاصل داچه حضرت صدیق اکبررضی اللهعنه درسول الله ﷺ په ژوندکښں هم اِمَامَت کوؤ، اوهغه اوّل خلیفه دے (از مترجم)

(٩٤٧)عَنْ اَنَسٍ قَالَ لَمْ يَخْرُجْ اِلَيْنَا نَبِيُّ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَلاثًا فَاُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَذَهَبَ اَبُوْبَكْرٍ يَّتَقَدَّمُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالْحِجَابِ فَرَفَعَهُ فَلَمَّا وَضَحَ لَنَاوَجْهُ نَبِيِّ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَانَظَرْنَا مَنْظَرًا قَطُّ كَانَ اَعْجَبَ اِلَيْنَا مِنْ وَجْهِ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حِيْنَ وَضَحَ وَمَنَعَ لَنَافَاَوْمَأَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِيَدِهٖ اِلٰٓى اَبِيْ بَكْرٍ اَنْ يَتَقَدَّمَ وَاَرْخٰى نَبِيُّ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْحِجَابَ فَلَمْ يُقْدَرْ عَلَيْهِ حَتّٰى مَاتَ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ . [باری : ٦٨١]

ترجمه : دَانس بن مالِك رضی الله عنه بَیَان دے، چه رسول اکرم ﷺ دخپل علالت یعنی بیمارئ په زمانه کښں دَ دریوؤ ورځو پورے مونږ ته مونځ رانه کړو، په دغه زمانه کښں

حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه به اِمامت کولو یوه ورځ هغه دخپلے حُجرے مبارکے پرده اوچته کړه مونږ دهغه دمخ مبارك دیدار اوکړو، اوداعجیبه منظرمونږ ته بے اِنتِها نه معلوم شولو، حضرت ﷺ حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ته دمونځ (همیشه) ورکولو په لاس مبارك سره اِشاره اوکړله، اوبیائے دحجرے پرده پریخوده، ددے نه پس مونږ خلقو دَوَفاته پورے رِسالتِ مَاب ﷺ اونه لیدو۔

(٩٤٨)عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی قَالَ لَمَّامَرِضَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فَاشْتَدَّ مَرَضُهٗ فَقَالَ مُرُوْا اَبَابَکْرٍ فَلْیُصَلِّ بِالنَّاسِ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِنَّ اَبَابَکْرٍ رَّجُلٌ رَّقِیْقٌ مَتٰی یَقُمْ مَقَامَکَ لَایَسْتَطِیْعُ اَنْ یُّصَلِّیْ بِالنَّاسِ فَقَالَ مُرِیْ اَبَابَکْرٍ فَلْیُصَلِّ بِالنَّاسِ فَاِنَّکُنَّ صَوَاحِبُ یُوْسُفَ قَالَ فَصَلّٰی بِهِمْ اَبُوْبَکْرٍ حَیَاةَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ . [بخاری : ٦٧٨، ٣٣٨٥]

ترجمه : دابو موسی رضی الله عنه بَیان دے، چه رَسول الله ﷺ ناجوړه شو، اوهغه ﷺ دهغے خپلے سختے بیمارئ په زمانه کښں حُکم اوکړو، چه حضرت ابوبکر صدیق اکبر رضی الله عنه دمونځ ورکوی چه په هغے باندِ حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنهااوویچه دَ هغه زړهٔ ډیرزیات نرم دے، هغه چه هرکله ستاقائم مُقام اِمامت کوی، نومونځ به نه شی ورکولے نوبیادوباره ارشاد اوشو چه لاړشئ اوحضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ته حُکم ورکړئ چه هغه اِمامت اوکړی اواے عائشے رضی الله عنها ! ستاسو ښځے دحضرت یوسف علیه السّلام صاحِبان یئ اوبیادَ حضور ﷺ دَآخری ژونده پورے حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه مونځ ورکولو۔

باب تَقْدِیْمِ الْجَمَاعَةِ مَنْ یُّصَلِّیْ بِهِمْ اِذَاتَاَخَّرَ الْاِمَامُ وَلَمْ یَخَافُوْا مَفْسَدَ اِلَّا بِالتَّقْدِیْمِ۔

باب: هرکله چه دامام په راتلوکښں تاخیروی، اودځه فتنے اوفساد یره نه وی، نوپه دغه حالت کښں جایز دی چه بل چالره وقتی امام جوړولے شی۔

(۹۴۹) عن سہل ابن سعد ن الساعدی اَنّ رسُول اللہِ صلی اللہ علیہ و الہ وسلم ذھب الی بنی عمرو بن عوف لیُصلح بینھم فحانت الصلوۃ فجاء المؤذن الی ابی بکر فقال اتصلی بالناس فاقیم قال نعم قال فصلی ابوبکر فجآء رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم والناس فی الصلوۃ فتخلص حتی وقف فی الصف فصفق الناس وکان ابوبکر لایلتفت فی الصلوۃ فلما اکثر الناس التصفیق التفت فرای رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم فاشار الیہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم ان امکث مکانک فرفع ابوبکر یدیہ فحمد اللہ عزوجل علی ما امرہ بہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم من ذلک ثم استاخر ابوبکر حتی استوی فی الصف وتقدم النبی صلی اللہ علیہ والہ وسلم فصلی ثم انصرف فقال یاابابکر مامنعک ان تثبت اذا امرتک قال ابوبکر ما کان لابن ابی قحافۃ ان یصلی بین یدی رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم مالی رایتکم اکثرتم التصفیق من نابہ شیء فی صلوتہ فلیسبح فانہ اذا سبح التفت الیہ وانما التصفیق للنسآء.

ترجمه: دسهل بن سعد ساعدی رضی الله عنه بیان دے چه بنی عمرو بن عوف والاو ته رسولِ اکرم ﷺ دمصالحت په غرض بانډِ تشریف یوړلو چونکه دمانځه وخت سوے وو. څکه مؤذن دآذان ورکولو نه پس حضرت صدیق اکبررضی الله عنه ته اووے زه تکبیر کوم اوته مونځ (دامامت) ورکړه، چنانچه حضرت صدیق اکبررضی الله عنه (دامامت) مونځ ورکولو چه رسول الله ﷺ دورستونه راغے، دنورو خلقونه رااووتو اوپه صف کښې شریک شولو، مقتدی دستك ورکول شروع کړو، لیکن حضرت صدیق اکبررضی الله عنه په مانځه کښې بل طرفته نه متوجه کیدلو،

هرکله چه دستك ورکول زیات شول، نو هغه رضی الله عنه متوجه شو. اودرحمتِ دوعالم ﷺ په لیدو سره ئے ورسته کیدل غوښتل. چه په هغې بانډِ حضور ﷺ په اِشاره سره اوفرمایل، ته په خپل ځائے بانډِ اودریږه حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه دحضور ﷺ په دغه شرف امامت بخلو بانډِ خپل دواړه لاسونه اوچت کړل اودالله تعالی حمدئے اوکړو.

اوورستـو راغـے پـه صف کـښ شريك شولو، اورسول الله ﷺ ورمخکښ شولو او(دَامامت مونځ) ئے اولوستو، دمانځه نه پس هغه تپوس اوکړو اے ابوبکررضی الله عنه ! تهٔ په خپل ځائے ولاړولے پاتے نه شوے مَاخوتاته دَاودريدو حکم درکړے وو؟ په دے خبره باندِ صديقِ اکبر رضی الله عـنـه عرض اوکړو، دَابوقحافه رضی الله عنه په څوئ کښ دومره هِمَت نه وو چه هـغـه دے دَرسول الله ﷺ پـه وړانـدے مـونـځ ورکـړی بيا حضور ﷺ دمقتديانو پَه طرف تـوجـه اوکـړه اواوئے فرمايل تاسو ډيرزيات دستك ورکړو، دستك خودَښځو دپَاره دے، تاسو تـه چـه کله څه حادِثه په مانځه کښ مخے ته راشِی نوتاسو خلق سبحان الله وايئ، نواِمام بَه ستاسو په طرف مُتوجه کيږی.

فائده : ددے حديث شريف نه څوفائدے حَاصلے شوے ، يعنی ثابتے شوے ورمبَیٰ داچـه دحـضـرت صديق اکبر رضی الله عنه اِمَامت اوپه باقی نورو صَحَابَه و رضی الله عنهم بـانـدِ دَدهغـه ﷺ فضيلت، دويمَه داچه دَاِمام په خپله تلل اوپهِ خلقو کښ مصالِحت کول دريمه داچه دَاِمام په غيرموجودګئ کښ چابل چالره خليفه جوړوَل په شرط ددے چه دهغه خلافـت لـره پـه خپـلـه امام غوره کړی اودَځه فساد يَرَه نه وی، څلورمه داچه هغه سړے ډے خلـيـفـه جوړکړے شی چه هغه دَاِمامت دَپاره دټولونه زيات موزون وی. پنځمه داچه مؤذن بـه هِـغـه چاته دَامامت دَپَاره وائی چه هغه دټولو نه زيات غوره وی، اوپه دغسے حالت کښ دَمـؤذن ويـنـالـره مـنـل پـکار دی. شپږمه داچه په عملِ قليل کولو سره مونځ نه فاسِديږی اوومـه داچـه په شرط دَضرورت په مانځه کښ يويادوه قدمه ورستو کيدل دِرسيت دی. اتمه داچـه دَالله تـعـالـی پـه زياتی نعمت مِيلاويدو باندِ لاس اوچتول اودَالله جل شانه شکرکول درسـت دی. نهَـمـه داچه په شرط دَضرورت په مِانځه کښ بل طرفته کتل جائز دِی. لسمه داچـه دمـانـځـه دپوره کـولـو دَپَاره اِمام بل چالرَه خپل خليفه مقرروَلے شی، اودغه مذهب دَتمامو اهْلِ حديثودے.

یوؤلسمه دا چه اِمام په مانځه کښې دَشریکیدونه پَس په حیثیت دتابع اومقتدی ودَامامت کولو والاته دَهغه دَعزت اوتوقیر څه خبره اوکړی، نو هغه امامت کولو والاره په لحاظ دَادب اوعزت دخپل اِمام چه هغه په موجوده حالت کښې مقتدی وی خبره نه دی منل پکار، ولے چه حقیقی عزت دَاِمام دغه دے۔ دولسمه دا چه دَبزرګانو ادب اوکړے شی، دیارلسمه داچه کچرے پَه مانځه کښې څه حادثه ورِاندِ راشِی نوسړے به په اوچت آواز سُبحٰن الله او وائی۔ اوښځه به دخپل ښی لاس په ورغوی سره دګس لاس دَورغوی په شاباندِ دستك اووهی، داسے نه چه دَلوبُوَوغیره په شان لاسونه اوټپوی نو مونځ بَه فاسِد شِی۔

څوارلسم دا چه په اوّل وخت کښې مونځ کول مستحب دی۔ پنځلسم دا چه تکبیر به هغه وخت کولے شِی کله چه دَمانځه دلوستو دپاره اِمام تیارشی ، شپاړلسم دا چه اذان ورکونکے به تکبیر دَاقامت کوی، اوولسلم دا چه په شرط دضرورت صف ماتول مخکښې تلل یاورستو تلل درست دی۔ اتلسم دا چه اِمام دهغه سړی اقتداء کولے شی کله چه دهغه نائب یاخلیفه سره هغه امام تکبیرِتحریمَه وئیلے وی، اورسولِ اکرم ﷺ دحضرت صدیقِ اکبر رضی الله عنه په مونځ لوستلو کښې شرکت کړے وو (امامِ نووِی رحمة الله علیه)

(۹۵۰)عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ بِمِثْلِ حَدِيْثِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَفِي حَدِيْثِهِمَا فَرَفَعَ اَبُوْبَكْرٍ يَدَيْهِ فَحَمِدَ اللهَ وَرَجَعَ الْقَهْقَرىٰ وَرَاءَ حَتّٰى قَامَ فِي الصَّفِّ. [بخاری : ۱۲۳۴ ، نسائی : ۷۸۳]

ترجمه: دسهل بن سَعد رضی الله عنه په دے روایت کښې دغه دی، چه حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه دَمانځ په حالت کښې خپل دواړه لاس اوچت کړل اودَالله تعالی تعریف ئے اوکړو، اوبیاالته خپے شاطرفته اوګرځیدو ، اوپه صف کښې شریك شولو۔

(۹۵۱)عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدِ نِ السَّاعِدِيِّ قَالَ ذَهَبَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصْلِحُ بَيْنَ بَنِي عَمْرِوبْنِ عَوْفٍ بِمِثْلِ حَدِيْثِهِمْ وَزَادَ فَجَاءَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَخَرَقَ الصُّفُوْفَ حَتّٰى

قام عِنْدَ الصف الْمُقدم وفيه اَنَّ اَبَابَكْرٍ رَجَعَ الْقهقرى. [نسائى : ۱۱۸۲]

ترجمه: دَسهل بن سعد رضى الله عنه بَيَان دے چه حضورِ اكرم ﷺ دبنى عمرو بن عوف دَمصالحت دپاره تشريف يوړلو، دهغه ځائے نه په واپسى باندِ هغه دَورستو صفونو نه رااووتو او ــه ورمبى صف كښ راغے اودريدو، اوحضرتِ ابوبكر رضى الله عنه الټه خپے دَورستو په طرف باندِ واپس شو۔

فائده : امام چه كله په حالت دمانځ كښ شاته واپس كيږى ،نوقبلے ته په شاكولو سره به نه راځى ، بلكه هغه لره دَشاپه طرف واپس كيدل پكار دى۔ (امام نووى رحمة الله عليه)

(۹۵۲)عَنِ الْمُغِيْرَةِ بْنِ شُعْبَةَ اَنَّهُ غَزَامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وسَلَّم تبوك قَالَ الْمُغِيْرَةُ فَتَبَرَّزَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ الْغائِطِ فحمَلْتُ مَعَهُ اِدَاوَةً قَبْلَ صَلوٰةِ الْفَجْرِ فَلَمَّارَجَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ اِلَيَّ اَخَذْتُ اُهْرِيْقُ عَلٰى يَدَيْهِ مِنَ الْاِدَاوَةِ وغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ وجْهَهُ ثُمَّ ذَهَبَ يُخْرِجُ جُبَّتَهُ عَنْ ذِرَاعَيْهِ فَضَاقَ كُمَا جُبَّتِهٖ فَاَدْخَلَ يَدَيْهِ فِيْ الْجُبَّةِ حَتّٰى اَخْرَجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْ اَسْفَلِ الْجُبَّةِ وَغَسَلَ ذِرَاعَيْهِ اِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ تَوَضَّأَ عَلٰى خُفَّيْهِ ثُمَّ اَقْبَلَ قَالَ الْمُغِيْرَةُ فَاَقْبَلْتُ مَعَهُ حَتّٰى يَجِدَ النَّاسَ قَدْقَدَّمُوْا عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنِ عَوْفٍ فَصَلّٰے لَهُمْ فَاَدْرَكَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وسَلَّم اِحْدَ الرَّكْعَتَيْنِ فَصَلّٰى مَعَ النَّاسِ الرَّكْعَتَيْنِ فَصَلّٰے مَعَ النَّاسِ الرَّكْعَةَ الْاٰخِرَةَ فَلَمَّا سَلَّمَ عَبْدالرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ قَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يُتِمُّ صَلوٰتَهُ فَاَفْزَعَ ذٰلِكَ الْمُسْلِمِيْنَ فَاَكْثَرُوْا التَّسْبِيْحَ فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ صَلوٰتَهُ اَقْبَلَ عَلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ اَحْسَنْتُمْ اَوْقَالَ قَدْاَصَبْتُمْ يَغْبِطُهُمْ اَنْ صَلُّوْا الصَّلوٰةَ لِوَقْتِهَا. [راجع : ۶۲۶]

ترجمه: دمغيره بن شعبه رضى الله عنه بيان دے چه مادَرسولِ اكرم ﷺ سره يو ځائے په جنګِ تبوك كښ شركت اوكړو، يوه ورځ دسحردمانځه نه وړاندِ په دغه مقام دتبوك كښ هغه ﷺ دَرفعِ حاجت دپاره روان شو، اومَادَاوبولوټه رااخستے دهغه سَره وُم، درفع حاجت

نه پس هغه تشریف راوړو نو ما د هغه په لاسونو باندې اوبه واچولې هغه وړمبی د ږي ځله لاس وینځل ، بیائے خله وینځله ، بیائے څڼے لره په لاسونو باند خیژول غوښل لیکن د هغے لستونړی تنګ وو، ځکه هغه د څڼے د لاندې نه دواړه لاس راوویستل. او د څنګلو پورے ئے او وینځل او د هغے نه پس ئے په موزو باندې مسحه اوکړه، بیا زه د هغه سره روان شوم هرکله چه مونږ هلته اورسیدو نو څه ګورو چه عبدالرّحمٰن بن عوف مونځ ورکولو چنانچه په هغه پسے حضور ﷺ یو رکعت د هغه سره اولوستو عبدالرّحمٰن بن عوف رضی الله عنه چه دَدواړو رکعتونو لوستلو نه پس سلام اوګرځوؤ، نو څه ګوری چه رسول الله ﷺ دَمونځ پوره کولو په خاطر دَ دویم رکعت دپاره اودریدلے وو، مسلمانان ددے په لیدو سره ګبراؤ شول او هغوئ په کثرت تسبیح لره اولوستله، بیا رحمت عالم ﷺ د مانځه دفراغت نه پس اوفرمایل: تاسو خلقو ښه اوکړل، اوبه حالت دخوشحالئ ئے اوفرمایل تاسو خلق په مقرره وخت باندې مونځ لره اداکوئ.

(۹۵۳) عَنْ حَمْزَةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ نَحْوَ حَدِيثِ عَبَّادٍ قَالَ الْمُغِيرَةُ فَأَرَدْتُ تَأْخِيرَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ عَوْفٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ دَعْهُ. [راجع : ۶۳۳] .

ترجمه : حمزه بن مغیره رضی الله عنه دعَباد پشان حدیث بَیان کړے دے دمغیره رضی الله عنه قول دے چه ما عبدالرحمن بن عوف لره ورسته کیدل غوښتل لیکن رسول الله ﷺ ارشاد اوفرمایَلو: چه دے په مونځ ورکولو پریږده وه.

فائده : دا پورته حدیث په کتاب الطهارات کښې بیان کړے شوے دے ، ددے هر د احادیثو نه ثابته شوه ، چه په ښه شان داودس اوکړے شی ، اوبیو سرپ لره بل هم اودس کوے شی، دغسے امام نه لرکولو سره هم دهغه شاته امامِ وخت مونځ لوستلے شی، بهرحال مونځ په مقرره وخت باندې لوستل ضروری دی، کچرے دمقرره امام په راتلو کښې تاخیروی، نو دهغه خلیفه جوړه ولے شی.

باب تسبیح الرّجل وتصفیق المرء ة اذا نابهما شیءٌ فی الصّلوة۔

باب: په مانځه کښې که څه حادثه مخکښې راشی نو سړی دتسبیح وائی او ښځې د دستک وهی۔

(۹۵۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ التَّسْبِیْحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِیْحُ لِلنِّسَآءِ زَادَ حَرْمَلَةُ فِیْ رِوَایَتِهٖ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَّقَدْرَاَیْتُ رِجَالًا مِّنْ اَهْلِ الْعِلْمِ یُسَبِّحُوْنَ وَیُشِیْرُوْنَ.[بخاری : ۱۲۰۳، ابوداود : ۹۳۹، ابن ماجه : ۱۰۳۴]

ترجمه: دحضرت ابو هریره رضی الله عنه بیان دے چه رحمتِ عالم ﷺ فرمائیلی دی: په مانځه کښې سړولره سُبْحَنَ الله ویل پکار دی، او ښځولره دستک ورکول پکار دی، حرمله دَابن شهاب رحمه الله داقول بیان کړے چه ما څو علماء لیدلی دی چه دمانځه په حَالت کښې ئے تسبیح لوستلو او اشاره ئے کوَله۔

فائده : بشرطِ ضرورت دَمانځه په دوران سړولره تسبیح لوستل او اشاره کول او ښځو لره دستك ورکول جائز دی، په دے سره مونځ نه فاسدیږی دَدستك ورکولو ترکیب دادے چه دښی لاس په ورغوی باندِ به دګس لاس دَورغوی شاپه زوره اووَهی۔ (ازمترجم اقبال الدین احمد رحمه الله)

باب الامر بتحسین الصّلوة واتمامها والخشوع فیها۔

باب: دزړهٔ داخلاصه په ښه شان سره دمانځه دلوستلو احکام

(۹۵۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَوْمًا ثُمَّ انصرف فَقَالَ یَافُلَانُ اَلَاتُحْسِنُ صَلٰوتَکَ اَلَایَنْظُرُ الْمُصَلِّیْ فَاِنَّمَا یُصَلِّیْ لِنَفْسِهٖ اِنِّیْ وَاللهِ لَاُبْصِرُ مِنْ وَّرَآئِیْ کَمَااُبْصِرُ مِنْ بَیْنِ یَدَیَّ. [نسائی : ۸۷۱]

ترجمه: دحضرت ابو هریره رضی الله عنه بیان دے چه رَسول الله ﷺ دمونځ ورکونو نه پس اوفرمایل: اے فلانِیَه! تهٔ خپل مونځ په ښه شان سره ولے نه اداکوے؟ ولے مونځ

کونکی ته دانه ښکاره کیږی چه هغه په څه شان سره مونځ کوی؟ حالانکه مونځ کونکے دَخپلو فائدو دَپاره مونځ کوی، اوقسم په خدائے چه زه په څه شان دمخکښ نه وینم دغه شان شاته هُم لیدل کولے شم۔

(۹۵۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ هَلْ تَرَوْنَ قِبْلَتِیْ هٰهُنَا فَوَاللّٰهِ مَایَخْفٰی عَلَیَّ رُکُوْعُکُمْ وَلَاسُجُوْدُکُمْ اِنِّیْ لَاَرَاکُمْ مِنْ وَّرَاءِ ظَهْرِیْ. [بخاری : ۴۱۸، ۷۴۱]

ترجمه: حضرت ابو هریره رضی اللّٰه عنه درسول اللّٰه ﷺ إرشاد بیان کړو ستاسو خیال دے چه زه صرف دقبلے په طرف ګورم، حالانکه په خدائے قسم دے زمانه ستاسو رکوع اوسجده پټ نه دی،زه ستاسو لره دَخپل شاذَطرفنه خامخاوینمَه۔

(۹۵۹)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَقِیْمُوْا الرُّکُوْعَ وَالسُّجُوْدَ فَوَاللّٰهِ اِنِّیْ لَاَرَاکُمْ مِنْ بَعْدِیْ وَرُبَّمَا قَالَ مِنْ بَعْدِ ظَهْرِیْ اِذَا رَکَعْتُمْ وَسَجَدْتُّمْ .

ترجمه: حضرت انس رضی اللّٰه عنه درسول اللّٰه ﷺ إرشاد بیان کړے دے رکوع اوسجود په ښه شان سره اداکوئ، اوتاسو چه کله رکوع اوسجده کوئ نوپه خدائے قسم! چه زه په ملاسره دشانه یَادخپلے شادطرفنه تاسولره وینمَه۔

(۹۶۰)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَتِمُّوْا الرُّکُوْعَ وَالسُّجُوْدَ فَوَاللّٰهِ اِنِّیْ لَاَرَاکُمْ مِنْ بَعْدِ ظَهْرِیْ اِذَا مَارَکَعْتُمْ وَاِذَا سَجَدْتُّمْ وَفِیْ حَدِیْثِ سَعِیْدٍ اِذَا رَکَعْتُمْ وَسَجَدْتُّمْ.

ترجمه: دحضرت انس رضی اللّٰه عنه نه روایت دے چه رسول اللّٰه ﷺ اوفرمایل خلقو! تاسو خپلورکوع اوسجدولره په ښه شان سره اداکوئ اوهرکله چه تاسو رکوع اوسجده کوئ نوپه خدائے قسم! زه په مَلاسره دَورستو نه ستاسو رکوع اوسجدو لره وینم۔

فائده : اللّٰه تعالی رَسولِ اکرم ﷺ لره په ملاباندے دَورستونه هم دَلیدلو په داسے شان قوّت ورکړے وو، لکه څنګه چه نے مونږ لره په مخے سره دلیدو طاقت راکړے دے، په ملادَورستو یعنی شاته څیزونولره دلیدوقوت په طور دَخرقِ عَاداتِ اِنسانی هغه ﷺ ته

عِنایت کړے شوی وو، اودا امر خلافِ شرعَه یَامخالف عقل نه دے۔ نن صبا په زرګونو میله لرے څیزونه معمولی خلق هم لیدلے شی اوهرکله چه رِسالتِ ماب ﷺ دشاته څیزونو لره په خپله ملاحِظه اوفرمایله نوداعین شریعت دے چه دهغے منل واجب دی ، دَامام احمد بنِ حنبـل رحمه الله اونورو لویو علماؤ قول دے چه په شادَورستو نه دَلیدلو مطلب حقیقة لیدل دی ،(اوداپـه شـاسـره دَ ورسـتـونـه لیـدل دمـانـځ سـره مـخصوص وولکه چه په احادیثوکښ صـراحـت دے) ورسـره ددے حدیث نه ثابـته شـوه چه مونځ دے په اِطمینان سره اداکړے شی، اوپه شرط دَضرورت دَالله تعالی قسم خوړل جائز دی، ددے نه علاوه بے ضرورته قسَم نه شی خوړلے۔

بَابُ تَحْرِيْمِ سَبْقِ الْاِمَامِ بِرُكُوْعٍ اَوْسُجُوْدٍ وَنَحْوِهَا۔

باب: دامام نه وړاند رکوع یاسجده کول حرام دی۔

(۹۶۱)عَنْ اَنَسٍ قَالَ صَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمَّا قَضَى الصَّلٰوةَ اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِه فَقَالَ اَيُّهَا النَّاسُ اِنِّيْ اِمَامُكُمْ فَلَاتَسْبِقُوْنِيْ بِالرُّكُوْعِ وَلَا بِالسُّجُوْدِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْاِنْصِرَافِ فَاِنِّيْ اَرَاكُمْ اَمَامِيْ وَمِنْ خَلْفِيْ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْرَاَيْتُمْ مَارَاَيْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا قَالُوْا وَمَارَاَيْتَ رَسُوْلَ اللهِ قَالَ رَاَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ. [نسائی : ۱۳۶۲]

ترجمه : دحـضرت انس رضی اللّٰه‌عنه بیان‌دے چه رَسولِ اکرم ﷺ یوه ورځ دمونځ ورکولو نـه فورا بعد زمونږ طرفته متوجه شو اوداوئے فرمائیل، خلقو زه ستـاسـو امام یَم، ددے دپاره زمـانـه مـخکښ رکوع، سجده ، قومَه، اوسَلام مهٔ کرځوئ، زه دمخکښ او ورستو نه تاسو لره وینم۔

اوقسـم دے پـه هـغـه ذات چـه دهـغه په قبضه کښ زماروح دے کوم څیزونه چه زه وینم که چرے تـاسـو هـغـه څیـزونـه اولیـدلی ،نـو خـانـدئ به کمُ اوژاړئ به زیات۔ خلقوتپوس اوکړو یَارسول الله ! تاڅه لِیدلی دی؟ اِرشاد اوشو، چه ماجنت اودوزخ لیدلی دی۔

فائده : په مقتدی باندې واجب لوفرض دی، چه هغه په مانځه کښې د امام نه مخکښې یو کار نه کوی، ګنې د هغه دغه فعل حرام دے۔

(۹۶۳)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَمَا یَخْشَی الَّذِیْ یَرْفَعُ رَأْسَهٗ قَبْلَ الْاِمَامِ اَنْ یُّحَوِّلَ اللهُ رَأْسَهٗ رَأْسَ حِمَارٍ. [ترمذی : ۵۸۲، نسائی : ۸۲۷، ابن ماجه : ۹۶۱]

ترجمه : حضرتِ ابو هُریره رضی الله عنه د رَسُولِ اکرم ﷺ ارشاد بیان کړے دے چه د امام نه مخکښې د سجدے نه چه څوک سَر اوچتوی نو الله تعالی به بے شکه د هغه سَر د خَر د سَر پشان کړی۔

(۹۶۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَمَا یَاْمَنُ الَّذِیْ یَرْفَعُ رَأْسَهٗ فِیْ صَلٰوتِهٖ قَبْلَ الْاِمَامِ اَنْ یُّحَوِّلَ اللهُ صُوْرَتَهٗ فِیْ صُوْرَةِ حِمَارٍ.

ترجمه : د حضرت ابو هریره رضی الله عنه بیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ فرمایلي دی څوک چه د امام نه مخکښې د سجدے نه خپل سَر اوچتوی نو د هغه نه یریدل پکار دی چه الله تعالی جل شانه به د هغه صورت بدل کړی، او د خر پشان به ئے کړی۔

فائده : چا چه د انسانی پیدائش او فطرتِ دتمامو کارونو د پاره معمولی شان هم غور او فکر کړے دے هغه پوهه دی چه د انسان نه خر او د خر نه انسان جوړول د الله تعالی په نزد څه ګران نه دی، البته د عقل رانده او په زړه او دماغو کمزوریٔ لره دا د امکان نه بهر ګنړی او حقیقت هُم دغه دے چه په هغویٔ کښې د غورفکر ماده شتے هدونه او د عقل او شعور نه بے بهره دی، د هغویٔ سَر پَرور د ګار د خر پشان کړے دے، چه هغه په ظاهر انسان په نظر راځی، لیکن د زړهٔ او دماغو سَر یې مدنظر هغه د خر نه هم زیات بدترین دی۔ (العیاذ بالله)

بَابُ النَّهْیِ عَنْ رَفْعِ الْبَصَرِ اِلَی السَّمَآءِ فِی الصَّلٰوةِ۔

باب: په مانځه کښې د اسمان په طرف د کتلو ممانعت۔

(۹۶۶)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَیَنْتَهِیَنَّ اَقْوَامٌ یَرْفَعُوْنَ اَبْصَارَ

هُمْ اِلَى السَّمآءِ فِىْ الصَّلٰوةِ اَوْلَاتَرْجِعُ اِلَيْهِمْ. [ابن ماجه : ۱۰۴۵]

ترجمه : جابربن سمره رضی الله عنه درسولِ اکرم ﷺ ارشاد نقل کړے دے چه کوم خلق په مانځ کښې دَآسمان په طرف ګوری هغه دِ ددے حرکت نه راواوړی۔ ګنی د هغوی بصارت به لاړشی۔ (یعنی ختم شی)

(۹۶۷)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ عَنْ رَفْعِهِمْ اَبْصَارَهُمْ عِنْدَ الدُّعَآءِ فِىْ الصَّلٰوةِ اَوْلَتُخْطَفَنَّ اَبْصَارَهُمْ. [نسائی : ۱۲۶۵]

ترجمه : حضرت ابو هریره رضی اللهعنه درحمتِ دوعالم ﷺ اِرشاد بیان کړے دے چه خلق دِ په مانځه کښې دَآسمان په طرف نه ګوری ګنی د هغوئ دبینایئ طاقت به ختم کړے شی۔

فائده : ذاتِ مقدس پَروَرِدګارِ عَالم دَ اووه آسمانونو دپاسَه په عرش باندِ مستوی دے، په دے بناء باندِ دمونځ کونکی دپَاره ضروری دی چه هغه دے په مانځه کښې خپل نظرونه لاندِ ساتی، په مانځه کښې دَآسمان په طرف کتل په اِجماع سره ممنوع دی، البته دَدُعا په حالت کښې دَآسمانونو په طرف دَکتلو په باره کښې قاضی عیاض رحمه الله دعلماؤ په خپلو کښې اختلاف بَیان کړے دے قاضی شریح وغیره په حالت دَدُعا دَآسمان په طرف نظر اوچتولو لره مکروه وئیلے دی، ددے نه علاوه دَجمهورو علماؤ بیان دے، چه دَدعا په حالت کښې دَآسمان په طرف کتل جائز دی، ولے څنګه چه دمانځه دپَاره کعبه دخلورو طرفونو ده، دغه شان ددعادَپَاره آسمان ته قبله وئیلے شوے ده، ځکه دَآسمان په طرف لاس اوچتولو سره دالله تعالی نه دُعا غوښتلے شِی، اوهرے دُعالره صرف الله تعالی قبوله اوبَامُرَاده کوی۔

باب الامر بالسكون فى الصلوة والنهى عن الاشارة باليد ورفعها عند السلام واتمام الصفوف الاول والتراص فيها والامر بالاجماع :

باب : په مونځ کښې بې ځایه حرکت ، د سلام دپاره د لاس د اوچتولو ممانعت ،

او د وړومبی صف د پوره کولو او د اجتماع حکم:

(۹۶۸)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَالِيْ اَرَاكُمْ رَافِعِيْ اَيْدِيْكُمْ كَاَنَّهَا اَذْنَابُ خَيْلٍ شُمْسٍ اُسْكُنُوْا فِي الصَّلٰوةِ قَالَ ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا فَرَاٰنَا حَلَقًا فَقَالَ مَالِيْ اَرَاكُمْ عِزِيْنَ قَالَ ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا فَقَالَ اَلَا تَصُفُّوْنَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلٰئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا فَقُلْنَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلٰئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا قَالَ يُتِمُّوْنَ الصُّفُوْفَ الْاُوَلَ وَيَتَرَاصُّوْنَ فِي الصَّفِّ.

[ابوداود: ۶۶۱، نسائی: ۸۱۵، ابن ماجه: ۹۹۲]

ترجمه: دحضرت جابر بن سمره رضی الله عنه بیان دے چه رسول الله ﷺ زمونږ خواته تشریف راوړو او اوئے فرمایل زه تاسو لره په دے شان په لاس اوچتولو وینم لکه دشریر اسونو لکئ وی تاسو خلق په مانځه کښ څه حرکت مه کوئ، بیائے یو ځل مونږ په یوه غونډه کښ اولیدو نو اوئے فرمایل: تاسو خلق جُدا جُدا ولے یئ؟ بیا یو ځل هغه ﷺ اوفرمایل تاسو خلق په داسے شان صفونه اودرَوئ لکه څنګه چه په بارګاهِ الٰهی کښ فرښتے صف بستـه اوسیږی تاسو خلق دهرڅه نه وړاندِ وړمبے صف پوره کوئ، او په صف کښ په جمع سره اودریدل کوئ۔

فائده: دصفونو پوره کولو مطلب دادے چه دټولو نه مخکښ وړمبے صف پوره کړے شی او دهغے نه پس دویم او بیا دریم وغیره، یعنی دکومے پورے چه وړمبے صف پوره شوے نه وی، دهغه وخته پورے دے دویم صف نه شروع کوی، ورسره دمانځه په صفونو کښ په دے شان سره اودریدل پکار دی، چه ددوؤ کسانو په مینځ کښ څه ځائے خالی پاتے نه شی، دادب سره په یو قطار کښ برابر اودریدل کوئ، په دے حدیث شریف کښ چه دلاسونو اوچتولو چه کوم ممانعت دے دهغے نه مراد دادے چه دسلام ګرځولو په وخت به لاس نه اوچتوی، لکه چه په دویم روایت کښ دهغے تصریح موجوده ده، ددے نه رکوع له دتلو اودرکوع نه دسَر اوچتولو په وخت درفع یدین ممانعت مقصود نه دے. ولے چه هغه

خو مستحب بلکه دَرسول الله ﷺ سنت دی، کوم احناف چه دا حدیث دَرفع یدین دممانعت په ثبوت کښې پیش کوی، هغه بې علمه اوداحادیثو نبویه ؤ نه ناواقفه دی۔ (نووی رحمه الله)

(۹۷۰)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قُلْنَا السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَأَشَارَ بِيَدِهٖ إِلَى الْجَانِبَيْنِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَامَ تُوْمُوْنَ بَأَيْدِيْكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمُسٍ إِنَّمَا يَكْفِيْ أَحَدَكُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلٰى فَخِذِهٖ ثُمَّ يُسَلِّمُ عَلٰى أَخِيْهِ مَنْ عَلٰى يَمِيْنِهٖ وَشِمَالِهٖ. [ابو داود : ۹۹۸، ۹۹۹، نسائی : ۱۱۸۴، ۱۳۱۷، ۱۳۲۵]

ترجمه : دَحضرت جابر بن سمره رضی الله‌عنه بیان دے چه دَرسول الله ﷺ سره چه به کله مونږ خلقو مونځ لوستلو نودمونځ په ختمیدو باندِ به مونږ ښی اوګس طرفته دَالسلام علیکم ورحمة الله وئیلو سره په لاس سره اِشاره هُم کووله، ددے په لیدو سره حضور ﷺ ارشاد اوفرمایلو. تاسو خلق په خپل لاس سره داسے اِشاره کوئ لکه شریر اسُونه چه لکئ خوزوی تاسو لره دغهٔ کافی ده چه تاسو په قعده کښې په خپلو ورنونو باندِ لاس ایخے وی اوبنی اوګس طرفته مخ ګرځوئ او السلام عَلَیْکُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وایئ۔

(۹۷۱)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَكُنَّا إِذَا سَلَّمْنَا قُلْنَا بِأَيْدِيْنَا السَّلَامُ عَلَيْكُمْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَنَظَرَ إِلَيْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا شَأْنُكُمْ تُشِيْرُوْنَ بِأَيْدِيْكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمُسٍ إِذَا سَلَّمَ أَحَدُكُمْ فَلْيَلْتَفِتْ إِلٰى صَاحِبِهٖ وَلَا يُوْمِئُ بِيَدِهٖ. [راجع : ۹۷۰]

ترجمه : دجابر بن سمره رضی الله‌عنه بیان دے مونږ خلقو دَرسالتِ ماب ﷺ سره مونځ لوستلو نو دمانځه په ختم کیدو باندِ به مونږ دالسلام علیکم ووئیلو سره په لاس سره اشاره هم کوله. ددے په لیدو سره رحمتِ دوعالم ﷺ اوفرمایل تاسو له داڅهٔ شوے دی ؟ تاسو په

خپلو لاسونو سره داسے اِشاره کوئ لکه چه شریرو اسونو لکئ دی، ستاسونه چه هرکله خوك مونځ ختم کړی نو دخپل رور طرفته مخ کوئ اوصرف په ژبه سره السَّلامُ عَلیکُم وَرحمة الله وایئ، اوپه لاس سَره اِشاره مهٔ کوئ۔

فائده : دمانځه دسلام ګرځولو په وخت صرف السّلام علیکُم وَرحمة الله ونیل پکار دی ،اوپه لاس سره څه اشاره کول نه دی پکار۔

بَابُ تَسْوِيَةِ الصُّفُوفِ وَإِقَامَتِهَا وَفَضْلِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ وَالْإِزْدِحَامِ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ وَالْمُسَابَقَةِ إِلَيْهَا وَتَقْدِيمِ أُولِي الْفَضْلِ وَتَقْرِيبِهِمْ مِّنَ الْإِمَامِ

باب: دصفونو دبرابر ولو دوړمبی صف باند ازدحام اومخکښ کیدو اواصحاب فضل لره دمخکښ کولو، اوامام ته دنزدے کیدلو اَحکام

(۹۷۲)عَنْ أَبِيْ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلٰوةِ وَيَقُوْلُ اسْتَوُوْا وَلَاتَخْتَلِفُوْا فَتَخْتَلِفَ قُلُوْبُكُمْ وَلِيَلِيَنِّي مِنْكُمْ أُولُوا الْأَحْلَامِ وَالنُّهٰى ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ قَالَ أَبُوْمَسْعُوْدٍ فَأَنْتُمُ الْيَوْمَ أَشَدُّ اخْتِلَافًا . [ابو داود : ۶۷۳، نسائی : ۸۰۶، ابن ماجه : ۸۱۱، ابن ماجه : ۹۷۶]

ترجمه : دَابو مسعود رضی الله عنه بیَان دے چه دَمانځه دپاره رسولِ اکرم ﷺ زمونږ په اوګو باندِ لاس رابنکودل اوفرمایل به ئے برابر اودریږئ، اووړاندِ ورسنو مهٔ کیږئ . ګنی ستاسو په زړونو کښ به کوږوالے پریوځی، دغسے ماته نزدے به هغه کسان ولاړوی، چه هغه دیرسمجدار اوعقلمند وی، اوبیا چه هغوئ ته نزدے وی، ددے نه پس ابومسعود رضی الله عنه اووے نن پتاسو خلقو کښ پےانتها اختلافات رونماشوے دی۔

فائده : ددے حدیث نه ثابته شوه چه امام ته نزدے به هغه خلق ولاړ وی، چه هغه خاوندان دعقل اوشعور او دنورونه غوره وی، ځکه چه اِمام په وخت دَضرورت چالره خلفه مقرر ولے شی اوکه دَامام نه هیریاخطاراشی نو دهغه دَاصلاح کولو اهل وِی. اودما نځه

طریقه نے ایزده کړے اونوروته هم ایزده کولے شی، اودهغې نه پس به هغه خلق ولاړ وی، چه هغه دَدومره زیات فضیلت حامِل نه وی، اوبیابه دَدغه درمیانه درجې والونه پس نورخلق وَلاړوی، واضحه خبره ده، چه داحُکم صرف دمانځه دپاره خاص نه دے، بلکه په هرمجلس کښې دے دَخاوندانو دفضل اوکمال اوخاوندانو دعِلم عزت اوکړے شی۔

(۹۷۴)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِيَلِيَنِّیْ مِنْكُمْ اُوْلُوا الْاَحْلَامِ وَالنُّهٰى ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثَلَاثًا وَّاِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْاَسْوَاقِ. [ابوداود : ۶۷۴، ترمذی : ۲۲۸]

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه بیان دے چه حضورِ اکرم ﷺ اوفرمائیل ماته نزدے به هغه خلق وَلاړ وی، چه هغه دَعقل اوشعور مالِکان وی، دهغې نه پس متوسط خلق بیادهغوئ نه پس نورخلق دغسے دَبازاری حرکاتونه تاسو خلق پرهیز کوئ۔

(۹۷۵)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَوُّوْا صُفُوْفَكُمْ فَاِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوْفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلٰوةِ. [بخاری : ۷۲۳، ابوداود : ۶۶۸، ابن ماجه : ۹۹۳]

ترجمه: دحضرت انس رضی الله عنه بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی :تاسو خلق خپل صفونه برابر پوره ساتئ، ولے چه په صف بندئ سَرَه دمانځه تکمیل کیږی۔

(۹۷۶)عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَتِمُّوا الصُّفُوْفَ فَاِنِّیْ اَرَاكُمْ خَلْفَ ظَهْرِیْ. [بخاری : ۷۱۸]

ترجمه : دحضرت انس رضی اللهعنه بَیَان دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی : تاسو خلق خپل صفونه پوره کوئ، ولے چه زه تاسولره دَورستونه هم وینمَه۔

(۹۷۷)عَنْ هَمَّامِ ابْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هٰذَا مَاحَدَّثَنَا اَبُوْهُرَيْرَةَ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ اَحَادِيْثَ مِنْهَا وَقَالَ اَقِيْمُوا الصَّفَّ فِی الصَّلٰوةِ فَاِنَّ اِقَامَةَ الصَّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلٰوةِ.

ترجمه : دهَمَام بیان دے چه حضرت ابو هریره رضی الله عنه دځو حدیثونو دَبیانولو سره

مونږ ته اووې چه رسول الله ﷺ فرمایلي دي: په مانځه کښې صفونه نیغ یعنې سیدها کوئ، ولې چه په ښکلی صف بندئ سره مونځ ښه ښکلے معلومیږي۔

(٩٧٨)عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم يَقُوْلُ لَتُسَوُّنَّ صُفُوْفَكُمْ اَوْلَيُخَالِفَنَّ اللهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ . [بخاری : ٧١٧]

ترجمه : حضرت نعمان بن بشیر رضی الله عنه وائی چه ما د رسول اکرم ﷺ فرمان اوریدلے دے چه تاسو خپل صفونه نیغ یعنی سید ها ساتئ گنی الله تعالی به په تاسو کښې مخالفت پیدا کړي۔

فائده : دَوُجُوه ترجمه بعضے خلقو دا کړې ده چه الله جل جلاله به ستاسو صورتونه بدل کړي، یعنی تاسو به مسخ کړي والله اَعلَمُ (نووی رحمه الله)

(٩٧٩)عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيْرٍ يَقُوْلُ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صلے اللهُ عليه واٰلِهٖ وسلم يُسَوِّىْ صُفُوْفَنَا حَتّٰى كَاَنَّمَا يُسَوِّىْ بِهَا الْقِدَاحَ حَتّٰى رَاٰى اَنَّا قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ حَتّٰى كَادَ يُكَبِّرُ فَرَاٰى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهٗ مِنَ الصَّفِّ فَقَالَ عِبَادَ اللهِ لَتُسَوُّنَّ صُفُوْفَكُمْ اَوْلَيُخَالِفَنَّ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ. [ابوداود : ٦٦٣، ٦٦٥، ترمذی : ٢٢٧، نسائی : ٨٠٩، ابن ماجه : ٩٩٤]

ترجمه: دَنعمان بن بشیر بیان دے چه رسول الله ﷺ زمونږ صفونه برابر کول تردے پورے چه داسې معلومیده چه هغه ﷺ هغوئ لره دغشی دلرگی پشان برابر کړل او دا سلسله جاري وه دهغه وخته پورے چه هغه ﷺ پوهه شو چه مونږ خلقو دغے خبرے لره دهغه ﷺ نه معلومه کړے ده، بیا یوه ورځ هغه راووتو، نو اودریدو چه هغه تکبیر وئیلو، په دے کښې هغه یو سړے اولیدو چه دهغه سینه دصف نه وتلے وه، نو هغه اوفرمایل اے دَالله بندگانو! تاسو ضرور بالضرور خپل صفونه برابروئ گنی الله تعالی به ستاسو په مخونو کښې مخالِفت اوغورځوی۔

(٩٨١)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّم قَالَ لَوْيَعْلَمُ النَّاسُ مَافِى

النِّدَآءِ وَالصَّفِّ الْاَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوْآ اِلَّا اَنْ يَّسْتَهِمُوْا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوْا وَلَوْ يَعْلَمُوْنَ مَافِي التَّهْجِيْرِ لَاسْتَبَقُوْآ اِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُوْنَ مَافِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.[بخاری : ۶۱۵، ۶۵۴، ۷۲۱، ترمذی : ۲۲۵، نسائی : ۵۳۹، ۶۷۰]

ترجمه : دحضرت ابو هریره رضی اللّٰه‌عنه بیان دے. چه رسولِ اکرم ﷺ فرمائیلے دی : دَاذان اودَوړمبی صف ثواب که چرے خلقو ته معلوم وے، نو هغوئ به خسنړے وېستلو. اوکه چرے دَاوّل وخت دمونځ لوستلو دفضیلت نه خلق واقف وے، نودَیوبل نه به وړاندې کیدلو اوکه چرے دَماسختن اوسحردَبرترئ نه خبر وے. نودَدے دواړو دپاره بَه په کناتو سره خوئیدل (دخوب دغلبے په وجه) خوراتلل بَه.

فائده : دسحر اودَماسخوتن دمانځه فضیلت په دے وجه زیات دے چه په دے دواړو وختونو کښې دخوب غلبَه وی، والله اَعْلَمُ (امام نووی ؒ)

(۹۸۲)عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَاٰى فِيْ اَصْحَابِهٖ تَاَخُّرًا فَقَالَ لَهُمْ تَقَدَّمُوْا فَاْتَمُّوْا بِيْ وَلْيَاْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ لَايَزَالُ قَوْمٌ يَّتَاَخَّرُوْنَ حَتّٰى يُؤَخِّرَهُمُ اللّٰهُ. [ابوداود : ۶۸۰، نسائی : ۷۹۴، ابن‌ماجه : ۹۷۸]

ترجمه : دحضرت ابوسعید خدری رضی اللّٰه‌عنه بیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ صحابه کرامو رضی الله عنهم لره په ورستی صف کښې اولیدل نو اوئے فرمایل ، ماته نزدے راشئ او وړمبے صف پوره کړئ، بیادویم صف والابَه ستاسو پیروی کوی، اوکوم خلق چه ورستوپاتے کیږی (یعنی قصدا)نو الله تعالی به هغوئ لره په خپل رحمت کښې هم ورستو کړی.

(۹۸۳)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْتَعْلَمُوْنَ اَوْيَعْلَمُوْنَ مَافِي الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ لَكَانَتْ قُرْعَةً. قال ابن حرب الصف الاول ما كانت الا قرعة [ابن ماجه : ۹۹۸]

ترجمه : دحضرت ابو هریره رضی اللّٰه‌عنه بیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ فرمایَلے دی که چرے تاسو دَوړمبی صف په غوره والی پوهَه وی، نوپه هغے کښې دَشرکت دَپاره به مو خسنړے

وِیستلو۔

(۹۸۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وسَلَّمَ خَیْرُ صُفُوْفِ الرِّجَالِ اَوَّلُهَا وَشَرُّهَآ اٰخِرُهَا وَخَیْرُ صُفُوْفِ النِّسَآءِ اٰخِرُهَا وَشَرُّهَا اَوَّلُهَا. [نسائی : ۸۱۹]

ترجمه : دحضرت ابو هُریره رضی الله عنه بَیَان دے چه رحمتِ عالم ﷺ فرمایلی دی: دسړو په صفونو کښې دټولو نه بهترورمبے صف دے اودټولو نه ناکاره آخری صف دے۔ اودښځودپاره دټولو نه ناکاره صف ورمبے صف دے (ځکه چه دسړو صفونه هغوئ ته نزدے وی) اوغوره صف ورستنے دے ۔ (چه هغه دسړونه لرے وی۔)

فائده : په جماعت کښې که چرے صرف ښځے وی، نودسړو پشان ورمبےصف دهغوئ دَپاره غوره دے، دورمبی صف نه هغه صف مراد دے چه هغه دَامام شاته وی، عام ددے نه چه دغه صف دیوے غاړے نه دبلے غاړے پورے برابر وی، یاپه مینځ کښې دڅه څیز حائل کیدو په وجه سره ناقِص وی، اوخواه دَدغه صف بندئ نه مخکښې څه سړی په دغه مقام باندِ موجود وی، یادصف بندئ جوړولونه پس راغلے وی۔ (اِمامِ نوووی رحمه الله)

بَابُ اَمْرِ النِّسَاءِ الْمُصَلِّیَاتِ وَرَآءَ الرِّجَالِ اَنْ لَّایَرْفَعْنَ رُءُوْسَهُنَّ مِنَ السُّجُوْدِ حَتّٰی یَرْفَعَ الرِّجَالُ۔

باب: ښځے که چرے دسړو نه ورستو مونځ کوی، نودسړو دسَر اوچتولو پورے دے هغه خپل سَرنه اُوچتوی۔

(۹۸۷)عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ لَقَدْ رَأَیْتُ الرِّجَالَ عَاقِدِیْ اُزُرِهِمْ فِیْ اَعْنَاقِهِمْ مِثْلَ الصِّبْیَانِ مِنْ ضِیْقِ الْاُزُرِ خَلْفَ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ قَائِلٌ یَامَعْشَرَ النِّسَآءِ لَاتَرْفَعْنَ رُءُوْسَکُنَّ حَتّٰی یَرْفَعَ الرِّجَالُ.[بخاری : ۳۶۲، ابوداود : ۶۳۰، نسائی : ۷۶۵]

ترجمه : دسهل رضی الله عنه بیان دے مالیدلے دی چه دکپړے دَکمیدو په وجَه سره به خلقو خپل تهبند په خپله غاړه کښې غوټه کوؤ اوپه رسول الله ﷺ پَسے به ئے مونځ لوستلو چه

پـه دے بـانـدِ چادرسول الله ﷺ داحُکم بَیان کړو اے بیبیانو! دکومے پورے چه سړو دسجدے نه سرونه اوچت کړے نه وی، دهه وخته پورے تاسو هُم دسجدے نه سَرمهٔ اوچتوئ۔

فائده : دکپـړے دَوړکـوالی یعنی کم والی په وجه سَرَه بعضے صَحابَه کرامو رضی الله عنهُمْ به دسترد کهولاؤیدو دَیرے نه تهبند په مرئ پورے غوټه کولو۔ ددے دپاره ښځو ته حُکم اوشو چه دچاسړی په سترګو باندِ دَچاښځے نظرپړے نه ؤځی ۔

بَابُ خُرُوجِ النِّسَآءِ اِلَى الْمَسَاجِدِ اِذَالَمْ يَتَرَتَّبْ عَلَيْهِ فِتْنَةٌ وَّاَنَّهَا لَاتَخْرُجُ مُطَيَّبَةً۔

بَابُ: په زمانه دأمن کښ ښځولره جماعت ته دتلواجازت اوخوشبولګول بهردوتلوممانعت۔

(۹۸۸)عَنِ ابْنِ عُـمَـرَ رَضِـىَ اللهُ عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا سْتَاذَنَتْ اَحَدَكُمْ امْرَاَتَهُ اِلَى الْمَسْجِدِ فَلَايَمْنَعْهَا. [بخاری : ۵۲۳۸، نسائی : ۷۰۵].

ترجمه : دحـضـرت عبدالله بن عُمر رضی الله عنه بَیان دے چه رَسول اکرم ﷺ فرمایلی دی ستاسو ښځے چه کله جماعت ته تلل غواړی نو هغوئ مهٔ منع کوئ۔

(۹۸۹)عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ اَنَّ عَبْدَ اللهِ ابْنَ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَاتَمْنَعُوْا نِسَاءَكُمُ الْمَسَاجِدَ اِذَا سْتَاذَنَّكُمْ اِلَيْهَا فَقَالَ بِلَالُ ابْنُ عَبْدِ اللهِ وَاللهِ لَنَمْنَعُهُنَّ قَالَ فَاَقْبَلَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللهِ فَسَبَّهُ سَبًّا سَيِّئًا مَاسَمِعْتُهُ سَبَّهُ مِثْلَهُ قَطُّ وَقَالَ اُخْبِرُكَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ وَتَقُوْلُ وَاللهِ لَنَمْنَعُهُنَّ .

تـرجمه ; سـالـم دعبـدالله بـن عـمـر رضی اللهعنه بیان نقل کړے دے چه مادرسولِ اکرم ﷺ فـرمـان اُوریـدلے دے ستاسو ښځے چه هرکله جماعت ته تلل غواړی، نو هغوئ دجماعت دتلو نه مـهٔ منعَه کوئ، بلال بن عبدالله رضی اللهعنه دَابن عمررضی اللهعنه زبانی حدیث دَاوریدو نه پس اووے، په خدائے مِ دِقسـم وی چه مونږ به هغه ښځولره منع کوؤ، په دے باندے عبدالله

رضی اللہ عنہ هغه ته دومره بد کنځل اوکړل چه هغه تراوسه پورے دهغه نه اورېدلے شوے نه وو، مابیا دهغے نه پس اوفرمائیل زه خودرسول اللہ ﷺ حدیث تاسو ته ښایم. اوته وائے چه مونږ به ښځولره منع کوو۔

فائده : په خپل ذاتی رائے سره دحدیث شریف مقابله نه دی کول پکار. بعضے مُقلدُ دحدیث په مقابِله کښں دخپل مجتهد رائے اوقیاس لره پیش کوی. (نعوذبالله) دمسلمان کار دادے چه هغه دَرسولِ اکرم ﷺ دحُکم یادَفعل په مقابله کښں دچا بل چادفعل اوقول سند رانه وړی، کښی نودابے ادبی اوشیطانی کاز دے، چه په هغے کښں دکفریره لګیدلے دَه، زمونږه اِعتقاد اوعَمَل دادے چه دحضور ﷺ دَحکم اوفعل په مقابله کښں دَپوره دُنیا دقول اوفعل څه حِقیت نِشته دے، الله تعالی دے دَټولو مسلمانانو خاتِمه. په خیرسَرَه اوکړی، اودَرحمتِ عالمُ ﷺ دمحبت اوفرمان برداریٔ دِهروخت توفیق راکړی۔

''طاعتِ غیرِ محمد نہیں مسلک میرا''

(۹۹۰)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّے اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَاتَمْنَعُوْآ اِمَآءَ اللہِ مَسَاجِدَ اللہِ۔

ترجمه : دحضرت عبدالله بنِ عُمررضی اللہعنه بیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ فرمایلے دی : دَالله جل جلاله وِینځو لره دَالله جل جلاله جماعتونو ته دَتللو نه مهٔ منع کوئ۔

(۹۹۱)عنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ یَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللہِ صَلَّے اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِذَا سْتَاْذَنَکُمْ نِسَآءَ کُمْ اِلَی الْمَسَاجِدِ فَاْذَنُوْلَهُنَّ۔

ترجمه : حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه وئیلے دی چه مادَرسولِ اکرم ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمایلے ئے وو چه هرکله ستاسو ښځو جماعت ته دتلو دَپاره ستاسو نه اجازت غواړی، نو هغوئ ته اِجازت ورکوئ۔

(۹۹۲)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللہِ صَلَّے اللہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاتَمْنَعُوْآ النِّسَاءَ مِنْ

الْخرُوْج الی الْمساجدِ باللَّیل فقالَ ابْنٌ لّعبْدِ اللهِ ابن عُمرَ لاندعُهُنَّ یخْرُجْن فیتّخذُنَهُ دَغلا قالَ فزبرَهٗ ابْنُ عمرَ قَالَ اَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ علیْه والِهٖ وَسلّم وتقُوْلُ لاندعُهُنَّ.

ترجمه: حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه چه هرکله درسول ﷺ داحدیث بیان کړو، چه تاسو خلق خپلو ښځولره دشپے په وخت دجماعت راتلونه مهٔ منع کوئ، نودهغه ځوی اووے، چه مونږ خوبه هغوئ منع کوؤ، ددے دپاره چه هغه مکروفریب نه کوی: په دے بانډ هغه خپل ځوئ ته دبدو رَدُوویلونه پسْ اووے زه خودرسول الله ﷺ حکم اورَوم اوتهٔ دهغے مُخالفت کوے۔

(۹۹۴)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وسلّم اْذنُوْا للنّساء باللَّیلِ اِلَی الْمَسَاجِدِ فَقَالَ ابْنٌ لَّهٗ یُقَالُ وَاقِدٌ اِذاًیَّتّخِذْنَهُ دَغَلا قَالَ فَضَرَبَ فِیْ صَدْرِہٖ وَقَالَ اُحَدِّثُکَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَتَقُوْلُ لَا. [راجع : ۹۹۲]

ترجمه: دَابن عمر رضی الله‌عنه بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی تاسو خپلو ښځولره دشپے په وخت جماعت ته دتلو اجازت ورکوئ. په دے خبره بانډ دهغه ځوئ چه نوم ئے واقِد وو جواب ورکړو هغه چه هلته لاړے شی مکروفریب بَه کوی. ددے په اوریدو سره عبدالله ابْن عُمر رضی الله‌عنه هغه لره په سینه بانډ گزار ورکړو او اوئے فرمایل: چه زه تاته حکم دسردارِ دوعالم ﷺ بیانوم. اوتهٔ وائے چه هغوئ نه شی تللے۔

(۹۹۵)عنْ بلالِ ابن عبْد الله ابْنِ عُمر عنْ ابیْه قالَ قال رسُوْلُ الله صلَّے اللهُ علیْه واله وسلّم لاتمنعُوْا النّساء حُظُوْظهُنّ من الْمساجد اذا سْتأْذنّکُمْ فقال بلالٌ وَالله لنمْنعُهُنّ فقال لهٗ عبْدُ الله اقُوْلُ قالَ رسُوْلُ الله صلّے اللهُ علیه واله وسلّم وتقُوْلُ انت لنمْنعُهُنّ.

ترجمه: بلال بن عبدالله رضی الله‌عنه دخپل والِد دَرِے دحضورِ اکرم ﷺ داحکم بیان کړے دے په شرط دحصولِ اجازت تاسو خلق خپلو ښځولره جماعت ته دثواب حاصلولو دپاره دتلو اِجازَتْ ورکړئ. چه په دے خبره بانډ مَااووے. په خدائے مے دِقسم وی مونږ خو هغوئ لره

منع کوئ، په دے باندِ زماوالد محترم اوفرمایل مونږ خو د رسول الله ﷺ حکم بیان کړے دے اوته دهغې مخالفت کوے۔

(۹۹۶)عَنْ زَيْنَبَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا الثَّقَفِيَّةِ كَانَتْ تُحَدِّثُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ اِذَا شَهِدَتْ اِحْدَاكُنَّ الْعِشَآءَ فَلَاتَطَيَّبْ تِلْكَ اللَّيْلَةَ. [نسائی : ۵۱۴۴، ۵۱۴۵، ۵۱۴۶، ۵۱۴۷، ۵۱۴۹]

ترجمه: حضرت زینب رضی الله عنه د رسول اکرم ﷺ حدیث بیان کړے وئیلے دی چه رحمتِ دوعالم ﷺ فرمایلے دی کومه بی بی چه هرکله د ماسخوتن د مانځه دپاره جماعت ته راتلل غواړی، نو هغه دپه دغه شپه خوشبوئ نه لګوی۔

(۹۹۷)عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِ اللهِ قَالَتْ قَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا شَهِدَتْ اِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَاتَمَسَّ طِيْبًا. [راجع : ۹۹۶]

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه دښځې حضرت زینب رضی الله عنها بیان دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی کومه ښځه چه جماعت ته راتلل غواړی نو هغه دے په خوشبوئ باند لاس هم نه لګوی۔

(۹۹۸)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَيُّمَا امْرَأَةٍ اَصَابَتْ بَخُوْرًا فَلَاتَشْهَدْ مَعَنَا الْعِشَآءَ الْاٰخِرَةَ. [ابوداود : ۴۱۷۵، ۴۱۸۵، نسائی : ۵۱۷۳]

ترجمه: دحضرت ابوهریره رضی الله عنه بیان دے چه رسولِ اکرم ﷺ فرمایلے دی کومے ښځې ته چه دخه خوشبوئي لوګے اورسی . نو هغه دے مونږ سره دماسخوتن په مانځه کښې نه شریک کیږی۔

(۹۹۹)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تَقُوْلُ لَوْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَاٰى مَا اَحْدَثَ النِّسَآءُ لَمَنَعَهُنَّ الْمَسْجِدَ كَمَا مُنِعَتْ نِسَآءُ بَنِیْ اِسْرَآئِيْلَ قَالَ فَقُلْتُ لِعَمْرَةَ اَنِسَآءُ بَنِیْ اِسْرَآئِيْلَ مُنِعْنَ الْمَسْجِدَ قَالَتْ نَعَمْ. [بخاری : ۸۶۹، ابوداود : ۵۶۹]

ترجمه: دحضرت عائشې صدیقې رضی الله عنها بَیَان دے چه رسول الله ﷺ که دموجوده زمانے بناؤ سِنګار کولو والابنځې لیدلے وے، نو هغه به هم دیهودیانوپه شان جماعت ته دَداخلیدونه مُمانِعت کړے وو، یحیٰی بن سعیدرضی الله عنه تپوس اوکړو . اے عمره ! ولے دبَنِی اِسرائیلو ښځې جماعت ته دَراتلو نه منع کړے شوے وے. هغوئ، اووے او۔

فائده : دَپورته حدیث نه صَفاظاهِره ده، چه ښځوله جماعتونو ته دَمانځه دپاره پریخودَل پکار دی، لیکن ځان سنبال کړی اوخوشبوئ لګولی اَوآواز دار کالی اچولو سره به جماعت ته نه ځی، چه په هغې سره دَفِتنې یره ده اودَفساد بوئ ترے راځی، ورسره داهم ثابِته شوه، چه دَپیغمبرﷺ په زمانه کښې بَه ښځې بِلامزاحِمت جُماعتونو ته تللې، اودحضرت عائشې صدّیقې رضی اللهعنها بَیَان دے ،اَمرُ دلیل دے، چه بناؤ سنګار وَغیره کولو والاښځوله دکورنه بَهَرُ په یومقام باندے هم قدم ایخودل نه دی پکار، یادساتئ، چه هرکله نیت بَدْوی نو هرمباح اومستحب کارهُم منع کیدے شِی۔

بَابُ التَّوَسُّطِ فِیُ الْقِرَاءَ ةِ فِیُ الصَّلٰوةِ الْجَهُرِیَّةِ بَیْنَ الْجَهُرِ وَالْاِسْرَارِ اِذَا خَافَ مِنَ الْجَهُرِ مَفْسَدَةً۔

باب: هرکله چه دفساد یَره وی نوپه جهری مانځه کښې هم قراء ت په درمیانه آواز سره لوستلے شی۔

(۱۰۰۱)عَنِ ابُنِ عَبَّاسٍ فِیُ قَوُلِهٖ عَزَّوَجَلَّ وَلَاتَجُهَرُ بِصَلٰوتِکَ وَلَاتُخَافِتُ بِهَا قَالَ نَزَلَتُ وَرَسُوُلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُتَوَارٍ بِمَکَّةَ وَکَانَ اِذَا صَلّٰے بِاَصْحَابِهٖ رَفَعَ صَوُتَهُ بِالْقُرْاٰنِ فَاِذَا سَمِعَ ذٰلِکَ الْمُشْرِکُوْنَ سَبُّوْا الْقُرْاٰنَ وَمَنْ اَنْزَلَهُ وَمَنْ جَاءَ بِهٖ فَقَالَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ لِنَبِیِّهٖ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَلَاتَجُهَرُبِصَلٰوتِکَ فَیَسْمَعَ الْمُشْرِکُوْنَ قِرَآءَ تَکَ وَلَاتُخَافِتُ بِهَا عَنُ اَصُحٰبِکَ اَسْمِعُهُمُ الْقُرْاٰنَ وَلَاتَجُهَرُ ذٰلِکَ الْجَهُرَ فَابْتَغِ بَیْنَ ذٰلِکَ سَبِیْلًا یَقُوْلُ بَیْنَ الْجَهُرِ وَالْمُخَافَتَةِ. [بخاری : ۴۷۲۲، ۷۴۹۰، ۷۵۲۵، ترمذی : ۳۱۴۵، ۳۱۴۶، ۳۱۴۷، نسائی : ۱۰۱۰، ۱۰۱۱]

ترجمه: حضرت عبدالله ابن عباس رضی الله عنه وئیلے دی په درمیانه آواز سره دمانځه لوستو آیت دے په مکه مکرمه کښی هغه وخت نازل شولو کله چه رسول الله ﷺ دیرے ذوجے نه په یو کور کښی پټ شوے وو، واقعه داده چه مشرکانو به کله دقرآن کریم آواز واوریدو، نوقرآن کریم، الله تعالی، اورسولِ اکرم ﷺ ته به ئے کنځل کول، ځکه الله تعالی خپل نبی ﷺته اوفرمایل چه تهٔ دومره په زور سره قرآن کریم مهٔ لوله چه مُشرکان ئے اورِی، اودُومره رُوئے هُم مهٔ لولئ، چه اصحاب ئے نه اورِیٔ، بلکه په درمیانی آواز سره قرآن لولئ۔

(۱۰۰۲)عَنْ عَآئِشَةَ فِيْ قَوْلِهٖ تَعَالٰى وَلَاتَجْهَرْبِصَلَاتِكَ وَلَاتُخَافِتْ بِهَا قَالَتْ اُنْزِلَ هٰذَا فِي الدُّعَآءِ.

ترجمه: دحضرت عائشے صِدّیقے رضی الله عنها بَیان دے چه داحُکمِ اِلٰهی "وَلَاتَجْهَرْبِصَلَاتِكَ وَلَاتُخَافِتْ بِهَا" ددُعاء په باره کښی نازِل شوے دے، (یعنی دُعانه ډیره په زوره غواړئ نه ډیره رُو)

بَابُ الْاِسْتِمَاعِ لِلْقِرَاءَةِ

باب: دقراءت اَوریدو حُکم۔

(۱۰۰۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِيْ قَوْلِهٖ تَعَالٰى لَاتُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا نَزَلَ جِبْرِيْلُ بِالْوَحْيِ كَانَ مِمَّايُحَرِّكُ بِهٖ لِسَانَهٗ وَشَفَتَيْهِ فَيَشْتَدُّ عَلَيْهِ فَكَانَ ذٰلِكَ يُعْرَفُ مِنْهُ فَاَنْزَلَ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى " لَاتُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖ" اَخْذَهٗ "اِنَّ عَلَيْنَاجَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗ " اِنَّ عَلَيْنَا اَنْ نَجْمَعَهٗ فِيْ صَدْرِكَ وَقُرْاٰنَهٗ فَتَقْرَاَهٗ "فَاِذَا قَرَاْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗ " قَالَ اَنْزَلْنَاهُ فَاسْتَمِعْ لَهٗ اِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهٗ اَنْ نُبَيِّنَهٗ بِلِسَانِكَ فَكَانَ اِذَا اَتَاهُ جِبْرِيْلُ علیه السلام اَطْرَقَ فَاِذَا ذَهَبَ قَرَاَهٗ كَمَاوَعَدَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى. [بخاری: ۵، ۴۹۲۷، ۴۹۲۸، ۵۰۴۴، ۷۵۲۴، ترمذی: ۳۳۲۹]

ترجمه: دحضرت ابن عبّاس رضی الله عنه نه روایت دے دَالله تعالی دفرمان په باره کښی "خپلے ژبے لره مهٔ خوزَوه" هرکله چه جبرائیل علیه السّلام به وحی راوړه نورسول الله ﷺ

به ددے یرے نه چه چرته هیره نه شی، دجبرائیل علیه السلام دالفاظو سره به نے خپله ژبه اوشوروله خوزه ولے او هغه به نے یاده وله، په دے شان ادائیگئ کښې به هغه ته تکلیف وو. ځکه الله تعالی داحکم ورکړو، چه ته مشقت مهٔ برداشت کوه، په مونږ باند لازم دی چه دوحی الفاظ ستاپه زړهٔ باندِ نقش کوؤ، اوتاته ئے یاده وو. جبرائیل علیه السلام چه تاته څه هُم وائی ته هغے لره اوره، اوالفاظو یاده ول اوستاپه ژبه سره هغے لره لوستل دازمونږه په ذمه دی، ددے نه پس چه به جبرائیل علیه السلام راتلو نو هغه به په خاموشئ سره سرخکته کړو نواوریدل به ئے. اودجبرائیل علیه السلام دتلو نه پس به هغه الفاظ به دالهی دوعدے موافق خپلو اصحابو ته لوستل اویادول.

(۱۰۰۵)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِیْ قَوْلِهٖ لَاتُحَرِّکْ بِهٖ لِسَانَکَ لِتَعْجَلَ بِهٖ قَالَ کَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُعَالِجُ مِنَ التَّنْزِیْلِ شِدَّةً کَانَ یُحَرِّکُ شَفَتَیْهِ فَقَالَ لِیْ ابْنُ عَبَّاسٍ اَنَا اُحَرِّکُهُمَا لَکَ کَمَا کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُحَرِّکُهُمَا فَحَرَّکَ شَفَتَیْهِ فَقَالَ سَعِیْدٌ اَنَا اُحَرِّکُهُمَا کَمَا کَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ یُحَرِّکُهُمَا فَحَرَّکَ شَفَتَیْهِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالٰی " لَاتُحَرِّکْ بِهٖ لِسَانَکَ لِتَعْجَلَ بِهٖ اِنَّ عَلَیْنَا جَمْعَهٗ وَقُرْاٰنَهٗ " قَالَ جَمْعَهٗ فِیْ صَدْرِکَ ثُمَّ تَقْرَأُهٗ فَاِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗ قَالَ فَاسْتَمِعْ وَاَنْصِتْ ثُمَّ اِنَّ عَلَیْنَا اَنْ تَقْرَأَهٗ قَالَ فَکَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا اَتَاهُ جِبْرِیْلُ اسْتَمَعَ فَاِذَا انْطَلَقَ جِبْرِیْلُ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَرَأَهُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَمَا اَقْرَأَهٗ (راجع : ۱۰۰۴)

ترجمه : دحضرت عبدالله ابن عباس رضی الله عنه بیان دے، چه حُکم الهی چه ته خپلے ژبے لره په تلوار د یادولو دپاره مه خوزه وه. ددے واقعه داده چه دقران کریم دنازلیدو په وخت رسولِ اکرم ﷺ به هغه وخت دخپلے ژبے سره هغه الفاظو لره اداکول، ابن عباس رضی الله عنه درسول الله ﷺ په شان شونډے خوزولے اوسعید رضی الله عنه ته ئے حدیث بیان کړو اوسعید رضی اللهٔعنه ونیلے دی څنګه چه ابنِ عبّاس رضی اللهٔعنه خپلے شونډے خوزولے زه هُم دهغه په شان خپلو شونډو لره خوزوم. بیاالله تعالی جل جلاله داحُکم نازل اوفرمیلو

چه ته په تلوار دیاډولو دپاره خپله ژبه مۀ خوزه وه. ستاپه زړۀ کښې دوحی الفاظ یادول
اوبیاستاپه ژبه سره هغې لره لوستل داز ماکار دے. هرکله چه نے مونږ یعنی زمافرښته
جبرائیل علیه السلام هغې لره لوَلی نوته خاموش اوسیږه، ددے حُکمِ الهی نه پس هرکله
چه به جبرائیل علیه السلام وحی راوړۀ نو حضور ﷺ به دهغه الفاظ په خاموشۍ سره
اوریدل اودهغه ډَروانګۍ، نه پس به حضور ﷺ هغه الفاظ ذهراوول کوم چه به جبرائیل
علیه السلام وئیلے وو.

بَابُ الْجَهْرِ بِالْقِرَاءَ ةِ فِی الصُّبْحِ وَالْقِرَاءَ ةِ عَلَی الْجِنِّ.

باب: دسحر په مانځه کښې اوجِنّاتو روبرو په اوچت آواز سره دقران دلوستلو حُکم

(۱۰۰۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَاقَرَأَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْجِنِّ وَمَارَاٰهُمْ اِنْطَلَقَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فِيْ طَائِفَةٍ مِّنْ اَصْحَابِهٖ عَامِدِيْنَ اِلٰى سُوْقِ عُكَاظٍ وَقَدْحِيْلَ بَيْنَ الشَّيٰطِيْنِ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَآءِ وَاُرْسِلَتْ عَلَيْهِمُ الشُّهُبُ فَرَجَعَتِ الشَّيٰطِيْنُ اِلٰى قَوْمِهِمْ فَقَالُوْا مَالَكُمْ قَالُوْا حِيْلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَاُرْسِلَتْ عَلَيْنَا الشُّهُبُ قَالُوْا مَاذَاكَ اِلَّامِنْ شَيْءٍ حَدَثَ فَاضْرِبُوْا مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا فَانْظُرُوْا مَاهٰذَا الَّذِيْ حَالَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَانْطَلَقُوْا يَضْرِبُوْنَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا فَمَرَّ النَّفَرُ الَّذِيْ اَخَذُوْا نَحْوَتِهَامَةَ وَهُوَبِنَخْلٍ عَامِدِيْنَ اِلٰى سُوْقِ عُكَاظٍ وَهُوَيُصَلِّيْ بِاَصْحَابِهٖ صَلٰوةَ الْفَجْرِ فَلَمَّا سَمِعُوْا الْقُرْاٰنَ اسْتَمَعُوْا لَهٗ وَقَالُوْا هٰذَا الَّذِيْ حَالَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَرَجَعُوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَقَالُوْا يَاقَوْمَنَا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا يَّهْدِيْ اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖ وَلَنْ نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَدًا فَاَنْزَلَ اللهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ نَبِيِّهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ. [بخاری: ۷۷۳، ۴۹۲۱، ترمذی: ۳۳۲۳]

ترجمه: دحضرت ابن عباس رضی الله عنه بیان دے چه رسول الله ﷺ جناتو ته قران نه
دے اوَرولے او هغه ئے لیدلے هُم نه دی واقعه داده چه رسول الله ﷺ په هغه زمانه کښې

دعطاظ بازار ته لاړو کله چه په شیطانانو باندِ آسماني دروازے بندے شوے وے. اوپه هغوئ باندِ داور شغلے وریدلے شوے، چنانچه دشیطانانو یو ګروه خپلو خلقو ته لاړواواوئے وئیل چه زمونږ آسمان ته تلل بند شول اوپه مونږ باندِ داور شغلے وریدل شروع شو. هغوئ اووے چه ددے سبب ضرور څه نوے امر دے نوديورپ اوپچهيم يعني مشرق اومغرب په طرفونو کښ اوګرځئ خبرواخلئ اواوګورئ چه څه وجه ده چه دآسمانونو خبرونه راتلل بند شول. هغه په زمکه کښ دمشرق اومغرب په طرق ګرځيدل . دهغوئ نه څه خلق دتهامه (ملك حجاز) په طرف دعطاظ بازارته دتلودپاره راغلل ، حضور ﷺ دغه وخت په (مقام) نخل کښ دخپلو اصحابورضی الله عنهم سره دسحر مونځ لوستلو هرکله چه هغوئ قرآن واؤريدو نوديخوائے زړهٔ اولګولو اواوئے وئيل چه دآسمان دخبرونو موقوف کيدو دغه سبب دے، بياهغه خپل قوم ته واپس لاړل اودائے اووے اے زمونږ دقوم خلقو! مونږ يوعجيبه قرآن واؤريدو چه دربنتونے لار په طرف بوتلل کوی، پس مونږ په هغے باندِ ايمان راؤړو، لومونږ چرته دخدائے پاك سره شريك نه ګرځوؤ، پس الله تعالى سورة جن په پيغمبر ﷺ باندِ نازل کړلو "قُلْ اُوْحِیَ اِلَیَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ" دآخره پورے.

فائده : رسول الله ﷺ پيريانو ته قران نه دے اوروَلے، امام نووی رحمه الله وئيلے دی ددے نه پس دابن مسعود رضی الله‌عنه حديث دے چه په هغے کښ دادی: چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دی: چه مالره دجناتو قاصِد راغے زه دهغه سره لاړم، اوجناتو ته مے قرآن واؤره وو، علماؤ وئيلے دی چه دا دواړه جدا جُدا قصے دی دابن عباس رضی الله عنه حديث دنبوت دشروع نه دے هرکله چه جن په خپله راغلے وو اوقران ئے اوريدلے اوتلے وو. ليکن رسول الله ﷺ ته دهغے عِلم دوحی، دنازِليدو نه پس اوشولو، اودعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه حديث دهغه‌زمانے دے کله چه اِسلام بنه خورشوے وو.

شيطانانو اووے په مونږ باندِ آسمان ته تلل بند شول اوپه مونږ باندِ داور شغلے

(کوړے) وریدل شروع شو. نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه معلومیږی. چه دا امر زمونږ دپیغمبر ﷺ دنبوّت نه پس شوے دے دَهغے نه دمخکښې نه وو. په دے واسطه شیطانانو ته ددے فکر پَیْداشو، اوپه څلور طرفه ګرځیدل اوتلاش کول ئے شروع کړو. اوپه هغه زمانه کښې دعربو په ملك کښې کاهِنان اونجومیان ډیروو، هغوئ ته داخبره معلومه شوه، چه دَآسمان نه دخبرونو راتلل بندشول اودَاور کوړے وریدل شروع شو. چه هغے ته عوام ستورے ماتیدل وائی، اوپه عربئ کښې هغے ته شهاب وئیلے کیږی، نوشهاب زمونږ دپیغمبر ﷺ دَنبوّت دلیل دے، دعلماؤ یو جماعت وئیلے دی چه شهاب دهمیشه نه دے دکومے نه چه دنیا قائمه دَه، اودَابن عباس رضی اللّٰه عنه اوزهری هُم دغه قول دے دعربو دپخوانو اشعارونه هم دهغے ثبوت میلاویږی، اودَابن عباس رضی اللّٰه عنه نه یو حدیث هم په دغه باب کښې مروی دے، دزهری نه ددے آیت په باره کښې تپوس اوکړے شو، اوس که چرے څوك واوری هغه به کوړے خوری؟ هغوئ اووے شهاب مخکښې هُم وو، لیکن دَپیغمبر ﷺ دنبُوّت نه په ورستو سره هغه ډیر سخت اوغټ شولو، اوبعضووئیلے دی چه شهاب ډیرزوړدے، لیکن دَشیطانانو په شهاب سره سیزلے کیدل زمونږ دپیغمبر ﷺ دخپلو اصحابو رضی اللّٰه عنهم سره په مقام نخل کښې دسحر مونځ لوستلو هرکله چه هغوئ (جناتو) قرآن واوریدو نودیخوائے زړهٔ اولګوؤ، اودائے اوویل چه دَآسمان دخبرونو دموقوف کیدلو دغه سبب دے.

ددے حدیث نه داوتلے دی چه دسحر په مانځه کښې قرات په زوره لوستل پکار دی إمام ابوعبدالله مازری رحمه الله وئیلے دی: دظاهِر حدیث نه داوتلے دی چه هغوئ دقرآن دَاوریدو سره ایمان راوړو، اودعلماؤ په دے بانِدِ اتفاق دے چه پیریانو لره به په آخرت کښې په ګناهونو بانِدِ عذاب وی، الله جل جلاله په خپله فرمائیلے دی زه به دَجناتو اوبنیادمونه جهنم لره ډکووم، په دے شان سره صحیح قول دادے: چه هغوئ ته به دمؤمنانو په شان

ثواب هم میلاویږی، اودجنت نعمتونه به ورته هم میلاویږی، اودبعضو په نزد به دخناورو پشان خاوړے کیږی.

(۱۰۰۷)عن عامر قال سألت علقمة هل كان ابن مسعود شهدمع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم ليلة الجن قال فقال علقمة انا سألت ابن مسعود رضى الله عنه فقلت هل شهداحد منكم مع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم ليلة الجن قال لاولكنا كنا مع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم ذات ليلة ففقدناه فالتمسناه فى الاودية والشعاب فقلنا استطير اوغتيل قال فبتنا بشر ليلة بات بها قوم فلما اصبحنا اذا هوجاء من قبل حرآء فقلنا يارسول الله فقدناك فطلبنك فلم نجدك فبتنا بشر ليلة بات بها قوم فقال اتانى داعى الجن فذهبت معه فقرأت عليهم القران قال فانطلق بنا فارانا اثارهم واثار نيرانهم وسألوه الزاد فقال لكم كل عظم ذكر اسم الله عليه يقع فى ايديكم اوفرمايكون لحما وكل بعرة علف لدوابكم فقال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم لاتستنجوا بهما فانهما طعام اخوانكم. [ابوداود : ۸۵، ترمذی : ۳۲۵۸]

ترجمه : دعامر نه روایت دے چه ما دعلقمه رضی الله عنه نه تپوس اوکړو، په لیلة الجن کښی ابن مسعود رضی الله عنه درسول الله ﷺ سره وو، هغوئ اووے. چه ما دابن مسعود رضی الله عنه نه تپوس اوکړه، اوورته مے اووے، چه په لیلة الجن کښی ستاسو نه څوک درسول الله ﷺ سره وو، (یعنی کومه شپه چه تادجناتو سره ملاقات فرمایلے وو) هغوئ اووے، نه لیکن یوه ورځ مونږ درسول الله ﷺ سره وو، هغه ﷺ غائب شولو ، مونږ هغه لره دغرپه کندو کروندو وغیره کښی تلاش کړلو لیکن هغه میلاؤ نه شولو، مونږه دا اوګنړله چه هغه پیریانو په هوا بانډ یوړلو یاچاپه پټه سره اووژلو، اوشپه مونږ ډیره په بده طریقه سره تیره کړله، چه سحرشو نوڅه ګورو چه هغه دجرا (دیوغار نوم چه دجبل نور غرچه دمکے اومنی مینځ کښی دے په سر کښی واقع دے) دطرفنه راروان دے مونږ عرض اوکړو یارسول الله ﷺ دشپے ته مونږ ته میلاؤ نه شوے، مونږ تلاش اوکړو، خوبیامو هم اونه موندے شپه مو په

بدطور سره رونړ کړه، حضور ﷺ اوفرمایل ! ماته دجناتو دطرفنه یوبلنے والاراغے زه دهغه سره لاړم اوجناتو ته مے قران واورووِ، بیا(حضورﷺ) مونږ لره دخپل ځان سره بوتلو، اودهغوئ نښان اودهغوئ دانګاراتو نشانات ئے راته اوښودل، جناتو دهغه نه خوراك څه غوښتنه اوغوښتل حضور ﷺ ورته اوفرمایل دهغه ښناور هډوکی چه هغه دالله جل جلاله په نوم باندِ ذبحه کړے شِی ستاسو خوراك دے ستاسو په لاس کښ داخستو سره به هغه دغوښے نه ډکیږی، اودهریواوښ پچے ستاسو دښناورو خوراك دے پیغمبرﷺ فرمایلے دی په هډوکواویه پچوسره اودس مهٔ اوچوئ، ولے چه داستاسو درونړو جناتو اودهغوئ دښناورو خوراك دے۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه صفا معلومیږی چه عبدالله ابن مسعود رضی اللہعنه درسول الله ﷺ سره په لیلة الجن کښ نه وو، اوهغه روایت باطِلیږی کوم چه په سننِ ابوداؤد کښ دے، چه په هغے کښ په نبیذ سره داودس کولو ذکر دے ځکه دامامِ مسلم رحمه الله روایت صحیح دے اودابوداؤد، په روایت کښ زید دے مونی دعمرو بن حدیث اوهغه مجهول دے۔

(۱۰۰۸) عَنْ دَاوٗدَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ اِلٰی قَوْلِهٖ وَاٰثَارَ نِیْرَانِهِمْ قَالَ الشَّعْبِیُّ وَسَاَلُوْهُ الزَّادَ وَکَانُوْا مِنْ جِنِّ الْجَزِیْرَةِ اِلٰی اٰخِرِ الْحَدِیْثِ مِنْ قَوْلِ الشَّعْبِیِّ مُفَصَّلًا مِّنْ حَدِیْثِ عَبْدِ اللهِ. [راجع : ۱۰۰۷]

ترجمه : مطلب ددے دویم روایت هم دغه دے کوم چه وړاندِ تیرشو داچه کوم په پورته روایت کښ ذکر دی چه جناتو دهغه نه توشه اوغوښته اوهغه دجزیرے جنات وو، دشعبی رحمه الله قول دے. آخر حدیث پورے تردے پورے چه دهغوئ دانګارونو نشانات ئے اوښودل

(۱۰۱۰) عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ لَمْ اَکُنْ لَیْلَةَ الْجِنِّ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَدِدْتُّ اَنِّیْ کُنْتُ مَعَهٗ.

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی اللہعنه نه روایت دے هغوئ فرمائیلے دی چه زه په لیلة الجن کښ درسول الله ﷺ سره نه وم، لیکن زما آرزوه چه کاش زه دده سره وے۔

(۱۰۱۱) عَنْ مَعْنٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبِیْ قَالَ سَاَلْتُ مَسْرُوْقًا مَّنْ اٰذَنَ النَّبِیُّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ بِالْجِنِّ لَیْلَۃَ اسْتَمَعُوا الْقُرْاٰنَ فَقَالَ حَدَّثَنِیْ اَبُوْکَ یَعْنِیْ ابْنَ مَسْعُوْدٍ اٰذَنَتْہُ بِھِمْ شَجَرَۃٌ. [بخاری: ۳۸۵۹]

ترجمہ: دمعن رحمہ اللہ نہ روایت دے چہ مادخپل پلار نہ اوریدلے دی هغوئ وئیلے دی چہ مادمسروق نہ تپوس اوکړو، پہ کومہ شپہ چہ جنات راغلل اوقران ئے اوریدلو نورسول اللہ ﷺ تہ ددے خبرے خبرچاورکړو؟ هغوئ اووے ماتہ خوستاپلار (یعنی عبداللہ ابنِ مسعود رضی اللہ عنہ) بیان کړے دے چہ هغہ تہ دَجناتو دَراتلو خبر وُنے ورکړو۔

فائدہ: نووی رحمہ اللہ وئیلے دی دا حدیث دلیل دے د هغہ امر چہ اللہ تعالی کلہ جماد لرہ قوتِ تمیز عطاکوی اودقران پہ اٰیتونو کنبں د هغے ثبوت موجود دے اللہ تعالی فرمایلے دی چہ بعضے گتے داللہ تعالی دیرے نہ رارغړیږی. اوفرمایلے ئے دی چہ هرخیز دهغہ پاکی بیانوی لیکن تاسو نہ پوهیږئ، اورسول اللہ ﷺ فرمایلے دی زہ پہ مکہ کنبں هغے گتے لرہ پیژنم چہ هغے بہ ماتہ سلام کولو، اوپہ یو حدیث کنبں دی چہ دوہ وُنے د هغہ ﷺ خوالہ راغلے، اودکور ستنو د هغہ پہ جدائیٔ کنبں ژړا شروع کړلہ، اوغلے تسبیح اووے، اودَموسٰی علیہ السلام کپړے یوے گتے واخستے اوائے تختولے، اوداحُد غراوحراء (یعنی دحِرا غر) حرکت اوکړو، اِنتہی - زہ وایم چہ پہ دے خبرو کنبں دعقلِ سلیم پہ وجہ لرہ شان هُم شبہ نہ شی کیدے څکہ چہ طاقت دَخبرو اوتمیز کوم چہ دَانسان پہ دماغو کنبں دے اوزړہ کنبں دے دا هُم دخدائے پاك جل جلالہ ورکړہ دی، گنی دماغ اوزړہ فِی نَفسِہٖ دوارہ دَغر اوگتے پہ شان جمادات دی البتہ پہ دغہ امورو کنبں هغہ خلق شبہ کوی، چہ هغہ دخداوندِ کریم پہ قدرتِ کاملہ کنبں غورنہ کوی، اودَپے وقوفو پہ تقلید باندِ مړہ کیږی او هرہ خبرہ بغیر دسوچ سمجہ نہ اختیارہ وِی۔

بَابُ الْقِرَآءَۃِ فِی الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ

باب: (پہ مانځہ) دماسپخین اومازیگر کنبں قراءت لوستلو بیان۔

(۱۰۱۲)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ بِنَا فَیَقْرَأُ فِی الظُّھْرِ وَالْعَصْرِ فِی الرَّکْعَتَیْنِ الْاُوْلَیَیْنِ بِفَاتِحَةِ الْکِتَابِ وَسُوْرَتَیْنِ وَیُسْمِعُنَا الْاٰیَةَ اَحْیَانًا وَکَانَ یُطَوِّلُ الرَّکْعَةَ الْاُوْلٰی مِنَ الظُّھْرِ وَیُقَصِّرُ الثَّانِیَةَ وَکَذٰلِکَ فِی الصُّبْحِ.[بخاری : ۷۵۹، ۷۶۲، ۷۷۶، ۷۷۸، ۷۷۸، ۹۷۵، ۹۷۷، ابن ماجه : ابن ماجه : ۸۲۹]

ترجمه: دَابو قتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به مونږ ته (دامامتی) مونځ راکولو، نو دماسپخین اومازیگر په وړمبودوو رکعتونو کښې به ئے سورةِ فاتحه اودوه سورتونه لوستل، اوکله به ئے یونیم آیت مونږ ته اُوروَلو اودَماسپخین وړمبے رکعت به ئے دَدویم رکعت نه اوږد کولو، دغه شان دسحرپه مانځه کښې هُم۔

فائده: یعنی وړمبے رکعت به دَدویم نه اوږد وو، یعنی وړمبے رکعت به په نسبت دَدویم اوږد، وو، نووی رحمه الله وئیلي دی ددے حدیث نه معلومه شوه چه په هررکعت کښې پوره یوسورت لوستل اګرکه وړوکے وی غوره دی دَدے نه چه په اوږد سورت کښې یوه یادوه رکوع اولولي، اودا هم ثابته شوه چه دماسپخین وړمبے رکعت دَدوئم په نسبت اوږد کول غوره دی، لودغه ټهیك اوصحیح ده۔

(۱۰۱۳)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَقْرَأُ فِی الرَّکْعَتَیْنِ الْاُوْلَیَیْنِ مِنَ الظُّھْرِ وَالْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْکِتَابِ وَسُوْرَةٍ وَیُسْمِعُنَا الْاٰیَةَ اَحْیَانًا وَیَقْرَأُ فِی الرَّکْعَتَیْنِ الْاُخْرَیَیْنِ بِفَاتِحَةِ الْکِتَابِ.

ترجمه: دابوقتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به دَماسپخین اودَمازیگر په وړمبو دوو رکعتونو کښې سورتِ فاتحه اویویو سورت لوستلو اوکله به ئے یونیم سورت مونږ ته اُوروَلو اوپه ورستو دوو رکعتونو کښې به ئے صرف سورتِ فاتِحَه لوستله۔

فائده: په ورستو دوو رکعتونو کښې سورتِ فاتحه لوستل واجب دی، اودَدویم سورت لوستل غوره دی اودابو حنیفه رحمه الله په نزد په ورستنو دواړو رکعتونو کښې قرائت واجب نه دے بلکه خاموشي یاتسبیح کافی ده۔

(۱۰۱۴)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ كُنَّا نَحْزُرُ قِيَامَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فَحَزَرْنَا قِيَامَهُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْاُوْلَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ قَدْرَ قِرَاءَةِ الٓمٓ تَنْزِيْلُ السَّجْدَةِ وَحَزَرْنَا قِيَامَهُ فِي الْاُخْرَيَيْنِ قَدْرَ النِّصْفِ مِنْ ذٰلِكَ وَحَزَرْنَا قِيَامَهُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْاُوْلَيَيْنِ مِنَ الْعَصْرِ عَلٰى قَدْرِ قِيَامِهٖ فِي الْاُخْرَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَفِي الْاُخْرَيَيْنِ مِنَ الْعَصْرِ عَلَى النِّصْفِ مِنْ ذٰلِكَ وَلَمْ يَذْكُرْ اَبُوْبَكْرٍ فِيْ رِوَايَتِهٖ الٓمٓ تَنْزِيْلُ وَقَالَ قَدْرَ ثَلَاثِيْنَ اٰيَةً. [ابوداود : ۸۰۴، نسائی : ۴۷۴]

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله‌عنه نه روایت دے چه مونږ دماسپخین اومازیگر (په مانځه کښ) درسول الله ﷺ دقیام اندازه کوله، نو معلومه شوه چه هغه دٙماسپخین په وړمبو دوو رکعتونو کښ دومره وخت قیام کولو، په څومره وخت کښ الٓمٓ تنزیل السجده لوستلے کیږی، او په ورستو دوو رکعتونو کښ دهغے په نیمه، اودمازیگر په وړمبو دوو رکعتونو کښ دماسپخین دٙ دوو رکعتونو ورستنو برابر، اودٙمازیگر په ورستنو دوو رکعتونو کښ دهغے په نیمه اوابوبکر یوراوی په خپل روایت کښ دسورت الم تنزیل السجده ذکر نه دے کړے بلکه دٙدیرشو اٰیتونو برابر ئے وئیلے دی۔

(۱۰۱۵)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِيْ صَلٰوةِ الظُّهْرِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْاُوْلَيَيْنِ فِيْ كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ ثَلَاثِيْنَ اٰيَةً وَّفِي الْاُخْرَيَيْنِ قَدْرَ خَمْسَ عَشْرَةَ اٰيَةً اَوْقَالَ نِصْفَ ذٰلِكَ وَفِي الْعَصْرِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْاُوْلَيَيْنِ فِيْ كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ خَمْسَ عَشْرَةَ وَفِي الْاُخْرَيَيْنِ قَدْرَ نِصْفِ ذٰلِكَ. [راجع : ۱۰۱۱]

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله‌عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دماسپخین په وړمبو دوو رکعتونو کښ په هررکعت کښ دٙدیرشو اٰیتونو برابر قراءت کولو اوپه ورستو دوو رکعتونو کښ دپنځلسو اٰیتونو برابر یائے داسے وئیلے دی دهغے په نیمه، اودٙمازیگر په وړمبو دوو رکعتونو کښ په هررکعت کښ دپنځلسو اٰیتونو برابر اوپه ورستو، دواړو رکعتونو کښ دهغے په نیمه بانډ۔

(۱۰۱۶) عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ شَكَوْا سَعْدًا إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَذَكَرُوا مِنْ صَلٰوتِهِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عُمَرُ فَقَدِمَ عَلَيْهِ فَذَكَرَ لَهُ مَا عَابُوهُ بِهِ مِنْ أَمْرِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ إِنِّي لَأُصَلِّي بِهِمْ صَلٰوةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مَا أَخْرِمُ عَنْهَا إِنِّي لَأَرْكُدُ بِهِمْ فِي الْأُولَيَيْنِ وَأَحْذِفُ فِي الْأُخْرَيَيْنِ فَقَالَ ذٰلِكَ الظَّنُّ بِكَ يَا أَبَا إِسْحٰقَ. [بخاری : ۷۵۵، ۷۵۸، ۷۷۰، ابوداود : ۸۰۳، نسائی : ۱۰۰۱، ۱۰۰۲]

ترجمه : دجابربن سمره رضی الله عنه نه روایت دے دکوفے خلقو حضرت عمررضی الله عنه ته دحضرت سعد رضی الله نه شکایت اوکړو یعنی دهغه دَمانځه حضرتِ عمر رضی الله عنه په سعد رضی الله پَسے قاصد اولیږلو هغه راغے هغویٔ ورته چه دکوفے خلقو دمانځه په باره کښې کوم شکایت کړے وو بیان کړو، سعد رضی الله عنه اووے زه خودَرسول الله ﷺ په شان مونځ ورکوم، په هغے کښې کمے نه کوم، ورمبودووړ رکعتونو لره اوږده کوم او ورستو دووړ رکعتونو لره مختصر لولم، حضرتِ عمررضی الله عنه اووے اے ابواسحٰق! ستانه دغه امید دے۔

فائده : ابواسحٰق دسعد رضی الله عنه کنیت دے ددے نه معلومَه شوه چه مخامخ یعنی روبرو دچاتعریف کول درست دی، که دخه ضرر یَرَه نه وی، دغه شان دَامام تپوس کول دخپلو عاملانو دشکایت ضروری دے۔

(۱۰۱۸) عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ عُمَرُ لِسَعْدٍ قَدْ شَكَوْكَ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتّٰى فِي الصَّلٰوةِ قَالَ أَمَّا أَنَا فَأَمُدُّ فِي الْأُولَيَيْنِ وَأَحْذِفُ فِي الْأُخْرَيَيْنِ وَمَا آلُو مَا اقْتَدَيْتُ بِهِ مِنْ صَلٰوةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذٰلِكَ الظَّنُّ بِكَ أَوْ ذَاكَ ظَنِّي بِكَ. [راجع : ۱۰۱۶]

ترجمه : دجابربن سمره رضی الله عنه نه روایت دے حضرتِ عُمر رضی الله عنه سعد رضی الله عنه ته اووے خلق ستانه شکایت کوی دهرے خبرے تردے پورے چه دمانځه هُم، سعد رضی الله عنه اووے زه خوورمبی دوه رکعتونه اوږده کوم، اوورستو دوه رکعتونو لره مختصر لولم، اودرسول الله ﷺ په پیروَیٔ کښې زهٔ کوتاهی نه کوم، حضرتِ عمر رضی الله

عنه اووے، چه ستانه دغه شان گمان دے یاز ماگمان ستاسره دغه شان دے۔

(۱۰۲۰)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ لَقَدْ کَانَتْ صَلٰوةُ الظُّهْرِ تُقَامُ فَیَذْهَبُ الذَّاهِبُ اِلَی الْبَقِیْعِ فَیَقْضِیْ حَاجَتَهٗ ثُمَّ یَتَوَضَّأُ ثُمَّ یَأْتِیْ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِی الرَّکْعَةِ الْاُوْلٰی مِمَّا یُطَوِّلُهَا.[نسائی : ۹۷۲، ابن ماجه : ۸۲۵]

ترجمه : دَابو سعید خدری رضی اللّٰهعنه نه روایت دے چه دماسپخین مونځ به اودریدلے وو، بیاتلو والا به بقیع ته تلو اودحاجت دَفارغ کیدو او اودس کولو نه پس به راتلو اورسول اللّٰه ﷺ به په وړمبی رکعت کښ وو، دومره قدر به ئے هغے لره اوږد کولو۔

(۱۰۲۱)عَنْ قَزْعَةَ قَالَ اَتَیْتُ اَبَاسَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیَّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَهُوَمَکْثُوْرٌ عَلَیْهِ فَلَمَّا تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ قُلْتُ اِنِّیْ لَآاَسْئَلُکَ عَمَّا سَأَلَکَ هٰؤُلَاءِ عَنْهُ قُلْتُ اَسْئَلُکَ عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَالَکَ فِیْ ذٰلِکَ مِنْ خَیْرٍ فَاَعَادَهَا عَلَیْهِ فَقَالَ کَانَ صَلٰوةُ الظُّهْرِ تُقَامُ فَیَنْطَلِقُ حَاجَتَهٗ ثُمَّ یَاْتِیْ اَهْلَهٗ فَیَتَوَضَّأُ ثُمَّ یَرْجِعُ اِلَی الْمَسْجِدِ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِی الرَّکْعَةِ الْاُوْلٰی. [راجع : ۱۰۲۰]

ترجمه : دقزعه رضی اللّٰه عنه نه روایت دے چه زه دَابو سعید خدری رضی اللّٰهعنه خواله راغلم نودهغه سره ډیرخلق جمع وو هرکله چه هغه ټول لاړل نو ما اووے زه ستانه دهغه خبرو تپوس نه کوم دکومو خبرو چه دے خلقو تپوس کولو، بلکه زه ستانه درسول اللّٰه ﷺ دَمانځه په بَاره کښ تپوس کوم هغوئ اووے، دهغے په تپوس کوم، هغوئ اووے دهغے په تپوس کښ به ستاځه خیرنه وی، (ولے چه ته هغسے مونځ نه شې لوستلے نوبیاځه فائده) قزعه دوباره دغه تپوس اوکړو، پس ابوسعید رضی اللّٰه عنه اووے، چه دَماسپخین مونځ بَه اودریدو، اوز مونږ نه به څوك بقیع ته لاړو، اودحاجت نه به فارغ شو، اوخپل کورته بَه واپس راغے اودس بـه ئے اوکړو، اوبیابه جماعت ته راغے، چه اوبه ئے کتل نورَسُوْل اللّٰه ﷺ به په وړمبی رکعت کښ وو۔

باب القراءة في الصبح۔

باب: دسحر په مانځه کښې دقراءت بیان۔

(۱۰۲۲)عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ السَّآئِبِ قَالَ صَلّٰى لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الصُّبْحَ بِمَكَّةَ فَاسْتَفْتَحَ سُوْرَةَ الْمُؤْمِنِيْنَ حَتّٰى جَآءَ ذِكْرُ مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ اَوْ ذِكْرُ عِيْسٰى مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ يَشُكُّ اَوِ خْتَلَفُوْا عَلَيْهِ اَخَذَتِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَعْلَةٌ فَرَكَعَ وَعَبْدُ اللّٰهِ بْنُ السَّآئِبِ حَاضِرٌ ذٰلِكَ وَفِيْ حَدِيْثِ عَبْدِالرَّزَّاقِ فَحَذَفَ فَرَكَعَ. [بخاری : ۷۷۴، ابوداود : ۶۴۹، نسائی : ۱۰۰۶، ابن ماجه : ۸۲۰]

ترجمه: دعبدالله بن سائب رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ دسحر مونځ په مکه مکرمه کښې اولوستلو، اوسورتِ مؤمنون ئے شروع کړو تردے پورے چه دموسٰی اوهارون علیهما السلام ذکر راغے، یادَعیسٰیؑ داشك دے مُحمّد بن عبادته (کوم چه ددے حدیث راوی دے) یادَراؤیانو اختلاف دے هغه ﷺ ته توخے (کهانسی) راغے نورکوع ئے اوکړه، عبدالله بن سائب رضی الله عنه دغه وخت موجود وو، دَعبدالرّازق په روایت کښې دی چه هغه قراءت موقوف کړو اورکوع ئے اوکړه۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه دا اووتله چه دسورت لوستل ضروری نه دی ، اوقراءت موقوف کول جَائزدی، که چرے په عذر سره وی، په اتفاق دعلماؤ اوکه چرے عذر نه وی نو هم جائز دی مکروهَه نه دی، مگر زمونږ په نزد دَاولی خلاف دے اودمالك په نزدپه مشهور روایت کښې مکروهَه دے۔

(۱۰۲۳)عَنْ عَمْرِوبْنِ حُرَيْثٍ اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ وَاللَّيْلِ اِذَاعَسْعَسَ.

ترجمه: دعمروبن حریث رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ به دَسحرپه مانځه کښې "اِذَاالشَّمْسُ كُوِّرَتْ" لوستلو۔

(۱۰۲۴)عَنْ قُطْبَةَ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ صَلَّيْتُ وَصَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَرَءَ قٓ وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ قَالَ فَجَعَلْتُ اُرَدِّدُهَا وَلَا اَدْرِیْ مَاقَالَ. [ترمذی : ۳۰۶، نسائی : ۹۴۹، ابن ماجه : ۸۱۶]

ترجمه : دَقطبه بن مالك رضی الله‌عنه نه روایت دے چه مامونځ اولوستو اورَسول الله ﷺ مونځ ورکړلو، نوسورت قٓ ئے اولوستو هرکله چه هغه داایات اولوستو والنخل باسقات مـاهُم هغے لره اولوستلو، لیکن په مطلب بانډِ پوهه نه شوم (مطلب ددے دادے اودکجهورو اوږدے دَنګے ونے چه په هغے کښں ګنړے خوشے لګیدلے وی)۔

(۱۰۲۵)عَنْ قُطْبَةَ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهٗ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ فِی الْفَجْرِ وَالنَّخْلِ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ : [راجع : ۱۰۲۴]

ترجمه : قطبه بن مالك درسول الله ﷺ نه دسَحَرُ په مانځه کښں اُوریدلے دی "وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ" (داَیت په سورت قٓ کښں دے۔)

(۱۰۲۶)عَنْ زِيَادِ بنِ عِلَاقَةَ عَنْ عَمِّهٖ اَنَّهٗ صَلّٰى مَعَ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الصُّبْحَ فَقَرَءَ فِیْ اَوَّلِ رَكْعَةٍ وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ" وَرُبَّمَا قَالَ قٓ. [راجع : ۱۰۲۴]

ترجمه : زیاد بن علاقه دخپل تره (قطبه بن مالك رضِی الله عَنه) نه اوریدلے دی، هغویٰ درسول الله ﷺ سَره دسحر مونځ اولوستلو هغه ﷺ په وړمبی رکعت کښں دا اولوستلو "وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ" اوکله وائی چه سورت قٓ ئے اولوستو۔

(۱۰۲۷)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَاُ فِی الْفَجْرِ بِقٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَكَانَ صَلٰوتُهٗ بَعْدُ تَخْفِيْفًا.

ترجمه : دجابر بن سمره رضی الله تعالی عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ به دسحر په مانځه کښں سورت "قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ" لوستلو، اوباقی مونځونه به ئے کَم لوستل۔

(۱۰۲۸)عَنْ سِمَاكٍ قَالَ سَاَلْتُ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ عَنْ صَلٰوةِ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَانَ

يُخَفِّفُ الصَّلٰوةَ وَلَا يُصَلِّيْ صَلٰوةَ هٰؤُلَاءِ قَالَ وَاَنْبَانِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَءُ فِي الْفَجْرِ بِقٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَنَحْوِهَا.

ترجمه: دسماك نه روايت دے ماد جابربن سمره رضى الله عنه نه تپوس اوكړو د رسول الله ﷺ دمانځه په باره كښې هغوئ اووے هغه به سپك مونځ لوستلو، دهغه خلقو په شان به ئے (لوئے لوئے سورتونه) نه لوستل، اودسحر په مانځه كښې به ئے "قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ" اودهغے برابر سورتونه لوستلو۔

(۱۰۲۹) عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ فِي الظُّهْرِ وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى وَفِي الْعَصْرِ نَحْوَ ذٰلِكَ وَفِي الصُّبْحِ اَطْوَلَ مِنْ ذٰلِكَ.

ترجمه: دجابر بن سمره رضى الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ دماسپخين په مانځه كښې "وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى" لوستلو، اوپه مازيگر كښې هم دومره لوئے سورتونه، اودسحر په مانځه كښې به ئے ددے نه لوئے سورتونه لوستل۔

(۱۰۳۰) عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَءُ فِي الظُّهْرِ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى وَفِي الصُّبْحِ بِاَطْوَلَ مِنْ ذٰلِكَ. [راجع : ۱۰۲۹]

ترجمه: دجابربن سمره رضى الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ به دماسپخين په مانځه كښې "سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى" لوستلو، اودسحر په مانځه كښې به ئے ددے نه اوږده سورتونه لوستل۔

(۱۰۳۱) عَنْ اَبِيْ بَرْزَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ كَانَ يَقْرَءُ فِيْ صَلٰوةِ الْغَدَاةِ مِنَ السِّتِّيْنَ اِلَى الْمِائَةِ . [نسائى : ۹۴۷، ابن ماجه : ۸۱۸]

ترجمه: دابوبرزه رضى الله عنه نه روايت دے رسول الله ﷺ دسحر په مانځه كښې به دشپيته و اتيونو نه واخله دسلو ايتونو پورے لوستلو۔

باب القراءة في المغرب

باب: دماښام په مانځه کښې دقراءت بیان.

(۱۰۳۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ اِنَّ اُمَّ الْفَضْلِ بِنْتَ الْحَارِثِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَءُ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَقَالَتْ يَابُنَيَّ لَقَدْ ذَكَّرْتَنِيْ بِقِرَاءَتِكَ هٰذِهِ السُّوْرَةَ اَنَّهَا لَاٰخِرُ مَاسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ بِهَافِي الْمَغْرِبِ. [بخاری : ۷۶۳، ۴۴۲۹، ابوداود : ۸۱۰، ترمذی : ۳۰۸]

ترجمه : ام فضل بنتِ حارث دَعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه سورت "وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا" لوستل واؤریدل نواوئے ویَل څویَه! تاداسورت اولوستو نو ماته دے راياد کړل دتولونه په آخر کښې مَادرسول الله ﷺ داسورت اورېدلے وو، هغه ﷺ دَماښام پَه مانځه کښې دے لره لوستلے وو.

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الْعِشَآءِ

باب: دماسخوتن په مانځه کښې دقراءت بیان.

(۱۰۳۷)عَنْ بَرَآءٍ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهُ كَانَ فِيْ سَفَرٍ فَصَلَّى الْعِشَاءَ الْاٰخِرَةَ فَقَرَءَ فِيْ اِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنَ. [بخاری : ۷۶۷، ۷۶۹، ۴۹۵۲، ۷۵۴۶، ابن ماجه : ۸۳۴، ۸۳۵]

ترجمه : دبَراء عازب رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په سفرکښې وو، هغه ﷺ دَماسخوتن مونځ ورکړلو، نوسورت "وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنَ" ئے په یورکعت کښې اولوستلو.

(۱۰۳۸)عَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعِشَآءَ فَقَرَءَ بِالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ. راجع : ۱۰۳۷]

ترجمه : دبراء بنِ عازب رضی الله عنه نه روایت دے چه مادرسول الله ﷺ سَره دماسخوتن مونځ لوستلو،نو حضور ﷺ (په هغے کښې) سورتِ "والتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ" اولوستلو.

(۱۰۳۹)عَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَرَءَ فِي الْعِشَآءِ بِالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ فَمَاسَمِعْتُ اَحَدًا اَحْسَنَ صَوْتًا مِّنْهُ. [راجع : ۱۰۳۸]

ترجمه: دبراء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دے چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی، چه دماسخوتن په مانځه کښې ئے سورة والتّين " لوستلو، ماداسے خوش آوازه چالره نه وومونډلے۔

(۱۰۳۰)عَنْ جَابِرٍ قَالَ كَانَ مُعَاذٌ يُصَلِّيْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَاْتِيْ فَيَؤُمُّ قَوْمَهٗ فَصَلّٰى لَيْلَةً مَّعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعِشَآءَ ثُمَّ اَتٰى قَوْمَهٗ فَاَمَّهُمْ فَافْتَتَحَ بِسُوْرَةِ الْبَقَرَةِ فَانْحَرَفَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ ثُمَّ صَلّٰى وَحْدَهٗ وَانْصَرَفَ فَقَالُوْا لَهٗ اَنَا فَقْتَ يَافُلَانُ قَالَ لَا وَاللّٰهِ وَلَاٰتِيَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَاُخْبِرَنَّهٗ فَاَتٰى رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ اَصْحٰبُ نَوَاضِحَ نَعْمَلُ بِالنَّهَارِ وَاِنَّ مُعَاذًا صَلّٰى مَعَكَ الْعِشَآءَ ثُمَّ اَتٰى فَافْتَتَحَ بِسُوْرَةِ الْبَقَرَةِ فَاَقْبَلَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى مُعَاذٍ فَقَالَ يَامُعَاذُ اَفَتَّانٌ اَنْتَ اقْرَاْ بِكَذَا وَاقْرَاْ بِكَذَا قَالَ سُفْيَانُ فَقُلْتُ لِعَمْرٍو اِنَّ اَبَا الزُّبَيْرِ حَدَّثَنَا عَنْ جَابِرٍ اَنَّهٗ قَالَ اقْرَاْ وَالشَّمْسِ وَضُحٰهَا وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى وَسَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى فَقَالَ عَمْرٌو وَنَحْوَ هٰذَا۔ [ابوداود : ۶۰۰، ۷۹۰، نسائی : ۸۳۴]

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے چه معاذ بن جَبَل رضی الله عنه به دَرسول الله ﷺ سره مونځ اولوستلو، بیابه کورته راغے خپلو خلقو ته به ئے امامت ورکوؤ، هغه یوه شپه درسول الله ﷺ سره دماسخوتن مونځ اولوستو راغے، بیائے دخپل قوم امامت کوؤ، اوسورت بقره ئے شروع کړو، یوسړی مخ واړه وو، اوسلام ئے اوګرځوؤ، اویوائے ئے مونځ اولوستو اولاړو، خلقو اووے کیدے شي ته مُنافِق ئے ، هغه اووے نه زهٔ منافِق نه یَمُ قسم دے په الله پاك باندِ ، زه دَرسول الله ﷺ خواله ورځم اوهغه ته وایَم، بیا هغه دحضور ﷺ خواله راغے اوعرض ئے اوکړو یَارسول الله ﷺ مونږ اوبنانو والایُو(توله ورځ په اوبنانو سره اوبه رااوبَاسو) اومعاذ رضی الله عنه ستاسره دماسخوتن مونځ اولوستو راغے، اوسورَتِ بقره ئے شروع کړه ددے په اوریدو سره رسول الله ﷺ دمعاذ رضی الله عنه په طرف توجه اوکړه، اواوئے فرمایل اے معاذ رضی الله عنه ! ولے تهٔ فسادی ئے (چه په خلقو کښې نفرت

غورځوي ، اوفتنه پورته کوي) داداسورت (په مانځه کښې) لوله، سفیان ونیلي دي چه ماعمرو رضی الله عنه ته اووې چه ابوزبیر دجابر رضی الله عنه نه بَیان کړې دې چه حضور ﷺ اوفرمایل چه "وَاللَّیْلِ اِذَا یَغْشٰی سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی" لوستل کوئ. عمرو رضی الله عنه وائی چه ددې غوندِ سورَتونه لولئ۔

فائده : نووی رحمه الله وائی ددې حدیث نه څوخبرې معلومیږی ، یوداچه دفرض مونځ لوستلو والا اِقتداء په نفل مونځ کولو والاپسې جائز دَه، ولې چه معاذ رضی الله عنه فرض مونځ دَرسول الله ﷺ سره اداکړې وو، بیادهغه په دوباره مونځ کول نفل شو اودهغه دقوم هغه فرض ، په نوروکتابونو کښې دا امَرُ دمُسلم نه سیوا په تصریح سره منقول دې ، اودَشافعی رحمه الله دغه مذهب دې، لیکن ربیعه رحمه الله اومالك رحمه الله ، اوابوحنیفه رحمه الله اوخاوندانو دکوفې دې لره جائز کړې نه دې، اودمعاذ رضی الله عنه دحدیث تاویل ئې کړې دې چه هغه منسوخ دې، یا هغه درسول الله ﷺ سَرَه دنفل نیت کړې وِی، یاحضرت ﷺ به دهغې نه خبرنه وو، اوداتمام تاویلات بې لادلیل نه دی، اوظاهِرحدیث لره دپریخودَلو څه وجَه نشته دې، دویمه داچه دعذر په وجه سره دمانځه ماتول اوْدَاِقتداء پریخودل درست دی۔ دریمه داچه کوم سړې بده خبره اوکړی هغه ته سخت لفظ ونیل درست دی ۔ څلورمه داچه دمقتدیانو په رعایت سره مونځ سپك کول پکار دی۔ والله اَعْلَمُ

(۱۰۴۱) عَنْ جَابِرٍ اَنَّهُ قَالَ صَلّٰی مَعَاذُ بْنُ جَبَلٍ الْاَنْصَارِیُّ بِاَصْحَابِهِ الْعِشَآءَ فَطَوَّلَ عَلَیْهِمْ فَانْصَرَفَ رَجُلٌ مِنَّا فَصَلّٰی فَاُخْبِرَ مُعَاذٌ عَنْهُ فَقَالَ اِنَّهُ مُنَافِقٌ فَلَمَّا بَلَغَ ذٰلِکَ الرَّجُلُ دَخَلَ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرَهُ مَاقَالَ مُعَاذٌ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَتُرِیْدُ اَنْ تَکُوْنَ فَتَّانًا یَّا مُعَاذُ اِذَآ اَمَمْتَ النَّاسَ فَاقْرَأْ بِالشَّمْسِ وَضُحٰهَا وَسَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی وَاقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ وَاللَّیْلِ اِذَا یَغْشٰی. [نسائی : ۹۹۷، ابن ماجه : ۹۸۶]

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے چه معاذبن جَبَل رضی اللہ عنه خپلو خلقو ته دَماسخوتن مونځ ورکړو، نو قراءت ئے اوږد اوکړو، یو سړی ز مونږ نه مونځ مات کړو او ځان له مونځ ئے اوکړو، معاذ رضی الله عنه ته چه کله داخبر اورَسیدو نو هغه اووے دغه سړے منافق دے داخبره هغه سړی ته اورسیده هغه دَرسول الله ﷺ خواله لاړو، او معاذ رضی الله عنه چه څه وئیلے وو، هغه ئے ورته بیان کړل، هغه معاذ رضی الله عنه ته اووے، اے معاذ رضی الله عنه ته فسادی کیدل غواړے، هرکله چه ته اِمامت کوے نو "الشَّمْسِ وَضُحٰهَا اوسَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی اواِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ او اللَّیْلِ اِذَایَغْشٰی" لوله۔

(۱۰۴۲)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ مُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ کَانَ یُصَلِّیْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عِشَآءَ الْاٰخِرَةِ ثُمَّ یَرْجِعُ اِلٰی قَوْمِهٖ فَیُصَلِّیْ بِهِمْ تِلْکَ الصَّلٰوةَ.

ترجمه: دجابر بنِ عبدالله نه روایت دے چه معاذ بنِ جبل رضی الله عنه بَه دَماسخوتن مونځ دَرسول الله ﷺ سره لوستلو، بیابه خپلو خلقو ته راغے او هغه مونځه بَه ئے هغوئ ته ورکولو۔

(۱۰۴۳)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ کَانَ مُعَاذٌ یُصَلِّیْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعِشَآءَ ثُمَّ یَاْتِیْ مَسْجِدَ قَوْمِهٖ فَیُصَلِّیْ بِهِمْ. [بخاری: ۷۱۱]

ترجمه: دجابر بن عبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه معاذ رضی الله عنه بَه دَرسُول الله ﷺ سره دماسخوتن مونځ اولوستلو، بیابه دَخپلو خلقو جماعت ته راغے امامت به ئے کوو۔

بَابُ اَمْرِ الْاَئِمَّةِ بِتَخْفِیْفِ الصَّلٰوةِ فِیْ تَمَامٍ۔

باب:۔ داِمامانو دپاره مانځه لره پوره اودسپک لوستلوحکم

(۱۰۴۴)عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدِنِ الْاَنْصَارِیِّ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّیْ لَاَتَاَخَّرُ عَنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ مِنْ اَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا یُطِیْلُ بِنَافَمَارَاَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ غَضِبَ

فِیْ مَوْعِظَةٍ قَطُّ اَشَدَّ مِمَّاغَضِبَ یَوْمَئِذٍ فَقَالَ یَااَیُّهَاالنَّاسُ اِنَّ مِنْکُمْ مُنَفِّرِیْنَ فَاَیُّکُمْ اَمَّ النَّاس فَلْیُوْجِزْفَاِنَّ مِنْ وَّرَآئِهٖ الْکَبِیْرَ وَالضَّعِیْفَ وَذَاالْحَاجَةِ. [بخاری : ۹۰، ۷۰۲، ۷۰۴، ۶۱۱۰، ۷۱۵۹، ابن ماجه : ۹۸۴]

ترجمه : دَابو مسعود انصاری رضی الله عنه نه رویت دے چه یو سړے رسول الله ﷺ له راغے اوعرض ئے اوکړو چه زه دفلانی سړی په وجه سره دسحر جماعت ته نه راځم ولے چه هغه قراءت اوږد کوی، نوما هغه لره په نصیحت کولو کښ چرته دومره په غصه کښ نه وولیدلے څومره چه م په دغه ورځ اولیدو، حضور ﷺ اوفرمایل اے خلقو! ستاسونه بعضے خلق داسے دی چه هغه دَدین نه نفرت پیداکوی، څوك چه په تاسو کښ اِمامَت کوی نو مختصر مونځ دِکوی، ځکه چه دده نه ورستو بوډاګان اوکمزوری اوکار والاکسان وی۔

فائده : یعنی په مقتدیانو کښ دهرقسمه خلق وی، بوډاګان ، بیمار، ضعیف ناتوان، نوفرض مانځه لره ډیراوګدکول نه دی پکار، البته داضروری ده چه ارکان په ښه شان لـه دسنتـو موافق اداء کړی اوپه هغے کښ کوتاهی نه کوی، اودرمیانه سورتونه لولی، لکه "وَالشَّمْسِ ، وَالضُّحٰی " اِقْرَأْ، وغیره ددے حدیث نه داهم معلومه شوه چه دعذر په وجه سره په جماعت کښ که چرے شریك نه شی نوجائز دی۔

(۱۰۴۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اَمَّ اَحَدُکُمُ النَّاسَ فَلْیُخَفِّفْ فَاِنَّ فِیْهِمُ الصَّغِیْرَ وَالْکَبِیْرَ وَالضَّعِیْفَ وَالْمَرِیْضَ فَاِذَا صَلّٰی وَحْدَهٗ فَلْیُصَلِّ کَیْفَ شَآءَ.

[ترمذی : ۲۳۶]

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی هرکله چه څوك ستاسونه مونځ ورکوی، نوسپك مونځ دے ورکوی، ځکه چه په جماعت کښ بچی، بوډاګان، ناتوان اوبیماروی اوکله چه یواځے مونځ کوئ نو څنګه چه موزړهٔ غواړی کوئ۔

فائده : یعنی څومره چه غواړی قراءَت دے اوږد کوی۔

(١٠٤٧)عَنْ هَمَّامِ ابْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هٰذَا مَاحَدَّثَنَا اَبُوْهُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ اَحَادِيْثَ مِنْهَا وَقَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا مَاَمَّ اَحَدُكُمُ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفِ الصَّلٰوةَ فَاِنَّ فِيْهِمُ الْكَبِيْرَ وَفِيْهِمُ الضَّعِيْفَ وَاِذَا قَامَ وَحْدَهٗ فَلْيُصَلِّ صَلٰوتَهٗ مَاشَآءَ.

ترجمه: دَهَمَّام بن مُنَبِّه رضی الله عنه نه روایت دے چه ابو هریره رضی الله عنه دمُحَمَّد ﷺ نه اوریدلے څو حدیثونه بَیان کړل دهغے نه یو دا هم وو، چه هغه فرمایلے وو، هرکله چه ستاسونه څوك (دَامامتئ) مونځ ورکوی نوسپك مونځ دے لولی ځکه چه په جماعت کښې بوډاګان اوکمزوری خلق وی، البته کله چه یواځے مونځ کوی، نو څنګه چه ئے زړهٔ غواړی خپل مونځ دے اوګده وی.

(١٠٤٨)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاصَلّٰى اَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَاِنَّ فِي النَّاسِ الضَّعِيْفَ وَالسَّقِيْمَ وَذَاالْحَاجَةِ.

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمایلے دی هرکله چه څوك ستاسو نه مونځ ورکوی نوسپك مونځ دے ورکوی، ځکه چه په خلقو کښې کمزوری ناجوړه اوکاروالاوی.

(١٠٤٩)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهٖ غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ بَدَلَ السَّقِيْمِ الْكَبِيْرَ.

ترجمه: دَابو هُریره رضی الله عنه نه روایت دے رَسول الله ﷺ دغه اوفرمایل کوم چه پورته ذِکرشو، په دے روایت کښې دبیمار په ځائے بوډا دے.

(١٠٥٠)عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ اَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيِّ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَهٗ اُمَّ قَوْمَكَ قَالَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنِّيْ اَجِدُ فِيْ نَفْسِيْ شَيْئًا قَالَ اُدْنُهْ فَجَلَّسَنِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ وَضَعَ كَفَّهٗ فِيْ صَدْرِيْ بَيْنَ ثَدْيَيَّ ثُمَّ قَالَ تَحَوَّلْ فَوَضَعَهَا فِيْ ظَهْرِيْ بَيْنَ كَتِفَيَّ ثُمَّ قَالَ اُمَّ قَوْمَكَ فَمَنْ اَمَّ قَوْمًا فَلْيُخَفِّفْ فَاِنَّ فِيْهِمُ الْكَبِيْرَ وَاِنَّ فِيْهِمُ الْمَرِيْضَ وَاِنَّ فِيْهِمُ الضَّعِيْفَ وَاِنَّ فِيْهِمْ ذَا الْحَاجَةِ فَاِذَا صَلّٰى

اَحَدُکُمْ وَحْدَہٗ فَلْیُصَلِّ کَیْفَ شَآءَ.

ترجمه. دعثمان بن ابی العاص ثقفی رضی الله عنه نه روایت دے رَسُول الله ﷺ هغه ته اوفرمایل تهٔ دخپل قوم اِمامت کوه هغوئ اووے، یارسول الله! زه په خپل زړهٔ کښې څه مُومم، حضور ﷺ اوفرمایل ماته نزدے راشه! اوزهٔ ئے په خپل مخکښې کینولَمْ بیائے خپل ورغوے زما په سینه باندِ کیښودو، اودهغے نه پس ئے اوفرمایل، څه! اوخپل دلاس ورغوے ئے زمَا داوګو په مینځ کښې په شاباندِ کیښودو اودهغے نه پس ئے اوفرمایل: څه! دخپل قوم اِمامت کوه، اوخوك چه د چاقوم اِمامت کوی هغه دِسپك مونځ کوی ځکه چه په خلقو کښې خوك بوډا دے خوك ناجوړه دے، خوك کمزورے دے، خوك کار والادے، البته هرکله چه یوائے مونځ کوی، نو چه په کوم شان سره ئے زړهٔ غواړی کوی دے۔

فائده: نووی رحمه الله وئیلے دی: دا چه کوم عثمان رضی الله عنه اووے چه زهٔ په خپل زړهٔ کښې څه مومم، ددے نه مراد دادے چه حضرتِ عثمان رضی الله عنه ته یَرَهٔ شوے وی، چه چرته دَامام په جوړیدو سره غرور اوتکبر رانه شی، نو الله تعالی هغے لره لرے کړو درسول الله ﷺ دَلاس په برکت سره، یادامراد دے چه دعثمان رضی الله عنه په زړهٔ کښې وَسُوَسے ډیرے راتللے، اودغه شان سړے دَاِمامت لائق نه دے، په خپله مُسلم دحضرتِ عثمان رضی الله عنه نه روایت کوی، چه ماعرض اوکړو، یارسول الله! شیطان زمَا په مانځه کښې حرج غورځولے دے، زمانه قران په لوستو لوستو کښې هیرشی، حضور ﷺ اوفرمایل دایو شیطان دے چه د هغه نوم خنزب دے، هرکله چه تاته دَداقِسم وَسُوَسه راشی نودالله جل جلاله پناه غواړه (یعنی اَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّیطٰنِ الرَّجِیْمِ لوله) اوګس طرفته درے ځله لاړے توك کړه، حضرت عثمان رضی الله عنه وائی مَادغه شان اوکړو، نو هغه حال ختم شو، اِنتهی۔

(۱۰۵۱) عَنْ عُثْمَانَ ابْنِ اَبِی الْعَاصِ قَالَ اٰخِرُ مَاعَهِدَ اِلَیَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا

اَمَمْتَ قَوْمًا فَاَخِفَّ بِهِمُ الصَّلٰوةَ. [ابن ماجه : ۹۸۷]

ترجمه : دعثمان بن ابی العاص رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه کومه اخری خبره ماته بیان کړه هغه داوه چه هرکله ته دخلقو امامت کوے نو مونځ بالکل سپك کوه.

(۱۰۵۲)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُوْجِزُ فِی الصَّلٰوةِ وَیُتِمُّ. [ابن ماجه: ۹۸۵]

ترجمه : دَانس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به مختصر مونځ لوستلو، لیکن پوره به وو، (یعنی رکوع، سجده، اوتمام ارکان به ئے په ښه شان سره اداکول)

(۱۰۵۳)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ مَنْ اَخَفِّ النَّاسِ صَلٰوةً فِیْ تَمَامٍ.

[ترمذی : ۲۳۷، نسائی : ۸۲۳]

ترجمه : دَانس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به دټولو خلقو نه زیات سپك اوپوره مونځ لوستلو.

(۱۰۵۴)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّهٗ قَالَ مَاصَلَّیْتُ وَرَآءَ اِمَامٍ قَطُّ اَخَفَّ صَلٰوةً وَّلَا اَتَمَّ صَلٰوةً مِّنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [بخاری : ۷۰۸]

ترجمه : انس بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی مادچا امام نه ورستو دَرسول الله ﷺ نه زیات سپك اوپوره مونځ نه دے لوستلے۔

(۱۰۵۵)عَنْ اَنَسٍ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَسْمَعُ بُکَآءَ الصَّبِیِّ مَعَ اُمِّهٖ وَهُوَفِی الصَّلٰوةِ فَیَقْرَاُ بِالسُّوْرَةِ الْخَفِیْفَةِ اَوْبِالسُّوْرَةِ الْقَصِیْرَةِ.

ترجمه : دَانس رضیَ الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ به مانځه کښې دبچی ژړا واوریده چه هغه دخپلے مور سره وو، نو حضور ﷺ وړوکے سورت اولوستو۔

فائده : اودمانځه لره ختم کړم ددے دپاره چه ښځے ته تکلیف نه وی اوبچے ئے زیات اونه ژاړی، سبحن الله درسول الله ﷺ په خاص وعام ټولو باندِ شفقت وو، اوهغه رحمت

للغلمين وو ددے حديث نه معلومه شوه چه امام لره دمقتديانو رعايت ضروري دے، اودبنځو دسرو سره مونځ لوستل اودبچو جماعت ته ورل درست دی، اګر چه غوره داده، چه ډيرووړوکے بچے چه غټ بول يا متيازے هرځائے کوی، هغه دمسجد يعنی جماعت ته رانه وړے شی (نووی رحمه الله)

(۱۰۵۶)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنِّیْ لَاَدْخُلُ فِی الصَّلٰوةِ اُرِيْدُ اِطَالَتَهَا فَاَسْمَعُ بُكَآءَ الصَّبِیِّ فَاُخَفِّفُ مِنْ شَدَّةِ وَجْدِاُمِّهٖ بِهٖ. [بخاری : ۷۰۹، ۷۱۰، ابن ماجه : ۹۸۹]

ترجمه : دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ فرمائيلی دی چه زه مونځ شروع کوم اوغواړم چه هغے لره اوږد کړم، زه دبچی ژړا لره واؤرم نو مونځ په دے خيال سَرَه سپکوُم چه مورته دخپل بچی په ژړا باندِ ډيرتکليف وی.

بَابُ اِعْتِدَالِ اَرْكَانِ الصَّلٰوةِ وَتَخْفِيْفِهَا فِیْ تَمَامٍ

باب: په مانځه کښی ټولو ارکانو لره په اعتدال سره دپوره کولواومانځه لره دسپك لوستلوبيان

(۱۰۵۷)عَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ رَمَقْتُ الصَّلٰوةَ مَعَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُ قِيَامَهٗ فَرَكْعَتَهٗ فَاعْتِدَالَهٗ بَعْدَرُكُوْعِهٖ فَسَجْدَتَهٗ وَجَلْسَتَهٗ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ فَسَجْدَتَهٗ فَجَلْسَتَهٗ مَابَيْنَ التَّسْلِيْمِ وَالْاِنْصِرَافِ قَرِيْبًا مِّنَ السَّوَآءِ. [بخاری : ۷۹۲، ۸۰۱، ۸۰۲، ابوداود : ۸۵۲، ۸۵۴، ترمذی : ۲۷۹، ۲۸۰، نسائی : ۱۰۶۴، ۱۱۴۷، ۱۳۳۱]

ترجمه : دبراء بن عازب رضی الله عنه نه روايت دے چه مادرسول الله ﷺ دَمانځه جائج واخستو نو معلومه شوه چه دهغه قيام بيادَرکوع بيادَرکوع نه اودريدل بياسجده اودَ دواړو سجدو په مينځ کښی جلسَه بيادويمه سجده اودَدوئمے سجدے اودسلام په مينځ کښی جلسَه داتمام برابر سرابرور.

فائده : یعنی نزدے نزدے لږ ډیر فرق وی، کیدے شی چه دقیام اوتشهد جلسه څه زیاته وی، نووی رحمه الله وئیلے دی داحدیث په بعضے احوال باند محمول دے ګنی ددویم احادیث نه دا امر ثابت دے چه دهغه قیام طویل وو. اوهغه به دسحر په مانځه کښ دشپیته آیتونونه واخله دسلو ایتونو پورے لوستل اوپه ماسپخین کښ به ئے الٓمٓ تنزیل السجده لوستلو، اومونږ به وَلاړ وو دمانځه نه به یوسړے واپس شو دحاجت دپاره به بقیع ته لاړو. اوحاجت نه به فارغ شو راغلوبه او اودس به ئے اوکړو. اوچه جماعت ته به راغے نوحضور ﷺ به په وړمبی رکعت کښ وو، اوهغه به سورت مؤمنون لوستو. اوپه ماښام کښ والطور او والمرسلات اودبخاری په روایت کښ سورت اعراف. بهرحال ددے حدیثونه دا امر وتلے دے چه هغه به قیام اوګد کوؤ، اوکله به ئے داسے هم کول لکه چه په دے دحدیث کښ دی۔

(۱۰۵۸)عَنِ الْحَكَمِ قَالَ غَلَبَ عَلَى الْكُوفَةِ رَجُلٌ قَدْسَمَّاهُ زَمَنَ ابْنِ الْاَشْعَثِ فَاَمَرَ اَبَاعُبَيْدَةَ ابْنَ عَبْدِ اللهِ اَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فَكَانَ يُصَلِّيْ فَاِذَا رَفَعَ رَاْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ قَامَ قَدْرَ مَااَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْاَالسَّمٰوٰتِ وَمِلْاَ الْاَرْضِ وَمِلْاَمَاشِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اَهْلَ الثَّنَآءِ وَالْمَجْدِ لَامَانِعَ لِمَااَعْطَيْتَ وَلَامُعْطِيَ لِمَامَنَعْتَ وَلَايَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ قَالَ الْحَكَمُ فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِعَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِيْ لَيْلٰى فَقَالَ سَمِعْتُ الْبَرَآءَ بْنَ عَازِبٍ يَقُوْلُ كَانَتْ صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَرُكُوْعُهُ وَاِذَارَفَعَ رَاْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ وَسُجُوْدِهٖ وَمَابَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ قَرِيْبًا مِّنَ السَّوَآءِ قَالَ شُعْبَةُ فَذَكَرْتُهُ لِعَمْرِو بْنِ مُرَّةَ فَقَالَ قَدْرَاَيْتُ ابْنَ اَبِيْ لَيْلٰى فَلَمْ تَكُنْ صَلٰوتُهُ هٰكَذَا. [راجع : ۱۰۵۷]

ترجمه : دحکم نه روایت دے چه دابن اشعث په زمانه کښ یوسړے په کوفه باند غالب شولو، دهغه نوم حکم بیان کړے دے. (هغه سړے مطربن ناجیه وو لکه چه په ویم روایت کښ دهغه تصریح ده) هغه ابوعبیده بن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه ته دمانځه (دامامت) ورکولو حکم اوکړو، هغه به مونږ ورکولو نو چه هرکله به ئے رکوع نه سَرُ اوچت

کړو نو دومره وخت به ؤلاړ وو، چه مابه داد عا اولوستله "اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ مِلْأَ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأَ الْاَرْضِ وَمِلْأَمَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ اَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ لَامَانِعَ لِمَا اَعْطَیْتَ وَلَامُعْطِیَ لِمَامَنَعْتَ وَلَایَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْکَ الْجَدُّ" ماداعبدالرحمٰن بن ابی لیلی ته بیَان کړو، هغوئ اووے مَادبراء بن عازب رضی الله عنه نه اوریدلی دی هغه وئیلی وو، چه درسول الله ﷺ قیام اورکوع اودرکوع نه بعد قیام اوسجده اودسجدو دَمینځ جلسه دابه تول برابر سرابرکیدلو شعبه رضی الله عنه وائی ماداحدیث عمروبنِ مُرّه رضی الله عنه ته بیان کړو، نو هغوئ اووے ماعبدالرحمٰن بنِ ابِی لیلی لرَه لیدے وو، دهغه مونځ خوداسے نه ؤو. (ددے نه معلومه شوه چه دَحکم روایت دابن ابی لیلی نه دَ اعتبار قابل نه دے)

(۱۰۵۹)عَنِ الْحَکَمِ اَنَّ مَطَرَبْنَ نَاجِیَةَ لَمَّاظَهَرَعَلَی الْکُوْفَةِ اَمَرَ اَبَاعُبَیْدَة اَنْ یُصَلِّیَ بِالنَّاسِ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ. [راجع : ۱۰۵۷]

ترجمه : دحکم نه روایت دے مطربن ناجیه چه کله په کوفه باندِ غالب شو، نوابو عبیده ته ئے دمانځه (دَامامتئ) ورکولو حُکم اوکړو، بیائے حدیث لره دَ آخره پورے هغه شان بیَان کړو لکه چه پورته ذِکرشو.

(۱۰۶۰)عَنْ اَنَسٍ قَالَ اِنِّیْ لَااٰلُوْاَنْ اُصَلِّیْ بِکُمْ کَمَارَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ بِنَاقَالَ قَالَ فَکَانَ اَنَسٌ یَصْنَعُ شَیْئًا لَااَرَاکُمْ تَصْنَعُوْنَهٗ کَانَ اِذَارَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّکُوْعِ انْتَصَبَ قَائِمًا حَتّٰی یَقُوْلَ الْقَائِلُ قَدْنَسِیَ وَاِذَا رَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ السَّجْدَةِ مَکَثَ حَتّٰی یَقُوْلَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِیَ. [بخاری : ۸۲۱]

ترجمه : دَانس رضی اللّٰه عنه نه روایت دے هغوئ وائی زه کوتاهی نه کوم ستاسو سره په مانځه لوستلو کښې ،خنګه چه به رسول الله ﷺ زمونږ سره لوستلو. ثابت رضی الله عنه وائی انس رضی الله عنه به یو کار کولوزه تاله په هغه کار کولو کښې نه وینمه ، هرکله چه به هغه درکوع نه سراوچتولو نونیغ به اودریدلو ، تردے پورے چه ویناکونکی بَه اووے چه دهغه هیرشوے دی. اوکله چه به ئے دسجدے نه سرَاوچت کړو، نودومره به حصار شو چه

ویونکی به اووے چه دهغه (دویمه سجده) هیره شوه.

(۱۰۶۱) عَنْ اَنَسٍ قَالَ مَاصَلَّيْتُ خَلْفَ اَحَدٍ اَوْجَزَصَلٰوةً مِّنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ تَمَامٍ كَانَتْ صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُتَقَارِبَةً وَّكَانَتْ صَلٰوةُ اَبِيْ بَكْرٍ مُتَقَارِبَةً فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَدَّ فِيْ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ قَامَ حَتّٰى نَقُوْلَ قَدْاَوْهَمَ ثُمَّ يَسْجُدُ وَيَقْعُدُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ حَتّٰى نَقُوْلَ قَدْاَوْهَمَ.

[ابوداود: ۸۵۳]

ترجمه: دَانس رضی الله عنه نه روایت دے چه ما دچانه ورستو دومره لنډ یعنی مختصر مونځ نه دے لوستلے خومره مختصر اوپوره چه مے په رسول الله ﷺ پسے لوستلے دے. دهغه مونځ نزدے نزدے وو(یعنی هریورکن لکه قیام، اورکوع اوسجود داټول به ئے دیوبل په برابر کول) اودَابوبکر رضی الله عنه مونځ هم دغه شان وو. هرکله چه دحضرت عمررضی الله عنه زمانه شوه نو هغوئ دسحر مونځ لره........اوګدکړو، اورسول الله ﷺ چه به کله "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ" اووے نو دَدومره وخت پورے به ولاړ وو چه مونږ خلقو به اووے. چه کیدے شی دحضورﷺ هیروی، بیا چه به سجدے له لاړو، نو ددواړو سجدو په مینځ کښې به دَ دومره وخته پورے ناست وو. چه مونږ به اووے چه دهغه هیرشو.

بَابُ مُتَابَعَةِ الْاِمَامِ وَالْعَمَلِ بَعْدَهٗ

باب: دامام دپیروئ کولو اوهر یوکار دامام نه پس دکولو بیان.

(۱۰۶۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ يَزِيْدَ قَالَ حَدَّثَنِى الْبَرَآءُ وَهُوَ غَيْرُ كَذُوْبٍ اَنَّهُمْ كَانُوْا يُصَلُّوْنَ خَلْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِذَا رَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ لَمْ اَرَ اَحَدًا يَحْنِيْ ظَهْرَهٗ حَتّٰى يَضَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَبْهَتَهٗ عَلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَخِرُّ مَنْ وَّرَآءَهٗ سُجَّدًا. [بخاری: ۶۹۰، ۷۴۷، ۸۱۱، ابوداود: ۶۲۰، ترمذی: ۲۸۱، نسائی: ۸۲۸]

ترجمه: دعبدالله بن یزید نه روایت دے ماته براء بن عازب رضی الله عنه حدیث بیان کړو.

هغه دروغجن نه وو، صحابه رضی الله عنهم به په رسول الله ﷺ پسے مونځ کولو بیا چه هر کله به هغه درکوع نه سَر اوچت کړو نو ما چالره خپله شا بنکته کړے نه دے لیدلے، ترڅو پورے چه رسول الله ﷺ به خپل تندے په زمکه باندِ کینبودو دهغے نه پس به تول خلق په هغه پسے ورستو سجدے له تللو۔

فائده : دا چه کوم په دے روایت کښې دی هغه دروغجن نه وو. دَعبدالله بن یزید قول دے، او دهغے نه مقصود دادے چه براء رضی الله عنه خو اصحابی وو. اوصحابه کرام رضی الله عنهم تول ثقه دی ،په هغوئ باندِ دَ دروغو ویلو گمان نه شی کیدے نو دحدیث په صحت کښې څه شبّه نِشته اوابنِ معین چه کوم وئیلے دی چه داقول دَابو اسحق دے اومطلب دادے چه عبدالله بن یزید دروغجن نه وو نو داخطا ده ، سوا ددے نه چه عبدالله بن یزید هُم اصحابی رضی الله عنه دے، ددے حدیث نه داوتلے دی چه مقتدی به دسجدے دَپاره نه خکته کیږی دکومے پورے چه اِمام خپل تندے په زمکه باندِ نه وی لګولے. البته که چرے دَاِمام زر دسَرُ اوچتولو یره وی، نو څه مضایقه نِشته دے چه دَاِمام سَرَه سجدے له لاړشی خو سنت دغه دی، چه هریورکن لره دَاِمام دشروع کولو نه پس شروع کړی (نووی رحمه الله مختصرا)

(۱۰۶۳)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ يَزِيْدَ قَالَ حَدَّثَنِيُ الْبَرَآءَ وَهُوَغَيْرُ كَذُوْبٍ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ اِذَاقَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ لَمْ يَحْنِ اَحَدٌ مِّنَّا ظَهْرَهُ حَتّٰى يَقَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا ثُمَّ نَقَعُ سُجُوْدًا بَعْدَهُ. [راجع : ۱۰۶۲]

ترجمه : دعبدالله بنِ یزید نه روایت دے ماته براء رضی الله عنه بیان کړے دے او هغه دروغجن نه وؤ، وئیلے دی چه مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ چه به کله" سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ" اووے. نو زمونږنه به څوك نه خکته کیدو (دسجدے دَپاره) دکومے پورے چه نه رَسُوْلُ اللهِ سجدے له نه وؤ تلے بیابه مونږ دهغه نه ورستو سجدے له تللو۔

(۱۰۶۴) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ يَزِيْدَ يَقُوْلُ عَلَى الْمِنْبَرِ حَدَّثَنَا الْبَرَآءُ اَنَّهُمْ كَانُوْا يُصَلُّوْنَ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِذَا رَكَعَ رَكَعُوْا فَاِذَا رَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ فَقَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ لَمْ نَزَلْ قِيَامًا حَتّٰى نَرَاهُ قَدْ وَضَعَ وَجْهَهٗ فِي الْاَرْضِ ثُمَّ نَتَّبِعُهٗ. [ابوادود: ۶۲۲]

ترجمه: عبدالله بن یزید په ممبرباندې وئیلے وو، حدیث بیان کړے مونږ ته براء بن عازب رضی الله عنه چه هغه به د رسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو. هرکله چه به هغه رکوع کوله، نو مونږه به هم رکوع کوله، او هرکله چه به ئے د رکوع نه سر اوچت کړو او "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ" به ئے اووے، نو مونږ به ولاړ وو د هغے پورے چه د هغه تندے به مو په زمکه باندې ایخودے اولیدو، نو هغه وخت به مونږ هم سجدے له تللو۔

(۱۰۶۵) عَنِ الْبَرَآءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَا يَحْنُوْا اَحَدٌ مِّنَّا ظَهْرَهٗ حَتّٰى نَرَاهُ قَدْ سَجَدَ. [ابوداود: ۶۲۱]

ترجمه: د براء رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ د رسول الله ﷺ سره (مونځ) لوستلو نو زمونږ نه به چا خپله شاه نه خکته کوله تر هغے پورے چه رسول الله ﷺ به ئے په سجده نه وو لیدلے۔

(۱۰۶۶) عَنْ عَمْرِو ابْنِ حُرَيْثٍ قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْفَجْرَ فَسَمِعْتُهٗ يَقْرَأُ فَلَآ اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ وَكَانَ لَا يَحْنِيْ رَجُلٌ مِّنَّا ظَهْرَهٗ حَتّٰى يَسْتَتِمَّ سَاجِدًا.

ترجمه: د عمرو بن حریث رضی الله عنه نه روایت دے چه ما په رسول الله ﷺ پسے د سحر مونځ لوستلو نو ما واؤریدل د هغه نه " فَلَآ اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ" (یعنی سورة اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ) لوستلو لره، اوزمونږ نه به چا خپله شا یعنی ملا نه خکته کوله، د کومے پورے چه به هغه ﷺ پوره سجدے له تلے نه وو۔

بَابُ مَا يَقُوْلُ اِذَا رَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ۔

باب: هرکله چه د رکوع نه سر اوچتوے نوځه به وائی۔

(۱۰٦۷)عَنِ ابْنِ اَبِیْ اَوْفٰی قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَارفع ظَهْرَهٗ مِنَ الرُّکُوْعِ قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ مَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ.

[ابوداود : ۸۴٦، ابن ماجه : ۸۷۸]

ترجمه: دعبدالله بن اِبی اوفی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دَرکوع نه خپله شاه اوچتوله نوفرمایل به ئے "رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ" دا خره پورے ، یعنی اوری الله جل جلاله خوك چه دهغه تعریف کوی، یاالله ستاتعریف کوم دَآسمانونو نه ډك، اودزمکے نه ډك، اوکم څیز چه تهٔ غواړے دهغے نه پس دهغے پیمانه (یعنی ډك)

فائده : امام نوووی رحمه الله وئیلے دی ددے مطلب دادے چه که چرے دالله تعالی دَتعریف جسم وے نوزمکه آسمان به ترے نه ډکیدل، ددے حدیث نه دامعلومه شوه چه دمقتدی اوامام دټولو دپاره دادُعَالوستل مسنون دی.

(۱۰٦۸)عَنِ ابْنِ اَبِیْ اَوْفٰی قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَدْعُوْبِهٰذَ الدُّعَآءِ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَالَکَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ مَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ. [راجع : ۱۰۷۱]

ترجمه: دعبدالله بن ابی اوفی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به دادُعا کوله، "اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ مَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ".

(۱۰٦۹)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ اَبِیْ اَوْفٰی یُحَدِّثُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ کَانَ یَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَالَکَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ مَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ اَللّٰهُمَّ طَهِّرْنِیْ بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَمَاءِ الْبَارِدِ وَالْخَطَایَا کَمَایُنَقَّی الثَّوْبُ الْاَبْیَضُ مِنَ الْوَسَخِ. [نسائی : ۴۰۰، ۴۰۱]

ترجمه: دعبدالله بنِ ابِی اوفی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به داسے فرمایل یاالله جل جلاله ستاپه تعریف دے آسمانونه ډك اوزمکه ډکه، اوبیا چه کوم څیز تهٔ غواړے هغه ډك . یاالله جل جلاله پاك کړه مالره دَواورو اوږلئ اودیخو اوبو نه، یاالله پاك کړه مالره دَګناهونو نه، اودخطایانو نه، لکه سپینه کپړه چه صفاشی دخیرونه.

فائده : امامِ نـووی رحـمـه الله وئیلي دي دامبالِغه ده مجاز لږګنا هونو نه دپاك کیدو دپاره اوګناه اوخطایودی یادګناه نه دبندیګانو حق مراد دے .اودخطا نه دالله جل جلاله حق مراد دے۔

(۱۰۷۱)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ الْخُدْرِیِّ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِذَارَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّکُوْعِ قَالَ رَبَّنَالَکَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ مَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُ اَهْلُ الثَّنَآءِ وَالْمَجْدِ اَحَقُّ مَاقَالَ الْعَبْدُ وَکُلُّنَا لَکَ عَبْدٌ اَللّٰهُمَّ لَامَانِعَ لِمَااَعْطَیْتَ وَلَامُعْطِیَ لِمَامَنَعْتَ وَلَایَنْفَعُ ذَالْجَدِّ مِنْکَ الْجَدُّ. [ابوداود : ۸۴۷، نسائی : ۱۰۶۷]

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به چه کله درکوع نه سراوچتوؤنوفرمایل به ئے "رَبَّنَالَکَ الْحَمْدُ" دآخره پورے اے پروردګاره زه ستاثناوایمَ دآسمانونو نه ډکه اوزمکه ډکه، اوبیا چه کوم څیزتهٔ غواړے دهغے نه پس هغه ډك، تهٔ لائق ئے دتعریف اودبزرګئ ډیره ربنتوے خبره ده کومَه چه بنده اوکړه. (اومونږ تمام بندیګان یو) داده ، اے الله ! څه چه ته ورکوے هغه څوك منعه کولے نه شِی، اوچاله چه نه ورکوے دهغهٔ څوك ورکولو والاِنشته، دکوشش کونکی کوشش ستاپه مخکښې فائده نه ورکوی (بلکه ته چه څه غواړے هغه کیږی)

فائده : ددے دُعا لوئے فضیلت ثابت شو، چه دبنده په تمامو خبروکښې داد هرڅه نه اوچته ده، اوولے به نه وی، په دے کښې تفویض دے ، دخداوندِ کریم هرامرلره، اوبیان دے دبندیګانو دعاجزئ، اودشهنشاه مالِك دقدرتِ کامِله .سبحان الله.

ددنیا دکارونو اومقصدونو دپاره خلق کوشش کوی، اوډیرخلق په کوشش سره دفائدے دکیدوهُم قائل دی، خوډیرلوئے فِکر اوغورنه پس داخبره اوځی چه دهرمقصد دپاره صدهَا هزارهَا اسباب وی، اوددغه اسبابونه ډیراِتفاقی اودغیر اختیاری اسبابو جمع کول دبنده دقدرت نه بهردی، پس دهریومقصد حاصلول دبنده دقدرت نه بهردی، اوهرکله چه

بهرشول نو په تقدیر الهی باند شاکر اوسیدل، اوپه ظاهرکښې دجهوټ موت دنیادارو دملامت نه دبچ کیدو دپاره دلاسوخپو خوزه ول لیکن بهروسه اواعتقاد ساتل په خدائے پاك باند تهیك دی، دعلماؤ فضلاؤ اعرفاؤ، دغه طریقه ده، اوپه دغے کښې راحت دے، اودرنځ اوغم نه خلاصے دے ددے په خلاف کښې تباهی، بربادی، اومصیبت دے زه خودتدبیر ډیرخلاف یم دتهولو نه مخکښې لږشان دتدبیرقائل وم، اوس نه یم اوپه خدائے باند اعتماد کولو له بهتر گنړم، يفعَلُ اللهُ مَايَشَآءُ وَيَحْكُمُ مَايُرِيْدُ.

(۱۰۷۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَارَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ قَالَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَالَكَ الْحَمْدُ مِلْأُ السَّمٰوٰتِ وَمِلْأُ الْاَرْضِ وَمَابَيْنَهُمَا وَمِلْأُمَاشِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اَهْلُ الثَّنَآءِ وَالْمَجْدِ اَللّٰهُمَّ لَامَانِعَ لِمَااَعْطَيْتَ وَلَامُعْطِيَ لِمَامَنَعْتَ وَلَايَنْفَعُ ذَالْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.[نسائی : ۱۰۶۵]

ترجمه: دابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ چه به کله درکوع نه سراوچتولونوویل به ئے "اَللّٰهُمَّ رَبَّنَالَكَ الْحَمْدُ" دآخره پورے نوره ترجمه هغه شان ده کومه چه پورته تیره شوه۔

بَابُ النَّهْيِ عَنْ قِرَآءَةِ الْقُرْاٰنِ فِي الرُّكُوْعِ وَالسُّجُوْدِ

باب: په روکوع اوسجده کښې دقرآن لوستلومنعت.

(۱۰۷۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَشَفَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ السِّتَارَةَ وَالنَّاسُ صُفُوْفٌ خَلْفَ اَبِيْ بَكْرٍ فَقَالَ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النُّبُوَّةِ اِلَّاالرُّءْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الْمُسْلِمُ اَوْتُرٰى لَهُ اَلَاوَاِنِّيْ نُهِيْتُ اَنْ اَقْرَأَ الْقُرْاٰنَ رَاكِعًا اَوْسَاجِدًا فَاَمَّا الرُّكُوْعُ فَعَظِّمُوْا فِيْهِ الرَّبَّ وَاَمَّا السُّجُوْدُ فَاجْتَهِدُوْا فِي الدُّعَآءِ فَقَمِنٌ اَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ قَالَ اَبُوْبَكْرٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سُلَيْمٰنَ. [ابوداود : ۸۷۶، نسائی : ۱۰۴۴، ۱۱۱۹، ابن ماجه : ۳۸۹۹]

ترجمه: دعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ پرده اوچته کړه (په مرض موت کښې) اوخلقوپه ابوبکر رضی الله عنه پسے صف تړلے ولاړوو، هغه ﷺ

اوفرمايل خلقو! اوس دنبوّت په خوشخبرئ ورکولو والاکښ څه پاتے نه شو(ولے چه په مابانډِ دنبوّت خاتِمه اوشوله) مګرنيك خوب چه هغے لره مسلمان اووِينی يا هغه ته اوښودلے شِی، اوتاسوته معلومه ده چه زه په رکوع اوسجده کښ دقرآن دلوستلونه منع کړے شوے يَم په رکوع کښ تاسو دخپل رب لوئئ بيانوئ (يعنی سُبْحٰنَ رَبِّیَ الْعَظِيْم لره وايئ) اوسَجدے په دننه په دُعاکښ کوشش کوئ، نوستاسو دُعابَه قبوله وی۔

فائده : نووی وئيلے دی ددے حديث نه په رکوع اوسجدوکښ دقرآن دلوستلو ممانعت ثابت شو، بلکه په شروع کښ به صرف تسبيح وائی اوپه سجده کښ بَه تسبيح اودُعا کوی، که چرے چاپه رکوع ياسجده کښ دسورت فاتحے دَقراء ت نه سيوا بل څه سورت اولوستونومکروه دے ، ليکن مونځ پرے نه باطليږی، اودسورت فاتحے په لوستلو کښ دوه قولونه دی، يوداچه دنورو سورتونو په شان مکروهَ دے، اومونځ پرے نه باطِليږی، اودويمه داچه حرام دے اومونځ پرے هُم باطليږی، اوداهله دی چه قصدا ئے اولولی، اوخوك چه ئے په هيره سره اولولی نومونځ به مکروهَه نه وی۔

ليکن دَاِمام شافِعِی رحمه الله په نزدبه په دواړو صورتونو کښ سِجده سَهُوَه کوی اوعلماؤ په رکوع کښ "سُبْحٰنَ رَبِّیَ الْعَظِيْمِ" اوپه سجده کښ "سُبْحَانَ رَبِّیَ الْاَعْلٰی" درے درے واره ويل مستحب ګنړلے دی، که چرے يوځلے اووئيلے شی نو هم کافی دے اوداتسبيح په رکوع اوسجده کښ سنت دی، واجب نه دی، دمالك رحمه الله ،ابو حنيفه رحمه الله ، اوشافِعِی رحمه الله ، دغه قول دے، اودِامام احمدرحمه الله، اوداهُلِ حَدِيثودبو طائفے په نزد دَ ظاهِردليل په روئ سره واجب دی۔

(۱۰۷۵)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَشَفَ عَلَيْنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ السِّتْرَ وَرَاْسُهٗ مَعْصُوْبٌ فِیْ مَرَضِهِ الَّذِیْ مَاتَ فِيْهِ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ اِنَّهٗ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النُّبُوَّةِ اِلَّا الرُّءْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الْعَبْدُ الصَّالِحُ اَوْتُرٰی لَهٗ ثُمَّ ذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ سُفْيَانَ. [راجع : ۱۰۷۴]

ترجمه : دعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ پرده اوچته کړه. اوپه مرضِ موت کښې دهغه په سرباندِ پټئ تړلې شوې وه. نو اوئے فرمایل اے الله ! ما(ستاپیغام) اورسوو، درے ځله ئے دغه شان اوفرمایل . بیائے اوفرمایل اوس دنبوت په خبر ورکونکو ولاکښې څه څیز نه دے پاتے مګرنیك خوب چه هغے لره نیك بنده اووینی یادهغه دپاره اوښودلے شی، دَدے نه پس ئے هغه شان بیان اوکړو لکه څنګه چه پورته تیرشو۔

(۱۰۷۸)عَنْ عَلِیٍّ ابْنِ اَبِیْ طَالِبٍ اَنَّهٗ قَالَ نَهَانِیْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِی الرُّکُوْعِ وَالسُّجُوْدِ وَلَآاَقُوْلُ نَهٰکُمْ. [راجع : ۱۰۷۶]

ترجمه : دحضرت علی رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ په رکوع اوسجده کښې دقرآن لوستلو نه منع کړے وه، اوزه دانه وایم چه تاسوئے منع کړے یئ۔

فائده : ددے نه داغرض نه دے چه تاسو ته په رکوع یاسجده کښې دَقرآن دلوستلو اجازت دے، بلکه دټولودپاره مُمانعت عام دے خو احتیاطا حضرت علی رضی الله عنه دحدیث په نقل کولو کښې دومره تصرّف هم جائز نه دے ایخودے۔

(۱۰۷۹)عَنْ عَلِیٍّ ابْنِ اَبِیْ طَالِبٍ قَالَ نَهَانِیْ حِبِّیْ اَنْ اَقْرَاءَ رَاکِعًا اَوْسَاجِدًا. [نسائی : ۱۰۴۰، ۱۱۱۷، ۵۱۸۷، ۵۱۸۸، ۵۲۸۲].

ترجمه : حضرت علی رضی الله عنه وئیلے دی ماله زَما محبوب (یعنی رَسول الله ﷺ) په رکوع اوسجده کښې دقران لوستلو نه منع کړے دے.

(۱۰۸۰)عَنْ عَلِیٍّ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کُلُّهُمْ قَالُوْا نَهَانِیْ عَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْاٰنِ وَاَنَارَاکِعٌ وَلَمْ یَذْکُرُوْا فِیْ رِوَایَتِهِمُ النَّهْیَ عَنْهَا فِی السُّجُوْدِ. [راجع : ۱۰۷۵]

ترجمه : حضرت علی رضی الله عنه وئیلے دی چه زه رسول الله ﷺ په رکوع کښې دقران لوستلو نه منع کړے یم اوپه دے روایت کښې دسجدے ذِکرنِشته دے۔

(۱۰۸۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّهٗ قَالَ نُهِیْتُ اَنْ اَقْرَءَ الْقُرْاٰنَ وَاَنَارَاکِعٌ لَایَذْکُرُفِی الْاِسْنَادِ عَلِیًّا.

[نسائی : ۵۲۸۱]

ترجمه: دحضرت ابن عبّاس رضی الله عنه نه روایت دے چه زه په رکوع کښې دقران لوستلو نه منع کړے شوے یم په دے اسناد کښې دحضرت عَلِی رضی الله عنه ذِکرنشته دے۔

بَابُ مَایُقَالُ فِی الرُّکُوْعِ وَالسُّجُوْدِ۔

بَابُ: په رکوع اوسجده کښې څه ویل پکار دی؟

(۱۰۸۳)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْه وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَقْرَبُ مَایَکُوْنُ الْعَبْدُ مِنْ رَّبِّهٖ وَهُوَسَاجِدٌ فَاَکْثِرُوْا الدُّعَآءَ. [نسائی : ۱۱۳۶]

ترجمه: دحضرت ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلے دی چه بنده په سجده کښې خپل پروردګار ته ډیرنزدے وی، نو په سجده کښې ډیره دُعاکوئ۔

فائده: نووی وئیلے دی مراد دادے چه نزدے وی هغه په رحمت اوفضل سَره اوپه دے حدیث کښې رغبت دے چه سجده کښې دَدُعا دَپاره اودلیل دے دهغه سړی چه هغه سجدے لره دقیام نه غوره بنودلے دَه، اوپه دے باب کښې درے قولونه دی:

(۱) یودا چه سجده کښې ډیروخت تیرَول اوسجده اورکوع زیات کول دَاوږدقیام نه غوره دی، هغے لره ترمذی رحمه الله اوبغوی رحمه الله دعلماؤ دیو جماعت نه نقل کړے دی، اوابنِ عُمررضی اللهعنه هُم دسجدے اوږدَولو لره غوره ګڼړی۔

(۲) دویمه داچه اوږدوالے دقیام غوره دے دامام شافعی رحمه الله دغه مذهب دے ولے چه دَجابر رضی الله عنه روایت په صحیح مُسلم رحمه الله کښې موجود دے چه غوره مونځ هغه دے چه په هغے کښې اوږد قیام وی، اودقیام ذِکرقراءَت دے اودسجدے ذکر تسبیح دَه، اوقراءت غوره دے، اودرسول الله ﷺ نه منقول دے، چه هغه به په قیام کښې دسجدے نه زیات اوږدوالے کوؤ۔

(۳) دریمه داچه په غوره والی کښې دواړه برابر دی، اوامام احمد رحمه الله په دے مسئله

کښې توقف کړے دے او څه حکم ئے نه دے ورکړے. اسحاق بن راهویه رحمه الله وئیلی دی چه ډورځی رکوع او سجده زیات کول غوره دی او دشپے قیام زیات کول. (نووی رحمه الله)

(۱۰۸۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَقُوْلُ فِیْ سُجُوْدِهٖ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ ذَنْبِیْ کُلَّهٗ دِقَّهٗ وَجِلَّهٗ وَاَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ وَعَلَانِیَتَهٗ وَسِرَّهٗ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به په سجده کښې دا دُعا کوله: "اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ" داخره پورے یعنی اے الله جل جلاله اوبخے زما ټول ګناهونو لره که لږ وی یا ډیر، اول وی یا آخِرکه پټ وی یا ښکاره. [ابو داود : ۸۷۸]

(۱۰۸۵)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ یُکْثِرُ اَنْ یَقُوْلَ فِیْ رُکُوْعِهٖ وَسُجُوْدِهٖ سُبْحٰنَکَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِکَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ یَتَاَوَّلُ الْقُرْاٰنَ. [بخاری : ۷۹۴، ۸۱۷، ۴۲۹۳، ۴۹۶۷، ۴۹۶۸، ابو داود : ۸۷۷، نسائی : ۱۰۴۶، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ابن ماجه : ۸۸۹]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے رسول الله ﷺ به په خپله رکوع او سجده کښې اکثر دافرمایلو، "سُبْحٰنَکَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِکَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ" په قرآن به ئے عمل کولو.

فائده : په قرآن کښې دا وارد دی "فَسَبِّحْ بِحَمْدِرَبِّکَ وَاسْتَغْفِرْهُ" ددے موافق به هغه ﷺ تسبیح او استغفار ډیر کولو.

(۱۰۸۶)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ یُکْثِرُ اَنْ یَقُوْلَ قَبْلَ اَنْ یَّمُوْتَ سُبْحَانَکَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَاوَبِحَمْدِکَ اَسْتَغْفِرُکَ وَاَتُوْبُ اِلَیْکَ قَالَتْ قُلْتُ یَارَسُوْلَ اللهِ مَاهٰذِهِ الْکَلِمَاتُ الَّتِیْ اَرَاکَ اَحْدَثْتَهَا تَقُوْلُهَا قَالَ جُعِلَتْ لِیْ عَلَامَةٌ فِیْ اُمَّتِیْ اِذَا رَاَیْتُهَا قُلْتُهَا اِذَاجَآءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ اِلٰی اٰخِرِالسُّوْرَةِ. [راجع: ۱۰۸۵]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به اکثر دوفات نه وړاندِ فرمایلو، "سُبْحَانَکَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَاوَبِحَمْدِکَ اَسْتَغْفِرُکَ وَاَتُوْبُ اِلَیْکَ"

ماعرض اوکړو یارسُول الله داڅه کلمې دی چه دې لره تاراوېستلې دی ؟ اوتهٔ هغې لره وائې ، هغه اوفرمایل چه خدائې زما ذپاره یوه نِښان مقرّر کړې دے زماپه امّت کښې هرکله چه زهٔ هغې ته گورم، نودغه کلمولره وایَم، "اِذَاجَآءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحِ" دَآخری سُورت پورې۔

فائده : (الف) سورۃِ اِذَاجَآءَ نَصْرُ اللهِ" دَمکې دفتح کیدونه پس نازِل شوې دے هرکله چه اِسلام خورشو، اوخلق تولې تولې مسلمانان کیدل شروع شونوالله تعالی په دے سورت کښې خپل پیغمبر ﷺ لره دَخوشحالئ خبرورکړو، اواوئې فرمایل: اوس دخدائے پاک پاکی بَیان کیدو طرفته اِشاره ده، ولې چه دنبوّت کار پوره شولو۔

(۱۰۸۷)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ مَارَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ مُنْذُ نَزَلَ عَلَيْهِ اِذَاجَآءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحِ يُصَلِّىْ صَلٰوةً اِلَّادَعَآاَوْقَالَ فِيْهَاسُبْحٰنَكَ رَبِّىْ وَبِحَمْدِكَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْلِىْ. [راجع : ۱۰۸۵]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشې رضی اللهِ عنها نه روایت دے چه مارَسول الله ﷺ لره اولیدو، دکله نه چه " اِذَاجَآءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ " نازِل شو، نو هغه ﷺ چه به کله مونځ لوستو نودُعا به ئې کوله اوفرمایل به ئې " سُبْحٰنَكَ رَبِّىْ وَبِحَمْدِكَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِىْ" (یعنی اے زمارَبه جل جلاله تهٔ پاک ئې اوشکردې ستایا الله اوبخې مَالره۔)

فائده : (ب) ۔ ددې حدیث نه معلومَه شوه چه استغفار په صیغه دمتکلم درست دے۔ اوبعضودې لره مکروهٔ گنړلې دی په دې خیال سره چه چرته بیاگناه اونه کړی اوپه دروغو کښې مُبتلاشي، خوغوره داده چه داسې اووائی :" اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِی ".

(۱۰۸۸)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ مِنْ قَوْلِ سُبْحٰنَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُاللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ قَالَتْ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اَرَاكَ تُكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ سُبْحٰنَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُاللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ فَقَالَ خَبَّرَنِىْ رَبِّىْ اَنِّىْ سَارٰى عَلَامَةً فِىْ اُمَّتِىْ فَاذَا رَأَيْتُهَآ اَكْثَرْتُ مِنْ قَوْلِىْ سُبْحٰنَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُاللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ فَقَدْرَأَيْتُهَآ اِذَاجَآءَ نَصْرُاللهِ وَالْفَتْحِ فَتْحُ مَكَّةَ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُوْنَ فِىْ دِيْنِ اللهِ اَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِرَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا.

ترجمه : دمؤمنانو دمور حضرت عَائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به اکثر دافرمایلو " سُبْحٰنَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُاللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ" زیات وایے نو هغه ﷺ اوفرمایل ماته زمارب جل جلاله بیان کړے دے چه تهٔ به په خپل امت کښې یو ه نِشانی وینے بیا چه هرکله زه هغے نِشانئ لره وینم نو تسبیح وایم یعنی دغه "سُبْحٰنَ اللهِ وَبِحَمْدِهٖ اَسْتَغْفِرُاللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ" وَایَمْ. هغه نِشانی داده "اِذَاجَآءَ نَصْرُاللهِ وَالْفَتْحُ " داخره پورے. یعنی هرکله چه دَالله مدد راغے اومکه فتحَ شوه اوخلق دالله جل جلاله په دین کښې فوج درفوج شامِلیدل شروع شو نودَالله تعالی تعریف اوکړه، دهغه پاکی بیان کړه، اوبخنه اوغواړه دهغه نه هغه بیشکه بخونکے دے۔

(۱۰۸۹)عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ قُلْتُ لِعَطَآءٍ كَيْفَ تَقُوْلُ اَنْتَ فِي الرُّكُوْعِ قَالَ اَمَّاسُبْحٰنَكَ وَبِحَمْدِكَ لَآاِلٰهَ اِلَّااَنْتَ فَاَخْبَرَنِيْ ابْنُ اَبِيْ مُلَيْكَةَ عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتِ افْتَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَظَنَنْتُ اَنَّهٗ ذَهَبَ اِلٰى بَعْضِ نِسَآءِهٖ فَتَجَسَّسْتُ ثُمَّ رَجَعْتُ فَاِذَا هُوَرَاكِعٌ اَوْسَاجِدٌ يَقُوْلُ سُبْحٰنَكَ وَبِحَمْدِكَ لَآاِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ فَقُلْتُ بِاَبِيْ اَنْتَ وَاُمِّيْ اِنِّيْ لَفِيْ شَاْنٍ وَاِنَّكَ لَفِيْ اٰخَرَ. [نسائی : ۱۱۳۰، ۳۹۷۱، ۳۹۷۲،]

ترجمه : دَابن جریج رضی الله عنه نه روایت دے چه مَاعطاته اووے، تهٔ په رکوع کښې څه وائے ؟ هغوئ اووے، " سُبْحٰنَكَ وَبِحَمْدِكَ لَآاِلٰهَ اِلَّااَنْتَ" نو ماته ابن ابی ملیکه روایت کړے دے، هغوئ دحضرت عائشے رضی الله عنها نه اوریدلے دی هغوی فرمایلے وو، چه مایوه شپه رَسول الله ﷺ لره په خپله خواه کښې اونه موندلو، نوزه پوهَه شوم چه کیدے شی هغه ﷺ دبَلے یوے بی بی خواله تلے وی، نو ماتلاش کولو، بیا چه واپس شوم نو هغه په رکوع یاسجده کښې وو، اوفرمایل ئے "سُبْحٰنَكَ وَبِحَمْدِكَ لَآاِلٰهَ اِلَّااَنْتَ" مااووے، زماپلار مور دِپتابانْدِ صدقه وی، زه په څه خیال کښې وُم، اوتهٔ په څه کار کښې مصروف ئے۔

(۱۰۹۰)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ فَقَدْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَيْلَةً مِّنَ الْفِرَاشِ فَالْتَمَسْتُهٗ

فوقعت یدی علی بطن قدمه وهو فی المسجد وهما منصوبتان وهو یقول اللّهم انی اعوذ برضاک من سخطک وبمعافاتک من عقوبتک واعوذبک منک لآاحصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک. [ابوداود : ۸۷۹، نسائی : ۱۶۹، ۱۰۹۹]

ترجمه : دمؤمنانو دمور،حضرت عائشې رضی الله عنه نه روایت دے چه مایوه شپه په بستره باندِ رسول الله ﷺ اونه موندو، نو ماتلاش کولو نوزمالاس دهغه دخپے په تلی باندِ اولګیدو اودواړه خپے ئے اودرولے وے اوفرمایل ئے "اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِرِضَاکَ" داخره پورے یعنی اے زماالله ! زه پناه غواړم ستادَرَضا مندئ سره ستادغصے نه ، اوستاپه بخنه سره ستادعذاب نه، اوزه ستانه ستاپناه غواړم ماته ستادتعریف کولو طاقت نشته دے، نو دا داسے ده لکه تاچه په خپله خپل تعریف اوکړو.

فائده : په دے حدیث کښ دهغه خلقو دلیل دے چه هغه وائی دښځے په لاس لګیدو سره اودس نه ماتیږی، دَابو حنیفه رحمه الله دغه قول دے، خودَمالِك رحمه الله اوشافعی رحمه الله اواحمد رحمه الله اواکثرو علماؤ مذهب دادے چه دښځے سره په لګیدو باندِ اودس ماتیږی په دے حدیث کښ تاویل کوی، چه کیدے شِی دغه لګیدل دپردے دپاسه وی اوهغه ضررنه کوی.

(۱۰۹۱)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُوْلُ فِیْ رُكُوْعِهٖ وَسُجُوْدِهٖ سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ. [ابوداود : ۱۰۴۷، نسائی : ۱۰۴۷، ۱۱۳۳]

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی اللہ عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به په خپله رکوع اوسجده کښ ویل چه "سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّ الْمَلٰٓئِكَةِ وَالرُّوْحِ" یعنی پاك دے هغه خداوند برکت والاپروردګار دفرښتو اودَجبرائیلٔ.

فائده : روح یوه لویه فرښته ده یاحضرت جبرائیل علیه السلام ته وئیلے شِی بروح یو مخلوق دے چه هغے لره فرښتے نه وینی لکه څنګه چه مونږ فرښتے نه وینو.

(نووی رحمه الله)

باب فضل السُّجُود والحث علیه

باب: دسجدے فضیلت اوترغیب۔

(۱۰۹۳)عَنْ مَعْدَانَ ابْنِ اَبِیْ طَلْحَةَ الْیَعْمُرِیِّ قَالَ لَقِیْتُ ثَوْبَانَ مَوْلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ اَخْبِرْنِیْ بِعَمَلٍ اَعْمَلُهٗ یُدْخِلُنِیَ اللهُ بِهِ الْجَنَّةَ اَوْقَالَ قُلْتُ بِاَحَبِّ الْاَعْمَالِ اِلَی اللهِ فَسَکَتَ ثُمَّ سَاَلْتُهٗ فَسَکَتَ عَمَّا سَاَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ سَاَلْتُ عَنْ ذٰلِکَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلَیْکَ بِکَثْرَةِ السُّجُوْدِ لِلّٰهِ فَاِنَّکَ لَاتَسْجُدُلِلّٰهِ سَجْدَةً اِلَّا رَفَعَکَ اللهُ بِهَادَرَجَةً وَّحَطَّ عَنْکَ بِهَاخَطِیْئَةً قَالَ مَعْدَانُ ثُمَّ لَقِیْتُ اَبَا الدَّرْدَآءِ فَسَئَلْتُهٗ فَقَالَ لِیْ مِثْلَ مَاقَالَ لِیْ ثَوْبَانُ. [ترمذی : ۳۸۸، ۳۸۹، نسائی :۱۱۳۸، ابن ماجه : ۱۴۲۳]

ترجمه : دمعدان بنِ ابیٔ طلحه یعمری نه روایت دے چه زه دَثوبان رضی الله عنه سره میلاؤ شوم چه دَرسول الله ﷺ (ازاد کړے) غلام وو، اوورتهٔ مِ اووے، چه ماته داسے کار اوښایه چه دهغے په وجه سره الله پاك مَاجنت ته بوځی یامے داسے اووے چه ماته هغه کار اوښایه چه هغه په تمامو کارونو کښې زیات الله جل جلاله ته غوره دے، ددے په اوریدو سره ثوبان رضی الله عنه چپ پاتے شو، بیامے ترے نه تپوس اوکړو، نو چپ پاتے شو، بیا چه په دریم ځل مے ترے تپوس اوکړو، نواوئے ویل ماهُم دَرسول الله ﷺ نه تپوس کړے وو، نو هغه فرمائیلی وو، تهٔ سجدے دیرے کوه په دے واسطه به په هره یوه سجده سره الله تعالی ستایوه درجه اوچتوی ، اوستایوګناه به معاف کوی، معدان وائی بیازهٔ دَابو الدرداء سره میلاؤ شوم نو هغویٔ هُم هغه شان اووے، لکه چه ثوبان رضی الله عنه وئیلے وو۔

(۱۰۹۴)عَنْ رَبِیْعَةَ ابْنِ کَعْبٍ الْاَسْلَمِیِّ قَالَ کُنْتُ اَبِیْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَاَتَیْتُهٗ بِوَضُوْءِهٖ فَقُلْتُ حَاجَتِهٖ فَقَالَ لِیْ سَلْ فَقُلْتُ اَسْاَلُکَ مُرَافَقَتَکَ فِی الْجَنَّةِ فَقَالَ اَوْغَیْرَ ذٰلِکَ قُلْتُ هُوَذَاکَ قَالَ فَاَعِنِّیْ عَلٰی نَفْسِکَ بِکَثْرَةِ السُّجُوْدِ. [ابوداود : ۱۳۲۰، ترمذی : ۳۴۱۶، نسائی :

۱۱۳۷، ۱۶۱۷، ابن ماجه : ۳۸۷۹]

ترجمه : دربیعه بن کعب اسلمی رضی الله عنه نه روایت دے چه زه به دشپے درسول الله ﷺ سره پاتے کیدم او هغه ﷺ له به مِ دَاودس اوحاجتِ دپاره اوبه راوړلے یو ځل هغه ﷺ اوفرمایل غواړه څه غواړے ؟ ماعرض اوکړو چه په جنت کښې ستا رِفاقت غواړمه ، هغه ﷺ اوفرمایل نور څه ؟ مااووے بس هُم دغه غواړم هغه ﷺ اوفرمایل بنه ده په کثرت دَسجدو سره تهٔ زمامدد کوه۔

فائده : یعنی اکثرسجدے کوه نوامیدے دے زماملګرتیابه تاته په جنت کښې میلاؤ شِی ولے چه سجده هغه عبادت دے چه په هغے کښې بنده ته دخدائے زیات نزدیکت حَاصِلیږی۔

بَابُ اَعْضَآءِ السُّجُوْدِ وَالنَّهْيِ عَنْ كَفِّ الشَّعْرِ وَالثَّوْ وَعَقْصِ الرَّاسِ فِى الصَّلٰوةِ۔

باب: دسجدے اندامونه، دویختو اوکپړو دراټکو دو مُمانعت اودویختو په سَر دپاسه دغوټه کولو اودمونځ لوستلو بیان

(۱۰۹۵) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ اُمِرَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ یَّسْجُدَ عَلٰی سَبْعَةِ اَعْظُمٍ وَنُهِیَ اَنْ یَّکُفَّ شَعْرَهٗ اَوْثِیَابَهٗ هٰذَا حَدِیْثُ یَحْیٰی وَقَالَ اَبُوالرَّبِیْعِ عَلٰی سَبْعَةِ اَعْظُمٍ وَنُهِیَ اَنْ یَّکُفَّ شَعْرَهٗ وَثِیَابَهٗ اَلْکَفَّیْنِ وَالرُّکْبَتَیْنِ وَالْقَدَمَیْنِ وَالْجَبْهَةِ. [بخاری : ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۵، ۸۱۶، ابوداود : ۸۸۹، ۸۹۰، ترمذی : ۲۷۳، ابن ماجه : ۸۸۳، ۱۰۴۰]

ترجمه : دعبدالله اِبنِ عباس رَضِی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ ته په اووهٔ هډوکوباندِ سجدے حکم ورکړے شوے دے ، اوَویختو اودکپړو دَراغونډولو نه منع کړے شوے دے، دادیحیٰی روایت دے اوابوالربیع وئیلے دی چه په اووه هډوکو باندِ دَسجدے کولو حُکم شوے دے) اودَویختو اودکپړو دَراغونډولو ممانعت شوے دے، هغه اووه هډوکي

دادی، دواړه ورغوی، دواړه زنګونان، دواړه خپے، اوننددے۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه دسجدے اووه اندامونه دی، اوسجدے کولو والا لره دغه ټول اعضاء دَزمکے سره لګول پکار دی اوسجده په تندی اوپوزه دواړوباندِ کول پکار دی لیکن تندی لره خوپه زمکه باند ایخودل واجب دی، اوپوزه په زمکه باندِ لګول مستحب دی، که چرے پوزه ئے اولګوله اوتندے ئے اونه لګوو نوسجده به درسته نه وی، دَامامِ مالك رحمه الله ، اوامامِ شافعی رحمه الله ، اواکثر علماؤ دغه قول دے۔ اودامام ابوحنیفه رحمه الله اوابنِ جبیب رحمه الله په نزد دظاهرِ حدیث په موجب ددواړو په زمکه باندِ لګول ضروری دی، اواکثر علماؤ وئیلی دی، دظاهرِ حدیث په موجب پوزه اوتندے دَیوانداماپه حُکم کښ دی، ګنی دسجدے اندامونه به اته شِی۔ دواړه لاس، دواړه زنګونان، دواړه خپے، پوزه اوتندے۔ دویختواودکپړو دراغونډولونه منع کړے شوے دے، دَویختو راغونډول دادی چه په سَرُ باندِئے دجوړے په شکل غوټه کړی دغه شان په اتفاق دعلماؤ مونځ لوستل مکروهٔ دی۔

(۱۰۹۲)عن ابن عبّاسٍ عن النّبیّ صلّی اللّٰهُ علیه واٰلِه وسلّم قال اُمِرْتُ اَن اَسْجد علی سَبْعَة اَعْظُم وَلَااَکفُ ثَوْبًا وَّلاشعْرًا. [راجع: ۱۰۹۵]

ترجمه : دابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی ماته په اووه هډوکو باندِ دسجدے کولو ، اودکپړو اودویختو دنه راغونډولو حُکم شوے دے۔

(۱۰۹۸)عن ابن عبّاسٍ انّ رسُوْل الله صلّی اللّٰهُ علیه واله وسلّم قال اُمِرْتُ اَنْ اَسْجُد علی سبْعةِ اَعْظُم الْجَبْهةِ واشار بِیدِهٖ علی اَنْفِهٖ والْیدیْن والرِّجْلیْن واطْرافِ الْقدمیْن ولانکْفِت الثِّیاب ولَاالشّعْر.

ترجمه : دعبدالله ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی ماته حُکم اوشو په اووه هډوکو باندِ دسجدے کولو په تندی باندِ اواِشاره اوکړه هغه په خپل لاس سره په پوزه باندِ، په دواړو لاسونو باندِ په دواړو زنګونانو باندِ، اودَواړو خپلوپه ګوتو باندِ،

اوحُکم راته شوے دے دکپړو اودویختو دَنه راغونډولو۔

(۱۰۹۹)عَنْ عَبْدِ اللّٰہِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اُمِرْتُ اَنْ اَسْجُدَ عَلٰی سَبْعٍ وَّلَااَکُفِتَ الشَّعْرَ وَلَا الثِّیَابَ اَلْجَبْھَۃَ وَالْاَنْفِ وَالْیَدَیْنِ وَالرُّکْبَتَیْنِ وَالْقَدَمَیْنِ. [راجع : ۱۰۹۷]

ترجمه: دعبدالله بن عبّاس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی ماته حکم شوے دے په اووه اندامونه باندِ دَسجدے کولو، دَویختو اوکپړو دَنه راغونډولو، هغه اووه اندامونه دادی تندے اوپوزه (دادواړه دَیو اندام په حُکم کښ دی) دواړه لاسونه، دواړه زنګونان، دواړه خپے یعنی قدَمونه۔

(۱۱۰۱)عَنْ عَبْدِ اللّٰہِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّہٗ رَاٰیٰ عَبْدَ اللّٰہِ ابْنِ الْحَارِثِ یُصَلِّیْ وَرَاْسُہٗ مَعْقُوْسٌ مِّنْ وَّرَآءِہٖ فَقَامَ فَجَعَلَ یَحُلُّہٗ فَلَمَّا انْصَرَفَ اَقْبَلَ اِلَی ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ مَالَکَ وَرَاْسِیْ فَقَالَ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِنَّمَا مَثَلُ ھٰذَا مَثَلُ الَّذِیْ یُصَلِّیْ وَھُوَمَکْتُوْفٌ. [ابوداود : ۶۴۷، نسائی : ۱۱۱۳]

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنه عبدالله بن حارث لره اولیدو چه هغه خپل دسَرَ ویختـه دَخت دَپاسَه غوټه کړی وو اومونځ ئے لوستلو نوعبدالله ابن عباس رضی الله عنه هغے لره پرانستل، هرکله چه هغه دمانځه نه فارغ شولو نوتپوس ئے اوکړو تازماپه سَرُکښ ولے ګوتے وهلے، عبدالله بنِ عبّاس رضی الله عنه اووے مادَرسول الله ﷺ نه اُوریدلے دی هغه فرمایلے وو، کوم سړے چه وِیختـه په خټ دپاسَه غوټه کړی اومونځ لولی، دهغه مثال داسے دے لکه څوك چه ستر کهولاؤ کړی اومُونځ کوی۔

فائده: ددے نه معلومیږی چه دمانځه اعاده ضروری ده کچرے دترلو ویختوسره ئے لوستے وی لیکن دجمهورو علماؤ په نزد اعاده ضروری نه ده بلکه مونځ به مکروهه وی۔

بَابُ الْاِعْتِدَالِ فِی السُّجُوْدِ وَوَضْعِ الْکَفَّیْنِ عَلَی الْاَرْضِ وَرَفْعِ الْمِرْفَقَیْنِ عَن

الْجَنْبَيْنِ وَرَفْعِ الْبَطْنِ عَنِ الْفَخِذَيْنِ فِى السُّجُوْدِ

باب: په سجده کښې دواړه ورغوي په زمکه باند لګولو اودواړو څنګلو دپوهونه ، اوګیډې لره دورنونو نه دجدا ساتلوبیان

(۱۱۰۲)عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَعْتَدِلُوْا فِى السُّجُوْدِ وَلَايَبْسُطْ اَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ. [بخاری : ۸۲۲، ابوداود : ۸۹۷، ترمذی : ۲۷۶، نسائی : ۱۱۰۹]

ترجمه : دَانس رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی چه په سجده کښې خپلو اندامونو لره برابر ږدئ او څوك دِستاسو نه خپلو څنګلو لره په زمکه نه غوړوی۔

فائده : یعنی څنګلے به په زمکه نه لګوی، اونه به ئے دپختو سره میلاؤ کوی، بلکه څنګلے به دَزمکے نه اوچتے ساتی دومره چه بدن لغړ وی اوترَخونه په نظر رائځی۔

(۱۱۰۳)عَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاسَجَدْتَّ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ.

ترجمه : دَبراء رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه هرکله تهٔ سجده کوے نوخپل ورغوی په زمکه باندِ ږده اوڅنګلے دزمکے نه اوچتوه۔

(۱۱۰۵)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَالِكِ ابْنِ بُحَيْنَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا صَلّٰى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتّٰى يَبْدُوْ بَيَاضُ اِبْطَيْهِ. [بخاری : ۳۰۹، ۸۰۷، نسائی : ۱۱۰۵]

ترجمه : دعبدالله بن مالك رحمه الله بن بحینه نه روایت دے (بحینه دَعبدالله دمور نوم دے دَمالك دبی بی) رسول الله ﷺ چه به کله مونځ کوؤ، نودواړو لاسونو لره به ئے (دَپړدهونه) جداساتل دومره چه دهغه دَترخونو سپین والے به ښکاره شولو۔

(۱۱۰۶)عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ رَبِيْعَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَفِىْ رِوَايَةِ عَمْرِوابْنِ الْحَارِثِ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ يُجَنِّحُ فِي سُجُوْدِهِ حَتَّى يُرىٰ وضحُ إِبْطَيْهِ وَفِي رِوَايَةِ اللَّيْثِ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَجَدَ فَرَّجَ يَدَيْهِ عَنْ إِبْطَيْهِ حَتَّى لَأَرىٰ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ.

ترجمه: دجعفر بن ربیعه رضی الله عنه نه په دویم روایت کښې هم دغه شان دی لکه چه پورته ذکرشو دعمرو بن الحارث په روایت کښې دادی چه رسول الله ﷺ چه به کله سجده کوله نودواړه لاسونه به ئے بیرته ایخودل (یعنی دَ ډ هونه به ئے جدا ساتل) تردے پورے چه دهغه دترخونو سپین والے به ښکاریدلو اودَلیث رضی الله عنه په روایت کښې داسے دی چه رسول الله ﷺ چه به کله سجده کوله نودواړه لاسونه بَه ئے دترخونو نه جُدا ساتل، تردے پورے چه مابه دهغه ﷺ دترخونو سپین والے لیدلو۔

(۱۱۰۷)عَنْ مَيْمُوْنَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَلَوْشَآءَ تْ بَهْمَةٌ اَنْ تَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ لَمَرَّتْ.[ابوداود : ۸۹۸، نسائی : ۱۱۰۸، ابن ماجه : ۸۸۰]

ترجمه: دَام المؤمنین میمونے رضی الله عنها نه روایت دے رسول الله ﷺ په سجده کښې وو، هغه وخت که چرے دَبزے بچی دهغه دلاسونو په مینځ کښې وتل غوښتے نووَتلے شو۔

فائده : یعنی لاسونه به ئے دومره بیرته ایخودل چه دهغے دَلاندِ نه به دَبزے بچے وتلے شو۔

(۱۱۰۸)عَنْ مَيْمُوْنَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ خَوّىٰ بِيَدَيْهِ تَعْنِيْ جَنَّحَ حَتَّى يُرىٰ وَضَحُ إِبْطَيْهِ مِنْ وَّرَائِهِ وَإِذَا قَعَدَ اطْمَانَّ عَلٰى فَخِذِهِ الْيُسْرىٰ. [راجع : ۱۱۰۷]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت میمونے رضی اللهعنها نه روایت دے رسول الله ﷺ چه به کله سجده کوله ، نودواړو لاسونو لره به ئے (دَډډ هونه) دومره جُدا ساتل چه دَهغه دَترخونو سپین والے بَه دَورستو نه لیدلے شو، اوکله چه به کیناستلو نوپه خپل گس پتون باندِ به ئے تکیه کوَله۔

فائده : امامِ نووی رحمه الله وائی چه داپه وړمبیٔ قعده کښ دی لیکن په اخری قعده کښ تورك سنت دے چه هغے لره اِمامِ بخاری رحمه الله په خپل صحیح کښ دَابو حمید ساعدی نه روایت کړے دے تورَك دادے چه دواړو خپولره به یو طرفته اوباسی اوپه کناټو باندِ بَه زور راولی کینی بَه۔

(۱۱۰۹)عَنْ مَيْمُوْنَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَجَدَ جَافَى حَتّٰى يُرىٰ مِنْ خَلْفِهٖ وَضَحُ اِبْطَيْهِ قَالَ قَالَ وَكِيْعٌ تَعْنِىْ بَيَاضَهُمَا.

ترجمه : دَمؤمنانو دمور حضرت میمونے رضی الله عنها نه روایت دے رسول الله ﷺ چه به کله سجده کوله نودواړ لاسونو لره به ئے جدا ساتل تردے پورے چه دَورستو نه به دهغه دَترخونو (بغلونو) سپین والے په نظر راتللو۔

بَابُ مَايَجْمَعُ صِفَةَ الصَّلٰوةِ وَمَايُفْتَتَحُ بِهٖ وَيُخْتَمُ بِهٖ وَصِفَةِ الرُّكُوْعِ وَالْاِعْتِدَالِ مِنْهُ وَالسُّجُوْدِ وَالْاِعْتِدَالِ مِنْهُ وَالتَّشَهُّدِ بَعْدَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ مِنَ الرُّبَاعِيَةِ وَصِفَةِ الْجُلُوْسِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ وَالتَّشَهُّدِ الْاَوَّلِ۔

باب :.دمانځه دصفت جامعیّت اودکوم ځائے نه چه مونځ شروع کیږی دهغے بیان، په رکوع ، سجده سره دَاعتدال ترتیب، په څلوررکعته مونځ کښ دهردوه رکعته نه پس دَتشهد بَیان، د دواړو سجدو په مینځ اوپه وړمبی تشهد کښ دکیناستلو بَیان۔

(۱۱۱۰)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلٰوةَ بِالتَّكْبِيْرِ وَالْقِرَآءَةَ بِالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَكَانَ اِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهٗ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلٰكِنْ بَيْنَ ذٰلِكَ وَكَانَ اِذَارَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ الرُّكُوْعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتّٰى يَسْتَوِىَ قَائِمًا وَكَانَ اِذَا رَفَعَ رَأْسَهٗ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ حَتّٰى يَسْتَوِىَ جَالِسًا وَكَانَ يَقُوْلُ فِىْ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ التَّحِيَّةَ وَكَانَ يَفْرُشُ رِجْلَهُ الْيُسْرىٰ وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنٰى وَكَانَ يَنْهٰى عَنْ عُقْبَةِ الشَّيْطٰنِ وَيَنْهٰى اَنْ يَّفْتَرِشَ الرَّجُلُ ذِرَاعَيْهِ افْتِرَاشَ السَّبُعِ وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلٰوةَ بِالتَّسْلِيْمِ وَفِىْ رِوَايَةِ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنْ اَبِىْ خَالِدٍ وَكَانَ يَنْهٰى عَنْ عَقِبِ الشَّيْطٰنِ.

[ابو داود : ۷۸۳، ابن ماجه : ۸۱۲، ۸۶۹، ۸۹۳]

ترجمه : دَمؤمنانو دمور حضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دے رسول الله ﷺ به شروع کوؤ مانځه دَالله اکبر وئیلو نه اوقراء ت لره دَ" اَلحَمدُ لله ربِّ العٰلمِین " نه (نو بِسم الله الرَّحمٰنِ الرَّحِیمِ بَـه ئے په پټه سره لوستلو) په درمیان کښې، اوکله چه به ئے درکوع نه سَر اوچت کړو نوسجده به ئے نه کوله تردے پورے چه نیغ به اودریدو اوکله چه به ئے دسجدے نه سَراوچت کړو نودویمه سجده به ئے نه کوله تردے پورے چه نیغ به کیناستو، اودَ هردوه رکعتـه نه پس بـه ئے (په قعده کښې) التحِیات لوستل اوګسه خپه به ئے خوره کړه اوښې خپه به ئے اودرَوله، اومنع به ئے کوله داقعاء (یعني دشیطان دبیهتهك نه اومنع به ئے کوله ددے خبرے نه چه بنده خپل دواړه لاسونه دَدرنده ځناور پشان په زمکه باندِ اوغوړه وی لومونځ به ئے په سلام سره ختمولو۔

فائده : منع به ئے کوله دَشیطان دبیتهك نه چه هغې ته اِقعاء وئیلے شِی، هغه دادے چه دواړو کناتهو لره دزمکے سره اولګوی، اوپنډئ به اودرَوی، اودواړه لاسونه به په زمکه باندِ کیږدی لکه چه سپے څنګه کینی، اومنع به ئے کوله ددے خبرے نه چه بنده خپلو دواړو لاسونو لره په زمکه باندِ اوغوړوی، دَدرنده ځناور پَشان، اومونځ به ئے په سلام سره ختمولو، ددے حدیث نه ډیرے مسئلے معلومے شوے ورمبئ داچه قراء ت به دَ"اَلحَمدُ لِلٰهِ رَبِّ العٰلمِیْنَ " نه شروع کیږی، دادلیل دے دَامامِ مالك رحمه الله اودهغه خلقو چه هغه "بِسْمِ اللهِ لره په سورت فاتحه کښې داخله نه ګنړی، اوشافعی رحمه الله اواکثرو علماؤ دهغې داجواب ورکړے دے چه مقصود ددے عبارت دادے چه دقرآن دَسورتونو نه به ئے ورمبے داسورت لوستلو، یعني "دَالحَمدُ سورت، اودامطلب نه دے چه " اَلحَمدُ لِلٰهِ رَبِّ العٰلمِیْنَ " به ئے بغیردبسم الله نه لوستلو، اوډیرقسم دلیلونه په دے امرباندِ قائم شوے دی چه بسم الله دسورت فاتحې جُزء دے۔ دویمه داچه په رکوع کښې شالره دمخکښې ورستونه برابر لرَل پکار

دی ۔ دریمه داچه هرکله درکوع نه سَرُاوچت کړی نونیغ به اودریږی دغه شان به دَ دواړو سجدو په مینځ کښ نیغ کینی۔ څلورم داچه دهردوه رکعته نه پس به تشهد لولی، اودَامام احمد بنِ حنبل رحمه الله اودَاهلِ حدیثو په نزددے حدیث په رُوسره دواړه تشهد واجِب دی، دمالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله اوداکثرو علماؤ په نزدواړه تشهد لوستل سنت دی، اودِامام شافعی رحمه الله په نزد وړمبے تشهد سنت اودویم واجب دے۔

پنځم داچه گسه خپه به غوړه وی یعنی پرته دے ئے رِدی، اوښی خپه دے اودَروی په قعده کښ ۔ دَامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدبه دواړو قعدو کښ په دغه شان سره کینی، اوُدَامامِ مالِك رحمه الله په نزد په دواړو قعدو کښ تورك سنت دے اودَامامِ شافعی رحمه الله په نزدپه کومه جلسَه پسے چه سلام گرځول وی په هغے کښ تورك سنت دے، اودتورك بیان پوره تیرشوے دے ، دَامامِ شافعی رحمه الله په نزدپه مانځه کښ څلور جلسے دی، یوه دَدواړو سجدو په مینځ کښ ، دَدَویم هررکعت نه پس، دویمه سجدے نه دفراغت موندو سره دقیام نه مخکښ دے ته جلسَه استراحَت وئیلے کیږی۔

دریمه دتشهد اولی جَلسَه څلورمَه دتشهدِ اخیرجلسه پنځمه داچه مانځه لره په سلام باندِ ختم کړی، دَمالك رحمه الله، شافعی رحمه الله ، احمد رحمه الله ، اودَجمهور سلفو دغه قول دے ، چه سلام فرض دے، اوبغیر دهغے نه مونځ صحیح نه وی لیکن دَامام ابو حنیفه رحمه الله ، ثوری او اوزاعی په نزباندِ سلام سنت دے که چرے اونه گرځوی نو هم صحیح کیدے شی، بلکه دَامام ابو حنیفه رحمه الله په نزدباندِ که دسلام په بدله څه فعل دمانځه منافی اوکړی لکه حدیث وغیره بیاهم مونځ تمام کیدے شی (نووی رحمه الله مختصرًا)

بَابُ سُتْرَةِ الْمُصَلّیٰ وَالنَّدْبِ اِلَی الصَّلٰوةِ اِلٰی سُتْرَةٍ وَالنَّهْیِ عَنِ الْمُرُوْرِ بَیْنَ یَدَیِ الْمُصَلّیٰ وَحُکْمِ الْمُرُوْرِ وَدَفْعِ الْمَآرِّ وَجَوَازِ الْاِعْتِرَاضِ بَیْنَ یَدَیِ

المُصَلّٰی وَالصَّلٰوة اِلَی الرَّاحِلَة وَالْاَمر بِالدُّنُوِّ مِن السُّتْرَةِ وَبَيَان قَدْر السُّتْرَةِ وَمَايَتَعَلَّق بِذٰلِک۔

باب:۔ دمونځ کونکی دُسترې بیان، دسترې په طرف دمونځ دلوستلو استحباب، اودمونځ کونکی په مخکښ دتیریدو مُمانعت، دتیریدونکی ددفعه کولو اودمونځ کونکی په مخ کښ دسلاستو دجواز بیان دسورلۍ په طرف دمونځ لوستلو، دسترې دنزدې کولو حُکم اودهغې دانداز بیان، دُسترې دمسئلو متعلق بیان۔

(۱۱۱۱)عَنْ مُوْسٰی ابْنِ طَلْحَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا وَضَعَ اَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ وَلَايُبَالِیْ مَنْ مَرَّ وَرَآءَ ذٰلِکَ. [ابو دود: ۶۸۵، ترمذی : ۳۳۵، ابن ماجه : ۹۴۰]

ترجمه: موسٰی بن طلحه رضی الله عنه دخپل پلار نه روایت کړے وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی هرکله چه ستاسو نه څوك خپلے مخے ته دَپالان دَ ورستو لرګی برابر څه کیږدی، نو مونځ دے کوی اوپرواه دے نه کوی کوم څیز چه غواړی دهغے نه ورستودے څی۔

فائده : دَپالان لرګی دَدوه دونیمو لاسو برابر وی، ددے حدیث نه معلومه شوه چه صرف په زمکه باندِ کرښه راښکودل پوره نه دی، اګرچه یو حدیث په دے باب کښ راغلے دے چه کرښه راښکودل پوره دی، اودَاِمامِ احمد رحمه الله دغه قول دے خو هغه حدیث ضعیف دے۔

(۱۱۱۲)عَنْ مُوْسٰی ابْنِ طَلْحَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ كُنَّا نُصَلِّیْ وَالدَّوَآبُّ تَمُرُّ بَيْنَ اَيْدِيْنَا فَذَكَرْنَاذٰلِکَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُوْنُ بَيْنَ يَدَیْ اَحَدِكُمْ ثُمَّ لَايَضُرُّهٗ مَامَرَّبَيْنَ يَدَيْهِ وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ فَلَايَضُرُّهٗ مَنْ مَرَّبَيْنَ يَدَيْهِ. [راجع : ۱۱۱۱]

ترجمه: مُوسٰی بن طلحه دخپل پلار نه اوریدلے دی چه مونږ مونځ کولو اوځناور زمونږ په مخکښې اوریدلو، نورسول الله ﷺ ته مونږ دهغے بیان اوکړو، هغه ﷺ اوفرمایل که چرے دکجاوے دَورستی لرګی برابر څه ځیز ستاسو مخے ته وی، نوبیا په مخکښې دَڅه ځیز تلل ضررنه کوی۔

(۱۱۱۴)عَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِيْ غَزْوَةِ تَبُوْكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلّٰى فَقَالَ كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ. [راجع: ۱۱۱۳]

ترجمه: دَمؤمنانو مور بی بی حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه دَرسول الله ﷺ نه دتبوك دغزا په دوران دَمونځ کونکی دسترے سوال اوشو هغه ﷺ اووے، دکجاوے دَورستی لرګی برابر (ستره) پکار ده۔

(۱۱۱۵)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيْدِ اَمَرَ بِالْحَرْبَةِ فَتُوْضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيُصَلِّيْ اِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءَهُ وَكَانَ يَفْعَلُ ذٰلِكَ فِي السَّفَرِ فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْاُمَرَآءُ. [بخاری : ۴۹۴، ابوداود : ۶۸۷]

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دَاختر په ورځ بهراووتلو، نوخپلے مخے ته به ئے دَنیزے خخولو حُکم اوفرمایَلو، بیابه ئے دهغے نه شاته مونځ لوستلو اوخلق به په هغه پسے وو، اودا امر به ئے په سفرکښې کوؤ۔ دوغے وجے نه امیرانو دے لره مقرر کړے ده، (چه نیزه دځان سره ساتی)

(۱۱۱۶)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْكُزُ وَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ يَغْرِزُ الْعَنَزَةَ وَيُصَلِّيْ اِلَيْهَا زَادَ ابْنُ اَبِيْ شَيْبَةَ قَالَ عُبَيْدُ اللهِ وَهِيَ الْحَرْبَةُ.

ترجمه: دعبدالله ابن عُمررضی الله عنهُما نه روایت دے چه رَسول الله ﷺ به نیزه په زمکه کښې اومندله اودهغے طرفته به ئے مونځ لوستلو۔

(۱۱۱۷)عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْرِضُ رَاحِلَةً وَيُصَلِّيْ

الَيْهَا. [بخاری : ۵۰۷]

ترجمه: دعبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به خپله اوښه دقبلې په طرف کړه، اوپه طرف دهغے به ئے مونځ لوستلو۔

فائده: داوښے په پرده کښ (یعنی شاته) نووی رحمه الله وئیلے دی په دے حدیث کښ دلیل دے څاروی ته نزدے دمونځ په جائز کیدوباندِ. او اوښ ته نزدے، اوداوښانو په واړیٔ کښ مونځ لوستل مکروه دی، ددے یرے نه چه هغه وران ولاړوی، اوپه مانځه کښ خلل واقع شِی۔

(۱۱۱۸) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ اِلٰى رَاحِلَتِهٖ وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ صَلّٰى اِلٰى بَعِيْرٍ. [ابوداود : ۶۹۲، ترمذی : ۳۵۲]

ترجمه: دعبدالله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به دخپلے اوښے په طرف مونځ لوستلو، اوابن نمیر وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به مونځ لوستلوداوښ په طرف۔

(۱۱۱۹) عَنْ اَبِيْ جُحَيْفَةَ قَالَ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْاَبْطَحِ فِيْ قُبَّةٍ لَهٗ حَمْرَاءَ مِنْ اَدَمٍ قَالَ فَخَرَجَ بِلَالٌ بِوَضُوْئِهٖ فَمِنْ نَائِلٍ وَّنَاضِحٍ قَالَ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حُمْرَآءُ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى بَيَاضِ سَاقَيْهِ قَالَ فَتَوَضَّاَ وَاَذَّنَ بِلَالٌ قَالَ فَجَعَلْتُ اَتَتَبَّعُ فَاهُ هٰهُنَا وَهٰهُنَا يَقُوْلُ يَمِيْنًا وَّشِمَالًا يَقُوْلُ حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ ثُمَّ رُكِزَتْ لَهٗ عَنَزَةٌ فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْحِمَارُ وَالْكَلْبُ لَايُمْنَعُ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ حَتّٰى رَجَعَ اِلَى الْمَدِيْنَةِ. [ابوداود : ۵۲۰، ترمذی : ۱۹۷، نسائی : ۵۳۹۳]

ترجمه: دابو جحیفه رضی الله عنه نه روایت دے چه زه په مکه کښ درسول الله ﷺ خواله راغلمٔ او هغه په ابطح (یو مقام دے په بابِ مکه باندِ) کښ وودیوے سرے څرمنے په شامیانیٔ کښ، نوبلال رضی الله عنه دهغه ﷺ دپاره داوداسه اوبه په لاس کښ نیولے را

اووتـو. (حضرت ﷺ په هغې سره اودس اوکړو) بیا چاته اوبه میلاؤ شوې او چاته میلاؤ نه شوې، نو هغه دبل نه واخستې اوپه ځان ئې وا چولې. بیارسول الله ﷺ سرې جامې اغوستې بهررا اووتـو. لـکـه چـه زه داوخت دهـغـه دپنډو سپين والې وینمه. هغه ﷺ اودس اوکړو. اوبلال رضی الله عنه اذان ورکړو. ماد هغوئ دمخ پيروی اوکړه چه بنی اوگس طرفته اوپدو او ویل ئې "حَيَّ عَلَى الصَّلٰوةِ وَحَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ" بيادهغه دپاره يونيزه په زمکه کښې اوتومبلې شـوه، هـغـه ورمخکې شـو اودماسپخين دوه رکعته ئې اولوستل (دسفر کولو په وجه سره ئې قصراوکړو) دهغه مخې ته خره اوسپی تیریدل (مگر) هغه نه منع کول (ولې چه مخې ته ئې دنيزې سُتره وه) بيائې دَمازيگر دوه رکعتونه اولوستل، دواړه مونځونه ئې جمع کړل، بيابه ئې برابر دوه رکعتونه په قصرسره لوستلو، تردې پورې چه واپس مدينې ته اورسيدل۔

فائده: چاته اوبه میلاؤ شوې اوچاته میلاؤ نه شوې نو هغه دبل نه واخستې اولږې شان ئې په ځان اونوسنلې، يعنی دحضرت ﷺ داودس نه چه کومې اوبه باقی پاتې شوې وې، هغې لره خلقو دتبرك دپاره اخستل شروع کړو، چاته خو اوبه میلاؤ شوې، او چاته چه میلاؤ نه شوې نوبـل په هغه باندِ دوه څلور قطرې اوشيندلې۔ اوپـه دويـم روايت کښې دا امرپه تصريح سره موجود دې چـه ماخـلقولره اوليدل چه هغوئ داودس نه پاتې شؤو اوبو لره اخستلې، نـووی رحـمه الله وئيلې دی ددې حديث نه داخبره ثابتيږی، چه دَصالحينو په آثار سره برکت حاصلول درست دی اودَهغوئ نه دبچ شوې غلې يااوبو استعمال په طور دَتبرك جائز دې۔

نـووی رحـمـه الله وئيـلې دی ددې حـديـث نه دا هُم وتلې دی چه مؤذن لره د"حَيَّ عَلَى الصَّلٰوة حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ" ويـلـو پـه وخت بنی اوگس طرفته مخ کرځول پکار دی، ليکن قدم اوسينـه خپله به دقبلې دطرفنه نه گرځوی صرف څټ اوسَر به اړوی، اوپه دې باب کښې درې مذهبونه دی، يو دا چه چه "حَيَّ عَلَى الصَّلٰوة" کښې به دوه واره بنی طرفته مخ گرځوی، اوپه "حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ" کښې بـه دوه پيرې گس طرفته مخ گرځوی، اوداصحيح دې، دويم دا چه

ورپسے بہ یو ځل "حَیَّ عَلَی الصَّلٰوۃ" ښي طرفته مخ اوګرځوي اوا وبه وائي، اویو ځل به ګس طرفته مخ اوګرځوي اودغه شان به "حَیَّ عَلَی الْفَلاح" او وائي. دریم دا چه ورپسے به ښي طرفته مخ اوګرځوي او "حَیَّ عَلَی الصَّلٰوۃ" به اووائي، ، بیابه قبلے طرفته مخ کړي، بیابه ښي طرفته مخ اوګرځوي، او "حَیَّ عَلَی الصَّلٰوۃ" به او وائي بیابه ګس طرفته مخ اوګرځوي او" حَیَّ عَلَی الفَلاح" به او وائي. بیابه قبلے طرفته مخ کړي، اوبیابه ګس طرفته اوګرځوي او" حَیَّ عَلَی الفَلاح" به او وائي.

(۱۱۲۰)عَنْ عَوْنِ ابْنِ اَبِیْ جُحَیْفَةَ اَنَّ اَبَاهُ رَایٰ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ قُبَّةٍ حَمْرَآءَ مِنْ اَدَمٍ وَرَاَیْتُ بِلَالًا اَخْرَجَ وَضُوْءٍ فَرَاَیْتُ النَّاسَ یَبْتَدِرُوْنَ ذٰلِکَ الْوَضُوْءِ فَمَنْ اَصَابَ مِنْهُ شَیْئًا تَمَسَّحَ بِهٖ وَمَنْ لَّمْ یُصِبْ مِنْهُ اَخَذَ مِنْ بَلَلِ یَدِصَاحِبِهٖ ثُمَّ رَاَیْتُ بِلَالًا اَخْرَجَ عَنَزَةً فَرَکَزَهَا وَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ حُلَّةٍ حَمْرَآءَ مُشَمِّرًا فَصَلّٰی اِلَی الْعَنَزَةِ بِالنَّاسِ رَکْعَتَیْنِ وَرَاَیْتُ النَّاسَ وَالدَّوَآبَّ یَمُرُّوْنَ بَیْنَ یَدَیِ الْعَنَزَةِ. [بخاری : ۳۷۶، ۵۷۸۶، ۵۸۵۹]

ترجمه: دعون ابن ابي جحیفه نه روایت دے چه دهغه پلار رسول الله ﷺ لره دَ څرمنے په سره (سرخ) شامیانئ کښې اولیدو، او مابلال رضی الله عنه لره اولیدو چه هغه درسول الله ﷺ دَاودس نه باقي پاتے اوبه را اوویستے نو خلق پرے دهغه اوبُو دَ اخستو دپاره ورغوټه شول، بیا چه چاته اوبه میلاؤ شوے نو هغوئ په بدن پورے اومګلے او چاته چه میلاؤ نه شوے هغه دخپل ملګري په لاس سره لاس لوند کړلو بیا مابلال رضی الله عنه لره اولیدو هغوئ نیزه رااوویسته، او هغے لره ئے په زمکه کښې نِهاله کړه، اورسول الله ﷺ سرے (سُرخ) جامے اغوستے وے، او هغے لره ئے (دپنډوپورے) اوچتے کړے را اووتو، اودنیزے په طرف باندِ اودریدو اودخلقو سره ئے دوه رکعته اولوستل، اوماخلقو لره اوځناورو لره لیدل چه دَنیزے نه مخے ته به تیریدل.

(۱۱۲۲)عَنْ اَبِیْ جُحَیْفَةَ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالْهَاجِرَةِ اِلَی الْبَطْحَاءِ فَتَوَضَّأَ

فصلے الظُهرَ رکعتین والعصر رکعتین وبین یدیه عنزة قال شعبة وزاد فیه عون عن ابیه ابی جحیفة وکان یمرُ من وّرآئها المرْاۃ والحمارُ. [بخاری: ۱۸۷، ۵۰۱، ۳۵۵۳، نسائی: ۴۶۹]

ترجمه: دَابو جُحیفه رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دماسپخین په وخت دَبطحاء په طرف اووتلو، او اودس ئے اوکړو، بیائے دماسپخین دوه رکعته مونځ اداکړو، اودمازیګر دوه رکعته مونځ ئے اداکړو، اودهغه ﷺ په مخکښ نیزه لګیدلے وه دهغے نیزے نه شاطرفته به زنانه اوخره تیریدل.

فائده: ددے حدیث نه په سفرکښ قصراوجمع دواړه ثابت شول، اودا ترے نه هم لووتل، چه که په سفرکښ په وړمبی وخت دکوزیدو اتفاق راشی لکه دماسپخین په وخت نومازیګر به هُم دغه وخت اداکړی اوداجمع تقدیم ده. اوکه چرے دوړمبی مانځه په وخت دتلو اتفاق وی، لکه دَماسپخین په وخت، نوپه ماسپخین کښ به تاخیراوکړی، اودَمازیګر په وخت به دواړه اداکړی، اوداجمع تاخیرده.

(۱۱۲۴) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ اَقْبَلْتُ رَاکِبًا عَلَیٰ اَتَانٍ وَّاَنَایَوْمَئِذٍ قَدْنَا هَزْتُ الْاِحْتِلَامَ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ بِالنَّاسِ بِمِنًی فَمَرَرْتُ بَیْنَ یَدَیِ الصَّفِّ فَنَزَلْتُ فَاَرْسَلْتُ الْاَتَانَ تَرْتَعُ وَدَخَلْتُ فِی الصَّفِّ فَلَمْ یُنْکِرْ ذٰلِکَ عَلَیَّ اَحَدٌ. [بخاری: ۷۶، ۴۹۳، ۸۶۱، ۱۸۵۷، ۴۴۱۲، ۴۴۱۵، ترمذی: ۳۳۷، نسائی: ۷۵۱، ابن ماجه: ۹۴۷]

ترجمه: دابن عباس رضی الله تعالی عنهما نه روایت دے چه زه په خره سورشوم راغلم په دغه ورځو کښ زه په ځوانئ کښ راغلے وُم، اورسول الله ﷺ په مِنی کښ مونځ ورکولو، زه دصف په مخکښ راغلم کوزشوم، اوخره مے پریخوده هغے څرکولو(یعنی څریده) اوزه په صف کښ شریك شوم، بیاچاپه مَابانډِ اعتراض اونه کړلو.

فائده: چه تهٔ دَ صف مخے ته خنګه راغلے اوخره دولے هلته پریخوده؟ ځکه چه دَرسول الله ﷺ په مخکښ سُتره نه وَه، اودَامام سُتره دَمقتدیانو دپاره هم پوره ده، دابن

عباس رضی اللہ عنہ پہ عمر کښں اختلاف دے، چہ د رسول اللہ ﷺ د وفات پہ وخت څو مرہ وو، بعضو لس کالہ وئیلی دے، بعضو دیارلس کالہ وئیلی دی، بعضو پنځلس کالہ وئیلی دی اودغہ ټھیک دے۔

(۱۱۲۵) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّهُ أَقْبَلَ يَسِيرُ عَلٰى حِمَارٍ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يُصَلِّيْ بِمِنًى فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ يُصَلِّيْ بِالنَّاسِ قَالَ فَسَارَ الْحِمَارُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ ثُمَّ نَزَلَ عَنْهُ فَصَفَّ مَعَ النَّاسِ. [راجع: ۱۱۱۴]

ترجمہ: د عبداللہ ابن عباس رضی اللہ عنهما نہ روایت دے چہ هغہ پہ خر باندې سُور راغے او رسول اللہ ﷺ پہ منی کښں پہ حجُ الوداع کښں ولاړ وو مونځ ئے ورکولو خلقوتہ نو خر د صفونو پہ مخکښں اووتلو، بیا ترِنہ هغہ کوز شو او پہ صف کښں شریک شولو۔

(۱۱۲۶) عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ قَالَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ بِعَرَفَةَ. [راجع: ۱۱۲۴]

ترجمہ: دغہ شان دے کوم چہ پورتہ ذکر شو خو پہ دے کښں دادی چہ هغہ پہ عرفات کښں مونځ لوستلو۔

(۱۱۲۷) عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَلَمْ يَذْكُرْ فِيْهِ مِنًى وَلَا عَرَفَةَ وَقَالَ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ أَوْيَوْمَ الْفَتْحِ.

ترجمہ: پہ دے روایت کښں نہ د منی ذکر دے نہ د عرفات، بلکہ حجة الوداع یا د مکے د فتح ورځ ئے وَیلے دہ، (لیکن صحیح حَجَّةُ الوداع دے)

باب منع المار بين يدي المصلي :

باب : د مونځ کوونکی مخې تہ د تیریدو ممانعت،

(۱۱۲۸) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّيْ فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلْيَدْرَأْهُ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنْ أَبٰى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطٰنٌ

[ابوداود: ۶۹۷، ۶۹۸، نسائی: ۷۵۶، ابن ماجه: ۹۵۴]

ترجمه: دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه ستاسونه څوك مونځ کوی نو خپلے مخے ته څوك تیریدو والامهٔ پریږدئ دکومے پورے چه کیدے شی هغه لره دفع کوئ، که چرے هغه نه منی نو جنگ دهغه سره کوئ، ولے چه هغه شیطان دے۔

فائده: ددفع کولو حُکم په طور داِستحباب دے نه په طور دوجُوب، اویو عالم دے ته واجب نه دی وئیلے، اودجنگ نه داغرض نه دے چه هتیارولره اوچلوئ، یائے داسے اووهئ چه مرشی، بیاکه چرے په واجبی طور سره په دفع کولو کښ مرشی، نوپه اتفاق دعلماؤ په هغه باندِ قصاص نشته دے لیکن دیَت یعني خون بَهَاواجبيږی یانه، په دے کښ دوه قولونه دی دالټول پهٔداسے صورت کښ دی چه مونځ کونکی خپلے مخے ته څه سُتره اودرولے وی، یاپه داسے کونه کښ مونځ کوی چه هلته دمونځ کونکی په مخکښ دتیریدو څه ضرورت نه وی۔ اِنتهی مُختصرًا۔

(۱۱۲۹) عَنْ اَبِیْ صَالِحِ نِ السَّمَّانِ قَالَ بَیْنَمَا اَنَامَعَ اَبِیْ سَعِیْدٍ یُّصَلِّیْ یَوْمَ الْجُمُعَةِ اِلٰی شَیْءٍ یَّسْتُرُهٗ مِنَ النَّاسِ اِذْجَآءَ رَجُلٌ شَابٌّ مِّنْ بَنِیْ اَبِیْ مُعَیْطٍ اَرَادَ اَنْ یَّجْتَازَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَدَفَعَ فِیْ نَحْرِهٖ فَنَظَرَ فَلَمْ یَجِدْمَسَاغًا اِلَّابَیْنَ یَدَیْ اَبِیْ سَعِیْدٍ فَعَادَ فَدَفَعَ فِیْ نَحْرِهٖ اَشَدَّ مِنَ الدَّفْعَةِ الْاُوْلٰی فَمَثَلَ قَائِمًا فَنَالَ مِنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ ثُمَّ زَاحَمَ النَّاسَ فَخَرَجَ فَدَخَلَ عَلٰی مَرْوَانَ فَشَكٰی اِلَیْهِ مَالَقِیَ قَالَ وَدَخَلَ اَبُوْسَعِیْدٍ عَلٰی مَرْوَانَ فَقَالَ لَهٗ مَرْوَانُ مَالَكَ وَلِابْنِ اَخِیْكَ جَآءَ یَشْكُوْكَ فَقَالَ اَبُوْسَعِیْدٍ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِذَاصَلّٰی اَحَدُكُمْ اِلٰی شَیْءٍ یَّسْتُرُهٗ مِنَ النَّاسِ فَاَرَادَ اَحَدٌ اَنْ یَّجْتَازَ بَیْنَ یَدَیْهِ فَلْیَدْفَعْ فِیْ نَحْرِهٖ فَاِنْ اَبٰی فَلْیُقَاتِلْهُ فَاِنَّمَا هُوَشَیْطَانٌ۔ [بخاری : ۵۰۹، ۳۲۷۴، ابوداود : ۷۰۰]

ترجمه: دابوصالح سمان نه روایت دے چه زه دابوسعید سره ملګرے وُم، هغه مونځ لوستلو دجمعے په ورځ دَڅه څیز په سُتره کښ دخلقونه جُدا په دے کښ دابُومعیط دقوم یو ځوان راغے او هغه دهغه په مخکښ تیریدل غوښتل ابوسعید رضی الله عنه هغه په

سینه کښې اووَهُو هغه اوکتل خوبل طرفته ئې لار اونه مونده اوبیائې په دویم وار د هغه په مخکښې تیریدل غوښتل ، ابوسعید رضی الله عنه بیاپه زورسره یوګذار اووَهُو، هغه نیغ اودریدو اودَابوسعید رضی الله عنه سره ئې جنګ شروع کړو بیاخلق راغې اوهغه ئې منعه کړو، بیاهغه اووتو اومروان (چه کوم دمدینې حاکم وو) ته ئې شکایت اوکړو. ابوسعید رضی الله عنه دَمروان خواله لاړو، مروان اووے تاخه کړے دی چه ستادرور څوئ شکایت کوی. ابوسعید رضی الله عنه اووے، مادَرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے وو، کله چه یوبنده ستاسونه دَخه خیزپه ستره سره مونځ کوی اویوسړے دهغه مخې نه تیریدل اوغواړی (یعنی دسُترے اودمونځ کونکی په مینځ کښې) نو هغه دِپه سینه باندِ اووَهلے شِی، که چرے هغه اونه منی، نوبیادهغه سره جنګ اوکړه ولے چه هغه شیطن دے.

فائده : یعنی دَشیطان په وینا باند عمل کوی، اوپه منع کولو باندِ دبدے خبرے نه نه منع کیږی، یادشیطان په شان کار کوی، چه بنه خبره نه مَنی، یاپه خپله شیطان دے یعنی شریر اوخیره سَرَ، سرکش دے. داتمام دشیطان صفتونه دے.

(۱۱۳۰)عَنْ عَبْدَ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاكَانَ اَحَدُكُمْ يُصَلِّيْ فَلَايَدَ عُ اَحَدًا يَّمُرُّ بَيْنَ يَدَيْه فَاِنْ اَبٰى فَلْيُقَاتِلْهُ فَاِنَّ مَعَهُ الْقَرِيْنَ. [ابن ماجه : ۱۱۳۰]

ترجمه: دعبدالله ابن عمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه څوك ستاسو نه مونځ اداکوی نو څوك په خپل مخ کښې تیریدو ته مهٔ پریږدئ، که چرے هغه نه منی نودهغه سره جنګ اوکړئ ولے چه دهغه سره شیطان دے (یعنی چاته چه خدائے په قرآن کښې دَنُقَيِّضْ لَهٗ په آیت کښې قرین فرمایلے دے)

(۱۱۳۲)عَنْ بُسْرِ ابْنِ سَعِيْدٍ اَنَّ زَيْدَ ابْنَ خَالِدِنِ الْجُهَنِيَّ اَرْسَلَهٗ اِلٰى اَبِيْ جُهَيْمٍ اَيْسْاَلُهٗ مَاذَاسَمِعَ مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّيْ قَالَ اَبُوْجُهَيْمٍ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَوْيَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّيْ مَاذَاعَلَيْهِ لَكَانَ اَنْ يَّقِفَ اَرْبَعِيْنَ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَنْ يَّمُرَّ بَيْنَ

يَدَيْهِ قَالَ أَبُوْ النَّضْرِ لَا أَدْرِي قَالَ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً. ؟ [بخاری: ۵۱۰، ابوداود: ۷۰۱، ترمذی: ۳۳۶، نسائی: ۷۵۵، ابن ماجه: ۹۴۵]

ترجمه: دبُسربن سعید رضی الله عنه نه روایت دے چه هغه لره زید بن خالد جهنی اولیږلو ابو جهیم (عبدالله بن حارث بن صمه انصاری رضی الله عنه) ته ددے تپوس کولو په باره کښ چه رسول الله ﷺ دهغو بنده په باره کښ څه فرمائیلے دی چه هغه دمونځ کونکی په مخکښ تیرشی، ابو جهیم اووے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه که مونځ کونکی ته په مخکښ تیریدلو والاانسان دخپل وبال نه خبرشی، چه کوم وبال په ده باندِ دے البته که دڅلویښتو پورے په دغه ځائے اودریږی، نودابه غوره ګڼړی دمونځ کونکی په وړاندِ دتیریدو نه ابوانضر وئیلے دی چه زه پوهه نه یم چه څه ئے اوویل، څلویښت ورځی یامیاشتے یاکلونه۔

باب دنوّ المصلی من السترة:

باب: د مونځ ځائے ذ سترے سره قریب کیدل:

(۱۱۳۴) عَنْ سَهْلِ ابْنِ سَعْدِ نِ السَّاعِدِيِّ قَالَ كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرُّ الشَّاةِ. [بخاری: ۴۹۶، ابوداود: ۶۹۶]

ترجمه: دسهل بن سعد ساعدی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه په کوم ځائے دمانځه دپاره اودریدلو په هغے کښ اودقبلے ددیوال په مینځ کښ دومره ځائے وو چه چه یوه بزه پکښ وتلے شوه۔

فائده: نوهغه به دیوال ته ډیرنږدے اودریدلو دغه سنت دی چه مونځ کونکے حتی المقدور سترے ته نږدے اودریږی۔

(۱۱۳۵) عَنْ سَلَمَةَ وَهُوَ ابْنُ الْأَكْوَعِ أَنَّهُ كَانَ يَتَحَرَّى مَوْضِعَ مَكَانِ الْمُصْحَفِ يُسَبِّحُ فِيْهِ وَذَكَرَ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَحَرَّى ذٰلِكَ الْمَكَانَ وَكَانَ بَيْنَ الْمِنْبَرِ وَالْقِبْلَةِ قَدْرِ مَمَرِّ

الشّاةِ. [بخاری : ۴۹۷، ابو داود : ۱۰۸۲]

ترجمه: دَسلمه بن اکوع رضی الله عنه نه روایت دے هغه تلاش کوؤ دمصحف ځائے لره (یعنی کوم ځائے چه حضرتِ عثمان رضی الله عنه به مصحف ایخودَلو) هغوئ بیان کړے دے چه رسول الله ﷺ هغه ځائے لره تلاش کولو، اوهغه ځائے په مینځ دقبلے اومنبر کښې دَیوے بزے دَتیریدو دځائے مطابق وو۔

فائده : ددے حدیث نه معلومَه شوه چه په جماعت کښې دَمونځ اداکولو دَپاره په څه ځائے مقرره وَلو کښې قباحت نِشته دے په شرط ددے چه هغه ځائے دنورو ځایونو نه فضیلت لری ګڼی مکروهَه دے اودتدریس یاافِتاء دَپاره په ځائے مقرر کولو کښې قباحت نِشته دے۔

(۱۱۳۶)عَنْ يَزِيْدَ قَالَ كَانَ سَلَمَةُ يَتَحَرَّى الصَّلٰوةَ عِنْدَ الْاُسْطُوَانَةِ الَّتِيْ عِنْدَ الْمُصْحَفِ فَقُلْتُ لَهٗ يَااَبَامُسْلِمٍ اَرَاكَ تَتَحَرَّى الصَّلٰوةَ عِنْدَ هٰذِهِ الْاُسْطُوَانَةِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَتَحَرَّ الصَّلٰوةَ عِنْدَهَا. [بخاری : ۵۰۲، ابن ماجه : ۱۴۳۰]

ترجمه: دَیزید نه روایت دے سلمه رضی الله عنه به دهغے غوره کړے ستنے سره مونځ اداکولو چه هغه مصحف ته نزدے ده، ما هغه ته اووے، اے ابو مسلم! زه وینم چه په څه شان له کیدے شی تهٔ دَدغے ستنے په خواه کښې مونځ اداکوے، هغوئ (په جواب کښې) اووے چه مارسول الله ﷺ لره لیدلے وو، چه هغه په غور سره ددے ستنے په خواه کښې مونځ لوستلو۔

باب قدر ما يستر المصلى :

باب : مونځ کوونکی به څومره ستر پټوی :

(۱۱۳۷)عَنْ اَبِيْ ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ إِذَاقَامَ اَحَدُكُمْ يُصَلِّيْ فَإِنَّهٗ يَسْتُرُهٗ إِذَاكَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ اٰخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ اٰخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهٗ يَقْطَعُ صَلٰوتَهُ الْحِمَارُ

والْمَرْءَةُ وَالْكَلْبُ الْاَسْوَدُ قُلْتُ يَااَبَاذَرٍّ مَابَالُ الْكَلْبِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْاَحْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْاَصْفَرِ قَالَ يَاابْنَ اَخِيْ سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَمَاسَاَلْتَنِيْ فَقَالَ الْكَلْبُ الْاَسْوَدُ شَيْطٰنٌ.

[ابوداود : ۷۰۲، ترمذی : ۳۳۸، نسائی : ۷۴۹، ابن ماجه : ۹۵۲، ابن ماجه : ۹۵۲، ۳۲۱۰]

ترجمه : دَابوذر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه هرکله ستاسونه څوك دمانځ دلوستلو دپاره اودریږی اودَ هغه مخے ته دکجاوے دَورستی لرګی هومره برابر څه شے وی، نو هغه دپردے دَپاره نه دنګ) څه شے دهغه مخے ته نه وی، اوخرُ یابنځه یاتورسپے دهغه مخے ته لاړ شی، نو دهغه مونځ ماتیږی، ماوویے اے ابوذر رضی الله عنه دادَتور سپی څه خصوصیت دے ، که چرے سُور سپے وی یازیړ وی، هغوی (جوابًا) اووے اے زمَاوراره! مادَرسول الله ﷺ نه دغه شان تپوس اوکړو، نو هغه ﷺ اوفرمایل: تور سپے شیطان وی۔

فائده : تورسپے شیطان وی، یعنی شریر وی نووی رحمه الله وئیلی دی په دے مسئله کښی دعلمَاؤ اختلاف دے، بعضے وائی ددے څیزونو مخے ته په تیریدو سره مونځ ماتیږی، په بنځے اوخرُکښ شبه ده، دَمالِك رحمه الله ، ابو حنیفه رحمه الله ، شافعی رحمه الله ، اودجمهور علماؤ په نزد څه څیزپه مخکښ تللو سره مونځ نه ماتیږی، هغویٔ ددے حدیث تاویل کړے دے، چه دقطع صلوٰة نه مراد دهغه نقص دے نه اِبطال اوبعضو دادعوه کړے ده چه دقطع حدیث منسوخ دے بله داچه په حدیث "لَايَقْطَعُ الصَّلٰوةَ مَرُوْرُ شَيْءٍ" باندِ دادعوه ثابته کیدے نه شی، ولے چه دنسخ دپاره دتاریخ کیدل ضروری دی علاوه ددے نه حدیث "لَايَقْطَعُ الصَّلٰوةَ مَرُوْرُ شَيْءٍ" ضعیف دے انتهٰی

(۱۱۳۹)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْمَرْاَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ وَيَقِيْ ذٰلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ.

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دبنځے

اوخراوسپی په مخکښې ذتیریدو سره مونځ ماتیږي اوددې تولو نه بچاؤ په دې شکل کیدې شي، چه دمونځ کونکي به مخکښې څه څیز دکجاوې ذورستی لرګی برابره وی۔

باب الاعتراض بین یدی المصلی:

باب : د مونځ کوونکی مخې ته د اوده کیدو بیان :

(۱۱۴۰)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّیْ مِنَ اللَّیْلِ وَاَنَامُعْتَرِضَةٌ بَیْنَهٗ وَبَیْنَ الْقِبْلَةِ کَاعْتِرَاضِ الْجَنَازَةِ. [ابن ماجه : ۹۵۶]

ترجمه: دمؤمنانو دمور بی بی حضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دې چه رسول الله ﷺ به دشپې مونځ لوستلو اوزه به دقبلې په طرف دهغه په مخکښې حائل پروت وم لکه چه جنازه مخکښې حائله پرته وی۔

فائده : ددې حدیث نه هغه علماؤ استدلال کړې دې چه هغه وائي چه دښځې په مخکښې تلوسره مونځ نه ماتیږي، لیکن مونځ دښځې په مخکښې لوستلو ته ئې مکروهه وئیلې دی، ددې دپاره چه زړهٔ خفه نه شي، اودحضرت خبره بله وه، دویمه دا چه هغه وخت په کورکښې رنړا نه وه تیاره وه۔

(۱۱۴۱)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ کَانَ النَّبِیُّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ صَلٰوتَهٗ مِنَ اللَّیْلِ کُلَّهَا وَاَنَامُعْتَرِضَةٌ بَیْنَهٗ وَبَیْنَ الْقِبْلَةِ، فَاِذَا اَرَادَ اَنْ یُّوْتِرَ اَیْقَظَنِیْ فَاَوْتَرْتُ .

ترجمه: دمؤمنانو موربی بی حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها نه روایت دې چه رسول الله ﷺ به خپل دتهجد مونځ پوره اداکولو، اوزه به دهغه ﷺ مخې ته دقبلې په طرف حائله پرته وم، هرکله چه به هغه وتراداکول غوښتل نوزه به ئې ویخه کړم نومابه هم وتراوکړل۔

فائده : امام نووی رحمه الله وئیلې دی ددې حدیث نه دا خبره وتلې ده چه دوترمونځ داخروخت دشپې پورې ورستوکول مستحب دی اوکوم بنده لره چه په خپله دسترګو

غریدو یادبل په ویخه وَلو بانڊِ بهروسه وی، نو دهغه دپاره مستحب دی چه وتردَشپې په آخره حِصَه کښې اداکړی، اګرکه تهجّد نه کوی، ولې چه حضرت عائشې رضی الله عنها به تهجّد نه کولو، لکه څنګه چه ددې حدیث نه معلومیږی خودَوتر مونځ به ئې دحضور نبی کریم ﷺ سره لوستلو، اودکوم بنده چه دَویخیدو بهروسه نه وی، هغه دې دَماسخوتن دمانځه نه پس وِتراداکوی۔

(۱۱۴۲)عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ قَالَتْ عَآئِشَةُ مَايَقْطَعُ الصَّلٰوةَ قَالَ قُلْنَا الْمَرْءَةُ وَالْحِمَارُ فَقَالَتْ اِنَّ الْمَرْأَةَ لَدَآبَّةُ سُوْءٍ لَقَدْرَاَيْتُنِيْ بَيْنَ يَدَىْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُعْتَرِضَةً كَاعْتِرَاضِ الْجَنَازَةِ وَهُوَيُصَلِّىْ.

ترجمه: دعروه بن زبیرنه روایت دې حضرت عائشې رضی الله عنها اوویل چه مونځ دکوموخیزونو په مخکښې تلوسره ماتیږی، مونږه اووې، دښځې اوخَرِه مخکښې تلوسَره هغې اووې چه ښځه هُم یوبَدځناور دې زه به په خپله دَرسول الله ﷺ په مخکښې دجنازې په شان حائله پرته وُم، اوهغه به مونځ لوستلو۔

(۱۱۴۳)عَنْ عَآئِشَةَ وَذُكِرَ عِنْدَهَامَايَقْطَعُ الصَّلٰوةَ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ قَدْشَبَّهْتُمُوْنَا بِالْحَمِيْرِ وَالْكِلَابِ وَاللهِ لَقَدْرَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّىْ وَاِنِّىْ عَلَى السَّرِيْرِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ مُضْطَجِعَةٌ فَتَبْدُوْ لِىَ الْحَاجَةُ فَاَكْرَهُ اَنْ اَجْلِسَ فَاُوْذِىَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَنْسَلُّ مِنْ عِنْدِ رِجْلَيْهِ.

ترجمه: دَمؤمنانو دَمور بی بی حضرت عائشې رضی الله عنها په مخکښې ذکراوشو، چه سپې اوخَراوښځه چه مونځ کونکی ته په مخکښې تیرشی نو مونځ مَاتیږی، هغوئ اووې، چه تاسونږ لره دَخرو اودَسپو برابر کړلو، په خدائې مِ دِقسم وی چه ماپخپله لیدلې دې چه رسول الله ﷺ مونځ لوستلواوزه دهغه په مخ کښې په تخت بانڊِ دَقبلې په طرف بانڊِ ملاسته وُم، ماته چه به حاجت کیدو، نودهغه په مخکښې کیناستل اوهغه ﷺ لره

تکلیف ورکول به ماته بَد ښکاریدل نوزه به دتخت دخپو سره په خوا کښې روغوندِ اوخوئیدَم (یعنی کوزه شوم)۔

(۱۱۴۴)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ عَدَلْتُمُوْنَا بِالْكِلَابِ وَالْحُمُرِ لَقَدْ رَأَيْتُنِيْ مُضْطَجِعَةً عَلَى السَّرِيْرِ فَيَجِيْءُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَيَتَوَسَّطُ السَّرِيْرَ فَيُصَلِّيْ فَأَكْرَهُ اَنْ اَسْنَحَهُ فَاَنْسَلُّ مِنْ قِبَلِ رِجْلَيِ السَّرِيْرِ حَتّٰى اَنْسَلَّ مِنْ لِحَافِيْ. [بخاری: ۵۱۱، ۵۱۴]

ترجمه: دمؤمنانو موربی بی حضرت عائشې رضی الله عنها وئیلې دی تاسو مونږ دسپو اوخَرو برابر کړو، حالانکه ماپه خپله خپل ځان په تخت باندِ ملاست لیدلے دے بیارسول الله ﷺ به راتلو اودتخت په مینځ کښې به ئې مونځ لوستلو، ماته به دهغه په مخکښې غوړیدل بدمعلو میدل نوزه بَه دَتخت نه دخپو په طرف اوخوئیدم اودِلاف نه به بهرُرا اووتم۔

(۱۱۴۵)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ اَنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَرِجْلَايَ فِيْ قِبْلَتِهٖ فَاِذَا سَجَدَ غَمَزَنِيْ فَقَبَضْتُ رِجْلَيَّ وَاِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا قَالَتْ وَالْبُيُوْتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيْهَا مَصَابِيْحُ.

ترجمه: دَمؤمنانو دَمورحضرتِ عائشې رضی الله عنها نه روایت دے چه زه به درسول الله ﷺ په مخکښې اوده وُم زماخپے به دهغه مخے ته دَقبلے په طرف وے نو کله چه به هغه ﷺ سجده کوله نوزماخپے به ئې دباؤ کړے مابه خپے راغونډے کړے، بیاچه به هغه کله اودریدو نو مابه خورے کړلے، حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه په دغه ورځو کښې زمونږ په کور کښې چراغ نه وو۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دښځے سره په لګیدو باندِ اُودس نه ماتیږی، اودَجمهور علماؤ په نزدماتیږی هغه داتاویل کوی، چه دالګیدل دکپړے وغیره دَپاسه وی په دے سره اودس نه ماتیږی۔

(۱۱۴۶)عَنْ مَيْمُوْنَة زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه واله وسلم قالتْ كان رَسُوْلُ الله صلى الله عليه واله وَسَلَّم يُصَلِّيْ وَاَنَاحِذَآءَهُ وَاَنَاحَائِضٌ وَرُبَّمَااَصَابَنِيْ ثَوْبُهُ اِذَاسَجَد. [بخاری : ۳۳۳، ۳۷۹، ۵۱۷، ۵۱۸، ابوداود : ۶۵۶، ابن ماجه : ۱۰۲۸]

ترجمه: دَمؤمنانو مور حضرت ميمونے رضی الله عنها نه روايت دے رَسول الله ﷺ به مونځ لوستلو اوزۀ به دحيض په حَالت كښ دهغه مخے ته وَم، اوكله به داسے هُم اوشوه چه دهغه كپړے به زمادبدن سره لګيده كله چه به هغه سجده كوله۔

(۱۱۴۷)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ مِنَ اللَّيْلِ وَاَنَااِلَى جَنْبِهِ وَاَنَاحَائِضٌ وَّعَلَيَّ مِرْطٌ وَّعَلَيْهِ بَعْضُهُ اِلَى جَنْبِهِ. [ابوداود : ۳۷، نسائی : ۷۶۷، ابن ماجه: ۶۵۲]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روايت دے چه رسول الله ﷺ به دشپے مونځ لوستلو اوزه به دَحيض په حالت كښ دهغه دَډډے په طرف وُم اوزمابه يو څادر په سَرُوو، دهغے نه به يوه ټكره په هغه باندِ هُم وه۔

فائده : اِمام نووی رحمه الله وئيلے دی چه كه چرے ښځه دمونځ كونكی ډډے ته ولاړه وی نو مونځ نه باطليږی دغه زمونږه اودَاكثرو علماؤ مذهب دے اودَابو حنيفه رحمه الله په نزدمونځ باطليږی، اودا هم ثابته شوه چه دځائضے ښځے جامے پاكے دی، مګر هغه ځائے كوم ځائے چه وينه لګيدلے وی يانوره څه پليتی وی البته هغه نجس دے ، اودا هم ثابته شوه چه دَحائضے په مخكښ مونځ لوستلے كيږی، اويوه كپړه چه څه په حائضه باندِ وی اوڅه په مونځ كونكی باندِ نو هُم څه قباحت نِشته دے۔

بَابُ الصَّلٰوةِ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ وَصِفَةِ لُبْسِهِ۔

باب: په يوه كپړه كښ دمونځ لوستلونان اودهغے داغوستلوطريقه۔

(۱۱۴۸)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ سَائِلًا سَاَلَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلٰوةِ فِی الثَّوْبِ الْوَاحِدِ فَقَالَ اَوَلِكُلِّكُمْ ثَوْبَانِ. [بخاری : ۳۵۸، ابوداود : ۶۲۵، نسائی : ۷۶۲]

ترجمه: دَابو هُریره رضی الله عنه نه روایت دے چه یو سړی درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو ولے په یوه کپړه (لکه تهبند) اغوستوسره مونځ درست دے هغه ﷺ اوفرمایل ولے ستاسو نه دهرسړی سره دوه کپړے دی۔

فائده: یعنی داسے ډیرخلق دی چه دهغوئ سره دیوے کپړے نه سیوا بله کپړه نه وی، اومونځ خو په تولو باندِ فرض دے نو په یوه کپړه کښ به ضرور مونځ درست وی، په دے مسئله کښ دچا اختلاف نشته البته دابن مسعود رضی الله عنه نه ددے خلاف منقول دے خودهغے سند نه معلومیږی، اوپه دے خبره باندِ اِجماع ده چه مونځ په دوو کپړو کښ غوره دے، لیکن رسول الله ﷺ اوصحابه کرامو رضی الله عنهم په یوه کپړه کښ هُم مونځ لوستے دے۔

(۱۱۵۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ نَادٰی رَجُلُ نِ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَیُصَلِّیْ اَحَدُنَا فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ فَقَالَ اَوَ کُلُّکُمْ یَجِدُ ثَوْبَیْنِ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے یو سړی رسول الله ﷺ ته آواز اوکړو ولے زمونږ نه څوك په یوه کپړه کښ مونځ لوستلے شِی ؟ هغه ﷺ اوفرمایل ولے ستاسو نه دهریو سره دوه کپړے دی۔

(۱۱۵۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَایُصَلِّیْ اَحَدُکُمْ فِی الثَّوْبِ الْوَاحِدِ لَیْسَ عَلٰی عَاتِقِهٖ مِنْهُ شَیْءٌ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه ستاسو نه ڈخوك په یوه کپړه کښ په دے شان هاندِ مونځ نه لولی چه دهغه په اوګه باندِ څه نوی۔

فائده: ولے چه که چرے اوګه باندِ کپړه نه وی، نو احتمال دے دسترپکولاویدو که په لاس سره ئے منع کوی نو دَلاسو تړلو په سنتو کښ خلل راځی اودا مُمانعت دابو حنیفه رحمه الله اوشافعی رحمه الله ، اومالك رحمه الله په نزد تنزیهی دے که چرے څوك په یوه

کپړه کښې په دې شان سره مونځ کول چه په اوګوباندې نے څه نوی نو مونځ به مکروهه وی خو باطل به نه وی اودامام احمد رحمه الله اوبعضے سلفو په نزدکه چرے په اوګوباندې دکپړے ایخودلو ګنجائش وو اوکینخوده نو مونځ به صحیح نه وی اوپه یوروایت کښې داحمد رحمه الله نه داسے دی چه مونځ صحیح کیږی لیکن ګنهګاربه وی۔

(۱۱۵۲)عَنْ عُمَرَ ابْنِ اَبِیْ سَلَمَةَ قَالَ رَأَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ مُّشْتَمِلًا بِهٖ فِیْ بَیْتِ اُمِّ سَلَمَةَ وَاضِعًا طَرَفَیْهِ عَلٰی عَاتِقِهٖ. [بخاری : ۳۵۴،۳۵۵، ۳۵۶، ترمذی : ۳۳۹، نسائی : ۷۶۳، ابن ماجه : ۱۰۴۹]

ترجمه : دعمربن ابوسلمه رضی الله عنه نه روایت دے چه مارسول الله ﷺ لره اولیدو چه هغه دام سلمه رضی الله عنها په کور کښې یوه کپړه اغوستلے وه اومونځ ئے لوستلو، اودکپړے دواړه سرونه دهغه ﷺ په اوګوباندې وو۔

(۱۱۵۳)عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ عَنْ اَبِیْهِ بِهٰذَا غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ مُتَوَشِّحًا وَلَمْ یَقُلْ مُشْتَمِلًا. [راجع: ۱۱۵۲]

ترجمه : دغه ... دے څنګه چه پورته ذکر شو په دے کښې دادی چه هغه ﷺ دهغه کپړے سره توشح اوکړه۔

فائده : نووی ونیلے دی توشح دادے چه دکپړے کومه غاړه چه په ښی مټ باندې وی هغے لره دګس لاس لاندې بوځی، اوکوم چه په ګس مټ باندې وی هغے لره دښی لاس لاندې بوځی، اوبیادواړو کنارو لره یوځائے په سینه باندې اوتړی۔

(۱۱۵۴)عَنْ عُمَرَ ابْنِ اَبِیْ سَلَمَةَ قَالَ رَأَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ فِیْ بَیْتِ اُمِّ سَلَمَةَ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ قَدْ خَالَفَ بَیْنَ طَرَفَیْهِ.

ترجمه : دعُمربن ابن ابی سلمه رضی الله عنه نه روایت دے چه مادمؤمنانو دمور بی بی ام سلمه رضی الله عنها په کور کښې رسول الله ﷺ لره په یوه کپړه کښې په مونځ لوستلو باندې اولیدو، دهغے په دواړو کنارو کښې هغه ﷺ خلاف کړے وو۔

فائده : یعنی بنی کنارے گس طرفته اوگسے لره نے بنیٔ طرفته بوتللے وه، لکه چه پورته بَیان شو۔

(۱۱۵۵)عَنْ عُمَرَ ابْنِ اَبِیْ سَلَمَةَ قَالَ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ مُلْتَحِفًا مُخَالِفًا بَیْنَ طَرَفَیْهِ زَادَ عِیْسَی ابْنُ حَمَّادٍ فِیْ رِوَایَتِهٖ قَالَ عَلٰی مَنْکِبَیْهِ. [ابو داود : ۶۲۸]

ترجمه : دعمربن ابی سلمه رضی الله عنه نه روایت دے چه مَارسول الله ﷺ لره په یوه کپړه کښې په مونځ لوستلو باندِ اولیدُو هغه ﷺ هغے لره اغوستے وه اودَهغه (کپړے) په دواړو غاړوکښې مخالفت وو۔

(۱۱۵۶)عَنْ جَابِرٍ قَالَ رَاَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهٖ.

ترجمه : دَجابررضی الله عنه نه روایت دے چه مارسول الله ﷺ لره په یوه توشح کړے کپړه کښې په مونځ لوستلو باندِ لیدلے دے۔ (دتوشح معنی "۹۹" بَیان کړے ده)

(۱۱۵۷)عَنْ اَبِی الزُّبَیْرِ الْمَکِّیْ حَدَّثَهٗ اَنَّهٗ رَاٰی جَابِرَ ابْنَ عَبْدِ اللهِ یُصَلِّیْ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهٖ وَعِنْدَهٗ ثِیَابُهٗ وَقَالَ جَابِرٌ اِنَّهٗ رَاٰی رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَصْنَعُ ذٰلِکَ.

ترجمه : دَابوالزبیرمکی نه روایت دے چه هغویٔ جابر رضی الله عنه لره په یوه کپړه کښې توشح کړے په مانځه لوستو اولیدو حالانکه دهغویٔ سره کپړے موجود وے، (نو هغویٔ داسے ددے دَپاره اوکړل چه جواز معلوم وی) اوجابر رضی الله عنه اووے چه مارسول الله ﷺ لره په داسے کولو لیدلے دے۔

(۱۱۵۹)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ دَخَلَ عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰله وسلم فَرَاَیْتُهٗ یُصَلِّیْ عَلٰی حَصِیْرٍ یَسْجُدُ عَلَیْهِ قَالَ وَرَاَیْتُهٗ یُصَلِّیْ فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهٖ. [ترمذی : ۳۳۲، ابن ماجه : ۱۰۲۹، وانظر فی مسلم : ۱۵۰۵]

ترجمه : دَابوسعید خدری رضی اللهعنه نه روایت دے چه هغه دَرسول الله ﷺ خوا له لاړو، اواوئے لیدل چه هغه ﷺ په یوپوزکی باندِ مونځ لوستلو په هغے باندِئے سجده کوله، او

اوئے لیدو هغه لره په یوه کپړه کښې په مونځ کولو چه توشح نے کړے وو په هغے سره۔

كتابُ المَساجد ومواضع الصّلوة

د جماعتونو او د مانځه د ځایونو بیان۔

(۱۱٦۱)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ قَالَ قُلْتُ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَیُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِی الْاَرْضِ اَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ اَیٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْاَقْصٰی قُلْتُ کَمْ بَیْنَهُمَا قَالَ اَرْبَعُوْنَ سَنَةً وَاَیْنَمَا اَدْرَکَتْکَ الصَّلٰوةُ فَصَلِّهْ فَهُوَ مَسْجِدٌ وَفِیْ حَدِیْثِ اَبِیْ کَامِلٍ ثُمَّ حَیْثُمَا اَدْرَکَتْکَ الصَّلٰوةُ فَصَلِّهْ فَاِنَّهٗ مَسْجِدٌ. [بخاری : ۳۳٦٦، ۳۴۲۵، نسائی : ٦۸۹، ابن ماجه : ۷۵۳]

ترجمه : دَابو ذر رضی الله عنه نه روایت دے ماعرض اوکړو یارسول الله ! په زمکه کښې دټولو نه مخکښې کوم مسجد جوړشوے دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمایل مسجد حرام (یعنی خانه کعبه) ماتپوس اوکړو بیا کوم یو؟ حضرت ﷺ اوفرمایل مسجد اقصی (یعنی بیت المقدس) ماتپوس اوکړو ددے دواړو جماعتونو دجوړید په مابین کښې څومره زمانه ده؟ حضرت ﷺ اوفرمایل دڅلویښتو کالو، اوتاسو ته څو چه کوم ځائے دمانځه وخت راشی هلته لولئ هغه مسجد دے۔

فائده : امام نووی رحمة الله علیه وئیلے دی ددے حدیث نه داوتلے دی چه په تمامو مقاماتو کښې مونځ درست دے مگر هغه ځایونه ترے نه مستثنیٰ دی چه هلته دمانځه دَاداکولو مُمَانعت راغلے دے لکه قبرستان یادیران نجس مقام وغیره، یادَاوښانو دَلوسیدو ځائے یاپه سرك کښې یاپه حمام کښې۔

(۱۱٦۲)عَنْ اِبْرَاهِیْمَ ابْنِ یَزِیْدَ التَّیْمِیِّ قَالَ کُنْتُ اَقْرَأُ عَلٰی اَبِی الْقُرْاٰنَ فِی السُّدَّةِ فَاِذَا قَرَأْتُ السَّجْدَةَ سَجَدَ فَقُلْتُ لَهٗ یَااَبَتِ اَتَسْجُدُ فِی الطَّرِیْقِ قَالَ اِنِّیْ سَمِعْتُ اَبَاذَرٍّ یَقُوْلُ سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ اَوَّلِ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِی الْاَرْضِ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ اَیٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْاَقْصٰی قَالَ کَمْ بَیْنَهُمَا قَالَ اَرْبَعُوْنَ عَامًا ثُمَّ الْاَرْضُ لَکَ مَسْجِدٌ فَحَیْثُ مَااَدْرَکَتْکَ الصَّلٰوةُ فَصَلِّ.

ترجمه: دَابراهیم بن یزید تیمی نه روایت دے چه مابه خپل پلار ته قران اُوَرولو په سده کښې (سده هغه مقام چه هغه دجماعت نه خارج وی دَدروازے نه بَهَرُ چه هلته خلق کینی خرید وفروخت اوخبرے اترے کوی اودنسائی په روایت کښې سکه دے یعنی په لاره کښې) هرکله چه به مادسجده آیت لوستونو هغه به سجده کوله ما هغه ته اووے اے پلاره تهٔ په لاره کښې سجده کوے، هغوئ اووے مادَابوذر رضی الله عنه نه اوریدلے دی هغه وئیلے وو چه مادَرسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو چه په زمکه کښې دټولونه مخکښې کوم مسجد جوړشوے دے حضرت اوفرمایل چه مسجد حرام ماتپوس اوکړو چه بیاکوم یوجوړشوے دے حضرت ﷺ اوفرمایل مسجدِاقصٰی ماتپوس اوکړو په دے دواړو کښې څوکاله فرق دے؟۔

فائده: کله چه مونځ لوستل درست وی نوسجده هم درسته وی نووی رحمه الله وئیلے دی په استاذ اوشاګرد بانډِ چه هغه قرآن لولی اوورته بنائی دسجدے په آیت کښې سجده شته دے یانه، په دے کښې دعلماؤ اِختلاف دے دبعضوپه نزد باندے شته۔

(۱۱۶۳)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ الْاَنْصَارِیِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اُعْطِیْتُ خَمْسًا لَمْ یُعْطَهُنَّ اَحَدٌ قَبْلِیْ کَانَ کُلُّ نَبِیٍّ یُبْعَثُ اِلٰی قَوْمِهٖ خَاصَّةً وَّبُعِثْتُ اِلٰی کُلِّ اَحْمَرَوَاَسْوَدَ وَاُحِلَّتْ لِیَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تُحِلَّ لِاَحَدٍ قَبْلِیْ وَجُعِلَتْ لِیَ الْاَرْضُ طَیِّبَةً طَهُوْرًا وَّمَسْجِدًا فَاَیُّمَا رَجُلٍ اَدْرَکَتْهُ الصَّلٰوةُ صَلّٰے حَیْثُ کَانَ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ بَیْنَ یَدَیْ مَسِیْرَةِ شَهْرٍ وَّاُعْطِیْتُ الشَّفَاعَةَ. [بخاری: ۳۳۵، ۴۳۸، ۳۱۲۲، نسائی: ۴۳۰، ۷۳۰]

ترجمه: دَجابر بن عبدالله انصاری رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمایلے دی ماته پنځه خیزونه میلاؤ شوے دی چه هغه زمانه مخکښې یوپیغمبر ﷺ ته هُم نه وُو میلاؤ شوی یوخوداچه هرپیغمبر ﷺ خاص خپل قوم طرفته لیږلے شوے وو، اوزه سُوْر اوتور دهرسړی طرفته رالیږلے شوے یَمُ (دَیځو ملکونو خلق سره (سُرخ) دی اودګرمو

ملکونو خلق تور دی نو مطلب دادے چه زمانبوَت عام دے دیو ملك سره خاص نه دے) اوماته غنیمت (یعنی دجهاد دلوټ مال) حلال کړے شوے دے اوزمانه مخکښې دچادپاره حلال نه وو، اوزمادپاره ټوله زمکه پاکه اوپاکولو والاده، بیا چه کوم سړی ته کوم ځائے دمانځه وخت راشی هغه دِهلته مونځ کوی، اوماته مدد راکړے شوے دے دَرُعب نه چه هغه دَیو ے میاشتے په فاصله باندِ پریوتے دے (یعنی زمارعب دَیوے میاشتے په لاره سَره پرے وُځی) اوماته شفاعت راکړے شوے دے۔

فائده: زمادپاره ټوله زمکه پاکولو والاشوے ده دادلیل دے دامام مالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله چه تیمم دزمکے په جنس سره درست دے لکه ګټه خښته اوچونه وغیره دخاوړے خصُوصیت نه دے، اوماته شفاعت راکړے شوے دے یعنی شفاعتِ عام چه هغه به دمحشروالاؤ دپریشانئ په وخت وی اوپه هغه وخت چه ټول پیغمبرانﷺ خلقو له جواب ورکړی، ګنی شفاعت خاص خوبه نورخلق هُم کوی، یَامراد هغه شفاعت دے چه هغه به نه رَدکیږی یاهغه شفاعت دے چه هغه بَه دَرتئ برابر دَایمان والادپاره هُم فائده مند وی۔

(۱۱۶۵)عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فُضِّلْنَا عَلَى النَّاسِ بِثَلَاثٍ جُعِلَتْ صُفُوْفُنَا كَصُفُوْفِ الْمَلٰئِكَةِ وَجُعِلَتْ لَنَا الْاَرْضُ كُلُّهَامَسْجِدًا وَّجُعِلَتْ تُرْبَتُهَا طَهُوْرًا اِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَآءَ وَذَكَرَ خَصْلَةً اُخْرٰى.

ترجمه: دحذیفه رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول اللهﷺ فرمائیلی دی مونږ خلقوته په نورو خلقو باندِ دَدریو خبروپه وجه سره فضیلت میلاؤ شوے دے (۱) زمونږ صفونه دفرښتو دَصفونو پشان کړلے شوے دی، اوزمونږ دپاره تمامَه زمکه دمانځه ځائے دے اودزمکے خاؤره مونږلره پاکولووالاده هرکله چه اوبَه نه میلاوِیږی، اویوه خبره ئے بَله بیان کړه۔

فائده : اِمام نووی رحمة الله علیه وئیلی دی هغه دریمه خبره دَنسائی په روایت کښ داده چه ماته دسورت بقرے آخرے آیتونه دعرش دلاندِ نه میلاو شوے دی، اوزمانه مخکښ یونبی ته نه دی میلاؤ شوی اونه به میلاؤ شی۔

(۱۱۶۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ فُضِّلْتُ عَلَی الْاَنْبِیَآءِ بِسِتٍّ اُعْطِیْتُ جَوَامِعَ الْکَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَاُحِلَّتْ لِیَ الْغَنَآئِمُ وَجُعِلَتْ لِیَ الْاَرْضُ طُهُوْرًا وَّمَسْجِدًا وَّاُرْسِلْتُ اِلَی الْخَلْقِ کَآفَّةً وَّخُتِمَ بِیَ النَّبِیُّوْنَ. [ترمذی : ۱۵۵۳، ابن ماجه : ۵۶۷،]

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رَسول الله ﷺ فرمائیلی دی ماله دَشپږو خبرو په وجه سره په نورو پیغمبرانو علیهم السلام فضیلت راکړے شوے دے (۱) یوخو ماته هغه کلام میلاؤ شوے دے چه په هغے کښ الفاظ لږ اومعانے ډیرے دی۔ (یعنی کلام الله یاپخپله دحضور ﷺ کلمات) (۲) اوماته مدد راکړے شوے دے په رُعب سره (۳) اوماته غنیمتونه حلال کړے شوے دی۔ (٤) اوزمادپاره تمامه زمکه پاکولو والا اودَمانځه ځائے شوے دے (۵) اوزه دتمامو مخلوقاتو طرفته (خواه که هغه پیریان وی، یابُنیادم، دعربو وی یادعَجَمو) رالیږلے شوے یم۔ (٦) اوپه مابانِدِ نبوّت ختم کړے شوے دے۔

فائده : اوس زمانه پس په دنیا کښ یونبی، نوی کتاب یاشریعت راوړلو والاراتلونکے نِشته دے، حضرت عیسی علیه السلام به بے دشك نه قیامت ته نزدے راځی خو هغه به دتمام دین په خبرو کښ زمونږ دَپیغمبر ﷺ تابع وی۔

(۱۱٦۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الْکَلِمِ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَبَیْنَا اَنَا نَآئِمٌ اُتِیْتُ بِمَفَاتِیْحِ خَزَآئِنِ الْاَرْضِ فَوُضِعَتْ فِیْ یَدَیَّ قَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ فَذَهَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَنْتُمْ تَنْتَثِلُوْنَهَا. [نسائی : ۳۰۸۹]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی ماته الله تعالی هغه خبرے راکړے اوراواوئے لیږلم چه په هغے کښ الفاظ لږ اومعانے ډیرے دی، اوماته مدد

میلاؤ دے په رعب سره، اوزۀ یو ځل اوده شوے وم، په دے کښې دزمکے دخزانو کنجیانے راوړے شوے اوزما په لاس کښې کیخودے شوے ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ خو تشریف یوړلو او تاسو دَزمکے خزانے راوباسے۔ (یعنی دملکونو ملکونه فتح کوے، لوده هغه ځائے تمام دولتونه راوړے)

(۱۱۷۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ عَلَى الْعَدُوِّ وَاُوْتِیْتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَبَیْنَا اَنَانَآئِمٌ اُتِیْتُ بِمَفَاتِیْحِ خَزَآئِنِ الْاَرْضِ فَوُضِعَ فِیْ یَدَیَّ

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه ماته په دشمن باندِ مدد میلاؤ شوے چه په هغے کښې الفاظ کم دی خو معانے ډیرے دی اوزه یو ځل اوده شوے وم په دے دَزمکے دَخزانو کنجیانے راوړلے شوے اوزما په لاس کښې کیښودے شولے۔

باب ابتناء مسجد النبی ﷺ:

دَ مسجد نبوی تعمیر:

(۱۱۷۳)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِیْنَةَ فَنَزَلَ فِیْ عُلْوِ الْمَدِیْنَةِ فِیْ حَیٍّ یُقَالُ لَهُمْ بَنُوْعَمْرِو ابْنِ عَوْفٍ فَاَقَامَ فِیْهِمْ اَرْبَعَ عَشْرَةَ لَیْلَةً ثُمَّ اِنَّهٗ اَرْسَلَ اِلٰى مَلَاَ بَنِی النَّجَارِ فَجَآءُوْا مُتَقَلِّدِیْنَ بِسُیُوْفِهِمْ قَالَ فَكَاَنِّیْ اَنْظُرُاِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ وَاَبُوْبَكْرٍ رِدْفُهٗ وَمَلَاُ بَنِی النَّجَارِ حَوْلَهٗ حَتّٰى اَلْقٰى بِفِنَآءِ اَبِیْ اَیُّوْبَ قَالَ فَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ حَیْثُ اَدْرَكَتْهُ الصَّلٰوةُ وَیُصَلِّیْ فِیْ مَرَابِضِ الْغَنَمِ ثُمَّ اِنَّهٗ اُمِرَ بِالْمَسْجِدِ قَالَ فَاَرْسَلَ اِلٰى مَلَاَبَنِی النَّجَارِ فَجَآءُوْا فَقَالَ یَابَنِی النَّجَارِ ثَامِنُوْنِیْ بِحَائِطِكُمْ هٰذَا قَالُوْا لَاوَاللّٰهِ مَانَطْلُبُ ثَمَنَهٗ اِلَّا اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى قَالَ اَنَسٌ فَكَانَ فِیْهِ مَااَقُوْلُ كَانَ فِیْهِ نَخْلٌ وَقُبُوْرُ الْمُشْرِكِیْنَ وَخِرَبٌ فَاَمَرَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالنَّخْلِ فَقُطِعَ وَبِقُبُوْرِ الْمُشْرِكِیْنَ فَنُبِشَتْ وَبِالْخِرَبِ فَسُوِّیَتْ قَالَ فَصَفُّوْا النَّخْلَ قِبْلَةً وَّجَعَلُوْا عِضَادَتَیْهِ حِجَارَةً قَالَ فَكَانُوْا یَرْتَجِزُوْنَ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَعَهُمْ

وَهُمْ يَقُولُونَ اللّٰهُمَّ لَاخَيْرَ اِلَّاخَيْرُ الْاٰخِرَةِ فَانْصُرِ الْاَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ.

ترجمه: دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روایتِ دے چه رسول الله ﷺ مدینے ته تشریف راوړو، نودښهرپه یواوچته حِصّه کښې په یوه محله کښې کوز شو چه هغے ته دبنی عمرو بن عوف محله وائی هلته څوارلس ورځے پاتے شو، بیاحضور ﷺ دبنی نجار په خلقوپسے قاصِد اولیږلو، هغوئ دخپلوویستلو تورو سره راغلل، انس رضی الله عنه وائی ګویازه دغه وخت رسول الله ﷺ له وینم چه هغه په خپله اوښه باندِ وو، او ابوبکر رضی الله عنه دَهغه ﷺ نه ورستووو، اودبنونجار خلق دهغه دَابوایُوب دکور په غولی، کښې کوزشو، نورسول الله ﷺ چه به کوم ځائے دمانځه وخت کیدوهلته به ئے مونځ لوستلو اودَبزو دَاوسیدو په ځائے کښې به ئے هُم مونځ لوستلو، (ولے چه بزے غریبے وی دَهغوئ نه دایَرَه نشته دے چه هغه به تنګول اوکړی) ددے نه پس هغه ﷺ ته دجماعت جوړولو حُکم ورکړے شو، نودبنونجار خلقولره ئے رااوغوښتل هغه راغلل حضور ﷺ هغوئ ته اوفرمایل تاسوخپل باغ زماپه لاس خرخ کړئ، هغوئ اووے په الله تعالی قسم مونږ خوددے باغ قیمت نه اخلو مونږ دالله تعالی نه ددے بدله غواړو، (یعنی داٰخرت ثواب غواړو مونږ ته روپئ پکار نه دی) انس رضی الله عنه وائی په دغه باغ کښې چه کوم څیزونه وو هغے لره زه وایَم، په هغے کښې دکجورو اونے وے، اودَمشرِکانو قبرونه وو، اوکنډرونه وو، حضرت حکم اوکړو نوونے، اووهلے شوے اودَمشرِکانو قبرونه ئے اوکنستل، اواونے غورځول، اوکنډرونه ئے هَموار کړل، اودَونو لرګی دقبلے په طرف کیښودے شول، اودَ دروازے دواړه طرفته ئے ګټے اولګولے هرکله چه دغه کار شروع شو، نوصحابه و رضی الله عنهم به رَجز(یعنی شعر) لوستلواورسول الله ﷺ هُم دهغوئ سره وو، اوخلقوبه دا وئیلو یاالله نیکی اوغوره والے خوداٰخرت نیکی اوغوره والے دے ته دانصارو اومهاجرینو مدد اوفرمائے (داترجمه دهغه موزون کلام ده چه په حدیث کښې په عَرَبِیَ ژبه کښې دے۔)

فائده : مونږ دالله پاك نه دهغې بدله غواړو ، نووي رحمه الله وئيلي دي داحديث هغه شان مشهور دے په صحيحين وغيره كښې ليكن مُحمّد بن سعد رحمه الله په طبقات كښې دَواحدي رحمه الله نه نقل كړے دے چه رسول الله ﷺ هغه باغ لره په لس ديناره بانډې واخستو، اوابوبكر رضي الله عنه هغه دينارونه اداكړل۔

هغه ﷺ حكم اوكړو نوونې كټ كړلې شوے اودمشركانو قبرونه ئے اوكنستل او اوغورځولے شول، نووي رحمه الله وائي ددے حديث نه داوتلے دي چه دميوه دارو وُنو پريكول دځه ضرورت په وخت درست دي لكه دلرګی ضرورت وي يانور وُنې دهغې په بدله لګول منظور وي يادهغې دغورځيدو يَرَه وي يادجماعت جوړلو ضرورت وي، يادكافرانو په ملك كښې ئے هغوئ لره دسزاء وركولو دپاره پرے كوي، دغه شان دزړو قبرونو كنستل اوهركله چه هغه خاؤره چه په هغې كښې وينه اوزَوَه دمرده ميلاؤ شوے وي رااوباسي او اوغورځولے شي نوپه هغه زمكه كښې مونځ درست دے، اوهغې لره جماعت كولے شي، ددے حديث نه داهم معلومه شوه چه دقبرستان زمكه دَمالك په ملكيت كښې راتلے شي، اوهغه مالك هغې لره خرخولے شي، په شرط ددے چه دغه زمكه ئے وقف كړے نه وي دمقبرے دَپاره۔

هركله چه دا(يعني دتعمير) كار شروع شولو، نوصحابَه ؤ رضي الله عنهم به رجز لوستلو، يعني شعر ګوني به ئے كوله ددے دپاره چه په مشقت كښې آساني راشي۔ علماؤ وئيلے دي چه كه چرے كلام موزون وي نودهغې به شعرنه وائي دكومے پورے چه دلوستلو والا دشعر دلوستلو نيت نه وي، اوپه دغه سبب سره بعضے موزون كلام خوپه خپله درسول الله ﷺ نه مروي دے، خو هغه اشعار نه دي ولے چه اشعار ويل په هغه بانډې حرام وو۔

(۱۱۷۴) عَنْ اَنَسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ فِيْ مَرَابِضِ الْغَنَمِ قَبْلَ اَنْ يُّبْنَى الْمَسْجِدُ. [بخاری : ۲۳۴، ۴۲۹، ترمذی : ۳۵۰]

ترجمه: دَانس رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ به دجماعت دجوړیدو نه وړاندِ دبزو دَاوسیدو په ځائے کښ مونځ ورکولو۔

فائده: امامِ نووی رحمه الله وئیلے دی امامِ احمد رحمه الله، اوامام مالك رحمه الله ددے حدیث نه استدلال کړے دے چه دکوم ځناور غوښه حلاله ده دهغه ځناور متیازے اوغوشان پاك دی۔

بَابُ تَحْوِيلِ الْقِبْلَةِ مِنَ الْقُدْسِ اِلَى الْكَعْبَةِ۔

باب: دبیت المقدس دطرفنه دخانه کعبے دطرف قبله کیدل۔

(۱۱۷۶) عَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ اِلٰى بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا حَتّٰى نَزَلَتِ الْاٰيَةُ الَّتِىْ فِى الْبَقَرَةِ حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وَجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ فَنَزَلَتْ بَعْدَ مَاصَلَّى النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فَانْطَلَقَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ فَمَرَّ بِنَاسٍ مِّنَ الْاَنْصَارِ وَهُمْ يُصَلُّوْنَ فَحَدَّثَهُمْ بِالْحَدِيْثِ فَوَلُّوْا وُجُوْهَهُمْ قِبَلَ الْبَيْتِ.

ترجمه: دَبراء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دے مادَرسول الله ﷺ سره دبیت المقدس په طرف شپاړس میاشتے مونځ اولوستو تردے پورے چه دا ایات نازِل شوکوم چه په سورت بقره کښ دے تاسو چه کوم ځائے یَئ مخ خپل دکعبے په طرف کوئ نودا آیت هغه وخت نازِل شوکله چه رسول الله ﷺ مونځ لوستلویوسړی دهغه دَملګرونه چه دا واوریدل نولاړو، په لاره کښ ئے دَانصارو څه خلقولره (دبیت المقدس په طرف دمعمول په شان) په مانځه لوستلو اوموندل، هغه هغوئ ته داحدیث بَیان کړو(چه آنحضرت ﷺ ته دکعبے په طرف دمخ کولو حُکم شوے دے ددے په اوریدو سره) هغه خلق (په مانځه کښں) دَخانه کعبے په طرف اوګرځیدل۔

فائده: اِمامِ نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه دنسخ جواز اووقوع ثابتیږی، اوداترے نه هُم وتلے دی چه دَیوُمعتبرسړی خبرپه دے باب کښں مقبول دے اوداترے

نـه هُـم ثابتیږی چه که چرے یو مونځ په څه وجه سره دوه طرفته اولو ستے شی، (لکه دقبلے په طرف کښې شك شي، ورپسے دیو طرفنه شروع اوکړی بیاپه مانځه کښې معلومه شی چه قبله بـل طـرفته ده او هغه طرفته اوګرځی) بلکه دڅلورر کعته مونځ هریورکعت په یویو طرف اولوستے شی (پـه دے شان چه دمونځ کونکی رائے په هررکعت باند دقبلے په طرف بدل شی) نو مونځ صحیح دے۔

بیاعلماؤ اختلاف کړے دے چه دبیت المقدس په طرف د هغه ﷺ مونځ کول په قـران سـره وو یاپه حدیث سره که چرے په حدیث سره وی نو دا هم ثابتـه شوه چه په قران سره حدیث منسـوخ کیـدے شِی، دغـه شان په حدیث سره قران منسوخ کیږی، اکثرداصولو دعالمانو دغه قول دے، خودامامِ شافعی رحمه الله نه دَدَغے خلاف منقول دے۔

(۱۱۷۷)عَنِ الْبَرَآءِ قَالَ صَلَّيْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَحْوَ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا اَوْسَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا ثُمَّ صُرِفْنَا نَحْوَ الْكَعْبَةِ. [بخاری : ۴۴۹۲]

ترجمه : دبراء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ درسول الله ﷺ سره شپاړلس میاشتے یا دَ اوولس میاشتو پورے دبیت المقدس په طرف مونځ اولوستو بیامونږ دکعبے په طرف باندِ اوګرځولے شو۔

(۱۱۷۸)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ بَيْنَمَا النَّاسُ فِىْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ بِقُبَآءٍ اِذْجَآءَ هُمْ اٰتٍ فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَدْاُنْزِلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ وَقَدْاُمِرَاَنْ يَّسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةَ فَاسْتَقْبَلُوْهَا وَكَانَتْ وُجُوْهُهُمْ اِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوْا اِلَى الْكَعْبَةِ. [بخاری : ۴۰۳، ۴۴۹۱، ۷۲۵۱، نسائی : ۴۹۲، ۷۴۴]

تـرجـمه : دعبـدالله بـن عُـمررضـی الله عـنـه نـه روایت دے چـه یو ځل خلقو پـه قباء کښې دسحـرمـونځ لوستلو په دے کښې یو سړے راغے او اوئے ویل چه دَشپے په رسول الله ﷺ باندِ قـران نـازِل شـو اودکـعبے په طرف دمخ کولو حُکم اوشو، ددے په اوریدو سره خلق دکعبے په طـرف بـانـدِ را اوګـرځیـدل اوورمبے دهغوئ مخ دشام پـه طرف وو بیادکعبے په طرف

اوګرځیدل۔

(۱۱۸۰)عَنْ انسٍ انّ رسُوْل الله صلّے اللّٰهُ علیه واٰله وسلّم کان یُصلّیْ نحوبیْت الْمُقدّسِ فنزلتْ قدْنریٰ تقلُّب وجْهک فِی السّمآءِ فلنُولّینّک قبْلةً ترْضٰها فولّ وجْهک شطْر الْمسْجِدِالْحرام فمرّ رجُلٌ مّنْ بنِیْ سلمة وهُمْ رُکُوْعٌ فِیْ صلٰوةِ الْفجْرِ وقدْصلّوْا رکْعةً فنادیٰ اَلااِنّ الْقِبْلة قدْحُوّلتْ فمالُوْا کماهُمْ نحْوالْقِبْلةِ. [ابوداود : ۱۰۴۵]

ترجمه: دانس رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ دبیت المقدس په طرف مونځ ورکولو په دے کښې دا آیت نازل شو، "قدْنریٰ تقلُّب وجْهک" داخره پورے یعنی مونږ ستامخ ګرځولو لره وینو داسمان په طرف بیشکه مونږ به واړوو مخ ستادهغه قبلے په طرف چه هغے لره تۀ غوره کوے نو اوګرځوه مخ خپل لره دکعبے په طرف، بیایو سړے دبنی سلمه ؤ نه روان وو، هغه اولیدل خلقو لره دسحر په مانځه کښې په رکوع کښې لو یو رکعت شوے وو، نو آواز ئے اوکړو واؤری! قبله بدله شوه ددے په اوریدو سره هغه خلق په دغه حالت کښې دقبلے په طرف اوګرځیدل۔

باب النّهْيِ عنْ بِنآءِ الْمسْجِدِ علے الْقُبُوْرِ واتّخاذِ الصُّوَرِ فِیْها والنّهْيِ عنِ اتّخاذِ الْقُبُوْرِ مساجِد۔

باب: په قبرونو باندے دجماعتونو جوړولو اوپه هغے کښې دمورتیانو ایخودلو ممانعت، قبرونو لره دجماعت جوړولو ممانعت۔

(۱۱۸۱)عنْ عائِشة اَنّ اُمّ حبِیْبة واُمّ سلمة ذکرتا کنِیْسةً رّأیْنها بِالْحبشةِ فِیْها تصاوِیْرُ لِرسُوْلِ اللهِ صلّے اللّٰهُ علیْهِ واٰلِهٖ وسلّم انّ اُولٰٓئِک اِذاکان فِیْهِمُ الرّجُلُ الصّالِحُ فمات بنوْا علیٰ قبْرِهٖ مسْجِدًا وّصوّرُوْا فِیْهِ تِلْک الصُّوَر اُولٰٓئِک شِرارُ الْخلْقِ عِنْد اللهِ عزّوجلّ یوْم الْقِیٰمة.

[بخاری:۴۲۷،۳۸۷۳،نسائی : ۷۰۳]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه ام حبیبه اوام سلمه

رضی الله عنهما رسول الله ﷺ ته دیو گرجے ذکر اوکړو چه هغے لره هغوئ په حبشو کښ لیدلے وه په هغے کښ تصویرونه لګیدلے وو هغه ﷺ اوفرمایل دهغه خلقودغه حال وو، هرکله چه به دهغوئ نه څوك نیك بنده مړشو نو هغوئ به دهغه په قبرباندِ جماعت جوړولو، اوهلته به ئے تصویرونه جوړول دغه خلق به دالله تعالی په مخکښ دتولونه زیات بدتروی۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دقبرپه خواه کښ یادقبردَپاسه جماعت جوړول یاپه قبرستان کښ مونځ لوستل منع دی ولے چه وړاندِ مشرکانو اویهودو نصرئ به دغه شان کول چه دپیغمبرانو علیهم السلام یادنیکو خلقو دقبرونو نه به ئے عبادت گاه جوړوله که چرے څوك دقبرنه جماعت جوړنه کړی لیکن دجماعت په شان هلته هروخت تلل راتلل کوی، یاقبرته خکته کیږی، یادهغے په طرف مونځ کوی نودهغے هم دغه حُکم دے۔

(۱۱۸۲)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهُمْ تَذَاكَرُوْا عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِيْ مَرَضِهِ فَذَكَرَتْ اُمُّ سَلَمَةَ وَاُمُّ حَبِيْبَةَ كَنِيْسَةً ثُمَّ ذَكَرَنَحْوَهُ.

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه درسول الله ﷺ په مخکښ خلقوخبرے کولے دهغه په بیماریٔ کښ نوامِ سلمَه رضی اللهعنها اوام حبیبه رضی الله عنها دیوے گرجے حال بَیَان کړو، بیائے ذکر اوکړو هغه شان لکه چه پورته تیرشو۔

(۱۱۸۳)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ ذَكَرْنَ اَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَنِيْسَةً رَّاَيْنَهَا بِاَرْضِ الْحَبْشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ بِمِثْلِ حَدِيْثِهِمْ.

ترجمه : دمؤمنانومور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه درسول الله ﷺ بیبیانو دَیوے گرجے حَال بَیَان کړو، چه هغے لره هغوئ دحبشو په ملك کښ لیدلے وه چه دَهغے نوم ماریَه وو، بیائے هغه شان روایت کړے دے لکه چه پورته ذکرشو۔

(۱۱۸۴)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ مَرَضِهِ الَّذِیْ لَمْ یَقُمْ مِّنْهُ لَعَنَ اللّٰهُ الْیَهُوْدَ وَالنَّصَارٰی اتَّخَذُوْا قُبُوْرَ اَنْبِیَآئِهِمْ مَسٰجِدَ قَالَتْ فَلَوْلَا ذٰلِکَ لَاُبْرِزَ قَبْرُهٗ غَیْرَ اَنَّهٗ خَشِیَ اَنْ یُّتَّخَذَ مَسْجِدًا. [بخاری: ۱۳۳۰، ۱۳۹۰، ۴۴۴۱]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمایل په هغه بیماریٔ کښ چه دهغے نه پس تندرست نه شولو لعنت دَالله پاك دِوی په یهودو اونصاریٰ ؤ بانډِ چه هغویٔ دَخپلو پیغمبرانو قبرونو لره جماعت جوړ کړو حضرت عائشے رضی الله عنها وئیلے دی که چرے رسول الله ﷺ ته ددے خبرے خیال نه وے نو دهغه قبر مبارك به په کهولاؤ ځائے کښ په حجره کښ به نه وو مگر هغه یریدو چه چرته خلق دهغه دقبر نه جماعت جوړ نه کړی۔

فائده: یهودو اونصریٰ ؤ دخپلو پیغمبرانو دقبرونو نه جماعتونه جوړ کړل، یعنی دجماعتونو په شان هلته درنړا کولو اونذر ونیاز چړهاوه ولو ددُعاغوښتلو اوعبادت کولو دپاره روزانه تلل راتلل ئے شروع کړو۔

(۱۱۸۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ قَاتَلَ اللّٰهُ الْیَهُوْدَ اتَّخَذُوْا قُبُوْرَ اَنْبِیَائِهِمْ مَسٰجِدًا. [بخاری: ۴۳۷، ابوداود: ۳۲۲۷]

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رَسُول الله ﷺ فرمائیلے دی الله دِتباه کړی یهودو لره چه هغویٔ دخپلو پیغمبرانو قبرونو لره جماعتونه جوړ کړے دی۔

(۱۱۸۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الْیَهُوْدَ وَالنَّصَارٰی اتَّخَذُوْا قُبُوْرَ اَنْبِیَآئِهِمْ مَسٰجِدًا.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمایل لعنت دِوی دَالله پاك په یهودو اونصاریٰ ؤ بانډِ چه هغویٔ دَخپلو پیغمبرانو دقبرونو نه جماعتونه جوړ کړے دی۔

(١١٨٧)عَنْ عُبَيْدِ اللهِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ اَنَّ عَآئِشَةَ وَعَبْدَاللهِ ابْنَ عَبَّاسٍ قَالَا لَمَّا نَزَلَتْ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيْصَةً لَّهُ عَلٰى وَجْهِهٖ فَاِذَا اغْتَمَّ كَشَفَهَا عَنْ وَّجْهِهٖ فَقَالَ وَهُوَ كَذٰلِكَ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْيَهُوْدِ وَالنَّصَارٰى اتَّخَذُوْا قُبُوْرَ اَنْبِيَآئِهِمْ مَسَاجِدَ يُحَذِّرُ مِثْلَ مَاصَنَعُوْا. [بخارى : ٤٣٦، ٣٤٥٣، ٥٨١٦، ٤٤٤٤، ٥٨١٦، نسائى : ٧٠٣]

ترجمه : دَعبيدالله بن عبدالله رحمه الله نه روايت دے حضرت عائشے رضى الله عنها اوعبدالله ابن عَبّاس رضى الله عنه وئيلے دِى چه هركله درسول الله ﷺ دوفات وخت نزدے شولونو هغه څادر په خپله خله باندِ اچول شروع كړو، كله چه به هغه ﷺ ګهبراؤيدو نوڅادر به ئے دمخ نه لرے كولو اوفرمايل به ئے په يهودو اونصرىٰ ؤ باندِ دَالله پاك لعنت وى چه هغوئ دَخپلو پيغمبرانو قبرونو لره جماعتونه جوړكړل، هغه ﷺ يريدو چه چرته خپل خلق م هُم داسے اونه كړى۔

(١١٨٨)عَنْ جُنْدُبٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَبْلَ اَنْ يَّمُوْتَ بِخَمْسٍ وَّهُوَيَقُوْلُ اِنِّىْ اَبْرَءُ اِلَى اللهِ اَنْ يَّكُوْنَ لِىْ مِنْكُمْ خَلِيْلٌ فَاِنَّ اللهَ قَدِاتَّخَذَنِىْ خَلِيْلًا كَمَا اتَّخَذَاللهُ اِبْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ خَلِيْلًا وَّلَوْكُنْتُ مُتَّخِذًا مِّنْ اُمَّتِىْ خَلِيْلًا لَّاتَّخَذْتُ اَبَابَكْرٍ خَلِيْلًا اَلَاوَاِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوْا يَتَّخِذُوْنَ قُبُوْرَ اَنْبِيَآئِهِمْ وَصَالِحِيْهِمْ مَسٰجِدَ اَلَافَلَاتَتَّخِذُوْالْقُبُوْرَ مَسٰجِدَ اِنِّىْ اَنْهٰكُمْ عَنْ ذٰلِكَ .

ترجمه : دجندب بن عبدالله رضى الله عنه نه روايت دے چه مادرسول الله ﷺ دوفات نه پنځه ورځے مخكښ واؤريدل چه هغه فرمائيلے وو، زه ويزاره يم ددے خبرے نه چه چالره ستاسونه خپل دوست جوړكړم سيوادَالله تعالى نه، ولے چه الله تعالى مالره دوست جوړكړے دے لكه ابراهيم عليه الصلوة وَالسّلام چه ئے دوست جوړكړے وو اوكه چرے زهٔ به خپل امت كښ چالره دوست جوړولو والا وے نوابوبكر رضى الله عنه بَه م دوست جوړكړے وو تاسو خبردارشئ ستاسونه مخكښ خلقوخپلوپيغمبرانو عليهم السلام اودَنيكو خلقوقبرونولره جماعتونه جوړكړے وو خبردار! چرته تاسودقبرونو نه جماعتونه

جوړنه کړئ، زه تاسو لره ددې خبرې نه منع کوم.

فائده : دَدوست نه مراد دلته هغه دې چه دچاپه په طرف زړهٔ اولګوی پیغمبر ﷺ لره داسې دوستی دچاسره نه وه ولې چه دا دوستی دخدائې په دوستی کښې خلل غورځوی هغه اوفرمایل چه که چرې داسې دوستی مادچاسره ساتلې نودَابوبکرصدیق رضی الله عنه سره به مې ساتلې وه، ددې حدیث نه دابوبکر رضی الله عنه لوئې فضیلت معلوم شولو، نووی رحمه الله وئیلې دی هغه دخپل قبراودبل چادقبردجماعت جوړولو نه ځکه ممانعت اوکړو چه هسې نه چرته خلق دقبرتعظیم دحدنه زیات کړی اوپه ګناه کښې پریوځی. اوکله دغه ګناه دکفر پورې اورَسیږی، لکه څنګه چه دوړومبوامتونو حال شولو، اوهرکله چه دصحابهٔ رضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم الله په زمانه کښې مسجدِ نبوی ﷺ لره دلویَه وَلو ضرورت شولو، اودحضرت عائشې رضی الله عنها حُجره چه په هغې کښې قبرونه وو، دهغه ځائې پورې جماعت را اورَسیدو، نو هغه خلقو قبرلره پَټ کړو، اودهغې نه چاپیره ئې دنګ دنګ دیوالونه اوچت کړل، ددې دَپاره چه دحضور ﷺ قبرنه ښکاری، اوعوام دهغې په طرف مونځ نه کوی، اوپه اٰفت کښې پرې نه وُځی، بیائې دوه دیوالونه دشمالی جانب نه نور اوچت کړل چه یوسړې دقبرپه طرف مخ نه کړی اودَدغې دَپاره په دویم حدیث کښې راغلل، چه که چرې دایَره نه وې نو هغه به خپل قبرلره کهولاؤ ساتلې وو.

بَابُ فَضْلِ بِنَآءِ الْمَسْجِدِ وَالْحَثِّ عَلَيْهَا

باب: دجماعت جوړولو فضیلت اودهغې رغبت ورکول.

(۱۱۸۹) عَنْ عُبَيْدِ اللهِ الْخَوْلَانِيِّ يَذْكُرُ أَنَّهُ سَمِعَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ عِنْدَ قَوْلِ النَّاسِ فِيْهِ حِيْنَ بَنَى مَسْجِدَ الرَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ قَدْ أَكْثَرْتُمْ وَإِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ بَنٰى مَسْجِدًا لِلّٰهِ عَزَّوَجَلَّ قَالَ بُكَيْرٌ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ يَبْتَغِيْ بِهِ وَجْهَ اللهِ تَعَالٰى بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَقَالَ ابْنُ عِيْسٰى فِيْ رِوَايَتِهِ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ. [بخاری : ۴۵۰، وانظر فی مسلم: ۷۴۷۰]

ترجمه : دَعبیدالله خولانی نه روایت دے حضرتِ عثمان رضی الله عنه چه هرکله درسول الله ﷺ جماعت لرو جوړ کړونو خلقو بد اوګنړلو، حضرتِ عثمان رضی الله عنه اووے تاسو په ما باندِ ډیرزیاتے اوکړو، ما خودَرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی هغه ﷺ فرمائیلے وو څوك چه دالله جل جلاله دپاره جماعت جوړ کړی اواصل دحدیث راوی بکیرونیلے دی زماخیال دادے چه هغوئ اووے، چه خالِص دالله تعالی رَضامندئ دهغه مقصود وی (نه شهرت اوناموری یاضد یانفسانیت) نوالله تعالی دهغهِ دَپاره په جنت کښ یوکور جوړ کړی، اودابن عیسی په روایت کښ دی دغه شان یوکور په جنت کښ جوړوی۔

فائده : هغه شان کور، یعنی صرفِ په کور ویلو کښے ولے چه دجنت کورلره دَدنیا دکورسره څه نسبت دے یاهغه کور دجنت په کورونو باندِ داسے شان فضیلت لری لکه جماعت چه په دنیا کښ په نورو کورونو باندِ فضیلت یعنی غوره والے لری۔

(۱۱۹۰)عَنْ مَحْمُوْدِ ابْنِ لَبِيْدٍ اَنَّ عُثْمَانَ ابْنَ عَفَّانَ اَرَادَ بِنَآءَ الْمَسْجِدَ فَكَرِهَ النَّاسُ ذٰلِكَ فَاَحَبُّوْا اَنْ يُّدَعَهُ عَلٰى هَيْئَتِهِ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ مَنْ بَنٰى مَسْجِدًا لِلّٰهِ بَنَى اللهُ لَهٗ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهٗ. [ترمذی : ۳۱۸، ابن ماجه : ۷۳۶، وانظر فی مسلم ، ۷۴۷۰]

ترجمه : دمحمود بن لبید نه روایت دے چه حضرتِ عثمان رضی الله عنه دجماعت دَجوړولو اِراده اوکړه نوخلقوبده اوګنړله هغے لره، اودائے غوښتله چه جماعت دے په خپل حال باندِ پریخودے شی، (یعنی څنګه چه دَرسول الله ﷺ په زمانه کښ وو) حضرتِ [illegible]ان رضی الله عنه اووے مادَرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی هغه ﷺ فرمائیلے وو کوم چه دا[illegible] تعالی دَپاره یوجماعت جوړ کړی، نوالله تعالی دهغه دَپاره په جنت کښ [illegible]ر هغه شان جوړوی۔

بَابُ النَّدْبِ اِلٰى وَضْعِ الْاَيْدِىْ عَلَى الرُّكَبِ فِى الرُّكُوْعِ وَنَسْخِ التَّطْبِيْقِ۔

باب: په رکوع کښ لاسونه لره په زنګونانو باند ایخودل اوتطبیق منسوخ

ضعیف۔

فائده : تطبیق دے ته وائی چه دواړو لاسونو لره برابر پیوست کړی دَورنونو په مینځ کښې ایخودل وړاندِ حُکم وو چه په رکوع کښې به دغه شان کوی ورستو ددے نه داحُکم منسوخ شو۔ اولاسونو لره په زنګونانو باندِ دَایخودلو حُکم اوشو، اوس که چرے څوك تطبیق کوی نو هغه مکروۀ دے دَاکثرو علماؤ دغه قول دے مګردَابن مسعود رضی الله عنه اوعلقمه رضی الله عنه اواسوَد په نزد تطبیق سنت دے، هغوئ ته دنسخ حدیث نه دے رسیدلے چه هغه حدیث لره سعدابن ابی وقاص رضی اللهعنه روایت کړے دے ۔ (امام نووی رحمه الله)

(۱۱۹۱)عَنِ الْاَسْوَدِ وَعَلْقَمَةَ قَالَا اَتَيْنَا عَبْدَاللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ فِيْ دَارِهٖ فَقَالَ اَصَلّٰى هٰؤُلَآءِ خَلْفَكُمْ فَقُلْنَا لَاقَالَ فَقُوْمُوْا فَصَلُّوْا فَلَمْ يَاْمُرْنَا بَاَذَانٍ وَّلَااِقَامَةٍ قَالَ وَذَهَبْنَا لِنَقُوْمَ خَلْفَهٗ فَاَخَذَ بَاَيْدِيْنَا فَجَعَلَ اَحَدَنَا عَنْ يَّمِيْنِهٖ وَالْاٰخَرَ عَنْ شِمَالِهٖ قَالَ فَلَمَّا رَكَعَ وَمَنَعْنَآ اَيْدِيَنَا عَلٰى رُكِبِنَا قَالَ فَضَرَبَ اَيْدِيَنَا وَطَبَّقَ بَيْنَ كَفَّيْهِ ثُمَّ اَدْخَلَهُمَا بَيْنَ فَخِذَيْهِ قَالَ فَلَمَّا صَلّٰى قَالَ اِنَّهٗ سَيَكُوْنُ عَلَيْكُمْ اُمَرَاءُ يُؤَخِّرُوْنَ الصَّلٰوةَ عَنْ مِّيْقَاتِهَا وَيَخْنُقُوْنَهَا اِلٰى شَرَقِ الْمَوْتٰى فَاِذَارَاَيْتُمُوْهُمْ قَدْفَعَلُوْا ذٰلِكَ فَصَلُّوْا الصَّلٰوةَ لِمِيْقَاتِهَا وَاجْعَلُوْا صَلٰوتَكُمْ مَعَهُمْ سُبْحَةً وَّاِذَا كُنْتُمْ ثَلَاثَةً فَصَلُّوْا جَمِيْعًا وَّاِذَا كُنْتُمْ اَكْثَرَمِنْ ذٰلِكَ فَلْيَؤُمَّكُمْ اَحَدُكُمْ وَاِذَارَكَعَ اَحَدُكُمْ فَلْيَفْرُشْ ذِرَاعَيْهِ عَلٰى فَخِذَيْهِ وَالْيَجْنَاءِ وَالْيُطَبِّقْ بَيْنَ كَفَّيْهِ فَكَاَنِّيْ اَنْظُرُاِلٰى اخْتِلَافِ اَصَابِعِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَرَاهُمْ. [نسائی : ۷۱۸، ۱۰۲۸]

ترجمه : دَاسودرضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ دواړه دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خواله لاړو دهغه په کور کښې ، هغوئ تپوس اوکړو ولے هغه خلقو(یعنی ددغه زمانے نوابانواوامیرانو) په تاسوپسے مونځ لوستے دے مونږه اووے نه دے هغوئ اووے پاڅئ لومونځ اوکړئ ولے چه دمانځه وخت شوے دے اودَامیرانو اونوابانو په انتظار کښې خپل مونځ ناوخته کول ضروری نه دی، بیائے مونږ ته حکم دَاذان ورکولو اودَاقامت کولو اونه

کړو، مونږ د هغه شاته اودريدلو نو هغه مونږ دلاسه انيوو، يوئے بنی طرف ته کړو اوبل ئے گس طرفته، کله چه مونږ رکوع کوله نو مونږ لاسونه په زنگونانو باندِ کيښودل هغوئ زمونږ لاسونه اووهل اومنگولے ئے يو ځائے کړے اودَورنونو په مينځ کښې ئے کيخودلے هرکله چه مونځ اوشو نو اوئے ويل اوس به ستاسونوابان اواميران داسے پيداکيږی چه هغه به په مانځه کښې ددے وخت نه حصاروالے کوی، اومونځ به تنگوی، تردے پورے چه نمر به ډوبيدو ته نزدے شی، (يعنی دمازيگرپه مانځه کښې به دومره ناوخته کوی) هرکله چه تاسو هغوئ لره په داسے کولو اوينے نوخپل مونځ په وخت باندِ اداکوه (يعنی په غوره وخت باندِ) بيائے دهغوئ سره دنفل مانځه په طور باندِ لوله، اوهرکله چه تاسو درے سړی يئ، نوتول په جمع باندِ مونځ اداکوئ (يعنی برابر اودريږئ اوامام به په مينځ کښې وی) اوهرکله چه دَدريوو نه زيات وی نويو سړے به اِمام جوړشی اوهغه به مخکښې اودريږی اوکله چه رکوع کوی نو خپل لاسونه به په وَرنونو باندِ کيږدی اوخکته به شی، اودواړه ورغوی به جوړه کړی اوپه ورنونو به ئے کيږدی لکه چه زه داوخت درسول الله ﷺ گوتو مبارکولره وينمه۔

فائده : دَاميرانو اونوابانو په انتظار کښې خپل مانځه لره ورستو کول ضروری نه دی، بيائے مونږ ته حُکم اونه کړو، دَاذان ورکولو اونه دَاِقامت دکولو، دامذهب دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه دے اودبعضو سلفو هُم دے ځوك چه کور کښې يوائے مونځ کوی په هغه کلی کښې چه هلته آذان اواقامت کيږی نو هغه لره اذان اواقامت کول ضروری نه دی، ليکن دجمهورعُلماوئے سلف اوخلف داقول دے چه اقامت سنت دے ددے دپاره هُم اوپه اذان کښې اختلاف دے ددے حديث نه داهُم معلومه شوه چه جماعت په کور کښې هُم اداکول درست دی ليکن په دے سره فرض کِفايَه نه اداکيږی، دکومے پورے چه په جماعت کښې اونه لوستے شی، اوعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه داخيال کړے دے چه فرض ساقِط کيږی، دَاميرانو اونوابانو په جماعت اداکولو سَره اکرکه هغه ئے ناوخته کوی۔

هر کله چه تاسو هغوئ لره په داسے کولو یعنی دَمازیگر مونځ په ناوخته لوستلو اووینئ نوخپل مونځ په وخت بانډِ اداکوئ، بیاد هغوئ سره دوباره دَنفلوپه طور بانډِ مونځ کوئ، ددے دپاره چه شراوفساد پیدانه شی، اودَامیرانو دتکلیف نه بچ شئ، هغوئ به داسے اوگنړی چه تاسوفرض د هغوئ سره اداکړل اوتاسو به خپل فرض وړاندِ اداکړی وی، ددے حدیث نه معلومه شوه چه دفتنے اوفساد نه بچ کیدل غوره دی، که چرے په گناه کښ نه پریوزی، اوکوم چه بغیردگناه نه دفتنے نه نه شی بچ کیدے نوگناه به نه کوی اوپه فتنه بانډِ به صبرکوی اوداهُم معلومه شوه چه په اوّل وخت کښ مونځ لوستل غوره دی، اوداهُم معلومه شوه چه څوك یو مونځ لره په دوباره اولولی، نوپه وړمبی وارفرض اوپه دویم نفل شو داصحیح دے۔

(۱۱۹۳)عَنْ عَلْقَمَةَ وَالْاَسْوَدِ اَنَّهُمَا دَخَلَاعَلٰى عَبْدِاللهِ فَقَالَ اَصَلّٰى مَنْ خَلْفَكُمْ قَالَا نَعَمْ فَقَامَ بَيْنَهُمَا وَجَعَلَ اَحَدَهُمَا عَنْ يَمِيْنِهٖ وَالْاٰخَرَ عَنْ شِمَالِهٖ ثُمَّ رَكَعْنَا فَوَضَعْنَا اَيْدِيَنَا عَلٰى رُكَبِنَا فَضَرَبَ اَيْدِيَنَا ثُمَّ طَبَّقَ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ جَعَلَهُمَا بَيْنَ فَخِذَيْهِ فَلَمَّا صَلّٰى قَالَ هٰكَذَا فَعَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ.

ترجمه: دعلقمه اواسود نه روایت دے هغه دواړه دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خواله راغلل هغوئ اووے ولے ستانه ورستو خلقو مونځ اولوستلو، هغوئ اووے ها، بیاعبدالله رضی الله عنه دهغے دواړو په مینځ کښ اودریدو یَوْئے ښی طرفته کړو اوبل ئے گس طرفته بیا چه رکوع کوله نومونږ خپل لاسونه په زنگونانو بانډِ کیخودل، عبدالله زمونږ لاس اوُهوااوتطبیق ئے اوکړو، (یعنی دواړو ورغوؤلره ئے میلاؤکړل) اودَورنونو په مینځ کښ ئے کیخودو، هر کله چه مونځ اوشولو نواوئے ویل چه رسول الله ﷺ داسے کړے دی۔

(۱۱۹۴)عَنْ مُصْعَبِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ صَلَّيْتُ اِلٰى جَنْبِ اَبِيْ قَالَ وَجَعَلْتُ يَدَيَّ بَيْنَ رُكْبَتَيَّ فَقَالَ لِيْ اَبِيْ اِضْرِبْ بِكَفَّيْكَ عَلٰى رُكْبَتَيْكَ قَالَ ثُمَّ فَعَلْتُ ذٰلِكَ مَرَّةً اُخْرٰى فَضَرَبَ يَدَيَّ وَقَالَ اِنَّانُهِيْنَا عَنْ هٰذَا وَاُمِرْنَا اَنْ نَضْرِبَ بِالْاَكُفِّ عَلَى الرُّكَبِ. [بخاری: ۷۹۰، ابوداود: ۸۶۷، ترمذی: ۲۵۹، نسائی

: ۱۰۳۱، ابن ماجه : ۸۷۳]

ترجمه: د مصعب بن سعد رضی الله عنه نه روایت دے ما دخپل پلار په خواه کښې مونځ لوستلو اوخپل لاسونه م دَ دواړو زنګونانو مینځ کښې اِیخودی وو نوز ما پلار اووے دواړه ورغوی په زنګونانو بانـدِ کیږده وائی چه مابیا دوباره داسے اوکړو، نو هغوی ز ما لاس اووَهُو اولوئے ویل چه مونږ منع شوی یو دَ داسے کولو نه اوحکم شوے دے مونږ ته دَ دواړو ورغوؤ په زنګونانو بانـدِ دَ ایخودلو (یعنی په رکوع کښې)

(۱۱۹۶)عَنْ مُصْعَبِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ رَكَعْتُ فَقُلْتُ بِيَدَىَّ هٰكَذَا يَعْنِى طَبَّقَ بِهِمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ فَخِذَيْهِ فَقَالَ اَبِىْ قَدْ كُنَّا نَفْعَلُ هٰذَا ثُمَّ اُمِرْنَا بِالرُّكَبِ.

ترجمه : د مصعب بن سعد رضی الله عنه نه روایت دے چه ما رکوع اوکړه نو دواړه لاسونه م یو ځائے دورنونو په مینځ کښې کیخودل ز ما پلار اووے ، مخکښې به مونږ داسے کولو، بیا مونږ ته په زنګونانو بانـدِ دَ لاسونو ایخودو حُکم اوشو۔

(۱۱۹۷)عَنْ مُصْعَبِ ابْنِ سَعْدِ ابْنِ اَبِىْ وَقَّاصٍ قَالَ صَلَّيْتُ اِلٰى جَنْبِ اَبِىْ فَلَمَّا رَكَعْتُ شَبَّكْتُ اَصَابِعِىْ وَجَعَلْتُهُمَا بَيْنَ رُكْبَتَىَّ فَضَرَبَ يَدَىَّ فَلَمَّا صَلّٰى قَالَ قَدْ كُنَّا نَفْعَلُ هٰذَا ثُمَّ اُمِرْنَا اَنْ نَرْفَعَ اِلَى الرُّكَبِ.

ترجمه : د مصعب بن سعد بن ابی وقاص رضی الله عنهما نه روایت دے چه ما دخپل پلار په خواه کښې یو طرفته مونځ لوستلو هرکله چه زه رکوع له لاړم، نو دَ دواړو لاسونو ګوتے م په یَوکښې واچولے او دَ دواړو زنګونانو په مینځ کښې مے کیخودے، هغوی ز ما لاس اووَهُو هرکله چه مونځ اولوستلے شو ،نواوئے ویل وراندِ به مونږ داسے کول، بیا مونږ ته لاسونو لره په زنګونانو بانـدِ دَ ایخودو حُکم اوشو۔

بَابُ جَوَازِ الْاِقْعَاءِ عَلَى الْعَقِبَيْنِ۔

باب: په پوندو باندِ دَ کناتو ایخودلو او کیناستلو بیان۔

فائده : په پوندو باندِ کناتو ایخودلو او کیناستلو ته په عربئ کښې اِقعاء وائی ددے

حدیث نه صفامعلومه شوه چه دتطبیق حکم منسوخ شوے دے۔

(۱۱۹۸)عَنْ طَاوُسٍ يَقُولُ قُلْنَا لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الْإِقْعَاءِ عَلَى الْقَدَمَيْنِ فَقَالَ هِيَ السُّنَّةُ فَقُلْنَا لَهُ إِنَّا لَنَرَاهُ جَفَاءً بِالرَّجُلِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ بَلْ هِيَ سُنَّةُ نَبِيِّكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ .[ابوداود : ۸۴۵، ترمذی: ۲۸۳]

ترجمه : دطاؤس نه روایت دے چه مونږ ابنِ عباس رضی اللہ عنه ته اووے ته داقعاء دناستے په باره کښې څه وائے ؟ هغوئ اووے داسنت دی، مونږ اووے مونږ خودے ناستے لره په سړی باندِ (یاپه خپه باندِ) سِتم ګنړو، هغوئ اووے واه داخوسنت دی ستادنبی کریم ﷺ۔

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله داِقعاء په باره کښې دوه حدیثونه وارِد دی، دیو حدیث په رُوسره خواقعاء سُنت ده، اوپه دویم حدیث کښې مُمانعت دے اوعالمانو اختلاف کړے دے دَاقعاء په حُکم اودَاقعاء په تفیسرکښې اوصحیح داده چه دَاِقعاء دوه قسمونه دی :

یوخودادے چه خپل دواړه کناتهی په زمکه باندِ اولګوی اوپنډولره اودروی اولاسونولره دسپی په شان په زمکه باندِ کیږدی، دامکروهه دے اوپه حدیث کښې ددغے مُمانِعت دے۔

دویمه داچه ددواړو سجدوپه مینځ کښې په پوندو باندِ کینی ، اودغه دَابن عباس رضی الله عنه مراد دے ، اودا اقعاء ددواړو سجدو په مینځ کښې سنت ده، دشافعی رحمه الله په نزد اوصحابه وُ اوسلفونه منقول ده۔ (انتهی مختصراً)

بَابُ تَحْرِيمِ الْكَلَامِ فِي الصَّلٰوةِ وَنَسْخِ مَاكَانَ مِنْ اِبَاحَتِهِ۔

باب: په مانځه کښې خبرے کول حرام دی۔

(۱۱۹۹)عَنْ مُعَاوِيَةَ ابْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ قَالَ بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقُلْتُ يَرْحَمُكَ اللهُ فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ فَقُلْتُ وَاثُكْلَ أُمِّيَاهُ مَاشَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لٰكِنِّي سَكَتُّ فَلَمَّا صَلّٰى

رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فَبِاَبِیْ هُوَ وَاُمِّیْ مَارَأَیْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهٗ وَلَابَعْدَهٗ اَحْسَنَ تَعْلِيْمًا مِّنْهُ فَوَاللهِ مَاكَهَرَنِیْ وَلَاضَرَبَنِیْ وَلَاشَتَمَنِیْ ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذِهِ الصَّلٰوةَ لَايَصْلُحُ فِيْهَا شَیْءٌ مِّنْ كَلَامِ النَّاسِ اِنَّمَا هُوَالتَّسْبِيْحُ وَالتَّكْبِيْرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْاٰنِ اَوْكَمَاقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ اِنِّیْ حَدِيْثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ وَّقَدْجَآءَ اللهُ بِالْاِسْلَامِ وَاِنَّ مِنَّارِجَالًا يَّاْتُوْنَ الْكُهَّانَ قَالَ فَلَاتَاْتِهِمْ قَالَ وَمِنَّارِجَالٌ يَّتَطَيَّرُوْنَ قَالَ ذَاكَ شَیْءٌ يَّجِدُوْنَهٗ فِیْ صُدُوْرِهِمْ فَلَايَصُدَّنَّهُمْ وَقَالَ ابْنُ الصَّبَّاحِ فَلَايَصُدَّنَّكُمْ قَالَ قُلْتُ وَمِنَّا رِجَالٌ يَّخُطُّوْنَ قَالَ كَانَ نَبِیٌّ مِّنَ الْاَنْبِيَآءِ يَخُطُّ فَمَنْ وَّافَقَ خَطَّهٗ فَذَاكَ قَالَ وَكَانَتْ لِیْ جَارِيَةٌ تَرْعٰى غَنَمًا لِّیْ اُحُدٍ وَّالْجَوَّانِيَّةِ فَاطَّلَعْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَاِذَا الذِّئْبُ قَدْذَهَبَ بِشَاةٍ مِّنْ غَنَمِهَا وَاَنَارَجُلٌ مِّنْ بَنِیْ اٰدَمَ اٰسَفُ كَمَا يَاْسَفُوْنَ لٰكِنِّیْ صَكَكْتُهَا صَكَّةً فَاَتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ ذٰلِكَ عَلَیَّ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اَفَلَآاُعْتِقُهَا قَالَ ائْتِنِیْ بِهَا فَاَتَيْتُهٗ بِهَا فَقَالَ لَهَا اَيْنَ اللهُ قَالَتْ فِی السَّمَآءِ قَالَ مَنْ اَنَا قَالَتْ اَنْتَ رَسُوْلُ اللهِ قَالَ اَعْتِقْهَا فَاِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ.

[ابوداود: ۹۳۰، ۳۲۸۲، ۳۹۰۹، وانظر فی مسلم: ۵۸۱۳]

ترجمه: دمعاویه بن حکم سلمی نه روایت دے چه ما در سول الله ﷺ سره مونځ لوستلو چه په دے کښې په مونځ کښې یو سړے اوپرنجیدو مااووے یَرْحَمُكَ الله نو خلقو ماته نیغ نیغ کتل شروع کړو، ماووے چه افسوس په ما باندې زما مور اوژاړه، (یعنی زۀ مړ وے) تاسو ولے ماته نیغ نیغ ګورئ، ددے په اوریدو سره هغه خلقو خپلو لاسونو په ورنونو باندې وهل شروع کړو هرکله چه ماولیدل چه دوئ ماله چُپ کول غواړی نوزه چُپ شوم کله چه رسول الله ﷺ مونځ اداکړو، نو قربان دشی دهغه نه زما پلار او مور چه مانه دهغه نه وړاندې اونه دهغه نه ورستو ښوونکے غوره خودلو والالیدلے دے په الله تعالی م دقسم وی چه زۀ نه هغه ﷺ راته کنځل اوکړو، خودغه ئے اوفرمایل چه په مانځه کښې دُنیاوی خبرے کول درست نه دی، هغه ﷺ خو تسبیح اوتکبیر اوقران مجید لوستل دی یا څنګه چه هغه اوفرمایل ماعرض اوکړو یارسول الله! زمادجاهلیت زمانه اوس تیره شوے ده، اوس موالله

تعالی اسلام نصیب کړو نو مونږ نه بعضے خلق دکاهنانو(پنډتانو،نجومیانو) خواله ځی حضرت ﷺاوفرمایل تهٔ دهغوئ خواله مهٔ ځه بیامااووے بعضے زمونږ نه بدشګون اخلی حضرت ﷺ اوفرمایل داد هغوئ دَزړونو خبره ده تهٔ دځه کارنه هغوئ مهٔ منعَه کوه یَادِتانه منعَه کوی، بیامااووے زمونږ نه بعضے خلق کرښے راکاږی (یعنی په کاغذ باندِ یاپه زمکه باندِ) لکه چه رَمّال کوی حضرت ﷺ اوفرمایل :یو پیغمبرعلیه السلام لکیرے یعنی کرښے راښکودلے بیاچه څوك هغه شان کرښے راکاږی نو هغه صحیح دی معاویه رضی الله عنه وائی زمایوه وینځه وه چه هغے به دَاحد اوجوانیه (دیو مقام نوم دے) په طرف کښ بزے څرَوَلے یوه ورځ چه زه هلته راغلم نو څه ګورم چه شرمخ یوه بزه تختولے دَه، آخوزه هم یوبنده یم ماته هُم غصه راځی لکه چه هغے ته غصه راځی ماهغه یوه څپیړه اووهله، بیازه درسول الله ﷺ په خدمت کښ حاضرشوم، نورسول الله ﷺ زمادے فعل ته ډیرلوئے اووے مااووے یارسول الله ﷺ ولے زه دغے وینځے لره آزاده نه کړم؟ حضرت ﷺ اوفرمایل هغه زماخواله راوله ، مادهغه ﷺ خواله بوتلله حضرت ﷺ دهغے نه تپوس اوکړو الله جل جلاله کوم ځائے دے ؟ هغے اووے په آسمان کښ دے حضرت ﷺ اوفرمایل زه څوك یم؟ هغے اووے تهٔ دَالله جل جلاله رسول ئے یعنی تهٔ الله رالیږلے ئے بیا هغه اوفرمایل تهٔ دِے لره آزاده کړه دامؤمنه ده۔

فائده :(۱):۔ ددے په اوُریدو سره هغه خلقوپه خپلولاسونو باندِ ورنونه وَهل شروع کړل زمادچُپ کولودَپاره ، کیدے شی چه دَدغه وخت پورے دداسے کارونو دَپاره دتسبیح رواج شوے نه وو، ددے حدیث نه داهُم معلومیږی چه په مانځه کښ دضرورت په واسطه فعلِ قلیل درست دے، اوپه هغے کښ مکروهه والے نِشته دے (نووی رحمه الله)

(۲):۔ مادهغه نه وراندِ نه څوك دهغه نه ورستو څوك غوره ایزده کونکے اولیدو(یعنی ښودونکے) په دے حدیث کښ بیان دے دَرسول الله ﷺ دخلق عظیم چه

د هغې ګواهي الله پاك په قران عظيم کښې ورکړې ده اونظير دے دښو دونکو(يعنی استاذانو) دپاره چه په څه شان صبراونرمی اوشفقت په تعليم کښې لازم دے۔

(۳):۔ په مانځه کښې دنياوی خبرے کول درست نه دی ددے حديث شريف نه ثابته شوه چه په مانځه کښې خبرے کول حرام دی، اګرکه په ضرورت يامصلحت سره وی . بياکه چرے ډيرضرورت دچادخبرولو يادډننه راتلو دَاِجازت ورکولو واقع شی.نوتسبيح ډِوائی که چرے مونځ کونکے سړے وی، اوکه چرے ښځه وی نودستك به اووهی، ، دغه زمونږه ، دَامام مالك رحمه الله ، امام ابوحنيفه رحمه الله، اوجمهور سلفو اوخلفو مذهب دے. اودعلماؤ ديوجماعت په نزد لکه اوزاعی رحمه الله، وغيره په مانځه کښې خبرے کول دڅه مصلحت په وجه سره درست دی، اودليل دهغوی دذواليدين حديث دے. چه هغې لره به مونږ په خپل مقام باندې بيان کړو، اِنشاء الله دا اختلاف دهغه سړی دپاره دے چه هغه قصداً په مانځه کښې خبرے وکړی . ليکن که چرے په هيره سره خبرے اوکړی نوپه لږوخبروکولو سره زمونږ په نزدمونځ نه فاسديږی اودَامام مالك رحمه الله اواحمد رحمه الله . اوجمهور علماؤ هُم دغه قول دے، اودَاامام ابوحنيفه رحمه الله ، اوخاوندانو دکوفې په نزدمونځ باطليږی، زمونږ دليل دذواليدين حديث دے، اوڅوك چه په هيره سره ډيرے خبرے اوکړی نوپه دے کښې زمونږ دملګرو دوه قولونه دی صحيح دادے چه مونځ پرے باطليږی، دغه شان که چرے هغه سړی خبرے اوکړی چه هغه نوے مسلمان شوے وی اودمانځه داحکامونه ښه واقف نه وی نودهغه مونځ هم نه باطِل کيږی، اودليل دهغې داحديث دمعاويه بن حَکَم هغوی دناواقفيت په وجه سره په مانځه کښې خبرے کړے وے، ليکن رسول الله ﷺ هغه ته دمانځه دراګرځولو حکم اونه کړو، صرف دومره ئے ورته اوښودله چه په مانځه کښې خبرے کول حرام دی۔

(٤) :۔ هغه څوتسبيح اوتکبيراوقران مجيد لوستل دی يالکه چه هغه ﷺ

فرمائیلے دی یعنی په مانځۀ کښې دالله جل جلاله پاکي بیانول ، تکبیر، ویل قران لوستل دي اودغـه شان کـومـے خبرے چه ددے په مثـل دي لـکه تشهد، دُعا ، سلام وغیره، داټول احکام مشروع دي، خوپه خلقو کښې چه کومے په خپلو کښې خبرے کیږي، دغه قسم خبرے په مـانځـه کښې نـه دِي کـول پکار۔ ددے حدیث نه معلومه شوه چه که چرے یوسړے قسم اوخوری چه زه بـه خبره نـه کـوم بیـاتسبیح اووائی یاتکبیریاقران اولولی نو دهغه قسم نه ماتیږي، زمـونـږ صـحـیـح اومشهـور مذهب دغه دے اوداهُم ثابته شوه چه تکبیر تحرِیمه فـرض دے، اودمانځه جزء دے اوداهم معلومه شوه چه دپرنجي جواب ورکول درست نه دي، اودپرنـجـي جـواب هُم په دنیاوي خبروکښې داخِل دے، چه په هغے سره مونځ ماتیږي، البته پرنجیدونکے به قلاره سره (روغونډِ) الحمدلله وائي زمونږ اودَمالك رحمه الله دغه قول دے اودعبـدالله بـن عـمـررضـی الله عنه اونخعي اواحمد رحمه الله په نزد به په چغه سره وائي ۔ (نووي رحمه الله)

(٥):۔ زمـونـږ نـه بـعـضـے خـلـق کاهنانو له ځي حضرت ﷺ اوفرمایل ته دهغوئ خـواله مهٔ ځه علماؤ وئیلي دي حضرت ﷺ کاهنانو له ،تلونه منع فرمائیلے ده ولے چه هغه دراتلونکي زمـانے خبرے ښـائـي، اوکلـه کلـه په اتفاق سره دهغوئ څه خبره ټهیك اوخیـژي،نویَره ده چه بنده په دهوکه کښې پریوځي اواعتقاد ئے پیداشِي، اودصحیح صحیح احادیثـونـه داخبره ثـابتـه ده، چـه حـضـرت ﷺ دکـاهـنانو خواله دتلونه اودهغوئ خبرے دربنتیا ګنړلـونـه منع فرمائیلے ده، هغوئ ته چه کومه شیریني وغیره مِلاویږي، هغه په اجمـاع داهـلِ اسـلامـو بـانـدے حرامه ده یعني کومه شیریني وغیره چه هغه ته په کهانت (یعني دراتلونکي خبرے په ښودلو باند) میلاویږي ولے چه دکهانت فعل باطل دے، په هغے بانډِ اجرت اخستـل جائزنه دي ماوردي په احکام سُلطانیه کښې لیکلي دي ، چه محتسب لره ځان ساتل پکار دي. دکهانت داجرت ورکولو اواخستلو نه دغه شان دهرے لوبے دَاجرت

نه، اوسزاء ورکول پکار دی اخستونکی اوورکونکی والاته ، اوخطابی رحمه الله وئیلے دی چه کاهِن ته چه کومه شیرینی میلاویږی دکهانت په عوض هغه حرامه ده اودغه شان دعراف هُم، اوپه کاهِن اوعراف کښې فرق دادے چه کاهِن خودعیب دانئ دعوه کوی، اودَراتلونکو خبرو اودراز دخبرو ښودَنه کوی، اوعراف هغه دے چه هغه دغل پته لګوی، اودَغلاشوی مال دښکاره کولودعوه کوی، یادورك شوی څیزدسُراغ لګولو دخپل عِلم په زورسَره۔

خطابی رحمه الله د دویم حدیث په شرحَ کښې دا هُم وئیلے دی چه دعربو په ملك کښې کاهِن هغه خلق وو، بعضے داوائی چه دډیروخبرو یوپیرے دے چه هغه خبرونه راوړل کوی، اوبعضے دا وائی چه مونږ ته داسے پوهَه میلاؤ ده، چه دهغے په وجه سره مونږ ددے خبرو معلومات کوؤ، په دهغه خلقوکښې عراف هُم وو چه هغوئ به دغلادَمال راوستلو اودَغل دپیژندلو اودښځے دآشنادپیژندلو دعوه کوله کاهِن منجم ته هُم وئیلے شِی، بهرحال دحدیث نه دا امَرُ صفامعلومیږی چه دهغه خلقو خواله تلل یادهغوئ نه دَڅه خبرے تپوس کول یادهغوئ خبره منل داټول منع دی ،تمام شو کلام دخطابی رحمه الله۔

مترجم وئیلے دی : چه دَدین اسلام دخوبیانو اوبرکتونو نه دا هُم یوه لویَه خوبی اوبرکت دے چه هغه خلقولره دغلطوخیالاتو اوددروغو دَوَسُوَسُونه اوبے اصلِ وَهُمونو نه خلاصے ورکوی، کوم خلق چه مسلمانان نه دی، اودَنجو میانو ، رِمالانو، اوپنډتانو معتقد دی، دهغوئ راتلونکی ورځے ډیرے دَتنګئ دی، چهرِ هرے خبرے په کولویانه کولو کښې هغوئ ته تامل دے هغه دخپل عقل نه کارنه شِی اخستے په آخر کښې په توله دنیاکښې بدنام اوبے وقوفه جوړیږی زمونږ په زمانه کښې څه خلق داسے پیداشوے دی چه هغه دوړاند مسلمانانو نه هُم په زیات عقل بانډِ دچلیدو دعوه کوی، په مذهبی کارونو کښې نیست په دے دعوه بانډِ شرم نه کوی اودنجومیانو اورمالونه دعیب دخبرو پُښتنه کوی، اوپه هغوئ

باندِ اعتقاد لری "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّابِاللهِ".

(٦) :۔ مااووے زمونږ نه بعضے بدشگون اخلی۔ یعنی بدشگون اخستل دځان نه جوړه کړے دزړهٔ یوه لغوه وسوَسَه ده، نودبدشگونئ په خیال سره دځه نیك کارنه قلاریدل نه دی پکار، یعنی دبدشگونئ خیال کښں چرے په زړهٔ کښں تیرشی نوقباحت نِشته، نه بنده دهغے په وجه سره گنهگاریږی، لیکن په هغے باندِ عمل کول منع دی اودگناه باعث دی اودَډیرو صحیح حدیثونو نه دا امرُ ثابت دے چه بدفالی منع ده۔

(٧):۔ بیامااووے زمونږنه بعضے خلق کرښے راکاږی لکه رمّال چه په کاغذ یاپه زمکه باندِ راکاږی، حضرت اوفرمایل یوپیغمبرعلیه السلام به کرښے راښکودلے بیاچه څوك هغه شان کرښے راکاږی نو هغه درستے دی گنی درست نه دی اوچونکه مونږ ته هغه عِلمُ چه هغه ، هغه پیغمبر علیه السلام ته میلاؤوومونږ ته نه دے رارسیدلے ځکه مونږ لره کرښے راښکودل اوخبره ښودل درست نه دی نووی رحمه الله وائی دعلماؤ دتمامے گفتگوپه دے باب کښں حاصِل دادے چه زمونږ په شریعت کښں علم رَمَل بالکل منع دے۔

(٨) :۔ آخرزه هم بنیادم یم ماته هُم غصه راځی۔ لکه چه هغے ته راځی ماهغه یوه څپیره اووهَلَه، اوزماپه زړه باندِ دا امرُ ډیرسخت تیرشو، یعنی دهغے وینځے وَهَل، هرچند غلام، وینځے لره په قصورباندِ سزاء ورکول درست دی، مگرداسے سزاء نه چه دظلم درجے ته اورَسی بهول چوك غفلت دادتولو نه کیږی، په خپله دیوشریف سړی نه کیږی، بیاغلام اووِینځے لره دِهُم دخپل ځان په شان اوگنړی دهغوئ هیریدل اوتکلیف دِهُم معاف کړی، که چرے دَیوسړی نه داسے سلوك نه شی کیدے اوپه غلام اووِینځه باندِ ظلم کوی نو حَاکِم وخت هغه لره سزا ورکولے شی، په دے زمانه کښں ډیرخلق دَناپوهئ دَوجے نه په اسلام باند معترض کیږی، چه په دے دین کښں غلامی جائز کړے شوے ده، حالانکه هغه غلامی کومه چه دشریعت په رویٔ سره په اسلام کښں جائز کړے شوے دَه اوځنکه چه دَهغے

استعمال په شریعت کښې خودلې شوې دې هغه په مثل دفرزند دَه، اودَنوکرئ نه په ډیرو درجو اوچته ده مګر دهند خلق کیدې شی چه نوکرئ لره دعربو دغلامئ نه غوره خیال کوی، هغوئ ته دامعلومَه نه ده چه په عربو کښې غلام دَمالك مره یو ځائې خوراك کوی، دمالك سره برابر کِینی دمالك په شان کپړې اغوندی، اوپه هند کښې دنوکرانو خوړل یاکیناستل یولوئې ګناهِ خیال کولې شی بیا چه دکوم امرتاسو پخپله بدسلوكِ کوئ نوداستاسو بدی ده، په هغه امرُ کښې څه بدوالې نشته دې دشریعت اواخلاقو تمام کارونه داسې دی چه هغه زیات پاك اوصفا دی، خوکه چرې هغې لره څوك په بده طریقه استعمالوی نوبدمعلومیږی، دغه شان غلامئ لره خیال کول پکار دی۔

(۹):۔ حضرت ﷺ دهغې وِینځې نه تپوس اوکړو۔ الله جل جلاله کوم ځائې دې؟ هغې اووې په آسمان باندِ په حدیث کښې دَ"فِیْ السَّمَآءِ" لفظ دې چه دهغې معنی عَلَی السَّمَآءِ فَسِیْرُوْا فِیْ الْاَرْضِ" اوفرمائیلې دی ،"وَلَاُصَلِّبَنَّکُمْ فِیْ جُزُوْعِ النَّخْلِ"

نووی وئیلې دی داحدیث دَاحادیثو صِفاتو نه دې اوپه دې کښې دوه مذهبونه دی چه دهغې بیان په کتاب الایمان کښې تیرشوې دې یومذهب دادې چه په دغه حدیثونو باندِ ایمان راوړی اوزیات لتون دهغې په مطلب کښې نه کوی، اوددې خبرې اعتقاد اولری چه دَالله جل جلاله په مثل څه څیز نشته دې اودمخلوق دَنِشاناتو نه پاك دې۔

دویم مذهب دادې چه دهغې تاویل اوکړی په کوم شان سره چه لائق دې اوس چاچه تاویل کړې دې هغه وائی چه رسول الله ﷺ ته دهغه وِینځې امتحان منظور وو، چه هغه مؤحده ده الله پاك واحد لاشریك مَنِی اوکه مشرکه بت پرسته ده هرکله چه هغې وِینځې اووې چه الله پاك په آسمان باندِ دې نومعلومَه شوه چه هغه مؤحده ده دبتانو عبادت نه کوی، اوددې نه دامطلب نه دې چه الله پاك صرف په آسمان کښې دې بلکه آسمان ددُعا قبله ده لکه چه څنګه کعبه دمانځه قبله ده۔

قاضی عیاض رحمه الله وئیلی دی: دمسلمانانو دفقهاؤ اومُحدثینو اومُتکلمینو اوناظرینو اومقلدینو په دوئ کښې دچااختلاف نشته چه کوم ظاهر نصوص دَالله تعالی په آسمان کښې دَدننه کیدو په باره کښې راغلي دی لکه "ءَ اَمِنْتُمْ مَنْ فِی السَّمآءِ اَنْ یَّخْسِفَ بِکُمُ الْاَرْضَ" په دې کښې تاویل کړے شوې دے اوس چه کوم دجهتِ فوق قائل دی بغیردتحدید اوتکییف دَمحدثینو اوفقهاء اومتکلمینو نه هغه وائی دَ"فِی السَّمآءِ" نه (چه دهغې ظاهری معنی دآسمان ددننې ده) "عَلَی السَّمَآءِ" مراد دے (یعنی دآسمان دپاسه) اوکوم خلق دناظرینو اومُتکلمینو نه چه دنفی اواستحاله جهت قائل دی هغه په بل شان تاویلونه کوی مثلاً وائی د"فِی السَّمَآءِ" نه مراد دادے چه دهغه سلطنت اوحکومت په آسمان کښې دے بهر حال اهل سُنت اواهلِ حق په دے خبره باندې متفق دی چه په ذاتِ الٰهی کښې فکرنه دی کول پکار، اوکیفیت اوشکل بَیانول حرام دی، اوددے سره دالله پاك په وجود یاتوحید کښې شك نه پیداکیږی، اوس بعضے ددے خبرے نه یَریدلے دی دالله تعالی دَپاره جهت لره هُم ثابت کړے دے اوپه تکییف اواثباتِ جهات کښې فرق نشته دے لیکن کومے خبرے چه په شروع کښې دَالله پاك دپاره وارد شوے دی لکه هغه په خپلو بندیګانو باندې قاهِردے اوهغه دعرش دپاسه دے دهغې قائل کیدل اودَتنزه په باب کښې په دے جامع ایت "لَیْسَ کَمِثْلِهٖ شَیْءٌ" باند تهینګ لومحکم پاتے کیدل دتمامو بدونه بچ کوی چالره چه الله توفیق ورکړی، تمام شو کلام دقاضی عیاض رحمه الله۔

مترجم وائی قاضی عیاض رحمه الله چه کومه عقیده بَیان کړے ده دغه اعتقاد دے دتمام سلفو اهلِ سُنتو لکه دَصحابه و رضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم الله اوتبع تابعینو رحمهم الله دَدے تولو اعتقاد دغه دے چه په شرعَه کښې چه کومه خبره دالله پاك دپاره راغلے ده هغې لره وئیل پکار دی لوکومه چه نه ده معلومه شوې هغې لره نه دی وئیل پکار اوس دشرعے نه دا امر ثابت دے چه الله جل جلاله دعرش دَپاسه دے دخپلوبندیګانو دپاسه

دَآسمان اوزمونږ سره دے اودښتې دَرګونونه هُم ډیرزیات نزدے دے اودهغه نزدے والے لوملګرے کیدل په عرش باندِ دَکیدونه خلافِ نه دی ولے چه هغه په عرش باندِ دپاتے کیدو سره زمونږه پټو اوښکاره و تمامو خبرولره اوُرِي وِینی نو هغه زمونږ سره شوکوم ځائے چه مونږ یُوپه دے واسطه په یوروایت کښِ الله پاك اوفرمائیل چه هغه په عرش باندِ دے او هغه ستاسو سره دے۔

اوس داخبرے چه الله پاك په څه بل مکان اوجهَت کښِ نشته دے یا هغه په هرمکان او هرجهَت کښِ دے او هغه نه جوهَرُدے نه عرضِ او هغه جسم نه دے دوړمبو خلقو تراشلے شوے خبرے دی چه دهغے اصل په کتاب اوسنت کښِ بالکل نه شی موندلے، اومونږ دے مسئلے لره په ډیرتفصیل سره په کتاب انتهاء فی الاستواء کښِ بَیان کړے دَه دچازړهٔ چه غواړی هغه دِاوګوری۔

(۱۰):۔ حضرت ﷺ وینځے تـه اوفرمایل زه څوك یم ؟ هغے اووے تهٔ دَالله جل جلاله رسول ﷺ ئے، بیا حضرت ﷺ اوفرمایل دے لره آزاده کړه دامؤمِنه ده نووی رحمه الله ونیلے دی ددے حدیث نه داوتلے دی چه دَمسلمان غلام آزاده وَل دکافِرغلام دَآزادولو نه غوره دی، لیکن علماؤ په دے باندِ اتفاق کړے دے چه دکفارے نه سیوا په نورو مقاماتو کښِ دکافرغلام هُم آزادَول درست دی اودَقتل پَه کفاره کښِ دکافر غلام آزادَول درست نه دی ولے چه په قران کښِ دمؤمِنه قید دے، اوپه کفاره دَظهار اوقَسَمُ اوروژه کښِ دشافعی رحمه الله اومالِك رحمه الله اودجمهورو په نز مؤمِن کیدل ضروری دی دَابو حنیفه رحمه الله ، او اهُلِ کوفهٔ پَه نز کافر هُم درست دے۔

ددے حدیث نه داهم ثابته شوه چه اِیمان نه پوره کیږی دکومے پورے چه دالله تعالی دتوحید اودحضرت ﷺ درِسالت قائل نه شی لوخوك چه اوسِ ددے دواړوخبروقائل وی دهغه اِیمان صحیح دے، اوهغه دخاوندانو دَقبلے اوخاوندانو دجنت نه دے، اوس داضروری

نه ده چه په دلائلو سره هغه خبرو لره اوپیژنی اودغه صحیح دے۔

(۱۲۰۱)عَنْ عَبْدِاللهِ قَالَ كُنَّا نُسَلِّمُ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَفِى الصَّلٰوةِ فَيَرُدُّ عَلَيْنَا فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ سَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْنَا فَقُلْنَا يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فِى الصَّلٰوةِ فَتَرُدُّ عَلَيْنَا فَقَالَ اِنَّ فِى الصَّلٰوةِ شُغْلاً : [بخاری : ۱۱۹۹، ۳۸۷۵، ابوداود : ۹۲۳]

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ به سلام کولو رسول الله ﷺ ته کله چه به هغه په مانځه کښ وو، چه دهغے به هغه په مانځه کښ جواب ورکولو، هر کله چه مونږ دنجاشی دخوانه واپس راغلونو مونږ هغه ﷺ ته سلام اوکړو هغه ﷺ جواب رانه کړو، دمونځ کولونه پس مونږ تپوس اوکړو یارسول الله ! مخکښ چه به مونږ تاته سلام اوکړو، اوتهٔ به په مانځه کښ وے نوجواب به دِراکوؤ، لیکن اوس تاجواب رانه کړو(ددے څه وجه وه) حضرت ﷺ اوفرمایل (په مانځه کښ په سلام کولو سره) زړهٔ پریشانه کیږی (اوپه خضوع اوخشوع کښ فرق راځی)۔

(۱۲۰۳)عَنْ زَيْدِ ابْنِ اَرْقَمَ قَالَ كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِى الصَّلٰوةِ يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهٗ وَهُوَاِلٰى جَنْبِهٖ فِى الصَّلٰوةِ حَتّٰى نَزَلَتْ وَقُوْمُوْلِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ فَاُمِرْنَا بِالسُّكُوْتِ وَنُهِيْنَا عَنِ الْكَلَامِ. [بخاری : ۱۲۰۰، ۴۵۳۴، ابوداود : ۹۴۹، ترمذی : ۴۰۵، نسائی : ۱۲۱۸،]

ترجمه : دزید بن ارقم رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ به په مانځه کښ خبرے کولے هرسړی دخپلے خوا والاسره په مانځه لوستلو کښ تردے پورے چه داآیت " وَقُوْمُوْلِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ" نازل شو یعنی دالله جل جلاله په حضور کښ په عاجزئ سره اودریږئ دهغه وخت نه مونږ ته دغلے اودریدو حُکم اوشو اوخبرے کول منع شولو۔

(۱۲۰۵)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعَثَنِىْ لِحَاجَةٍ ثُمَّ اَدْرَكْتُهٗ وَهُوَيَسِيْرُ قَالَ قُتَيْبَةُ يُصَلِّىْ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَاَشَارَ اِلَىَّ فَلَمَّا فَرَغَ دَعَانِىْ فَقَالَ اِنَّكَ سَلَّمْتَ اٰنِفًا وَاَنَا اُصَلِّىْ

وَهُوَ مُوَجَّهٌ حِينَئِذٍ قِبَلَ الْمَشْرِقِ. [نسائی : ۱۱۸۸، ابن ماجه : ۱۰۱۸]

ترجمه: دجابر بن عبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ زه دکار دپاره اولیږلم بیا زه واپس دهغه خواته رااورسیدم هغه ﷺ روان وو (په سورلئ باندِ) دقتیبه رضی الله عنه په روایت کښ دی مونځ ئے لوستلو (نفل ولے چه نفل په سورلئ باندِ درست دی) ماسلام اوکړو هغه ﷺ په اشاره سره جواب راکړو کله چه دمانځه نه فارغ شو نوزه ئے رااوغوښتم اواوفرمایل ئے چه تااوس ماته سلام کړے وو اومامونځ لوستلو (ځکه م جواب درنه کړو) حالانکه دهغه مخ دیورپ په طرف وو (اوقبله دَیورپ په طرف نه وه نومعلومه شوه چه نفل په سورلئ باندِ دلوستلو دپاره دقبلے په طرف مخ کول ضروری نه دی.)

(۱۲۰۲) عَنْ جَابِرٍ قَالَ اَرْسَلَنِيْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُنْطَلِقٌ اِلٰى بَنِيْ الْمُصْطَلِقِ فَاَتَيْتُهُ وَهُوَ يُصَلِّيْ عَلٰى بَعِيْرِهٖ فَكَلَّمْتُهُ فَقَالَ لِيْ بِيَدِهٖ هٰكَذَا وَاَوْمٰى زُهَيْرٌ بِيَدِهٖ ثُمَّ كَلَّمْتُهُ فَقَالَ لِيْ هٰكَذَا وَاَوْمٰى زُهَيْرٌ اَيْضًا بِيَدِهٖ نَحْوَ الْاَرْضِ وَاَنَا اَسْمَعُهٗ يَقْرَاُ يُوْمِئُ بِرَاْسِهٖ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ مَافَعَلْتَ فِي الَّذِيْ اَرْسَلْتُكَ لَهٗ فَاِنَّهٗ لَمْ يَمْنَعْنِيْ اَنْ اُكَلِّمَكَ اِلَّا اَنِّيْ كُنْتُ اُصَلِّيْ قَالَ زُهَيْرٌ وَاَبُو الزُّبَيْرِ اِلٰى بَنِي الْمُصْطَلِقِ فَقَالَ بِيَدِهٖ اِلٰى غَيْرِ الْكَعْبَةِ. [ابوداود : ۹۲۶]

ترجمه: دجابر رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ دبنی مصطلق (یوه قبیله ده) په طرف روان وو په لاره کښ ئے زه په یوکار پسے اولیږلم بیا چه زه واپس دهغه خواله راغلم نو هغه په خپل اوښ باندِ مونځ لوستلو ماخبره اوکړه نو هغه په لاس سره په دے شان اِشاره اوکړه زُهیراوښودله چه په کوم شان چه هغه اِشاره اوکړه، بیامَا خبره اوکړو نو هغه په هغه شان اشاره اوکړه زهیر هغے لره دَزمکے په طرف اِشاره کړے اوښودَله ، اوما اوُریدل چه هغه قران لوستلو اوپه سَرسره ئے اِشاره کوَله، (درکوع اوسجدے دَپاره) هرکله چه دمانځه نه فارغ شولو نواوئے فرمایل تاهغه کاردکوم دپاره چه ماتهٔ لیږلے وے اوکړلو، اوماستاسره خبرے نه شوے کولے ولے چه مامونځ لوستلو زهیروائی ابوالزبیردقبلے په طرف مخ کړے وو ناست

وو (کله چه ئے دا حدیث بَیَان کړو) هغوئ دِبنی مصطلق په طرف اِشاره اوکړه نو هغه دکعبے په طرف نه وو (بلکه دبنی مصطلق رُخ بل وو. نو معلومه شوه چه هغه ﷺ نفل سیوا دکعبے نه بل طرفته هُم په سورلئ باندِ لوستے دی۔)

(۱۲۰۷)عَنْ جَابِرٍ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِيْ سَفَرٍ فَبَعَثَنِيْ فِيْ حَاجَةٍ فَرَجَعْتُ وَهُوَ يُصَلِّيْ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ وَوَجْهُهٗ عَلٰى غَيْرِ الْقِبْلَةِ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ اِنَّهٗ لَمْ يَمْنَعْنِيْ اَنْ اَرُدَّ عَلَيْكَ اِلَّا اِنِّيْ كُنْتُ اُصَلِّيْ. [بخاری : ۱۲۱۷]

ترجمه : دجابر رضی الله عنه نه روایت دے مونږ درسول الله ﷺ سره په یو سفر کښ وو هغه ﷺ زه دخه کار دَپاره اولیږلم هرکله چه زه واپس راغلم نو هغه ﷺ په خپل اوښ باندِ مونځ لوستلو او دهغه مخ دقبلے په طرف نه وو، ماسلام اوکړو هغه ﷺ جواب رانه کړلو، هرکله چه دمونځ نه فارغ شولو نو اوئے فرمایل چه مابه جواب ضرور درکړے وو خو ما مونځ لوستلو۔

فائده : امامِ نووی رحمه الله وئیلی دی په دے احادیثو کښ څو فائدے دی یو خو دا چه په مانځه کښ خبرے کول حرام دی خواه که په ضرورت سره وی یا بے ضرورته۔ دویمه دا چه دسلام جواب ورکول په ژبه سره حرام دی، البته په اِشاره سره جائز بلکه مستحب دی دشافعی رحمه الله او اکثرو علماؤ دغه مذهب دے او دَعلماؤ یو جماعت لکه ابو هریره رضی الله عنه اوجابر رضی الله عنه او سعید بن المسیب او قتاده او اسحٰق داوئیلی دی چه په ژبه سره دِجواب ورکوی، او څنو وئیلی دی چه په زړهٔ کښ دِجواب ورکوی، او عطاء او نخعی او ثوری رحمهم الله وئیلی دی چه دمانځه لوستو نه پس دِجواب ورکړی۔

او ابو حنیفه رحمه الله وئیلی دی چه جواب به نه ورکوی نه په ژبه سره نه پَه اِشاره سره او س مونځ کونکی ته سلام کول مکروهه یا جائز په دے کښ اختلاف دے شافعی رحمه الله وئیلی دی چه مونځ کونکی ته به سلام نه کوی، او که چرے اوکړی نو دجواب حق

نـه لـری (ولـے چـه هغـه بـه پـه مانځـه کښې ځنګه جواب ورکړي) علماؤ پـه دے خبره باندِ اتفاق کړے دے چـه مـونـځ کـونـکـی لـره قصداً پـه مانځـه کښې خبرے کول حرام دی که بے ضرورته خبـره اوکـړی نـو مـونـځ بـاطِـلـیـدے شـی لیـکـن کـه چرے پـه ضرورت سره خبرے اوکړی، نودشافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اوابو حنیفه رحمه الله اواحمد رحمه الله په نزد مونځ باطِلیږی، اوداوزاعی رحمه الله اوځنو مالِکیَه ؤ په نزد په ضرورت سره په مانځه کښې خبرے کـول جائـز دی کـه چـرے پـه هیـره سـره خبـرے اوکـړی نـوز مـونـږ پـه نزدمونځ نه باطلیږی اوډاکثرو علماؤ دغه قول دے اوډابو حنیفه رحمه الله اوخاوندانو دکوفے په نزباطلیږی۔

دریـمـه داچـه پـه اشاره سره دسلام جواب په مانځه کښې درست دے اوپه سپك یعنی لږعـمـل سره مونځ نه باطلیږی ـ څلورمه داچه که چرے په څه عذر سره دسلام جواب ورنه کړے شی نوسلام کولووالاته دے هغه عذر بیان کړی، ځکه چه دهغه زړهٔ خفه نه شی۔

بَابُ جَوَازِ لَعْنِ الشَّيْطٰنِ فِىْ اَثْنَآءِ الصَّلٰوةِ وَالتَّعَوُّذِ مِنْهُ وَجَوَازِ الْعَمَلِ الْقَلِيْلِ فِى الصَّلٰوةِ۔

باب: په مانځه کښې دننه په شیطان باندِ لعنت کول اودهغه نه پناه غوښتل اوعمل قلیل کول درست دی۔

(۱۲۰۹)عَنْ اَبِىْ هُـرَيْـرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ عِفْرِيْتًا مِّنَ الْـجِنِّ جَعَلَ يَفْتِكُ عَلَىَّ الْبَارِحَةَ لِيَقْطَعَ عَلَىَّ الصَّلٰوةَ وَاِنَّ اللّٰهَ اَمْكَنَنِىْ مِنْهُ فَذَعَتُّهُ فَلَقَدْهَمَمْتُ اَنْ اَرْبِطَهٗ اِلٰى جَنْبِ سَارِيَةٍ مِّنْ سَوَارِى الْمَسْجِدِ حَتّٰى تُصْبِحُوْا تَنْظُرُوْنَ اِلَيْهِ اَجْمَعُوْنَ اَوْ كُلُّكُمْ ثُمَّ ذَكَرَ قَوْلَ اَخِىْ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَبِّ اغْفِرْلِىْ وَهَبْ لِىْ مُلْكًا لَّايَنْبَغِىْ لِاَحَدٍ مِّنْ بَعْدِىْ فَرَدَّهُ اللّٰهُ خَاسِئًا ـ وقال ابن منصور : شعبة عن محمد بن زیاد : [بخاری : ۴۶۱، ۱۲۱۰، ۳۲۸۴، ۳۴۲۳، ۴۸۰۸،]

تـرجـمـه : ډابـو هـریـره رضـی الله عـنـه نـه روایت دے چـه رسول الله ﷺ فـرمـائیلی دی یوشریر پیرے زمادمانځه دماتولو دپاره دشپے په آخری وخت کښې زهٔ اونیوم لیکن الله تعالیٰ

هغه لره زما په قابو کښې کړو، ماد هغه په مرئ زور کړو اوز ما اراده داوه چه هغه لره دجماعت دیوے ستنے سره اوتړم ددے دپاره چه سحرئے تاسو ټول اووینئ لیکن ماته دخپل رور سلیمان علیه السلام دعا یاده شوه هغوئ دا دُعا کړے وَه، چه اے زما پروردګاره ما اوبخه اوماله داسے سلطنت راکړه چه زمانه پس چاته میلاؤ نه شی (نو الله تعالی هغه لره هم هغه شان سلطنت ورکړو، شیطان دهغه مسخروو پیریانئے مسخروو او مرغئ دهغه په اطاعت کښ وے۔) بیا الله تعالی هغه (شیطان) لره دَذلت سره اوز غلوؤ۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی :ددے حدیث نه معلومیږی چه جنات موجود دی اوبعضے خلقوته ښکاریږی، اودا چه کوم الله تعالی فرمائیلے دی چه شیطان اودهغه خاندان والاتاسولره وینی، په دے شان سره چه تاسو هغه نه وینئ، نودا محمول دے په غالب اواکثر احوال بانداِ اوکه چرے دَشیطان اوپیریانو لیدل محال وے نو رسول الله ﷺ به څنګه لیدلے وو، اوڅنګه به ئے فرمایلے وو چه زما اِراده دهغه دَترلووه ددے دپاره چه ټول خلق هغه لره اووینی اوبلکه دمدینے دخلقو بچی دهغه سره لوبے اوکړی۔

قاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی : چه بعضو داوئیلے دی چه دهغوئ لیدل دهغوئ په اصلی صورتونو کښ په دلیل دظاهری آیت محال دی، مګر دپیغمبرانو علیهم السلام دپاره جائز دی، اودپیری دَپاره خرق عادت کیدے شی، اونور خلق چه ئے کوم وینی هغه ئے په نورو صورتونو کښ وینی، اِمامِ نووی رحمه الله وئیلے دی داخالِص دعوٰی دَه، کچرے ددے څه صحیح دلیل نه وی، نو هغه دقبول لائق نه دے۔

اِمام ابوعبدالله مازری رحمه الله وائی چه جنات اجسامِ لطیفه روحانیه دی نو احتمال دے چه هغه داسے صورت اونیسی چه دهغے وجه سره هغه ترلے کیږی اوبیا هغه خپل اصلی صورت ته نه شی تللے، ددے دپاره چه بچی دهغه سره لوبے اوکړی، اوچه خرقِ عادت شی نو نورے خبرے هم مُمکنے دی انتهی، داچه ئے اوفرمایل چه ماته دسلیمان علیه

السلام دُعا یاده شوه دهغې مطلب دادې چه چونکه الله تعالی دهغه دُعا قبوله کړې وه.
اوداسې سلطنت چه پیریان اومرغۍ او هوا په کښې شامِله وی نِشته خود هغه دپاره خاص وو
،ځکه ماپه دې سلطنت کښې دَهغې شریك کیدل مناسب اونه ګنړل، اوزمانه نه شوه کیدې.

(۱۲۱۱) عَنْ اَبِی الدَّرْدَاءِ قَالَ قَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وسلّم فسمِعْنَاهُ یَقُوْلُ اَعُوْذُبِاللهِ مِنْکَ ثُمَّ قَالَ اَلْعَنُکَ بِلَعْنَةِ اللهِ ثَلاثًا وَبَسَطَ یَدَهٗ کَاَنَّهٗ یَتَنَاوَلُ شَیْئًا فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الصَّلٰوةِ قُلْنَا یَارَسُوْلَ اللهِ قَدْسَمِعْنَاکَ تَقُوْلُ فِی الصَّلٰوةِ شَیْئًا لَمْ نَسْمَعْکَ تَقُوْلُهٗ قَبْلَ ذٰلِکَ وَرَاَیْنَاکَ بَسَطْتَ یَدَکَ قَالَ اِنَّ عَدُوَّاللهِ اِبْلِیْسَ جَآءَ بِشِهَابٍ مِّنْ نَّارٍ لِیَجْعَلَهٗ فِیْ وَجْهِیْ فَقُلْتُ اَعُوْذُ بِاللهِ مِنْکَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلْتُ اَلْعَنُکَ بِلَعْنَةِ اللهِ التَّامَّةِ فَلَمْ یَسْتَاْخِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ اَرَدْتُّ اَخْذَهٗ وَاللهِ لَوْلَادَعْوَةُ اَخِیْنَا سُلَیْمٰنَ عَلَیْهِ السَّلَامَ لَاَصْبَحَ مُوْثَقًا یَّلْعَبُ بِهٖ وِلْدَانُ اَهْلِ الْمَدِیْنَةِ. [نسائی: ۱۲۱۴]

ترجمه: دَابو الدرداء رضی الله عنه نه روایت دې رسول الله ﷺ دمانځ دپاره اودریدو نو مونږ واؤریدل چه هغه وَیلو زه پناه غواړم په الله جل جلاله سره ستانه بیائې اوفرمایل چه زه په تاباندِ لعنت کوم لکه چه الله جل جلاله پتاباندِ لعنت کړې دې درې ځله اوخپل لاس ئې وړمخکښې کړولکه چه څه څیزرا اخلی، هرکله چه دمانځه نه فارغ شونو مونږ عرض اوکړو، یارسول الله! نن مونږ ستانه هغه خبرې کول واؤریدل چه هغه وړاندِ مونږ چرته نه وې اوریدلې اوداهم مونږ اولیدل چه تاخپل لاس ورمخکښې کړو، حضرت ﷺ اوفرمایل دَالله دُشمن ابلیس زمادخلې دسیزلو دَپاره داور یوه شغله راوړه اوراغې مادرې ځله اووې زه ستانه په الله جل جلاله سره پناه غواړم، بیامااووې زهٔ په تاباندِ لعنت کوم لکه چه الله تعالی په تاباندِ لعنت کړې دې پوره لعنت هغه نه ورستو کیدو درې ځله آخرکښې مَااوغوښتل چه زه ده لره اونیسم په الله قسم که چرې زمونږ درور سلیمان علیه السلام دُعانه وې نو هغه به دسحره پورې ترلې ناست وو اودمدینې بچوبه ورسره لوبې کولې.

فائده: امامِ نووی رحمه الله وئیلې دی ددې حدیث نه معلومیږی چه بغیردقسم

ورکولونه هم قسم خوړل درست دي هرکله چه څه لوئے امروي یامبالغه منظوره وي دڅه خبرپه صحت کښې اوپه حدیثو کښې داسے ډیرراغلے دي.

باب جواز حمل الصّبیان فی الصّلوة وانّ ثیابهم محمولة علی الطهارة حتی یتحقق نجاستها وانّ الفعل القلیل لایبطل الصّلوة وکذا اذا فرّق الافعال۔

باب: په مانځه کښې دبچواُوچتول درست دي دهغوئ په جامو چه دهغوئ پورے نجاست ښکاره نه وي په طهارت باندے حساب دي اوعمل قلیل اوعمل متفرق مانځه لره نه باطلوي۔

(۱۲۱۲)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّیْ وَهُوَ حَامِلٌ اُمَامَةَ بِنْتَ زَیْنَبَ بِنْتَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَلِاَبِی الْعَاصِ بْنِ الرَّبِیْعِ فَاِذَا قَامَ حملها واذاسجد وضعها.

[بخاری: ۵۱۶، ۵۹۹۶، ابوداود: ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، نسائی: ۸۲۶، ۷۱۰، ۷۱۰، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴]

ترجمه: دابوقتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ مونځ لوستلو اوابُو امامه لوردزینب رضی الله عنها یعنی خپلے نمسئ لره چه دابوالعاص رضی الله عنه لوروه اوچته کړے وه کله چه به هغه ﷺ اودریدو نو هغے لره به ئے اوچتوله. اوبیا چه به ئے کله سجده کوله نوپه زمکه باندِ به ئے کینوله۔

فائده: امام نووی رحمه الله ونیلي دي ددے حدیث نه ثابتیږي. چه دهلکانو بدن اوکپړه به پاکه ګنړلے شي دکومے پورے چه په هغے باندِ دپلیتئ یقین نه وي، اوپه فعل قلیل سره مونځ نه باطلیږي، اودامامِ شافعي رحمه الله مذهب دادے چه دهلك یاجینئ یادبل پاك څناور په فرض یانفل مانځه کښې اوچتول درست دي، اوامام اومقتدي اومنفرد دټولو دپاره جائز دي، اومالکیه و ددے جواز دنفل مانځه سره خاص کړے دے لیکن دالغوه

دے ولے چه پخپلـه دحدیث نه ثابته ده چه هغه ﷺ إمام وو اوامامے لره ئے اوچته کړے وه خنو مالکیه و وئیلی دی چه داحدیث منسوخ دے۔

ځنو وئیلی دی چه دضرورت په وجه سره داسے اوکړے شو. مګردا ټولے خبرے باطلے اوردکړے شوے دی اود حدیث نه ددے امر جواز ثابت دے چه دشرعیه قاعدو دا امر خلاف نه دے ولے چه بنده پاك دے اودماشوم بچی بدن اوکپړو لره پاکے ګنړل پکار دی، دکومے پورے چه دهغے کپړو په پلیتئ باندې څه دلیل قائم نه وی۔ (انتهٰی مختصراً)

(۱۲۱۳)عَنْ اَبِیْ قَتَادَۃَ الْاَنْصَارِیِّ قَالَ رَاَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَؤُمُّ النَّاسَ وَاُمَامَةُ بِنْتُ اَبِی الْعَاصِ وَهِیَ بِنْتُ زَیْنَبَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا بِنْتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰی عَاتِقِهٖ فَاِذَا رَکَعَ وَضَعَهَا وَاِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُوْدِ اَعَادَهَا. [راجع : ۱۲۱۲]

ترجمه: دَابوقتاده رضی الله عنه نه روایت دے چه مارسول الله ﷺ لره په امامت کولو اولیدو او امامَه بنتِ ابوالعاص رضی الله عنه دهغه ﷺ په اوګه باندې وه هرکله چه به هغه رکوع کوله نو هغے لره به ئے کینوله اوکله چه به دسجدے نه اودریدو نو بیائے هغے لره په اوګه باندې کینوله ۔

(۱۲۱۴)عَنْ اَبِیْ قَتَادَۃَ الْاَنْصَارِیِّ یَقُوْلُ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ لِلنَّاسِ وَاُمَامَةُ بِنْتُ اَبِی الْعَاصِ عَلٰی عُنُقِهٖ فَاِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا.

ترجمه: دَابوقتاده انصاری رضی الله عنه نه روایت دے هغوئ وائی چه مارسول الله ﷺ لره اولیدو چه هغه خلقوته مونځ ورکولو او امامَه بنتِ ابی العاص رضی الله عنه دهغه ﷺ په څټ باندې ناسته وه هغه ﷺ چه به کله سجده کوله نو هغه به ئے کینوله۔

بَابُ جَوَازِ الْخُطْوَۃِ وَالْخُطْوَتَیْنِ فِی الصَّلٰوۃِ وَاَنَّهٗ لَاکَرَاهَةَ فِیْ ذٰلِكَ اِذَاکَانَ لِحَاجَةٍ وَجَوَازِ صَلٰوۃِ الْاِمَامِ عَلٰی مَوْضِعٍ اَرْفَعَ مِنَ الْمَاْمُوْمِیْنَ لِحَاجَةٍ کَتَعْلِیْمِهِمُ الصَّلٰوۃَ اَوْغَیْرِ ذٰلِكَ۔

باب: په مانځه کښې په ضرورت سره دوه قدمه تلل درست دي اودځه ضرورت په وجه سره دامام دمقتديانو نه په اوچت ځائې کيناستل هم درست دي، لکه دمانځه تعليم وغيره.

(۱۲۱۲)عَنْ اَبِیْ حَازِمٍ اَنَّ نَفَرًا جَاءُوْا اِلٰی سَهْلِ ابْنِ سَعْدٍ قَدْتَمَارَوْا فِی الْمِنْبَرِ مِنْ اَیِّ عُوْدٍ هُوَفَقَالَ اَمَاوَاللهِ اِنِّیْ لَاَعْرِفُ مِنْ اَیِّ عُوْدٍ هُوَ وَمَنْ عَمِلَهٗ وَرَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَوَّلَ یَوْمٍ جَلَسَ عَلَیْهِ قَالَ فَقُلْتُ لَهٗ یَااَبَا عَبَّاسٍ فَحَدِّثْنَا قَالَ اَرْسَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَی امْرَاَةٍ قَالَ اَبُوْحَازِمٍ اِنَّهٗ لَیُسَمِّهَا یَوْمَئِذٍ اُنْظُرِیْ غُلَامَکِ النَّجَّارَ یَعْمَلُ لِیْ اَعْوَادًا اُکَلِّمُ النَّاسَ عَلَیْهَا فَعَمِلَ هٰذِهِ الثَّلَاثَ دَرَجَاتٍ ثُمَّ اَمَرَبِهَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَوُضِعَتْ هٰذَا الْمَوْضِعَ فَهِیَ مِنْ طَرْفَاءِ الْغَابَةِ وَلَقَدْرَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَیْهِ فَکَبَّرَ وَکَبَّرَالنَّاسُ وَرَآءَهٗ وَهُوَعَلَی الْمِنْبَرِثُمَّ رَفَعَ فَنَزَلَ الْقَهْقَرٰی حَتّٰی سَجَدَفِیْ اَصْلِ الْمِنْبَرِ ثُمَّ عَادَ حَتّٰی فَرَغَ مِنْ اٰخِرِ صَلٰوتِهٖ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَی النَّاسِ فَقَالَ یَااَیُّهَا النَّاسُ اِنِّیْ اِنَّمَا صَنَعْتُ هٰذَا لِتَاْتَمُّوْا بِیْ وَلِتَعَلَّمُوْا صَلٰوتِیْ. [بخاری: ۴۴۸، ۲۰۹۴]

ترجمه: حازم رضی الله عنه نه روایت دے چه څه خلق دسهل بن سعد رضی الله عنه خواله راغلل اودممبر په باره کښې په جګړه شو چه هغه دڅه لرګی وو هغوئ اووے چه زۀ پيژنم چه هغه دکوم لرګی وو اوچا هغے لره جوړکړے وو اوما اوليدلو چه رسول الله ﷺ کله ورمبے ځل په هغے باندې کيناستلو ماا ووے اے ابوعباس رضی الله عنه مونږ ته داټول حال بيابيان کړه، هغوئ اووے چه رسول الله ﷺ يو ے ښځے ته پيغام اوليږلو، ابوحازم وائی چه سهل بن سعد رضی الله عنه په دغه ورځ دهغه ښځے نوم اخستلو چه تۀ خپل غلام لره چه ترکان دے دومره فرصت ورکړه چه زما دپاره څولرګی جوړکړی زه په هغه لرګوباندې دخلقو سره خبرے کوم (يعنی وعظ نصيحت پرے کوم) بيا هغه غلام ددريو3 سيړهو ممبر جوړکړو اورسول الله ﷺ حکم اوکړو، نو هغه په جماعت کښې په هغه مقام کښې کيښنودے شو دهغے لرګی دغابے دجهاؤ وو(غابه دمدينے په بلندئ يو مقام دے) اوما اوليدل چه رسول الله

ﷺ په هغې باندې اودريدو اوتكبيرئې اووې خلقو هم دهغه نه ورستو تكبير اووې او هغه په منبرباندې وو بيا هغه دركوع نه سر اوچت كړو اوپه الټه خپو ورستو راكوز شو تردې پورې چه سجده ئې اوكړه دممبر په وِيخ كښې بيا واپس شو تردې پورې چه دمانځه نه فارغ شولو. ددې نه پس هغه ﷺ دخلقو په طرف متوجه شولو، اواوئې فرمايل چه اې خلقو! ماداسې ددې دَپاره اوكړو، چه تاسو زما پيرَوي كوئ، اوزما په شان دَمانځه لوستل ايزده كړئ.

فائده : يعني زه په اوچت ځائې په دې واسطه اودريدم چه تاسو ټولو ته ښكاره شم ګني ځنو خلقو زه نه شومَه ليدلې ددې حديث نه دامعلومه شوه چه دضرورت دپاره په مانځه كښې يو يادوه قدمه وړاندې ياورستو ښي طرفته ياګس طرفته كيدل درست دي اوپه دې سره په مانځه كښې څه مكروه والې نه راځي، اوداهُم معلومَه شوه چه كه په څه ضرورت سره اِمام په اوچت ځائې باندې اودريږي، اومقتدي په لاندې ځائې باندې وي نو څه قباحت نشته دې، علماؤ وئيلې دي چه درسول الله ﷺ په ممبر كښې درې سيړئ وې نو هغه دوه قدمه لاندې راكوز شو، اودممبر په خواه باندې ئې سجده اوكړه دممبر دجوړولو غوره والې دخطيب په ممبرباندې اودريدل ياپه څه بل اوچت ځائې باندې په عمل قليل سره دمونځ نه فاسد كيدل ددې حديث نه ثابتيږي اګرچه په عملِ قليل سره مونځ نه فاسديږي مګربې لاضرورت مكروه دې، دغه شان عملِ كثيركه څوځله وي نو مونځ نه ماتيږي. ولې چه حضرت ﷺ څوځله ممبرته ختلې اوكوز شوې دې.

باب كراهة الاختصار في الصلوٰة.

باب: په مانځه كښې په ملاباندې ددلاس ايخودلو مُمانعت.

(۱۲۱۸) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ نَهٰی اَنْ يُصَلِّیَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا وَّفِیْ رِوَايَةِ اَبِیْ بَكْرٍ قَالَ نَهٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ .[ترمذی : ۳۸۳، نسائی ۸۸۹]

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنـه نـه روایت دے چـه رسول الله ﷺ په ملا بانډِ دلاس ایخـودوسره دمونځ لوستلو نه منع کړے ده اودَابوبکر رضی الله عنه په روایت کښې دی چه رسول الله ﷺ منع فرمائیلے ده۔

فائده: پـه حدیث کښې دمختصرا لفظ راغلے دے چه دهغے معنی دَاکثروعلماؤ په نزدغه ده چه په ملا بانډِ لاس کیخودل اوځنوئیلے دی چه لرګے په لاس کښې واخلی په هغے بانډِ تکیَه اووهی، اوځنو وئیلے دی چه دمختصرا معنی داده چه پوره سورت نه لولی دلول یاآخر نـه څـو آیتونه اولولی، اوځنوئیلے دی چه دمانځه ارکان په ښه شان سره ادانه کړی، اوپـه قیام اورکـوع اوسجـده کښې چـه څـو مـره ځـصـاریـدل پَکار دی دومره ځصارنه شِی۔ اوصـحیـح دغـه معنی ده کومَه چه وړانډِ ذِکرشوه اودهغے دممانعت وجه داده چه یهودیانو بَـه داسے کـول اوځنـو وئـیلے دی، چـه دافـعـل یعنی داکار دشیطان دے اوځنوئیلے دی چه ابلیس دجنت نه په دے شان راکوز شوے وو، یعنی لاس ئے په ملا بانډِ ایخودے وو ځنوئیلے دی چه مغروره خلق داسے کوی۔

بَابُ كَرَاهَةِ مَسْحِ الْحصی وَتَسْوِيَةِ التُّرَابِ فِى الصَّلٰوةِ

باب: په مانځه کښې دګیټوغونډولواوخاوړے برابره ولوممانعت

(۱۲۱۹)عَنْ مُعَيْقِيبٍ قَالَ ذَكَرَالنَّبِيُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ الْمَسْحَ فِى الْمَسْجِدِ يَعْنِى الْحصی قَالَ اِنْ كُنْتَ لَابُدَّ فَاعِلًا فَوَاحِدَةٌ. [بخاری: ۱۲۰۷، نسائی: ۱۱۹۱، ابن ماجه: ۱۰۲۶]

ترجمه: دَمـعـیـقـیـب رضی الله عـنـه نـه روایت دے رسول الله ﷺ دګیټو دصفاکولو ذِکر اوکړو، هغه ﷺ اوفرمایل که ضرورت راغے نویو ځل ئے صفاکړی۔

فائده: اوبار بار داسے کول مکروهٔ دی ولے چه دا دَادب اوتواضع نه خلاف دی۔

(۱۲۲۲)عَنْ مُعَيْقِيبٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ فِى الرَّجُلِ يُسَوِّىْ التُّرَابَ حَيْثُ يَسْجُدُ قَالَ اِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً.

ترجمه: دَمعیقیب رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دسجدے په ځائے باندِ دخاورے برابرَولو په باره کښې فرمائیلے دی که ضرورت پریوځی نو یو ځل دِ(برابر) کړی۔

بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْبُصَاقِ فِي الْمَسْجِدِ فِي الصَّلٰوةِ وَغَيْرِهَا۔

باب: په جماعت کښې دتوکلو ممانعت که په مانځه کښې وی یادمانځه نه بهر۔

(۱۲۲۳)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رَاٰى بُصَاقًا فِيْ جِدَارِ الْقِبْلَةِ فَحَكَّهُ ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ اِذَا كَانَ اَحَدُكُمْ يُصَلِّيْ فَلَا يَبْصُقْ قِبَلَ وَجْهِهٖ فَاِنَّ اللهَ قِبَلَ وَجْهِهٖ اِذَا صَلّٰى.

[بخاری: ۴۰۶، نسائی: ۷۲۳]

ترجمه: دعبدالله ابن عُمررضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دقبلے طرفته په دیوال باندِ لاړے (یعنی تهوك) لګیدلے اولیدے (یعنی سخت بلغم) حضرت ﷺ هغے لره اوریړوو بیائے خلقوته مخ کړو اواوئے فرمایل کله چه څوك ستاسونه مونځ کوی نو خپلے مخے ته دے (بلغم) نه تهوکی ولے چه الله جل جلاله دده دَخلے مخے ته دے کله چه هغه مونځ اداکوی۔

فائده: بیا چه هرکله الله تعالی دَخلے مخے ته شونودغه طرفته تهوکل لویه بے ادبی اوګستاخی ده، نووی رحمه الله وئیلے دی دَالله جل جلاله مخے ته کیدونه دلته مراد دادے چه هغه دَجهت مخے ته دے چاچه هغے لره لویه کړے ده (یعنی قبله) اوبعضو وئیلے دی قبلة الله مراد دے یعنی قبله دالله مخے ته ده، اوځنووئیلے دی ثواب دهغے دلاندِ به هم معاذ الله هغه وی بیادے خواتهوکل به څنګه جائزشی، داهل سنت والجماعت مذهب دادے چه الله تعالی دعرش دپاسه دے اودهغه علم اوقدرت هرځائے دے یعنی هغه دعرش نه هریو څیز پیژنی وینی اوپه تولوباندِ اختیار لری۔

(۱۲۲۵)عَنْ اَبِيْ سَعِيْدِ نِ الْخُدْرِيِّ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رَاٰى نُخَامَةً فِيْ قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ فَحَكَّهَا بِحَصَاةٍ ثُمَّ نَهٰى اَنْ يَبْزُقَ الرَّجُلُ عَنْ يَمِيْنِهٖ اَوْاَمَامِهٖ وَلٰكِنْ يَبْزُقْ عَنْ يَسَارِهٖ اَوْتَحْتَ قَدَمِهٖ

الْيُسْرَى. [بخاری : ۴۰۸، نسائی : ۷۲۴، ابن ماجه : ۷۶۱]

ترجمه : دَابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په جماعت کښې دقبلې په طرف بلغم اولیدو حضرت ﷺ په یوه گټی سره هغه اوړژولو بیائے نبی طرف ته یا مخے طرفته دَتهوکلو نه منع اوفرمایله، اواوئے فرمایل چه گس طرفته یائے دقدم لاند تهوکی۔

فائده : په دے حدیث سره په جهمیه ؤ رد راغے چه هغه قائل دی چه الله تعالیٰ په هرځائے او هرمکان کښې دے، اودلیل راوړی دَابن عمررضی الله عنه دحدیث نه چه هغه اوس تیرشو چه الله دمونځ کونکی مخے ته دے ولے که چرے الله جل جلاله په هرځائے او هرمکان کښې وے، نوبیاخوگس طرفته اوقدم دَلاندِ به هُم وی۔

(۱۲۲۷)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ رَاٰى بُصَاقًا فِیْ جِدَارِ الْقِبْلَةِ اَوْمُخَاطًا اَوْنُخَامَةً فَحَكَّهُ. [بخاری : ۴۰۷]

ترجمه : دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دقبلې په دیوال باندِ بلغم یاقنړه اولیده نو هغه ﷺ هغے لره اوړژوله۔

(۱۲۲۸)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ رَاٰى نُخَامَةً فِیْ قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ فَاَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ مَابَالُ اَحَدِكُمْ يَقُوْمُ مُسْتَقْبِلَ رَبِّهٖ فَيَتَنَخَّعُ اَمَامَهٗ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يُسْتَقْبَلَ فَيُتَنَخَّعَ فِیْ وَجْهِهٖ فَاِذَا تَنَخَّعَ اَحَدُكُمْ فَلْيَتَنَخَّعْ عَنْ يَسَارِهٖ اَوْتَحْتَ قَدَمِهٖ فَاِنْ لَّمْ يَجِدْفَلْيَقُلْ هٰكَذَا وَوَصَفَ الْقَاسِمُ فَتَفَلَ فِیْ ثَوْبِهٖ ثُمَّ مَسَحَ بَعْضَهٗ عَلٰى بَعْضٍ. [نسائی : ۳۰۸، ابن ماجه : ۱۰۲۲]

ترجمه ; دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په جماعت کښې دَقبلے په طرف تهوکلے اولیدو نو خلقو ته متوجه شو اواوئے فرمایل ستاسو څه حلل دے چه ستاسو نه څوك دخپل پروردگار په طرف مخ کړی اولودریږی بیاخپلے مخے تهوکل کوی . ولے ستاسو نه څوك دے خبرے لره غوره کوی، چه څوك دهغه طرفته مخ کړي بیادهغه په مخ

اوتهوکی کله چه ستاسونه دچابلغم راشی نوگس طرفته ئے دقدم لاند تهوکئ که ځائے نه
وی نوداسے کوئ، قاسم چه ددے حدیث راوی دے ونیلی دی، چه په خپله کپړه ئے تهوکئ
بیاهغه کپړه اومږئ۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دومره قدرے فعل په مانځه کښې درست
دے اوداهم معلومه شوه چه لاړے یابلغم یاقنړه داتول پاك دی اوپه دے کښې دچااختلاف
نشته دے، مگرخطابی رحمه الله دابراهیم نخعی رحمه الله نه نقل کړے دی چه لاړے
نجسے دی، اوزماخیال دے چه دا روایت کوم چه دنخعی رحمه الله نه نقل دے صحیح نه
دے۔ (نووی رحمه الله)

(۱۲۲۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَحْوَحَدِیْثِ ابْنِ عُلَیَّةَ وَزَادَ فِیْ حَدِیْثِ هُشَیْمٍ قَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ کَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَرُدُّ ثَوْبَهٗ بَعْضَهٗ عَلٰی بَعْضٍ .

ترجمه: دابوهریره رضی الله عنه نه روایت دے لکه چه پورته تیرشو، په دے کښې دومره
زیات دی، چه ابوهریره رضی الله عنه اووے، چه لکه چه زهٔ رسول الله ﷺ لره وینمه، چه
هغه کپړے التهٔ پُلتهٔ کوی۔

(۱۲۳۰)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا کَانَ اَحَدُکُمْ فِی الصَّلٰوةِ فَاِنَّهٗ یُنَاجِیْ رَبَّهٗ فَلَایَبْزُقَنَّ بَیْنَ یَدَیْهِ وَلَاعَنْ یَمِیْنِهٖ وَلٰکِنْ عَنْ شِمَالِهٖ اَوْتَحْتَ قَدَمِهٖ. [بخاری : ۴۱۲]

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمانیلی دی، چه
هرکله څوك ستاسونه مونځ کوی نولکه چه دخپل پروردگار سره په غوږ کښې خبره کوی،
(دومره نزدیکت په مانځه کښې وی نوبنه دزړهٔ داِخلاصه مونځ کول پکار دی) څکه خپلے
مخے ته اوښی طرفته مهٔ تهوکئ، لیکن گس طرفته یادقدم لاندِ (بلغم) تهوکئ۔

(۱۲۳۱)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَلْبُزَاقُ فِی الْمَسْجِدِ

خطِيْئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا : [ابو داود : ۴۷۵، ترمذی : ۵۷۲، نسائی : ۷۲۲]

ترجمه : دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی په جماعت کښې تهو کل گناه ده اوكفاره دهغې داده چه (كه چرے اوتهو كلے شی) نو په خاورو كښې ئے پټوی.

فائده : دا هله دی چه دَجماعت زمکه کچه وی اوکه چرے زمکه پخه وی نو تهوك به ترے نه صفاکوی. ځکه چه نورو مونځ کونکو ته تکلیف نه وی.

(۱۲۳۲)عَنْ شُعْبَةَ قَالَ سَأَلْتُ قَتَادَةَ عَنِ التُّفْلِ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اَلتُّفْلُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيْئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا.

[بخاری: ۴۱۵، ابو داود : ۴۷۴]

ترجمه : دشعبه رضی الله عنه نه روایت دے چه مَادقتاده رضی الله نه تپوس اوکړو په جماعت کښې تهو کل څنگه دی ؟ هغه اووے چه مادَانس بن مالك رضی الله عنه نه اوریدلے دی هغه وئیلے وو چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی هغه ﷺ فرمائیلے وو چه په جماعت کښې تهو کل گناه ده اوکفاره دهغې داده چه هغې لره په خاورو کښې پټ شی.

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه په جماعت کښې تهو کل بالکل گناه ده كه چرے دَتهو کلو ضرورت راشی نو په خپله کپړه دِاوتهوکی که په جماعت کښې ئے اوتهوکل نو گنهگارشو اوس ددے کفاره داده چه په خاورو کښې ئے پټ کړی، اوکوم سړی چه داوئیلے دی چه تهوکل دهغه چادَپاره گناه ده، چه هغه هغې لره په خاورو کښې پټ نه کړی نو هغه غلطی کړے ده.

(۱۲۳۳)عَنْ أَبِيْ ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِيْ حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَوَجَدْتُ فِيْ مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَذَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيْقِ وَوَجَدْتُ فِيْ مَسَاوِيْ أَعْمَالِهَا النُّخَاعَةَ تَكُوْنُ فِي الْمَسْجِدِ وَلَا تُدْفَنُ.

ترجمه: دَابـو ذر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه زمامخې ته زمادَامَت ښه اوبدعملونه راوړلے شول، نو ما دهغوئ په نیکو کارونوکښ داهُم اولیدو دلارے نه دضرررسونکی څیز (لکه ازغے، ګټه، پلیتی وغیره) لرے کول، اودهغوئ په بدو اعمالوکښ مااولیدل بلغم چه په جماعت کښ وی اودفن نه کړلے شی۔

فائده: یعنی صفانه کړے شی یاپه خاورو کښ پټ نه کړے شِی، دے نهمعلومه شوه چه یوائے تهوکلو والابه ګنهګار نه وی بلکه نورخوك چه هُم په جماعت کښ دغه تهوکل اووینی اوهغے لره دفن نه کړی، نو هغه به ورسره هُم برابر ګنهګاروی۔

(۱۲۳۴)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ الشِّخِّيرِ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَرَأَيْتُهُ تَنَخَّعَ فَدَلَكَهَا بِنَعْلِهٖ. [ابو داود : ۴۸۳، ۴۸۴]

ترجمه: دعبدالله بنِ شخیررضی الله عنه نه روایت دے چه مادرسول الله ﷺ سره مونځ لوستو هغه ﷺ اوتهوکل بیائے په خپل پیزارسره په زمکه باندِ اومږل۔

فائده: هغه وخت جماعت کچه وو نو په زمکه باندِ مږل کافی وو، لوکچرے جماعت پوخ وی نوصفاکول ضروری دی۔

بَابُ جَوَازِ الصَّلٰوةِ فِی النَّعْلَيْنِ۔

باب: دپیزارسره د مانځه دلوستلونیان۔

(۱۲۳۶)عَنْ اَبِیْ مَسْلَمَةَ سَعِيْدِ ابْنِ يَزِيْدَ قَالَ قُلْتُ لِاَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّیْ فِی النَّعْلَيْنِ قَالَ نَعَمْ. [بخاری : ۳۸۶، ۵۸۵۰، ترمذی : ۴۰۰، نسائی : ۷۷۴]

ترجمه: دابو مسلمه سعید بن یزید رضی الله عنه نه روایت دے چه مادَانس بن مالك رضی الله عنه نه تپوس اوکړو ولے رسول الله ﷺ به پیزار په خپو مونځ لوستلو هغوئ اووے ها۔

فائده: نووی رحمه الله وئیلی دی ددے حدیث نه معلومیږی چه پیزار اوموزے په خپو مونځ کول درست دی، دکومے پورے چه په هغے دَپلیتیٔ یقین نه وی کچرے دموزے

دلانډِ پلیتی اولګی، نو صرف په زمکه بانډِ دهغې مرِل یعنی راښکودل دمانځه دپاره پوره دی یانه دی په دے کښې دوه قولونه دی۔

بَابُ كَرَاهَةِ الصَّلٰوةِ فِيْ ثَوْبٍ لَهٗ اَعْلَامٌ۔

باب: په ګُل داره جامه کښې مونځ لوستل مکروهه دی۔

(۱۲۳۸)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ صَلّٰى خَمِيْصَةٍ لَهَا اَعْلَامٌ وَّقَالَ شَغَلَتْنِيْ اَعْلَامُ هٰذِهٖ فَاذْهَبُوْا بِهَآ اِلٰى اَبِيْ جَهْمٍ وَّاْتُوْنِيْ بِاَنْبِجَانِيَّةٍ. [بخاری : ۷۵۲، ابوداود : ۹۱۴، ۴۰۵۲، نسائی : ۷۷۰، ابن ماجه : ۳۵۵۰]

ترجمه : دَمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په یو څادر کښې مونځ اولوستو چه په هغې بانډِ نقش ونګارو وو، اواوئے فرمایل زمازړۀ په هغه نقشونو کښې پریوتودا ابوجهم له یوسَئ اوماله دهغه وړوکے څادر راوړئ۔

فائده : ابوجهم دادنقش ونګار څادر رسول الله ﷺ ته په تحفه کښې ورکړے وو. هغه قبول کړو بیائے په مانځه کښې ئے دَهغې نقش ونګارته فکرشو، اوپه خشوع اوخضوع کښې خلل واقع شو، په دے واسطه حضرت هغې څادر لره واپس کړو، اودهغې په بدله کښې ئے دَابوجهَم نه ساده کمبل رااوغښتو، ددے دپاره چه ابوجهم خفه نه شی سُبحٰن الله چه دپیغمبر مونځ څومره په خلوص سره وی، چه دکوم څیزبه ئے لږشان خیال هم په مانځه کښې راتلونو هغه څیز به ئے لرے کولو، نووی رحمه الله وئیلی دی چه ددے حدیث نه داخبره ثابته شوه چه په مانځه کښې کمالِ حشوع اوخضور لازِم ده، اوکوم څیز چه دَزړۀ حضورلره مَانع وی دهغې لرے کول پکار دی، ددے حدیث نه داهم ثابته شوَه، چه دجماعت محراب یادیوالونولره ښائسته کول اوپه هغې بانډِ نقش ونګارکول مکروهَه دی، داسے نه وی چه په مانځه کښې ددغه څیزونو په طرف خیال راشی، اوداهُم معلومَه شوه چه په مانځه کښې څه بل خیال راتلل نومونځ کیږی، اوپه دے بانډِ دفقهاؤ اِجماع دَه، لیکن دَځنوسَلفو اواحتحابِ

زهد نه منقول دے چه مونځ صحیح نه دے زمونږ دملګرو په نزدپه مانځه کښې دسجدے ځائے ته کتل پکار دی اوبل طرفته نظرکول نه دی پکار . اوځنوئیلے دی چه سترګے پټول مکروهٔ دی. او زماپه نزدئے دکراهت څه وجه نِشته دے مګر هله چه دنقصان یره وی. (انتهی مختصر)

(۱۲۳۹)عَنْ عائشة قالَتْ قَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْه واله وسلَّم يصلّي في خميصة ذات اعلام فنظر الى علمها فلمّا قضى صلوته قال اذهبُوْ بِهذِهِ الْخميصة الى ابى جهم بن حذيفة واتوني بانبجانية فانّها الهتني انفا في صلوتي.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ یو څادرپسر کړے دمانځ دلوستو دپاره اودریدو چه په هغے باندې نقش ونګار وو. حضرت دهغے نښانونو په طرف کتل شروع کړو هرکله چه مونځ اوشو نو اوئے فرمائیل. دے څادرله ابوجهم بن حُذیفه رضی الله عنه له یُوسئ اودهغه کمبل ماله راوړئ ولے چه دے څادر زه اوس دمانځه نه غافل کړم۔

(۱۲۴۰)عَنْ عائشة رضى اللهُ عَنْهَا انَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْه واله وسلَّم كانَتْ لَهُ خَمِيْصَةٌ لَهَا علم فكان يتشاغل بهافي الصلوة فاعطاهاابا جهم واخذ كساءً له انبجانيًا.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه دَرسول الله ﷺ سره یو څادر وو، چه په هغے کښې دګلونو په طرف به مشغوله کیدو، آخِر هغه ﷺ هغه څادر ابوجهم له ورکړو، اودهغه نه ئے ساده کمبل واخِستو(چه په هغے باندې نقش ونګار نه وو)۔

باب كراهة الصّلوة بحضرة الطعام الذى يريدُ اكله فى الحال وكراهة الصّلوة مع مدافعة الحدث ونحوهِ۔

باب: کله چه طعام مخکښې راوړے شی، اودهغې دخوړلو اراده وی،

نوبغیر دخوړلونه ئې مونځ کول مکروهه دي.

(۱۲۴۱)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاحَضَرَ الْعَشَآءُ وَاُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَابْدَءُوْا بِالْعَشَآءِ. [ترمذی : ۳۵۳، نسائی : ۸۵۲، ابن ماجه : ۹۳۳]

ترجمه: دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي چه هرکله د ماښام غله مخے ته راوړے شي اوبل خواه مونځ تیار وی، نو وړمبئ غله خورَئ۔

(۱۲۴۲)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقُرِّبَ الْعَشَآءُ وَحَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَابْدَءُوْا بِهٖ قَبْلَ اَنْ تُصَلُّوْا صَلٰوةَ الْمَغْرِبِ وَلَاتَعْجَلُوْا عَنْ عَشَآءِكُمْ.

ترجمه: دانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلي دي کله چه د ماښځه وخت نزدے راشي اوغله هم مخے ته راوړے شي نو د ماښام د ماښځه نه وړاندِ غله خورئ غله پریخودل او د ماښځه په طرف تادي مَکوئ (ځکه چه دغلے خوراك په طرف به موزړهٔ لګیدلے وی)

(۱۲۴۳)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ اَنَسٍ. [ابن ماجه : ۹۳۵]

ترجمه: دَمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے نبی کریم ﷺ نه پشان دَحدیث ابن عیینه عَنِ الزُّهری عَنْ انس۔

(۱۲۴۴)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاوُضِعَ عَشَآءُ اَحَدِكُمْ وَاُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَابْدَءُوْا بِالْعَشَاءِ وَلَايَعْجَلَنَّ حَتّٰى يَفْرُغَ مِنْهُ. [بخاری ۶۷۳]

ترجمه: دعبدالله ابن عُمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي هرکله چه ستاسو نه دچاپه مخکښ د ماښام طعام کیخودے شي، بل طرف مونځ ولاړ وی نو مخکښ طعام خورئ او د ماښځه د پاره تادي مهٔ کوئ ډکے پورے چه دخوراك نه فارغ شوے نه يئ۔

(۱۲۴۶)عَنْ اِبْنِ اَبِیْ عَتِیْقٍ قَالَ حَدَّثْتُ اَنَاوَالْقَاسِمُ عِنْدَعَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا حَدِیْثًا وَّکَانَ الْقَاسِمُ رَجُلًا لُحَانَةً وَّکَانَ لِاُمِّ وَلَدٍ فَقَالَتْ لَهُ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا لَاتُحَدِّثُ کَمَایُحَدِّثُ بْنُ اَخِیْ هٰذَا اَمَااِنِّیْ قَدْعَلِمْتُ مِنْ اَیْنَ اُتِیْتَ هٰذَا اَدَّبَتْهُ اُمُّهُ وَاَنْتَ اَدَّبَتْکَ اُمُّکَ قَالَ فَغَضِبَ الْقَاسِمُ وَاَضَبَّ عَلَیْهَا فَلَمَّا رَاٰی مَآئِدَةَ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَدْاُتِیَ بِهَاقَامَ قَالَتْ اَیْنَ قَالَ اُصَلِّیْ قَالَتِ اجْلِسْ قَالَ اِنِّیْ اُصَلِّیْ قَالَتِ اجْلِسْ غُدَرُ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَاصَلٰوةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ وَّلَاهُوَیُدَافِعُهُ الْاَخْبَثَانِ. [ابوداود : ۸۹]

ترجمه : دَابن عتیق رضی الله عنـه نه روایت دے مااوقاسِم بن محمّد بن ابی بکر صدیق رضی الله عنـه (دحضرت عائشے رضی الله عنها وراره) یو حدیث بیانوَل شروع کړو اوقاسِم بِنِ محمد به غلطی ډیره کوله ، اودهغوئ مور ام ولد وه (یعنی هغه دَوینځے لور وه) حضرت عائشے رضی الله عنها ته اووے قاسم تاته څه اوشو تهٔ ددے وراره (یعنی ابنِ عتیق) په شان خبرے نه کوے، البته زه پوهه یَم چه ته دکوم ځائے نه راغلے هغه ته دهغه مور تعلیم کړے دے (اوهغه آزاده وه نودهغے هلك هم ښه هوښیارشولو) اوتالره ستامور (چه هغه دوینځے لور وه آخردَوینځے اثرچرته ځی)

ددے په اوریدو قاسم ته غصه راغله اوپه حضرت عائشے رضی الله عنها باندِ ئے غصه اوکړه هرکله چه هغه اولیدل چه دحضرت عائشے رضی الله عنها دپاره دسترخوان خورکړے شونو هغه پاڅیدو حضرت عائشے رضی الله عنها ترے نه تپوس اوکړو چرته ځے؟ قاسم اووے مانځه له ځم حضرت عائشے رضی الله عنها اووے کینه! هغه اووے مانځه له ځم حضرت عائشے رضی الله عنها اووے ارے بے وفاکینه، مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو، مونځ نه دی لوستل پکار کله چه غله مخکښ راوړے شِی، یالویو بولو یا ورو بولوته حاجت راغلے وی.

فائده : حضرت عائشے رضی الله عنها قاسم ته بے وفاځکه اووے چه په لږه شان

خبره هغه خفه شولو، اودائے نه گنړله چه حضرت عائشه رضی الله عنها اول خودتولو مؤمنانو مور اودتولو په نزد واجب التعظیم ده اودقاسم خوسکه ترور اود هغه دپلار محمد رضی الله عنه دوړلے کیدو نه پس حضرت عائشے رضی الله عنها هغه لره پاللے وو بیادکوم بنده دپاره چه داسے احسان وی اود هغه خپل مشروی د هغه خبره بده گنړل اوخاصکر دا چه هرکله هغه خبره رښتیاوی دکمال درجے ناشکری اوبے وفائی ده۔

نووی رحمه اللهٔ وئیلے دی چه ددے حدیثونو نه داثابتیږی چه هرکله طعام مخکښ راوړے شی نو مونځ لوستل مکروهه دی، د هغه بنده دپاره چه هغه دخوراك اراده لری ولے چه کله چرے دخوراك نه مخکښ مونځ کوی نو کیدے شی چه په مانځه کښ ورته دخوراك خیال راشی، اوزړۀ ئے اونه لګی، دغه شان څه وخت چه دوړو بولو یادلویو بولو حاجت شی، اودامکروه والے هغه وخت دے کله چه په وخت کښ گنجائش وی کچرے وخت تنګ وی، اوداخیال وی چه که چرے غله خوری یااستنجاکوی، نودمانځه وخت به لاړ شی، نومونځ دے اوکړی۔

اوزمونږ دبعضے ملګرو نه دامنقول ده چه په داسے حالت کښ دے هم مونځ نه کوی، بلکه دخوراك اواستنجا نه چه فارغ شی نو مونځ دے اوکړی اګرکه وخت تلے وی ځکه چه مقصود دمانځه سره دزړۀ لګیدل دی هرکله چه زړۀ نه وی لګیدلے نو څه فائده، اوکه چرے په وخت کښ گنجائش وی، ، لیکن مونځ اداکړی خومکروهه دے اګرکه درست شی، اوداهلِ ظاهرنه منقول دے چه مونځ به صحیح نه وی (نووی رحمه الله)

بَابُ نَهْيِ مَنْ أَكَلَ ثُوْمًا اَوْبَصَلًا اَوْكُرَّاثًا اَوْنَحْوَهَا مِمَّالَهٗ رَآئِحَةٌ كَرِيْهَةٌ عَنْ حُضُوْرِ الْمَسْجِدِ حَتّٰى يَذْهَبَ ذٰلِكَ الرِّيْحُ وَاِخْرَاجِهٖ مِنَ الْمَسْجِدِ۔

باب:۔ اوګه، پیاز، اوګه څوک باخه بل بدبودار څیز خوړلو سره جماعت ته تلل دهغه وخته پورے ممنوع دی دکومے پورے چه دهغے بوئ دختمیږی نه لاړنه

شوي، اوهغه لره دجماعت نه ورتلل.

(۱۲۴۸)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ فِيْ غَزْوَةِ خَيْبَرَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ يَعْنِي الثُّوْمَ فَلَايَأْتِيَنَّ الْمَسَاجِدَ قَالَ زُهَيْرٌ فِيْ غَزْوَةٍ لَمْ يَذْكُرْ خَيْبَرَ. [بخاری: ۸۵۳، ابوداود ۳۸۲۵]

ترجمه: دعبدالله بن عُمررضي الله عنهما نه روايت دے،چه رسول الله ﷺ اوفرمايل دخيبرپه جنګ کښې چه کوم سړي ددے ونې نه اوخوړه يعني ذاوګے نه، نو هغه به جماعت ته نه راځي، اوذَ هيرپه روايت کښې صرف غزاده دخيبرنوم ئے نه دے اخستے.

فائده: نووي رحمه الله وئيلے دي ددے حديث نه معلوميږي چه دامماِنعت دهرجماعت دپاره دے اوقاضي عياض دَبعضے عُلماؤ نه نقل کړے دے، چه خاص مسجدِ نبوي ﷺ ته دتللو نه ممانعت دے اودامماِنعت جماعت ته دتلو نه دے، نه دپيازاوذاوګے دخوړلو نه، ولے چه دپيازو اواوګي خوړل په اِجماع دعلماؤ درست دي، اوقاضي عياض رحمه الله دبعضے علماؤ نه ددے حرام والے نقل کړے دے.

ولے چه هغه منع کونکي دي په جماعت کښې دشِرکت دکولو نه، اوجماعت ته راتلل هغوئ په نزد فرضِ عين دي، اوقياس کړے دي علماؤ په پياز اوګه باندِ هربدبويَه څيزلره، اوپه جماعت باندِ هرمجلس دعِلم اوعبادت لره.

(۱۲۴۹)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الْبَقْلَةِ فَلَايَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا حَتّٰى يَذْهَبَ رِيْحُهَا يَعْنِي الثُّوْمَ.

ترجمه: دعبدالله ابن عُمررضي الله عنه نه روايت دے رسول الله ﷺ فرمائيلي دي څوک چه ددے ونې نه خوري يعني ذاوګے ذوُنې نه هغه دِزمونږ جماعت ته نه نزدے کيږي دکومے پورے چه دهغے بدبوئي لرے شوے نه وي.

(۱۲۵۰)عَنْ عَبْدِالْعَزِيْزِ وَهُوَابْنُ صُهَيْبٍ قَالَ سُئِلَ اَنَسٌ عَنِ الثُّوْمِ فَقَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

واله وسلم من اكل هذه الشجرة فلايقربنا ولايصلّي معنا.

ترجمه: دعبدالعزيزبن صهيب رضى الله عنه نه روايت دے چه دانس رضى الله عنه نه داوگى په باره كښې تپوس اوكړے شو. هغوئ اووے رسول الله ﷺ فرمائيلى دى كوم بنده چه ددے بوټى نه خورى هغه دِزمونږ خواله نه راځى اونه دِزمونږ سره مونځ كوى.

(۱۲۵۱) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَايَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا وَلَايُؤْذِيَنَّا بِرِيْحِ الثُّوْمِ.

ترجمه: دابوهريره رضى الله عنه نه روايت دے رسول الله ﷺ فرمائيلى دى كوم بنده چه ددے اونے نه اوخورى هغه دِزمونږ جماعت ته نزدے نه راځى اونه دِمونږ داوگى په بوئ سره تنگوى.

(۱۲۵۲) عَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ اَكْلِ الْبَصَلِ وَالْكُرَّاثِ فَغَلَبَتْنَا الْحَاجَةُ فَاَكَلْنَا مِنْهَا فَقَالَ مَنْ اَكَلَ مِنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْمُنْتِنَةِ فَلَايَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا فَاِنَّ الْمَلٰئِكَةَ تَاَذّٰى مِمَّا يَتَاَذّٰى مِنْهُ الْاِنْسُ.

ترجمه: دجابر رضى الله عنه نه روايت دے چه رسول الله ﷺ دپيازو او اوگو خوړلو نه منع كړے ده. بيا مونږ ته ضرورت راغے نو مونږ اوخوړل نو هغه اوفرمايل څوك چه ددغے بدبوداره وُنے نه خورى هغه دِ زمونږ دجماعت خواله نه راځى. ځكه چه فرښتو ته هم تكليف وى دكومے نه چه بنيادمونه تكليف وى.

فائده: يعنى دبدبوداره څيز په استعمال سره نه صرف بنيادم خفه كيږى بلكه فرښتو ته هم بدبوئ ناگواره ده، او هغوئ ته تكليف كيږى. كله چه دپيازو اوداوگے دبوئ داحال دے، نو دبدبويه تمباكو په استعمال سره هم فرښتو لره نفرت وى. ددے حديث نه دامعلومه شوه چه كچرے جماعت دنورو مونځ كونكو نه خالى وى. بيا هم ددے څيزونو داستعمال سره جماعت ته نه ځى چه هلته فرښتے موجودے وى.

(۱۲۵۳)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ قَالَ وَفِیْ رِوَایَةِ حَرْمَلَة زَعَمَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَکَلَ ثُوْمًا اَوْبَصَلًا فَلْیَعْتَزِلْنَا اَوْلِیَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَالْیَقْعُدْ فِیْ بَیْتِهٖ وَاِنَّهٗ اُتِیَ بِقِدْرٍ فِیْهِ خَضِرَاتٌ مِّنْ بُقُوْلٍ فَوَجَدَ لَهٗ رِیْحًا فَسَأَلَ فَاُخْبِرَبِمَا فِیْهَا مِنَ الْبُقُوْلِ فَقَالَ قَرِّبُوْهَا اِلٰی بَعْضِ اَصْحَابِهٖ فَلَمَّا رَاٰهُ کَرِهَ اَکْلَهَا قَالَ کُلْ فَاِنِّیْ اُنَاجِیْ مَنْ لَّاتُنَاجِیْ. [بخاری : ۸۵۵، ۵۴۵۲، ابوداود : ۳۸۲۲] ,

ترجمه : دجابربنِ عبدالله رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی کوم سړے چه پیاز یااوګه اوخوری هغه دِزمونږ نه جُدا اوسی یازمونږ دجماعت نه دِجُدا اوسی اوپه خپل کور کښ دِکینی یو ځل حضور ﷺ ته یوه کټوئ راوړلے شوه، چه په هغے کښ ترکاریانے وے حضرت په هغے کښ بدبُوئی اومونده نوتپوس ئے اوکړو په دے کښ څه پراته دی ؟ کله چه هغه ﷺ ته معلومَه شوه نو هغه ﷺ اوفرمایل دَافلانی اصحابی له یوسَئ هرکله چه هغه اولیدل چه هغه هُم دهغے غله بَده اوګنړله (ځکه چه رسول الله ﷺ اونه خوړه) حضرت اوفرمایل تهٔ اوخوره زه خودهغوئ سره سرګوشی کوم چه هغه تهٔ نشے کولے (یعنی دفربنتوسره)

(۱۲۵۴)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَکَلَ مِنْ هٰذِهِ الْبَقْلَةِ الثُّوْمِ وَقَالَ مَرَّةً مَّنْ اَکَلَ الْبَصَلَ وَالثُّوْمَ وَالْکُرَّاثَ فَلَایَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا فَاِنَّ الْمَلٰئِکَةَ تَتَاَذّٰی مِمَّا یَتَاَذّٰی مِنْهُ بَنُوْا اٰدَمَ. [بخاری : ۸۵۴، ترمذی : ۱۸۰۶ نسائی : ۷۰۶]

ترجمه : دجابربن عبدالله رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمایلی دی کوم سړے چه ددے اونے یعنی دَاوګے نه اوخوری اوکله به ئے داسے اوفرمایل کوم بنده چه پیاز یااوګه یاالوګکئ اوخوری هغه دِزمونږ جماعت ته نه راځی، ځکه چه فربنتوته تکلیف وی دهغه څیزونونه چه دهغے نه بنیادَموته تکلیف وی، (یعنی په بدبویَئ اوغلاظت سره)

(۱۲۵۶)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ قَالَ لَمْ نَعْدُاَنْ فُتِحَتْ خَیْبَرُفَوَقَعْنَا اَصْحٰبُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ تِلْکَ الْبَقْلَةِ الثُّوْمِ وَالنَّاسُ جِیَاعٌ فَاَکَلْنَا مِنْهَا اَکْلًا شَدِیْدًا ثُمَّ رُحْنَا اِلَی الْمَسْجِدِ فَوَجَدَ

رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ الرِّیْحَ فَقَالَ مَنْ اَکَلَ مِنْ ھٰذِہِ الشَّجَرَۃِ الْخَبِیْثَۃِ شَیْئًا فَلَا یَقْرَبْنَا فِی الْمَسْجِدِ فَقَالَ النَّاسُ حُرِّمَتْ حُرِّمَتْ فَبَلَغَ ذٰلِکَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ یَا اَیُّھَا النَّاسُ اِنَّہٗ لَیْسَ بِیْ تَحْرِیْمُ مَا اَحَلَّ اللّٰہُ لِیْ وَلٰکِنَّھَا شَجَرَۃٌ اَکْرَہُ رِیْحَھَا.

ترجمه: دَابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ واپس شوے نه وو چه دَخیبر قلعه فتح شو، په دغه ورځ مونږ خلق یعني درسول الله ﷺ صحابه رضی الله عنه په اوګه باندِ کوزشو خلق اوږی وو بنه ئے اوخوړله اوبیا جماعت ته راغلل، نورسول الله ﷺ ته بُوئ معلوم شونو هغه اوفرمایل، کوم سړے چه ددے ناپاکے وُنے نه خوری نو هغه دِپه جماعت کښ زمونږ خواته نه راځی خلقو اووے اوګه حرامه شوه حرامه شوه داخبر رسول الله ﷺ ته اورَسیدو هغه ﷺ اوفرمایل اے خلقو! زۀ هغه خیز نه حرامه وُم کوم چه الله جل شانه زما دَپاره حلال کړے دے لیکن دَاوګی بوئ ماته بَدمعلو میږی۔

فائده: نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه معلومیږی چه اوګه حرامه نه ده اوپه دے باندِ دعالِمانو اِجماع ده اوس په دے کښ اختلاف دے چه رسول الله ﷺ لره دهغے خوړل درست وو یانه اودَظاهِر حدیث نه دامعلومیږی چه درست وو خو هغه ﷺ ته دهغے دبوئ نه نفرت وو په دے وجه ئے نه خوړله۔

(۱۲۵۷)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلٰی زَرَّاعَۃِ بَصَلٍ ھُوَ وَاَصْحَابُہٗ فَنَزَلَ نَاسٌ مِنْھُمْ فَاَکَلُوْا مِنْہُ وَلَمْ یَاْکُلْ اٰخَرُوْنَ فَرُحْنَا اِلَیْہِ فَدَعَا الَّذِیْنَ لَمْ یَاْکُلُوا الْبَصَلَ وَاَخَّرَ الْاٰخَرِیْنَ حَتّٰی ذَھَبَ رِیْحُھَا.

ترجمه: دَابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دخپلو اصحابو رضی الله عنه سره دپیازو په پټی باندتیریدو نو ځنے خلق کوز شول هغوئ پیاز اوخوړل اوځنو خلقواونه خوړل بیا مونږ دهغه ﷺ خواله لاړو، نوکومو خلقو چه پیاز نه وو خوړلے، هغوئ لره هغه ﷺ خپل ځان ته اوغوښتل اوکومو چه خوړلے وو دهغوئ په

غوښتلو کښې ئې وخت تیرکړو، تردې پورې چه هغه بوئ ترېنه ختم شو۔

(۱۲۵۸)عَنْ مَعْدَانَ ابْنِ اَبِیْ طَلْحَةَ اَنَّ عُمَرَبْنَ الْخَطَّابِ خَطَبَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ فَذَكَرَنَبِیَّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَذَكَرَاَبَابَكْرٍ قَالَ اِنِّیْ رَاَیْتُ كَاَنَّ دِیْكًا نَقَرَنِیْ ثَلَاثَ نَقَرَاتٍ وَّاِنِّیْ لَآاُرَاهُ اِلَّاحُضُوْرَ اَجَلِیْ وَاِنَّ اَقْوَامًا یَّاْمُرُوْنَنِیْ اَنْ اَسْتَخْلِفَ وَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی لَمْ یَكُنْ لِّیُضِیْعَ دِیْنَهٗ وَلَاخِلَافَتَهٗ وَلَاالَّذِیْ بَعَثَهٗ بِهٖ نَبِیَّهٗ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِنْ عَجِلَ بِیْ اَمْرٌ فَالْخِلَافَةُ شُوْرٰی بَیْنَ هٰٓؤُلَآءِ السِّتَّةِ الَّذِیْنَ تُوُفِّیَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَعَنْهُمْ رَاضٍ وَّاِنِّیْ قَدْعَلِمْتُ اَنَّ اَقْوَامًا یَّطْعَنُوْنَ فِیْ هٰذَاالْاَمْرِ اَنَاضَرَبْتُهُمْ بِیَدِیْ هٰذِهٖ عَلَی الْاِسْلَامِ فَاِنْ فَعَلُوْا ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ اَعْدَاءُ اللّٰهِ الْكَفَرَةُ الضُّلَّالُ ثُمَّ اِنِّیْ لَااَدَعُ بَعْدِیْ شَیْئًا اَهَمَّ عِنْدِیْ مِنَ الْكَلَالَةِ مَارَاجَعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ شَیْءٍ مَارَاجَعْتُهٗ فِیْ كَلَالَةٍ وَّمَآاَغْلَظَ لِیْ فِیْ شَیْءٍ مَّآاَغْلَظَ لِیْ فِیْهِ حَتّٰی طَعَنَ بِاِصْبَعِهٖ فِیْ صَدْرِیْ فَقَالَ یَاعُمَرُاَلَاتَكْفِیْكَ اٰیَةُ الصَّیْفِ الَّتِیْ فِیْ آخِرِ سُوْرَةِ النِّسَآءِ وَاِنِّیْ اِنْ اَعِشْ اَقْضِ فِیْهَا بِقَضِیَّةٍ یَّقْضِیْ بِهَا مَنْ یَّقْرَأُ الْقُرْاٰنَ وَمَنْ لَّایَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ ثُمَّ قَالَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُشْهِدُكَ عَلٰی اُمَرَآءِ الْاَمْصَارِ فَاِنِّیْ اِنَّمَابَعَثْتُهُمْ عَلَیْهِمْ لِیَعْدِلُوْا عَلَیْهِمْ وَلِیُعَلِّمُوْا النَّاسَ دِیْنَهُمْ وَسُنَّةَ نَبِیِّهِمْ وَیَقْسِمُوْا فِیْهِمْ فَیْئَهُمْ وَیَرْفَعُوْا اِلَیَّ مَااَشْكَلَ عَلَیْهِمْ مِّنْ اَمْرِهِمْ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَیُّهَاالنَّاسُ تَاْكُلُوْنَ شَجَرَتَیْنِ لَآاَرَاهُمَا اِلَّاخَبِیْثَتَیْنِ هٰذَا الْبَصَلُ وَالثُّوْمُ وَلَقَدْرَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاوَجَدَ رِیْحَهُمَا مِنَ الرَّجُلِ فِی الْمَسْجِدِ اَمَرَبِهٖ فَاُخْرِجَ اِلَی الْبَقِیْعِ فَمَنْ اَكَلَهَا فَلْیُمِتْهُمَا طَبْخًا. [مسلم : ۱۲۲۶، ۴۱۲۶۲، ۲۷۶۲، نسائی : ۷۰۷، ابن ماجه : ۱۰۱۴،]

ترجمه : دَمعدان بنِ ابی طلحه نه روایت دے چه حضرتِ عُمر رضی الله عنه دجمعے په ورځ خطبه اولوسته اودرسول الله ﷺ اوحضرتِ ابوبکر صدیق رضی الله عنه ذِکرئے اوکړو، اواوئے ویل چه یو مارغه زه درے ځله ټونګے اووَهلم، زه پو هیږم چه ددے تعبیردادے چه زمامرګ اوس نزدے دے ، ځنے خلق ماته دا وائی چه ته خپل جانشین اوخلیفه چالره جوړکړه لیکن الله تعالی خپل دین لره نه برباده وی، نه خپل خلافت لره نه هغه څیزلره چه هغه ئے رَسُول الله ﷺ ته ورکړے اوراليږلے ئے وو که چرے زمامرګ زرراشی نو خلافت به په مشوره باند

دشپړو سړودننو پاتے وی، چه دهغوئ نه رسول الله ﷺ دوفاته پُورے راضی وو اوزه پيژنم چه بعضے خلق طعن کوی، (یعنی ملامت) په ماباند په دے کارکښں چه هغه لره ما په خپله په خپل لاس باندِ وهلے دے په اِسلام باندِ. بیاکه چرے هغوئ داسے اوکړو(یعنی هغه ملامیتیائے صحیح اوګنړله) نو هغه دشمنان دی دَالله تعٰالی اوُکافر ګمراه دی اومَادَ خپل ځان نه پس دومره مشکل څه څیزنه دے پریخودے لکه چه "کلاله" مَادرسول الله ﷺ نه یوے خبرے لره دومره نه دے تپوس کړے څومره اواره چه مے ترے نه دَ "کلاله" تپوس کړے دے، اوهغه ﷺ هم په مَاباندِ په څه خبره کښں دومره سختی نه ده کړے څومره چه ئے په دے کښں کړے دَه تردے پورے چه هغه په خپله ګوته سره تهوسَه راکړه زماپه سینه کښں اوُ اوئے فرمایل اے عمره رضی الله عنه ولے تالره هغه آیت بس نه دے چه هغه نازِل شوے دے دګرمَیٔ په موسم کښں دسورت نسآء په آخرکښں "یَسْتَفْتُوْنَکَ قُلِ اللّٰہُ یُفْتِیْکُمْ فِی الْکَلٰلَةِ" داخره پورے اوکه چرے زه ژوندے وُمه نوپه کلاله کښں به داسے فیصله کوم چه دهغے موافق هرسړے حکم کوی خواه قرآن ئے لوستلے وی یانه، بیاحضرت عمررضی الله عنه اووے یاالله جل جلاله ! زه تالره ګواه کوم کوم په هغه خلقوباندِ چه هغوئ له مادَملکونو حکومت ورکړے دے (یعنی په نائبانو ، اوصوبه دارانو ، اوعالِمانوباندِ) ماخو هغوئ لره ددے دَپاره لیږلے دی چه هغه انصاف کوی، اوخلقوته ددین خبرے ښائی اودخپل پیغمبر ﷺ طریقه ښائی اودَهغوئ ګټلے شوے مال کوم چه په جنګ کښں په لاس راشی هغه پرے تقسیموی، اوپه کومَه خبره کښں چه ورته مشکل مخکښں راشِی، دهغے به زمانه تپوس کوی. بیااے خلقو! زه وینم چه تاسو دوۀ وُنولره خوریٔ اوزه هغے لره ناپاك ګنړم هغه څه ؟ پیاز اواوګه، اومَارسُول الله ﷺ لره لیدلے دے چه ددے دواړو بوئ به دچاسړی نه راغے، نودهغه ﷺ په حُکم سره به هغه ویستلے کیدو دجماعت نه دبقیع په طرف اوس که چرے څوك دے لره خوری نوښه دے ئے پخوی (ددے دپاره چه دهغوئ په خله کښں بوئ نه کوی)

فائده : کـه چرے مـالـه مرګ زر راشي نو په مشوره بانډ به خلافت دشپږو سړو په مینځ کښ پاتے شي. یعني خلق به مشوره اوکړي اود دغه شپږو سړو نه به چه کوم یو غواړي یو خلیفه کړي. هغـه شپږ سړي داوو. عثمان . علي . طلحه . زبیر. سعد بن ابي وقاص. اوعبدالرحمن بن عوف ، اوسعید بن زید رضي الله عنهم هُم اګر چه دعشره مُبشره و نه وو. لیکن حضرت عُمررضي الله عنه دخپلولئ په وجه دهغه نوم نه اخستلو.

زۀ دځان نـه پس څـه څیزه لـره دومـره مشـکل نه پریږدم لکه "کلاله" کلاله هغه سړے دے چه هغه مړشي، اودهغه نه اولاد پاتے شي نه پلار مور.

اوس کـه چرے ځوك پیاز اوګه خوري، نو ښه دے پخوي اوخوري دے (ددے دپاره چه پـه خله کښ بدبُوئي پاتے نه شي) ددے حدیث نه اګر چه دپیاز اباحت وتلے دے مګردکچه پیاز اواوګـي کـراهـت تـرے هُـم وتـلـے دے ولے چه په کچه کښ بوئ زیات وي بیا چه هرکله دپیاز لوداوګـي داحـال شـو. نـو تـمـ ـ ـر خوړل یا چته یا څته څکل یا څه بل بدبویه څیز استعمالول اوجماعت ته راتلل به ضرور مکروه وي، که چرے خله ښه پاکه اوصفاکړي نو بیاڅه قباحت نشته دے.

باب النهى رن نشد الضالة فى المسجد وما يقوله من سمع الناشد :

باب : په جمات کښ د ورک شوي څیز د تلاش کولو ممانعت او تلاش کوونکي ته څه وئیل پکار دي :

(۱۲۶۰)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لَارَدَّهَا اللّٰهُ عَلَيْكَ فَاِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهٰذَا. [ترمذي : ۱۳۲۱، ابن ماجه : ۷٦۷]

ترجمه : دابـو هـریـره رضي الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلي دي کوم سړے چه دچانـه دورك شـوے څیـز پـه جماعت کښ تلاش کول واوریدل (یعني هغه په خپل اوچت

آواز سره دخپل ځیز دموندو دپاره خلقوته آواز اوکړو) پس تهٔ وایه الله دې کړې چه ستا ځیز میلاؤ نه شي، ځکه چه جماعت ددې دپاره نه دې جوړ شوې.

فائده : چه خلق په هغې کښې خپل ورك شوی ځیزونه تلاش کوی. یااخستل خرڅول یادَدنیا نور معاملات کوّل.

(۱۲۶۲)عَنْ بُرَيْدَةَ اَنَّ رَجُلًا نَشَدَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ مَنْ دعا الى الْجمل الاحمر فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاوَجَدْ إِنَّمَابُنِيَتِ الْمَسْجِدُ لِمَابُنِيَتْ لَهُ. [ابن ماجه : ۷٦٥]

ترجمه: دبریده رضی الله عنه نه روایت دې چه یوسړی په جماعت کښې آواز اوکړو او اوئې ویل دسُور اوښ په طرف چا آواز اوکړو نورسول الله ﷺ اوفرمایل الله جل جلاله دې کړی چه تاته هډو میلاؤ نه شِي،جماعتونه.چه دکومو کارونو دَپاره جوړ دی دهغې دپاره جوړ دی.

فائده : په هغې کښې بل کار کول نه دی پکار ددې حدیث نه معلومه شوه ، چه په جماعت کښې اوچت آواز کول مکروهه دی لیکن ابو حنیفه رحمه الله دعلم اودخصومت دپاره جائز کړې دی، اوجماعتونه چه دکومو کارونو دپاره جوړ دی هغه دادی ذِکرِ اِلٰهی. مونځ اودَدین عِلم اوذِکرِخیر، قاضی عیاض وئیلې دی ددې نه صفامعلومیږی چه په جماعت کښې دنیاوی کارلکه ګنډل وغیره منع دی. اوځنوماشومانو ته دلوستونه هم په جماعت کښې منع کړې ده اوزمونږ.ملګرو وئیلې دی چه په جماعت کښې ددنیا هغه کار منع دې چه په هغې سره خاص خاص خلقوته فائده وی، لیکن عام دَنفع کارلکه پوره کول داسبابو اوسامان دجهاد وغیره نو هغه درست دی (نووی رحمه الله)

(۱۲۶۳)عَنْ بُرَيْدَةَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَمَّا صَلَّى قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ مَنْ دَعَا إِلَى الْجَمَلِ الْاَحْمَرِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاوَجَدْتَ إِنَّمَا بُنِيَتِ الْمَسَاجِدُ لِمَابُنِيَتْ لَهُ.

ترجمه: دَبریده رضی اللّٰہ عنه نه روایت دې چه هرکله رسول الله ﷺ مونځ اولوستو نویوسړې اودریدو او اوئې ویل چاآواز اوکړو دسُور اوښ په طرف حضرت اوفرمایل ستا اوښ

ډمبلا ﺮ ﻪ ﺷﻲ جماعتونه چه دکو موکارونو دپاره جوړ شوے دی دهغے دَپاره جوړدی۔

(۱۲۶۴)عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ جَآءَ اَعْرَابِیٌّ بَعْدَ مَاصَلّٰی النَّبِیُّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْفَجْرِ فَاَدْخَلَ رَاْسَهٗ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ فَذَكَرَ بِمِثْلِ حَدِيْثِهِمَا.

ترجمه : دبریده رضی الله عنـه نه روایت دے چه یودَباندیے اوسیدونکے راغے هغه وخت رسول الله ﷺ دسحر مونځ لوستلے وو، نو هغه خپل سَرُدجماعت دَدروازے نه دننه کړو، بیائے دغه شان بیان اوکړو لکه چه پورته تیرشو۔

بَابُ السَّهْوِفِی الصَّلٰوةِ وَالسُّجُوْدِلَهٗ۔

باب: په مانځه کښې دهیرېدو اودسجده سهوے کولونیان۔

(۱۲۶۵)عَنْ اَبِی هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَاقَامَ يُصَلِّیْ جَآءَهُ الشَّيْطٰنُ فَلَبَسَ عَلَيْهِ حَتّٰی لَايَدْرِیْ كَمْ صَلّٰی فَاِذَاوَجَدَ ذٰلِكَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَجَالِسٌ. [بخاری : ۱۲۳۲، ابوداود : ۱۰۳۰، نسائی : ۱۲۵۱]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی ستاسونه چه هرکله څوك مونځ کوی نوشیطان دهیرَولو دپاره دهغه خواله راځی، تردے پورے چه هغه ته یاد نه وی چه څو مره رکعتونه ئے اولوستل هرکله چه داسے وی نو په ناستے ناستے دوه سجدے کوئ۔

فائده : امام ابوعبدالله مازری رحمه الله وئیلی دی چه دسهوے په باب کښې پنځه حدیثونه راغلی دی یوخودغه حدیث دَابو هریره رضی الله عنه دے په دے کښې دادی چه هرکله دمانځه په رکعتونو کښې شك شی چه څومره اولوستل نودوه سجدے بَه کوی، لیکن دابیان ئے نه دے کړے چه دوه سَجدے به کله کوی دسلام نه مخکښې یادسلام نه پَس۔

یو حدیث دَابوسعید رضی الله عنه دے په هغے کښې دادی چه دسلام نه مخکښې به دوه سجدے کوی یو حدیث دَابنِ مسعود رضی الله عنه دے چه په هغے کښې دپنځم رکعت

دپاره اودریدل او دسلام نه پس سجده کول ذکردی . یو حدیث دذوالیدین دے چه په هغے کښې دوه رکعته نه پس په هیره سره سلام ګرځول او خبرے کول او ورستو دسلام نه سجده سهوه منقول ده، یو حدیث دَابن بحینه رضی الله عنه دے په هغے کښې ددوه رکعته نه پس دَاودریدو اودسلام نه وړاندِ دسجده سهوے بیان دے۔

اوس علماؤ په دغه احادیثو باندِ په عمل کولو کښې اختلاف کړے دے داؤد ظاهری رحمه الله وئیلے دی په دے باندِ قیاس درست نه دے اوپه هریو حدیث باندِ لکه وارِد دے دغه شان عمل کول پکار دی، اِمام احمد رحمه الله هُم دَداؤدرحمه الله سره دے په هغه خاصو مونځونو کښې چه دهغے ذِکر په دے حدیثونو کښې دے اوپه باقی مونځونو کښې دهغوئ په نزدَسلام نه وړاندِ سجده کول پکار دی۔

بیا چه کوموخلقوپه قیاس باندِ عمل کړے دے دهغوئ نه بعضے داوائی چه مونځ کونکی ته اِختیار دے که غواړی دسلام نه پس دَسجده یاکه غواړی دَسلام نه مخکښې دِسجده اوکړی اودَامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدبه همیشه دسلام نه پس سجده کوی، اوشافعی رحمه الله په نزدبه همیشه دسلام نه مخکښې سجده کوی۔

اودامام مالك رحمه الله په نزدکچرے په هیره سَرَه په مانځه کښې څه زیاتے راشِی، نودسلام ګرځولو نه پس به سجده کوی، اوکچرے کمے راشی نو مخکښې به سجده سهوه کوی، اودتیولونه قوی مذهب دَامامِ مالك رحمه الله دے، بیادَشافعی رحمه الله لیکن دَامامِ مالك رحمه الله پَه مذهب باندِ که چرے دوه سهوے راغلے وی په یوے سره زیاتے شوے وی، اوپه بله سره کمے نودسلام نه مخکښې به سجده کوی. اودا اختلاف په غوره کښې دے نه په جواز کښې، اودَدوو یادریوؤ سهوو دَپاره دوه سجدے پوره دی، اوپه دے باندِ دعُلماؤ اتفاق دے (نووی مختصرًا)

(۱۲۶۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَانُوْدِیَ بِالْاَذَانِ

اَدْبَرَ الشَّیْطٰنُ لَهٗ ضُرَاطٌ حَتّٰی لَایَسْمَعُ الْاَذَانَ فَاِذَا قُضِیَ الْاَذَانُ اَقْبَلَ فَاِذَا ثُوِّبَ بِهَآ اَدْبَرَ فَاِذَا قُضِیَ التَّثْوِیْبُ اَقْبَلَ حَتّٰی یَخْطُرَ بَیْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهٖ یَقُوْلُ اذْکُرْ کَذَا وَاذْکُرْ کَذَا لِمَالَمْ یَکُنْ یَذْکُرُ حَتّٰی یَظَلَّ الرَّجُلُ اِنْ لَّایَدْرِیْ کَمْ صَلّٰی فَاِذَا لَمْ یَدْرِ اَحَدُکُمْ کَمْ صَلّٰی فَلْیَسْجُدْ سَجْدَتَیْنِ وَهُوَ جَالِسٌ.

[بخاری : ۱۲۳۱، نسائی : ۱۲۴۵]

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت رسول الله ﷺ فرمائیلي دي کله چه اَذان کیږي نو شیطان ورته شا کړي اوبه منډه اوتختي ددے دَپاره چه اَذان وانه وري بيا چه کله آذان اوشي نوراشي کله چه تکبير کيږي نو بياواوتختي اوبيا چه تکبير اوشي نو واپس راشي، اودمونځ کونکي په زړهٔ کښ وَسْوَسے غورځوي، وائي هغه خبره ياده کړه داخبره ياده کړه، هغه هغه خبرے يادے وي چه هغه چرته نه يَاديږي تردے پورے چه دهغه هيرشي چه څومره رکعتونه ئے اولوستل بيا چه هرکله ستاسو نه چاته ياد نه وي چه څومره رکعتونه اولوستے شول نو هغه ډِپه ناستے ناستے دوه سجدے اوکړي.

فائده : نووي رحمه الله وئيلي دي ددے په مطلب کښ علماؤ اختلاف کړے دے اِمام حَسن بصري رحمه الله اودسلفو يو جماعت په ظاهِرحديث باندِ عَمل کړے دے اووئيلي دي چه کله مونځ که په رکعتونو کښ دکمي يازياتي شك وي ، نو هغه ډِپه ناستے دوه سجدے کوي. اوشعبي رحمه الله اودسلفو يو جماعت داوئيلي دي چه بيابه دَاوَل سَرُنه مونځ راګرځوي، تردے پورے چه يقين حاصِل شي، که چرے بياشك وي نو بيابه دَاوَل سَرُنه راګرځوي دڅلورو وارو پورے. که په څلورم وارهم شك وي نونه به راګرځوي، اودَامام مالك رحمه الله اوشافعي رحمه الله اواحمد رحمه الله اودجمهورو علماؤ داقول دے چه کله شك وي چه درے رکعته لوستے ياڅلور نو يو رکعت به بل اولوي، اوسَجده سهوه به اوکړي، ددے دپاره چه دڅلورو رکعتونو يقين ئے راشي. (انتهٰی مختصرًا)

(۱۲۶۸) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الشَّیْطٰنَ اِذَا ثُوِّبَ

بِالصَّلٰوةِ وَلّٰى وَلَهٗ ضُرَاطٌ فَذَكَرَ نَحْوَهٗ وَزَادَ فَهَنَّاهُ وَمَنَّاهُ وَذَكَّرَهٗ مِنْ حَاجَتِهٖ مَالَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ.

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه اذان کیږی نو شیطان په تیټی سره په شا اوتختی بیا هغه ته راشی اورغبتونه او آرزوګانے ورته په زړهٔ کښې اچوی او هغه کار ورته یاده وی چه هغه ده ته چرته په یاد نه راځی۔

(۱۲۶۹)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ قَالَ صَلّٰى لَنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ مِنْ بَعْضِ الصَّلٰوةِ ثُمَّ قَامَ فَلَمْ يَجْلِسْ فَقَامَ النَّاسُ مَعَهٗ فَلَمَّا قَضٰى صَلٰوتَهٗ وَنَظَرْنَا تَسْلِيْمَهٗ كَبَّرَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَجَالِسٌ قَبْلَ التَّسْلِيْمِ ثُمَّ سَلَّمَ. [بخاری : ۸۲۹، ۸۳۰، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۳۰، ترمذی : ۳۹۱، نسائی : ۱۱۷۶، ابن ماجه : ۱۲۰۶]

ترجمه: دعبدالله بنِ بُحینه اسدی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ په یو مونځ کښې دوه رکعته اولوستل اودریدو او کیناستل ئے هیرشو، خلق هُم دهغه سره اودریدل هرکله چه هغه مونځ اوکړو او مونږ په اِنتظار کښې وو چه اوس به سلام اوګرځوی هغه تکبیر اووے، اودوه سجدے ئے دسلام ګرځولو نه مخکښې په ناستے ناستے اوکړے لوبیائے سَلام اوګرځوو۔

(۱۲۷۰)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا الْاَسَدِيِّ حَلِيْفِ بَنِيْ عَبْدِالْمُطَّلِبِ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ فِيْ صَلٰوةِ الظُّهْرِ وَعَلَيْهِ جُلُوْسٌ فَلَمَّآ اَتَمَّ صَلٰوتَهٗ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ يُكَبِّرُ فِيْ كُلِّ سَجْدَةٍ وَّجَالِسٌ قَبْلَ اَنْ يُّسَلِّمَ وَسَجَدَ هُمَا النَّاسُ مَعَهٗ مَكَانَ مَانَسِيَ مِنَ الْجُلُوْسِ.

ترجمه: دعبدالله بن بحینه اسدی رضی الله عنه نه روایت دے چه حلیف وو دبنی عبدالمطلب چه دَرسول الله ﷺ دماسپخین په مانځه کښې دمینځ قعده هیره شوه اوپاخیدو اودریدهٔ کله چه هغه ﷺ مونځ پوره کړو نو دوه سجدے ئے اوکړے، دهرے سجدے دپاره ئے تکبیر اووے دسلام نه مخکښې په ناستے ناستے اوخلقو هُم دهغه سره دوه سجدے اوکړے، داعِوض وو دقعدے چه دهغه ﷺ نه هیره شوے وه۔

(۱۲۷۱)عَنْ عبْدِاللهِ ابْن مالِکٍ ۔ ابْنِ بُحَیْنَةَ الْاَزدِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ فِیْ الشَّفْعِ الَّذِیْ یُرِیْدُ اَنْ یَّجْلِسَ فِیْ صَلٰوتِهٖ فلمّا کَانَ فِیْ اٰخِرِ الصَّلٰوةِ سَجَدَقَبْلَ اَنْ یُّسَلِّمَ ثُمَّ سَلَّمَ۔ [راجع: ۱۲۷۳]

ترجمه: دعبدالله بن مالك ابن بحینه ازدی رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ ورمبی دوه رکعته اولوستل اودریدو چه دهغے نه پس دکیناستو اِراده وه. بیا هغه به وړاندِ مونځ اوکړو هرکله چه مونځ تمام شو نودسلام نه وړاندِ ئے سجده اوکړه، اوبیائے سلام اوګرځوؤ۔

(۱۲۷۲)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اذا شکّ حدکُمْ فِیْ صَلٰوتِهٖ فَلَمْ یَدْرِکَمْ صَلّٰی ثَلٰثًا اَمْ اَرْبَعًا فَلْیَطْرِحِ الشَّکَّ وَالْیَبْنِ عَلٰی مَااسْتَیْقَنَ ثُمَّ یَسْجُدُ سَجْدَتَیْنِ قَبْلَ اَنْ یُّسَلِّمَ فَاِنْ کَانَ صَلّٰی خَمْسًا شَفَعْنَ لَهٗ صَلٰوتَهٗ وَاِنْ کَانَ صَلّٰی اِتْمَامًا لِّاَرْبَعٍ کانتاتَرْغِیْمًا لِلشَّیْطٰنِ۔

[ابوداود: ۱۰۲۴، ۱۰۲۶، ۱۰۲۹، نسائی: ۱۲۳۷، ابن ماجه: ۱۲۱۰]

ترجمه: دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه ستاسو نه دچاپه خپل مانځه کښِ شك راشِی (چه څومره رکعتونه ئے لوستے دی) اومعلومه نه شی چه درے لوستے دی یاڅلور نوشك به لرے کړی،اوڅومره قدرے چه ئے یقین وی دومره قدرے به اوکړی بیابه دسلام نه مخکښ دوه سجدے اوکړی، اوس کچرے ده پنځه رکعتونه لوستے دی نودا دوه سجدے چه ورسره یو ځائے شِی شپږ رکعته به شِی، اوکه پوره څلور ئے لوستے وی، نوپه دے دواړو سجدو سره به دشیطان په مخ خاوړے پریوځی۔

فائده: یعنی هغه به ذلیل اوخوارشی، دهغے مطلب خوداوو چه په مانځه کښِ خلل راشی، اودلته څه خلل نه دے شوے بلکه دنورو دوو سجدو زیات ثواب ورته حاصل شولو۔ الحمدلله

(۱۲۷۴)عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ قَالَ عَبْدُاللهِ صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صلى الله عليه واله وسلم قال ابراهيم زاد اَوْنَقَصَ فَلَمَّا سَلَّمَ قِيْلَ لَهٗ يَارَسُوْلَ اللهِ احَدَثَ فِي الصَّلٰوةِ شَيْءٌ قال وماذاك قالوا صليت كذا وكذا قَالَ فَثَنٰى رِجْلَيْهِ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ اقبل علينا بوجهه فقال اِنَّهٗ لَوْحدث في الصَّلٰوةِ شَيْءٌ اَنْبَاْتُكُمْ بِهٖ وَلٰكِنْ اِنَّمَا اَنَابَشَرٌ مِّثْلُكُمْ انسى كما تنسون فاذانسيت فذكروني واذاشك اَحَدُكُمْ فِيْ صَلٰوتِهٖ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ فَلْيُتِمَّ عَلَيْهِ ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ. [بخاری : ۴۰۱، ۱۲۲۶، ۶۶۷۱، ابوداود : ۱۰۲۰، نسائی : ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۳، ابن ماجه : ۱۲۱۱، ۱۲۱۲]

ترجمه : دعلقمه نه روایت دے عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه وئیلے دی چه رَسُول الله ﷺ مونځ لوستلواوپه مانځه کښ څه کمے بیشے راغے کله چه هغه ﷺ سلام اوګرځوو نوخلقواووے چه یارسول الله!ولے په مانځه کښ،څه نوے حُکم شوے دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمایل هغه څه ؟ خلقو اووے تاداسے داسے،اوکړو ددے په اوریدوسره هغه ﷺ دواړو خپولره ماتے کړے اودقبلے په طرف ئے مخ کړو او اوئے فرمایل که چرے دمانځه په باب کښ څه نوے حکم وے نو مابه تاسوته خودلے وے خبره دومره ده چه زه هم بنیادم یَم څنګه چه دنوروخلقونه هیریږی هرکله چه زما هیرشی نو ماته یادَوَئ اوهرکله چه ستاسونه چاته په مانځه کښ شك راشِی نوسوچ واوکړے کوم چه ورته صحیح معلوم شِی په هغے دمونځ پوره کړی بیادِدوه سجدے اوکړی۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه ثابتیږی چه رسول الله ﷺ لره ددین په خبرو کښ هیریدل پاتے کیدل وو اودجمهورو علماؤ دغه مذهب دے اودغه ظاهر دے دقران اوحدیث نه، خوالله تعالی به هغه ته یاده وَل اودهغه نه به همیشه هیرنه وو، اودغه یادَول دهیریدو سره خاص کیږی یادَوخت تیریدو نه پَس په دے کښ دعلماؤ اختلاف دے ، امام الحرمین په دے کښ دهغه دَژونده پورے ساعت جائز کړے دے اودعلماؤ یوتولی په عبادات اوتبلیغات کښ سهوے لره جائز کړے نه ده، لکه په تبلیغی اقوال کښ سهوه

جائز نه دہ ، مگر دامذهب صحیح نه دے۔ انتهیٰ مختصراً

(۱۲۸۱) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلَّی الظُّهْرَ خَمْسًا فَلَمَّا سَلَّمَ قِیْلَ لَهٗ اَزِیْدَ فِی الصَّلٰوةِ قَالَ وَمَاذَاکَ قَالُوْا صَلَّیْتَ خَمْسًا فَسَجَدَ سَجْدَتَیْنِ. [بخاری : ۴۰۴، ۱۲۲۶، نسائی : ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ابن ماجه : ۱۲۰۵]

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دماسپخین مونځ پنځه رکعتونه اولوستل چه په هغے پسے ئے سلام اوګرځوو، خلقو اووے ولے مونځ زیات شوے دے ؟ هغه ﷺ اوفرمایل څنګه ؟ هغوئ اووے تاپنځه رکعتونه اولوستل، بیا هغه ﷺ دوه سجدے اوکړلے۔

فائده : داحدیث دلیل دے دامام مالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله اواحمد رحمه الله اوجمهورسلفو چه کوم سړے یورکعت په هیره سره زیات اولولی دهغه مونځ نه باطلیږی بلکه که دسلام ګرځولو نه پس ورته پته اولږی نو مونځ صحیح شوے دے اوس دسجده سهوه اوکړی که چرے سلام ته نزدے دهغه عِلم راغے اوکه چرے څه وخت پس ورته معلومه شوه نوسجده دِنه کوی، اوکه دسلام نه مخکښ داخبره معلومه شی نوفوراً دِ کینی اوتشهد داولولی اګرکه قیام کښ وی یاپه رکوع کښ وی یاپه سجده کښ وی۔

اوس به سجده سهوه دسلام نه مخکښ کوی یادسلام نه پس په دے کښ اختلاف دے لکه پورته چه تیرشو اودابو حنیفه رحمه الله اوداهل کوفه ؤ داقول دے چه کچرے په هیره سره پنځم رکعت اوکړی اآخری قعده ئے نه وی کړے نو مونځ باطِل شولو. (یعنی نفل شو) اوس به یورکعت بل اوکړی نوشپږ رکعته نفل بَه شی، اوفرض مونځ به بیادَسَرنه اداکړی، اوکه آخری قعده ئے کړے وی نودپنځم رکعت سره به یورکعت بل میلاؤ کړی اوس څلور فرض اداشول اودوه نفل ، ددے حدیث نه دابو حنیفه رحمه الله اواهل کوفه ؤ مذهب رد کیږی ولے چه حضرت ﷺ دپنځم رکعت سره یورکعت بل میلاؤ نه کړو، اوقعده آخره

نے اوکړه ځکه چه هغه ته دسلام نه پس معلومه شوه اوس دشافعي رحمه الله قول دا دے چه زیاتوالے خواه که لږوی یا ډیر مونځ لره نه باطلیږی، مثلا دیوے رکوع په ځائے څو څو رکوع په هیره سره اوکړے یادرے یا څلور سجدے نے اوکړے البته په داسے صورت کښ سجده سهوه کول مستحب دی، اوواجب نه دی۔ (نووی رحمه الله مختصراً)

(۱۲۸۳)عَنْ اِبْرَاهِيْمَ ابْنِ سُوَيْدٍ قَالَ صَلّٰى بِنَاعَلْقَمَةُ الظُّهْرَ خَمْسًا فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ الْقَوْمُ يَااَبَاشِبْلٍ قَدْصَلَّيْتَ خَمْسًا قَالَ كَلَّا مَافَعَلْتُ قَالُوْا بَلٰى وَكُنْتُ فِيْ نَاحِيَةِ الْقَوْمِ وَاَنَا غُلَامٌ فَقُلْتُ بَلٰى قَدْصَلَّيْتَ خَمْسًا قَالَ لِيْ وَاَنْتَ اَيْضًا يَااَعْوَرُ تَقُوْلُ ذَاكَ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَنْفَتَلَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللهِ صَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمَّا نْفَتَلَ تَوَشْوَشَ الْقَوْمُ بَيْنَهُمْ فَقَالَ مَاشَاْنُكُمْ قَالُوْا يَارَسُوْلَ اللهِ هَلْ زِيْدَ فِي الصَّلٰوةِ قَالَ لَاقَالُوْا فَاِنَّكَ قَدْصَلَّيْتَ خَمْسًا فَانْفَتَلَ ثُمَّ سَجَدَسَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ قَالَ اِنَّمَا اَنَابَشَرٌ مِّثْلُكُمْ اَنْسٰى كَمَا تَنْسَوْنَ زَادَ ابْنُ نُمَيْرٍ فِيْ حَدِيْثِهٖ فَاِذَانَسِيَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ.

ترجمه: دَابراهیم بن سوید نه روایت دے چه علقمه دماسپخین مونځ وركولو نو پنځه رکعتونه نے اولوستل اوهركله چه سلام نے اوګرځوه نو خلقو اووے چه اے ابوشبل (دعلقمه کنیت دے) تا پنځه رکعتونه اولوستل هغوئ اووے چه نه خلقو اووے بیشکه تا پنځه رکعتونه اولوستل اوزه په یو ګوټ کښ ناست وُم معصوم بچے وُم ما هُم اووے ها تا پنځه رکعتونه اولوستل هغوئ اووے اے کاڼګه! ته هم داسے وائے ما اووے ها، ددے په اوریدو سره اوګرځیدو اودوه سجدے نے اوکړے بیائے سلام اوګرځوو اواوئے ویل چه چه عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ مونږ ته پنځه رکعتونه اولوستل کله چه هغه دمانځه نه فارغ شو نو خلقو ګړګر شروع کړل، حضرت ﷺ اوفرمایل څه اوشو تاسو لره؟ هغوئ عرض اوکړو یارسول الله ! ولے مونځ سیوا شولو؟ حضرت ﷺ اوفرمایل نه هغوئ اووے تا پنځه رکعتونه اولوستل ددے په اوریدو سره هغه اوګرځیدو اودوه سجدے

ئے اوکړے بیائے سلام اوګرځوو، اواوئے فرمایل زه هم ستاسو په شان بنیادم یم ځنګه چه ستاسو هیریږی دغه شان زما هم هیریږی اودابن نمیرپه روایت کښې دومره زیاته ده چه هرکله ستاسونه څه هیرشی نودوه سجدے کوئ۔

فائده : ابراهیم بن سوید دعلقمه شاګرد وو اوخپل شاګرد یاوړوکی خپلوان ته په داسے لفظ ویلوکښې مضائقه نشته دے په شرط ددے چه هغه بدنه ګنړی دا ابراهیم کاناوو اوداهغه ابراهیم نه دے کوم چه دعلقمه مشهور شاګرد اوَدحماد استاد دے هغه ابراهیم بن یزید نخعی رحمه الله دے۔

(۱۲۸۴)عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ صَلّٰى بِنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ خَمْسًا فَقُلْنَا يَارَسُوْلَ اللهِ اَزِيْدَ فِى الصَّلٰوةِ قَالَ وَمَاذَاكَ قَالُوْصَلَّيْتَ خَمْسًا قَالَ اِنَّمَااَنَابَشَرٌ مِّثْلُكُمْ اَذْكُرُ كَمَاتَذْكُرُوْنَ وَاَنْسٰى كَمَاتَنْسَوْنَ ثُمَّ سَجَدَسَجْدَتَيِ السَّهْوِ.[نسائی : ۱۲۵۸]

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ مونږ ته مونځ راکولو نوپنځه رکعتونه ئے اولوستل مونږ عرض اوکړو یارسول الله ﷺ! ولے مونځ سیوا شولو هغه ﷺ اوفرمایل ځنګه ؟ مونږه اووے تاپنځه رکعتونه اولوستل هغه اوفرمایل زه بنده یم ستاسوپه شان یادلرم لکه چه تاسو یادلرئ اوهیریږی م لکه چه ستاسونه هیریږی بیائے دسهوے دوه سجدے اوکړلے۔

(۱۲۸۵)عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فَزَادَ اَوْنَقَصَ قَالَ اِبْرَاهِيْمُ وَالْوَهْمُ مِنِّىْ فَقِيْلَ يَارَسُوْلَ اللهِ اَزِيْدَ فِى الصَّلٰوةِ شَىْءٌ فَقَالَ اِنَّمَا اَنَابَشَرٌ مِّثْلُكُمْ اَنْسٰى كَمَاتَنْسَوْنَ فَاِذَانَسِىَ اَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَجَالِسٌ ثُمَّ تَحَوَّلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ.[ابوداود : ۱۰۲۱، ابن ماجه : ۱۲۰۳]

ترجمه : دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ درسول الله ﷺ سره مونځ لوستلونو هغه ﷺ زیات کړو یائے کم کړو ابراهیم وئیلے دی کوم چه ددے حدیث

راوی دے قسم په الله دازمانه هیر شوے دی مونږه اووے یارسول الله ﷺ ولے دمانځه په باب کښې څه نوے حُکم شوے دے ؟ هغه ﷺ اوفرمایل "نه" مونږ بیان کړل هغه څه چه هغه کړی وو بیا هغه ﷺ اوفرمایل څوك چه په مانځه کښې زیاتے اوکړی یاکمے نو هغه دِدوه سجدے کوی، په دغه حال کښې چه هغه ناست وی بیا هغه دوه سجدے اوکړلے۔

(۱۲۸۶)عَنْ عَبْدِاللهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَجَدَسَجْدَتَيِ السَّهْوِ بَعْدَالسَّلَامِ وَالْكَلَامِ.

ترجمه : دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه بیشکه نبی ﷺ دسهوے دوه سجدے دسلام اوکلام نه پس کړے دی۔

(۱۲۸۷)عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ صَلَّيْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِمَّا زَادَ اَوْنَقَصَ قَالَ اِبْرَاهِيْمُ وَاَيْمُ اللهِ مَاجَآءَ ذَاكَ اِلَّا مِنْ قِبَلِيْ قَالَ قُلْنَايَارَسُوْلَ اللهِ اَحَدَثَ فِي الصَّلٰوةِ شَيْءٌ فَقَالَ لَاقَالَ فَقُلْنَا لَهُ الَّذِيْ صَنَعَ فَقَالَ اِذَازَادَ الرَّجُلُ اَوْنَقَصَ فَلْيَسْجُدْ سِجْدَتَيْنِ قَالَ ثُمَّ سَجَدَ سِجْدَتَيْنِ .[ترمذی : ۳۹۳، نسائی : ۱۳۲۸]

ترجمه : دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ درسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو نو هغه ﷺ زیات اوکړو یاکمُ، ابراهیم وئیلے دی چه په الله تعالی مِ دِقسم وی چه (داوَهمْ) زمادطرفنه دے مونږه اووے یارسول الله ﷺ ولے په مانځه کښې څه نوے حُکم شوے دے ؟ نو هغه ﷺ اوفرمایل نه دے شوے " بیامونږ هغه خبره اوکړه کومه چه هغه کړے وه، (یعنی زیاتوالے یانقصان) نو هغه ﷺ اوفرمایل کله چه یوسړے زیات اوکړو (مانځه لره) یاکم نوپکار دی چه دسهوے دوه سجدے اوکړی اووئیل (راوی) چه بیا هغه دسهوے دوه سجدے اوکړلے۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دسلام ګرځولو نه پس که خبرے هُم اوکړی نوقباحت نِشته دوه سجدے دسهوے دے اوکړی۔

(۱۲۸۸)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ صَلّٰى بِنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِحْدَى

صَلوتي الْعَشِيِّ اِمَّا الظُّهر وَاِمَّا الْعَصْرَ فَسَلَّمَ فِيْ رَكْعَتَيْنِ ثم اتى جِزْعًا فِيْ قِبْلَةِ الْمَسْجِد فاستند اليها مُغْضبًا وَّفِي الْقَوْمِ اَبُوْبَكْرٍ وَّعُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَهَابَا اَنْ يَّتَكَلَّما وَخَرَجَ سرعَانُ النَّاسِ يَقُوْلُوْن قُصِرَتِ الصَّلوةِ فَقَامَ ذُوالْيَدَيْنِ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ اَقُصِرَتِ الصَّلوةُ اَمْ نَسِيْتَ فَنَظَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاله وَسَلَّمَ يَمِيْنًا وَّشِمَالًا فَقَالَ مَايَقُوْلُ ذُوالْيَدَيْنِ قَالُوْا صدق لَمْ تُصلِّ اِلَّا رَكْعَتَيْنِ فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ وَسلّم ثُمّ كَبَّرَ ثُمّ سَجَدَ ثُمَّ كَبَّرَ فَرَفَعَ ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ ثُمَّ كَبَّرَ وَرَفَعَ قَالَ وَاُخْبِرْتُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ اَنَّهُ قَالَ وَسَلَّمَ.

ترجمه : دَابو هريره رضي الله عنه نه روايت رسول الله ﷺ دمازيگر مونځ يادماسپخين مونځ ورکولو دَ دوه رکعته لوستلو نه پس ئے سلام اوګرځولو بيادېولرګي خواله راغے چه په جماعت کښ دقبلے په طرف لګيدلے وو هغے ته ئے ډډه اوّو هَله اوپه غصّه کښ اودريدو دغه وخت په جماعت کښ ابوبکر اوعمر رضي الله عنهما هم موجود وو هغوئ دواړو ديرے نه خبرے نه شوے کولے، اوخلقو زر زر داوينا کوله او اووتل چه مونځ کم شولو ،بيَا يوسړے چه هغه ته به ئے ذواليدين ويلو(يعني ددوو لاسونو خاوند اګرچه دتولو خلقو دوه لاسونه وی خو دهغه لاسونه اوګده وو په دے وجه ئے دانوم شوے وو) اودريدو او وئے ويل يارسول الله ﷺ ! ولے مونځ کم شوے دے ياستا هيرشوے دی ددے په اوريدلو سره رسول الله ﷺ نبی اوګس طرفته اوکتل اودائے اوفرمايل چه ذواليَدين رضي الله عنه څه وائي خلقو اووے يارسول الله ﷺ هغه رښتيا وائي تادغه دوه رکعته لوستے دی، ددے په اوريدو سره هغه دوه رکعتـه نور اوکړل اوسلام ئے اوګرځوو ، بيائے تکبير اووے اوسجده ئے اوکړه، بيائے تکبير اووے اوسرئے اوچت کړو بيائے تکبير اووے، اوسجده ئے اوکړه، بيائے تکبيراووے اوسرئے اوچت کړو محمد بن سيرين وئيلے دی ماته دابيان اوکړے شو، چه عمران بن حصين وئيلے دی اوسلام ئے اوګرځوؤ۔

(۱۲۹۰)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ يَقُوْلُ صَلّٰى لَنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلوٰةَ الْعَصْرِ فَسَلَّمَ فِيْ

رَكْعَتَيْنِ فَقَامَ ذُوالْيَدَيْنِ فَقَالَ اَقُصِرَتِ الصَّلٰوةُ يَارَسُوْلَ اللهِ اَمْ نَسِيْتَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كُلُّ ذٰلِكَ لَمْ يَكُنْ فَقَالَ قَدْ كَانَ بَعْضُ ذٰلِكَ يَارَسُوْلَ اللهِ فَاَقْبَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ اَصَدَقَ ذُوالْيَدَيْنِ فَقَالُوْا نَعَمْ يَارَسُوْلَ اللهِ فَاَتَمَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَابَقِيَ مِنَ الصَّلٰوةِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ بَعْدَ التَّسْلِيْمِ . [نسائی : ۱۲۲۵]

ترجمه: دَابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے رسول الله ﷺ دمازيگر مونځ ورکولو اودَدوه رکعته لوستلونه پس ئے سلام اوګرځوو، نوذواليدين رضی الله عنه پاځيدو اوعرض ئے اوکړو، يارسول الله ﷺ! ولے مونځ کم شولو ياستا هيرشول؟ رسول الله ﷺ اوفرمايل داسے څه خبره نه ده شوے (يعنی نه مونځ کم شوے دے نه زما هيرشول) هغه اووے څه خوضرور شوے دی يارسول الله! هغه ﷺ دخلقو په طرف مخ راواړوو اوتپوس ئے اوکړو ولے ذواليدين رضی الله عنه ريښتياوائی هغه خلقو اووے ها يارسول الله ﷺ! هغه ريښتياوائی بيا هغه ﷺ خومره مونځ چه پاتے شوے وو هغه ئے پوره کړو بيائے په ناستے ناستے دوه سجدے اوکړے دسلام نه پس۔

(۱۲۹۱)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ مِنْ صَلٰوةِ الظُّهْرِ ثُمَّ سَلَّمَ فَاَتَاهُ رَجُلٌ مِّنْ بَنِىْ سُلَيْمٍ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ اَقُصِرَتِ الصَّلٰوةُ اَمْ نَسِيْتَ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ.

ترجمه: دَابو هريره رضی الله عنه نه روايت دے رسُول الله ﷺ دماسپښين دوه رکعتونه اداکړل بيائے سلام اوګرځوو، نودبنی سليم نه يوسړے راغے اوعرض ئے اوکړو يارسول الله ﷺ! ولے مونځ کم شوے دے ياستا هيرشول؟ اوبيان ئے کړو حديث لره لکه چه پورته تيرشو۔

(۱۲۹۳)عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَيْنٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلَّى الْعَصْرَ فَسَلَّمَ فِىْ ثَلٰثِ رَكْعَاتٍ ثُمَّ دَخَلَ مَنْزِلَهٗ فَقَامَ اِلَيْهِ رَجُلٌ يُّقَالُ لَهُ الْخِرْبَاقُ وَكَانَ فِىْ يَدِهٖ طُوْلٌ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ فَذَكَرَلَهٗ صَنِيْعَهٗ وَخَرَجَ غَضْبَانَ يَجُرُّ رِدَآءَهٗ حَتَّى انْتَهٰى اِلَى النَّاسِ فَقَالَ اَصَدَقَ هٰذَا قَالُوْا نَعَمْ فَصَلّٰى رَكْعَةً ثُمَّ

سَلَّمَ ثُمَّ سَجَدَسَجدَتَينِ ثُمَّ سَلَّمَ. [ابو داود : ۱۰۱۸، نسائی : ۱۲۳۶، ابن ماجه : ۱۲۱۵]

ترجمه: دَعمران بن حصین رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ دمازیگر درے رکعته اداکړل اوسلام ئے اوګرځوو، اوخپل کورته لاړو بیاپه هغه ﷺ پسے یو سړے لاړو چه هغه ته ئے خرباق رضی الله عنه ویلو اودهغه لاسونه لږشان اوږده وو، هغه حضرت ﷺ ته اووے څه چه هغه کړے وو (یعنی ددریو رکعتونو دلوستو حال ئے ورته بیان) هغه ځادر رابنکودو او په غصّه کښ را اووتو (ولے چه دهغه سره دمانځه ډیرخیال وو او هُم ددغے وجے نه ئے تادی اوکړه اودَځادر پسَروَلو په موافق هُم حصارنه شو) تردے پورے چه دخلقو خواله اورَسیدو اوتپوس ئے اوکړو دارښتیا وائی ؟ خلقو اووے ها، بیا هغه یو رکعت اولوستو اوسلام ئے اوګرځوؤ، بیائے دوه سجدے اوکړے بیائے سلام اوګرځوؤ۔

(۱۲۹۴)عَنْ عِمْرَانَ ابْنَ حُصَينٍ قَالَ سَلَّمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فِيْ ثَلَاثِ رَكَعَاتٍ مِّنَ الْعَصْرِ ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الْحُجْرَةَ فَقَامَ رَجُلٌ بَسِيْطُ الْيَدَيْنِ فَقَالَ اَقُصِرَتِ الصَّلٰوةُ يَارَسُوْلَ اللهِ فَخَرَجَ مُغْضَبًا فَصَلَّى الرَّكْعَةَ الَّتِيْ كَانَ تَرَكَ ثُمَّ سَجَدَسَجْدَتَيِ السَّهْوِ ثُمَّ سَلَّمَ . [راجع : ۱۲۹۷]

ترجمه : دعمران بن حصین رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دمازیگر درے رکعته اولوستل اوسلام ئے اوګرځوؤ (په هیره سره) بیا هغه پاسیدو او حجرے ته لاړو په دے کښ یو سړے اوږدو لاسونو والا پاڅیدو اوعرض ئے اوکړو یارسول الله ! ولے مونځ کم شولو؟ حضرت چه دا واوریدل نو په غصه کښ را اووتو اوکوم رکعت چه پاتے شوے وو هغه ئے اولوستو بیائے سلام اوګرځوؤ بیائے دسهوے دوه سجدے اوکړلے اوبیائے سلام اوګرځوؤ۔

بَابُ سُجُوْدِ التِّلَاوَةِ

باب: دسجدهٔ تلاوت بیان۔

(۱۲۹۵)عَنِ ابْنِ عُمَرَاَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ فَيَقْرَءُ سُوْرَةً فِيْهَا سَجْدَةٌ فَيَسْجُدُ وَنَسْجُدُ مَعَهُ حَتّٰى مَايَجِدُبَعْضُنَا مَوْضِعًا لِّمَكَانِ جَبْهَتِهٖ. [بخاری : ۱۰۷۵، ۱۰۷۹، ابو داود :

[۱۳۱۲]

ترجمه: دعبدالله بن عُمر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ قرآن لوستلو نو هغه سورت ئے اولوستو چه په هغے کښې دَسجدے آیت وو. پس سجده ئے اوکړه اود هغه سره چه کوم خلق وو هغوئ هُم سجده اوکړه تردے پورے چه په مونږ کښې څنوته دخپل تندی دَایخودو ځائے هُم نه میلاویدو.

فائده : امامِ نووی رحمه الله وئیلے دی زمونږه اودجمهورو دا قول دے دتلاوت سجده سنت ده، اوابو حنیفه رحمه الله دے ته واجب وئیلے دی اودتلاوت سجده په لوستونکو او اوریدونکو باندِ یوشان سنت ده اومستحب ده په هغه اوریدونکی باندِ چه هغه نه اورِئ، اوس کچرے اوریدونکے په مونځ لوستونکی پسے شاته ولاړنه دے نولوستونکی ته اختیار دے خومره چه غواړی خپله سجده دِاوړِده کوی یالنډه کوی دلوستونکی دسجدے نه، اوکوم لوستونکے چه په وجه دنابالغ والی یاپے اودَسئ سجِده نه کوی بیا هم اوریدولو والاسجده کولے شِی، اوځنوعالمانووئیلے دی، چه دنابالغه اوبے اودَسه اودکافر په تلاوت اوریدو سره به سجده نه کوی، لیکن صحیح ورمبے قول دے ۔ انتهٰی

(۱۲۹۶)عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رُبَّمَا قَرَءَ رَسُوْلُ اللّٰهُ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ الْقُرْاٰنَ فَيَمُرُّ بِالسَّجْدَةِ فَيَسْجُدُبِنَا حَتّٰى اَزْدَحَمْنَا عِنْدَهُ حَتّٰى مَايَجِدُاَحَدُنَا مَكَانًا اَيَسْجُدُفِيْهِ فِىْ غَيْرِصَلٰوةٍ.

ترجمه: دعبدالله بن عمررضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله قران لوستلو اودسجدے آیت به ئے تلاوت کړو نوزمونږ سره به ئے سجده کوله، تردے پورے چه دهجوم په وجه سره به چاته دخپل تندی دَایخودو ځائے نه میلاویدو اودابه دمانځه نه بهررو.

(۱۲۹۷)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمْ اَنَّهُ قَرَاَ وَالنَّجْمِ فَسَجَدَ فِيْهَاوَسَجَدَمَنْ كَانَ مَعَهُ غَيْرَاَنَّ شَيْخًا اَخَذَكَفًّا مِّنْ حَصًى اَوْتُرَابٍ فَرَفَعَهُ اِلٰى جَبْهَتِهٖ وَقَالَ يَكْفِيْنِىْ هٰذَا قَالَ عَبْدُاللّٰهِ لَقَدْرَاَيْتُهُ

بَعْدُقُتِلَ كافِرا. [بخاري: ۱۰٦٧، ۱۰۷۰، ۳۸۵۳، ابوداود: ۱۴۰٦، نسائی: ۹۵۸]

ترجمه: دعبدالله رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ "سورة وَالنَّجْمِ" اولوستو اوپه هغے کښې ئے سجده اوکړه دهغه ﷺ سره چه څومره خلق وو هغوئ ټولو سجده اوکړه مګریو بوډا (امیه بن خلف) یَوْ ډك موټے خاورے یاګیټئ په لاس کښې واخستے اوتندی سره ئے اولګولے اودائے اووے زمادپاره دغه پوره ده عبدالله وئیلے دی مااولیدو هغه بوډا لره چه هغه دکفرپه حالت کښې اووژلے شو۔

فائده: دبدرپه جنګ کښې دهغه دناشکرئ اوبے ادبئ صِله وه چه الله تعالی هغه لره ایمان ورنه کړلو، په کوم وخت چه سورت والنجم نازِل شولو اوهغه دسجدے آیت اولوستو اوسجده ئے اوکړه نودهغه سره ټولو خلقو ددے پورے چه مشرکانو اوجناتوهُم سجده لوکړه، ابن عبّاس رضی الله عنه وئیلے دی بلکه داخبرمشهور شولو، چه مکے والامسلمانان شول۔

قاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی ددے ټولو دسجدے کولو سبب داوو چه داسجده دتمامو سجدونه مخکښې نازله شوه، عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه هم دغه شان وَیَلی دی اوداچه کوم څنومفسّرینو اومخبرینو نقل کړے دی چه رسول الله ﷺ په غلطئ سره دے سورت کښې آیت لوستلے وو، چه دهغے نه دمشرِکانو دَاوتلن تعریف وتلو، دابلکل دروغ لوبے اصل خبره ده ځکه چه دالله تعالی نه سیوا دبل چامعبود تعریف کول کفردے، اودکفرنسبت دهغه په طرف محال دے، اودشیطان داطاقت نِشته چه دهغه دژبے نه یوداسے خبره اوباسی۔ نووی رحمه الله

(۱۲۹۸) عَنْ عَطَآءِ ابْنِ يَسَارٍ اَنَّهُ سَأَلَ زَيْدَ ابْنَ ثَابِتٍ عَنِ الْقِرَآءَةِ مَعَ الْاِمَامِ فَقَالَ لَاقِرَآءَةَ مَعَ الْاِمَامِ فِيْ شَيْءٍ وَزَعَمَ اَنَّهُ قَرَأَ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ وَالنَّجْمِ اِذَاهَوٰى فَلَمْ يَسْجُدْ. [بخاري: ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ابوداود: ۱۴۰۴، ترمذی: ۵۷٦، نسائی: ۹۵۹]

ترجمه : دعطاء بن یسار رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ دَزید بن ثابت رضی الله عنه نه په اِمام پسے ورستو دلوستو په باره کښ تپوس اوکړو هغوئ اووے دَامام نه ورستو څه وئیل نه دی پکار اواوئے وئیل چه ما دَرسول الله ﷺ په مخکښ سورت وَالنجم اولوستو بیا هغه ﷺ سجده اونه کړله۔

فائده : امام ابو حنیفه رحمه الله دزید بن ثابت رضی الله عنه دقول نه استدلال کړے دے اودَامام نه ورستوئے دَمطلقِ قراءت نه منع کړے ده، خواه که هغه "سورةِ فاتِحه" وی یابل څه سورت وی خواه که هغه سِرّی مونځ وی یاجهری ، اوزمونږ مذهب دادے چه سورةِ فاتِحه په امام ورپسے لوستل پکار دی ، په سِرّی اوجهری مانځه دواړو کښ ، اودزید دقول جواب دادے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه کوم بنده سورةِ فاتحه" نه لولی دهغه مونځ نه کیږی، اوفرمائیلے ئے دی چه هرکله تاسو ماپسے مونځ کوئ نوبل سورت مهٔ لولئ سیوادسورت فاتحے نه اوددے نه سیوا نور حدیثونه هُم دی بیادَرسول الله ﷺ حدیثونه دزید بن ثابت رضی الله عنه په قول باندِ مقدم دی۔

دویمه دا چه دَزید رضی الله عنه دقراء ت دَممانِعت نه دادے چه سیوا د سورةِ فاتِحے نه بل سورت اونه لوستے شی، اوداتاویل ضروری دے ددے دپاره چه دنورو احادیثو نه خلاف رانشی،

اودا چه کوم زید رضی الله عنه وئیلے دی چه هغوئ سورة والنجم درسول الله ﷺ په مخکښ اولوستلو او هغه ﷺ سجده اونه کړه داپه ظاهِردَامام مالِك رحمه الله دلیل دے، چه هغه وائی په مفصل کښ څه سجده نِشته دے اودسورة والنّجم" او "اِذَاالسَّمَاانشَقَّتْ" لوډ "اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ" سجدے منسوخ دی په دے حدیث سره یادعبدالله ابن عباس رضی الله عنه په حدیث سره چه رسول الله ﷺ سجده اونکړه په مفصل کښ کله چه دمدینے نه راغے، اودامذهب ضعیف دے ولے چه دابو هریره رضی الله عنه په رِوایت کښ دی، چه مونږ

په "اِذَالسَّماء انْشَقَّتْ" اواِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ" كښې درسول الله ﷺ سره سجده كړې ده اوعلماؤ په دې امرُ باندِ اجماع كړې ده چه ابو هريره رضى الله عنه په سنه "۷" هجرى كښې مسلمان شوې دې اودَابن عباس رضى الله عنه دحديث اسناد ضعيف دې هغه دليل دراؤړلو لائق نه دې، اودَزيد رضى الله عنه دحديث نه دسجدې ترك يعنى پريخودل ثابتيږى ، اوظاهره ده چه دتلاوت سجده سنت ده نو دهغې ترك جائز دې اوس علماؤ اختلاف كړې دې چه په تمام قران كريم دَتلاوت څومره سجدې دى نودَامام شافعى رحمه الله اودعلماؤ ديوګروپ داقول دې چه په قران كښې تمامې څوارلس سجدې دى ، دوه په سورة حج كښې اودرې په مفصل كښې اوصاد كښې سجده دتلاوت نشته دې بلكه سجده دشكرده اوودِامام مالك رحمه الله اودعلماؤ ديوجماعت په نزتولې يولس سجدې دى، دهغه په نزد دَمفصل درې واړه سجدې ساقطې دى۔

اودَامام ابو حنيفه رحمه الله په نزدتولې سجدې څوارلس دى ليكن په سورةِ حج كښې يوه سجده ده اوپه صآد كښې يوه سجده ده اوداحمد ابن شريح رحمه الله په نزباندِ تولې پنځلس سجدې دى هغوئ دحج دواړو سجدو لره اودصآد سجدې لره هُم قائمه كړې ده، اودَدغه سجدو مقامات مشهوردى، صرف دَحٰم دَسجدې په مقام كښې په "اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ" باندِ ده ، اودَابو حنيفه رحمه الله اوشافعى رحمه الله اودَجمهورو په نزدپه "لَايَسْئَمُوْنَ" باندِ ده ۔ (نووى رحمه الله)

(۱۲۹۹)عَنْ اَبِىْ سَلْمَةَ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّ اَبَاهُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَرَأَ لَهُمْ اِذَالسَّمَاءُ انْشَقَّتْ فَسَجَدَ فِيْهَا فَلَمَّا انْصَرَفَ اَخْبَرَهُمْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَجَدَفِيْهَا. [نسائى : ۹۶۰]

ترجمه : دَابو سلمه بن عبدالرحمٰن نه روايت دې چه ابو هريره رضى الله عنه سورةُاِذَالسَّماءُ انشقتْ" اولوستو نوسجده ئې اوكړه، هركله چه دمانځه نه فارغ شولو ، نوبيان ئې اوكړو چه رسول الله ﷺ په دې سورت كښې سجده كړې ده۔

(۱۳۰۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ قَالَ سَجَدْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ وَاقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ.[ابوداود :۱۴۰۷، ترمذی : ۵۷۳، نسائی : ۹۶۶، ابن ماجه : ۱۰۵۸]

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے مونږ درسول الله ﷺ سره په "اذاالسَّمَآءُ انْشَقَّتْ او اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ" کښې سجده کړے ده۔

(۱۳۰۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ اَنَّهٗ قَالَ سَجَدَ رَسُوْلُ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ وَاقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّکَ .

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایات دے چه رسول الله ﷺ په "اِذَاالسَّمَآءُ انْشَقَّتْ" کښې سجده کړیده۔

(۱۳۰۴)عَنْ اَبِیْ رَافِعٍ قَالَ صَلَّیْتُ مَعَ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ صَلٰوةَ الْعَتَمَةِ فَقَرَأَ اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ فَسَجَدَ فِیْهَا فَقُلْتُ مَاهٰذِهِ السَّجْدَةُ قَالَ سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ اَبِی الْقَاسِمِ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَااَزَالُ اَسْجُدُبِهَا حَتّٰی اَلْقَاهُ وَقَالَ ابْنُ عَبْدِالْاَعْلٰی فَلَااَزَالُ اَسْجُدُهَا.[بخاری : ۷۶۶، ۷۶۸، ابوداود : ۱۴۰۸، نسائی : ۹۶۵]

ترجمه : دابورافع نه روایت دے چه مَادَابو هریره رضی الله عنه سره دماسختن مونځ لوستلو نواوئے لوستو "اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ" لره اوسجده ئے اوکړه په هغے کښې (دمانځه نه پس) مااووے داسجده تاځنګه اوکړه؟ هغوئ اووے ماخوداسجده په رسول الله ﷺ پسے کړیده اوزه به دے لره دهغے پورے کوم چه دهغه سره میلاؤ شم دابن عبدالاعلٰی په روایت کښې داسے دی چه زه به داسجده همیشه کووم۔

(۱۳۰۶)عَنْ اَبِیْ رَافِعٍ قَالَ رَأَیْتُ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللہُ عَنْهُ یَسْجُدُ فِیْ اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ فَقُلْتُ تَسْجُدُ فِیْهَا نَعَمْ رَأَیْتُ خَلِیْلِیْ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ سَجَدَ فِیْهَا فَلَا اَزَالُ اَسْجُدُ فِیْهَا حَتّٰی اَلْقَاهُ قَالَ شُعْبَةُ قُلْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللہُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ.

ترجمه : دابورافع نه روایت دے چه مابو هریره رضی الله عنه لره اولیدو چه هغه په سورة

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ" کښې سجده کوله مااووے ته په دے سورت کښې سجده کوے! هغوئ اووے هاں. ماخپل دوست ﷺ لره لیدلے وو چه هغه په دے سورت کښې سجده کوله، نوزه به هم په دے سورت کښې سجده کوم تردے پورے چه زه د هغه سره (په عالم آخرت کښې) میلاؤشم شعبه اووے ولے نبی علیه السلام سجده کوله نواوئے فرمایل ها۔

بَابُ صِفَةِ الْجُلُوْسِ فِی الصَّلٰوةِ وَکَیْفِیَّةِ وَضْعِ الْیَدَیْنِ عَلَی الْفَخِذَیْنِ

باب: په مانځه کښې دکیناستلواوپه دواړو ورنونوباندې ددواړو لاسونو دایخودلوطریقه۔

(۱۳۰۷)عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ الزُّبَیْرِ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاقَعَدَ فِی الصَّلٰوةِ جَعَلَ قَدَمَهُ الْیُسْرٰی بَیْنَ فَخِذِهٖ وَسَاقِهٖ وَفَرَشَ قَدَمَهُ الْیُمْنٰی وَوَضَعَ یَدَهُ الْیُسْرٰی عَلٰی رُکْبَتِهِ الْیُسْرٰی وَوَضَعَ یَدَهُ الْیُمْنٰی عَلٰی فَخِذِهِ الْیُمْنٰی وَاَشَارَ بِاِصْبَعِهٖ.[ابو داود : ۹۸۸، نسائی : ۱۲۷۴]

ترجمه : دعبدالله ابن زبیر رضی الله عنه نه روایت دے رسول الله ﷺ چه به کله په مانځه کښې کیناستو نوګسے خپے لره به ئے دپنډئ اوډ ورون په مینځ کښې ګرځوله ، اوښی خپه به ئے خوروَله اوګس لاس به ئے په ګس زنګون باندې ایخودلو، اوښی لاس به ئے په ښی ورون باندې ایخودلو اوپه ګوته سره به ئے اِشاره کوله۔

(۱۳۰۸)عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ الزُّبَیْرِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاقَعَدَ یَدْعُوْا وَضَعَ یَدَهُ الْیُمْنٰی عَلٰی فَخِذِهِ الْیُمْنٰی وَیَدَهُ الْیُسْرٰی عَلٰی فَخِذِهِ الْیُسْرٰی وَاَشَارَ بِاِصْبَعِهِ السَّبَّابَةِ وَوَضَعَ اِبْهَامَهُ عَلٰی اِصْبَعِهِ الْوُسْطٰی وَیُلْقِمُ کَفَّهُ الْیُسْرٰی عَلٰی رُکْبَتِهٖ. [راجع : ۱۳۰۷]

ترجمه : دعبدالله بن زبیر رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دَدُعا کولو دپاره کیناستو نوښی لاس به ئے په ښی ورون باندې ایخودلو ، اوګس لاس به ئے په ګس ورون باندِ اودکلمے په ګوته سره به ئے اِشاره کوله، اوخپله ګوته به ئے دمینځ په ګوته باندِ ایخودله اوګس ورغوی لره به ئے په ګس زنګون باندِ ایخودلو۔

(۱۳۰۹)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَا جَلَسَ فِی الصَّلٰوةِ وَضَعَ یَدَیْهِ عَلٰی رُکْبَتَیْهِ وَرَفَعَ اِصْبَعَهُ الْیُمْنٰی الَّتِیْ تَلِی الْاِبْهَامَ فَدَعَا بِهَا وَیَدَهُ الْیُسْرٰی عَلٰی رُکْبَتِهِ الْیُسْرٰی بَاسِطُهَا عَلَیْهَا. [ترمذی : ۲۹۴، نسائی : ۱۲۶۸، ابن ماجه : ۹۱۳]

ترجمه: دعبدالله بن عُمر رضی الله عنهمانه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله په مانځه کښې کیناستو نودواړه لاسونه به ئے په زنګونانو باندِ ایخودل، اوډښی لاس دکلمے ګوتے لره به ئے اوچتوله په هغے سره به ئے دُعا کوله، اوګس لاس به ئے په ګس زنګون باندِ ایخودلو۔

(۱۳۱۰)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَا قَعَدَ فِی التَّشَهُّدِ وَضَعَ یَدَهُ الْیُسْرٰی عَلٰی رُکْبَتِهِ الْیُسْرٰی وَوَضَعَ یَدَهُ الْیُمْنٰی عَلٰی رُکْبَتِهِ الْیُمْنٰی وَعَقَدَ ثَلَاثًا وَّخَمْسِیْنَ وَاَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ.

ترجمه: دعبدالله بن عُمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله په تشهد کښې کیناستو نوګس لاس به ئے په ګس زنګون باندِ ایخودو اوښی لاس به ئے په ښی زنګون باندِ ایخودو اودَرے (۵۳) پنځوسو شکل به ئے جوړوو اودکلمے په ګوته سره به ئے اِشاره کوله۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی داچه کوم دعبدالله ابن زبیر رضی الله عنه په حدیث کښې دکیناستو شکل راغلے دے دے ته تورَک وَیلے شِی، اوداسنت دی لیکن په دے روایت کښې چه کوم دښیٔ خپے دپرتے ایخودلو ذکردے دامشکل دے ولے چه په تورَک کښې په اتفاق دعلماؤ ښیٔ خپه ولاړه ساتل سنت دی اوداحادیثِ صحیحه ؤ نه دغه ثابت دے۔

قاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی کیدے شی داغلطی ده اوصحیح دادے چه پَرَته ئے کیخوده ګس قدم لره لیکن دګس قدم (یعنی خپے) خوذِکربه خپله په روایت کښې موجود دے چه هغے لره به ئے دورون اوډپنډئ په مینځ کښې کوله اوکیدے شی دفرش په ځائے دنصب لفظ صحیح وی یعنی اودروګه، به ئے ښه خپلے لره، اویوتاویل دادے چه دښی

خپے پراته ایخودل هم درست دی اودغه صحیح اومختار دے، اګرچه دګوتو په سرونو باندِ اودرَوَل دخپو مستحب دی، اوپه دے مسئله کښ دعلماؤ اختلاف دے، چه څنګه کیناستل غوره دی په دواړوجلسو کښ دَامامِ مالك رحمه الله په نزد تورَك غوره دے، اودَامام ابو حنیفه رحمه الله په نزدپه دواړو کښ افتراش غوره دے،یعنی ګسه خپه پرته ایخودل اوپه هغے باندِ کیناستل اوښئ خپه اودرَوَل ، اودِامام شافعی رحمه الله په نزد په وړمبئ کښ افتراش اوپه دویمه کښ تورك غوره دے، اودا چه په کښ داسے راغلے دی چه د درے (۵۳) پنځوسو شکل ئے جوړکړو په هغے کښ تطبیق دادے چه کله ئے داسے کړے دی، اوکله ئے هغسے کړے دی، اوځنوداوئیلے دی چه په وړمبی روایت کښ دمینځ په ګوتو باندِ دَایخودلو نه مراد دادے چه دهغے دلاندِ سره ئے نزدے کیخوده، په دغه صورت کښ د درے (۵۳) پنځوسو شکل جوړیږی۔

اودصحیح حدیثو ددلائلو په رویٔ سره دکلمے په ګوته سره اِشاره کول مستحب دی، لیکن زمونږه ملګرو وئیلے دی چه دِالاالله ویلو په وخت بَه اِشاره کوی، اوداِشاره صرف دکلمے په ګوته سره کول پکار دی، که چرے هغه کټ شوے وی یابل څه عذر وی نوپه بله ګوته سره به اِشاره نه کوی، اوسنت دادی، چه داِشارے کولوپه وخت به خپل نظرهُم دَاِشارهے په ګوته باندِ لری۔ (انتهی مختصرًا)

مترجم وائی چه دَ احادیث صحیحه ؤ نه دا امر ثابت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله په مانځه کښ کیناستو نو په دے شان به کیناستلو، یعنی دکلمے په ګوته سره به ئے اِشاره کوله. اوسه خاص دَالا الله په وخت اِشاره کول، دادَیو صحیح حدیث نه ثابت نه دی، ځکه دَاهلِ حدیثو عمل په دے باندِ دے. چه هغه دقعدے دشروع نه دا آخره پورے دکلمے په ګوته سره اشاره کوی. او دغه صحیح دے۔

(۱۳۰۱) عن علیٰ ابنِ عَبدِ الرّحمٰنِ المُعَاوِیّ اَنَّهٗ قَالَ رَاٰنِیْ عَبْدُاللهِ ابْنُ عُمَرَ وَاَنَا اَعْبَثُ بِالْحَصٰی فِیْ

الصَّلٰوةِ فَلَمَّا انْصَرَفَ نَهَانِیْ فَقَالَ اصْنَعْ كَمَا كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ قُلْتُ وَكَيْفَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ قَالَ كَانَ اِذَا جَلَسَ فِی الصَّلٰوةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنٰى عَلٰى فَخِذِهِ الْيُمْنٰى وَقَبَضَ اَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَاَشَارَ بِاِصْبَعِهِ الَّتِیْ تَلِی الْاِبْهَامَ وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرٰى عَلٰى فَخِذِهِ الْيُسْرٰى. [ابوداود : ۹۸۷، نسائی : ۱۱۵۹، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶،]

ترجمه : دعلی بن عبدالرحمن معاوی نه روایت دے چه زه عبدالله بن عمر رضی الله عنه اولیدم په مانځه کښې دکیڼو سره په لوبو کولو باندِ کله چه زه دمانځه نه فارغ شوم نوزه ئې منع کړم، اودائې اووے چه داسے کوه لکه چه به رسول الله ﷺ کولو مااووے، هغه ﷺ به څنګه کولو هغوئ اووے چه هغه ﷺ به کله په مانځه کښې کیناستو نوښئ ورغوے به ئې په ښئ ورون باندِ کیخودو اوټولو ګوتو لره به ئې بندے کړے، اوبه هغه ګوته سره به ئې اِشاره کوله، کومه چه دمتې ګوتے په خواه کښې ده (یعنی دکلمے په ګوته سره چه مِسواکه ګوته ورته په پښتو کښې وئیلے شی) اوګس ورغوے به ئې په ګس ورون باندِ اِیخودَلو۔

بَابُ السَّلَامِ لِلتَّحْلِيْلِ مِنَ الصَّلٰوةِ عِنْدَ فَرَاغِهَا وَكَيْفِيَّتِهٖ۔

باب:۔ دمانځ ختمولو په وخت باند سلام څنګه ګرځول پکاردی۔

(۱۳۱۳)عَنْ اَبِیْ مَعْمَرٍ اَنَّ اَمِيْرًا كَانَ بِمَكَّةَ يُسَلِّمُ تَسْلِيْمَتَيْنِ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ اَنّٰى عَلِقَهَا قَالَ الْحَكَمُ فِیْ حَدِيْثِهٖ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْعَلُهُ. [

ترجمه : دابو معمر نه روایت دے چه په مکه کښې یو امیروو .هغه به دوه سلامونه ګرځول، عبدالله وئیلے دی دهٔ داسنت دکوم ځائے نه حاصل کړے دی دحکم په روایت کښې دی چه رسول الله ﷺ به دغه شان کولو۔

(۱۳۱۵)عَنْ سَعْدٍ قَالَ كُنْتُ اَرٰى رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ عَنْ يَّمِيْنِهٖ وَعَنْ يَّسَارِهٖ حَتّٰى اَرٰى بَيَاضَ خَدِّهٖ [نسائی : ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ابن ماجه : ۹۱۵]

ترجمه : دسعد رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ لره بهي [illegible] طرفته په

سلام گرځولو باندِ لیدلو تردے پورے چه دهغه ﷺ دَ اننګوسپین والے به ماته ښکاریدلو۔

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله وئیلے دی چه په دیکښې دامامِ شافعی رحمه الله اوجمهور سلفو اوخلفو دلیل دے چه هغه وائی دنماز یعنی دمانځه نه پس دوه سلامونه کول پکار دی، اودامام مالك رحمه الله اودَعالمانو دیو جماعت داقول دے چه بس یوسلام کول سنت دی خو دهغوئ دلیلونه ضعیف دی اودصحیح احادیثو نه دوه سلامونه ګرځول ثابتیږی اوکه چرے داثابت هُم شی نوپه دے باندِ به محمول کولے شی، چه حضرت دا ددے دپاره کړے دی چه په یوسلام باندِ اقتصار کول جائز دی، اوس په دے باندِ دعالمانو اجماع ده چه یوسلام واجب دے، مګرچه یوسلام کوی نومخ به دقبلے په طرف باندِ لری۔

اوخوك چه دوه سلامونه کوی، نوپه اول وار سلام به مخ ښی طرفته کوی، اوپه دویم وار به مخ ګس طرفته اړوی، اوپه هرسلام کښې به دومره مخ ګرځوی چه دیو طرف اننګے ئے ښکاره شی هغه طرفته دغه صحیح دے۔

اوځنو وئیلے دی چه دواړه اننګی ئے ښکاره کړلے شِی، اوسلام دمانځه یورکن دے، چه دهغے نه بغیرمونځ نه صحیح کیږی، دَجمهورصحابه و رضی الله عنهم اوتابعینو رحمهم الله اوعلماؤ دغه قول دے، اودَامام ابوحنیفه رحمه الله په نزدسلام لفظ سنت دے اودمانځه نه بهرکیدے شی، په څه کار دمانځه نه په خلاف کولوسره که سلام وی یاکلام، که حدث وی یاقیام۔ (انتهیٰ)

بَابُ الذِّكْرِ بَعْدَ الصَّلٰوةِ۔

باب: دمانځه نه پس څه لوستل پکار دی۔

(۱۳۱٦)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَآءَ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ بِالتَّكْبِيْرِ.

بخاری : ۸۴۲، ابوداود : ۱۰۰۲، نسائی : ۱۳۳۴]

ترجمه : دعبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه مونږ پیژندلو درسول الله

ﷺ دمانځه ختمیدلو لره کله چه به هغه ﷺ تکبیر اووے۔

(۱۳۱۷) عَنْ عَمْرِوبْنِ دِيْنَارٍ عَنْ اَبِیْ مَعْبَدٍ مَوْلٰی ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّهٗ سَمِعَهٗ يُخْبِرُعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَاكُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَآءَ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَّا بِالتَّكْبِيْرِ قَالَ عَمْرٌو فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِاَبِیْ مَعْبَدٍ فَاَنْكَرَهٗ وَقَالَ لَمْ اُحَدِّثْكَ بِهٰذَا قَالَ عَمْرٌو وَّقَدْاَخْبَرَنِيْهِ قَبْلَ ذٰلِكَ. [راجع : ۱۳۱۶]

ترجمه : دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه مونږ به درسول الله ﷺ دمانځه ختمول هغه وخت اوپیژندل کله چه به مونږه دتکبیر آواز واوریدو دے حدیث لره عمرو بن دینار دابو معبد رضی الله عنه نه روایت کړے دے عمرو وئیلے دی مادوباره چه کله ددے حدیث ذکر ابو معبد رضی الله عنه ته اوکړو، نو هغه انکار اوکړو اودائے اووے ماتاته داحدیث نه دے بیان کړے حالانکه هغوئ ماته بیان کړے وو۔

فائده : اګرچه ابو معبد رضی الله عنه په دویم وار ددے حدیث دروایت نه انکار اوکړو مګرعمرو بن دینار ثقه دے نو داروایت دامام مُسلم رحمه الله اوجمهور فقهاؤ اودا هل حدیثو دَمذهب په نزدبه حجت وی۔

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِيْنَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوْبَةِ كَانَ عَلٰی عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَنَّهٗ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ اَعْلَمُ اِذَاانْصَرَفُوْا بِذٰلِكَ اِذَاسَمِعْتُهٗ.

ترجمه : دعبدالله ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے چه دفرض مانځه نه پس په اوچت آواز سره ذکر کول درسول الله ﷺ په زمانه کښں وو، اوما چه به کله ددغه ذکرآواز واوریدو نو معلومَه به مے کړه چه خلق دمانځه نه فارغ شولو۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی دادلیل دے دبعضے علماءِ سلفو چه هغه وائی دفرض مانځه نه پس په اوچت آواز سره تکبیر ویل یاذکرکول مستحب دی اودمتاخرینو نه ابن ظاهری رحمه الله دے لره مستحب ګنړلے دی ابن بَطال اونورو علماؤ دانقل کړے دے چه نول مذهب والاذکر جهری لره مستحب نه ګنړی ، اوامام شافعی رحمه الله داوئیلے دی، چه

کیدے شی رسول اللہ ﷺ داجهر خلقوته دښودنے دپاره کله کله کړے وی، نه ددے دپاره چه جهر کول مستحب دی ، یاخلق همیشه داسے کوی، اوامام یامقتدی په دواړو باندِ لازم دی، چه دفرضو نه پس که چرے ذکر کوی نورُو دِکوی. مګرکله چه امام خلقولره تعلیم ورکولو غواړی، نو دلږ ساعت دپاره جهر کولے شی۔ (انتهی)

بَابُ اِسْتِحْبَابِ التَّعَوُّذِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ جَهَنَّمَ وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَفِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ وَمِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ بَيْنَ التَّشَهُّدِ وَالتَّسْلِيْمِ۔

باب۔ دتشهد اوسلام په مینځ کښې دعذاب قبراوعذاب جهنم اودژوند اومرګ اومسیح الدجال دفتنے اوګناه اوقرض نه دپناه غوښتلوبیان۔

(۱۳۱۹) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَعِنْدِيْ امْرَأَةٌ مِّنَ الْيَهُوْدِ وَهِيَ تَقُوْلُ هَلْ شَعَرْتِ اَنَّكُمْ تُفْتَنُوْنَ فِي الْقُبُوْرِ قَالَتْ فَارْتَاعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَقَالَ اِنَّمَا تُفْتَنُ يَهُوْدُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا فَلَبِثْنَا لَيَالِيَ ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ هَلْ شَعَرْتِ اَنَّهُ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّكُمْ تُفْتَنُوْنَ فِي الْقُبُوْرِ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا فَسَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ بَعْدُ يَسْتَعِيْذُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. [نسائی : ۲۰۶۳]

ترجمه ؛ دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی اللہ عنها نه روایت دے چه رسول اللہ ﷺ زماخواله تشریف راوړو اویوه یهودی ښځه زماسره ناسته وه هغے اووے تاسوته معلومه ده چه په تاسو به په قبرکښې ازمائش وی، (یعنی ستاسو به امتحان وی اوڅوك چه په دغه امتحان کښې پاس نه شو نو هغه لره به عذاب وی) ددے په اوریدلو سره درسول اللہ ﷺ ساه بے واره شوه، اواوئے ویل دابه دیهودو دپاره وی حضرت عائشے رضی اللہ عنها وئیلے دی بیامونږ څو شپے تیرے کړے دهغے نه پس رسول اللہ ﷺ اوفرمایل چه تاته معلومه ده چه په ما باندِ وحی نازله شوے ده چه په قبرکښې به په تاسو باندِ ازموده وی حضرت عائشے

رضی اللہ عنہا وئیلے دی ماواوریدل چہ دهغه ورځے نه به رسول اللہ ﷺ دقبردعذاب نه پناه غوښتله۔

(۱۳۲۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعْدَذٰلِكَ یَسْتَعِیْذُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. [نسائی : ۲۰۶۰]

ترجمه: دَابو هریره رضی اللہ عنه نه روایت دے چه مادرسول اللہ ﷺ نه اوریدلے دی هغه ﷺ ددے نه پس دقبردعذاب نه پناه غوښتله۔

(۱۳۲۱)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ دَخَلَتْ عَلَیَّ عَجُوْزَانِ مِنْ عُجُزِ یَهُوْدِ الْمَدِیْنَةِ فَقَالَتْ اِنَّ اَهْلَ الْقُبُوْرِ یُعَذَّبَانِ فِیْ قُبُوْرِهِمْ قَالَتْ یُعَذَّبُوْنَ فِیْ قُبُوْرِهِمْ قَالَتْ فَكَذَّبْتُهُمَا وَلَمْ اُنْعِمْ اَنْ اُصَدِّقَهُمَا فَخَرَجَتَا وَدَخَلَ عَلَیَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهٗ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اِنَّ عَجُوْزَیْنِ مِنْ عُجُزِ یَهُوْدِ الْمَدِیْنَةِ دَخَلَتَا عَلَیَّ فَزَعَمَتَا اَنَّ اَهْلَ الْقُبُوْرِ یُعَذَّبُوْنَ فِیْ قُبُوْرِهِمْ فَقَالَ صَدَقَتَا اِنَّهُمْ یُعَذَّبُوْنَ عَذَابًا تَسْمَعُهُ الْبَهَآئِمُ ثُمَّ قَالَتْ فَمَارَاَیْتُهٗ بَعْدُ فِیْ صَلٰوةٍ اِلَّایَتَعَوَّذُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. [بخاری : ۶۳۶۶، نسائی : ۲۰۶۵]

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی اللہ عنہا نه روایت دے چه زماخواله دَمدینے والاؤ نه دوه یهود یانے بوډۍ زنانه راغلے اودائے اووے چه دقبر خاوندانو ته عذاب وی په قبرونو کښې ماهغوئ ته دروغجنے اووے، اوماته هغوئ رښتونے اونه لګیدے، بیا هغه دواړه لاړلے، اورسول اللہ ﷺ تشریف راوړو، ماهغه ته بیان اوکړو کوم چه هغه بوډۍ ګانو کړے وو، حضرت ﷺ اوفرمایل هغوئ رښتیاوئیلے دی قبروالاؤ ته داسے عذاب وی چه هغے لره دَځناورو پورے اوریدے شی، حضرت عائشے رضی اللہ عنہا وئیلے دی چه دهغے نه پس مَاولیدل چه هغه به په هرمانځه کښې دقبردعذاب نه پناه غوښتله۔

باب ما یستعاذ منه فی الصلاة :

باب : په مانځه کښې د څه نه پناه غوښتلے شی :

(۱۳۲۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَسْتَعِیْذُ فِیْ

صَلٰوتِهٖ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ. [بخاری : ۱۳۷۲، نسائی : ۱۳۰۷]

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے ماواوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه هغه په مانځه کښې دَ دجّال دفتنے نه پناه غوښتله۔

(۱۳۲۴) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا تَشَهَّدَ اَحَدُکُمْ یَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الْمَحْیَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِیْحِ الدَّجَّالِ. [ابوداود : ۹۸۳، نسائی : ۱۳۰۹، ابن ماجه : ۹۰۹]

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه څوك ستاسو نه په مانځه کښې تشهّد لولی نودڅلورو څیزونو نه دے پَناه غواړی وائی دے یاالله جل جلاله زه پناه غواړم پتاسره دجهنم دَعذاب نه، اودقبرعذاب نه، اودژوند اومرګ دعذاب نه، اودَدجّال دفتنے نه۔

(۱۳۲۵) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَدْعُوْا فِی الصَّلٰوةِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَاَعُوْذُبِکَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِیْحِ الدَّجَّالِ وَاَعُوْذُبِکَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْیَا وَفِتْنَةِ الْمَمَاتِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنَ الْمَاْثَمِ وَالْمَغْرَمِ قَالَتْ فَقَالَ لَهٗ قَآئِلٌ مَّا اَکْثَرَ مَاتَسْتَعِیْذُ مِنَ الْمَغْرَمِ یَارَسُوْلَ اللهِ فَقَالَ اِنَّ الرَّجُلَ اِذَاغَرِمَ حَدَّثَ فَکَذَبَ وَوَعَدَ فَاَخْلَفَ : [بخاری : ۸۳۲، ۲۳۹۷، ابوداود : ۸۸۰، نسائی : ۱۳۰۸]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به پَه مانځه کښې دادُعَا غوښتله یاالله ! زه پناه غواړم پتاسره دقبردعذاب نه اوزه پناه غواړم پتاسره ددجّال دفِتنے نه، اوزه پناه غواړم پتاسره دژونداومرګ دفِتنے نه یاالله ! زه پناه غواړم پتاسَرَه دګناه اوقرض داریٔ نه یو سړی اووے، یارسول الله ﷺ ! تهٔ اکثر دَقرضداریٔ نه ولے پَناه غواړے؟ حضرت اوفرمایل کله چه سړے قرضدارشی نودروغ وائی اووعده خِلافی کوی۔

فائده : نو اگر چه قرضداری څه ګناه نه ده. خو دد بے دوجے نه نور ګناهونه سرزد کیږی، په دے واسِطه دقرضداری نه پناه غواړی په حقیقت کښې قرض داری بده بلاده، بنده له پکار دی چه بغیردسخت ضرورت نه قرض نه اخلی. او سخت ضرورت داد بے چه دلوږے دوجے نه مړ کیږی، دد بے نه سیوا بل داسے ضرورت نشته چه دهغے دپاره دقرض په بلاکښې ګرفتارشی، او دَ واده او یادغم رسمونه خولغوه دی، دهغے دپاره مسلمان لره قرض اخستل ضروری نه دی۔

(۱۳۲۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ اِذَافَرَ غَ اَحَدُکُمْ مِّنَ التَّشَهُّدِ الْاٰخِرِ فَلْیَتَعَوَّذْ بِااللهِ مِنْ اَرْبَعٍ مِّنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْیَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّالْمَسِیْحِ الدَّجَّالِ.

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه څوك ستاسو نه آخری تشهد اولولی، نو دَ څلورو څیزونو نه دِ پناه غواړی، دَجهنم دعذاب نه، اودقبر دَعذاب نه، دژوند او مرګ دَعذاب نه، او دَدجال دبدیٔ نه ۔

(۱۳۲۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ نَبِیُّ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ وَفِتْنَةِ الْمَحْیَا وَالْمَمَاتِ وَشَرِّ الْمَسِیْحِ الدَّجَّالِ. [بخاری : ۱۳۷۷]

ترجمه : دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ اوفرمایل یاالله ! زه پناه غواړم په تاسره دقبردعذاب نه، اودَدوزخ دعذاب نه، اودَژوند او مرګ دفساد نه، اودَدجال دبدیٔ نه۔

(۱۳۲۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عُوْذُوْا بِااللهِ مِنْ عَذَابِ اللهِ عُوْذُوْا بِااللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ عُوْذُوْا بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِیْحِ الدَّجَّالِ عُوْذُوْا بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْیَا وَالْمَمَاتِ. [نسائی : ۵۵۲۳، ۵۵۲۸، ۵۵۳۱]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه پناه

غـواړئ پـه الله جـل جلالـه سـره دالله دعـذاب نـه، پنـاه غـواړئ پـه الله جل جلالـه سره دقبـردعـذاب نـه، پنـاه غـواړئ په الله جل جلاله سره دَدجّال دفِتنې نه پناه غواړئ په الله جل جلاله سره دژوند اومرګ دفِتنې نه۔

(۱۳۳۲)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ كَانَ يَتَعَوَّذُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ جَهَنَّمَ وَفِتْنَةِ الدَّجَّالِ. [نسائی : ۵۵۳۲]

ترجمه : دَابـو هریـره رضـی الله عـنـه نـه روایت دے چـه رسول الله ﷺ بـه پناه غوښتله دَقبردعذاب نه اودَدوزخ دعذاب نه اودَدجّال دفِتنې نه۔

(۱۳۳۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ هٰذَا الدُّعَاءِ كَمَا يُعَلِّمُهُمُ السُّوْرَةَ مِنَ الْقُرْاٰنِ يَقُوْلُ قُوْلُوْا اَللّٰهُمَّ اِنَّانَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَاَعُوْذُبِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَاَعُوْذُبِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ وَاَعُوْذُبِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ قَالَ مُسْلِمُ ابْنُ الْحَجَّاجِ بَلَغَنِيْ اَنَّ طَاوُسًا قَالَ لِاِبْنِهٖ اَدَعَوْتَ بِهَا فِيْ صَلٰوتِكَ فَقَالَ لَاقَالَ اَعِدْصَلٰوتَكَ لِاَنَّ طَاءُوْسًا رَوَاهُ عَنْ ثَلَاثَةٍ اَوْاَرْبَعَةٍ اَوْكَمَاقَالَ. [ابوداود : ۱۵۴۲، ترمذی : ۳۴۹۴، نسائی : ۲۰۶۲، ۵۵۲۷]

ترجمه : دَابـنِ عبّـاس رضی الله عنهٗ نه روایت دے چه په تحقیق سره رسُول الله ﷺ هغه ته ښـودلے وو لـکـه څـنـګـه چه ئے ورته دَقرآن سورتونه ښودل، چه وایه! چه اے الله جل جلاله مـونـږ پناه غواړو پتاسره ستادَدوزخ دعذاب نه ، اوپناه غواړو په تاسره دقبردعذاب نه، اوپناه غـواړو پـه تـاسـره دَدجّـال دفـتـنـې نـه اوپناه غواړو په تاسره دژوند اومرګ دفتنې نه، مسلم بن حـجـاج رحـمـه الله وئیـلـے دی رارسیدلے دی ماته،چه طاؤس خپل ځوئ ته اووے تاپه مانځه کـښې دادُعـا اوغـوښتـه ؟ هغه اووے نه، (طاؤس) اووے خپل مونځ بیااوکره ، په تحقیق سره طاؤس دے حدیث لره دَدریوؤ یاڅلور راویانو نه روایت کړے دے یالکه چه وئیلے دی۔

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله وئیلے دی چه دَطاؤس ددے قول نه ددے دعا دلوستلو تـاکیـد ثابت شوے دے اوپه ظاهر ترے نه داخبره وتلے ده چه ددے دُعالوستل واجب دی کله

چه هغه دمانځه ددوباره کولو حکم ورکړو، لیکن داکثرو علماؤ دامذهب دے چه دادُعا واجب نه ده، بلکه مستحب دَه، اوکیدے شي دطاؤس غرض تاکید وو نه وجُوب۔ انتهیٰ

بَابُ اسْتِحْبَابِ الذِّكْرِ بَعْدَ الصَّلوٰةِ وَبَيَانِ صِفَتِهِ۔

باب: دمانځه نه پس څه ذکر کول پکاردي.

(۱۳۳۴)عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلوٰتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلٰثًا وَقَالَ اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ قَالَ الْوَلِيْدُ فَقُلْتُ لِلْاَوْزَاعِيِّ كَيْفَ الْإِسْتِغْفَارُ قَالَ يَقُوْلُ اَسْتَغْفِرُاللهَ اَسْتَغْفِرُاللهَ. [ابوداود : ۱۵۱۳، ترمذی : ۱۳۳۷، ابن ماجه : ۹۲۴]

ترجمه: ثوبان رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ وچه به کله دمانځه نه اوزګاریدو نودرے ځله به ئے استغفار وَیَلو اووبل به ئے " اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ" ولید دَاوزاعی رحمه الله نه تپوس اوکړو استغفار څنګه؟ هغه اووے استغفرالله استغفرالله وَیَلو ته یعنی زه دالله جل جلاله نه مغفرت غواړم۔

(۱۳۳۵)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ لَمْ يَقْعُدْ إِلَّا مِقْدَارَ مَايَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ ذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ نُمَيْرٍ يَاذَاالْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.[ابوداود : ۱۵۱۲، ترمذی : ۲۹۸،نسائی : ۱۳۳۷، ابن ماجه : ۹۲۴]

ترجمه: دَمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ چه به کله دمانځه سلام اوګرځوو نه به کیناستو مګردومره قدرے چه "اَللّٰهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ" به ئے دَآخِره پورے اووے یعنی اے الله جل جلاله !ته دټولو عیبونو نه سالِم ئے اوخاص ستا نه سلامتی ده یعنی دتمام عالم اوامے بزرګئ اوعزت والاتهٔ لوئے برکت والائے، اوداابن نمیر په روایت کښې یاذاالجلال دے۔

(۱۳۳۸)عَنْ وَرَّادٍ مَوْلَى الْمُغِيْرَةِ ابْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَتَبَ الْمُغِيْرَةُ ابْنُ شُعْبَةَ إِلَى مُعَاوِيَةَ اَنَّ

رسُوْل الله صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَافرَغ مِنَ الصَّلٰوۃ وَسَلَّمَ قَالَ لآاِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَہٗ لَاشرِیْکَ لَہٗ لَہُ الْمُلْکُ وَلَہُ الْحَمْدُ وَھُوَعَلٰے کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ، اَللّٰھُمَّ لَامَانِعَ لِمَااَعْطَیْتَ وَلَامُعْطِی لِمَامَنَعْتَ وَلَایَنْفَعُ ذَالْجَدِّ مِنْکَ الْجَدُّ.[بخاری: ۸۴۴، ۶۳۳۰، ابوداود: ۱۵۰۵، نسائی: ۱۳۴۰، ۱۳۴۱]

ترجمه: دورّاد نه چه دمغیره بن شعبه رضی الله عنه مولیٰ دے روایت دے چه مغیره بن شعبه رضی الله عنه حضرت معاویه رضی الله عنه ته لیکلے اولیږل چه رسول الله ﷺ چه به کله مونځ اولوستو اوسلام به ئے اوګرځوؤ نو یل به ئے "لآاِلٰهَ اِلَّااللهُ وَحْدَہٗ" داخره پورے یعنی خوك ربشتونے معبود نشته مګرالله جل جلاله یواځے دے یودے هغه لره څوك شریك نشته دے خاص هغه لره بادشاهی ده او هغه لره ثناده ، او هغه هرڅه کولے شی، یاالله هغه څوك نه شی منع کولے چالره چه ته ورکړه کوے، او چالره چه ته نه ورکوے هغه لره څوك نه شی ورکولے او دچاکوشش ستاپه مخ کښ نفع نه ورکوی۔

(۱۳۳۹)عَنْ وَرَّادٍ مَوْلٰی الْمُغِیْرَۃِ ابْنِ شُعْبَۃَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ الْمُغِیْرَۃِ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهٖ قَالَ اَبُوْبَکْرٍ وَاَبُوْ کُرَیْبٍ فِیْ رِوَایَتِھِمَا قَالَ فَاَمْلَاھَا عَلَیَّ الْمُغِیْرَۃُ فَکَتَبْتُ بِھَا اِلٰی مُعَاوِیَۃَ. [راجع: ۱۳۳۷]

ترجمه: دورّاد نه چه دمغیره بن شعبه رضی الله عنه ازاد کړے غلام وو روایت دے اومغیره رضی الله عنه دپورته روایت په شان دنبی کریم ﷺ نه راوی دے اوابوبکر اوابو کریب په خپلو روایتونو کښ وئیلے دی چه ورّاد وائی چه ماته مغیره رضی الله عنه اوبښودله، اوما دے دُعالره حضرت معاویه رضی الله عنه ته لیکلے اولیږله۔

(۱۳۴۰)عَنْ عَبْدَۃَ بْنِ اَبِیْ لُبَابَۃَ اَنَّ وَرَّادَ مَوْلٰی الْمُغِیْرَۃِ ابْنِ شُعْبَۃَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کَتَبَ الْمُغِیْرَۃُ ابْنُ شُعْبَۃَ اِلٰی مُعَاوِیَۃَ کَتَبَ ذٰلِکَ الْکِتَابَ لَہٗ وَرَّادٌ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ حِیْنَ سَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِیْثِھِمَا اِلَّاقَوْلَهٗ وَھُوَعَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ فَاِنَّهٗ لَمْ یَذْکُرْہُ. [راجع: ۱۳۳۷]

ترجمه: عبده بن ابولبابه وئیلی دی چه مغیره دوراد رضی الله عنه په لاس سره معاویه رضی الله عنه ته لیکلی اولیږل چه مااوریدلی دی درسول ا ﷺ نه چه فرمانیلی نے وو هرکله چه به سلام نے گرځولو دمانځه نه په شان دابوبکر اوابوکریب د روایت مګرپه هغې کښی نے "وهوعلی کلّ شیٔ قدیرٌ" لره نه دے ذکرکړے۔

(۱۳۴۲)عن عبدة ابن ابی لبابة وعبدالملک ابن عمیر سمعا وراد کاتب المغیرة ابن شعبة رضی الله عنه یقول کتب معاویة الی المغیرة اکتب الیّ بشیٔ سمعتهٔ من رسول الله صلی الله علیه واله وسلم قال فکتب الیه سمعتُ رسول الله صلی الله علیه واله وسلم یقول اذاقضی الصلوة لااله الاالله وحدهٔ لاشریک له له الملک وله الحمد وهوعلی کلّ شیٔ قدیرٌ اللّهمّ لامانع لمااعطیت ولامعطی لمامنعت ولاینفع ذاالجد منک الجدّ. [راجع : ۱۳۳۸]

ترجمه: عبده اوعبدالمالك دواړو دوراد نه چه منشی وو دمغیره رضی الله عنه اوریدلی دی چه مُعاوِیه رضی الله عنه مغیره ته اولیکل چه ماته یوه داسے دُعا لیکلی رااولیږه چه هغه تا اوریدلے وی درسول الله ﷺ نه، نو هغوی لیکلی اولیږل چه مااوریدلے دی درسول الله ﷺ نه چه لوستله به ئے کله چه به دمانځه نه اوزګار شولو. "دلااِلهَ اِلّاالله" نه واخله دآخره پورے اوترجمه ددے دُعا پورته تیرشوے ده۔

(۱۳۴۳)عن ابی الزبیر قال کان ابن الزبیر یقول فی دبر کلّ صلوة حین یسلّم لااله الّاالله وحدهٔ لاشریک له له الملک وله الحمد وهوعلی کلّ شیٔ قدیرٌ لاحول ولاقوّة الّابالله لااله الّاالله ولانعبدالّاایّاه له النّعمة وله الفضل وله الثّناء الحسن لآاله الّا الله مخلصین له الدّین ولوکره الکافرون وقال کان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم یهلّل بهنّ دبر کلّ صلوة.[ابوداود : ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، نسائی : ۱۳۳۸، ۱۳۳۹]

ترجمه: ابوالزُبیر رضی الله عنه وئیلی دی ابن الزُبیر رضی الله عنه به همیشه دهرمانځه نه پس دسلام ګرځولو په وخت د "لااِلهَ اِلّاالله" نه واخله د "کافِرُونَ" پورے لوستلو یعنی خوك

معبود دعبادت لایق نشته سیوا دالله جل جلاله دهغه څوك شریك نشته دے هغه لره بادشاهی ده، او هغه لره ثناده او هغه تمام هرڅه کولے شی اونه دګناه نه دبچ کیدو طاقت اونه دعبادت کولو قوّت شته مګردالله جل جلاله سره نشته دے څوك معبود لائق دعبادت سیوادالله جل جلاله نه اومونږ عبادت نه کوو مګر هغه لره هغه لره دے تول احسان اوهغه لره ده توله بزرګی اودهغه دپاره دے ښه تعریف نشته دے څوك معبود عبادت لائق مګرالله تعالی مونږ صرف دهغه عبادت کونکی یُو، اګرچه چه کفرکښی پریوتل بدمنونکی اوویل دی راوی ابن زبیر رضی الله عنه چه رسول الله ﷺ به دهرمانځه نه پس دادُعا لوستله۔

(۱۳۴۴)عَنْ اَبِی الزُّبَیْرِ مَوْلَی الْهُمْ اَنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ الزُّبَیْرِ کَانَ یُهَلِّلُ دُبُرَ کُلِّ صَلٰوةٍ بِمِثْلِ حَدِیْثِ ابْنِ نُمَیْرٍ وَقَالَ فِیْ اٰخِرِهٖ ثُمَّ یَقُوْلُ ابْنُ الزُّبَیْرِ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُهَلِّلُ بِهِنَّ دُبُرَ کُلِّ صَلٰوةٍ. [راجع : ۱۳۴۳]

ترجمه : دابی الزبیر رضی اللهعنه نه چه مولی دَهغه روایت دے چه عبدالله بن زبیر رضی الله عنه ددے دُعا سره یعنی کومه چه پورته ذکر شوه به دهرمانځه نه پس خپل آواز اوچتولو لکه چه شان دابن نمیر دَروایت اودهغے په آخر کښې ئے داویل دی چه ابن الزبیر رضی الله عنه وئیلے وو چه رسول الله به دهرمانځه نه پس په اوچت آواز سره دالوستلو۔

فائده : دابن نمیر روایت هغه دے کوم چه اوس پورته تیرشو۔

(۱۳۴۵)عَنْ اَبِیْ الزُّبَیْرِ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ ابْنَ الزُّبَیْرِ یَخْطُبُ عَلٰی هٰذَا الْمِنْبَرِ وَهُوَیَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِذَاسَلَّمَ فِیْ دُبُرِ الصَّلٰوةِ اَوِالصَّلَوَاتِ فَذَکَرَ بِمِثْلِ حَدِیْثِ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ. [راجع : ۱۳۴۳]

ترجمه : ابی الزُّبیر رضی الله عنه وئیلے دی چه ما دعبدالله ابن زبیر رضی الله عنه نه اوریدلے دی چه هغه خطبه لوستله په هغه منبر بانډې او اوئے وئیل چه رسول الله ﷺ چه به کله سلام اوګرځوو نودهرمانځه په آخرکښې به ئے ویل اوبیائے دهشام بن عروه دَروایت په

شان حدیث بیان کړو۔

فائده : دهشام روایت هغه دے کوم چه دابو الزبیرنه پورته ذکر شوے دے چه په هغے کښں دُعا ذکرده۔

(۱۳۴۶) عَنْ مُوْسٰی ابْنِ عُقْبَةَ اَنَّ اَبَا الزُّبَيْرِ الْمَكِّيَّ حَدَّثَهُ اَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَاللهِ ابْنَ الزُّبَيْرِ وَهُوَ يَقُوْلُ فِيْ اِثْرِ الصَّلٰوةِ اِذَا سَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِيْثِهِمَا وَقَالَ فِيْ اٰخِرِهٖ وَكَانَ يَذْكُرُ ذٰلِكَ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ .[راجع : ۱۳۴۳]

ترجمه : دموسٰی بن عقبه نه ابوالزبیر مکی بیان کړے دے چه هغوئ دعبدالله ابن زبیرنه اوریدلی دی چه هغه وئیلے وو چه دهرمانځه نه پس چه به ئے کله سلام اوګرځولو دغه دُعا به ئے لوستله کومه چه هشام لوحجاج دابوزبیرنه روایت کړے ده، اودهغے په آخرکښں ئے اووے چه هغه دے دُعا لره درسول الله ﷺ نه ذکر کوله۔

(۱۳۴۷) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِيْنَ اَتَوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُوْرِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلٰى وَالنَّعِيْمِ الْمُقِيْمِ فَقَالَ وَمَا ذَاكَ قَالُوْا يُصَلُّوْنَ كَمَا نُصَلِّيْ وَيَصُوْمُوْنَ كَمَا نَصُوْمُ وَيَتَصَدَّقُوْنَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُعْتِقُوْنَ وَلَا نُعْتِقُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَفَلَا اُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُوْنَ بِهٖ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُوْنَ بِهٖ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُوْنُ اَحَدٌ اَفْضَلَ مِنْكُمْ اِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ قَالُوْا بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَ تُسَبِّحُوْنَ وَتُكَبِّرُوْنَ وَتَحْمَدُوْنَ فِيْ دُبُرِ كُلِّ صَلٰوةٍ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ مَرَّةً قَالَ اَبُوْ صَالِحٍ فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِيْنَ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالُوْا سَمِعَ اِخْوَانُنَا اَهْلُ الْاَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوْا مِثْلَهٗ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاءُ وَزَادَ غَيْرُ قُتَيْبَةَ فِيْ هٰذَا الْحَدِيْثِ عَنِ اللَّيْثِ عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ قَالَ سُمَيٌّ فَحَدَّثْتُ بَعْضَ اَهْلِيْ هٰذَا الْحَدِيْثَ فَقَالَ وَهِمْتَ اِنَّمَا قَالَ تُسَبِّحُ اللهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ وَتَحْمَدُ اللهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ وَتُكَبِّرُ اللهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ فَرَجَعْتُ اِلٰى اَبِيْ صَالِحٍ فَقُلْتُ لَهٗ ذٰلِكَ فَاَخَذَ بِيَدِيْ فَقَالَ اللهُ اَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَاللهُ اَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ حَتّٰى تَبْلُغَ مِنْ جَمِيْعِهِنَّ ثَلَاثَةً وَّثَلَاثِيْنَ قَالَ ابْنُ عَجْلَانَ

فحدثت بهذا الحدیث رجاء بن حیوة فحدثنی بمثله عن ابی صالح عن ابی هریرة رضی الله عنه عن رسول الله صلی الله علیه واٰله وسلم. [بخاری: ۸۴۳، ۶۳۲۹]

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه فقراء مهاجرین دحضرت ﷺ په خدمت کښې راغلل اوعرض ئے اوکړو چه مالدار خلق په اوچتو درجو باند اورسیدل اود همیشه نعمتونه ئے لوټ کړل حضرت ﷺ اوفرمایل ولې؟ هغوئ عرض اوکړو چه مونږ کوی دغه شان مونږ هم کوؤ، هغه روژے نیسے دغه شان مونږ هم نیسُو. اوهغه صدقه ورکوی اومونږ صدقه نه شو ورکولے، اوهغه غلامان آزاده وی اومونږ نه شو آزادولے نو حضرت ﷺ اوفرمایل زه به تاسوته داسے څیز اوښایَم چه څوك ستاسونه مخکښې وی، هغوئ له به تاسو اومومَئ، اودځان نه دورستو خلقونه همیشه مخکښې اوسیږئ، اوڅوك به ستاسونه په درجه کښې وراندِ نه وی، مگر هغه چه څوك داکار کوی کوم چه تاسو کوئ. هغوئ اووے چه حقه خبره ده یارسول الله! حضرت ﷺ اوفرمایل چه تسبیح اوتکبیر اوتحمید کوئ دهرمانځه نه پس درے دیرش واره، ابو صالح وئیلے دی بیامهاجرین درسول الله ﷺ په خدمت کښې راغلل اوعرض ئے اوکړو چه زمونږ هغه رونړو واؤریدله کوم چه دمال خاوندان دی زمونږ دے دُعاله اوهغوئ هم لوستل شروع کړولکه چه مونږه ئے لولو. بیا هغه ﷺ اوفرمایل چه داالله فضل دے چاله چه اوغواړی ورکوی، (یعنی په دے امرُکښې زماخه اختیار دے) قتیبه په دے روایت کښې دازیات کړل چه دلیث بن عجلان نه روایت دے چه سُمّی وئیلے دی چه ماداحدیث خپلو کوروالاته بَیان کړو، نو هغوئ اووے چه ستاهیرشول په دے روایت کښې داسے دی چه تسبیح کوے نودالله جل جلاله درے دیرش واره، اوتحمید کوے نودالله درے دیرش واره اوچه تکبیر وائے دالله جل جلاله درے دیرش واره بیازه دابو صالح خواله لاړمَه اوما هغه ته ددے ذکر اوکړو، نو هغوئ زمالاس اونیوو او اوئے ویل دالله اکبر نه دالحمدُ لِلّه پورے به درے دیرش واره وائی، یعنی الله جل جلاله لوئے

دے اوپاك دے الله جل جلاله اوتول تعریف الله جل جلاله لره دے. اوالله جل جلاله لوے دے اوپاك دے الله جل جلاله اوتول د هغه دَپاره دی. ابن عجلان وائی مادا حدیث رجاء بن حیوه ته بیان کړو نو هغوئ ددے په مثل ماته روایت اوکړو دابی صالح نه هغوئ دابو هریره رضی الله عنه نه هغوئ درسول الله ﷺ نه.

(۱۳۴۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهُمْ قَالُوْا یَارَسُوْلَ اللهِ ذَهَبَ اَهْلُ الدُّثُوْرِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلٰی وَالنَّعِیْمِ الْمُقِیْمِ بِمِثْلِ حَدِیْثِ قُتَیْبَةَ عَنِ اللَّیْثِ اِلَّا اَنَّهٗ اَدْرَجَ فِیْ حَدِیْثِ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَوْلَ اَبِیْ صَالِحٍ ثُمَّ رَجَعَ فُقَرَآءُ الْمُهَاجِرِیْنَ اِلٰی اٰخِرِ الْحَدِیْثِ وَزَادَ فِی الْحَدِیْثِ یَقُوْلُ سُهَیْلٌ اِحْدٰی عَشْرَةَ فَجَمِیْعُ ذٰلِکَ کُلِّهٖ ثَلَاثَةٌ وَّثَلَاثُوْنَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه راوی دے، چه فقراء مهاجرینو عرض اوکړو چه یارسُول الله ! مال والاپه اوچتو درجو باندِ اوهَمیشه اودهمیشه نِعمتونه ئے واخستل غرض داچه روایت کړے هغوئ په مِثل دحدیثِ قتیبَه چه دلیث نه مروی دے مگردومره بحث هغوئ مدرج کړے (ادراج دادے چه دراوی قول دچاپه روایت کښ میلاؤ کړی) دَابو هریره رضی الله عنه په روایت کښ دابو صالح دقول نه ، چه بیاواپس راغلل فقراء مهاجرین داٰخرحدیثه پورے اوزیاتِ کړے ئے دی په حدیث کښ چه سهیل وئیلے دی چه هرکلمه یولس '۱۱' یولس '۱۱' واره او وائی چه ټول یو ځائے کړے درے دیرش "۳۳" واره به شی.

فائده : دسهیل رضی الله عنه په روایت کښ یولس "۱۱" واره کلمه راغلے دَه، دادنورو رِوایتونو منافی نه دے په کومو کښ چه د درے دریش "۳۳" واره ذِکردے بلکه په کومو روایتونو کښ چه درے دیرش "۳۳" واره راغلے دے هغه دمعتبرو راویانو زیاتوالے دے اوزیاتوالے دَثِقه ؤ معتبراومقبول دے بلکه څنوراویانو پوره سل "۱۰۰" سل "۱۰۰" واره لوستلولره روایت کړے دے لوهغه زیاتوالے هُم قابِل قبول دے. اوپه یو روایت کښ تکبیر څلوردیرش واره راغلے دے اوهغه هُم قابل قبول دے، لوکه چرے احتیاط منظوروی

نو تسبیح او تحمید لره درے دیرش دیرش واره او تکبیر لره څلور دیرش واره وائی، او په آخر کښې د "لَآ اِلٰـهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْکَ لَهٗ لَهُ الْمُلْکُ وَلَهُ الْحَمْدُ" دَ آخره پورے اولولی، چه په تمامو روایتونو باندِ عمل اوکړے شی دامضمون دے دَنووی رحمه الله۔

(۱۳۴۹) عَنْ کَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيْبُ قَائِلُهُنَّ وَفَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَّكْتُوْبَةٍ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ تَسْبِيْحَةً وَّثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ تَحْمِيْدَةً وَّاَرْبَعًا وَّثَلَاثِيْنَ تَكْبِيْرَةً۔

ترجمه: دکعب بن عجره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دمانځه نه ورستو څه داسے دُعاگانے دلوستلو دی، چه دهغے لوستونکے یادهغے په ځائے راوړونکے دهرفرض مانځه نه پس چرته (دَثواب نه یااو چتو درجو نه) نه محروم کیږی درے دیرش "۳۳" واره سُبْحَانَ اللهِ درے دیرش "۳۳" واره اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ او څلور دیرش واره اَللهُ اَكْبَرُ ویل۔

(۱۳۵۲) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ سَبَّحَ اللهَ فِیْ دُبُرِ كُلِّ صَلٰوةٍ ثَلَاثًا وَّثَلٰثِيْنَ وَحَمِدَ اللهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ وَكَبَّرَ اللهَ ثَلَاثًا وَّثَلَاثِيْنَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَّتِسْعُوْنَ وَقَالَ تَمَامُ الْمِائَةِ لَآ اِلٰـهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَاِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ۔

ترجمه: دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه څوك دهر مانځه نه پس "سُبْحَانَ اللهِ" درے دیرش واره او "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ" درے دیرشو اره. او "اَللهُ اَكْبَرُ" درے دیرش واره اووائی نو دایو کم سل "۹۹" کلمے شوے او پوره سل "۱۰۰" به ئے داسے کړی چه یو ځل به د "لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ" نه دَقَدِیْرٌ پورے اولولی (یعنی څوك معبود دعبادت لائق نشته مګر الله جل جلاله دے، یو دے هغه لره څوك شریك نشته دے هغه لره بادشاهی ده او هغه لره تعریفونه دی او هغه په هر څیز باندِ قادر دے) نو دهغه ګناهو نه لوبخلے شی، اګر که ددریاب دزګ برابر وی (یعنی په حذه زیات هم)۔

باب مَایُقَالُ بَیْنَ تَکْبِیْرَةِ الْاِحْرَامِ وَالْقِرَآءَةِ

باب:- د تکبیر تحریمه اوقراءت د مینځ دعاګانو بیان

(۱۳۵۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا کَبَّرَ فِی الصَّلٰوةِ سَکَتَ هُنَیَّةً قَبْلَ اَنْ یَّقْرَءَ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ بِاَبِیْ اَنْتَ وَاُمِّیْ اَرَاَیْتَ سُکُوْتَکَ بَیْنَ التَّکْبِیْرِ وَالْقِرَاءَةِ مَاتَقُوْلُ قَالَ اَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَیْنِیْ وَبَیْنَ خَطَایَایَ کَمَا بَاعَدْتَّ بَیْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ اَللّٰهُمَّ نَقِّنِیْ مِنْ خَطَایَایَ کَمَا یُنَقَّی الثَّوْبُ الْاَبْیَضُ مِنَ الدَّنَسِ اَللّٰهُمَّ اغْسِلْنِیْ مِنْ خَطَایَایَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ.

[راجع : ۷۴۴، ابوداود : ۷۸۱، نسائی : ۶۰، ابن ماجه : ۸۰۵]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ کله چه به تکبیرتحریمه اووئے، نو لږ ساعت به خاموش وو، بیا به ئے قراءت کوو نو ماعرض اوکړو چه یارسول الله زما مور پلار دِستانه قربان وی، زهٔ وینم چه تهٔ دتکبیراوقراءت په مینځ کښې چُپ کیږے نو تهٔ څه وائے ؟ حضرت ﷺ اوفرمایل چه زهٔ وایَم د"ذاللّٰهُمَّ نه دآخره پورے (یعنی) یاالله لرے کړے مالره زما ګناهونو نه لکه چه لرے کړے دے تامشرق لره دمغرب نه، یاالله جل جلاله صفا کړے مالره زما خطایانو نه، لکه چه پاکه وی سپینه کپړه دخیرونه، یاالله جل جلاله ! او وینځے زما ګناهونو لره په واوره سره اوپه اوبو سره اوپه یخنئ سره.

فائده : امام نووی رحمه الله وئیلی دی دلیل دے دا روایت دامام شافعی رحمه الله اوامام ابو حنیفه رحمه الله اوامام احمد رحمه الله اودجمهورو چه هغه تمام دُعائے افتتاح لره مستحب ګنړی اوپه دے باب کښې ډیرزیات احادیث راغلی دی، په هغے کښې داحدیث هم دے، اوحدیث دحضرت علی رضی الله عنه چه په هغے کښې د "اِنِّیْ وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلّٰهِ" دُعا مذکوره ده ذکر کړے دے، هغه مُسلم رحمه الله ددے نه پس ابواب صلوٰة واللیل وغیره کښې اوددے نه سیوا نور روایتونه دی، اوما هغے لره په شرحِ مُهذّب کښې جمع کړے دی.

(۱۳۵۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا نَهَضَ مِنَ

الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةَ اسْتَفْتَحَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَلَمْ يَسْكُتْ.

ترجمه: حضرت ابو هريره رضی الله عنه وئیلی دی رسول الله ﷺ چه به کله دویم رکعت اولوستو او اودریدو به نود "اَلْحَمْدُ" نه به ئے قراءت شروع کولو او چُپ به نه پاتے کیدو (یعنی دُعائے استفتاح به ئے نه لوستله)

(۱۳۵۷)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ رَجُلًا جَآءَ فَدَخَلَ الصَّفَّ وَقَدْ حَفَزَهُ النَّفَسُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيْهِ فَلَمَّا قَضٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوتَهٗ قَالَ اَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ فَاَرَمَّ الْقَوْمُ فَقَالَ اَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِهَا فَاِنَّهٗ لَمْ يَقُلْ بَاْسًا فَقَالَ رَجُلٌ جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ فَقُلْتُهَا فَقَالَ لَقَدْ رَاَيْتُ اثْنٰى عَشَرَ مَلَكًا يَّبْتَدِرُوْنَهَا اَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا. [ابوداود: ۷۶۳، نسائی: ۹۰۰]

ترجمه: دانس رضی الله عنه نه روایت دے چه یو سړے راغے او دمانځه په صف کښې داخل شو او په هغه باندې ساه بندی راغله نو هغه اووے د "اَلْحَمْدُلِلّٰهِ" نه دمبارکًا فِيه" پورے (یعنی ټول تعریف دالله دپاره دے ډیر تعریف اوپاك اوبرکت والا) بیا چه هرکله رسول الله ﷺ مونځ اولوستو نو اوئے فرمایل داویلو والا څوك وؤ، چا چه داکلمات اووے؟ پس دقوم خلق ټول غلی شول، بیا هغه ﷺ اووے چا اوویل داکلمات ولے چه هغه خو څه بده خبره نه ده کړے، نو یو سړی عرض اوکړو چه زه راغلم او په ما ساه بندی راغله نو ما دے کلماتو لره اووے حضرت ﷺ اوفرمایل ما دولس فرښتو لره اولیدلے چه یو په یو هغے پرله پسے راکوزیدلے چه څوك به په هغوئ کښې دغے وینالره پورته یوسی (یعنی دخداوندتعالی خواله)

(۱۳۵۸)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّيْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذْقَالَ رَجُلٌ فِي الْقَوْمِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ كَبِيْرًا وَّالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْرًا وَّسُبْحٰنَ اللّٰهِ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنِ الْقَائِلُ كَلِمَةَ كَذَا وَكَذَا قَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ اَنَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ! قَالَ عَجِبْتُ لَهَا فُتِحَتْ لَهَا اَبْوَابُ السَّمَآءِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَمَا تَرَكْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ ذٰلِكَ. [ترمذی: ۳۵۹۲، نسائی: ۸۸۳، ۸۸۵]

ترجمه : دابن عمر رضی الله عنه نه روایت دے چه مونږ درسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو یوسړی دحاضرینو نه اووے د الله اکبر نه داصیلا پورے (یعنی الله جل جلاله لوئے دے تو له لوئی الله لره ده اوډیر تعریف دے هغه لره اوپاك دے الله تعالی پاکی وئیل دی سحراوماښام) بیارسول الله ﷺ اوفرمایل چه چاداکلمے اووے؟ نودقوم نه یوسړی عرض اوکړو چه ما اووے یارسول الله !نو حضرت ﷺ اوفرمایل زه حیران شوم دده دپاره دآسمان دروازے کهولاؤ شولے ابن عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه دکله نه داخبره مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے ده مادغه کلمات پریخودلے چرته هم نه دی۔

باب استحباب اتیان الصّلوة بوقار وسکینة والنهی عن اتیانها سعیا۔

باب: دمانځ دپاره په وقار اوسکون سره دراتلوبیان

(۱۳۵۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِذَااُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ فَلَاتَاْتُوْهَا تَسْعَوْنَ وَاْتُوْهَا تَمْشُوْنَ وَعَلَیْکُمُ السَّکِیْنَةَ فَمَااَدْرَکْتُمْ فَصَلُّوْا وَمَافَاتَکُمْ فَاَتِمُّوْا [ابو داود : ۵۷۲، ترمذی : ۳۲۹، نسائی : ۸۶۰]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی ، چه هغه ﷺ فرمائیلے وو کله چه مونځ شروع شی نو په منډو منډو مهٔ راځئ بلکه په سکون سره په آرام باندِ راځئ اوکم چه دامام سره اومومئ هغه اداکړئ اوکوم چه فوت شی هغے لره پوره کوئ۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی دټولو مونځونو دغه حُکم دے جمعه وی یاغیرجمعه اوالله تعالی چه کوم فرمائیلے دی "فاسْعَوْا اِلٰی ذِکْرِاللہ" هلته هُم دسعی نه مراد په قلاره تلل دغه دی اودمنډے نه ئے منع ځکه اوفرمایله چه کله ئے دمانځه اراده اوکړه نو لکه چه په مانځه کښ داخِل شولو، پس ضروری ده چه دهغے دَ آدابو لحاظ اوساتی، ددغے دپاره په یوروایت کښ دامضمون هُم راغلے دے چه کله تاسو دمانځه اراده اوکړه په مانځه کښ

شوئ، اوداچه ئے کوم فرمائیلے دی چه کوم اونه مومَئ هغے لره پوره کوئ، په دے سره تنبیه اوشوله چه که چرے دمانځه دقضاء کیدو یره وی، بیا هم په وِقار اوآرام سره راتلل پکار دی، منډے تررے وَهَل ضروری نه دی اواکثر عوام بلکه خواص هُم ددے نه غافِل دی، اودَامامِ شافعی رحمه الله اودجمهورعُلمائے سلف او اوخلفو قول دے، چه کوم دامام سره مسبوق (۱) اداکوی هغه ئے آخرے حِصه ده، اودَامامِ ابوحنیفه رحمه الله مذهب ددے نه خِلاف دے چه هغه دَامام دسلام ګرځولو نه پس باقی مانځه ته اوّل مونځ وائی ځکه په آخرو رکعتونو کښې سورت لولی، اوقوی دغه مذهب اول دے، اوداچه کوم په روایت کښې راغلی دی "وَاقْضِ مَاسَبَقَکَ" دلته قضاء په معنی ذاداء ده دغه جواب جمهورو حنیفیه ؤ لره ورکړے دے، نه داچه هغه مونځ قضاء دجُزوِ اوّل دے، چنانچه عرب وائی "قَضَیْتُ حَقَّ فُلَانٍ" یعنی مادفلانی حق اداکړو

---

(۱) مسبوق: هغه ته وائی چه دامام سره تررے نه دمانځه څه حِصه تلے وی.

(۱۳۶۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاثُوِّبَ بِالصَّلٰوةِ فَلَاتَاْتُوْهَا وَاَنْتُمْ تَسْعَوْنَ وَاْتُوْهَا وَعَلَیْکُمُ السَّکِیْنَةَ فَمَااَدْرَکْتُمْ فَصَلُّوْا وَمَافَاتَکُمْ فَاَتِمُّوْا فَاِنَّ اَحَدَکُمْ اِذَاکَانَ یَعْمِدُاِلَی الصَّلٰوةِ فَهُوَفِیْ صَلٰوةٍ.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه هرکله تکبیر اوکړے شی دفرض مانځه نوپه منډه سره مه راځئ بلکه په سکون اوآرام سره راځئ کوم (مونځ) چه اومومَئ هغه اداکړئ اوکوم چه فوت شی هغه پوره کړئ ځکه چه کله څوك ستاسو نه دمانځه اِراده اوکړی نو هغه په مانځه کښې (حساب) کیږی.

(۱۳۶۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاثُوِّبَ بِالصَّلٰوةِ فَلَایَسْعٰی اِلَیْهَا اَحَدُکُمْ وَلٰکِنْ لِّیَمْشِ وَعَلَیْهِ السَّکِیْنَةُ وَالْوَقَارُ صَلِّ مَااَدْرَکْتَ وَاقْضِ مَاسَبَقَکَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه دمانځه تکبیراوشی، نوستاسونه وځوك په منډه سره نه راځی لیکن په قلاره آرام آرام سره راځی، اووقار سره اوډلولی هغه (مونځ). کوم چه اوموندی (دِامام سره) اواداکړی هغه (مونځ) کوم چه مخکښې اِمام لوستلے دے۔

(۱۳۶۳)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اَبَاهُ اَخْبَرَهُ قَالَ بَیْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّیْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ جَلَبَةً فَقَالَ مَاشَاْنُکُمْ قَالُوْا اسْتَعْجَلْنَا اِلَی الصَّلٰوةِ قَالَ فَلَاتَفْعَلُوْا اِذَا اَتَیْتُمُ الصَّلٰوةَ فَعَلَیْکُمُ السَّکِیْنَةُ فَمَااَدْرَکْتُمْ فَصَلُّوْا وَمَاسَبَقَکُمْ فَاَتِمُّوْا. [بخاری : ۶۳۵]

ترجمه: عبدالله بن ابوقتاده رضی الله عنه وئیلے دی چه دهغه پلار وائی چه مونږ درسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو چه هغه ﷺ دخلقو کړبړ واؤریدو نواوئے فرمایل (یعنی دمانځه نه پس) چه څه حال دے ستاسو ، هغوئ عرض اوکړو چه مونږ دمانځ دپاره جلتی یعنی تادی کوله، حضرت ﷺ اوفرمایل داسے مهٔ کوئ، کله چه تاسو مانځه له راځئ نو په آرام سره راځئ اوبیا چه کوم تاسو اومومئ هغے لره اداکړئ اوکوم چه فوت شوے وِی پوره کړئ بیا هغے لره۔

بَابُ مَتٰی یَقُوْمُ النَّاسُ لِلصَّلٰوةِ۔

باب: دمونځ دپاره په مونځ ځونګی کله اودریږی۔

(۱۳۶۵)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ فَلَاتَقُوْمُوْا حَتّٰی تَرَوْنِیْ وَقَالَ ابْنُ حَاتِمٍ اِذَا اُقِیْمَتِ اَوْنُوْدِیَ. [بخاری : ۶۳۷، ۶۳۸، ۹۰۹، ابو داود : ۵۳۹، ۵۴۰، ترمذی : ۵۹۲، نسائی : ۶۸۶، ۷۸۹]

ترجمه: ابوقتاده رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه کله دمانځه تکبیر اوشی نومهٔ اودریږئ تاسو ترهغے پورے چه ماوِنه وینئ ابن حاتم شك کړے دے چه "اِذَا اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ" دے یا نه دے ۔

فائده : یعنی دمخکښې نه دمانځه دپاره مه اودریږئ، چه کیدے شی زما په راتلو کښې وخت نیرشی اوتاسو ته تکلیف شی، سبحٰن الله ! په خپل امت باندِ دنبی امّی ﷺ څو مره شفقت دے، ددے نه معلومه شوه چه کله امام حاضر شی هغه وخت دے تکبیر اوکړے شی، اودشافعیه ؤ مذهب دادے چه ذکومے پورے مؤذن داِقامتِ نه فارغ شوے نه وی دهغے پورے ډخوك نه اودریږی، اوذعامو علماؤ مذهب دے چه کله مؤذن تکبیر شروع کړی نوتمام خلق دے اودریږی اودحضرت انس رضی الله عنه عادت وو چه کله به مؤذن قدقامت الصّلوة اووے هله به اودریدو اوذابو حنیفه رحمه الله قول دے اودکوفیانو چه د"حیّ علی الصّلوة" په وخت اودریږی اود"قَدْقَامَتِ الصَّلٰوة" په وخت اِمام تکبیرتحریمه تړی، اودجمهورو علماؤ دسلفو اوخلفو پورے داقول دے چه مؤذن دکومے پورے دتکبیرنه فارغ شوے نه وی، دهغه وخته پورے دتکبیر تحریمه نه شی تړلے، نووی رحمه الله دغه شان لیکلی دی۔

(۱۳۶۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ فَقُمْنَا فَعَدَّلْنَا الصّ(فُوْف قَبْلَ اَنْ یَّخْرُجَ اِلَیْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَتٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰی اِذَا قَامَ فِیْ مُصَلَّاهُ قَبْلَ اَنْ یُّکَبِّرَ ذَکَرَ فَانْصَرَفَ وَقَالَ لَنَامَکَانَکُمْ فَلَمْ نَزَلْ قِیَامًا نَنْظِرُهٗ حَتّٰی خَرَجَ اِلَیْنَا وَقَدِاغْتَسَلَ یَنْطُفُ رَأْسُهٗ مَآءً فَکَبَّرَ فَصَلّٰی بِنَا. [بخاری : ۲۷۵، ابوداود: ۲۳۵]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه ونیلی دی چه یو ځل ذمانځه تکبیر لوشولو امونږ صفونه برابر کړل، دحضرت ﷺ دراوتلو نه مخکښې، بیاآنحضرت ﷺ رااووتو، تردے پورے چه کله په خپل ځائے باندِ اودریدلو، اوس لاتکبیر تحریمه نه وه شوے چه هغه ته یاد راغلل اوکور ته واپس لاړو، اومونږ ته ئے اوفرمایل چه په خپل خپل ځائے باندِ اودریږئ، مونږ تول دهغه په انتظار کښې ولاړ وو ترهغے پورے چه هغه ﷺ را اووتو، اوذسرٌمبارك نه ئے اوبه څڅیدلے بیائے تکبیراووے، اوزمونږ سره ئے مونځ اولوستو۔

فائده : کیدے شی چه ددغے نه پس حضرت دافرمائیلے وی چه دکومے پورے

ماونه وینئ دهغے پورے مۀ اودریږئ اوددے نه معلومه شوه چه تکبیر دوباره نه شی ویلے۔

غرض دا چه ثابته شوه عدم اِعاده دتکبیر دداسے واقعاتو نه اومعلومه شوه چه په عباداتو کښې دَانبیاؤ علیهمُ السلامو نه هُم هیره راتللے شی، چه لوازِم دبشریت نه دے۔

(۱۳۶۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ وَصَفَّ النَّاسُ صُفُوْفَهُمْ وَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَامَ مَقَامَهٗ فَاَوْمَیٰٓ اِلَیْهِمْ بِیَدِهٖ اَنْ مَّکَانَکُمْ فَخَرَجَ وَقَدِاغْتَسَلَ وَرَاْسُهٗ یَنْطِفُ الْمَآءَ فَصَلّٰی بِهِمْ. [بخاری : ۶۳۹، ۶۴۰، ابوداود : ۲۳۵، نسائی : ۷۹۱]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلےدی چه یو ځل دمانځه تکبیر اووئیلے شو اوخلقو صفونو لره جوړ کړل اورسول الله ﷺ را اووتو اوپه خپل ځائے کښې اودریدلو، بیائے مونږ ته په لاس سَرَه اِشاره اوکړه چه په خپلو ځایونو باندِ اودریږئ، اوهغه ﷺ دصف نه اووتلو، اوغسل ئے اوکړو اودسَرُنه ئے اوبه څڅیدلے، اوبیائے دَئو لو خلقو سره مونځ اولوستو۔

(۱۳۶۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ الصَّلٰوةَ کَانَتْ تُقَامُ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَیَاْخُذُ النَّاسُ مَصَآفَّهُمْ قَبْلَ اَنْ یَّقُوْمَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَقَامَهٗ. [[راجع ۱۳۶۸]]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه دمانځه تکبیر به درسول الله ﷺ په واسِطه وئیلے کیدلو اوخلقو به په صفونو کښې خپل ځائے اخِستلو۔ مخکښې ددے نه چه حضرت ﷺ به په خپل ځائے باندِ اودریدلو۔

(۱۳۷۰)عَنْ جَابِرِ بْنِ سُمْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کَانَ بَلَالٌ یُّؤَذِّنُ اِذَا دَحَضَتْ فَلَایُقِیْمُ حَتّٰی یَخْرُجَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِذَاخَرَجَ اَقَامَ الصَّلٰوةَ حِیْنَ یَرَاهُ.

ترجمه : جابر رضی الله عنه وئیلے دی بلال رضی الله عنه چه کله به زوال اوشو آذان ورکولو اواقامت به ئے نه کولو ترهغے پورے چه حضرت به تشریف راوړی کله چه به هغه ﷺ تشریف راوړو اوبلال رضی الله عنه به اولیدو نوبیابه ئے تکبیر کولو۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه قاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه بلال

رضی الله عنه به کتلو دحضرت ﷺ راوتلو ته اونورو خلقو به نه کتلو، هرکله چه به حضرت بلال رضی الله عنه ته معلومه شوه، چه حضرت ﷺ تشریف راوړی نو هغوئ به تکبیر شروع کړو، اوخلقو چه به کله حضرت ﷺ لره اولیدونو اودریدل به، اوپه خپل خپل ځائے بانډِ به برابرشول، بیا چه به هرکله صفونه برابر شول حضرت ﷺ به خپل ځائے ته تشریف راوړلو اومونځ به ئے شروع کړو، اوددے خلاف چه کوم ځائے مروی وی هغه به قضیه اتفاقیه وی، یابه دجواز په واسطه بیان وی۔

عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَدْرَکَ رَکْعَةً مِّنَ الصَّلٰوةِ فَقَدْاَدْرَکَ الصَّلٰوةَ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چاچه یورکعت دَخه مانځه اوموندو......... هغه مونځ اوموندو۔

فائده: ددے حدیث نه څو مسئلے معلومے شولے، اول دا چه چادیورکعت دلوستو موافق وخت اوموندلو دیو مانځه، مثلا کافِردغه وخت اسلام راوړو، یاهلك بالغ شو یالیونے عاقِل شو یا حائضه ښځه دحیض نه پاکه شوه نودغه مونځ په هغه بانډِ فرض شولو، دویمه دا چه چایورکعت دَامام سره اولوستلو هغه دجماعت فضیلت لره اوموندلو اوس که چرے دجمعے مونځ وو نویورکعت به بل اوکړی اوماسپخین دهغه نه ساقط شولو، دریمه دا چه یورکعت چادنمر راختونه مخکښ اولوستو یائے مخکښ دنمر دډوبیدو نه اداکړلو، اوورستو دهغے نه نمر را اوختو یاپریوتو، نو هغه ته مونځ دَسحر یادَمازیگر میلاؤشو، باقی پاتے مونځ به اداکړی اوقضاء نه شولو۔

باب من ادرک رکعة من الصلوة فقد ادرک تلک الصلوة:

باب: چه چه د مانځه نه یو رکعت لاندے کړو به تحقیق سره دهٔ دغه مونځ لره اوموندو:

(۱۳۷۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَدْرَکَ رَکْعَةً مِّنَ الصَّلٰوةِ مَعَ الْاِمَامِ فَقَدْ اَدْرَکَ الصَّلٰوةَ. [بخاری : ۵۸۰، ابوداود : ۱۱۲۱، نسائی : ۵۵۲]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه چا دِامام سره یو رکعت اوموندو په تحقیق سره هغه مونځ اوموندو (یعنی دجماعت ثواب ورته حاصِل شولو)

فائده : چا چه یو رکعت اوموندو هغه تمام مونځ اوموندو لکه چه عبیدالله په روایت کښې دی، ددې دا مطلب نه دې چه اوس به باقی رکعتونه هیڅ اداکوی نه داسې خو دَمسلمانو دَاِجماع خلاف ده، بلکه مراد هغه دې کوم چه مونږ پورته بَیان کړو، چه هغه ته دکاملې جمعِ ثواب مِیلاؤشو یاهغه مونځ په هغه باند فرض شولو یااداشولو قضاء نه شولو، اوباقی رکعتونه به ضرور اداکوی، کذا قال النووی رحمه الله۔

(۱۳۷۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اَدْرَکَ رَکْعَةً مِّنَ الصُّبْحِ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ اَدْرَکَ الصُّبْحَ وَمَنْ اَدْرَکَ رَکْعَةً مِّنَ الْعَصْرِ قَبْلَ اَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ اَدْرَکَ الْعَصْرَ. [ترمذی : ۵۲۴، نسائی : ۱۴۲۴، ابن ماجه : ۱۱۲۲]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه چاته دسحر یو رکعت میلاؤ شو، مخکښې دختلو دنمر نه هغه ته دسحر مونځ میلاؤ شولو، او چاته چه یو رکعت دَمازیګر میلاؤ شو مخکښې ددوبیدو دنمر نه، هغه ته مازیګر میلاؤ شولو۔

فائده: مطلب ددې مونږ پورته بَیان کړلو، اوخلاصه داده، چه مثلاً چا دسحر دمانځه یو رکعت دنمر دراختلو نه مخکښې اولوستلو اویو رکعت ئې دنمر دراختنو نه وروستو اداکړلو نو مونځ دهغه صحیح شولو اوباطل نه شولو، دغه مذهب دې دَامامِ مالِك رحمه الله اوامام شافعی رحمه الله اوامامِ احمد رحمه الله اودتمام علمائے سلف

اوخلفو اوخلاف دحنیفیه ؤ په دے کښې باطِل اومردود دے اوظاهِر حدیث نه دهغے بطلان ظاهِردے، اودمازیګر دمانځه په صحت کښې دټولو اتفاق دے۔

(۱۳۷۵)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ اَدْرَكَ مِنَ الْعَصْرِ سَجْدَةً قَبْلَ اَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ اَوْمِنَ الصُّبْحِ قَبْلَ اَنْ تَطْلُعَ فَقَدْاَدْرَكَهَا وَالسَّجْدَةُ اِنَّمَا هِيَ الرَّكْعَةُ.

[نسائی : ۵۵۰، ابن ماجه : ۷۰۰]

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه چادمازیګر دمانځه نه یوه سجده مخکښې دنمر ډوبیدلو نه اوموندہ یادسحر دمانځه نه دَنمر دراختو نه مخکښې هغه هغه مونځ اوموندلو. اودسجدے نه مراد رکعت دے۔

بَابُ اَوْقَاتِ الصَّلٰوةِ الْخَمْسِ۔

باب: دمانځه دپنځه ؤ وختونو بیان۔

(۱۳۷۶)عَنِ ابْنِ شِهَابٍ اَنَّ عُمَرَبْنَ عَبْدِالْعَزِيْزِ اَخَّرَالْعَصْرَ شَيْئًا فَقَالَ لَهٗ عُرْوَةُ اَمَااِنَّ جِبْرِيْلَ قَدْنَزَلَ فَصَلّٰى اِمَامَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهٗ عُمَرُ اِعْلَمْ مَاتَقُوْلُ يَاعُرْوَةُ فَقَالَ سَمِعْتُ بَشِيْرَابْنَ اَبِيْ مَسْعُوْدٍ يَقُوْلُ سَمِعْتُ اَبَامَسْعُوْدٍ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ نَزَلَ جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ فَاَمَّنِيْ فَصَلَّيْتُ مَعَهٗ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهٗ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهٗ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهٗ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهٗ يَحْسُبُ بِاَصَابِعِهٖ خَمْسَ صَلَوٰةٍ. [بخاری : ۵۲۱، ۳۲۲۱، ابوداود : ۳۹۴، نسائی : ۴۹۳، ابن ماجه : ۶۶۸]

ترجمه : دَابنِ شهاب زهری رحمه الله نه روایت دے چه عمربن عبدالعزیز رحمه الله یوه ورځ دمازیګر په مانځه کښې لږناوخته کړو نوعروه هغه ته اوویے چه بیشکه جبرائیل علیه السلام راکوز شو، اوهغوئ اِمام شو، درسول الله ﷺ سره ئے مونځ لره اولوستلو، نوعمربن عبدالعزیز اوویے اے عروه پوهه شه وایه نه څه وائے، هغوئ اوویے، ما اوریدلے دی

دبشیر بنِ ابی مسعود نه، هغه وئیلی وو مااوریدلی دی. دابو مسعود رضی الله عنه نه، چه وئیلی ئے وو ما اوریدلی دی درسول الله ﷺ نه چه فرمائیلی ئے وو چه جبرائیل علیه السلام راکوز شو اوز ما اِمام شو اوما دهغه سره مونځ اولوستو اوبیامِ مونځ اولوستو، اوبیامِ مونځ اولوستو، اوبیامِ مونځ اولوستو، اوبیامِ مونځ اولوستو، دهغې سره به ئے حساب کولو دپنځه ؤ مونځونو په خپلو ګوتو باندِ.

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله وئیلی دی اګرچه په دے روایت کښے دمانځه وختونه مذکور نه دی مګر دجابر اوابن عبّاس رضی الله عنهما په روایتونو کښں وختونه مذکور دی، چه هغے لره ابوداؤد اوترمذی نقل کړے دی، اوکیدے شی چه دلته راوی دهغے روایت په طرف اِشاره کړے ده چه مخاطب پوره روایت لره یادکړی، باقی پاتے شو، تاخیرپه مانځه کښں دکومے پورے چه وخت باقی وی دجمهورو په نزباندِ روادے اګرچه په اوّل وخت کښں اداکول بهتراوافضل دی.

(۱۳۸۰)عَنِ ابْنِ شِهَابٍ اَنَّ عُمَرَبْنَ عَبْدَالْعَزِيْزِاَخَّرَالصَّلٰوةَ يَوْمًا فَدَخَلَ عَلَيْهِ عُرْوَةُ ابْنُ الزُّبَيْرِ فَاَخْبَرَهٗ اَنَّ الْمُغِيْرَةَ ابْنَ شُعْبَةَ اَخَّرَ الصَّلٰوةَ يَوْمًا وَّهُوَبِالْكُوْفَةِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ اَبُوْمَسْعُوْدِنِ الْاَنْصَارِىُّ فَقَالَ مَاهٰذَا يَامُغِيْرَةُ اَلَيْسَ قَدْعَلِمْتَ اَنَّ جِبْرِيْلَ نَزَلَ فَصَلّٰى فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلّٰى فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلّٰى فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلّٰى فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلّٰى فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ بِهٰذَا اُمِرْتُ فَقَالَ عُمَرُلِعُرْوَةَ انْظُرْمَاتُحَدِّثُ يَاعُرْوَةُ اَوَاِنَّ جِبْرِيْلَ هُوَاَقَامَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَقْتَ الصَّلٰوةِ فَقَالَ عُرْوَةُ كَذٰلِكَ كَانَ بَشِيْرُابْنُ اَبِىْ مَسْعُوْدٍ يُّحَدِّثُ عَنْ اَبِيْهِ

(۱۳۸۱) قَالَ عُرْوَةُ وَلَقَدْحَدَّثَتْنِىْ عَائِشَةُ زَوْجُ النَّبِىِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّى الْعَصْرَوَالشَّمْسُ فِىْ حُجْرَتِهَا قَبْلَ اَنْ تَظْهَرَالْفَيْئُ.

ترجمه: دَابن شهاب زهری رحمه الله نه روایت دے چه خلیفه عُمربنِ عبدالعزیز رحمه الله

یوه ورځ د ماز یګر په مانځه کښې تاخیر اوکړو نو دغه خواله عروه بن زبیر راغلو، او خبرې ورکړو چه مغیره بن شعبه رضی الله عنه یوه ورځ په مانځه کښې تاخیر کړے وو په کوفه کښې نو دغه خواله ابو مسعود انصاری رضی الله عنه راغے اوورته ئے اووے اے مغیره رضی الله عنه تا دا څه اوکړو، ولے ته نه ئے خبرچه جبرائیل علیه السلام راغے او مونځ ئے اولوستو او حضرت ﷺ هُم مونځ اولوستو، بیائے مونځ اولوستو، او حضرت ﷺ هُم مونځ اداکړو، بیائے مونځ اداکړو او حضرت ﷺ هُم مونځ اداکړو، بیا جبرائیل علیه السلام مونځ اداکړو او حضرت ﷺ ورسره هُم مونځ اداکړو، بیاجبرائیل علیه السلام مونځ اولوستو لوحضرت ﷺ ورسره هُم مونځ اولوستو، بیااوفرمایل جبرائیل علیه السلام چه تاته هُم ده شنان حُکم شوے دے (یعنی باؤجود ددے اِهتمام خداوند جلیل دجبرائیل علیه السلام په نازِلولو باندِ دمانځ دوختونو تعلیم اوفرمایلو، بیاتاسو په هغے کښې تاخیرولے کوئ) بیااووے عمربن عبدالعزیز رحمه الله عروه ته چه اے عروه ! ته څه وائے چه جبرائیل علیه السلام حضرت ﷺ ته دمانځ دَوختونو تعلیم فرمایلے دے عروه اووے ها! دغه شان بشیربن ابیٔ مسعود رضی الله عنه دخپل پلار نه روایت کولو، بیاعروه اووے اوروایت کړے دے ماته دمؤمنانو موربی بی حضرت عائشے رضی الله عنها درسول الله ﷺ نه، چه رسول الله ﷺ به دمازیګرمونځ په داسے وخت کښې لوستلو چه نمر به دهغوئ په غولی کښې وو، دیوالی ته به پورته شوے نه وُو۔

فائده : الله الله یوه زمانه داسے وَه، چه دیوے ورځے دمانځه په تاخیر سره، چه دخلیفهٔوخت امیرالمؤمنین نه واقع شوے وو، فورا به هغے باندِ اونیولے شو، اویو داورځے بد انجامَه دی، چه په زرګونو بلکه په لکونو اهل اِسلام هُم نه پیژنی چه مونځ څه څیزدے، امراء څو چرته هیره سره هُم قبلے ته نه مخ کوی، اوپه دے روایت کښې یو اعتراض دے چه په پوره روایت کښې حضرت جبرائیل علیه السلام په یوه ورځ په اوّل وخت تول مونځونه

اداکړے دی اویوه ورځ په آخروخت مستحب کښ. بیادے نه خوپه خپله جوازِ تاخیرمعلومیږی، اوکله چه دتاخیرجواز ثابت وی، نواستدلال دعُروه بَه څنګه درست شی، مګردهغے جواب داسے ورکړے دے چه کیدے شی چه خلیه دآخروخت مستحب نه هم زیات تاخیرکړے وی،اوس دهغه استدلال شولو، چه دومره قدرے تاخیرجائزنه دے۔

(۱۳۸۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ طَالِعَةٌ فِيْ حُجْرَتِيْ لَمْ يَفِئِ الْفَيْءُ بَعْدُوَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ لَمْ يَظْهَرِ الْفَيْءُ بَعْدُ. [بخاری : ۵۴۶]ابن ماجه : ۶۸۳]

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی اللّٰہ عنها نه روایت دے چه رسول اللّٰه ﷺ دمازیګر مونځ لوستلو اونمر زماپه حُجره کښ پرقیدَلو۔

(۱۳۸۳)عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ الْعَصْرَوَالشَّمْسُ فِيْ حُجْرَتِهَا لَمْ يَظْهَرِ الْفَيْئُ مِنْ حُجْرَتِهَا.

ترجمه: دمؤمنانو دمور عائشے بی بی زوجے دنبی کریم ﷺ نه روایت دے چه هغوئ خبرورکړے دے چه رسول اللّٰه ﷺ دمازیګرمونځ لوستلو اونمر دهغوئ په غولی کښ وو، پورته ختلے نه وو۔

فائده : معلومه شوه چه غولے دهغوئ وړوکے وو، اودیوالونه دهغے نه هم زیات واړه وو چه کله به دَدیوال سُورے یو مِثل شولو نمربه په غولی کښ وو، ورستو دهغے نه به پورته ختلو۔

(۱۳۸۴)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ وَاقِعَةٌ فِيْ حُجْرَتِيْ.

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی اللّٰه عنها نه روایت دے چه رسول اللّٰه ﷺ دمازیګر مونځ لوستلو اودغه وخت نمرزما په حجره کښ وو۔

(۱۳۸۵)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وسلّم قَالَ اذاصلّيتم الفجر فانّه وقت الى اَنْ يَطْلُعَ قَرْنُ الشَّمْسِ الْاَوَّلُ ثُمَّ اِذَاصَلَّيْتُمُ الظُّهر فانّهُ وقْتٌ الى ان يَحْضُر العصر فاذا صلّيتم العصر فانّه وَقْتٌ اِلٰى اَنْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ فَاِذَا صَلَّيْتُمُ الْمَغْرِبَ فَاِنَّهُ وَقْتٌ اِلٰى اَنْ يَّسْقُطَ الشَّفَقُ فاذا صلّيتم العشاء فَاِنَّهُ وَقْتٌ اِلٰى نِصْفِ اللَّيْلِ. [ابوداود : ۳۹۶، نسائی : ۵۲۱]

ترجمه : دَعبدالله بن عُمر رضی الله عنهما نه روايت دے چه نبی كريم ﷺ فرمائيلی دی چه هركله تاسو دسحرمونځ اداكړئ نو دهغے وخت باقی دے دهغے پورے چه دنمر دپاسه كنډه رااوتے نه وی، بيا چه هركله تاسو دماسپخين مونځ اداكړئ نو دهغے وخت باقی پاتے دے دهغے پورے چه دمازيگر وخت راشی، بيا چه هركله دمازيگرمونځ اداكړئ نودهغے وخت باقی دے، دكومے پورے چه نمرزيړشوے نه وی، بيا چه هركله دماښام مونځ اداكړئ تو دهغه وخت باقی دے دهغے پورے چه شفق غائب شی، بيا چه هركله تاسو دماسختن مونځ اداكړئ نودهغے وخت باقی دے دنيمے شپے پورے۔

فائده : داحديث دجمهورو دليل دے چه پنځه وختونه دهغوئ په نزددغے وختونو پورے باقی وی مگردماسختن مستحب وخت دنيمے شپے پورے دے، لكه چه په دے حديث كښ راغلے دی اووخت دَا دَهغے دسحره پورے دے لكه چه دقتاده رضی الله عنه په روايت كښ مخكښ راغی، په هغه باب كښ چه دكوم بنده مونځ هيرشی ياآوده شی۔

(۱۳۸۶)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وسلّم قَالَ وَقْتُ الظُّهْرِ لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَالَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ وَوَقْتُ الْمَغْرِبِ مَالَمْ يَسْقُطْ ثَوْرُ الشَّفَقِ وَوَقْتُ الْعِشَاءِ اِلٰى نِصْفِ اللَّيْلِ وَوَقْتُ الْفَجْرِ مَالَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ. [راجع : ۱۳۸۸]

ترجمه : دعبدالله بن عمرو رضی الله عنه نه روايت دے چه نبی ركريم ﷺ فرمائيلی دی چه دماسپخين وخت باقی وی دهغے پورے چه دَمازيگر وخت راشی، (يعنی دنمر سُورے يو مِثل شی) اودَمازيگر مستحب وخت باقی وی دهغے پورے چه نمر زيړ شوے نه وی،

اوَدمانبنام وخت باقی وی د هغه وخته پورې چه دشفق تیزی تلې نه وی. اومستحب وخت دَماسپخین باقی وی د هغې پورې چه نیمه شپه شوې نه وی. اودسحروخت باقی وی د هغه وخته پورې چه نمرختلې نه وی۔

(۱۳۸۸)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرٍو اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ وَقْتُ الظُّهْرِ اِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُوْلِهٖ مَالَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَالَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الْمَغْرِبِ مَالَمْ يَغِيْبِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ اِلٰى نِصْفِ اللَّيْلِ الْاَوْسَطِ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوْعِ الْفَجْرِ مَالَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ فَاِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَاَمْسِكْ عَنِ الصَّلٰوةِ فَاِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ. [راجع : ۱۳۸۶]

ترجمه : دعبدالله بن عُمررضی الله عنهما وئیلې دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلې دی چه دماسپخین وخت هغه وخت شروع شِی کله چه نمر زوال اومومی ، اوتر هغې پورې وی چه دبنیادم سُورې د هغه دقدبرابر شِی، د هغې پورې چه دمازیگر وخت نه وی راغلې، اودمازیگر وخت د هغې پورې وی ترخو چه نمرزیړ شوې نه وی، اودمانبنام وخت د هغې پورې وی چه شفق غائب شوې نه وی، اووخت دماسختن د هغې پورې وی ترخو چه مینځ دنیمې شپې شوې نه وی، اووخت دمانځه دسحردسحردراختلو نه د هغه وخت پورې دې ترخو چه نمرختلې نه وی، بیا هرکله چه نمرراخیژی نومونځ مه کوئ، ځکه چه دشیطان ددواړو ښکرو په مینځ کښې راخیژی۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلې دی چه دشفق نه مراد هغه سُوروالې دې کوم چه په آسمان باندِ ظاهریږی. اودغه مذهب دې دامام شافِعی رحمه الله اودجمهورو فِقهاؤ اوداَهلِ لغتو اودابوحنیفه رحمه الله اومزنی، اودیوې فرقې دفقهاؤ او اَهلِ لغتو وَینا ده، چه مراد د هغې نه هغه سپین والې دې چه هغه دزوال دسُوروالی نه پس هُم دخه وخته پورې وی، مګرقولِ اوّل راجح دې، چنانچه په دغه باره کښې امام نووی رحمه الله په تهذیب اللغات

اوشرح مهذب کښې ډیردلائل نقل کړے دی۔

اوشیطان دښکرو نه یاخو دهغه جماعت اوکور والامراد دی یاد هغه دسریو طرف اوظاهرحدیث په دویمه معنی باندې دلیل دے اومطلب دادے چه هغه ځووخته خپل سَرُنمرته نزدے کوی چه کوم خلق نمرته سجده کوی، هغه لکه چه دغه مردودلعین ته اوشوه، په دغه وخت باندې لکه دشیطان اود هغه دَلښکرغلبه وی، اوتسلط وی، ځکه په دغه وخت دمانځه نه ئے منع اوفرمائیله۔

(۱۳۸۹)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ اَنَّهُ قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ وَقْتِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ وَقْتُ صَلٰوةِ الْفَجْرِ مَالَمْ يَطْلُعْ قَرْنُ الشَّمْسِ الْاَوَّلُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الظُّهْرِ اِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ عَنْ بَطْنِ السَّمَآءِ مَالَمْ تَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الْعَصْرِ مَالَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ وَيَسْقُطْ قَرْنُهَا الْاَوَّلُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الْمَغْرِبِ اِذَاغَابَتِ الشَّمْسُ مَالَمْ يَسْقُطِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ اِلٰى نِصْفِ اللَّيْلِ.

ترجمه : عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه وئیلی دی چه درسول الله ﷺ نه دمونځونو دَوخت تپوس اوکړے شو هغه ﷺ اوفرمایل دسحردَمانځه وخت دهغے پورے دے چه دنمر دپورته طرف کناره راختلے نه وی ،اودماسپخین وخت دهغے پورے دے چه دآسمان دمینځ نه نمرزوال اومومی دکومے پورے چه دمازیګر وخت نه وی راغلے اودَمازیګر وخت دهغے پورے دے کله چه نمر زیړشی، اودهغے دپاسه کناره ډوبه شوے نه وی اودماښام دمانځه وخت هَله وی چه کله نمر ډوب شی، تردشفق دډوبیدو پورے اودماسختن دمانځه وخت دنیمے شپے پورے دے۔

(۱۳۹۰)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ يَحْيَى ابْنِ اَبِىْ كَثِيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبِىْ يَقُوْلُ لَايُسْتَطَاعُ الْعِلْمُ بِرَاحَةِ الْجِسْمِ.

ترجمه : عبدالله وئیلی دی دَخپل پلار یَحیی نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے و، عِلم دَآرام دطلب کولو سره نه نصیب کیږی۔

فائده : امام نووی رحمه الله وئیلی دی اګرچه ددے حدیث دمواقیت صلوت سره

څه تعلق نښته دے مګر بیا هم امام مُسلم رحمه الله په دے ځائے کښې ددے دپاره کیدے شی ذکر کړے دے چه دعبدالله بنِ عُمر رضی الله عنه روایت لره چه هغه په خوښکلو طریقو سره روایت کړے دے او دهغے په اکثرو فائدو او وفوری مقاصد باندے ئے نظر کړے دے ، نو علم داوچت منزلت خیال ئے کړے او خلقو ته دترغیب او تحریض دپاره ئے دے لره نقل کړے دے چه خلق همیشه دعِلمُ طلبګار شی۔

(۱۳۹۱)عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ اَنَّ رَجُلًا سَاَلَهُ عَنْ وَقْتِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ لَهُ صَلِّ مَعَنَاهٰذَيْنِ يَعْنِي الْيَوْمَيْنِ فَلَمَّازَالَتِ الشَّمْسُ اَمَرَ بِلَالًا فَاَذَّنَ ثُمَّ اَمَرَهُ فَاَقَامَ الظُّهْرَ ثُمَّ اَمَرَهُ فَاَقَامَ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ بِيْضَاءُ نَقِيَّةٌ ثُمَّ اَمَرَهُ فَاَقَامَ الْمَغْرِبَ حِيْنَ غَابَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ اَمَرَهُ فَاَقَامَ الْعِشَاءَ حِيْنَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ اَمَرَهُ فَاَقَامَ الْفَجْرَ حِيْنَ طَلَعَ الْفَجْرُ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الثَّانِيُ اَمَرَهُ فَاَبْرَدَ بِالظُّهْرِ فَاَبْرَدَ بِالظُّهْرِ فَاَبْرَدَبِهَا فَاَنْعَمَ اَنْ يُّبْرِدَ وَصَلَّى الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ اٰخِرَهَا فَوْقَ الَّذِيْ كَانَ وَصَلَّى الْمَغْرِبَ قَبْلَ اَنْ يَّغِيْبَ الشَّفَقُ وَصَلَّى الْعِشَاءَ بَعْدَمَاذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ وَصَلَّى الْفَجْرَ فَاَسْفَرَبِهَا ثُمَّ قَالَ اَيْنَ السَّائِلُ عَنْ وَقْتِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ الرَّجُلُ اَنَايَارَسُوْلَ اللهِ قَالَ وَقْتُ صَلٰوتِكُمْ بَيْنَ مَارَاَيْتُمْ.

[ترمذی : ۱۵۲ ، نسائی : ۵۱۸ ، ابن ماجه : ۶۶۷]

ترجمه : بریده رضی الله عنه وئیلے دی چه دنبی کریم ﷺ نه یو سړی دمانځه دوخت تپوس اوکړو نو هغه اوفرمایل ته دوه دورځے زماسره مونځ اداکړه بیا چه هرکله نمر زوال اوموندو نو بلال رضی الله عنه ته ئے حُکم اوکړو هغوی آذان اوکړو بیائے حکم اوکړو نو هغوی اِقامت اوکړو بیائے مازیګر اولوستو او نمر اوچت وو سپین صفا بیائے حکم اوکړو نو دمابنام اقامت ئے اوکړو کله چه نمر ډوب شولو، بیائے حُکم اوکړو نو اقامت ئے اوکړو دماسختن کله چه شفق ډوب شولو، بیائے حُکم ورکړو، نو دسحر اقامت ئے اوکړو کله چه صَبا راوختو. بیا چه کله دویمه ورځ شوه نو حکم ئے اوکړو او ماسپخین ئے په یخ وخت باندِ اولوستو او دیر په یخ وخت ئے اولوستو او مازیګر ئے اولوستو او نمر اوچت وو مګر داوّلے ورځے نه ئے لږ

تاخیراوکړو، اوماښام ئے اداکړو دشفق ډوبیدونه مخکښې اوماسختن ئے اداکړو ددریمے حِصے شپے نه پس، اوسحرئے اداکړو کله چه ښه رڼا شوله، بیائے اوفرمایل هغه سائل کوم ځائے دے چاچه دمانځه دوخت تپوس کړے وو؟ هغوئ اووے اے دالله رسوله زه حاضریم، حضرت ﷺ اوفرمایل چه دا دواړه وختونه چه کوم تااولیدل ددے په مینځ کښې ستاسو دمانځه وخت دے.

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دماښام وخت هم دراز دے داسے تنگ نه دے لکه څومره چه ځنوکنړلے دے چه ورستو دنمردپریوتو نه پس دغه وخت دے چه بنده په هغے کښې اودس اوکړی اومونځ اداکړی، په دے حدیث کښې هغه ﷺ ددے جواب لره کړے دے اوښودلے ئے ده چه په هغے کښې دزیاتی ښودلونه زیاته فراخي اوسهولت دے، اوددے نه ثابته شوه چه تاخیردمانځه دمستحب وخته پورے روادے ، نه ددے پورے چه مکروه وخت راشي.

(۱۳۹۲)عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا اَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَسَاَلَهٗ عَنْ مَوَاقِيْتِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ اشْهَدْمَعَنَا الصَّلٰوةَ فَاَمَرَ بِلَالًا فَاَذَّنَ بِغَلَسٍ فَصَلَّى الصُّبْحَ حِيْنَ طَلَعَ الْفَجْرُ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالظُّهْرِ حِيْنَ زَالَتِ الشَّمْسُ عَنْ بَطْنِ السَّمَآءِ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْعَصْرِ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْمَغْرِبِ حِيْنَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْعِشَاءِ حِيْنَ وَقَعَ الشَّفَقُ ثُمَّ اَمَرَهُ الْغَدَ فَنَوَّرَ بِالصُّبْحِ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالظُّهْرِ فَاَبْرَدَ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْعَصْرِ وَالشَّمْسُ بَيْضَآءُ نَقِيَّةٌ لَمْ تُخَالِطْهَا صُفْرَةٌ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْمَغْرِبِ قَبْلَ اَنْ يَّقَعَ الشَّفَقُ ثُمَّ اَمَرَهٗ بِالْعِشَآءِ عِنْدَذِهَابِ ثُلُثِ اللَّيْلِ اَوْبَعْضِهٖ شَكَّ حَرَمِيٌّ فَلَمَّا اَصْبَحَ قَالَ اَيْنَ السَّآئِلُ مَابَيْنَ مَارَاَيْتَ وَقْتٌ.

[راجع : ۱۳۹۱]

ترجمه: بریده رضی الله عنه وئیلے دی چه یوسړے نبی کریم ﷺ له راغے اودمانځه دوختونو په باره کښې ئے تپوسونه کول، حضرت اوفرمایل چه ته زمونږ سره په مانځه کښې حاضرشه، بیائے بلال ته حکم اوکړو هغوئ اذان ورکړو په تیاره کښې بیائے دسحرمونځ

اولوستو کله چه صبارا اوختو بیانے حکم ورکړو دماسپخین کله چه دآسمان دمینځ نه نمرزوال اوموندو بیانے حکم اوکړو دمازیګر اونمراوچت وو. بیانے حکم اوکړو دماښام کله چه نمر پریوتو. بیانے حکم ورکړو دماسختن کله چه شفق غائب شولو بیانے حکم اوکړو هغه ته ددویمے ورځ اوپه رنړا کښې ئے اولوستو سحرلره. بیانے هغه ته دماسپخین حکم اوکړو، اوپه یخ وخت کښې ئے مونځ اولوستو بیانے هغه ته دمازیګر حکم ورکړو اونمرسپین وو. چه په هغے کښې زیړوالے نه شو موندلے. بیانے هغه ته دماښام حکم ورکړو مخکښې دهغے نه چه شفق ظاهرشولو. بیانے هغه ته دماسختن حکم ورکړو کله چه دریمه حصه تیره شوه یادهغے نه څه کم، شك کړے دے حرمی په دے کښې (کوم چه راوی دحدیث دے بیاسحرشونواوئے فرمایل، کوم ځائے دے هغه سائل. بیائے اوفرمایل ددے په مینځ کښې چه کوم تاسو اولیدو ټول وخت دے۔

(۱۳۹۳)عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ اَتَاهُ سَائِلٌ یَسْئَلُهٗ عَنْ مَوَاقِیْتِ الصَّلٰوةِ فَلَمْ یَرُدَّ عَلَیْهِ شَیْئًا قَالَ فَاَقَامَ الْفَجْرَ حِیْنَ انْشَقَّ الْفَجْرُ وَالنَّاسُ لَا یَکَادُ یَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا ثُمَّ اَمَرَهٗ فَاَقَامَ بِالظُّهْرِ حِیْنَ زَالَتِ الشَّمْسُ وَالْقَائِلُ یَقُوْلُ قَدِانْتَصَفَ النَّهَارُ وَهُوَ کَانَ اَعْلَمَ مِنْهُمْ ثُمَّ اَمَرَهٗ فَاَقَامَ بِالْعَصْرِ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ ثُمَّ اَمَرَهٗ فَاَقَامَ بِالْمَغْرِبِ حِیْنَ وَقَعَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ اَمَرَهٗ فَاَقَامَ الْعِشَآءَ حِیْنَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ اَخَّرَ الْفَجْرَ مِنَ الْغَدِ حَتّٰی انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ یَقُوْلُ قَدْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ اَوْکَادَتْ ثُمَّ اَخَّرَ الظُّهْرَ حَتّٰی کَانَ قَرِیْبًا مِّنْ وَقْتِ الْعَصْرِ بِالْاَمْسِ ثُمَّ اَخَّرَ الْعَصْرَ حَتّٰی انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ یَقُوْلُ قَدِاحْمَرَّتِ الشَّمْسُ ثُمَّ اَخَّرَ الْمَغْرِبَ حَتّٰی کَانَ عِنْدَ سُقُوْطِ الشَّفَقِ ثُمَّ اَخَّرَ الْعِشَآءَ حَتّٰی کَانَ ثُلُثُ اللَّیْلِ الْاَوَّلِ ثُمَّ اَصْبَحَ فَدَعَا السَّائِلَ فَقَالَ الْوَقْتُ مَا بَیْنَ هٰذَیْنِ. [ابوداود: ۳۹۵، نسائی: ۵۲۲]

ترجمه: دابوموسٰی رضی الله عنه نه روایت دے چه درسول الله ﷺ په خدمت کښې یوسائل حاضرشو اودمانځه دوختونو تپوسونه ئے کول، حضرت دغه وخت څه جواب ورنکړو (ځکه چه هغه ته په اداکولو سره خودل منظوروو) بیانے سحراداکړو کله چه

صبا را اوختلو او خلقو یو بل لره نه پیژندلو (یعنی د تیرے د وخے نه) بیائے حکم اوکړو اوماسپخین ئے اداکړو، کله چه نمرزوال اوموندو، اوویونکی اوویلو چه ماسپخین شولو اوحضرت ﷺ د تولو نه زیات پوهه وو، بیائے هغه ته حکم ورکړو اودمازیگر مونځ ئے اداکړو اونمر اوچت وو، بیائے هغه ته حُکم اوکړو اوادائے کړو مونځ دَمابنام کله چه نمر پریوتو، بیائے حکم اوکړو هغهٔ ته او ادائے کړو ماسختن لره کله چه شفق غائب شولو، بیائے حکم اوکړو دسحر په دویمه ورځ او هرکله چه دَ هغے نه فارغ شولو، نوویونکی والا ویلو چه نمررا اوختو یاراختونکے دے، بیائے تاخیراوکړو دماسپخین په مانځه کښ تردے پورے چه نزدے شولو دمازیگر دلوستلو وخت، بیائے تاخیراوکړو په مازیگرکښ تردے پورے چه لیدونکی اووے چه نمرسُور شولو، بیائے تاخیراوکړو په مابنام کښ چه شفق غائب کیدو ته نزدے شو، بیائے تاخیراوکړو په ماسختن کښ تردے پورے چه دریمَه حِصَه دشپے شوله دَاوَلے، بیا سحر شولو اوسائِل لره ئے رااوغوښتو اوورته ئے اوفرمایل چه دامانځه وخت ددغه دواړو وختونو په مینځ کښ دے۔

(۱۳۹۴)عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی اَنَّ سَآئِلًا اَتَی النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَسَاَلَہٗ عَنْ مَّوَاقِیْتِ الصَّلٰوۃِ بِمِثْلِ حَدِیْثِ ابْنِ نُمَیْرٍ غَیْرَ اَنَّہٗ قَالَ فَصَلَّی الْمَغْرِبَ قَبْلَ اَنْ یَّغِیْبَ الشَّفَقُ فِی الْیَوْمِ الثَّانِیْ.[راجع : ۱۳۹۳]

ترجمه : دابو موسٰی رضی الله عنه نه روایت دے چه یو سړے دحضرت نبی کریم ﷺ په خدمت کښ حَاضر شولو اوسوال ئے اوکړو دهغه نه په باره دَوختونو دَمانځه کښ، باقی په شان دحدیث دَابن نمیر دے صرف دومره فرق دے چه دے راوی وئیلے دی، چه دمابنام مونځ ئے په دویمه ورځ دشفق دغائب کیدو نه مخکښ اوکړلو۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْاِبْرَادِ بِالظُّهْرِ فِیْ شِدَّةِ الْحَرِّ

باب: په موسم دګرمئ کښ دماسپخین په یخ وخت دلوستلو بیان

(۱۳۹۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّہٗ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اشْتَدَّ

الْحَرُّ فَابْرِدُوْا عَنِ الصَّلٰوةِ فَاِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ.[ابوداود : ۴۰۲، ترمذی : ۱۵۷، نسائی : ۴۹۹، ابن ماجه : ۶۷۸]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی، کله چه گرمی زیاته شی نو(دماسپخین مونځ) په یخ وخت کښ لولئ ځکه چه دگرمئ شِدّت دَدوزخ دَتبې نه دے۔

(۱۳۹۷)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا كَانَ الْيَوْمُ الْحَارُّ فَابْرِدُوْا بِالصَّلٰوةِ فَاِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ قَالَ عَمْرٌو وَحَدَّثَنِیْ ابْنُ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ وَاَبِیْ سَلَمَةَ عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَحْوَ ذٰلِكَ.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه گرمی شِی نو په یخ وخت کښ مونځ اداکوئ ځکه چه دگرمئ تیزی دجهنم دَتپ نه دَه، عمرو وئیلی دی ماته ابن شهاب هغوئ دَابنِ مسیّب رضی الله عنه اوابوسلمه رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه ابو هُریره رضی الله عنه روایت کړے دے درسول الله ﷺ نه، ددے روایت په مِثل باندِ۔

(۱۴۰۰)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ قَالَ اَذَّنَ مُؤَذِّنُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالظُّهْرِ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَبْرِدْ اَبْرِدْ اَوْقَالَ اِنْتَظِرْ اِنْتَظِرْ وَقَالَ اِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَاِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَابْرِدُوْا عَنِ الصَّلٰوةِ قَالَ اَبُوْذَرٍّ حَتّٰى رَاَيْنَا فَيْءَ التُّلُوْلِ. [بخاری : ۵۳۵، ۵۳۹، ۶۲۹، ۳۵۲۸، ابوداود : ۴۰۱، ترمذی : ۱۵۸]

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه وئیلی دی چه دَرسول الله ﷺ مؤذن دماسپخین اَذان ورکړو، نو هغه اوفرمایل لږیخ والی ته ئے پریږدَوه، لږیخ والی ته ئے پریږدوه، یائے اوفرمایل ، لږ اِنتظار اوکړه، لږاِنتظار اوکړه اواوئے فرمایل دگرمئ سختی دَجنهم داور نه دَه، بیا چه کله دگرمئ سخت شِی، نو مونځ په یخ وخت اداکوئ ابوذر رضی الله عنه وئیلی دی تردے پورے

اِنتظار ئے اوکړو چه مونږ دختانو دسورو پورے اولیدل۔

فائده : یعنی ډیروخت اوشو، ځکه چه خت دزمکے سره لږمیلاؤ وی، اوڅلور طرفته خور شوے وی، دهغے سُورے نه پریوځی مگرکله چه دزوال زیات وخت اوشی، مگرددے نه دانه معلومیږی چه دیومثل نه پس ئے لوستے وی، ځکه که چرے دغسے وے نوراوی به هغے مثل لره بیان کړے وے، ځکه چه دا آسانه وه چه خلاف ختانودسُوری۔

(۱۳۰۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اشْتَکَتِ النَّارُ اِلٰی رَبِّهَا قَالَتْ یَارَبِّ اَکَلَ بَعْضِیْ بَعْضًا فَاَذِنَ لَهَا بِنَفَسَیْنِ نَفَسٍ فِی الشِّتَآءِ وَنَفَسٍ فِی الصَّیْفِ فَهُوَ اَشَدُّ مَاتَجِدُوْنَ مِنَ الْحَرِّ اَوْاَشَدُّ مَاتَجِدُوْنَ مِنَ الزَّمْهَرِیْرِ۔

ترجمه: ابو هُریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دَدوزخ اور دخپل پروردګار په بارګاه کښ شکایت اوکړو اوعرض ئے اوکړو چه اے زمارَبه، اوخوړه زمایوے ټکړے بلے لره، نو هغه ته دَدوؤ ساهونو اجازت ورکړے شو، یو ساه په یخنئ کښ اوبل ساه په ګرمئ کښ، بس دَدغے وجے نه دی کوم چه تاسو مومئ سختی دګرمئ اویخنئ۔

(۱۳۰۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَتِ النَّارُ رَبِّ اَکَلَ بَعْضِیْ بَعْضًا فَأْذَنْ لِیْ اَتَنَفَّسْ فَاَذِنَ لَهَابِنَفَسَیْنِ نَفَسٍ فِی الشِّتَآءِ وَنَفَسٍ فِی الصَّیْفِ فَمَاوَجَدْتُّمْ مِّنْ بَرْدٍ اَوْزَمْهَرِیْرٍ فَمِنْ نَّفَسِ جَهَنَّمَ وَمَاوَجَدْتُّمْ مِّنْ حَرٍّ اَوْحَرُوْرٍ فَمِنْ نَّفَسِ جَهَنَّمَ۔

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه هغه ﷺ فرمائیلے دی دوزخ اووے اے زمارَبه ! زمایوے ټکړے دویمے لره اوخوړه، نو ماته ددوو ساګانو اخستو اِجازت راکړه پس هغه ته ئے یو ساه په یخنئ کښ اوبل ساه په ګرمئ کښ بس دغه تاسو چه څه مومئ دیخنئ نه هغه دجهنم ساه ده، اوڅه چه مومئ تاسودګرمئ نه هُم دجهنم ساه دے۔

فائده : نووی رحمه الله ذکر کړے دی چه قاضی عیاض رحمه الله وئیلی دی چه الله تعالی دوزخ لره اِدراك اوقوت دخبرو ورکړے دے. چه هغه خپل رب ته شِکایت اوکړو.

اوداهل سنتو مذهب دادے چه دوزخ اوجنت دواړه مخلوق اوموجود دی اوداتمام حدیثونه په خپل ظاهِرباندِ محمول دی، ظاهِرحدیث دغه دے. اوابراد مشروع دے په ماسپخین کښې نه په مازیګرکښې مګرپه نزد دَ اشهب رحمه الله اودمالِکی رحمه الله اوپه صلوةِ جمعه کښې اِبراد یعنی یخ والے دجمهورو په نزدمشروع نه دے. مګردځنی اصحابوشافِعیه ؤ په نزد.

بَابُ اِسْتِحْبَابِ تَقْدِيْمِ الظُّهْرِ فِىْ أَوَّلِ الْوَقْتِ فِىْ غَيْرِ شِدَّةِ الْحَرِّ۔

باب: کله چه ګرمی نه وی نوظهرپه اول وخت کښې لوستل بکار دی۔

(۱۴۰۴)عَنْ جَابِرِابْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّى الظُّهْرَ اِذَا دَحَضَتِ الشَّمْسُ. [ابوداود : ۸۰۶، نسائی : ۴۷۹، ابن ماجه : ۶۷۳]

ترجمه : جابربن سمره رضی الله عنه وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ به ماسپخین لوستلو کله چه به نمرزوال اوموندو۔

فائده : ددے حدیث نه ثابته شوه چه کله ګرمی نه وی، نوماسپخین په اول وخت کښې لوستل غوره دی۔

(۱۴۰۵)عَنْ خَبَّابٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ شَكَوْنَا اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ فِى الرَّمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا. [نسائی : ۶۷۳]

ترجمه : خباب رضی الله عنه وئیلی دی چه مونږ شکایت اوکړو رسول الله ﷺ ته په زیاتے نمرکښې دمونځ لوستلو(یعنی په ماسپخین کښې) نو هغه زمونږ شکایت لره قبول اونه فرمایلو۔

فائده : کیدے شی چه دغه خلق خواهشمند وو چه دَآخِر وخت مستحب نه هم

زیات تاخیراوفرمائی۔

(۱۴۰۶) عَنْ خَبَّابٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتَيْنَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَشَكَوْنَا اِلَيْهِ حَرَّ الرَّمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا قَالَ زُهَيْرٌ قُلْتُ لِاَبِيْ اِسْحٰقَ اَفِي الظُّهْرِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ اَفِيْ تَعْجِيْلِهَا قَالَ نَعَمْ.

ترجمه: خباب رضی الله عنه وئیلے دی چه مونږ درسول الله ﷺ په خدمت کښې راغلو. او هغه ته مو دسخت ماسپخین شِکایت اوکړو نو هغه قبول اونه فرمایلو زهیر وئیلے دی ماد ابو اسحٰق نه تپوس اوکړو ولے دماسپخین دمانځه شکایت وو؟ هغوئ اووے هاں ما اووے اوّل وخت دمانځه داداکولو؟ هغوئ اووے هاں۔

(۱۴۰۷) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنَّا نُصَلِّيْ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ شِدَّةِ الْحَرِّ فَاِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ اَحَدُنَا اَنْ يُّمَكِّنَ جَبْهَتَهٗ مِنَ الْاَرْضِ بَسَطَ ثَوْبَهٗ فَسَجَدَ عَلَيْهِ. [بخاری: ۳۸۵، ۵۴۲، ۱۲۰۸، ابوداود: ۶۶۰، ترمذی: ۵۸۴، نسائی: ۱۱۱۵، ابن ماجه: ۱۰۳۳]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه مونږ به درسول الله ﷺ سره دګرمئ په سختئ کښې مونځ لوستلو بیاچه به کله ځاځپل تندے په سجده کښې په زمکه باندې نه شو ایښودلے نو هغوئ به خپله کپړه خوره کړه اوپه هغے باندې به ئے سجده کوله۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ التَّكْبِيْرِ بِالْعَصْرِ۔

باب: دمازیګر داوّل وخت دلوستلو بیان۔

(۱۴۰۸) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّهٗ اَخْبَرَهٗ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ حَيَّةٌ فَيَذْهَبُ الذَّاهِبُ اِلَى الْعَوَالِيْ فَيَاْتِي الْعَوَالِيَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ لَمْ يَذْكُرْ قُتَيْبَةُ فَيَاْتِي الْعَوَالِيَ.[ابوداود: ۴۰۴، نسائی: ۵۰۶، ابن ماجه: ۶۸۲]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دمازیګر مونځ لوستلو اونمر به اوچت ولاړوو، اوپه هغه کښې به ګرمی اوتلونکے به داوچتو کنارو پورے تللو او هلته به رسیدلو اونمر به لااوچت وو، قتیبه رضی الله عنه په خپل روایت کښې داوچتو کِنارو ذکرنه

دے کرے۔

(۱۴۱۰)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ قَالَ کُنَّا نُصَلِّیْ الْعَصْرَ ثُمَّ یَذْهَبُ الذَّاهِبُ اِلٰی قُبَآءٍ فَیَاْتِیْهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ. [بخاری : ۵۴۸، ۵۵۱، نسائی : ۵۰۵]

ترجمه : انس رضی الله عنه وئیلی دی چه مونږ به دمازیګر مونځ اولوستو قباء ته به تللو او هلته به رسیدو باندے په هم نمر به اوچت وو۔

فائده : دمدینے ځنے اوچتے کنارے ذاتو میلو پورے وے، او ځنے د دوو میلو پورے وے، او قباء دمدینے نه درے میله لرے دے۔

(۱۴۱۱)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ قَالَ کُنَّا نُصَلِّیْ الْعَصْرَ ثُمَّ یَخْرُجُ الْاِنْسَانُ اِلٰی بَنِیْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَیَجِدُهُمْ یُصَلُّوْنَ الْعَصْرَ. [راجع : ۱۴۱۰]

ترجمه : انس رضی الله عنه وئیلی دی چه مونږ به دمازیګر مونځ اداکړے وو، بیا به انسان دبنی عمرو بنِ عوف محلے ته تللو او هغوئ لره به ئے دمازیګر په مانځه لوستلو باندِ موندل۔

فائده : امامِ نووی رحمه الله ذکرکړے دی چه بنی عمرو بن عوف دمدینے نه په دوه میله باندِ وو، ددے حدیث نه معلومه شوه، چه دحضرت ﷺ په جماعت کښ به مونځ دیر په اول وخت باندِ کیدلو اودغه غوره دے۔

(۱۴۱۲)عَنِ الْعَلَاءِ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّهُ دَخَلَ عَلٰی اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ فِیْ دَارِهٖ بِالْبَصْرَةِ حِیْنَ انْصَرَفَ مِنَ الظُّهْرِ وَدَارُهٗ بِجَنْبِ الْمَسْجِدِ فَلَمَّادَخَلْنَا عَلَیْهِ قَالَ اَصَلَّیْتُمُ الْعَصْرَ فَقُلْنَا لَهٗ اِنَّمَا انْصَرَفْنَا السَّاعَةَ مِنَ الظُّهْرِ قَالَ فَصَلُّوْا الْعَصْرَ فَقُمْنَا فَصَلَّیْنَا فَلَمَّا انْصَرَفْنَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ تِلْکَ صَلٰوةُ الْمُنَافِقِ یَجْلِسُ یَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتّٰی اِذَاکَانَتْ بَیْنَ قَرْنَیِ الشَّیْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا اَرْبَعًا لَایَذْکُرُاللهَ فِیْهَا اِلَّاقَلِیْلًا. [ابو داود : ۴۱۳، ترمذی : ۱۶۰، نسائی : ۵۱۰]

ترجمه : دعلاء بن عبدالرحمٰن نه روایت دے چه هغه دانس بن مالك رضی الله عنه کور ته

دماسپخين دمانځه نه پس لاړو، او دانس کور دجماعت په خوا کښې وو. بيا چه هرکله مونږ خلق دهغوئ خواله لاړو نو هغوئ اووے تاسو مازيګر لوستلے دے؟ مونږ اووے مونږ خو اوس ماسپخين اولوستو راغلي يُو، نو هغوئ اووے مازيګر اداکړئ. بيا چه کله مازيګر اولوستو نو هغوئ اووے مادرسول الله ﷺ نه اوريدلے دي چه فرمائيلے ئے وو، دامونځ دمنافق دے چه کيني اونمرته ګوري، بيا چه کله هغه دشيطان په دواړو ښکرونو کښې راشي نوپاسي څلورټونګے اووهي، په هغے کښې خدائے لره ياد نه کړي مګرلږ۔

(۱۴۱۳)عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ ابْنِ سَهْلٍ يَقُوْلُ صَلَّيْنَا مَعَ عُمَرَابْنِ عَبْدِالْعَزِيْزِ الظُّهْرَ ثُمَّ خَرَجْنَا حَتّٰى دِخَلْنَا عَلٰى اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ فَوَجَدْنَاهُ يُصَلِّىْ الْعَصْرَ فَقُلْنَا يَاعَمِّ سَمَاهٰذِهِ الصَّلٰوةُ الَّتِیْ صَلَّيْتَ قَالَ الْعَصْرُ وهٰذِه صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الَّتِیْ كُنَّانُصَلِّیْ مَعَهٗ. [بخاری : ۵۴۹، نسائی : ۵۰۸]

ترجمه: ابوامامه وئيلے دی چه مونږ دعمروبن عبدالعزيز رحمه الله سره دماسپخين (مونځ) اولوستلو اوبيا دانسُ بنِ مَالك رضی الله عنه خواله لاړو، نو هغه لره مود مازيګر په مانځه لوستلو اوليدو نو مااووے اے زماتره! داکوم يو مونځ دے؟ هغوئ اوفرمايل دمازيګر اوداهغه مونځ دے چه مونږ به درسول الله ﷺ سره لوستلو(يعنی مسنون وخت دغه دے)

(۱۴۱۴)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّهٗ قَالَ صَلّٰى لَنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ فَلَمَّا انْصَرَفَ اَتَاهُ رَجُلٌ مِّنْ بَنِیْ سَلْمَةَ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّا نُرِيْدُ اَنْ نَّنْحَرَجَزُوْرًا لَّنَا وَنَحْنُ نُحِبُّ اَنْ تَحْضُرَهَا قَالَ نَعَمْ فَانْطَلَقَا وَانْطَلَقْنَا مَعَهٗ فَوَجَدْنَا الْجَزُوْرُ لَمْ تُنْحَرْ فَنُحِرَتْ ثُمَّ قُطِعَتْ ثُمَّ طُبِخَ مِنْهَا ثُمَّ اَكَلْنَا قَبْلَ اَنْ تَغِيْبَ الشَّمْسُ. [[بخاری : ۲۴۸۵]]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئيلے دی مونږ ته رسول الله ﷺ دمازيګر مونځ راکړو بيا چه کله فارغ شولو، نودبنی سلمه د يوسړے دهغه ﷺ خواله راغے اوهغه عرض اوکړو چه اے دالله جل جلاله رَسُولـه ﷺ! اوآرزو لرو چه تاسو هم تشريف راؤړئ، حضرت ﷺ اوفرمايل ښه ده، بيا هغه لاړو اومونږ هم دهغه سره لاړو، او اوښ هُم ذبحه شوے نه وو،

بیا هغه ذبحه شو اوکټ کړیشو اوپوخ کړیشو اومونږ دهغې نه دنمر ډوبیدو نه مخکښې اوخوړو۔

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چه حضرت ﷺ به ډیربه اوّل وخت دمازیګرمونځ ورکولو، چه داتول کار دیونه په کم کښې نه شي کيدې، اوددې حديث نه دَدعوت قبلول ثابت شو۔

(۱۴۱۵)عَنْ رَافِعِ ابْنِ خَدِيْجٍ يَقُوْلُ كُنَّانُصَلِّيُ الْعَصْرَ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ تُنْحَرُ الْجَزُوْرُ فَتُقَسَّمُ عَشَرَ قِسَمٍ ثُمَّ تُطْبَخُ فَنَاكُلُ لَحْمًا نَضِيْجًا قَبْلَ مَغِيْبِ الشَّمْسِ.

ترجمه: رافع رضی الله عنه وئيلے دی چه مونږ درسول الله ﷺ سره مونځ اولوستلو اوبیااوښ ذبحه شوے وو، اودهغے لس حِصّے تقسيمدلے، اوبیابه پخیدلو، اومخکښې دنمردَپریوتو نه به مونږ پخه غوښه خوړله۔

(۱۴۱۶)عَنِ الْاَوْزَاعِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَاَنَّهُ قَالَ نَنْحَرُ الْجَزُوْرَ عَلٰى عَهْدِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعْدَالْعَصْرِوَلَمْ يَقُلْ كُنَّا نُصَلِّيْ مَعَهٗ.

ترجمه: لوزاعی رحمه الله ددے اسناد سره دا روایت کړے دے په دے کښې فقط دومره دی چه هغوئ اووے چه مونږ به اوښ ذبحه کولو درسول الله ﷺ په زمانه کښې ورستو دمازیګر نه، اودائے نه دی وئیلے چه مونږ مونځ دهغوئ سره لوستلو۔

بَابُ التَّغْلِيْظِ فِيْ تَفْوِيْتِ صَلٰوةِ الْعَصْرِ۔

باب: دمازیګر دمانځه دفوت کیدو دتشدد بیان۔

(۱۴۱۷)عَنِ ابْنِ عُمَرَاَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ الَّذِیْ تَفُوْتُهٗ صَلٰوةُ الْعَصْرِ كَاَنَّمَا وُتِرَاَهْلَهٗ وَمَالَهٗ.[بخاری : ۵۵۶، ابوداود : ۴۱۴]

ترجمه: دابنِ عُمر رضی الله عنهما نه روايت دے چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دی دکوم سړی نه چه دمازيګر مونځ فوت شولو لکه چه دهغه اهل اومال هلاک شو۔

باب الدليل لمن قال الصّلوٰة الوُسطى هى صلوٰة العصر۔

باب: دنماز وسطی نه مراد دمازیګر مونځ دے۔

(۱۴۲۰)عَنْ عَلِیٍّ قَالَ لَمَّا کَانَ یَوْمُ الْاَحْزَابِ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَلَاَ اللّٰہُ قُبُوْرَھُمْ وَبُیُوْتَھُمْ نَارًا کَمَا حَبَسُوْنَا وَشَغَلُوْنَا عَنِ الصَّلٰوةِ الْوُسْطٰی حَتّٰی غَابَتِ الشَّمْسُ. [بخاری : ۲۹۳۱، ۴۱۱۱، ۴۵۳۳، ۶۳۹۶، ابوداود : ۴۰۹، ترمذی : ۲۹۸۴، نسائی : ۴۷۲]

ترجمه: حضرت علی رضی الله عنه وئیلے دی دَاحزاب په ورځ رسول الله ﷺ اوفرمایل الله جل جلاله دے دَهغوئ کورونه اوقبرونه داور نه ډك کړی لکه چه هغوئ قید کړل اومونږ لره ئے دَنماز وسطی (یعنی دمازیګر) نه مشغول کړو تر هغے پورے چه نمر پریوتو۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی دَابنِ مسعود رضی الله عنه په روایت کښ تصریح راغلے ده چه نمازِ وسطی مونځ دمازیګر دے، اودَصحابه ؤرضی الله عنهم اِختلاف وو چه نمازِ وُسطی کوم چه په قرآن کښ ذکردے کوم یو مونځ دے، اوحضرت علی رضی الله عنه اوابنِ مسعود رضی الله عنهما اوابو ایوب رضی الله عنه اوابنِ عُمر رضی الله عنه اوابنِ عباس رضی الله عنه اوابی سعید خدری رضی الله عنه اوابی هُریره رضی الله عنه اوعبید سلمان اوحسن بصری رحمه الله اوابراهیم نخعی رحمه الله اوقتاده رحمه الله اوضحاك اوکلبی رحمه الله اومقاتِل اوابو حنیفه رحمه الله اواحمد رحمه الله اوابوداؤد رحمه الله اوابن منذر وغیره ؤ مذهب دغه دے چه هغه دمازیګر مونځ دے، اوترمذی رحمه الله وئیلے دی دغه دے قول دعلماؤ اودصحابه ؤ رضی الله عنهم اوکوم چه دهغوئ نه پس دی، اوماوردی رحمه الله لیکلے دی، چه: هغه مذهب دے دامامِ شافعی رحمه الله ځکه چه احادیث په دے باره کښ دصحت سره وارد شوے دی، اوشافعی رحمه الله نص کړے دے چه هغه سحردے ځکه چه هغه ته احادیث دعصرنه دی رسیدلے که چرے رسیدلے وے نو هغه به هُم ددے قائل شوے وو، چه هغه مونځ دمازیګر دے ځکه چه اصل مقصد دهغه

داحادیثو اِتباع ده۔

اویو گروپ په دے طرف تلے دے چه هغه مونځ دسحر دے، اودامنقول دے دعمربن خطاب رضی الله عنه اومعاذ بنِ جبل رضی الله عنه اوابنِ عباس اوابن عمررضی الله عنهما اوجابر اوعطار اوعکرمه اومجاهد اوربیع بن انس رضی الله عنهم اومالك رحمه الله اوشافعیه اووغیره نورونه۔

اویو گروپ وئیلے دی چه هغه ماسپخین دے، اودامنقول دے دَزید بن ثابت اواسامه بن زید اوابی سعیدخدری رضی الله عنهم اوحضرت عائشے رضی الله عنها نه اودعبدالله بنِ شدادنه، اویوروایت دامام ابو حنیفه رحمه الله نه هُم دغه شان راغلے دے۔

اوقبیصه بنِ ذویب وئیلے دی چه هغه دماښام مونځ دے، اوددے خلقو نه سیوا چاوئیلے دی چه هغه ماسختن دے، اوچاوئیلے دی چه هغه دپنځه ؤ مونځونو نه یو مونځ مبهم دے چه مونږ ته دهغے عِلم نِشته دے، اوځنووئیلے دی پنځه واړه مونځونه وسطی دی، نقل کړے دی داقاضِی عیاض رحمه الله اوځنووئیلے دی چه هغه مونځ دجمعے مبارکے دے، اوپه دے تمامو قولونو کښِ دوه قولونه صحیح دی (۱) یو سحر او(۲) دویم مازیګر اوډیرصحیح مازیګردے، په سبب دواړِد کیدلو داحادیثو صحیحه اوصریحه ؤ اوچاچه جمعه وئیلے ده دهغه مذهب خوزیات ضعیف دے، اوچاچه وئیلے دی پنځه مونځونه، دی هغه خوضعیف څه بلکه غلط دے۔

(۱۴۲۴) عَنْ عَلِيٍّ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْاَحْزَابِ وَهُوَ قَاعِدٌ عَلٰى فُرْضَةٍ مِّنْ فُرَضِ الْخَنْدَقِ شَغَلُوْنَا عَنِ الصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى حَتّٰى غَرَبَتِ الشَّمْسُ مَلَأَ اللّٰهُ قُبُوْرَهُمْ وَبُيُوْتَهُمْ اَوْقَالَ قُبُوْرَهُمْ وَبُطُوْنَهُمْ نَارًا.

ترجمه: دعلی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله داحزاب په ورځ (داغزا مشهوره ده دهجرت په څلورم کال کښِ شوے ده، اوځنووئیلے دی چه په پنځم کال شوے ده) دخندق په

یوه لاره کښې ناست وو اوفرمائیلے ئې وو چه هغه کافرانو مونږه دَوسطی نه منع اوساتلو تردے پورے چه نمرپریوتو، دهغوئ قبرونو اوکورونو لره یاقبرونو اوګیډو لره دِالله تعالی داورنه ډك كړی۔

(۱۴۲۵)عَنْ عَلِیٍّ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْاَحْزَابِ شَغَلُوْنَا عَنِ الصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى صَلٰوةِ الْعَصْرِ مَلَاَ اللّٰهُ بُيُوْتَهُمْ وَقُبُوْرَهُمْ نَارًا ثُمَّ صَلَّاهَا بَيْنَ الْعِشَائَيْنِ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ.

ترجمه: علی رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په ورځ داحزاب اوفرمایل ! چه هغه کافرانو مونږ لره دمونځ دوسطی مونځ دمازیګر نه منع اوساتلو، اوالله تعالی دِدهغوئ کورونو اوقبرونو لره داور نه ډك كړی، بیا هغه دمابنام اوماسختن په مینځ کښې دمازیګر مونځ اداکړو۔

فائده : داتاخیر سهوا اوشو اونسیانا یاپه سبب دِاشتغال ددُشمن مخکښې دصَلٰوة خوف نه باقی پاتے شو، اوس که چرے اشتغال دَعَدُوٌ سره وی، نو صَلٰوة خوف لوستل پکاری دی، اوتاخیر روانه دے، اوپه بخاری کښې دی، چه فقط مونځ دمازیګر فوت شولو. اودظاهر حدیث نه دامعلومیږی چه دغه یو مونځ فوت شولو، اوپه موطاء کښې دی چه ماسپخین اومازیګر دواړه فوت شوے وو۔

اوپه نورو کتابونو کښې دی، چه څلور مونځونه ئې یو ځائے اولوستل ماسپخین، مازیګر، اومابنام ماسختن۔ اوتطبیق په دے کښې دغه دے، چه واقعه داحزاب څوورځې شوے وه، په هغې کښې به څوواره داسے اتفاق راغلے وی، یو ځل داسے یو ځل هغسے۔

(۱۴۲۶)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ حَبَسَ الْمُشْرِكُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ صَلٰوةِ الْعَصْرِ حَتّٰى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ اَوِاصْفَرَّتْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَغَلُوْنَا عَنِ الصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى صَلٰوةِ الْعَصْرِ مَلَاَ اللّٰهُ اَجْوَافَهُمْ وَقُبُوْرَهُمْ نَارًا اَوْحَشَى اللّٰهُ اَجْوَافَهُمْ وَقُبُوْرَهُمْ نَارًا. [ترمذی : ۱۸۱، ۲۹۸۵، ابن ماجه : ۶۸۶]

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه وئیلي دي چه رسول الله ﷺ لره مشرکانو دمازیگر د مانځه نه منع کړلو تردے پورے چه نمر سُور یا زیړ شو، پس رسول الله ﷺ اوفرمایل! هغوی منع کړو مونږ لره دنمازِ وسطی نمازِ عصرنه، الله تعالی دے دهغوئ کیډے اوقبرونه ډاور نه ډک کړی، یائے اوفرمایل ، حشی الله معنی ئے دواړو یوه ده.

(۱۴۲۷)عَنْ اَبِیْ یُوْنُسَ مَوْلٰی عَآئِشَةَ اَنَّهُ قَالَ اَمَرَتْنِیْ عَآئِشَةُ اَنْ اَكْتُبَ لَهَا مُصْحَفًا وَّقَالَتْ اِذَابَلَغْتَ هٰذِهِ الْاٰيَةَ فَاٰذِنِّیْ حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى قَالَ فَلَمَّا بَلَغْتُهَا فَاٰذَنْتُهَا فَاَمْلَتْ عَلَیَّ حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَصَلٰوةِ الْعَصْرِ وَقُوْمُوْا لِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ قَالَتْ عَآئِشَةُ سَمِعْتُهَا مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [ابو داود : ۴۱۰، ترمذی : ۲۹۸۲، نسائی : ۴۷۱]

ترجمه: دابویونس رضی الله عنه نه روایت دے چه آزاد کړے غلام وو دحضرت عآئشے رضی الله عنها هغوئ ماته اووے چه حضرت عآئشے رضی الله عنها اوفرمایل چه یو قراٰن ماته اولیکه اوائے فرمایل چه هرکله ته دے اٰیت "حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ" ته اورسیږے نو ماته خبر راکړه، بیا چه کله زه هغے ته اورسیدم نو ماهغے ته خبرورکړو، هغوئ ماته اوښودل چه داسے اولیکه، "حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُوْمُوْا لِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ" یعنی حفاظت کوئ دمونځونو اودنمازِ وُسطی اودنمازِ عَصَر یعنی دمازیگر دمانځه، اودالله جل جلاله، په وړاندِ په ادب سره اودریږئ اواوئے فرمایل چه ما درسول الله ﷺ نه داسے اوریدلے وی.

(۱۴۲۸)عَنِ الْبَرَآءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوٰتِ وَصَلٰوةِ الْعَصْرِ فَقَرَاْنَاهَا مَاشَآءَ اللّٰهُ ثُمَّ نَسَخَهَا اللّٰهُ فَنَزَلَتْ حَافِظُوْا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى فَقَالَ رَجُلٌ كَانَ جَالِسًا عِنْدَ شَقِيْقٍ لَّهُ هِیَ اِذًا صَلٰوةُ الْعَصْرِ فَقَالَ الْبَرَآءُ قَدْ اَخْبَرْتُكَ كَيْفَ نَزَلَتْ وَكَيْفَ نَسَخَهَا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ قَالَ مُسْلِمٌ وَّرَوَاهُ الْاَشْجَعِیُّ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِیِّ عَنِ الْاَسْوَدِ ابْنِ قَيْسٍ عَنْ شَقِيْقِ ابْنِ عُقْبَةَ عَنِ الْبَرَآءِ ابْنِ عَازِبٍ قَالَ قَرَاْنَاهَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ زَمَانًا بِمِثْلِ حَدِيْثِ فُضَيْلِ ابْنِ مَرْزُوْقٍ.

ترجمه: براء بن عازب رضی الله عنه وئیلے دی چه نازل شو داآیت "حافِظُوْا علی الصَّلواتِ وَصَلٰوةِ الْعَصْرِ" (یعنی حفاظت کوئ دمونځونو اودمانځه دمازیګر) اومونږ دیے لره لوستلو دکومے پورے چه الله جل جلاله غوښتله، بیادامنسوخ شوله، اونازل شو، "حافِظُوْا علی الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰی" (یعنی حفاظت کوئ دمونځونو اودمینځ دمونځ) نوبوسړے دشقیق په خواکښ ناستروو غرض داچه هغه اووے چه اوس خو"صلٰوة وسطٰی" دغه دمازیګر مونځ دیے نوبرّاء اووے زه خوتاسوته ښودل غوارم چه داولے نازل شو اوولے الله تعالی هغے لره منسوخ کړو، اوالله تعالی ښه پوهه دیے.

(۱۴۲۹)قال [مسلم] ورواه الاشجعی عن سفیان الثوری الخ:

ترجمه: مسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے دامونږ ته اشجعی دسفیان ثوری رحمه الله نه، هغوئ داسود بن قیس نه هغوئ دشقیق نه هغوئ دبرّاء بن عازب رضی الله عنه نه چه وئیلے دی هغوئ لوستلے دی مونږ دیوے زمانے پورے درسول الله ﷺ سره په شان دروایت دفضیل بن مرزوق یعنی کوم چه پورته تیرشو.

(۱۴۳۰)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ اَنَّ عُمَرَابْنَ الْخَطَّابِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ جَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ وَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ وَاللهِ مَاكِدْتُ اَنْ اُصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتّٰى كَادَتْ اَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ فَوَاللهِ اِنْ صَلَّيْتُهَا فَنَزَلْنَا اِلٰى بُطْحَانَ فَتَوَضَّأَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَتَوَضَّأْنَا فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ بَعْدَمَاغَرَبَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلّٰى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ. [بخاری: ۵۹۶، ۵۹۸، ۶۴۱، ۹۴۵، ۴۱۱۲، ترمذی: ۱۸۰، نسائی: ۱۳۶۵]

ترجمه: دجابررضی الله عنه نه روایت دے چه عُمربن خطاب رضی الله عنه دخندق په ورځ راغے اودقریشو کافرانو ته ئے بَدْویل شروع کړو، اوعرض ئے اوکړو چه اے دَالله رسوله! قسم مِ دِ په الله پاك وی، چه زه نه یم پوهه چه مادمازیګر مونځ لوستلے وی، ددے پورے چه نمرپریوتو ته نزدے شوے وی، بیارسول الله ﷺ اوفرمایل قسم دے په الله تعالی چه ماهم

نه دے لوستلے بیامونږ دیوے شگدارے زمکے په طرف لاړو، اورسول الله ﷺ اودس اوکړو، اومونږ ټولو اودس اوکړو او هغه ﷺ دنمر دپریوتو نه پس دمازیگر مونځ اولوستو بیائے دهغے نه پس دماښام مونځ اداکړو۔

(۱۴۳۱) عن یحییٰ بن ابی کثیر فی هذا الاسناد بمثله :

ترجمه : دَ یحیی بن کثیر نه هم دغه مذکوره بالا حدیث منقول دے ۔

بَابُ فَضْلِ صَلوٰتَي الصُّبْحِ وَالْعَصْرِ وَالْمُحَافَظَةِ عَلَيْهِمَا۔

باب: دسحر اودمازیگر دمانځه فضیلت اودهغې دمحافظت بیان۔

(۱۴۳۲) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ يَتَعَاقَبُوْنَ فِيْكُمْ مَلٰئِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلٰئِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُوْنَ فِيْ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَصَلٰوةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِيْنَ بَاتُوْا فِيْكُمْ فَيَسْاَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِيْ فَيَقُوْلُوْنَ تَرَكْنٰهُمْ وَهُمْ يُصَلُّوْنَ وَاَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّوْنَ۔

[بخاری : ۵۵۵، ۳۲۲۹، ۷۴۲۹، ۷۴۸۶، نسائی : ۴۸۴]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه تاسو له دشپے فرښتے وړاندِ ورستو راځی (یعنی دحفاظت دپاره) اودسحر اودمازیگر په مانځه کښې جمع کیږی، بیا پورته خیژی هغه فرښتے کومے چه دشپے ستاسو سره وی، اوپروردگار دهغوئ نه تپوس کوی حالانکه هغه ښه پوهه دے، چه تاسو زمابندیگانو لره په څه حال کښې پریخودے دی؟ هغه عرض کوی، کله چه مونږ هغوئ لره پریخودل نو هغوئ مونځ کولو (یعنی دسحر) اوکله چه مونږ دهغوئ خواله وراغلو نو هم هغوئ مونځ کولو۔

فائده : ددے حدیث نه دسحر دمانځه اودمازیگر دمانځه لوئے فضیلت ثابت شولو۔

(۱۴۳۳) عَنْ جُرَيْرِ بْنِ عَبْدِاللهِ وَهُوَ يَقُوْلُ كُنَّا جُلُوْسًا عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذْ نَظَرَ اِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فَقَالَ اَمَا اِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هٰذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُّوْنَ فِيْ رُؤْيَتِهٖ فَاِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ

لَاتُغْلَبُوْا عَلٰى صَلٰوةٍ قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا يَعْنِىْ الْعَصْرَ وَالْفَجْرَ ثُمَّ قَرَأَ جَرِيْرٌ فَسَبِّحْ بِحَمْدِرَبِّكَ قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا. [بخاری : ۵۵۴، ۵۷۳، ابو داود : ۴۷۲۹، ترمذی : ۲۵۵۱، ابن ماجه : ۱۷۷]

ترجمه : جریر رضی الله عنه وئیلے دی چه مونږ درسول الله ﷺ سره ناست وو چه هغه دڅوارلسمے شپے دسپوږمئ په طرف اوکتل اواوئے فرمایل: بیشکه به تاسو خپل پروردګار لره اووینئ لکه چه دے سپوږمئ لره وینئ، هیڅ کله به دیو بل په پرده کښې نه راځئ دهغه په لیدلو کښې، بیاکه چرے ستاسو نه کیدے شی، نو مۀ ورستو کیږئ دنمر دراختلو نه په وړاندِ مانځه کښې، اودنمر ډَیریوتو نه په مخکښې مانځه کښې، یعنی په سَحراومازیګر کښې. بیاجریر رضی الله عنه داآیت اولوستو، (یعنی پاکی وایه دخپل رب دتعریف سره مخکښې دراختلودنمرنه اودپریوتلودنمرنه)۔

فائده : ددے حدیث نه معلومَه شوه چه دیدارِ الهی به دپورته طرفنه وی، اودغه وجه به وی، چه څوك به دچاپه پرده کښې نه وی، اودابغیردپاسه طرفنه نه شی کیدے پس په دے رَدراغے په وینا دجَهیمَانِ ناپاکو چه هغه منکرانِ فوق دی اونووی رحمه الله لیکلے دی چه دیدارِ الهی خاص دے دمؤمنانو سره غرض داچه کفاربه دهغے نه محروم وی اودغه شان به منافقین هُم الله تعالی لره نه وینی په دے باندِ دی جمهور اهلِ سُنت۔

(۱۴۳۵)قَالَ[مُسْلِمٌ]حَدَّثَنَا اَبُوْبَكْرِ ابْنُ اَبِىْ شَيْبَةَ قَالَ نَاعَبْدُاللهِ ابْنُ نُمَيْرٍ وَاَبُوْاُسَامَةَ وَوَكِيْعٌ بِهٰذَاالْإِسْنَادِ وَقَالَ اَمَا اِنَّكُمْ سَتُعْرَضُوْنَ عَلٰى رَبِّكُمْ فَتَرَوْنَهٗ كَمَاتَرَوْنَ هٰذَا الْقَمَرَوَقَالَ ثُمَّ قَرَأَ وَلَمْ يَقُلْ جَرِيْرٌ. [راجع : ۱۴۳۴]

ترجمه : مُسلم رحمه الله وئیلے دی بل روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر بن ابی شیبه هغوئ دَعبدالله ابن نمیر اوابو اسامه نه اووکیع نه په دے اسناد سره اوپه دے کښې دادی چه هغه اوفرمایل دخپل پروردګار مخکښې به پیش کړے شئ بیابه هغه لره اووینئ لکه چه وینئ

ډېر سپوږمۍ لره اوونيلے دی چه بيانے اولوستو دا آيت اودجريرنوم ئے وانه خستو۔

(۱۴۳۶)عَنْ عُمَارَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ابْنِ رُوَيْبَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لَنْ يَّلِجَ النَّارَ اَحَدٌ صَلّٰى قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا يَعْنِيْ الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ فَقَالَ لَهٗ رَجُلٌ مِّنْ اَهْلِ الْبَصْرَةِ اَنْتَ سَمِعْتَ هٰذَا مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ قَالَ الرَّجُلُ وَاَنَا اَشْهَدُ اَنِّيْ سَمِعْتُهٗ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَمِعَتْهُ اُذُنَایَ وَوَعَاهُ قَلْبِيْ. [ابو داود : ۴۲۷، نسائی : ۴۷۰، ۴۸۶]

ترجمه : عُمّاره رضی الله عنه وائی مادرسول الله ﷺ نه اوريدلے دی چه فرمائيلے ئے وو چه داخِل به نه شی چرته هغه بنده په دوزخ کښې څوک چه مونځ اداکوی مخکښې د راختلو دنمرنه، اومخکښې دډوبيدَلو دنمرنه يعنی دسحراودمازيگر پس دبصرے والاؤ نه يو سړی اووے، چه تااوريدلے دی دے لره درسول الله ﷺ نه،؟ هغوئ اووے هاں هغه اووے زهٔ هم گواهی ورکوم چه ما هم اوريدلے دی دے لره درسول الله ﷺ نه، اوريدلے دی زماغوږونواويادساتلے دی زمازړه۔

(۱۴۳۷)عَنْ عُمَارَةَ ابْنِ رُوَيْبَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَايَلِجُ النَّارَ مَنْ صَلّٰى قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا وَعِنْدَهٗ رَجُلٌ مِّنْ اَهْلِ الْبَصْرَةِ فَقَالَ اَنْتَ سَمِعْتَ هٰذَا مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ اَشْهَدُ بِهٖ عَلَيْهِ قَالَ وَاَنَا اَشْهَدُ لَقَدْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُهٗ بِالْمَكَانِ الَّذِيْ سَمِعْتُهٗ مِنْهُ. [راجع : ۱۴۳۶]

ترجمه : عَمّاره وئيلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دی چه داخل به نه شی په دوزخ کښې څوک چه مونځ اداکوی دنمرد راختو نه مخکښې اودپريوتو نه مخکښې، اودهغوئ سره دبصرے والاؤ نه يو سړے وو، هغه اووے ولے تادااوريدلے دی درسول الله ﷺ نه؟ هغوئ اووے هاں زه ددے گواهی ورکوم نو هغه اووے چه زهٔ هم گواهی ورکوم په دے باندِ چه ما هُم اوُريدلے دی دا درسول الله ﷺ نه چه فرمائيلے ئے وودغه شان په دے مکان کښې چه کوم

ځائے تاد هغه نه اوریدلے دی۔

بَابُ بَیَانِ اَنَّ اَوَّلَ وَقْتِ الْمَغْرِبِ عِنْدَ غُرُوْبِ الشَّمْسِ

باب: دماښام اوّل وخت دنمر دپریوتونه دے۔

(۱۴۴۰)عَنْ سَلَمَةَ ابْنِ الْاَکْوَعِ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّی الْمَغْرِبَ اِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ. [بخاری : ۵۶۱، ابوداود : ۴۱۷، ابن ماجه : ۶۸۸]

ترجمه : سلمه رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به همیشه دماښام مونځ ورکولو کله چه به نمر پریوتو او په پرده کښې به پټ شولو۔

(۱۴۴۱)عَنْ رَّافِعِ ابْنِ خَدِیْجٍ یَقُوْلُ کُنَّا نُصَلِّی الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَیَنْصَرِفُ اَحَدُنَا وَاِنَّهٗ لَیُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهٖ. [بخاری : ۵۵۹، ابن ماجه : ۶۸۷]

ترجمه : رافع بن خدیج وائی چه مونږ به دماښام مونځ درسول الله ﷺ سره اداکړو او واپس به راغلو(تیراندازی به موکوله) او زمونږ نه به هریودخپل غشی غورځولو ځائے لره لیدلو(یعنی دومره رڼړا به وه)

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دَنمر دپریوتو نه فوراً پس دماښام مونځ شروع کیدلو۔

بَابُ وَقْتِ الْعِشَآءِ وَتَاْخِیْرِهَا۔

باب: دماسختن وخت او په هغے کښې دتاخیر کولو بیان۔

(۱۴۴۲)عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَعْتَمَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَیْلَةً مِّنَ اللَّیَالِیْ بِصَلٰوةِ الْعِشَآءِ وَهِیَ الَّتِیْ تُدْعَی الْعَتَمَةَ وَلَمْ یَخْرُجْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰی قَالَ عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ نَامَ النِّسَآءُ وَالصِّبْیَانُ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِاَهْلِ الْمَسْجِدِ حِیْنَ خَرَجَ عَلَیْهِمْ مَایَنْتَظِرُهَا اَحَدٌ مِّنْ اَهْلِ الْاَرْضِ غَیْرُکُمْ وَذٰلِکَ قَبْلَ اَنْ یَّفْشُوَا الْاِسْلَامُ فِی النَّاسِ زَادَ حَرْمَلَةُ فِیْ رِوَایَتِهٖ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَّذُکِرَ لِیْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ

وَسَلَّمَ قَالَ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تَنْزُرُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّلٰوةِ وذٰلك حِيْنَ صَاحَ عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشې رضي الله عنها نه روايت دے چه يوه شپه رسول الله ﷺ دماسختن مانځه لره (په راتلو کښې) ځصار شولو، چه هغې ته خلق عتمه وائي اورسول الله ﷺ راوانه وتلو، تردے پورے چه عُمر رضي الله عنه عرض اوکړو چه ښځې اومعصومان اوده شول، بيارسول الله ﷺ راووتو اوفرمايل هغه ﷺ کله چه را اووتو، چه سيو! ستاسو نه څوك ددے مانځه انتظارنه کوی، (دابشارت دے چه خلق خوشحاله شی) اوداواقعه په خلقو کښې دَاسلام خوريدو نه وړاندِ وه، حرمله په خپل روايت کښې داخبره زياته کړے ده، چه ابن شهاب وئيلے دی اوذکرئے کړے دے ماته يعنی راوی چه رسول الله ﷺ اوفرمايل چه تاسو خلقولره داجائزنه دی، چه دَالله دَرسول الله ﷺ دمانځه تقاضا اوکړئ اودائے هله اوفرمايل چه کله حضرتِ عُمرورته آواز اوکړو، رضی الله عنه۔

(۱۴۴۵)عَنْ عَائِشَةَ قَالَ عَتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتّٰى ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ وَحَتّٰى نَامَ اَهْلُ الْمَسْجِدِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلّٰى فَقَالَ اِنَّهٗ لَوَقْتُهَا لَوْلَآ اَنْ اَشُقَّ عَلٰى اُمَّتِيْ وَفِيْ حَدِيْثِ عَبْدِالرَّزَّاقِ لَوْلَآ اَنْ يَّشُقَّ عَلٰى اُمَّتِيْ.[نسائی : ۵۳۵]

ترجمه : دمومِنانو مورحضرت عائشې رضي الله عنها فرمائيلے دی چه يوه شپه رَسُوْل الله ﷺ دَماسختن په مانځه کښې ناوخته کړو تردے پورے چه دشپې زياته حصه تيره شوه اوپه جماعت کښې چه کوم خلق وو هغه اوده شو بيا حضرت راووتو او اوئے فرمايل ددے وخت دغه دے، که چرے ماته داخيال نه وے چه زه دخپل امت په مشقت کښې اونه غورځوم، اودعبدالرزاق په روايت کښې دی که چرے زما په امت باندِ بوج کيدلے نه۔

فائده : داچه ئے کوم اوفرمايل چه دهغې وخت دغه دے، ددے نه دامراد نه دے، چه دنيمې شپې نه ورستو وخت دے، بلکه مراد دغه دے، چه دَنيمې شپې پورے تاخيرکول روادی،

اودثلث پورے وخت مختار دے، چنانچه په نورو روایتونو کښې ددے تصریح راغلې ده.

(۱۴۴۶)عن عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما قال مکثنا ذات لیلة ننتظر رسول الله صلی الله علیه واله وسلم لصلوة العشآء الآخرة فخرج الینا حین ذهب ثلث اللیل او بعده فلاندری اشئ شغله فی اهله اوغیر ذلک فقال حین خرج انکم لتنتظرون صلوة ماینتظرها اهل دین غیرکم ولولا ان یثقل علی امتی لصلیت بهم هذه الساعة ثم امر المؤذن فاقام الصلوة وصلی. [ابوداود : ۴۲۰، نسائی : ۵۳۶]

ترجمه : عبدالله ابن عُمررضی الله عنهما وئیلې دی چه مونږ یوه ورځ ناست وو دماسختن دمانځه دپاره درسول الله ﷺ انتظارموکولو، بیا هغه ﷺ زمونږ په طرف راأووتو هرکله چه درے حِصے شپه تیره شوه یادهغې نه پَس، مونږ نه پو هیږو چه هغه ﷺ ته په کور کښې څه کار راغلے وو، یانور څه وو، بیااوفرمایل هغه ﷺ کله چه راااووتو چه تاسو انتظار کوئ ددا سے مانځه چه ستاسو نه سیوا یودین والاددے انتظار نه کولو. که چرے زما په امت بانډ بوج نه وے، نو ما به همیشه ددوئ سره په دے وخت دامونځ اداکولو، بیائے مؤذن ته حکم اوفرمایلو هغه اقامت اوکړو، اوحضرت ﷺ مونځ اداکړو.

(۱۴۴۷)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شُغِلَ عَنْهَا لَیْلَةً فَاَخَّرَهَا حَتّٰی رَقَدْنَا فِی الْمَسْجِدِ ثُمَّ اسْتَیْقَظْنَا ثُمَّ رَقَدْنَا ثُمَّ اسْتَیْقَظْنَا ثُمَّ خَرَجَ عَلَیْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ لَیْسَ اَحَدٌ مِّنْ اَهْلِ الْاَرْضِ اللَّیْلَةَ یَنْتَظِرُ الصَّلٰوةَ غَیْرُکُمْ. [بخاری : ۵۷۰]

ترجمه : عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما وئیلې دی چه رسول الله ﷺ دماسختن دمانځه په وخت یوه ورځ په څه کار کښې مشغول شولو اوپه هغې کښې ئے وخت تیرکړو تردے پورے چه مونږ په جماعت کښې اوده شو اوبیاراوېښ شو بیااوده شو اوبیاراوېښ شو، بیازمونږ په طرف رسول الله ﷺ را اووتو او اوئے فرمایل، دزمکے والاؤ نه څوک هُم نن شپه ددے مانځه په انتظار کښې نه دی سیوا ستاسو نه.

(۱۴۴۸)عَنْ ثَابِتٍ اَنَّهُمْ سَاَلُوْا اَنَسًا عَنْ خَاتَمِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَخَّرَ رَسُوْلُ اللهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ ذَاتَ لَيْلَةٍ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ اَوْ كَادَ يَذْهَبُ شَطْرُ اللَّيْلِ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ اِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلُّوْا وَنَامُوْا وَاِنَّكُمْ لَمْ تَزَالُوْا فِيْ صَلٰوةٍ مَا انْتَظَرْتُمُ الصَّلٰوةَ قَالَ اَنَسٌ كَاَنِّيْ اَنْظُرُ اِلٰى وَبِيْصِ خَاتَمِهٖ مِنْ فِضَّةٍ وَرَفَعَ اِصْبَعَهُ الْيُسْرٰى بِالْخِنْصَرِ. [نسائی : ۵۳۰۰]

ترجمه: ثابت وئيلے دی خلقو درسول الله ﷺ دګوتے (انګوټی) د حال موافق دانس رضی الله عنه نه تپوس اوکړو نو هغوی اووے چه يوه شپه رسول الله ﷺ ماسختن کښې دنيمے شپے پورے يانيمے شپے ته دنزدے پورے بيا هغه ﷺ راغے اوونے فرمايل خلقو مونځ لوستو لوستو اوده شول اوتاسو چه دکومے پورے دمانځه په انتظار کښې يئ لکه چه په مانځه کښې يئ (يعنی دثواب په وجه سره) بيا انس رضی الله عنه اووے لکه چه زه اوس وينم دهغه دګوتے هغه چمك کومه چه دسپينوزرو وه. او هغوی دګس لاس په کچه ګوته سره اِشاره اوکړه (يعنی ګوتے په دغه ګوته کښې وه۔)

فائده : ددے حديث نه دسپينوزرو ګوتے په ګوته کښې اچول روامعلوم شول، اوپه دے بانډِ دمسلمينو اجماع ده۔

(۱۴۴۹)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ نَظَرْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ لَيْلَةً حَتّٰى كَانَ قَرِيْبٌ مِّنْ نِّصْفِ اللَّيْلِ ثُمَّ جَاءَ فَصَلّٰى ثُمَّ اَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهٖ فَكَاَنَّمَا اَنْظُرُ اِلٰى وَبِيْصِ خَاتَمِهٖ فِيْ يَدِهٖ مِنْ فِضَّةٍ.

[راجع : ۱۴۴۷]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئيلے دی چه مونږ يوه شپه درسول الله ﷺ ددے پورے انتظار لوکړو چه نيمه شپه نزدے شوله بيا هغه ﷺ تشريف راؤړو او مونځ ئے اداکړو، اوز مونږ په طرف متوجه شولو. لکه چه زه اوس وينم دهغه په لاس کښې دهغه دګوتئ چمك يعنی پرقيدولره ، او هغه دسپينوزرووه۔

(۱۴۵۱)عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى قَالَ كُنْتُ وَاَصْحَابِيَ الَّذِيْنَ قَدِمُوْا مَعِيَ فِي السَّفِيْنَةِ نُزُوْلًا فِيْ بَقِيْعِ بُطْحَانَ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ بِالْمَدِيْنَةِ فَكَانَ يَتَنَاوَبُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ

عِنْدَ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ كُلَّ لَيْلَةٍ نَفَرٌ مِّنْهُمْ قَالَ اَبُوْمُوْسٰى فَوَافَقْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَا وَاَصْحَابِىْ وَلَهٗ بَعْضُ الشُّغُلِ فِىْ اَمْرِهٖ حَتّٰى اَعْتَمَ بِالصَّلٰوةِ حَتّٰى ابْهَارَّ اللَّيْلُ ثُمَّ خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَصَلّٰى بِهِمْ فَلَمَّا قَضٰى صَلٰوتَهٗ قَالَ لِمَنْ حَضَرَهٗ عَلٰى رِسْلِكُمْ اُعَلِّمُكُمْ وَاَبْشِرُوْا اَنَّ مِنْ نِعْمَةِ اللهِ عَلَيْكُمْ اَنَّهٗ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ اَحَدٌ يُصَلِّىْ هٰذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ اَوْقَالَ مَاصَلّٰى هٰذِهِ السَّاعَةَ اَحَدٌ غَيْرُكُمْ لَانَدْرِىْ اَىُّ الْكَلِمَتَيْنِ قَالَ اَبُوْمُوْسٰى فَرَجَعْنَا فَرِحِيْنَ بِمَاسَمِعْنَا مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [بخاری : ۵٦٧]

ترجمه : ابو موسٰى رضى الله عنه وئیلے دی زه اوزَمَا ملگری کوم چه کشتئ کښې راغلے وو داتهول دَبقیع په شگداره زمکه کښې کوز شوے وو، اورسول الله ﷺ په مدینه کښې وو، اوپه مونږ کښې یوتهولی به هره ورځ دماسختن په وخت درسول الله ﷺ په خدمت کښې په نمبرنمبر راتللو، اخریوه ورځ زه دیو څو ملگرو سره په خدمت کښې حاضرشوم، اودآنحضرت ﷺ څه کار وو چه په هغے کښې مشغول وو، تردے پورے چه دمونځ ناوخته شو اوشپه نیمے ته نزدے شوه، بیارسول الله ﷺ را اووتو اودتهولو سره ئے مونځ اولوستو، بیا چه هرکله فارغ شولو، نو حاضرینو ته ئے اوفرمایل لږاودریږئ زه تاسوله خبردرکوم، اوپه تاسو دِزیرے وی چه په تاسوباندِ دَالله تعالى احسان دا وو چه داوخت ستاسو نه سیوا یوبنده مونځ نه کوی، یائے اوفرمایل چه داوخت ستاسونه سِیوا چامونځ نه دے کړے راوی وائی زه پو هَه نه یَم چه په دے دولړو کښې ئے کومه یوه خبره وئیلے وه، ابو موسٰى رضى الله عنه وئیلے دی چه بیامونږ درسول الله ﷺ نه ددے خبرے دَاوریدو په سبب په خوشحالئ خوشحالئ سره واپس لاړو۔

(۱۴۵۲) عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ قُلْتُ لِعَطَآءٍ اَىُّ حِيْنٍ اَحَبُّ اِلَيْكَ اَنْ اُصَلِّىَ الْعِشَآءَ الَّتِىْ يَقُوْلُهَا النَّاسُ الْعَتَمَةَ اِمَامًا وَّخِلْوًا قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ اَعْتَمَ نَبِىُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ الْعِشَآءِ قَالَ حَتّٰى رَقَدَنَاسٌ وَّاسْتَيْقَظُوْا وَرَقَدُوْا وَسْتَيْقَظُوْا فَقَامَ عُمَرُابْنُ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللهُ

عَنْهُمَا فَقَالَ الصَّلٰوۃَ فَقَالَ عَطَآءٌ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا فَخَرَجَ نَبِیُّ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلَیْهِ الْاٰنَ یَقْطُرُ رَاْسُهٗ مَآءً وَّاضِعًا یَدَهٗ عَلٰی شِقِّ رَاْسِهٖ قَالَ لَوْلَآ اَنْ یُّشَقَّ عَلٰی اُمَّتِیْ لَاَمَرْتُهُمْ اَنْ یُّصَلُّوْهَا کَذٰلِکَ قَالَ فَاسْتَثْبَتُّ عَطَآءً کَیْفَ وَضَعَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰی رَاْسِهٖ یَدَهٗ کَمَا اَنْبَاَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا فَبَدَّدَلِیْ عَطَآءٌ بَیْنَ اَصَابِعِهٖ شَیْئًا مِّنْ تَبْدِیْدٍ ثُمَّ وَضَعَ اَطْرَافَ اَصَابِعِهٖ عَلٰی قَرْنِ الرَّاْسِ ثُمَّ صَبَّهَا یُمِرُّهَا کَذٰلِکَ عَلَی الرَّاْسِ حَتّٰی مَسَّتْ اِبْهَامُهٗ طَرَفَ الْاُذُنِ مِمَّا یَلِی الْوَجْهَ ثُمَّ عَلَی الصُّدْغِ وَنَاحِیَةِ اللِّحْیَةِ لَا یُقَصِّرُ وَلَا یُبْطِشُ بِشَیْءٍ اِلَّا کَذٰلِکَ قُلْتُ لِعَطَآءٍ کَمْ ذُکِرَ لَکَ اَخَّرَهَا النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَیْلَتَئِذٍ قَالَ لَا اَدْرِیْ قَالَ عَطَآءٌ اَحَبُّ اِلَیَّ اَنْ اُصَلِّیَهَا اِمَامًا وَّخِلْوًا مُؤَخَّرَةً کَمَا صَلَّاهَا النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَیْلَتَئِذٍ فَاِنْ شَقَّ عَلَیْکَ ذٰلِکَ خِلْوًا اَوْعَلَی النَّاسِ فِی الْجَمَاعَةِ وَاَنْتَ اِمَامُهُمْ فَصَلِّهَا وَسَطًا لَا مُعَجَّلَةً وَّلَا مُؤَخَّرَةً. [بخاری : ۵۷۱، نسائی : ۵۳۰، ۵۳۱]

ترجمه: ابن جریج وئیلی دی ماعطاء ته اووے ستاپه نزدکوم وخت غوره دے چه زه په هغه وخت دماسختن مونځ ورکوم چه هغے ته خلق عتمه وائی، خوزه امام وی یا یوا ځے، بیاعطاء اووے چه ما دابن عباس نه اوریدلے دی هغه فرمائیلی وو چه یوه شپه نبی کریم ﷺ دماسختن مونځ ناوخته کړوترد ے پورے چه خلق اوده شول بیاویښ شول بیااوده شول اوبیاویښ شول، بیاعمربن خطاب رضی الله عنه اووے، چه مونځ (یعنی آواز ئے اوکړو چه دمانځه وخت شو) بیاعطاء وائی چه ابن عباس رضی الله عنه وئیلی دی چه را اووتو رسول الله ﷺ لکه چه زه اوس هغه ﷺ لره وینم، چه دسرمبارک نه ئے اوبه څڅیدلے او هغه ﷺ دخپل سردپاسه لاس ایخودے وو، او هغه ﷺ اوفرمایل که چرے زما په امت باندِ بوج نه وے نوما به هغوئ ته حکم کړے وو چه هغوئ به دامونځ په دے وخت ورکولو، ابن جریج وئیلی دی چه مادعطاء نه دکیفیت تپوس اوکړو چه نبی کریم ﷺ په خپل سرباندِ لاس ولے ایخودے وو؟ اوابن عباس رضی الله عنه تاته څنګه بنودلے وو، عطاء خپلے ګوتے لږے شان

کهولاؤ کړے بیائے دخپلوگوتو غاړے په خپل سَرِبانډِ کیخودے ، اوبیائے هغه لره دَسَرنه خکته کړے اوراښکودے ئے تردے پورے چه دهغه متهٔ گوته دغوږ دهغے غاړے طرفته اورسیده ، کومه غاړه چه دمخ طرفته دَه، بیادهغه قته گوته دغوږ اودَتندی دمینځ پورے اودګیرے دغاړے پورے لاس ئے په څه څېزبانډ نه پریوتلواونه ئے چالره نیولو، مګردغه شان ماعطاء ته اووے چه هغوئ داهُم ذِکرکړه، چه هغوئ په دغه شپه کښ ماسختن څومره ناوخته کړو، هغه اووے ماته پته نشته بیاعطاء اووے چه زه غوره کوم دپاره دځان خپل چه زه دغه وخت مونځ ورکړم اِمام شم یایواځے ورستوکړم لکه چه اداکړے دے هغے لره حضور نبی کریم ﷺ په دغه شپه کښ اوکه چرے په تاسو بانډِ ګرانیږی یاپه خلقوبانډِ بوج وی، اوتهٔ دهغوئ اِمام ئے نوهغے لره په متوسّط وخت کښ اداکوه، ډیره تادی هُم مه کوه اوډیرزیات ورستو والے هُم مهٔ کوه۔

فائده : په سربانډِ دلاس ایخودلو هیئت دکومے چه ابن جریر تپوس کړے دے داصرف دمحبت اودعشق خبره وه، اوددے امّت په خصَائص اوفضائل کښ داخبره ده چه دخپل نبی احوال لره ضبط ساتی۔

(۱۴۵۳)عَنْ جَابِرِابْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُؤَخِّرُصَلٰوةَ الْعِشَآءِ الْاٰخِرَةِ. [نسائی : ۵۳۲]

ترجمه : جابر بن سمره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به دماسختن په مانځه کښ تاخیرکولو۔

(۱۴۵۴)عَنْ جَابِرِبْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الصَّلَوٰتِ نَحْوًا مِّنْ صَلٰوتِكُمْ وَكَانَ يُؤَخِّرُالْعَتَمَةَ بَعْدَصَلٰوتِكُمْ شَيْئًا وَّكَانَ يُخِفُّ الصَّلٰوةَ وَفِيْ رِوَايَةِ اَبِيْ كَامِلٍ يُخَفِّفُ.

ترجمه : جابربن سمره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به ستاسو په شان مونځ

ورکولو اوډماسختن په مانځه کښې به ئے ستاسو په نسبت لږ تاخیرکولو، اومونځ به ئے سپك (یعنی کم) اداکولو، اوډابوکامِل په روایت کښې ډتخفیف لفظ دے دهغے معنی هُم دغه ده۔

(۱۴۵۵)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَاتَغْلِبَنَّکُمُ الْاَعْرَابُ عَلٰی اِسْمِ صَلٰوتِکُمْ اَلَااِنَّهَا الْعِشَآءُ وَهُمْ یُعْتِمُوْنَ بِالْاِبِلِ. [ابوداود : ۴۹۸۴، نسائی : ۵۴۰، ابن ماجه : ۷۰۴]

ترجمه: عبدالله بن عمررضی الله عنهما وئیلے دی چه ماډرسول الله ﷺ نه اوْریدلے دی چه هغه فرمائیلے وو چه په تاسو بانډِ ډبانډے خلق غالِب نه شِی، چه ختم کړی ستاسو ډماسختن ډمانځه نوم لره ځکه چه هغه ډاوښانو نه په پِیُو اخستلو کښې تاخیرکوی، (یعنی په دے وجه سره هغه ماسختن ته عتمه وائی)

فائده : یعنی ډماسختن مونځ ته دغه عشاء وایئ لکه چه ګنوار خلق ورته عتمه وائی، اوپه اصل لغت کښې عتمه وخت تیریدلو ته واء، چُونکه ډبانډے خلقو به ډاوښانو نه په پیو اخستلو کښې وخت تیرَولو، ځکه هغه ډعشاء مانځه ته عتمه وائی

(۱۴۵٦)عَنْ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاتَغْلِبَنَّکُمُ الْاَعْرَابُ عَلٰی اسْمِ صَلٰوتِکُمُ الْعِشَآءِ فَاِنَّهَافِیْ کِتٰبِ اللهِ الْعِشَآءُ وَاِنَّهَا تُعْتَمُ بِحِلَافِ الْاِبِلِ.

ترجمه: عبدالله بن عُمررضی اللهعنهما وئیلے دی چه رَسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه په تاسوبانډِ ډبانډے خلق ډماسختن ډمانځه په نوم بانډِ غالِب نه شِی، ځکه چه هغه ډالله جل جلاله په کتاب کښې عشآء دے ځکه چه هغه په اوښانو کښې حِصَاریږی۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ التَّکْبِیْرِ بِالصُّبْحِ فِیْ اَوَّلِ وَقْتِهَا وَهُوَالتَّغْلِیْسُ وَبَیَانِ قَدْرِالْقِرَائَةِ فِیْهَا۔

باب: دسحر دمانځه دپاره دوختی تللو اودهغې دقراءت په بیان کښې۔

(۱۴۵۷)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ نِسَآءَ الْمُؤْمِنَاتِ كُنَّ يُصَلِّيْنَ الصُّبْحَ مَعَ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَرْجِعْنَ مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوْطِهِنَّ لَايَعْرِفُهُنَّ اَحَدٌ. [نسائی : ۴۵۴، ابن ماجه : ٦٦٩]

ترجمه : دمؤمنانو دمور حضرت عآئشے رضی الله عنها نه روایت دے چه مؤمنانو ښځو به مونځ لوستلو درسول الله ﷺ سره، بیابه په خپلو څادرونو کښې پټے واپس کیدلے، چه هغوئ لره به چانه پیژندلے (یعنی دمانځه نه پس به دومره تیاره وه)

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دسحر مونځ زیات په اول وخت تیره کښې لوستل مستحب دی، اوداِمام مالِك رحمه الله اوامامِ شافعی رحمه الله اواحمد اوجمهورو دغه مذهب دے اوپه دے حدیث کښې دښځو په مانځه کښې حاضریدل هم ثابت شو که چرے دفتنے یره نه وی۔

(۱۴۵۸)عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ لَقَدْ كَانَ نِسَآءٌ مِّنَ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدْنَ الْفَجْرَ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُتَلَفِّعَاتٌ بِمُرُوْطِهِنَّ ثُمَّ يَنْقَلِبْنَ اِلٰی بُيُوْتِهِنَّ وَمَايُعْرَفْنَ مِنْ تَغْلِيْسِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِالصَّلٰوةِ.

ترجمه : دمومنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی مؤمنانے ښځے به خپلو څادرونو کښې پټے به درسول الله ﷺ سره (دمانځه لوستو دپاره) دسحر په مانځه کښې حاضریدلے اوبیابه خپلو کورونوته واپس تللے اودنبی کریم ﷺ دسحروختی مونځ لوستلو په سبب سره به هغه پیژندلے نه شولے۔

(۱۴۵۹)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ اِنْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَيُصَلِّیْ الصُّبْحَ فَيَنْصَرِفُ النِّسَآءُ مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوْطِهِنَّ مَايُعْرَفْنَ مِنَ الْغَلَسِ وَقَالَ الْاَنْصَارِیُّ فِیْ رِوَايَتِهٖ مُتَلَفِّفَاتٍ.

[بخاری : ۸٦٧، ابوداود : ۴۲۳، ترمذی : ۱۵۳، نسائی : ۵۴۴]

ترجمه : دمؤمنانو مور بی بی حضرت عآئشے رضی الله عنها وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به دسحر مونځ اداکولو اوښځے به په خپلو څادرونو کښې پټے راتللے اوپه تیره کښې به هغوئ

پیژندلے نه شولے او انصاری په خپل روایت کښې متلففات وئیلے دے چه دهغے معنی هُم پټے شوے دی۔

(۱۴۶۰)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا فَقَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ يُصَلِّیْ الظُّهْرَبِالْهَاجِرَةِ وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةٌ وَّالْمَغْرِبَ اِذَاوَجَبَتْ وَالْعِشَآءَ اَحْيَانًا يُؤَخِّرُهَاوَاَحْيَانًا يُعَجِّلُ كَانَ اِذَارَاٰهُمْ قَدِاجْتَمَعُوْا عَجَّلَ وَاِذَارَاٰهُمْ قَدْاَبْطَاُوْا اَخَّرَوَالصُّبْحَ كَانُوْا اَوْقَالَ كَانَ النَّبِیُّ يُصَلِّيْهَا بِغَلَسٍ.

[بخاری: ۵۶۰، ۵۶۵، ابوداود: ۳۹۷، نسائی: ۵۲۶]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دماسپخین مونځ دَدوپهرپه وخت اوزیات په گرمئ کښې (یعنی پس دَزوال نه) لوستلو، اومازیگرپه داسے وخت کښې چه نمرپه صفاشو، اوماښام چه کله به نمرپریوتو اوپه ماسختن کښې به ئے کله تاخیرکولو اوکله به ئے په اوّل وخت کښې لوستلو، کله چه به ئے اوکتل چه خلق جمع شوے دی نوپه اول وخت به ئے مونځ اداکړو، اوکله چه به ئے اوکتل چه خلق ناوخته راغے نوتاخیربه ئے کولو، اودسحرمونځ به ئے په تیاره کښې اداکولو۔

فائده: ددے نه ثابته شوه چه دماسپخین اول وخت اداکول مستحب دی، اوماښام صرف دنمردَډوبیدو سره اوپه ماسختن کښې دجمع دحاضریدو اودهغوئ دخاطرداری ضروری ده۔

(۱۴۶۱) قَالَ كَانَ الْحَجَّاجُ يُؤَخِّرُالصَّلٰوةِ فَسَأَلْنَا جَابِرَابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا بِمِثْلِ حَدِيْثِ غُنْدَرٍ.

ترجمه: محمدبن عمرو بن حسن بن علی وئیلے دی چه حُجَاج به په مونځونو کښې وخت تیرولونو مونږ دجابر رضی الله عنه نه تپوس اوکړو هغوئ هغه روایت بیان کړو کوم چه اوس پورته تیرشو، چه هغے لره غندر روایت کړے دے۔

(۱۴۶۲)عَنْ سَيَّارِ بْنِ سَلَامَةَ سَمِعْتُ اَبِیْ يَسْأَلُ اَبَابَرْزَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ قَالَ قُلْتُ آاَنْتَ سَمِعْتَهُ قَالَ فَقَالَ كَاَنَّمَا اَسْمَعُهُ السَّاعَةَ قَالَ سَمِعْتُ اَبِیْ يَسْأَلُهُ عَنْ

صَلوٰةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ كَانَ لَايُبَالِيْ بَعْضَ تَاخِيْرِهَا قَالَ يَعْنِيْ الْعِشَآءَ اِلٰى نِصْفِ اللَّيْلِ وَلَايُحِبُّ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيْثَ بَعْدَهَا قَالَ شُعْبَةُ ثُمَّ لَقِيْتُهٗ بَعْدُ فَسَاَلْتُهٗ فَقَالَ وَكَانَ يُصَلِّيْ الظُّهْرَ حِيْنَ تَزُوْلُ الشَّمْسُ وَالْعَصْرَ حِيْنَ يَذْهَبُ الرَّجُلُ اِلٰى اَقْصَى الْمَدِيْنَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ قَالَ وَالْمَغْرِبَ لَآاَدْرِيْ اَيَّ حِيْنَ ذَكَرَ قَالَ ثُمَّ لَقِيْتُهٗ بَعْدُفَسَاَلْتُهٗ فَقَالَ وَكَانَ يُصَلِّيْ الصُّبْحَ فَيَنْصَرِفُ الرَّجُلُ فَيَنْظُرُ اِلٰى وَجْهِ جَلِيْسِهِ الَّذِيْ يَعْرِفُ فَيَعْرِفُهٗ قَالَ وَكَانَ يَقْرَءُ فِيْهَا بِالسِّتِّيْنَ اِلَى الْمِائَةِ. [بخاری : ۵۴۱، ۵۴۷، ۵۹۹، ۷۷۱، ابوداود : ۳۹۸. نسائی : ۴۹۴، ۵۲۴، ۵۲۹، ابن ماجه : ۶۷۴]

ترجمه : سیاربن سلامه وئیلے دی چه مادخپل پلار نه اوریدلے دی چه هغه تپوس کړے وو دابوبرزه رضی الله عنه نه درسول الله ﷺ دمانځه دحال شعبه رضی الله عنه اووے ولے تادابوبرزه رضی الله عنه نه اوریدلے دی ؟ هغوئ اووے داسے لکه چه زهٔ اوس اورم (یعنی ماته داسے یاد دی) بیاسیار اووے چه مادخپل پلار نه اوریدلے دی چه هغه دابوبرزه رضی الله عنه نه درسول الله ﷺ دمانځه دحال تپوس کړے وو نو هغوئ اووے چه هغه به پروانه ساتله که په ماسختن کښ دنیمے شپے پورے تاخیربه راغے، اود هغے نه مخکښ به ئے اوده کیدل بنه نه گنړل اونه دهغے نه پس خبروکولو لره، شعبه رضی الله عنه وئیلے دی چه زه بیادهغه سره (یعنی دسیارسره) میلاؤشوم اوتپوس مے ترے نه اوکړو نو هغوئ اووے چه ماسپخین به ئے هغه وخت لوستلو کله چه به نمر زوال اومونده . اومازیگر کله چه به سړے تلو (یعنی دمازیگر دمانځ نه پس) دمدینے دغاړے پورے اوبه نمر کښ به گرمی وه، اووئیلے دی چه دمابنام نه زه نه یم خبرچه څه ئے ذکرکړل، مادهغوئ سره بیاملاقات اوکړو اوتپوس مے ترے نه اوکړو، نو هغوئ اووے چه سحربه ئے داسے وخت لوستلو ، چه دمانځه نه پس به سړے خپل همنشین لره اولیدو چه هغه به ئے پیژندلو نو هغه به ئے اوپیژندو، اوپه هغے کښ به ئے دشپیته ؤ ایتونو نه دسلوپورے لوستل۔

فائده : دماسختن دمانځه نه مخکښ اوده کیدولره به ئے څکه بد گنړلو چه په

هغې کښې د مانځه د قضاء کیدو یا د مختار اوبنکلي وخت د تیریدو احتمال دے، او د هغې نه پس خبرو لره ئے ځکه بدے ګڼړلے، چه احتمال دے چه زیات ویښ پاتے شي، او بیا تهجد و ته پاسیدے نه شي، یا د زیات ویخ پاتے کیدو په سبب سره دو رځے په ضروري کارونو کښې حرج شي۔

(۱۴۶۳) عَنْ اَبِیْ بَرْزَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَایُبَالِیْ بَعْضَ تَاخِیْرِ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ اِلٰی نِصْفِ اللَّیْلِ وَکَانَ لَا یُحِبُّ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَلَاالْحَدِیْثَ بَعْدَهَا قَالَ شُعْبَةُ ثُمَّ لَقِیْتُهٗ مَرَّةً اُخْرٰی فَقَالَ اَوْثُلُثِ اللَّیْلِ. [راجع : ۱۴۶۲]

ترجمه: ابوبرزه رضی الله عنه وئیلے وو چه رسول الله ﷺ پرواه نه ساتله که چرے په ماسختن کښې به د نیمے شپے پورے تاخیر راغے او د هغې نه مخکښې اوده کیدو لره، او د هے نه پس خبرو لره به ئے بد ګڼړلو، شعبه رضی الله عنه وئیلے دي چه زه د هغه سره بیا میلاؤ شوم، نو هغوئ اووے یا د دریمے حِصّے د شپے پورے۔

(۱۴۶۴) عَنْ اَبِیْ بَرْزَةَ الْاَسْلَمِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُؤَخِّرُ الْعِشَآءَ اِلٰی ثُلُثِ اللَّیْلِ وَیَکْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِیْثَ بَعْدَهَا وَکَانَ یَقْرَأُ فِیْ صَلٰوةِ الْفَجْرِ مِنَ الْمِائَةِ اِلٰی سِتِّیْنَ وَکَانَ یَنْصَرِفُ حِیْنَ یَعْرِفُ بَعْضُنَا وَجْهَ بَعْضٍ. [راجع : ۱۴۶۲]

ترجمه: ابوبرزه اسلمی رضی الله عنه وئیلے دي چه رسول الله ﷺ به د ماسختن مونځ د شپے په دریمه حصه کښې لوستلو، او د هغې نه مخکښې خوب لره او ورستو خبرو لره به ئے بدے ګڼړلے او د سحر په مانځه کښې به ئے د سلو آیتونو نه د شپیته ؤ پورے لوستلو، او په داسے وخت به به فارغ کیدلو، چه یو به د بل مخ لره پیژندلو۔

بَابُ کَرَاهَةِ تَاخِیْرِ الصَّلٰوةِ عَنْ وَقْتِهَا الْمُخْتَارِ وَمَایَفْعَلُهُ الْمَامُوْمُ اِذَا اَخَّرَهَا الْاِمَامُ۔

باب:۔ د صحیح وخت نه د مانځه ورستو کول مکروه دي او کله چه اِمام داسے

هوی نوخلق به څه هوی۔

(۱۳٦۵)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَیْفَ اَنْتَ اِذَاکَانَتْ عَلَیْکَ اُمَرَاءُ یُؤَخِّرُوْنَ الصَّلٰوۃَ عَنْ وَقْتِهَا اَوْیُمِیْتُوْنَ الصَّلٰوۃَ عَنْ وَقْتِهَا قَالَ قُلْتُ فَمَاتَاْمُرُنِیْ قَالَ صَلِّ الصَّلٰوۃَ لِوَقْتِهَا فَاِنْ اَدْرَکْتَهَامَعَهُمْ فَصَلِّ فَاِنَّهَا لَکَ نَافِلَةٌ لَمْ یَذْکُرْ خَلْفٌ عَنْ وَّقْتِهَا.[ابوداود : ۴۳۱، ترمذی : ۱۷٦، ابن ماجه : ۱۲۵٦]

ترجمه: ابوذر رضی اللّٰه عنه وئیلی دی چه رسول اللّٰه ﷺ اوفرمایل تاسو به څه کوئ کله چه په تاسوباندِ به داسے امیران شِی، چه مونځ به په آخروخت کښِ اداکوی یائے اوفرمایل چه مونځ لره به فوت کړی دهغے دَوخت نه، ماعرض اوکړو چه بیاتاسو ماته څه حُکم فرمائیَ، حضرت ﷺ اوفرمایل چه تهٔ ئے په خپله باندِ اداکوه بیاکه چرے دهغوئ سره هُم اتفاق راشی، نوبیائے اداکړه چه هغه به ستادپاره نفل شی، اوخلف کوم چه راوی دے هغه دَعَنْ وَقْتِهَا دلفظ روایت نه دے کړے۔

فائده : نووی رحمه اللّٰه وئیلی دی، چه دتاخیرنه دصحیح وخت نه تاخیرکول مراد دی یعنی کله چه اِمام دصحیح وخت نه تاخیرکوی، نوته ئے یوائے لوله بیاکه چرے جمع له تلل وی نودوباره ئے اداکوه، چه په جماعت کښِ کمے رانه شِی، اوفتنه جوړه نه شِی، اودسحراودَمازیگر نه پس دوباره اِعاده مهٔ کوه، ځکه چه دهغے نه پس نفل جائز نه وی، اوددے حدیث نه معلومَه شوه چه فرض هغه دی کوم چه وړاندِ اداشو۔

(۱۳٦٦)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَااَبَاذَرٍّ اِنَّهٗ سَیَکُوْنُ بَعْدِیْ اُمَرَآءُ یُمِیْتُوْنَ الصَّلٰوۃَ فَصَلِّ الصَّلٰوۃَ لِوَقْتِهَا فَاِنْ صَلَّیْتَ لِوَقْتِهَا کَانَتْ لَکَ نَافِلَةً وَّاِلَّاکُنْتَ قَدْاَحْرَزْتَ صَلٰوتَکَ .

ترجمه: ابوذر رضی اللّٰه عنه وئیلی دی چه رسول اللّٰه ﷺ ماته اوفرمایل اے ابو ذر! زمانه پس به داسے حاکمان شی، چه هغه به مونځ فوت کړی (یعنی په آخروخت کښِ به ئے

اداکوی) نوتهٔ خپل مونځ په خپل وخت بانذِ کوه، بیاکه چرے هغوئ په وخت بانذِ اولوستو خو خیرکه نه وی نو هغه مونځ کوه چه دهغوئ سره تا اولوستو هغه نفل شولو، گنی تاخو خپل مونځ لره بچ کړلو۔

(۱۴۶۷)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اِنَّ خَلِیْلِیْ اَوْصَانِیْ اَنْ اَسْمَعَ وَاُطِیْعَ وَاِنْ کَانَ عَبْدًا مُجَدَّعَ الْاَطْرَافِ وَاَنْ اُصَلِّیَ الصَّلٰوةَ لِوَقْتِهَا فَاِنْ اَدْرَکْتَ الْقَوْمَ وَقَدْصَلَّوْا کُنْتَ اَحْرَزْتَ صَلٰوتَکَ وَاِلَّا کَانَتْ لَکَ نَافِلَةً. [راجع : ۱۴۶۵]

ترجمه : ابوذر رضی اللّٰه عنه وئیلے دی زمادوست (یعنی رسول اللّٰه ﷺ) ماته وصِیت فرمَایلے دے چه زه دے دَحاکم خبره اوُرَم اودهغه وینا دے منم، اگرچه یولاس خپه کټ شوے غلام وی، اودا چه زه دے په خپل وخت بانذِ مونځ لره اداکوم، بیاکه چرے خلقولره اومومے چه هغه مونځ کوی، نوتاخپل مونځ دوړاندِ نه محفوظ کړے دے، اوکه نه وی نو هغه ستادپاره نفل شو، (یعنی کوم چه دے دوباره دهغوئ سره اداکړو)

(۱۴۶۸)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَضَرَبَ فَخِذِیْ کَیْفَ اَنْتَ اِذَابَقِیْتَ فِیْ قَوْمٍ یُؤَخِّرُوْنَ الصَّلٰوةَ عَنْ وَقْتِهَا قَالَ قَالَ مَاتَأْمُرُقَالَ صَلِّ الصَّلٰوةَ لِوَقْتِهَا ثُمَّ اذْهَبْ لِحَاجَتِکَ فَاِنْ اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ وَاَنْتَ فِی الْمَسْجِدِ فَصَلِّ. [نسائی :۔ ۷۷۷، ۸۵۸]

ترجمه : ابوذر رضی اللّٰه عنه وئیلے دی چه رسول اللّٰه ﷺ اوفرمایل اوزما ورون ئے په لاس بانذِ اووهو چه څه به کوے تهٔ چه کله په داسے خلقوکښ پاتے شے، چه هغه مونځ ورستوکوی دهغے دَوخت نه ؟ نو هغوئ عرض اوکړو چه تهٔ څه حُکم کوے ؟ هغه اوفرمایل چه ته په خپل وخت بانذِ مونځ اداکوه اوبیاخپل کارله ځه، بیاکه چرے تکبیراوشی اوتهٔ په جماعت کښے ئے نودخلقوسره هُم اداکوه۔

(۱۴۶۹)عَنْ اَبِی الْعَالِیَةِ الْبَرَّآءِ قَالَ اَخَّرَ ابْنُ زِیَادٍ الصَّلٰوةَ فَجَآءَ نِیْ عَبْدُاللّٰهِ ابْنُ الصَّامِتِ فَاَلْقَیْتُ لَهٗ کُرْسِیًّا فَجَلَسَ عَلَیْهِ فَذَکَرْتُ لَهٗ صَنِیْعَ ابْنِ زِیَادٍ فَعَضَّ عَلٰی شَفَتِهٖ فَضَرَبَ فَخِذِیْ فَقَالَ اِنِّیْ سَاَلْتُ اَبَاذَرٍّ

كَمَاسَأَلْتَنِيْ فَضَرَبَ فَخِذِيْ كَمَاضَرَبْتَ فَخِذَكَ وقَالَ إِنِّيْ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صلى اللهُ عَلَيْه وَآلِهِ وَسلم كَمَاسَأَلْتَنِيْ فَضَرَبَ فَخِذِيْ كَمَاضَرَبْتَ فَخِذَكَ وَقَالَ صَلِّ الصَّلٰوةَ لِوَقْتِهَا فَإِنْ أَدْرَكَتْكَ الصَّلٰوةُ مَعَهُمْ فَصَلِّ وَلَاتَقُلْ إِنِّيْ قَدْصَلَّيْتُ فَلَاأُصَلِّيْ. [راجع : ۱۴۶۸]

ترجمه : ابوالعاليه وئيلي دی چه اِبنِ زياد يوه ورځ ناوخته کړو، اوعبدالله بن صامت رضی الله عنه زماخوا له راغے اوما د هغه دپاره کرسئ کيخوده هغه په هغے باندِ کيناستو اوما هغه ته دابن زياد ذکراوکړو، نو هغوئ شونډے اوچيچلے (يعنی دافسوس اوغصے نه) اوزماورون ئے په لاس باندِ اووهو اواوئے ويل چه ماداَبوذر رضی الله عنه نه تپوس اوکړو لکه څنګه چه تاتپوس اوکړو نو هغوئ زماورون اووهو لکه چه څنګه ماستاورون په لاس باندِ اووهو، اواوئے ويل چه مادَرسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو لکه چه تازمانه تپوس اوکړو لو هغه زماورون په لاس اووهو لکه چه ماستاورون په لاس اووهو اواوئے فرمايل چه تهٔ مونځ اداکوه په خپل وخت باندِ، بياکه چرے تاته د هغوئ سره هُم مونځ ميلاؤ شی نو د هغوئ سره هُم مونځ کوه، اودامهٔ وايه چه مالوستلے دے اوس نه لولم (ځکه چه په دے سره په جماعت کښ کمے راځی-)

(۱۴۷۰) عَنْ أَبِيْ ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ أَوْقَالَ كَيْفَ أَنْتَ إِذَا بَقِيْتَ فِيْ قَوْمٍ يُؤَخِّرُوْنَ الصَّلٰوةَ عَنْ وَقْتِهَا فَصَلِّ الصَّلٰوةَ لِوَقْتِهَا ثُمَّ إِنْ أُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَصَلِّ مَعَهُمْ فَإِنَّهَا زِيَادَةُ خَيْرٍ.

ترجمه : ابوذر رضی الله عنه وئيلي دی چه څه به کيږی کله چه تهٔ باقی پاتے شے، په داسے خلقو کښ چه هغه مانځه لره دخپل وخت نه ورستو کوی، نو تهٔ هغے لره د هغے په وخت باندِ اداکوه، بياکه چرے تکبيراوشی نو تهٔ دخلقو سره هُم مونځ اداکوه، ځکه چه په دے کښ دنيکو زياتوالے دے-

(۱۴۷۱) عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ الْبَرَّاءِ قَالَ قُلْتُ لِعَبْدِاللهِ ابْنِ الصَّامِتِ نُصَلِّيْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ خَلْفَ أُمَرَآءَ فَيُؤَخِّرُوْنَ الصَّلٰوةَ قَالَ فَضَرَبَ فَخِذِيْ ضَرْبَةً أَوْجَعَتْنِيْ وَقَالَ سَأَلْتُ أَبَاذَرٍّ عَنْ ذٰلِكَ فَضَرَبَ فَخِذِيْ

وَقَالَ سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ فَقَالَ صَلُّوا الصَّلٰوةَ لِوَقْتِهَا وَاجْعَلُوْا صَلٰوتَكُمْ مَعَهُمْ نَافِلَةً قَالَ وَقَالَ عَبْدُاللهِ ذُكِرَلِيْ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ضَرَبَ فَخِذَ اَبِيْ ذَرٍّ.

[راجع : ۱۴۷۰]

ترجمه : ابوالعاليه وئيلي دي چه ماعبدالله بن صامت ته اووے چه مونږ دجمعے په ورځ په حاکمانو پسے مونځ کوؤ، او هغه مانځه لره په آخر وخت باندِ اداکوي، ابوالعاليه وئيلے دي چه عبدالله زما په ورون باندِ يو لاس اووهو چه په هغے سره ماته درد شروع شولو، او اوئے ويل چه ماداابوذر رضي الله عنه نه ددے خبرے تپوس کړے وو، نو هغوئ هُم زما ورون په لاس اووهُو او اوئے فرمايل چه ماهُم دَرسول الله ﷺ نه ددے خبرے تپوس کړے وو، نو هغه اوفرمايل چه تهٔ په خپل مسنون وخت باندِ مونځ اداکوه، او دهغوئ سره مانځه لره نفل کوه، (روای) وئيلے دي چه عبدالله اووے چه ماته ذِکرکړے شوے وو چه رَسول الله ﷺ هُم دَابوذر رضي الله عنه ورون په لاس سره وهَلے وو۔

بَابُ فَضْلِ صَلٰوةِ الْجَمَاعَةِ وَبَيَانِ التَّشْدِيْدِ فِي التَّخَلُّفِ عَنْهَا وَاَنَّهَا فَرْضُ كِفَايَةٍ۔

باب: دجمع دمانځه فضيلت اودهغے ترک ندامت اودهغے دفرض کفايه کيدو بيان۔

(۱۴۷۲) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةُ الْجَمَاعَةِ اَفْضَلُ مِنْ صَلٰوةِ اَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسَةٍ وَّعِشْرِيْنَ جُزْءً. [ترمذى : ۱۲۶ ، نسائى : ۸۳۷]

ترجمه : ابو هريره رضي الله عنه وئيلے دي چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دي چه دَجمع مونځ دَخانله مونځ کونکی دَمانځه نه پنځويشت "۲۵" درجے غوره دے۔

(۱۴۷۳) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ تَفْضُلُ صَلٰوةُ الْجَمِيْعِ عَلٰى صَلٰوةِ الرَّجُلِ وَحْدَهُ خَمْسًا وَّعِشْرِيْنَ دَرَجَةً قَالَ وَتَجْتَمِعُ مَلٰئِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلٰئِكَةُ النَّهَارِ فِيْ صَلٰوةِ

الْفَجْرِ قَالَ اَبُوْهُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اقْرَءُوْا اِنْ شِئْتُمْ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِاِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوْدًا.

[الاسراء : ۷۸] [بخاری : ۴۷۱۷]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دَجمع مونځ دځانله مونځ نه پنځویشت درجې غوره دې، اوفربنتې دشپې اودورځې دسحریه مانځه کښ جمع کیږي. ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی که چرې غواړی نودا آیت لولئ، چه قران کریم دسحرد حاضریدلو سَبَبْ دې.

(۱۴۷۵) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوةُ الْجَمَاعَةِ تَعْدِلُ خَمْسًا وَّعِشْرِيْنَ مِنْ صَلٰوةِ الْفَذِّ.

ترجمه : ابو هُریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دجمع مونځ دَیواځې سړی دَپنځویشتو مونځونو برابر دې.

(۱۴۷۶) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوةٌ مَّعَ الْاِمَامِ اَفْضَلُ مِنْ خَمْسٍ وَّعِشْرِيْنَ صَلٰوةً يُّصَلِّيْهَا وَحْدَهٗ.

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دَامام سره یو مونځ دَځانله پنځویشتو مونځونو نه غوره دې.

(۱۴۷۷) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةُ الْجَمَاعَةِ اَفْضَلُ مِنْ صَلٰوةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَّعِشْرِيْنَ دَرَجَةً. [بخاری : ۶۴۵، نسائی : ۸۳۶]

ترجمه : دَابن عمر رضی الله عنه نه روایت دې چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دجماعت مونځ دځانله مونځ کولو نه اوویشت درجې غوره دې.

(۱۴۷۹) عَنِ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنْ اَبِيْهِ بِضْعًا وَّعِشْرِيْنَ وَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ فِيْ رِوَايَتِهٖ سَبْعًا وَّعِشْرِيْنَ دَرَجَةً.

ترجمه : ابن نمیرد خپل پلار نه په دې روایت کښ په شلوباندې څودرجې روایت کړې دې، اوابوبکر رضی الله عنه په خپل روایت کښ دَاویشتو درجو روایت کړې دې.

(۱۴۸۰)عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ بِضْعًا وَّعِشْرِیْنَ.

ترجمہ: ابن عُمر رضی اللہ عنهما روایت کړے دے، درسول اللہ ﷺ نه، چه هغه په سلو باندِ څو درجے فرمائیلے دی۔

(۱۴۸۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَدَ نَاسًا فِیْ بَعْضِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ رَجُلًا یُّصَلِّیْ بِالنَّاسِ ثُمَّ اُخَالِفَ اِلٰی رِجَالٍ یَّتَخَلَّفُوْنَ عَنْهَا فَاٰمُرَ بِهِمْ فَیُحَرِّقُوْا عَلَیْهِمْ بِحُزَمِ الْحَطَبِ بُیُوْتَهُمْ وَلَوْ عَلِمَ اَحَدُهُمْ اَنَّهٗ یَجِدُ عَظْمًا سَمِیْنًا الشَّهِدَهَا یَعْنِیْ صَلٰوةَ الْعِشَآءِ.

ترجمہ: ابو هریره رضی اللہ عنه وئیلے دی چه رسول اللہ ﷺ څنو خلقو لره په یو مانځه کښِ لونه موندو، نو اوئے فرمایل ما اِراده کړے ده، چه یو سړی ته حکم اوکړم چه د مانځه اِمامت اوکړی اوزه لاړ شم د هغوئ په طرف کوم چه مانځه له راغلے نه دی، او حُکم اوکړم چه دلرګو یو غټ ډیرے جمع کړی او د هغوئ کورونه اوسیزی اوکه چرے یو سړے هډو هډوکے د خوړبُ څناور بَیامونده نو ضروربه راتلو مراد لرلو هغه ﷺ د ماسختن مانځه لره (یعنی مانځه له نه راځی او هډوکی واوری منډے وهی)

(۱۴۸۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِنَّ اَثْقَلَ صَلٰوةٍ عَلَی الْمُنَافِقِیْنَ صَلٰوةُ الْعِشَآءِ وَصَلٰوةُ الْفَجْرِ وَلَوْ یَعْلَمُوْنَ مَافِیْهِمَا لَاَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا وَّلَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ بِالصَّلٰوةِ فَتُقَامَ ثُمَّ اٰمُرَ رَجُلًا فَیُصَلِّیْ بِالنَّاسِ ثُمَّ اَنْطَلِقَ مَعِیْ بِرِجَالٍ مَّعَهُمْ حُزَمٌ مِّنْ حَطَبٍ اِلٰی قَوْمٍ لَّا یَشْهَدُوْنَ الصَّلٰوةَ وَاُحَرِّقَ عَلَیْهِمْ بُیُوْتَهُمْ بِالنَّارِ. [بخاری: ۶۵۷، ابو داود: ۵۴۸، ترمذی: ۲،۲۱۷، ابن ماجه: ۷۹۱، ۷۹۷]

ترجمہ: ابو هریره رضی اللہ عنه وئیلے دی چه رسول اللہ ﷺ فرمائیلے دی. چه مونځ د ماسختن او دَسحر په منافقانو باندِ ډیر سخت دے، که ددے دَاجر نه خبروے، نو دَزنګونانو په سرونو بـه راتـلل اوماخو اِراده کړے ده چه د مانځه حُکم ورکړم چه قائم کړے شی، او یو سړی

تـه اووایـم چـه خـلـقـوتـه مـونـځ ورکـوی، بیـاځـه خـلـقـولره دځان سره ملګری کړم اودلرګو یو ډهیرے دځان سره واخلو اولاړشو، کوم خلق چه مانځه له نه دی راغلی دهغوئ کورونولره اوسیزو۔

(۱۴۸۳)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فذکَرَ احادیْث منها وقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ فِتْیَانِیْ اَنْ یَّسْتَعِدُّوْا لِیْ حُزَمٍ مِّنْ حطبٍ ثُمَّ اٰمُرَ رَجُلًا یُّصَلِّیْ بِالنَّاسِ ثُمَّ تُحَرَّقَ بُیُوْتٌ عَلٰی مَنْ فِیْهَا.

ترجمه: ابـو هُریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه څو احادیث روایت کړے دی، اودائے هم روایت کـړے دے چـه حـضـرت ﷺ اوفـرمـایـل مااِراده کړے ده چه خپلو نوجوانانو ته حُکم اوکړم چـه لـرګـی راجـمـع کـړی اویـوسـړی تـه حُکم اوکړم چه هغه مونځ ورکوی خلقوته، اودخلقوسره یوځائے دهغوئ کور اوسیزم (یعنی څوك چه مانځه له نه راځی)

(۱۴۸۵)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لِقَوْمٍ یتخلَّفُوْنَ عَنِ الْجُمُعَةِ لَقَدْ هَمَمْتُ اَنْ اٰمُرَ رَجُلًا یُّصَلِّیْ بِالنَّاسِ ثُمَّ اُحَرِّقَ عَلٰی رِجَالٍ یَّتَخَلَّفُوْنَ عَنِ الْجُمُعَةِ بُیُوْتَهُمْ.

ترجمه: عبـدالله رضـی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه هغه ﷺ اوفرمایل چـه کـوم خـلـق په جمعه کښ نه حَاضِریږی، دهغوئ په حق کښ اراده کوم چه حُکم اوکړم یـوسـړی ته چه هغه مونځ ورکوی خلقوته بیابه زه اوسیزم دهغه خلقو کورونولره یاکوم چه جمعے لره نه دی راغلی۔

باب یجب ایتان المسجد علی من سمع النداء :

باب : څوك چه اذان واوری په هغه باندے جماعت ته تلل لازم دی :

(۱۴۸۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَتَی النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَجُلٌ اَعْمٰی فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ! اِنَّهٗ لَیْسَ لِیْ قَائِدٌ یَقُوْدُنِیْ اِلَی الْمَسْجِدِ فَسَاَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ یُّرَخِّصَ لَهٗ فَیُصَلِّیَ فِیْ بَیْتِهٖ فَرَخَّصَ لَهٗ فَلَمَّا وَلّٰی دَعَاهُ فَقَالَ هَلْ تَسْمَعُ النِّدَآءَ بِالصَّلٰوةِ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ

فَاَجِبْ. [نسائی : ۸۴۹]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ له یو نابینا سړے راغے او عرض ئے اوکړو چه اے دَالله رَسُوله زما څوك دلاسَه نیولو والا او جماعت راوستلو والا نِشته، او هغه غوښتل چه که حضرت ﷺ اجازت راکړی نو په کور کښې به مونځ اداکوم. حضرت ﷺ هغه ته اِجازت ورکړو، بیا چه کله واپس کیدو نو حضرت ﷺ ورته اوفرمایل تهٔ اَذان اورے؟ هغه عرض اوکړو، هاں، حضرت ﷺ ورته اوفرمایل ته جماعت ته راتلل کوه۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه سوال کونکے عبدالله ابن مکتوم رضی الله عنه وو، چنانچه په سُنَنِ ابوداؤد کښې مُفَصّل راغلے دی، او په دے حدیث کښې دلیل دے دهغه چا چه هغه دجماعت دفرض کیدو قائل دی، او جمهورو (یعنی د چاپه نزد چه جماعت واجب دے) داجواب ورکړے دے چه دهغه دَتپوس مطلب داوو چه زه مونځ په کور کښې اداکړم اوثواب دجماعت حَاصِل کړم دځپل عذر په وجه سره نو دا هغه ﷺ قبول اونه فرمایله، اوتائید دَجمهورو په دے طور باندِ هُم کیدے شِی، چه جماعت دعذر په وجه معاف کیږی، په دے باندِ دتمامو مسلمانانو اِجماع دَه، او په دے باندِ دلیل دعتبان بنِ مالِك رضی الله عنه روایت دے، چه هغه به په وړاندِ باب کښې راشِی۔

باب صلاة الجماعة من سنن الهدى :

باب : په جمعي سره مونځ کول د هدایت د لارو نه یوه لاره ده :

(۱۴۸۶) عَنْ اَبِی الْاَحْوَصِ قَالَ قَالَ عَبْدُ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ لَقَدْرَاَیْتُنَا وَمَایَتَخَلَّفُ عَنِ الصَّلٰوةِ اِلَّامُنَافِقٌ قَدْعُلِمَ نِفَاقُهُ اَوْمَرِیْضٌ اِنْ کَانَ الْمَرِیْضُ لَیَمْشِیْ بَیْنَ رَجُلَیْنِ حَتّٰی یَاْتِیَ الصَّلٰوةَ وَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَّمَنَاسُنَنَ الْهُدٰی وَاِنَّ مِنْ سُنَنِ الْهُدٰی الصَّلٰوةَ فِی الْمَسْجِدِ الَّذِیْ یُؤَذَّنُ فِیْهِ.

ترجمه : ابوالاحوص وئیلے دی چه عبدالله وائی چه مونږ خلق داخیال کوو چه دجمع دمانځه نه ورستو نه پاتے کیږی مګرمنافق (یعنی تارك الجماعت لره مونږ منافق ګنړو) چه

دهغه نفاق ښکاره وي، یاناجوړه وي. اوناجوړه به هم ددوؤ سړو په اوګو باندلاسونه ایښې وو اوراتللو به اوپه مانځه کښې به میلاویدو. (یعنی درسول الله ﷺ په زمانه کښې) اوهغوی وئیلي دي چه رسول الله ﷺ به مونږ ته ددین اودهدایت خبرې ایښوده کولې. اودغه دهدایت دخبرونه ده. په داسې جماعت کښې مونځ لوستل چه په هغې کښې اذان کیږي.

فائده : ددې تمامو حدیثونو نه په جماعت کښې دحاضریدو وجوب ثابتیږي اودجمهورو دغه مذهب دې. اوددې حدیث نه مشقت برداشت کول اوجماعت ته راتلل ثابتیږي.

(۱۴۸۸) عن عبدالله رضی الله عنه قال من سرّه ان یلقی الله غدا مسلما فلیحافظ علی هؤلاء الصلوات حیث ینادی بهن فان الله شرع لنبیکم صلی الله علیه واله وسلم سنن الهدی وانهن من سنن الهدی ولو انکم صلیتم فی بیوتکم کما یصلی هذا المتخلف فی بیته لترکتم سنة نبیکم ولو ترکتم سنة نبیکم لضللتم ومامن رجل یتطهر فیحسن الطهور ثم یعمد الی مسجد من هذه المساجد الا کتب الله له بکل خطوة یخطوها حسنة ویرفعه بها درجة ویحط عنه بها سیئة ولقد رأیتنا وما یتخلف عنها الامنافق معلوم النفاق ولقد کان الرجل یؤتی به یهادی بین الرجلین حتی یقام فی الصف. [ابو داود : ۵۵۰، نسائی ۸۴۸، ابن ماجه : ـــــ]

ترجمه : عبدالله رضی الله عنه وئیلي دي چه په چاباندې لړې چه زه ودالله سره ملاقات اوکړم دقیامت په ورځ باندې نوضروري ده چه هغه دمونځونو حفاظت کوي کوم ځائې چه اذان کیږي. ځکه الله تعالی ستاسو دنبي دپاره طریقې مقرر کړې دي، اودامونځونه هم په هغې کښې دي، که چرې تاسو هغې لره په کور کښې لولې. لکه چه دفلاني جماعت پریخودونکې په کورکښې لولي. نو بیشکه تاسو دخپل نبي ﷺ طریقه پریخوده، اوکه چرې تاسو دخپل نبي ﷺ طریقه پریخوده نو بیشکه تاسو ګمراه شولې. اوڅوك داسې نشته چه طهارت اوکړي. اوپه ښه شان سره طهارت اوکړي، بیادهغه جماعتونونه دیو جماعت اراده اوکړي:

مگرالله تعالی د هغه په هرقدم باند چه هغه ږدی یوه نیکی لیکی اویوه درجه اوچتوی، اویوه بدی کموی، اومونږ خپل ځان داسے لیدلو چه دجماعت نه نه غیرحاضریږی مگرمنافق چه د هغه نفاق کهولاؤ شوےوو اوسړی ددوو سړوپه اوګوباندِ لاس ایخودے تللو تردے پورے چه په صف کښی به اودرولے شو۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دومره قدرے بیمار لره هم جماعت ته راتلل مستحب دی۔

باب النهى عن الخروج من المسجد اذا اذن المؤذن :

باب : مؤذن چه کله اذان اوکړی نو د جماعت نه د وتلو ممانعت :

(۱۳۸۹)عَنْ اَبِیْ الشَّعْثَآءِ قَالَ كُنَّا قُعُوْدًا فِی الْمَسْجِدِ مَعَ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَاَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ فَقَامَ رَجُلٌ مِّنَ الْمَسْجِدِ یَمْشِیْ فَاَتْبَعَهٗ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ بَصَرَهٗ حَتّٰی خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَقَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَمَّا هٰذَا فَقَدْ عَصٰی اَبَا الْقَاسِمِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [ابوداود : ۵۳۶، ترمذی : ۲۰۴، نسائی : ۶۸۲، ۶۸۳، ابن ماجه : ۷۳۳]

ترجمه : ابوالشعثاء وئیلے دی چه مونږ په جماعت کښی دابو هریره رضی الله عنه سره ناست وو چه مؤذن اذان ورکړو یو سړے دجماعت نه پاسیدو اوروان شو لوبو هریره رضی الله عنه ورته کتل تردے پورے چه هغه بهَر لاړو بیاابو هریره رضی الله عنه اووے چه دغه سړی دابوالقاسم ﷺ نافرمانی اوکړه۔

(۱۳۹۰)عَنْ اَبِیْ الشَّعْثَآءِ الْمُحَارِبِیِّ قَالَ سَمِعْتُ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَرَاٰنَ رَجُلًا یَجْتَازُ الْمَسْجِدَ خَارِجًا بَعْدَ الْاَذَانِ فَقَالَ اَمَّا هٰذَا فَقَدْ عَصٰی اَبَا الْقَاسِمِ. [راجع : ۱۳۸۹]

ترجمه : ابوالشعثاء وئیلے دی چه مادَابو هُریره رضی الله عنه نه اُوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو دغه سړی نافرمانی اوکړه دحضرت ابوالقاسمؐ (محمد رسول الله ﷺ) دائے هغه کس ته اووے چه ورستو دَاذان نه بهرته لاړو۔

فائده : ددے حدیثونو نه معلومه شوه چه دأذان نه پس دجماعت نه وتل نه دی پکار دکومے پورے چه فرض ئے اداکړی نه وی، مګر دهغه سړی دپاره چه هغه عذر لری لکه دبل جماعت اِمام یاوړوبولو اولویو بولو ته لاړشی اوبیادواپس راتلو نیت لری۔

باب فضل صلاة العشاء والصبح فی جماعة :

باب : د ماسخوتن او د سحر مونځ د جمعي سره د ادا کولو فضیلت :

(۱۴۹۱)عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِیْ عُمْرَةَ قَالَ دَخَلَ عُثْمَانُ ابْنُ عَفَّانَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ الْمَسْجِدَ بَعْدَصَلٰوةِ الْمَغْرِبِ فَقَعَدَ وَحْدَهُ فَقَعَدْتُّ اِلَیْهِ فَقَالَ یَاابْنَ اَخِیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَنْ صَلّٰی الْعِشَآءَ فِیْ جَمَاعَةٍ فَکَاَنَّمَاقَامَ نِصْفَ اللَّیْلِ وَمَنْ صَلّٰی الصُّبْحَ فِیْ جَمَاعَةٍ فَکَاَنَّمَا صَلّٰی اللَّیْلَ کُلَّهٗ. [ابو داود : ۵۵۵، ترمذی : ۲۲۱]

ترجمه : عبدالرحمن بن ابی عمره وئیلے دی چه عثمان بن عفان رضی الله عنه جماعت ته راغے اوبیولږے کیناستو زه لاړم دهغه په خواه کښ کیناستم، هغوئ اوفرمایل اے زما وراره، مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه هغه ﷺ فرمائیلے وو چا چه دماسختن مونځ دَجماعت سره اداکړو، نوداسے شوه لکه چه دنیمے شپے پورے نفل ئے اداکړو،(یعنی ثواب به داسے اومومی) اوچا چه دسحرمونځ دَجماعت سره اولوستو، نوداسے شوه لکه چه توله شپه مونځ اداکړی۔

فائده : ددے حدیث نه ددواړو مونځونو په جماعت سره دَاداکولو لوئے ثواب معلوم شولو، لکه چه دواړه مونځونه چادَجماعت سره اداکړل، هغه په آرام سره خوب هُم اودنیمے شپے پورے دعبادت ثواب هُم اوموندو، سبحان الله ! په سنتو کښ څومره مزه ده، چه په آرام سره خوب هُم میلاویږی، اوزیات ثواب هُم۔

(۱۴۹۳)عَنْ جُنْدُبِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ صَلّٰی الصُّبْحَ فَهُوَفِیْ ذِمَّةِ اللهِ فَلَایَطْلُبَنَّکُمُ اللهُ فِیْ ذِمَّتِهٖ بِشَیْءٍ فَیُدْرِکَهٗ فَیَکُبَّهٗ فِیْ نَارِ جَهَنَّمَ.

ترجمہ: جندب بن عبداللہ رضی اللہ تعالی عنہ وئیلے دی چہ رسول اللہ ﷺ فرمائیلے دی چاچہ دَسحرمونځ اولوستو هغه دَالله جل جلاله په پناه کښې دے، بیا چه الله جل جلاله دخپلے پناه دچانه طلب کوی هغه لره نه پریږدی،اوهغه لره په جهنم کښې غورځوی۔(یعنی که چرے هغه لره تنګوی چاچه دسحرمونځ اداکړے دے نولکه چه دَالله پناه کښې ئے خلل اوغورځوؤ اودهغه حق ئے تلف کړو)

بَابُ الرُّخْصَةِ فِی التَّخَلُّفِ عَنِ الْجَمَاعَةِ لِعُذْرٍ۔

باب:۔ دعذر په سبب سره دجماعت معاف کیدل۔

(۱۴۹۶)عَنْ عِتْبَانَ ابْنِ مَالِکٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَهُوَمِنْ اَصْحَابِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِمَّنْ شَهِدَبَدْرًا مِّنَ الْاَنْصَارِ اَنَّهُ اَتٰی رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ! اِنِّیْ قَدْاَنْکَرْتُ بَصَرِیْ وَاَنَا اُصَلِّیْ لِقَوْمِیْ وَاِذَاکَانَتِ الْاَمْطَارُ سَالَ الْوَادِیْ الَّذِیْ بَیْنِیْ وَبَیْنَهُمْ وَلَمْ اَسْتَطِعْ اَنْ اٰتِیَ مَسْجِدَهُمْ فَاُصَلِّیْ لَهُمْ وَوَدِدْتُ اَنَّکَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ تَاْتِیْ فَتُصَلِّیْ فِیْ مُصَلًّی اَتَّخِذُهُ مُصَلًّی قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَاَفْعَلُ اِنْشَآءَ اللّٰهُ قَالَ عِتْبَانُ فَغَدَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَبُوْبَکْرِنِ الصِّدِّیْقُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ حِیْنَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ فَاسْتَاْذَنَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ یَجْلِسْ حَتّٰی دَخَلَ الْبَیْتَ ثُمَّ قَالَ اَیْنَ تُحِبُّ اَنْ اُصَلِّیَ مِنْ بَیْتِکَ قَالَ فَاَشَرْتُ اِلٰی نَاحِیَةٍ مِّنَ الْبَیْتِ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَکَبَّرَفَقُمْنَا وَرَاءَهُ فَصَلّٰی رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ سَلَّمَ قَالَ وَحَبَسْنَاهُ عَلٰی خَزِیْرٍ صَنَعْنَاهُ لَهُ قَالَ فَثَابَ رِجَالٌ مِّنْ اَهْلِ الدَّارِ حَوْلَنَا حَتّٰی اجْتَمَعَ فِی الْبَیْتِ رِجَالٌ ذُوْعَدَدٍ فَقَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ اَیْنَ مَالِکُ ابْنُ الدُّخْشُنِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ ذٰلِکَ مُنَافِقٌ لَّایُحِبُّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاتَقُلْ لَهُ ذٰلِکَ اَلَاتَرَاهُ قَدْقَالَ لَآاِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ یُرِیْدُ بِذٰلِکَ وَجْهَ اللّٰهِ قَالَ قَالُوْا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ اَعْلَمُ قَالَ فَاِنَّمَا نَرٰی وَجْهَهُ وَنَصِیْحَتَهُ لِلْمُنٰفِقِیْنَ قَالَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاِنَّ اللّٰهَ قَدْحَرَّمَ عَلَی النَّارِ مَنْ قَالَ لَااِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ یَبْتَغِیْ بِذٰلِکَ وَجْهَ اللّٰهِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ ثُمَّ سَاَلْتُ الْحُصَیْنَ ابْنَ مُحَمَّدِ نِ الْاَنْصَارِیَّ وَهُوَاَحَدُبَنِیْ سَالِمٍ وَّهُوَمِنْ سَرَاتِهِمْ عَنْ حَدِیْثِ مَحْمُوْدِ ابْنِ

الرَّبِيعِ فَصَدَّقَهُ بِذَلِكَ . [راجع : ۱۴۹، ۱۵۰]

ترجمه: عتبان رضی الله عنه چه دنبی کریم ﷺ اصحابی دے اوپه بدر کښې حاضرشوے دے اودَانصارو نه دے هغه دَرسول الله ﷺ په خدمت کښې حاضرشو اوعرض ئے اوکړوا ے دَالله رسوله ! زمادَسترګو نظرتلې دے اوزه دقوم اِمامت کوم اوکله چه باران او وریږی اوناله راشی چه هغه زمااودهغوئ په مینځ کښې ده، نو زهٔ دهغوئ جماعت ته نه شم تللے چه دهغوئ اِمامت اوکړم، اواے دَالله رَسوله! زما آرزو ده، چه تاسو تشریف راؤړی اوپه یو ځائے (زماپه کور کښې) مونځ اداکړئ، ددے دپاره چه زه هغے لره دمانځه ځائے مقررکړم . بیارسول الله ﷺ اوفرمایل، چه بنه ده زه به داسے اوکړم که چرے الله تعالی ته منظور وی عتبان رضی الله عنه وئیلے دی بیاسحرله رسول الله ﷺ تشریف راؤړو،اوابوبکر رضی الله عنه هم ورسره وو، بیا چه څه لږه ورځ اووته اورسول الله ﷺ آواز اوکړو اوما هغه ﷺ لره رالوغوښتو اوحضرت ﷺ چه کله کور ته راغے نو نه کیناستلو، اواوئے فرمایل، چه تهٔ کوم ځائے غوارے چه زه مونځ اداکړم ستاپه کور کښې ؟ هغوئ وائی چه مَلورته یوه کونه اوښودَله اوهغه ﷺ اودریدو اوالله اکبرئے اووے اومونږ تول په هغه ورپسے اودریدو اوهغه دوه رکعته مونځ لوکړو اوسلام ئے اوګرځوؤ، اومونږ هغه ﷺ حصارکړو دغوښے دکړی دپاره چه دهغه دپاره پخه شوے وه، اودَمحلے خلق هُم راغلل تردے پورے چه خوسړی جمع شول په کور کښې بیادهغوئ نه یوسړی اووے چه مالِك بن دخشن رضی الله عنه کوم ځائے دے، نو ځااووے هغه خومنافق دے الله اودهغه رسول ﷺ ته دوست نه وائی نورسول الله ﷺ اوفرمایل داسے مهٔ وایه هغه ته، تهٔ نه ګورے چه هغه "لَآاِلٰهَ اِلَّااللهُ" وائی، په دے کلمه سره دَالله جل جلاله رَضامَندِی غواړی ، خلقو اووے الله جل جلاله اودهغه رسول ﷺ بنه پو هیږی بیایوسړی اووے چه مونږه دهغه توَجُه اوخیرخواهی دمنافقانو سره وینو، بیارسول الله ﷺ اوفرمایل چه الله تعالی حرام کړے دے په اور باندِ هغه چالره چه هغه

"لَااِلٰهَ اِلَّااللهُ" وائی او ددے په وینا سره دالله جل جلاله رضا غواړی ابنِ شهاب ونیلے دی بیا ما ددے حصین بن مُحَمَّد انصاری رضی الله عنه نه ددے روایت په باره کښ تپوس اوکړو. کوم چه محمود بن ربیع روایت کړے دے. بیا هغوئ (یعنی حصین بن محمد انصاری رضی الله عنه) ددے روایت تصدیق اوکړو. او هغه یعنی حصین بن محمّد انصاری رضی الله عنه دبنی سالم (دقبیلے) سردار دے.

فائده : په دے حدیث کښ څو فائدے دی، یوه دا چه دچا سره وعده اوکړے نو انشاء الله وایه. دویم :دنیکانو سره او دهغوئ دَنِشانونو او مقامونو سره برکت تلاش کول. دریم: دنیکانو په ځائے مونځ اداکول. څلورم: دغوره سړی دعوت قبلول او دځان نه دکمے درجے والاکورته تلل. پنځم: دعذر په وجه سره دجماعت معاف کیدل.
شپږم: دَامام او دعَالِم سره دهغه دَ دوست تلل. اووم: دبهرنه دراغلی بنده دکور والانه اِجَازت غوښتل. اتم:دا چه ورمبے ددین اوصحیح کارشروع کړی څکه چه مخکښ هغه ﷺ مونځ اداکړو. نهم: دنفلو په جُماعت سره اداکول. لسم: دورځے دَ دوه رکعته مونځ هُم مبنی کیدل په شان دشپے دَمونځ اودشافعِیَه وَ اوجمهورو دغه مذهب دے.
یولسم: ددے مستحب کیدل چه محلے ته یو نیك سړے راشی نو دهغه دمیلاویدو دپاره راتلل. او دهغه دزیارت نه مشرف کیدل. او دهغه دصحبت نه فیض اوچتول.اودغه حق دے دهرعالِم دیندار په تمامو مسلمانانو باندِ. دولسم: په کور کښ دمونځ ځائے مقرره وَل جائز دی په خلاف دجماعت . دیارلسم: دبدوخبرو نه دَچاخلقو منع کول. څوارلسم: دا چه په صِدق دزړهٔ سره د"لَآاِلٰهَ اِلَّااللهُ" ویونکے به همیشه په جهنم کښ نه پَاتے کیږی، ددے نه سیوا نورے ډیرے فائدے دی، چه داوړدوالی ډیرے نه نے په تحریر کښ نه شوراوستے.
(نووی رحمه الله)

(۱۴۹۷)عَنْ مَحْمُوْدِابْنِ الرَّبِيْعِ عَنْ عِتْبَانَ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صلى الله

عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِمَعْنٰى حَدِيْثِ يُوْنُسَ غَيْرَ اَنَّهٗ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ اَيْنَ مَالِكُ ابْنُ دُخْشُنٍ اَوِالدُّخَيْشِنِ وَزَادَ فِي الْحَدِيْثِ قَالَ مَحْمُوْدٌ فَحَدَّثْتُ بِهٰذَا الْحَدِيْثِ نَفَرًا فِيْهِمْ اَبُوْ اَيُّوْبَ الْاَنْصَارِيُّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ مَا اَظُنُّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَاقُلْتَ قَالَ فَحَلَفْتُ اِنْ رَّجَعْتُ اِلٰى عِتْبَانَ اَنْ اَسْأَلَهٗ قَالَ فَرَجَعْتُ اِلَيْهِ فَوَجَدْتُهٗ شَيْخًا كَبِيْرًا قَدْذَهَبَ بَصَرُهٗ فَهُوَ اِمَامُ قَوْمِهٖ فَجَلَسْتُ اِلٰى جَنْبِهٖ فَسَأَلْتُهٗ عَنْ هٰذَا الْحَدِيْثِ فَحَدَّثَنِيْهِ كَمَاحَدَّثَنِيْهِ اَوَّلَ مَرَّةٍ قَالَ الزُّهْرِيُّ ثُمَّ نَزَلَتْ بَعْدَذٰلِكَ فَرَآئِضُ وَاُمُوْرٌ نُرٰى اَنَّ الْاَمْرَ انْتَهٰى اِلَيْهَا فَمَنِ اسْتَطَاعَ اَنْ لَّايَغْتَرَّ فَلَايَغْتَرَّ. [راجع : ۱۴۹، ۱۵۰]

ترجمه : محمود رضی الله عنه دعتبان رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه هغوئ وئیلي دی چه زه درسول الله ﷺ حضورته راغلم، اودیونس هَم معنی روایت ئے بیان کړو، (یعنی کوم چه پورته ذِکرشو) مګردومره خبره زیاته وه، چه یو سړی اووے کوم ځائے دے مالك بن دخشن رضی الله عنه یائے مالك بن دخیش اووے اودائے هم زیات کړے دے، چه محمود وئیلے دی مادا روایت په خوسړو کښ بیان کړو، په هغے کښ ابو ایوب انصاری رضی الله عنه هم وو، نو هغوئ اووے چه زهٔ ګمان نه کوم چه رسول الله ﷺ به داخبره فرمائیلے وه کومه چه تهٔ وائے بیاماقسم اوخوړو چه زه ځم اودَعتبان رضی الله عنه نه تپوس کوم نوزه دهغوئ خواله لاړم، اوهغه م ډیربوډا اوموندو چه دسترګو نظرئے تلے وو، اوهغه دخپل قوم اِمام وو، زه دهغه په څنګ کښ کیناستم اومادهغه نه ددغه حدیث تپوس اوکړو نو هغه ماته هم هغسے بیان اوکړو لکه چه څنګه وړاندِ بیان شوے وو زهری وئیلے دی چه دهغے نه پس نور څیزونه فرض شول، اوډیر احکامِ اِلٰهی نازِل شو چه په هغے باندِ مونږ پوهه یُو چه کار په هغے باندِ ختم شو، بیا چه څوك داغواړی چه دهوکه اونه خوری، نو ضروری ده چه دهوکه اونه خوری۔

فائده : یعنی دامۀ ګنړه چه دوه رکعته مونځ دے، بلکه دادَاِسلام دشروع خبره ده، چه دهغے نه پس نور احکام اِلٰهی ډیرنازِل شوے دی۔

(۱۴۹۸) عَنْ مَحْمُوْدِ ابْنِ الرَّبِيْعِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اِنِّيْ لَاعْقِلُ مَجَّةً مَجَّهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ دَلْوٍ فِيْ دَارِنَا قَالَ مَحْمُوْدٌ فَحَدَّثَنِيْ عِتْبَانُ ابْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ بَصَرِيْ قَدْ سَاءَ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ اِلٰى قَوْمِهٖ فَصَلّٰى بِنَا رَكْعَتَيْنِ وَحَبَسْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى جَشِيْشَةٍ صَنَعْنَا هَالَهٗ وَلَمْ يَذْكُرْ مَابَعْدَهٗ مِنْ زِيَادَةِ يُوْنُسَ وَمَعْمَرٍ

[راجع : ۱۴۹، ۱۵۰]

ترجمه: محمود بن ربیع رضی الله عنه وئیلے دی ماته یاد دی چه یوه کلی چه رسول الله ﷺ زمونږ دمحلے دلوتے (یعنی مشکیزے) نه کړے وه، اومحمود وائی چه روایت کړے دے ماته عتبان رضی الله عنه چه وئیلے دی هغوئ چه ماعرض اوکړو رسول الله ﷺ ته چه زمانظرکم شوے دے، اوبیان ئے کړو حدیث تردے پورے چه عتبان رضی الله عنه اووے چه دوه رکعته اولوستو هغه زمونږ سره اوپاتے کړو مونږ هغه لره دیوے غلے دپاره چه هغه ته جشیشه وئیلے شی، چه هغه مونږ دهغه دپاره پخه کړے وه اوددے نه پس ئے ذکرنه دے کړے لکه چه یونس اومعمرذکرکړے دے۔

فائده: جشیشه دے ته وائی چه دغنمرو باریك اوړه واخلی اوپه هغے کښ غوښه یاکجوره واچوی اوپخه ئے کړی، اودبخاری رحمه الله په روایت کښ ذکردی چه محمود رضی الله عنه اووے چه آنحضرت ﷺ زماپه مخ باندِ کلی اوکړه، اوپه دے روایت کښ جواز را اووتو دملاطفت اودمزاج دهلکانو سره دهغوئ دزړهٔ خوشحالولولره څکه چه دبچوزړهٔ په داسے خبرو زیات خوشحالیږی اوهغه اراده اوکړه چه ددے خوشحالئ په سبب سره زمونږ دصحبت فیض یادساتی چنانچه دغه شان اوشوه۔

بَابُ جَوَازِ الْجَمَاعَةِ فِي النَّافِلَةِ وَالصَّلٰوةِ عَلٰى حَصِيْرٍ وَخُمْرَةٍ وَثَوْبٍ وَغَيْرِهَا مِنَ الطَّاهِرَاتِ۔

باب: نفل مونځ په جماعت سره اوپه پوزقی وغیره باند دمونځ لوستلونیان۔

(۱۴۹۹) عن انس ابن مالک ان جدته مُلیکة رضی الله عنها دعت رسول الله صلی الله علیه واله وسلم لطعام صنعته فاکل منه ثم قال قوموا فاصلی لکم قال انس ابن مالک رضی الله عنه فقمت الی حصیر الناقد اسود من طول مالبس فنضحته بماء فقام علیه رسول الله صلی الله علیه واله وسلم وصففت انا والیتیم ورآءه والعجوز من ورآءنا فصلی لنا رسول الله صلی الله علیه واله وسلم رکعتین ثم انصرف. [بخاری: ۳۸۰، ۸۶۰، ابوداود: ۲۱۲، ترمذی: ۲۳۴، نسائی: ۸۰۰]

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه وئیلې دی چه دهغوئ نیا چه دهغې نوم ملیکه رضی الله عنها وو، رسول الله ﷺ لره دیو خوراك دپاره رااوغوښتو چه هغه هغې پوخ کړے وو، بیا حضرت ﷺ اوخوړو اواوئے فرمایل چه اودریږه، زۀ ستاد خیر اوبرکت دپاره مونځ اداکوم. انس وائی چه ما یو پوزکے راواخستو اودریدم چه هغه دډیرو خوړولودوجے نه تورشوے وو(یعنی مستعمل وو) اوپه هغې باندې مَا اوبو لره اونوستلے او آنحضرت ﷺ په هغې باندې اودریدو، اوما اویو یتیم دهغه نه ورستو صف اوتړو. اوبوډئ هُم زمونږ نه ورستو ودریده، بیا هغه مونځ ورکړو، دوه رکعته او سلام ئے اوګرځوؤ.

فائده: ددے حدیث نه ثابته شوه دَدعوت قبلول اګرکه ولیمه نه وی، اوپه جمع سره نفل لوستل، اوجائز شو برکت اخستل په خپل کور کښې دنیکانو دَمانځه سَرَه اوکیدے شی چه هغه ته دهغوئ تعلیم هم منظور وی علی الخصوص ښځے ته، چه ښځے په جماعت کښې دهغه هیئت مانځه لره په ښه طریقه نه شی لیدلے، ددے وجے نه چه ورستو اودریږی، اوثابت شو مونځ لوستل په پُوزکو وغیره باندې چه هغه څیز پاك وی اګرکه ستعمال شوے وی، اوداهُم معلومه شوه چه دَاِمام نه سیوا کله چه دوه سړی وی نو دَاِمام نه ورستو به صف جوړوی، اوښځه به ورستو اودریږی، اګرکه یوائے وی، اوپه پُوزکی باندې اوبه غورځول دهغې دنرمیدو دپاره وو، اوقاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه دپلیتئ دشك په سبب سره ئے پرے اوبه اوغورځولے مګرصحیح هغه دے کوم چه مونږ مخکښې

ونیلي دي۔

(۱۵۰۰)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا فَرُبَّمَا تَحْضُرُ الصَّلٰوةُ وَهُوَ فِیْ بَيْتِنَا قَالَ فَيَامُرُ بِالْبِسَاطِ الَّذِیْ تَحْتَهٗ فَيُكْنَسُ ثُمَّ يُنْضَحُ ثُمَّ يَؤُمُّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَقُوْمُ خَلْفَهٗ فَيُصَلِّیْ بِنَا قَالَ وَكَانَ بِسَاطُهُمْ مِنْ جَرِيْدِ النَّخْلِ.

[بخاری ز ۶۱۲۹، ترمذی : ۳۳۳، ۱۹۸۹، وانظر فی مسلم ۵۶۲۲]

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه ونیلي دي، چه رسول الله ﷺ په اخلاقو کښې دټولو نه ښه وو اوکله چه به هغه ته دمانځه وخت راغے او هغه به زمونږ په کور کښې وو. نو حکم به ئے اوکړو زمادکيناستو دَدَرئ چه دهغه ﷺ دلاندِ به وه چه هغې لره ډاوځنډلے شی اوبيا دے پرې لوبه اونولی بيا به رسول الله ﷺ اوفرمايلو اومونږ خلق به دهغه نه وروستو ولاړ وو. او هغه به زمونږ سره مونځ لره لوستلو او دهغه دکيناستو ځائے دکهجورے دپاڼړو وو.

فائده : ددے نه دانبياؤ بے تکلفي ثابته شوه۔

(۱۵۰۱)عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ دَخَلَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا وَمَاهُوَ اِلَّا اَنَا وَاُمِّیْ وَاُمُّ حَرَامٍ خَالَتِیْ فَقَالَ قُوْمُوْا فَلَاُصَلِّیْ بِكُمْ فِیْ غَيْرِ وَقْتِ صَلٰوةٍ فَصَلّٰی بِنَا فَقَالَ رَجُلٌ لِثَابِتٍ اَيْنَ جَعَلَ اَنَسًا مِنْهُ قَالَ جَعَلَهٗ عَلٰی يَمِيْنِهٖ ثُمَّ دَعَالَنَا اَهْلَ الْبَيْتِ بِكُلِّ خَيْرٍ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَقَالَتْ اُمِّیْ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خُوَيْدِمُكَ ادْعُ اللّٰهَ لَهٗ قَالَ فَدَعَا لِیْ بِكُلِّ خَيْرٍ وَكَانَ فِیْ اٰخِرِ مَا دَعَالِیْ بِهٖ اَنْ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَكْثِرْ مَالَهٗ وَوَلَدَهٗ وَبَارِكْ لَهٗ فِيْهِ. [نسائی : ۸۰۱]

ترجمه: انس رضی الله عنه ونیلي دي چه رسول الله ﷺ زمونږ کورته تشريف راؤړو اوزه په کور کښې وم اوزما مور اوترور هُم وه، اوهغه ﷺ اوفرمايل اودريږئ، زه ستاسو دپاره مونځ اداکوم، اودغه وخت دځه فرض مونځ وخت نه وو، بيا هغه ﷺ مونځ اوکړو اويو سړی دثابت رضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه حضرت ﷺ انس رضی الله عنه لره کوم ځائے لودروؤ، هغوئ دټول کور والاؤ، دپاره دخيردُعا لوکړه دټولو غوره والوخواه که ددُنيا وی،

یاد آخرت ، بیا ز مامور عرض اوکړو چه اے ذالله رسوله ! ﷺ داستاوړوکے خادم (یعنی انس رضی الله عنه) دے ذده دپاره تاسو دُعا اوکړئ بیا هغه ز مادپاره هرخیز اوغوښتو ، اودُعا په آخرکښې ئے عرض اوکړو یاالله دده مال زیات کړے اولاد ئے زیات کړے. اوبیاپه هغے کښې برکت واچوے۔

(۱۵۰۲)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ بِهِ وَبِاُمِّهِ اَوْخَالَتِهِ قَالَ فَاَقَامَنِيْ عَنْ يَمِيْنِهِ وَاَقَامَ الْمَرْأَةَ خَلْفَنَا. [ابوداود : ۶۰۹ ، نسائی : ۸۰۲ ، ابن ماجه : ۹۷۵]

ترجمه : انس رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ ماته اوزمامور یاترور ته مونځ ورکړو. (یعنی ذامامت) اوزه ئے خپل ښی طرفته اودرولم، اوښځے زمانه شاته۔

(۱۵۰۳)عَنْ مَيْمُوْنَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ وَاَنَا حِذَاءَهُ وَرُبَّمَا اَصَابَنِيْ ثَوْبُهُ اِذَاسَجَدَ وَكَانَ يُصَلِّيْ عَلٰى خُمْرَةٍ. [بخاری : ۳۳۳، ۳۷۹، ۵۱۸، ابوداود : ۶۵۶، ابن ماجه : ۱۰۲۸]

ترجمه : دمؤمنانو دمور میمونے بی بی رضی الله عنها زوجه ذ رسول الله ﷺ نه روایت دے چه رسول الله ﷺ مونځ لوستلو اوزه دهغه ﷺ په برابر حاضره وُم، اوکله به دهغه ﷺ کپړه زماسره لګیدله کله چه به ئے سجده کوله اوهغه ﷺ به په پوزکی بانډ مونځ لوستلو۔

(۱۵۰۵)عَنْ اَبِىْ سَعِيْدِنِ الْخُدْرِيِّ اَنَّهُ دَخَلَ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَهُ يُصَلِّيْ عَلٰى حَصِيْرٍ يَسْجُدُ عَلَيْهِ. [ترمذی : ۳۳۲، ابن ماجه : ۱۰۲۹، ۱۰۲۸]

ترجمه : دابوسعید رضی الله عنه نه روایت دے چه زه دحضرت ﷺ په خدمت کښې حاضرشوم اوهغه ﷺ لره م اولیدو چه په پُوزکی بانډ ئے مونځ لوستلو اوپه هغے بانډ ئے سجده کوله۔

بَابُ فَضْلِ الصَّلٰوةِ الْمَكْتُوْبَةِ فِىْ جَمَاعَةٍ وَفَضْلِ انْتِظَارِ الصَّلَاةِ وَكَثْرَةِ الْخُطَا

الى المساجد وفضل المشي اليها۔

باب:. د فرض مانځه په جماعت سره اداکولو او د مانځه د انتظار کولو، او جماعت ته په کثرت سره د تللو راتللو فضيلت۔

(۱۵۰۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم صَلٰوةُ الرَّجُلِ فِیْ جَمَاعَةٍ تَزِيْدُ عَلٰى صَلٰوتِهٖ فِیْ بَيْتِهٖ وَصَلٰوتِهٖ فِیْ سُوْقِهٖ بِضْعًا وَّعِشْرِيْنَ دَرَجَةً وَّذٰلِکَ اَنَّ اَحَدَهُمْ اِذَا تَوَضَّاَ فَاَحْسَنَ الْوُضُوْءَ ثُمَّ اَتَی الْمَسْجِدَ لَا يَنْهَزُهٗ اِلَّا الصَّلٰوةُ لَا يُرِيْدُ اِلَّا الصَّلٰوةَ فَلَمْ يَخْطُ خُطْوَةً اِلَّا رُفِعَ لَهٗ بِهَا دَرَجَةٌ وَّحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيْئَةٌ حَتّٰى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَاِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِی الصَّلٰوةِ مَا كَانَتِ الصَّلٰوةُ هِیَ تَحْبِسُهٗ وَالْمَلٰئِكَةُ يُصَلُّوْنَ عَلٰى اَحَدِكُمْ مَّادَامَ فِیْ مَجْلِسِهِ الَّذِیْ صَلّٰى فِيْهِ يَقُوْلُوْنَ اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلَهٗ اَللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ مَالَمْ يُؤْذِ فِيْهِ مَالَمْ يُحْدِثْ فِيْهِ. [بخاری : ۴۷۷، ابوداود : ۵۵۹، ابن ماجه : ۷۸۶]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دبنده مونځ دجمع سره دهغه دکور او بازار دمانځه نه په شلو باندِ څو درجے غوره دے، او د هغے سبب دادے چه بنده کله اودس اوکړو او په ښه شان ئے اودس اوکړو، او بیا جماعت ته راغے او نه وی اوچت کړے ده لره مګر مانځه، او نه وی اراده دده مګر د مانځه نو یو قدم نه ږدی هغه مګر الله تعالی دهغه په بدله کښ یوه درجه ئے اوچتوی، او یو ګناه ئے کموی، ترڅ داخلیدو پورے هغه چه بیا کله جماعت ته راغے نو داسے شوه چه لکه مانځه کښ دے، دکومے پورے چه مونځ ده لره (په جماعت کښ) حصار کړے دے او فرښتے دهغه دپاره دخیر دُعاګانے کوی، دکومے پورے چه هغه په خپل ځائے کښ دے، کوم ځائے چه ئے مونځ ادا کړے دے، او فرښتے وائی یاالله جل جلاله ته په ده باندِ رحم اوکړه، یاالله جل جلاله ده لره اوبخه، یاالله تۀ دده توبه قبوله کړه دکومے پورے چه ضرر نه وی رسولے په دے کښ دهغے پورے چه بے اودسه شوے نه وی په دے کښ (یعنی دهغے پورے فرښتے هم دغه وینا کوی)

(۱۵۰۸)عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه واله وسلم ان الملئکة تصلی علی احدکم مادام فی مجلسه تقول اللهم اغفرله اللهم ارحمه مالم یحدث واحدکم فی صلوٰة ماکانت الصلوٰة تحبسه.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه ونیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه فرشتے په تاسو کښې د هریو دپاره دخیر دُعاګانے کوی، دکومے پورے چه هغه دخپل مونځ په ځائے ناست وی، یاالله اوبخے ده لره، یاالله په ده باندِ رحم اوکړه دکومے پورے چه بے اودسه شوے نه وی اوپه تاسو کښې هریو په مانځه کښې دے دکومے پورے چه مانځه ده لره حصار کړے دے۔

(۱۵۰۹)عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم قال لایزال العبد فی صلوٰة ماکان فی مصلاه ینتظر الصلوٰة وتقول الملئکة اللهم اغفرل اللهم ارحمه حتی ینصرف اویحدث قلت مایحدث قال یفسوا اویضرط. [ابو داود: ۴۷۱]

ترجمه: اوبو هریره رضی الله عنه ونیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دکومے پورے بنده دمانځه په انتظار کښې په خپل ځائے باندِ ناست وی، دهغے پورے هغه په مانځه کښې دے، اوفرښتے دهغه دپاره وینا کوی، چه یاالله تعالی ده لره اوبخے، اویاالله تعالی په ده باندِ رحم اوکړے تردے پورے چه هغه لاړ شی، یاحدث اوکړی، راوی وائی چه ماتپوس اوکړو حدث څه شے دے نو هغه اووے چه پُسکئ یاتیزواچوی۔

(۱۵۱۰)عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم قال لایزال احدکم فی صلوٰة مادامت الصلوٰة تحبسه لایمنعه ان ینقلب الی اهله الاالصلوٰة [بخاری: ۶۵۹، ابو داود: ۴۷۰]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه ونیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی بنده په مانځه کښې دے دکومے پورے چه مانځه هغه لره حصار کړے دے نه منع کوی هغه لره دکور تلو نه مګر مونځ۔

(۱۵۱۱)عن ابی هریرة رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم قال احدکم مافعد ینتظر الصلوة فی صلوة مالم یحدث تدعوا له الملئکة اللهم اغفرله اللهم ارحمه .

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه روایت کوی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی یو ستاسو نه په مانځه کښې دے هغه څوك دکومے پورے چه دمانځه په انتظار کښې دے دکومے پورے چه دهغه اودس مات شوے نه وی، فرښتے دهغه دپاره دعا کوی. یاالله جل جلاله ده لره اوبخے یاالله جل جلاله په ده رحم اوکړے .

(۱۵۱۲)عَنْ هَمَّامِ ابْنِ مُنَبِهٍ عن ابیْ هُرَیْرَةَ عَنِ النَّبِی ﷺ بنحوِ هذا . [ترمذی : ۳۳۰]

ترجمه : په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مذکور دے .

باب فضل کثرة الخطا الی المساجد :

باب : جماعت ته په تللو کښې د زیاتو قدمونو اخستلو فضیلت :

(۱۵۱۳)عَنْ اَبِیْ مُوْسی رضی الله عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ الله صلی الله علیه واله وسلم ان اعظم الناس اجرا فی الصَّلوة ابعدهُم الیها ممشی فابعدهم والَّذی ینتظر الصلوة حتَّ یُصلّیها مع الامام اعظم اجرا مّن الَّذی یُصلّیها ثمّ ینام وفی روایة ابی کُریب حتّ یُصلّیها مع الامام فی جماعة [بخاری : ۶۵۱]

ترجمه : ابو موسی رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دچا کور چه دجماعت نه زیات لرے دے، دهغے ثواب هم دومره زیات دے اوخوک چه دمانځه په انتظار کښې دے چه دامام سره به مونځ اداکړم دهغه ثواب هم زیات دے دهغه سړی نه چه هغه مونځ اوکړی . اواوده شی، اودابو کریب په روایت کښې دالفظ "حتی یُصلّیها مع الامام فی جماعة" دے اومطلب ددواړو یو شان دے .

(۱۵۱۴)عَنْ اُبَیِّ ابْنِ کَعْبٍ قَالَ کانَ رجلٌ لآاعْلَمُ رَجُلا ابعد من المسجد منهُ و کان لاتخطئهُ صلوة قَالَ فقیل لهٗ اوقُلتُ لهٗ لواشتریْت حمارًا ترکبهُ فی ظُلمآءِ وفی الرَّمضآء قال مایسُرُّنی ان منزلی الی جنب المسجد اِنّی اُرِیْدُ ان یُکْتَب فی ممشای الی المسجد ورُجُوعی اذا رجعتُ الی اهلی فقال

رسُوْلُ اللهِ صلّی اللهُ علَیہِ وَاٰلِہٖ وَسلّم قَدْجمَع اللهُ لَکَ ذٰلِکَ کُلَّہٗ. [ابوداود : ۵۵۷، ابن ماجه : ۷۸۳]

ترجمه : ابی بن کعب رضی الله عنه وئیلی دی چه یو سړے وو، چه د هغه دکور نه زیات دَ چاکور دجماعت نه لرے نه وو او چرته به یو ه جمع د هغه نه نه فوت کیده، نو هغه ته اوویلے شو یَاماورته اووے چه ته که چرے یو خرُواخلے چه په هغے باندِ سوریږے اوُراځے په تیاره اوپه نمرکښې نو بنه به وی. هغه اووے زه دانه غوارم چه زماکور دے دجماعت په خواه کښې وی ځکه زه داغوارم چه زماقدمونه دے دَجماعت په طرف لیکلے شِی، اوزماواپسی هُم کله چه زهٔ کورته واپس شم، پس رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه الله تعالی ددے ټولو ثواب ستاسو دَپاره یو ځائے کړے دے۔

(۱۵۱۵) عَنْ جَرِیْرٍ عَنِ التَّیْمِی بِھٰذَا الْاِسْنَادِ بِنَحْوِہٖ : [راجع : ۱۵۱۴]

په دے سند سره هم مذکوره روایت راغلے دے ۔

(۱۵۱۶) عَنْ اُبَیِّ ابْنِ کَعْبٍ قَالَ کَانَ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ بَیْتُہٗ اَقْصٰی بَیْتٍ فِیْ الْمَدِیْنَۃِ فَکَانَ لَاتُخْطِئُہٗ الصَّلٰوۃُ مع رسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ فَتَوَجَّعْنَا لَہٗ فَقُلْتُ لَہٗ یَافُلَانُ لَوْاَنَّکَ اشْتَرَیْتَ حِمَارًا یَقِیْکَ مِنَ الرَّمْضَآءِ وَیَقِیْکَ مِنْ ھَوَآمِّ الْاَرْضِ قَالَ اَمَ وَاللهِ مَااُحِبُّ اَنَّ بَیْتِیْ مُطَنَّبٌ بِبَیْتِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللهُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ فَحَمَلْتُ بِہٖ حِمْلًا حَتّٰی اَتَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَاَخْبَرْتُہٗ قَالَ فَدَعَاہُ فَقَالَ لَہٗ مِثْلَ ذٰلِکَ وَذَکَرَ لَہٗ اَنَّہٗ یَرْجُوْا فِیْ اَثَرِہٖ الْاَجْرَ فَقَالَ لَہُ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِنَّ لَکَ مَااحْتَسَبْتَ. [راجع : ۱۵۱۴]

ترجمه : ابی بن کعب رضی الله عنه وئیلی دی چه دَانصارو نه یو سړے وو چه د هغه کور دمدینے په تمامو کورونو کښې دجماعت نه لرے وو او د هغه نه به درسول الله ﷺ سره یو جمع نه فوت کیده، نو زمونږ خلقو په هغه باندِ ترس راغے اومَا هغه ته لووے چه کاش ته یو خرُواخله چه تادګرمَئ نه اوتلارے دچنجو مینجو نه بچ کوی، هغویٔ اووے واوره! زه نه

غوارم چه زماکور دِمحمّد ﷺ دکورسره متصل وی، اوپه مابانډ دهغه داخبره ډیره درنه اوسخته تیره شوه، اوزه دنبی ﷺ خواله راغلم اوهغه ته مے خبرورکړو، حضرت ﷺ هغه لره رااوغوښتو هغوئ حضرت محمّد ﷺ ته هُم دغه شان اووے کوم چه ئے ماته وئیلی وو اوذِکرئے اوکړو چه زه دخپلوقدمونو اجرغوارم نبی ﷺ اوفرمایل بیشکه تالره اجرْدے چه دهغے تهٔ امید وارئے .

(۱۵۱۸)عَنْ اَبِیْ الزُّبَیْرِ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ ابْنِ عَبْدِاللّٰهِ قَالَ کَانَتْ دِیَارُنَا نَائِیَۃً مِّنَ الْمَسْجِدِ فَاَرَدْنَا اَنْ نَبِیْعَ بُیُوْتَنَا فَنَقْرُبَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَنَهَانَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنَّ لَکُمْ بِکُلِّ خَطْوَۃٍ دَرَجَۃً.

ترجمه: ابوالزبیر دجابر بن عبدالله رضی الله عنهما نه اوْریدلے دی چه هغوئ وئیلے دی چه زمونږ خلقوکور دجماعت نه لرے و نو مونږ داغوښتله چه خرخ ئے کړو، اوجماعت ته نزدے راشو نورسول الله ﷺ مونږلره منع کړو اواوئے فرمایل چه ستاسو دپاره په هرقدم باندِ یوه درجه ده۔

(۱۵۱۹)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَاقَالَ خَلَتِ الْبِقَاعُ حَوْلَ الْمَسْجِدِ فَاَرَادَ بَنُوْسَلْمَۃَ اَنْ یَّنْتَقِلُوْا قُرْبَ الْمَسْجِدِ فَبَلَغَ ذٰلِکَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُمْ اِنِّیْ بَلَغَنِیْ اَنَّکُمْ تُرِیْدُوْنَ اَنْ تَنْتَقِلُوْا قُرْبَ الْمَسْجِدِ قَالُوْا نَعَمْ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ قَدْاَرَدْنَا ذٰلِکَ فَقَالَ یَابَنِیْ سَلْمَۃَ دِیَارَکُمْ تُکْتَبُ اٰثَارُکُمْ دِیَارَکُمْ تُکْتَبُ اٰثَارَکُمْ.

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه څه ځایونه دجماعت نه چاپیره خالی شول، نودبنوسلمه قبیلے والاؤ داغوښتله چه دجماعت خواله خپلے کډے راوړی، 'وداخبررسول الله ﷺ ته اورسیدو نو هغه ﷺ اوفرمایل ستاسو خبرماته رارسیدلے دے چه تاسو غواړئ چه جماعت ته نزدے راشئ، هغوئ اووے هان! اے دَالله رسُوله مونږ خوغواړو، بیاحضرت اوفرمایل اے بنی سلمه ؤ! تاسو په دغه خپلوکورونو کښِ اوسیږئ

ستاسو قدمونه لیکلے شِي. (یعني ددے دپاره چه دهغے ثواب درته میلاو شی)

(۱۵۲۰) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ اَرَادَ بَنُوْسَلِمَةَ اَنْ یَّتَحَوَّلُوْا اِلٰی قُرْبِ الْمَسْجِدِ قَالَ وَالْبِقَاعُ خَالِیَةٌ فَبَلَغَ ذٰلِکَ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ یَابَنِیْ سَلِمَةَ دِیَارَکُمْ تُکْتَبْ اٰثَارُکُمْ فَقَالُوْا مَاکَانَ یَسُرُّنَااَنَّا کُنَّا تَحَوَّلْنَا.

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه بنوسلمه غوښتله چه جماعت ته نزدے راشو اوځه قطع اوزمکے) خالي وے، نو داخبرنبی کریم ﷺ ته اورسیدو هغه اوفرمایل اے بني سلمه وُ! په خپلو کورونو کښې اوسیږئ ستاسو قدمونه لیکلے کیږی نو هغوئ اووے چه مونږ په دے فرمان سره داسے خوشحاله شو چه د هغه ځائے په کډه راوړو دومره خوشحاله نه وو۔

(۱۵۲۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ تَطَهَّرَفِیْ بَیْتِهٖ ثُمَّ مَشٰی اِلٰی بَیْتٍ مِّنْ بُیُوْتِ اللهِ لِیَقْضِیَ فَرِیْضَةً مِّنْ فَرَائِضِ اللهِ کَانَتْ خُطْوَاتُهٗ اِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِیْئَةً وَّالْاُخْرٰی تَرْفَعُ دَرَجَةً.

ترجمه: ابو هُریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی څوك چه خپل کور کښې طهارت اوکړی، بیادَالله دکورونو نه یو کورته لاړ شِي، چه دَالله جل جلاله دفرضونه څه فرضولره اداکړی، نودده قدمونه بَه داسے وی، چه دَیوُسره به بدئ ختمیږی اودبل سره به درجے اوچتیږی۔

(۱۵۲۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ وَفِیْ حَدِیْثِ بَکْرٍ اَنَّهٗ سَمِعَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اَرَاَیْتُمْ لَوْاَنَّ نَهْرًا بِبَابِ اَحَدِکُمْ یَغْتَسِلُ مِنْهُ کُلَّ یَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ یَبْقٰی مِنْ دَرَنِهٖ شَیْءٌ قَالُوْا لَا یَبْقٰی مِنْ دَرَنِهٖ شَیْءٌ قَالَ فَذٰلِکَ مَثَلُ الصَّلَوٰتِ الْخَمْسِ یَمْحُوا اللهُ بِهِنَّ الْخَطَایَا. [بخاری: ۵۲۷، ترمذی: ۲۸۶۸، نسائی: ۴۶۱]

ترجمه: ابو هُریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے وو عجیبه دَه که

چرے تاسو اوګورئ چه دَچاپه دروازه باندِ یونهروی او هغه په هغې کښې پنځه واره لامبی نوولے دهغه په بدن باندِ به څه خرے پَاتے شِی، صحابَه و عرض اوکړو چه نه حضرت ﷺ اوفرمایل دغه مِثال دے دَپنځه و مونځونو، چه الله پاك ددے په برکت سره ګناهونه لره صفاکوی۔

(۱۵۲۳)عَنْ جَابِرٍ وَّهُوَابْنُ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَثَلُ الصَّلٰوتِ الْخَمْسِ كَمَثَلِ نَهْرٍ جَارٍ غَمْرٍ عَلٰى بَابِ اَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ قَالَ قَالَ الْحَسَنُ وَمَابَقِیَ ذٰلِكَ مِنَ الدَّرَنِ.

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دپنځو مونځونو مِثال دَیوُرُوَرْ نِهرپه شان دے چه هغه دچاپه دروازه باندِ وی، او هغه هره ورځ په هغې کښې پنځه واره لامبی، حسن وئیلے دی چه پَه هغه باندِ به څه خیرے بَاقی پاتے نه شی۔

(۱۵۲۴)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ غَدَا اِلَى الْمَسْجِدِ اَوْرَاحَ اَعَدَّاللهُ لَهٗ فِی الْجَنَّةِ نُزُلًا كُلَّمَا غَدَا اَوْرَاحَ. [بخاری: ۶۲۲]

ترجمه: ابوهُریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رَسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه کوم سړے سحراومابنام جماعت ته ځی الله تعالی دهغه میلمستیاتیاره وی په هرسحراومابنام کښې (یعنی هرسحر اومابنام دے دالله میلمه وی)

بَابُ فَضْلِ الْجُلُوْسِ فِیْ مُصَلَّاهُ بَعْدَالصُّبْحِ وَفَضْلِ الْمَسَاجِدِ۔

باب:۔ دسحرنه پس دخپل مانځه په ځائې باندِ دکیناستلو، اوجماعتونو دغوره والی بیان۔

(۱۵۲۵)عَنْ سِمَاكِ ابْنِ حَرْبٍ قَالَ قُلْتُ لِجَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَكُنْتَ تُجَالِسُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ كَثِيْرًا كَانَ لَايَقُوْمُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِیْ يُصَلِّیْ فِيْهِ الصُّبْحَ اَوِالْغَدَاةَ حَتّٰی

تَطلُعَ الشَّمسُ فَاِذَا طَلَعَتِ الشَّمسُ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ فَيَاخُذُونَ فِي اَمرِ الجَاهِلِيَّةِ فَيَضحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُ. [ابوداود : ۱۲۹۴، نسائی : ۱۳۵۷، وانظر فی مسلم : ۵۹۸۹]

ترجمه: سِماك بن حرب وئیلی دی چه ما جابر بن سمره رضی الله عنه ته اووے ولی تهٔ درسول الله ﷺ سره کیناستلے ئے؟ هغوئ اووے چه ډیر بیائے اووے چه د هغه ﷺ عادت مبارك داوو چه دَخپل مانځه په ځائے به ناست وو دسحر نه پس دنمرد راختو پورے بیا چه به کله نمر اوختو، نو پاسیدو اودریدو به اوخلقو به خبرے کولے دکفر دَ زمانے اوخندل به ئے. او هغه ﷺ به مُسکے وو.

(۱۵۲۶) عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ اِذَا صَلَّى الْفَجْرَ جَلَسَ فِي مُصَلَّاهُ حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَسَنًا. [ابوداود : ۴۸۵۰]

ترجمه: جابر بن سمره رضی الله عنه وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ چه به کله دسحر مونځ اولوستو نو په خپل ځائے بانډ به ناست وو دکومے پورے چه دنمر ښه راختلے نه وو.

(۱۵۲۷) عَنْ شُعْبَةَ عَنْ سِمَاكٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَلَمْ يَقُوْلَا حَسَنًا : [ترمذی : ۵۸۵، نسائی : ۱۳۵۶]

دَ سماك نه هم دا روایت مروی دے خو هغه دَ حسنا لفظ نه دے وئیلے.

(۱۵۲۸) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ مِهْرَانَ مَوْلٰى اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَحَبُّ الْبِلَادِ اِلَى اللهِ عَزَّوَجَلَّ مَسَاجِدُهَا وَاَبْغَضُ الْبِلَادِ اِلَى اللهِ تَعَالٰى اَسْوَاقُهَا.

ترجمه: عبدالرحمن بن مهران چه ازاد کړے غلام وو دَابو هریره رضی الله عنه هغه دَابو هریره رضی الله عنه نه روایت کوی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه ښهرونو کښې خوږ ځائے دَالله په نزد جماعتونه دی، اوډیرلو نه بد ځائے دَالله په نزد بازار دے.

فائده : په بازارونو کښې دشیطان جهنډا ولاړه وی کنځل ویل یو بل ته کیږی، اودفسق وفجور زور وی، په خلاف دهغے په جماعتونو کښې ، دَالله جل جلاله ذکر، دمونځ اوروژے ، دزهد وعبادت اودالله تعالی ډیرے چرچاوی.

بَابُ مَنْ اَحَقُّ بِالْاِمَامَةِ۔

باب: دَ امامت مستحق څوك دے۔

(۱۵۲۹)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا كَانُوْا ثَلَاثَةً فَلْيَؤُمَّهُمْ اَحَدُهُمْ وَاَحَقُّهُمْ بِالْاِمَامَةِ اَقْرَأُهُمْ. [نسائی : ۷۸۱، ۸۳۹]

ترجمه : ابو سعید خدری رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه درے سړی وی نو یو دَ هغوئ نه دِامام شی، اودَامامت زیات حقدار هغه دے چه هغه قرآن زیات لوستلے شی۔

(۱۵۳۰) عن هشام عن قتادة بهذا الاسناد مثله :[راجع : ۱۵۲۹]

دَ قتاده نه همذکوره حدیث مروی دے۔

(۱۵۳۱) عن ابی نضرة عن ابی سعید عن النبی ﷺ بمثله :

ابو سعیدؓ دَ نبی کریم ﷺ نه دغه شان روایت کوی۔

(۱۵۳۱)عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدِ نِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَؤُمُّ الْقَوْمَ اَقْرَأُهُمْ لِكِتَابِ اللّٰهِ فَاِنْ كَانُوْا فِی الْقِرَاءَةِ سَوَآءً فَاَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ فَاِنْ كَانُوْا فِی السُّنَّةِ سَوَآءً فَاَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً فَاِنْ كَانُوْا فِی الْهِجْرَةِ سَوَآءً فَاَقْدَمُهُمْ سِلْمًا وَلَا يَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِیْ سُلْطٰنِهٖ وَلَا يَقْعُدْ فِیْ بَيْتِهٖ عَلٰى تَكْرِمَتِهٖ اِلَّا بِاِذْنِهٖ قَالَ الْاَشَجُّ فِیْ رِوَايَتِهٖ مَكَانَ سِلْمًا سِنًّا. [ابو داود : ۵۸۲، ۵۸۳، ترمذی : ۲۳۵، نسائی : ۷۷۹، ابن ماجه : ۹۸۰]

ترجمه : ابو مسعود رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دقوم اِمامت به هغه څوك كوی چه هغه په قرآن باندِ زیات پوهه وی، كه چرے په قرآن كښ تمام برابر وی، نو بیا هغه څوك چه هغه په سنتو زیات عالِم وی، كه په سنتو كښ تول برابر وی، نو بیا چا چه مخكښ هجرت كړے وی كه په هجرت كښ تمام برابر وی، نو بیا چا چه اسلام مخكښ راوړی وی او د چاد حكومت ځائے ته چه لاړشئ د هغهٔ اِمامت مهٔ كوئ او نه د هغه په

کور کښې اومهٔ دهغه په تخت بانډې کينې: مګر دهغه په حُکم سره اشج دَاِسلام په ځائې عمرلره ذکرکړې دې يعنې دچاچه عُمرزيات وی۔

(۱۵۳۴)عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدٍ يَّقُوْلُ قَالَ لَنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَؤُمُّ الْقَوْمَ اَقْرَءُ هُمْ لِكِتَابِ اللهِ وَاَقْدَمُهُمْ قِرَاءَةً فَاِنْ كَانَتْ قِرَاءَتُهُمْ سَوَآءً فَلْيَؤُمُّهُمْ اَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً فَاِنْ كَانُوْا فِی الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَلْيَؤُمُّهُمْ اَكْبَرُهُمْ سِنًّا وَّلَايَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِیْ اَهْلِهٖ وَلَافِیْ سُلْطَانِهٖ وَلَاتَجْلِسْ عَلٰى تَكْرِمَتِهٖ فِیْ بَيْتِهٖ اِلَّا اَنْ يَّاْذَنَ لَكَ اَوْبِاِذْنِهٖ. [راجع : ۱۵۳۲]

ترجمه : ابومسعود رضی الله عنه وئيلې دی چه رسول الله ﷺ مونږ ته اوفرمايل چه دَخلقو اِمامت به هغه څوك کوی چه هغه په قرآنِ پاك بانډې زيات پوهه وی، اوبيا قرآن لوستلې شی، اوکه چرې په قراءَت کښې تول برابر وی، نو هغه کس چاچه مخکښې هجرت کړې وی، اوکه په هجرت کښې تول برابر وی نو هغه څوك چه هغه په عُمرکښې مشروی، اودچاامامت مه کوه دهغه په کور کښې اونه دهغه دحکومت په ځائې کښې اُومهٔ کينه دهغه په تخت بانډې دهغه په کور کښې دکومې پورې چه هغه تاته اِجازت نه وی درکړې، يائې اوفرمايل چه دهغه په اجازت سره۔

(۱۵۳۵)عَنْ مَالِكِ ابْنِ الْحُوَيْرِثِ قَالَ اَتَيْنَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُوْنَ فَاَقَمْنَا عِنْدَهٗ عِشْرِيْنَ لَيْلَةً وَّكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَحِيْمًا وَّرَفِيْقًا فَظَنَّ اَنْ نَاقَدِاشْتَقْنَا اَهْلَنَا فَسَاَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا مِنْ اَهْلِنَا فَاَخْبَرْنَاهُ فَقَالَ ارْجِعُوْا اِلٰى اَهْلِيْكُمْ فَاَقِيْمُوْا فِيْهِمْ وَعَلِّمُوْهُمْ وَمُرُوْهُمْ فَاِذَاحَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ اَحَدُكُمْ ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمْ اَكْبَرُكُمْ. [بخاری : ۶۲۸، ابوداود : ۵۸۹، ترمذی : ۲۰۵، ابن ماجه : ۹۷۹]

ترجمه : مالك بن حويرث رضي الله عنه وئيلې دی چه مونږ رسول الله ﷺ له راغلو، اومونږ ځوانان همزولی وو، اوشل ورځې دهغه ﷺ په خدمت کښې پاتې شو، او رسول الله ﷺ زيات مهربان اونرم وو، هغه معلومه کړه چه مونږ خلقوته دَوطن شوق

راغے نو هغه تپوس اوکړو، چه کوم کوم خلقو لره تاسو په خپل وطن کښې پریخودی اوراغلی یئ دخپلو عزیزانو رشته دارانو نه، اومونږ هغه ته خبروړکړو. نو هغه اوفرمایل تاسو خپل وطن ته واپس لاړشئ، او هلته اوسیږئ، اوخلقوته دَاسلام خبرے ښایئ ایزده کوئ، اوبیا چه کله (په تاسو) دمانځه وخت راشی نو یو سړے اذان ورکوئ اوکوم چه پتاسو کښې مشروی هغه دے امامت کوی۔

فائده : ددے حدیث نه دَاذان اودَامامت اودَجماعت حُکم اوشو، چونکه هغه خلق په هجرت اوعلم کښې برابر وو، لهٰذا حضرت ﷺ هغوئ ته هُم حُکم ورکړو چه کوم په عمرکښې زیات وی هغه دِامامت کوی۔

(۱۵۳۸)عَنْ مَالِكِ ابْنِ الْحُوَيْرِثِ قَالَ اَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ اَنَاوَصَاحِبٌ لِیْ فَلَمَّا اَرَدْنَا الْاِقْفَالَ مِنْ عِنْدِهٖ قَالَ لَنَا اِذَاحَضَرَتِ الصَّلٰوةُ فَاَذِّنَا ثُمَّ اَقِيْمَا وَالْيَؤُمُّكُمَا اَكْبَرُكُمَا. [راجع : ۱۵۳۵]

ترجمه: مالك بن حويرث رضی الله عنه وئیلے دی زه اوزما یو ملګرے رسول الله ﷺ له راغلو، بیا چه مونږ کله دهغه نه واپس کیدل غوښتل نو هغه ﷺ اوفرمایل چه کله دَمانځه وخت راشی، نو اذان ورکوئ اواقامت کوئ، اوپه تاسو کښې چه کوم مشروی هغه دے امامت کوی۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ الْقُنُوْتِ فِیْ جَمِيْعِ الصَّلٰوتِ اِذَانَزَلَتْ بِالْمُسْلِمِيْنَ نَازِلَةٌ وَالْعِيَاذُ بِاللّٰهِ وَاسْتِحْبَابِهٖ فِی الصُّبْحِ دَائِمًا وَبَيَانِ اَنَّ مَحَلَّهٗ بَعْدَرَفْعِ الرَّاْسِ مِنَ الرُّكُوْعِ فِی الرَّكْعَةِ الْاَخِيْرَةِ وَاسْتِحْبَابِ الْجَهْرِبِهٖ۔

باب: کله چه په مسلمانانو باندے څه بلا نازله شی، نوبه مونځونو کښې په اوچت آواز سره قنوت لوستل اوپه الله جل جلاله سره پناه غوښتل مستحب دی، اودهغے محل اومقام دآخری رکعت په رکوع کښې دسَر اوچتولونه پس دے۔

اودسحر په مانځه کښې په قنوت بانډ دوام مستحب دے۔

(١٥٤٠) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ حِیْنَ یَفْرُغُ مِنْ صَلٰوةِ الْفَجْرِ مِنَ الْقِرَآءَةِ وَیُکَبِّرُ وَیَرْفَعُ رَأْسَهٗ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَاوَلَکَ الْحَمْدُ ثُمَّ یَقُوْلُ وَهُوَ قَآئِمٌ اَللّٰهُمَّ اَنْجِ الْوَلِیْدَ ابْنَ الْوَلِیْدِ وَسَلَمَةَ ابْنَ هِشَامٍ وَعَیَّاشَ ابْنَ اَبِیْ رَبِیْعَةَ وَالْمُسْتَضْعَفِیْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَکَ عَلٰی مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَیْهِمْ کَسِنِیْ یُوْسُفَ اَللّٰهُمَّ الْعَنْ لِحْیَانَ وَرِعْلًا وَّذَکْوَانَ وَعُصَیَّةَ عَصَتِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ثُمَّ بَلَغَنَآ اَنَّهٗ تَرَکَ ذٰلِکَ لَمَّا اُنْزِلَ لَیْسَ لَکَ مِنَ الْاَمْرِ شَیْءٌ اَوْیَتُوْبَ عَلَیْهِمْ اَوْیُعَذِّبَهُمْ فَاِنَّهُمْ ظٰلِمُوْنَ.

ترجمه: دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دسحردمانځه دَ قرائت نه فارغ شو، نودَسَرِمبارك درکوع نه دَاوچتولو سره به ئے (یعنی په دویم رکعت کښې) ویل دَسمِع الله نه دآخره پورے، یعنی واؤریدو الله تعالی چاچه دهغه حمد اوکړو، اے زمونږ ربه جل جلاله! ټول تعریف تالره دے بَیَابَه ئے په ولاړے ولاړے ویل یاالله! خلاصے ورکړے ولید بن ولید رضی الله عنه ته اوسلمه بن هشام رضی الله عنه اوعیاش بنِ ابی رَبیعَه لره (داټول مسلمانان دکفارو په لاس کښې وو) اوخلاصے ورکړے په مؤمنانو کښې ضعیفو خلقولره (یعنی کوم چه دمکے والاؤ په لاس کښې پاتے راغلی وو) یاالله (قبیله) مُضرپه خپله سختئ سره راګیر کړے، اوپه هغوئ بانډِدیوسف علیه السلام دَزمانے په شان قحط راولے، (لکه چه په مصرکښې اووه کاله واقِع شوے وو) یاالله جل جلاله! لعنت اوکړے په لحیان اورَعل اوذکوان اوعصیّه بانډِ (چه هغوئ دَالله جل جلاله اود هغه دَرسول ﷺ نافرمانی اوکړه) بیامونږ ته خبررااورسیدو چه هغه ﷺ دابددُعا موقوف کړه کله چه دا آیت نازل شو "لَیْسَ لَکَ مِنَ الْاَمْرِ شَیْءٌ الاٰیة" یعنی اے پیغمبره! تاته په دے کار کښې څه اختیار نِشته، که الله غواړی نودهغوئ توبه به قبوله کړی اوکه نه غواړی نوپه عذاب به ئے کړی، ولے چه هغه ظالمان دی۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلي دی چه ددې حدیث نه دقنوت دائما استحباب ثابت شو، اودهغې دویلو ځائې دآخری رکعت درکوع نه پس معلوم شو، اودجهرغوره والې هُم ثابت شولو، لکه چه دَشافعي رحمه الله مذهب دې دَامام شافِعي رحمه الله مذهب دغسې دې چه دَسحر په مانځه کښې په قنوت باند همیش والې مسنون دې، پاتې شونور مونځونه، نوپه دې کښې درې قولونه دی صحیح اومشهور دادې چه کله بلائې عام نازِله شي. لکه دَدین دَدښمنانو غلبه یاقحط ، هغه یاخوبه په تمامو مونځونو کښې اِمام قنوت لولي. اوکه نه وی نونه ـ اودویم قول دادې چه په دواړو حالتونو کښې به قنوت لولي! یعنی که وباء وغیره وی یانه وی۔

دریم قول دادې چه په څه حالت کښې به هم نه لولي، مګرصحیح دغه وړمبې قول دې، اورفع یدین په دې کښې مستحب دی، اودقنوت ختمیدو نه پس به په مخ باندِلاس راکاږي، اوبعضولاس رابښکودل هُم مستحب وئیلې دی، اوپه سینه باندِ لاسونو رابښکوته تولومکروه وئیلې دی، اودَدُعائې ماثورَه ؤ نه چه ئې کومه دُعا زړهٔ غواړي اودِلولي۔

(۱۵۴۲)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ حَدَّثَهُمْ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَنَتَ بَعْدَالرُّکْعَةِ فِیْ صَلٰوةٍ شَهْرًا اِذَا قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ یَقُوْلُ فِیْ قُنُوْتِهٖ اَللّٰهُمَّ نَجِّ الْوَلِیْدِ بْنَ الْوَلِیْدِ اَللّٰهُمَّ نَجِّ سَلَمَةَ بْنِ هِشَامٍ اَللّٰهُمَّ نَجِّ عَیَّاشَ ابْنَ اَبِیْ رَبِیْعَةَ اَللّٰهُمَّ نَجِّ الْمُسْتَضْعَفِیْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْاَتَکَ عَلٰی مُضَرَ، اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا عَلَیْهِمْ سِنِیْنَ کَسِنِیْ یُوْسُفَ قَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ ثُمَّ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تَرَکَ الدُّعَآءَ بَعْدُ فَقُلْتُ اَرٰی رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَدْتَرَکَ الدُّعَآءَ لَهُمْ قَالَ فَقِیْلَ وَمَاتَرَاهُمْ قَدْقَدِمُوْا. [ابوداود : ۱۴۴۲]

ترجمه: دَابوسلمه رضی الله عنه نه روایت دې چه ابو هُریره رضی الله عنه هغه ته بَیان کړې دې، چه نبی کریم ﷺ درکوع نه پس دیوې میاشتې پورې قنوت لوستلو، کله چه به ئې "سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ" اووې، نوپه خپل قنوت کښې به ئې داویلو، چه یاالله پریږدې ولید بن

ولید رضی الله عنـه لره، یاالله پریږدے سلمـه بن هشام رضی الله عنه لره، یاالله پریږدے عیاش بـن ابی ربیعه رضی الله عنه لره، یاالله جل جلاله پریږدے کمزورو مؤمنانولره، یاالله جل جلالـه ! (قبیلـه) مُضرپه خپله سختئ سره راګیر کړے، یاالله ! په هغوئ باندِ دیوسف علیه السلام دزمانے داسے قحط راولِه، ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی بیامااولیدو رسول الله ﷺ لره چه ددے نه پس هغه دُعا پریخوده، نو ماووے چه زه رسول الله ﷺ لره وینمه چه هغه ﷺ دُعا پریخودے ده، نو خلقواووے چه ګورے نه چه دچاد پاره رسول الله ﷺ دُعا کوله هغه خوراغے، (یعنی دکافرو دتولی نه جُدا شو راغے) ۔

(۱۵۴۴)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ وَاللّٰهِ لَاُقَرِّبَنَّ بِکُمْ صَلٰوةَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَکَانَ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقْنُتُ فِی الظُّهْرِ وَالْعِشَآءِ الْاٰخِرَةِ وَصَلٰوةِ الصُّبْحِ وَیَدْعُوْا لِلْمُؤْمِنِیْنَ وَیَلْعَنُ الْکُفَّارَ. [بخاری : ۷۹۷، ابوداود : ۱۴۴۰، نسائی : ۱۰۷۳]

ترجمه : ابـو هریره رضی الله عنـه بـه ویلو چه قسم په الله تعالی زه به ستاسو سره اداکرم مانځه لره کوم چه درسول الله ﷺ مانځه ته نزدے نزدے وی، بیاابو هریره رضی الله عنه په ماسپخین ، اوماسختن اوسحرکښ بَه قنوت لوستلو ، اودمؤمنانو دپاره به ئے دُعاکوله، اوپه کافروباندِ به ئے لعنت کولو۔

(۱۵۴۵)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ دَعَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَی الَّذِیْنَ قَتَلُوْا اَصْحَابَ بِئْرِ مَعُوْنَةَ ثَلٰثِیْنَ صَبَاحًا یَدْعُوْا عَلٰی رِعْلٍ وَّذَکْوَانَ وَلَحْیَانَ وَعُصَیَّةَ عَصَتِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ قَالَ اَنَسٌ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ فِی الَّذِیْنَ قُتِلُوْا بِبِئْرِ مَعُوْنَةَ قُرْاٰنًا قَرَاْنَاهُ حَتّٰی نُسِخَ بَعْدُ اَنْ بَلِّغُوْا قَوْمَنَا اَنْ قَدْلَقِیْنَا رَبَّنَا فَرَضِیَ عَنَّا وَرَضِیْنَا عَنْهُ. [بخاری : ۴۰۹۵، ۲۸۱۴]

ترجمه : انس بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ هغه خلقو ته بَدَدُعا کړے وه، چاچه دبیر معونه خلقولره قتل کړے وو،دَدیرشو ورځوپورے (یعنی دَدیرشو ورځوپورے ئے بددُعا کړے وه) به ئے بددُعا کوله هغه رِعل اوذکوان اولِحیان اوعصیه ته چه هغوئ دَالله

او دهغه د رسول الله ﷺ نافرمانی اوکړه انس رضی الله عنه وئیلے دی چه الله جل جلاله
ددغه وژلو شوؤ شهیدانو په حال کښې دقران څه حصه را اولیږله کوم چه په بئرِ معونه کښې
قتل شوے وو مونږ هغه آیت لره ددغے قران په شان اولوستو بیا منسوخ شولو، دانْ ابَلغوا
نه دَآخره پورے، یعنی زمونږ دطرفنه زمونږ قوم ته زیرے اورَسوه چه مونږ دَخپل پرُوردِگار
سره میلاؤ شو، هغه هم راضی شوز مونږ نه او مونږ هم راضی شو دهغه نه۔

فائده : بیر معونه دبنی عامِر او بنی سلیم په مینځ کښې دَیوے زمکے نوم دے، هلته
حضرت ﷺ دقران اویا قاریان لیږلے وو، کافِرانو هغوئ لره قتل کړل، دَهغے مفصل قصه به
اِنشاء الله په کتاب القراء ت کښې راشی۔

(۱۵۴۶)عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ لِاَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ هَلْ قَنَتَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ
صَلٰوةِ الصُّبْحِ قَالَ نَعَمْ بَعْدَالرُّكُوْعِ يَسِيْرًا. [بخاری : ۱۰۰۱، ابوداود : ۱۴۴۴، نسائی : ۱۰۷۰،
ابن ماجه : ۱۱۸۴]

ترجمه : محمد وئیلے دی چه ماانسؓ رَضِیَ الله عنه ته اووے ولے رسول الله ﷺ به دسحر په
مانځه کښې قنوت لوستل کولو؟ هغوئ اووے هان! در کوع نه پس لږساعت۔

(۱۵۴۷)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَنَتَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَهْرًا
بَعْدَالرُّكُوْعِ فِيْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ يَدْعُوْا عَلٰى رِعْلٍ وَّذَكْوَانَ وَيَقُوْلُ عُصَيَّةُ عَصَتِ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ. [بخاری :
۱۰۰۳، ۴۰۹۴، نسائی : ۱۰۶۹]

ترجمه : انس بن مالك رضی الله عنه وَیلی دی چه رسول الله ﷺ به دسحر په مانځه کښې
در کوع نه پس قنوت لوستلو، د رعل او ذکوان دپاره به ئے بد دُعا کوله او فرمائیلے ئے وو چه
عُصیه دَالله او دهغه دَرسول نافرمانی اوکړه۔

(۱۵۴۸)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَنَتَ شَهْرًا بَعْدَالرُّكُوْعِ فِيْ
صَلٰوةِ الْفَجْرِ يَدْعُوْا عَلٰى بَنِيْ عُصَيَّةَ. [ابوداود : ۱۴۴۵]

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ به دسحر په مانځه کښ درکوع نه پس دیوے میاشتے پورے قنوت لوستلو بد دعا به کوله هغه ﷺ دبنی عصیه په قبیله بانډ۔

(۱۵۴۹)عَنْ عَاصِمٍ عَنْ اَنَسٍ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْقُنُوْتِ قَبْلَ الرُّكُوْعِ اَوْبَعْدَالرُّكُوْعِ فَقَالَ قَبْلَ الرُّكُوْعِ قَالَ قُلْتُ فَاِنَّ نَاسًا يَزْعُمُوْنَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَنَتَ بَعْدَالرُّكُوْعِ فَقَالَ اِنَّمَا قَنَتَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَهْرًا يَدْعُوْا عَلٰى اُنَاسٍ قَتَلُوْا اُنَاسًا مِّنْ اَصْحَابِهٖ يُقَالُ لَهُمُ الْقُرَّآءُ. [بخاری : ۱۰۰۲، ۱۳۰۰، ۳۱۷۰، ۴۰۹۶، ۲۳۹۴]

ترجمه: دعاصم رضی الله عنه نه تپوس اوشو چه قنوت درکوع نه مخکښ دے که ورستو؟ هغوئ اووے چه مخکښ ماوے چه ځنے خلق دوه کوی چه رسول الله ﷺ درکوع نه پس قنوت لوستے دے، نو هغوئ اووے چه رسول الله ﷺ دیوے میاشتے پورے قنوت لوستلے دے هغه ﷺ به هغه خلقو ته بددعا کوله چا چه دهغه څو اصحابو رضی الله عنهم لره قتل کړی وو، چه هغے ته به ئے قاریان ویلو۔

(۱۵۵۰)عَنْ اَنَسٍ يَقُوْلُ مَارَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَجَدَ عَلٰى سَرِيَّةٍ مَّاوَجَدَعَلَى السَّبْعِيْنَ الَّذِيْنَ اُصِيْبُوْا يَوْمَ بِئْرِمَعُوْنَةَ كَانُوْا يُدْعَوْنَ الْقُرَّآءَ فَمَكَثَ شَهْرًا يَدْعُوْا عَلٰى قَتَلَتِهِمْ.

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلی دی چه مارسول الله ﷺ دیو وړوکی لښکر دپاره دومره قدرے غصّه چرته هم نه وولیدلے څومره قدرے چه دَدغه اویاؤ صحابه کرامو رضی الله عنهم دپاره هغه ﷺ غصه شوے وو، کوم چه په بیرمعونه کښ شهیدان شوے وو چه قاریان ئے ورته ویلو، او هغه ﷺ به دیوے میاشتے پورے برابر دهغوئ قاتِلانو ته بد دعا کوله۔

(۱۵۵۳)عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَنَتَ شَهْرًا يَدْعُوْا عَلٰى اَحْيَآءٍ مِّنْ اَحْيَآءِ الْعَرَبِ ثُمَّ تَرَكَهٗ. [بخاری : ۴۰۸۹، نسائی : ۱۰۷۶، ۱۰۷۸، ابن ماجه : ۱۲۴۳]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دیوے میاشتے پورے قنوت لوستلو. اودَعربو څو کورونو ته به ئے بددُعاکوله، بَیائے پریخوده۔

(۱۵۵۵)عَنِ الْبَرَآءِ ابْنِ عَازِبٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ.

ترجمه: براء بن عازب رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به په سحراومانبام کښې قنوت لوستلو۔

(۱۵۵۷)عَنْ خُفَافِ ابْنِ اِيْمَآءِ نِ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ.قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ صَلٰوةٍ اَللّٰهُمَّ الْعَنْ بَنِيْ لَحْيَانَ وَرِعْلًا وَّذَكْوَانَ وَعُصَيَّةَ عَصَوُااللهَ وَرَسُوْلَهٗ غِفَّارٌ غفراللهُ لَهَا وَاَسْلَمُ سَالَمَهَااللهُ. [انظر فی مسلم : ۲۴۳۴]

ترجمه: خفاف بن ایماء غفاری رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ اوفرمایل په یومُونځه کښې، یاالله لعُنت اوکړے په بَنی لحیان اوذکوان اوعصیه باندِ ولے چه هغوئ دَالله جل جلاله اودهغه دَرسول نافرمانی کړے ده، غفار ته دِالله بخنه اوکړی، اوسالِم لره دِدَاٰفتونونه بچ کړی۔

(۱۵۵۸)عَنِ الْحَارِث ابْنِ خُفَافٍ اَنَّهٗ قَالَ قَالَ خُفَافُ ابْنُ اِيْماءٍ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُ رَكَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهٗ فَقَالَ غِفَارٌ غفراللهُ لَهَا وَاَسْلَمُ سَالَمَهَااللهُ وَعُصَيَّةُ عَصَتِ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ اَللّٰهُمَّ الْعَنْ بَنِيْ لَحْيَان وَالْعَنْ رِعْلًا وَّذَكْوَانَ ثُمَّ وَقَعَ سَاجِدًا قَالَ خُفَافٌ فَجُعِلَتْ لَعْنَةُ الْكَفَرَةِ مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ.

ترجمه: حارث وائی چه خفاف وئیلے دی چه رسول الله ﷺ رکوع اوکړه بیائے سَرِمبارک اوچت کړو، اواوئے وئیل چه غفار دے الله جل جلاله اوبَخِی اواسلم لره دے بچ کړی اوعَصیه دَالله جل جلاله اودغه درسول الله ﷺ نافرمانی اوکړه، یاالله جل جلاله لعنت اوکړه په بنی لحیان باندِ اوپه رِعل اوپه ذکوان باندِ ، بیاسجدے له لاړو، خفاف وئیلے دی چه دَدغے وجے نه په کفارو باندِ په قنوت کښې لعنت کیدلے شی۔

بَابُ قَضَآءِ الصَّلٰوةِ الْفَآئِتَةِ وَاسْتِحْبَابِ تَعْجِيْلِ قَضَآئِهَا۔

باب: دقضاء مونځونو بیان۔

(۱۵۶۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حِيْنَ قَفَلَ مِنْ غَزْوَةِ خَيْبَرَ سَارَ لَيْلَةً حَتّٰى اِذَا اَدْرَكَهُ الْكَرٰى عَرَّسَ وَقَالَ لِبِلَالٍ نِ اكْلَأْ لَنَا اللَّيْلَ فَصَلّٰى بِلَالٌ مَا قُدِّرَ لَهٗ وَنَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهٗ فَلَمَّا تَقَارَبَ الْفَجْرُ اسْتَنَدَ بِلَالٌ اِلٰى رَاحِلَتِهٖ مُوَاجِهَ الْفَجْرِ فَغَلَبَتْ بِلَالًا عَيْنَاهُ وَهُوَ مُسْتَنِدٌ اِلٰى رَاحِلَتِهٖ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَلَا بِلَالٌ وَّلَا اَحَدٌ مِّنْ اَصْحَابِهٖ حَتّٰى ضَرَبَتْهُمُ الشَّمْسُ فَكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَوَّلَهُمْ اسْتِيْقَاظًا فَفَزِعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَیْ بِلَالُ فَقَالَ بِلَالُ اَخَذَ بِنَفْسِی الَّذِیْ اَخَذَ بِاَبِیْ اَنْتَ وَاُمِّیْ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ لِنَفْسِكَ فَقَالَ اقْتَادُوْا فَاقْتَادُوْا رَوَاحِلَهُمْ شَيْئًا ثُمَّ تَوَضَّاَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَمَرَ بِلَالًا فَاَقَامَ الصَّلٰوةَ فَصَلّٰى بِهِمُ الصُّبْحَ فَلَمَّا قَضَى الصَّلٰوةَ قَالَ مَنْ نَسِیَ الصَّلٰوةَ فَلْيُصَلِّهَا اِذَا ذَكَرَهَا فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَالَ اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِیْ قَالَ يُوْنُسُ وَكَانَ بْنُ شِهَابٍ يَقْرَاُهَا لِلذِّكْرٰى. [ابوداود : ۴۳۵، ۴۳۶، ابن ماجه : ۶۹۷] ,

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلې دی چه رسول الله ﷺ چه کله دخیبر دغزاء نه واپس شو، یوه شپه روان وو تردې پورې چه کله هغه له خوب ورغې دشپې په آخره حصّه کښې نوکوز شو پریوتو اوبلال رضی الله عنه ته ئې اووې چه تهٔ نن شپه زمونږ پهره کوه، نوبلال رضی الله عنه مونځ لوستلو څومره چه دهغه په تقدیر کښې وو، اورسول الله ﷺ اودهغه ﷺ اصحاب رضی الله عنهم اوده شول، بیا چه کله سحر نزدې شولو نوبلال رضی الله عنه دمشرق په طرف مخ کړو، اوخپلې اوښې ته ئې ډډه اووهله اودهغه سترګې پټې شولې، بیا نه خورسول الله ﷺ ویښ شو اونه بلال رضی الله عنه اونه بل یو سړې دهغه داصحابو رضی الله عنهم نه تردې پورې چه په هغوئ باندې سحراولګیدو بیا رسول الله ﷺ دټولو نه مخکښې ویښ شولو، اوګهبراو سو اواوئې فرمایل اے بلاله رضی الله عنه، نوبلال

رضی الله عنه عرض اوکړو چه زما روح هم هغه نیولے دے چا چه ستاروح اونیوو، زما مور وستانه قربان وی یارسول الله ﷺ! حضرت ﷺ اوفرمایل اوبنانولره اوشړل، بیا رسول الله ﷺ اودس اوکړو او بلال رضی الله عنه ته ئے حکم اوکړو او بلال رضی الله عنه دمانځه تکبیر اوکړو اونبی کریم ﷺ دسحر مونځ ورکړلو، بیا کله چه مونځ اداشولو، نو اوئے فرمایل، دچا چه هیرشی مانځه لره نوادا دِکړی کله چه ورته رایادشی، ځکه الله تعالی فرمائی، زمادیاد ودَپاره مونځ قائم کړئ، یونس وئیلی دی چه ابن شهاب به دے آیت لره دغه شان لوستلو "اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِلذِّکْریٰ" یعنی قائم کړئ مانځه لره دَیاداشت دپاره۔

(۱۵۲۱)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ عَرَّسْنَا مَعَ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمْ نَسْتَیْقِظْ حَتّٰی طَلَعَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِیَاْخُذْ کُلُّ رَجُلٍ بِرَاْسِ رَاحِلَتِهٖ فَاِنَّ هٰذَا مَنْزِلٌ حَضَرَنَا فِیْهِ الشَّیْطٰنُ قَالَ فَفَعَلْنَا ثُمَّ دَعَا بِالْمَآءِ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَیْنِ وَقَالَ یَعْقُوْبُ ثُمَّ صَلّٰی سَجْدَتَیْنِ ثُمَّ اُقِیْمَتِ الصَّلٰوةُ فَصَلَّی الْغَدَاةَ. [نسائی : ۶۲۲]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه یوه شپه مونږه دشپے په آخری حصه کښ کوز شو(یعنی دسورلئ نه په لاره کښ او اوده شولو) اوویخ نه شو تردے پورے چه نمر را اوختو، پس نبی کریم ﷺ اوفرمایل چه هر سړے واګے دخپل اوښ اونیسئ،چه داکوردے دشیطان بیا مونږ دغه شان اوکړو(یعنی د هغه میدان نه بهرشولو) بیا مونږ اوبه اوغوښتے اواودس مو اوکړو، اودوه رکعته مونځ مو اولوستلو، اویعقوب دسجدے په ځائے صَلی وئیلے دی، بیا دمانځه تکبیر اوشو اودسحر فرض مو اداکړلو۔

(۱۵۲۲)عن ابی قتادة رضی الله عنه قال خطبنا رسول الله صلے الله علیه واله وسلم فقال انکم تسیرون عشیتکم ولیلتکم وتاتون الماء ان شاء الله غدا فانطلق الناس لایلوی احد علی احد قال ابوقتادة رضی الله عنه فبینما رسول الله صلے الله علیه واله وسلم یسیر حتی ابهار اللیل وانا الی جنبه قال فنعس رسول الله صلے الله علیه واله وسلم فمال عن راحلته فاتیته فدعمته من غیر ان اوقظه حتی

اعتدل علی راحلته قال ثم سار حتی تهور اللیل مال عن راحلته قال فدعمته من غیر ان اوقظه حتی اعتدل علی راحلته قال ثم سار حتی اذا کان من اخر السحر مال میلة هی اشد من المیلتین الاولیین حتی کاد ینجفل فاتیته فدعمته فرفع رأسه فقال من هذا قلت ابوقتادة قال متی کان هذا مسیرک منی قلت مازال هذا مسیری منذ اللیلة قال حفظک الله بما حفظت به نبیه ثم قال هل ترانا نخفی علی الناس ثم قال هل تری من احد قلت هذا راکب ثم قلت هذا راکب اخر حتی اجتمعنا فکنا سبعة رکب قال فمال رسول الله صلی الله علیه واله وسلم عن الطریق فوضع رأسه ثم قال احفظوا علینا صلوتنا فکان اول من استیقظ رسول الله صلی الله علیه واله وسلم والشمس فی ظهره قال فقمنا فزعین ثم قال ارکبوا فرکبنا فسرنا حتی اذا ارتفعت الشمس نزل ثم دعا بمیضاة کانت معی فیها شیء من ماء قال فتوضأ منها وضوءا دون وضوء قال وبقی فیها شیء من ماء ثم قال لابی قتادة رضی الله عنه احفظ علینا میضاتک فسیکون لها نبأ ثم اذن بلال رضی الله عنه بالصلوة فصلی رسول الله صلی الله علیه واله وسلم رکعتین ثم صلی الغداة فصنع کما یصنع کل یوم قال ورکب رسول الله صلی الله علیه واله وسلم ورکبنا معه قال فجعل بعضنا یهمس الی بعض ما کفارة ما صنعنا بتفریطنا فی صلوتنا ثم قال اما لکم فی اسوة ثم قال انه لیس فی النوم تفریط انما تفریط علی من لم یصل الصلوة حتی یجیء وقت الصلوة الاخری فمن فعل ذلک فلیصلها حین ینتبه لها فاذا کان الغد فلیصلها عند وقتها ثم قال ما ترون الناس صنعوا قال ثم قال اصبح الناس فقدوا نبیهم فقال ابوبکر وعمر رضی الله عنهما رسول الله صلی الله علیه واله وسلم بعدکم لم یکن لیخلفکم وقال الناس ان رسول الله صلی الله علیه واله وسلم بین ایدیکم فان یطیعوا ابابکر وعمر رضی الله عنهما یرشدوا قال فانتهینا الی الناس حین امتد النهار وحمی کل شیء وهم یقولون یارسول الله هلکنا عطشنا فقال لا هلک علیکم ثم قال اطلقوا لی غمری قال ودعا بالمیضاة فجعل رسول الله صلی الله علیه واله وسلم یصب وابوقتادة رضی الله عنه یسقیهم فلم یعد ان رای الناس ما فی المیضاة تکابوا علیها فقال رسول الله صلی الله علیه واله وسلم احسنوا الملاء کلکم سیروی قال ففعلوا فجعل رسول الله صلی الله علیه واله وسلم یصب واسقیهم

حَتّٰی مَابَقِیَ غَیْرِیْ وَغَیْرُرَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ ثُمَّ صَبَّ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِیَ اشْرَبْ فَقُلْتُ لَآاَشْرَبُ حَتّٰی تَشْرَبَ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ اِنَّ سَاقِیَ الْقَوْمِ اٰخِرُھُمْ شُرْبًا قَالَ فَشَرِبْتُ وَشَرِبَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ فَاَتَی النَّاسُ الْمَآءَ جَامِّیْنَ رِوَآءً قَالَ فَقَالَ عَبْدُاللّٰہِ ابْنُ رَبَاحٍ اِنِّیْ لَاُحَدِّثُ النَّاسَ ھٰذَا الْحَدِیْثَ فِیْ مَسْجِدِالْجَامِعِ اِذْقَالَ عِمْرَانُ ابْنُ حُصَیْنٍ اُنْظُرْ اَیُّھَا الْفَتٰی کَیْفَ تُحَدِّثُ فَاِنِّیْ اَحَدُالرَّکْبِ تِلْکَ اللَّیْلَۃَ قَالَ قُلْتُ فَاَنْتَ اَعْلَمُ بِالْحَدِیْثِ قَالَ مِمَّنْ اَنْتَ قُلْتُ مِنَ الْاَنْصَارِ قَالَ حَدِّثْ فَاَنْتَ اَعْلَمُ بِحَدِیْثِکُمْ قَالَ فَحَدَّثْتُ الْقَوْمَ فَقَالَ عِمْرَانُ لَقَدْشَھِدْتُ تِلْکَ اللَّیْلَۃَ وَمَاشَعَرْتُ اَنَّ اَحَدًا حَفِظَہٗ کَمَاحَفِظْتَہٗ۔

ترجمه: ابوقتاده رضی الله عنه وئیلی دی چه رَسُول الله ﷺ مونږ ته خطبه اولوسته. لواوئے فرمایل چه تاسوبه نن دزوال نه پس اوخپله تووله شپه چلیږئ، اوکه خدائے غواړی نو صباسحربه اوبوته اورسئ، پس خلق په داسے شان روان شو چه څوك دچاپه طرف متوجه کیدلو نه، ابوقتاده رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ روان وو تردے پورے چه نیمه شپه شوله، اوزه دهغه نه یوے ډډے ته وم، او هغه ﷺ خوب اوځنګولو. اوپه خپله سورلئ باندِ رانښکته شو (یعنی دخوب دغلبے دوَجے نه) زۀ راغلم او هغه ته م تکیه ورکړه (یعنی ددے دپاره چه ګزار نه شی) بغیردد‌ے نه چه زۀ دے هغه لره ویخ کړم. تردے پورے چه هغه بیانیغ کیناستلو بیاروان ووتردے پورے چه کله ډیره شپه تیره شوه. بیا هغه ﷺ خوب اوځنګولو ، اومابیا تکیه ورکړه، بغیردد‌ویخیدلونه تردے پورے چه هغه بیانیغ کیناستلو بیاروان ووتردے پورے چه دَسحرآخروخت شولو. بیایو ځل هغه له خوب ډیره جوته ورکړه . چه دوړمبئ نه اودویم وار نه هُم زیاته چه غورزیدوته نزدے شو. بیازه راغلم اوهغه مے دَ(غورزیدونه) منع کړو، بیا هغه سَراوچت کړو اواوئے فرمایل داڅوك دے؟ ماعرض اوکړو چه ابوقتاده رضی الله عنه حضرت ﷺ اوفرمایل چه ته دکوم ځائے نه زماسره په دے شان روان ئے؟ ماعرض اوکړو، چه زۀ دشپے نه ستاسره په دے شان روان یَم،

حضرت ﷺ اوفرمائیل، الله جل جلاله دِستا حفاظت اوکړی، لکه چه تا دهغه دَنبی ﷺ حفاظت کړے دے بیا حضرت ﷺ اوفرمایل چه تهٔ مونږ لره وینے چه مونږ دخلقو دنظرونو نه پټ يُوُ، بیا هغه ﷺ اوفرمایل تهٔ چالره وینے مااووے دایو سوار دے، بیااووے چه دایو بل سوار دے، تردے پورے چه مونږ اووه سواره جمع شو، بیارَسُول الله ﷺ دلارے نه یو طرفته جُداشو، اوخپل سَرئے په زمکه باندِ کیخودو، (یعنی دخوب دَپاره) اواوئے فرمایل چه تهٔ زمادَمانځه خیال ساته (یعنی دمانځه په وخت مے ویخ کړه) بیا چه دتولو نه مخکښ څوك ویښ شو هغه رسول الله ﷺ وو، اونمر دهغه په شامبارکه باندِ راغے، بیامونږ خلق حیران شو اوپاسیدو، اوهغه ﷺ اوفرمایل سواره شئ، بیامونږ روان وو دهغے پورے چه کله نمراوچت راغے، بیا هغه ﷺ کوز شولو اودخپل اودس کولولوته ئے اوغوښته چه هغه زماسره وه اوپه هغے کښ لږے شان اوبه وے، بیا هغه ﷺ په هغے سره اودس اوکړو (چه هغه دنورو اودسونو نه کم وو یعنی په ډیرو لږواوبو سره ډیرزر) اوپه هغے کښ لږے شان اوبه باقی پاتے شولے بیائے اوبو قتاده رضی الله عنه ته اوفرمایل: چه زمَالوټے لره ایخودے پریږدَوهٔ، ددے به یوناشناکیفیت وی، بیَابلال رضی الله عنه دمانځه اَذان اوکړو، اونبی ﷺ دوه رکعته مونځ اولوستو، بیائے دسحرمونځ داسے اداکړو، لکه څنګه چه هره ورځ اداکوی، اوهغه ﷺ هُم اومونږ هم دهغه ﷺ سره سواره شولو، بیازمونږ نه هریو په پټه پټه سره ویلو، چه نن به زمونږ ددے قصور څه نازله وی، کوم چه مونږ په مانځه کښ قصور اوکړو، بیاحضرت ﷺ اوفرمایل ولے زه ستاسو خلقو پیشوا نه یَمُ، بیائے اوفرمایل چه په اوده کیدو کښ څه قصور دے، قصور خودادے چه یو سړے مونځ ادانه کړی تردے پورے چه دمانځه بل وخت راشی، (یعنی په وینه ئے قضاء کړی) نولاَزِمه ده چه کله هوښیار شی اوادائے کړی بیا چه دویمه ورځ راشی نو خپل مونځ په متعین وخت باندِ اداکړی، (یعنی دانه چه په یو ځل قضاکیدو سره دمانځه وخت بدل کړی) بیائے اوفرمایل چه ستاسو څه خیال دے چه

خلقوله به څه څه وی. بیائے اوفرمایل چه خلقوکله سحرکړو نوخپل نبی ﷺ ئے اُونه موندو بیاابوبکر اوعُمررضی الله عنهما اووے چه رسول الله ﷺ به ستاسو شاته وی. هغه داسے نه دے چه تاسو لره ورستو پریږدی، اُونورو خلقو اووے، چه رسول الله ﷺ ستاسونه مخکښ دے، بیا هغه خلقوکه چرے دَابوبکررضی الله عنه اوعمررضی الله عنه خبره منلے، نونیغه لارئے موندله (داخبر هغه ﷺ دمعجزے په طور ورکړو) راوی وائی چه بیامونږ خلقوته راهٔورسیدل هغه وخت چه ورځ راختلے وه او هر څیز گرم شوے وو، اوخلقو اوویل چه اے دَالله رسوله مونږ خومړه شولو، اوتږی شولو، هغه ﷺ اوفرمایل نه تاسو مړه نه یئ، بیائے اوفرمایل چه زما هغه وړه پیاله راوړئ او هغه لوټه ئے اوغوښته اورسول الله ﷺ اوبه ډکول شروع کړو، اوابوقتاده رضی الله عنه په خلقوباندِ اوبه څکول شروع کړو، بیا چه کله خلقواولیدل چه دَاوبو یوه لوټه ډکه ده، نوخلق راپریوتو په هغے باندِ (یعنی هرسړے اوبریدو چه اوبه لږے دی چه چرته محروم پاتے نه شم) بیا هغه ﷺ اوفرمایل، ښه په قلاره سره اخلئ تاسو ټول به سیراب شئ، غرض دا چه بیا خلقوپه آرام سره اخستل شروع کړل اورسول الله ﷺ به اوبه غورځولے، اومابه په خلقو څکلے تردے پورے چه زما اودرسول الله ﷺ نه علاوه نور څوك باقی پاتے نه شو، (راوی) وائی چه بیائے اوبه اوغورځولے اوماته ئے اوفرمایل چه اوڅکه! ماعرض اوکړو چه زه نه څکم دکومے پورے چه تاسو نه وی څکلے اے دَالله تعالی رَسُوله هغه ﷺ اوفرمایل، دقوم څکونکے دټولو نه په آخرکښ اوبه څکی، بیامااوڅکلے (راوی) وئیلے دی، بیاخلق په اوبوباندِ خوشحاله خوشحاله اوآسوده اورسیدلے (راوی) وئیلے دی، چه عبدالله ابن رَباح وائی، چه ماخلقوته دغه حدیث روایت کولو په جامِع مسجد کښ چه عمران بنِ حصین رضی الله عنه اووے، خیال کوه اے ځوانه چه ته څه وائے، ځکه چه زه هُم په دغه شپه یوسوارومُ، نومااووے ته به ددے خبرے نه ښه واقف ئے، هغوئ اووے چه تاسو دکوم قوم نه یئ؟ مااووے چه زه دَانصارو نه یم، هغوئ اووے، ته

خپلو حدیثونولره بنه پیژنے بیاماخلقوته پوره روایت بیان کړو، بیاعمران رضی الله عنه اووے چه زه هم په دغه شپه حاضروم، مګرزهٔ دانه ګنړم چه څنګه تاته یاد دی دغه شان بل چایادساتلے وی۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه ددے حدیث کښې درسول الله ﷺ خومعجزے ذکرشولے (۱) یوه داچه دهغه ﷺ خبرورکول چه ددے لوټے نه به عجیب کیفیت ظاهرشي، اودغه شان اوشوه چه په زرګونوبینیادم دهغې نه سیراب شول۔ (۲) دویمه داچه دلږاوبو ډیریدل ۔ (۳) دریم دهغه دافرمان چه تاسوټول به سیراب اوآسوده شئ، اوهغه شان اوشوه۔ (٤) دَهغه داخبرورکول، چه ابوبکراوعمررضی الله عنهما داسے اووے اونوروخلقوداووے اودغسے ئے کړی وو۔ (۵) داچه هغه ﷺ خبرورکړو چه نن به دشپے توله شپه مزل کوئ، اوسحرله به اوبوته دسیږئ، اودغه شان اوشوه۔

(۱۵٦۳)عَنْ عِمْرَانَ ابْنِ حُصَيْنٍ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ مَسِيْرٍ لَهُ فَاَدْلَجْنَا لَيْلَتَنَا حَتّٰى اِذَاكَانَ وَجْهُ الصُّبْحِ عَرَّسْنَا فَغَلَبَتْنَا اَعْيُنُنَاحَتّٰى بَزَغَتِ الشَّمْسُ قَالَ فَكَانَ اَوَّلُ مَنِ اسْتَيْقَظَ مِنَّا اَبُوْبَكْرٍ وَّكُنَّالَانُوْقِظُ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ مَنَامِهٖ اِذَانَامَ حَتّٰى يَسْتَيْقِظَ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَامَ عِنْدَ نَبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ يُكَبِّرُوَيَرْفَعُ صَوْتَهُ حَتّٰى اسْتَيْقَظَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ وَرَاَى الشَّمْسَ قَدْبَزَغَتْ فَقَالَ ارْتَحِلُوْا فَسَارَبِنَاحَتّٰى اِذَابْيَضَّتِ الشَّمْسُ نَزَلَ فَصَلّٰى بِنَاالْغَدَاةَ فَاعْتَزَلَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ لَمْ يُصَلِّ مَعَنَا فَلَمَّاانْصَرَفَ قَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَافُلَانُ مَامَنَعَكَ اَنْ تُصَلِّيَ مَعَنَا قَالَ يَانَبِيَّ اللهِ اَصَابَتْنِيْ جَنَابَةٌ فَاَمَرَهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَتَيَمَّمَ بِالصَّعِيْدِ فَصَلّٰى ثُمَّ عَجَّلَنِيْ فِيْ رَكْبٍ بَيْنَ يَدَيْهِ نَطْلُبُ الْمَآءَ وَقَدْعَطِشْنَاعَطَشًا شَدِيْدًا فَبَيْنَا نَحْنُ نَسِيْرُ اِذْنَحْنُ بِامْرَاَةٍ سَادِلَةٍ رِجْلَيْهَا بَيْنَ مَزَادَتَيْنِ فَقُلْنَا لَهَااَيْنَ الْمَآءُ قَالَتْ اَيْهَاهُ اَيْهَاهُ لَامَآءَ لَكُمْ قُلْنَا فَكَمْ بَيْنَ اَهْلِكِ وَبَيْنَ الْمَآءِ قَالَتْ مَسِيْرَةُ يَوْمٍ وَّلَيْلَةٍ قُلْنَا انْطَلِقِيْ اِلٰى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ وَمَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نُمَلِّكُهَا

مِنْ اَمْرِهَا شَيْئًا حَتّٰى انْطَلَقْنَا بِهَا فَاسْتَقْبَلْنَا بِهَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهَا فَاَخْبَرَتْهُ مِثْلَ الَّذِيْ اَخْبَرَتْنَا وَاَخْبَرَتْهُ اَنَّهَا مُوْتِمَةٌ لَهَا صِبْيَانٌ اَيْتَامٌ فَاَمَرَ بِرَاوِيَتِهَا فَاُنِيْخَتْ فَمَجَّ فِي الْعَزْلَاوَيْنِ الْعُلْيَاوَيْنِ ثُمَّ بَعَثَ بِرَاوِيَتِهَا فَشَرِبْنَا وَنَحْنُ اَرْبَعُوْنَ رَجُلًا عِطَاشًا حَتّٰى رَوِيْنَا وَمَلَأْنَا كُلَّ قِرْبَةٍ مَعَنَا وَاِدَاوَةٍ وَغَسَّلْنَا صَاحِبَنَا غَيْرَ اَنَّا لَمْ نَسْقِ بَعِيْرًا وَهِيَ تَكَادُ تَنْضَرِجُ مِنَ الْمَآءِ يَعْنِي الْمَزَادَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ هَاتُوْا مَا كَانَ عِنْدَكُمْ فَجَمَعْنَا لَهَا مِنْ كِسَرٍ وَتَمْرٍ وَصَرَّلَهَا صُرَّةً فَقَالَ لَهَا اذْهَبِيْ فَاَطْعِمِيْ هٰذَا عِيَالَكِ وَاعْلَمِيْ اَنَّا لَمْ نَرْزَأْ مِنْ مَّآئِكِ شَيْئًا فَلَمَّا اَتَتْ اَهْلَهَا قَالَتْ لَقَدْ لَقِيْتُ اَسْحَرَ الْبَشَرِ اَوْ اِنَّهُ لَنَبِيٌّ كَمَا زَعَمَ كَانَ مِنْ اَمْرِهٖ ذَيْتَ وَذَيْتَ فَهَدَى اللّٰهُ ذٰلِكَ الصِّرْمَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ فَاَسْلَمَتْ وَاَسْلَمُوْا. [راجع : ۱۵۶۳]

ترجمه: عمران بن حصين رضى الله عنه وئيلے دى چه زه دنبى ﷺ سره په يو سفر كښې وُم نو يوه شپه مونږ روان وو تردے پورے چه آخرى شپه شوه نو كوز شو او مونږ سترگے پټے شوے تردے پورے چه نمر راووختو، نو دټولو نه مخكښې ابوبكر رضى الله عنه وِيښ شو لو او زمونږه عادت وو چه مونږه به نبى ﷺ لره دَخوب نه نه وِيښ كولو (چه كيدے شى وحى نازِله نه شى) دكومے پورے چه هغه په خپله وِيښ شوے نه وى، بيا حضرت عمر رضى الله عنه وِيښ شو لو، او دَرسول الله ﷺ په خواه كښې اودريدو او په اوچت آواز سره ئے "الله اكبر" ويل شروع كړو، تردے پورے چه رسول الله ﷺ وِيښ شو لو، بيا چه هغه ﷺ كله سَراوچت كړو، او نمرئے ختلے اوليدو نو اوئے فرمايل چه څئ اوزمونږ سره هغه ﷺ هم روان شو، تردے پورے چه كله نمر صَفا شو لو نو زمونږ سره ئے دَسحر مونځ اولوستو، او يو سړے دَجماعت نه جدا پاتے شو چه هغه زمونږ سره مونځ ادا نه كړو، كله چه حضرت ﷺ دمانځه نه اوزگار شونو هغه ته ئے اوفرمايل، تۀ ولے زمونږ سره دمونځ دَاداكولو نه پاتے شوے، هغه عرض اوكړو چه اے دَالله نبى ﷺ! ماته جنابت شوے دے، بيا هغه ته نبى كريم ﷺ حكم اوكړو، نو هغه په خاوره باندِ تيمُّم اوكړو، او مونځ ئے اداكړو، بيا حضرت ﷺ دخو سورو كسانو سره زه اوگرځولم چه او به چرته پيداكړو، او مونږ ډيرتږى شوے وو، بيا مونږ روان وو

چه يوه ښځه مونږ اوليدله، چه خپلې دواړه خپې ئې زوړندې کړې وې په دوو مشکونوباندِ ناسته روانه وَه (يعنې په اوښ باندِ) نو مونږ هغې ته لووې چه اوبه کوم ځائے دي؟ هغې اووې ډيرې لرې دي تاسو ته اوبه نه شي مِيلاوِيدے مونږه اووے ستادکوروالاؤ نه اوبه څومره لرے دي؟ هغې اووے ډيوے شپے ورځے لاره دَه، مونږه اووے څه تهٔ دَرسُول الله ﷺ خواله. هغې اووے چه رسول الله ﷺ څه دے؟ غرض دا چه مونږ هغې لره مجبوره کړه اودرسول الله ﷺ خواله مورا وسُته، اوحضرت ﷺ دهغې دحال تپوس اوکړو، بَيا هغې هغه لره خبر نه کړو، لکه څنگه چه هغې مونږ ه خبرکړې وو، اودائے اووِيل چه هغه ديتيمانانو مور دَه، اودهغې سره څوبچې بے پلاره دي، غرض دا چه حضرت ﷺ اوفرمايل چه ددے اوښ دے کينولے شِي، بيا هغه کينولے شو، اوحضرت ﷺ دهغې مشکونو په دهانو يعني خلوکښ خپله خپله مبارکه کنگال کړه، او اوښ ئے بيااودرولو، بيامونږ ټولو اوبه اوڅکلې اومونږ تمام څلويښت سړي وو، ډيرزيات تږي وو تردے پورے چه مونږ ټولِ ښه سيراب شولو اودځان سره تمام مشکونه اوبَتکي موډك کړل، اوکوم ملگرى تِه چه جنابت وو هغه پرِ اولامبل مگرپه يو اوښ مواوبَه اونه څکولے، اودهغې مشکونه هغه شان دَابونه ډك پراته وو، بيا حضرت ﷺ اوفرمايل پتاسوکښ چه دچاسره څه وى راوړئ، بيامونږ ډيروټکرو اوکهجورو لره جَمع کړے اوهغه ﷺ دَهغې نه يوه ګاټلۍ جوړه کړه، اوهغې نيك بختے ته ئے اوفرمايل چه دايوسَه اوپه خپلوبچواوخوره وه، اوپو هَه شه چه مونږ ستااوبه څه هم نه دي کمے کړے. بيا چه کله هغه خپل کورته اورسيده ، نواووے ويل چه نن زه ډيوداسے لوئے جادوگرسړی سره ميلاؤشوم يابيشکه هغه نبى ﷺ دے، لکه چه دعوه کوى، اودهغه تمامه معجزه ئے بَيان کړه، چه دا داتِيرشو، بياالله تعالى هغے تمام کلے ته دهغې ښځے په وجه سره هِدايت اوکړو اوهغې هُم اسلام راؤړو، لودکلې خلقوهُم اِسلام قبول کړو۔

فائده : په دے حديث کښ درسول الله ﷺ لويه معجزه دَه، اوجوازدے دهغه دنوم

زړۀ اودَسخاوت، اوداوبونه ميلاويدو په وخت دَتيمم، اودا هم چه جنب ته کله اوبه ميلاؤشی غسل به کوی، خواه که دمانځه وخت وی يانه وی۔

(۱۵۶۴)عَنْ عِمْرَانَ ابْنَ الْحُصَيْنِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ سَفَرٍ فَسَرَيْنَا لَيْلَةً حَتّٰی اِذَاكَانَ مِنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ قُبَيْلَ الصُّبْحِ وَقَعْنَا تِلْكَ الْوَقْعَةَ الَّتِیْ لَاوَقْعَةَ عِنْدَ الْمُسَافِرِ اَحْلٰی مِنْهَا فَمَااَيْقَظَنَآ اِلَّاحَرُّ الشَّمْسِ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ بِنَحْوِ حَدِيْثِ سَلْمِ ابْنِ زَرِيْرٍ وَزَادَ وَنَقَصَ وَقَالَ فِی الْحَدِيْثِ فَلَمَّا سْتَيْقَظَ عُمَرُبْنُ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَرَاٰی مَااَصَابَ النَّاسَ وَكَانَ اَجْوَفَ جَلِيْدًا فَكَبَّرَ وَرَفَعَ صَوْتَهٗ بِالتَّكْبِيْرِ حَتّٰی اسْتَيْقَظَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِشِدَّةِ صَوْتِهٖ فَلَمَّااسْتَيْقَظَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَكَوْااِلَيْهِ الَّذِیْ اَصَابَهُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاضَيْرَاِرْ تَحِلُوْا وَقَصَّ الْحَدِيْثَ. [راجع : ۱۵۶۳]

ترجمه: عمران بن حصين رضی الله عنه وئيلے دی چه مونږ يوه شپه دَرسول الله ﷺ سره رَوان وو تردے پورے چه کله دَشپے آخره حِصّه شوه اوسحرنزدے شولو، نوپريوتو، داسے پريوتل چه په داسے پريوتو سره مسافر ته څه سملاستل مزيدار نه دی، بياوبښ نه کړلومونږ مګردنمرګرمئ اوبيان ئے کړو روايت لره په شان دَروايت دسَلْمُ بِنِ زرير (يعنی کوم چه اوس پورته تيرشو) اوپه دے کښ داهُم دی چه کله حضرتِ عُمررضی الله عنه ويښ شولواودخلقو حال ئے اوليدو، اوهغه لوئے آواز والاطاقتوروو، غرض داچه هغویٔ الله اکبرويل شروع کړو، اوآوازئے اوچت کړو، تردے پورے چه رسول الله ﷺ دهغه په اوچت آواز سره ويښ شوپاسيدو، بيَا چه کله رسول الله وِيښ شولو،نوخلقوورته خپل حال بيَان کړو، حضرت اوفرمايل څه حَرج نِشته ځئ اودَآخره پورے روايت ئے بيَان کړو۔

(۱۵۶۶)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَسِیَ صَلٰوةً فَلْيُصَلِّهَا اِذَاذَكَرَهَالَاكَفَارَةَ لَهَااِلَّا ذٰلِكَ قَالَ قَتَادَةُ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِیْ. [بخاری : ۵۹۷]

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه وئيلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دی چه دَچانه

مونځ هیرشی، نو کله چه ورته رایادشی ادادے کړی، دغه دهغه کفاره ده قتاده رضی الله عنه ونیلے دی چه الله تعالی فرمائی: اوقائم کړه ته مانځه لره زمادیادولو دپاره۔

(۱۵۶۹)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا رَقَدَاَحَدُكُمْ عَنِ الصَّلٰوةِ اَوْغَفَلَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا اِذَا ذَكَرَهَافَاِنَّ اللهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ۔

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه ونیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه څوك اوده شی یادمانځه نه غافل شی، نو پکار ده چه کله ورته رایادشی، ادادے کړی، ځکه چه الله تعالی فرمائی: قائم کړئ مانځه لره زمادیادودپاره۔

كِتَابُ صَلٰوةِ الْمُسَافِرِيْنَ وَقَصْرِهَا

دمسافردمانځه بیان

(۱۵۷۰)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهَا قَالَتْ فُرِضَتِ الصَّلٰوةُ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ فِيْ الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ فَاُقِرَّتْ صَلٰوةُ السَّفَرِوَزِيْدَفِيْ صَلٰوةِ الْحَضَرِ. [بخاری: ۳۵۰، ابوداود: ۱۱۹۸، نسائی: ۴۵۵]

ترجمه: دمؤمنانو دمورحضرت عآئشے رضی الله عنها نه روایت دے چه هغوئ فرمائیلے دی فرض شوے وو مونځ دوه دوه رکعته په حضرکښ هم اوپه سفرکښ هم بیادسفرمونځ هغه شان پاتے شو، اودحضرمونځ سیوا شولو۔

فائده: نووی رحمه الله ونیلے دی چه دمالك بن انس رحمه الله اوامام شافعی رحمه الله اوداکثرعلماؤ مذهب دادے چه قصراوپوره لوستل دمانځه دسفرپه دوړو کښ جائز دی، مګرقصرغوره دے، اودبعضوقول دے چه پوره لوستل غوره دی، اومذهب صحیح اومشهوردغه دے چه قصرغوره دے، اودامام ابوحنیفه رحمه الله اوداکثرو مذهب دادے چه قصرواجب دے، اوپوره لوستل جائز نه دی، اودهغے دلیل دغه حدیث دے، اوداهم دلیل دے چه دآنحضرت ﷺ اودهغه دصحابوؤ رضی الله عنهم فعل دغه وو چه هغوئ

بہ پہ سفرکښې قصرکولو، اوشافعیه ؒ په نزد هغه روایتونه دلیل دی. چه په هغې کښې ذکردی، چه درسول الله ﷺ سره چه په سفرکښې کوم اصحاب وو، په هغوئ کښې به چاپوره لوستلو چابه قصرکولو چابه روژه نیوه چابه افطار کولو، اوپه یوبل باندې به ئے طعن نه کولو۔

اودا روایتونه په صحیح مسلم وغیره کښې واردشوې دی. اوحضرتِ عثمان رضی الله عنه به همیشه پوره مونځ ورکولو، اودغه شان حضرت عائشې رضی الله عنها چه دَټولو مجتهدینو مُورده، اودالله جل جلاله ددې قول ظاهِری معنی هُم داسې ده، "فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِ" اوکوم خلق چه دپوره مانځه دَجواز په سفرکښې قائل شوې دی، هغوئ دحضرت عائشې رضی الله عنها ددې روایت جواب ورکړې دې، چه فرض شوې دی دوه رکعتونه یعنی کوم چه اراده اوکړی په دغه دوه رکعتو باندې دَاِقتصار کولو، لومونږ دجوازِ اِتمام که چرې قائل شونو په تمامو روایتونو کښې تطبیق کیدے شي۔

(۱۵۷۱)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ فَرَضَ اللهُ الصَّلٰوةَ حِيْنَ فَرَضَهَا رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ اَتَمَّهَا فِي الْحَضَرِ فَاُقِرَّتْ صَلٰوةُ السَّفَرِ عَلَى الْفَرِيْضَةِ الْاُوْلٰى.

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشې رضی الله عنها نه روایت دې چه هغوئ فرمائیلی دی چه الله جل جلاله فرض کړو مانځه لره دوه رکعته بیائے سیوا کړو په حَضرکښې اودغه هُمره ئے پریخودل په سفرکښې څومره چه مخکښې فرض شوې وو۔

(۱۵۷۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ الصَّلٰوةَ اَوَّلَ مَافُرِضَتْ رَكْعَتَيْنِ فَاُقِرَّتْ صَلٰوةُ السَّفَرِ وَاُتِمَّتْ صَلٰوةُ الْحَضَرِ قَالَ الزُّهْرِيُّ فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ مَابَالُ عَآئِشَةَ تُتِمُّ فِي السَّفَرِ قَالَ اِنَّهَا تَاَوَّلَتْ كَمَاتَاَوَّلَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. [بخاری: ۳۵۰، نسائی: ۴۵۲]

ترجمه: ددې ترجمه هغه ده کومه چه وړاندې تیره شوه زهری رحمه الله وئیلی دی چه مَادعُروه نه تپوس اوکړو، چه بیا حضرت عائشې رضی الله عنها په سفرکښې پورهٔ مونځ ولې

لوستلو؟ (يعنی دهے په نزدخودوه رکعته فرض وو) بيا هغویٔ اوے چه حضرت عائشے رضی الله عنها هغه تاويل کړے دے کوم تاويل چه حضرتِ عثمان رضی الله عنه کړے دے (هغه به هم پوره لوستلو، لکه چه مونږ پورته وئيلے دی-)

(۱۵۷۳)عَنْ يَعْلٰى ابْنِ اُمَيَّةَ قَالَ قُلْتُ لِعُمَرَابْنِ الْخَطَّابِ رضی الله عَنْهُ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوْا مِنَ الصَّلٰوةِ اِنْ خِفْتُمْ اَنْ يَّفْتِنَكُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَقَدَامِنَ النَّاسُ فَقَالَ عَجِبْتُ مِمَّاعَجِبْتَ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ ذٰلِكَ فَقَالَ صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللهُ بِهَاعَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوْا صَدَقَتَهٗ.

[ابوداود : ۱۱۹۹، و ۱۲۰۰، ترمذی : ۳۰۳۴، نسائی : ۱۴۳۳، ابن ماجه : ۱۰۶۵]

ترجمه : يعلی بنِ اميه وئيلے دی چه مادحضرت عُمررضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه الله خوفرمائی چه څه پرواه نشته چه که چرے قصراوکړئ تاسوپه مانځه کښں چرے يَرَه وی تاسوته چه کافِرِیٔ مُوتننګ کړی اواوس خوخلق په امن کښں شولو(يعنی ولے اوس قصرضروری دے؟) نو هغویٔ اووے دغه شان زه هم حيران شوے وُم لکه چه تهٔ حيران شولے نومادرسول اللهﷺ نه ددے خبرے تپوس اوکړو، نو هغه ﷺ اوفرمايل چه دا الله جل جلاله تاسوله صَدَقه درکړے ده نودهغه صدقه قبوله کړه(يعنی بغيرديَرَے نه هُم په سفرکښں قصرکوه)

فائده : دادهغه خلقودليل دے چه قصرته افضل ياواجب وائی-

(۱۵۲۵)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ فَرَضَ اللهُ الصَّلٰوةَ عَلٰى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ فِي الْحَضَرِ اَرْبَعًا وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً. [ابوداود : ۱۲۴۷، نسائی : ۴۵۵، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۵۳۱، ابن ماجه : ۱۰۶۸]

ترجمه : عبدالله ابن عَبَّاس رضی الله عنه وئيلے دی چه الله تعالی ستاسو دنبی ﷺ په ژبه باندِ په حضرکښں څلور رکعته مقرر کړے دی اوپه سفرکښں دوه اوپه خوف کښں يورکعت ئے مقرر کړے دے-

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه دسلفو یو ګروپ په دے قول بانډِ عمل کړے دے چه ډیرے په وخت ئے یو رکعت اداکړے دے چنانچه دحسنؒ رحمه الله او ضحاك رحمه الله واِسْحٰق بِنِ راهویَه دغه مذهب دے اوداِمام شافعی رحمه الله اومالك رحمه الله اودجمهورو مذهب دادے چه صلوٰة خوف دَصلوٰةِ اَمنْ برابر دے، یعنی په حضرکښ څلور اوپه سفرکښ دوه رکعتونه اویو رکعت دَدغه خلقو په نزدِ په هرحال کښ روانه دے. اوهغوئ دهغے قول جواب ورکړے دے چه دیو رکعت نه مراد هغه رکعت دے، کوم چه داِمام سره اداکیږی، اودویم ځانله لوستلے شی، لکه څنګه چه په روایاتِ صحیح کښ دَنمازِ خوف اندازه درسول الله ﷺ نه مروی ده، اوددے تاویل نه په هغه حدیثونو کښ اوپه دے قول کښ تطبیق کیدے شی۔

(۱۵۷۷)عَنْ مُوْسَی ابْنِ سَلْمَةَ الْهُذَلِیِّ قَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ کَیْفَ اُصَلِّیْ اِذَاکُنْتُ بِمَکَّةَ اِذَالَمْ اُصَلِّ مَعَ الْاِمَامِ فَقَالَ رَکْعَتَیْنِ سُنَّةَ اَبِی الْقَاسِمِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [راجع : ۱۵۷۵]

ترجمه: دموسٰی بن سلم رضی الله عنه نه روایت دے چه ماداِبن عباس رضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه کله زه په مکه کښ یم (یعنی په سفرکښ) اوداِمام سره مونځ نه وی، نوڅنګه به مونځ اداکوم ؟ هغوئ اوفرمایل چه دوه رکعته اداکول سنت دی دابوالقاسِم ﷺ (ابوالقاسم دحضور ﷺ کنیت دے)

(۱۵۷۹)عَنْ حَفْصِ ابْنِ عَاصِمٍ قَالَ صَحِبْتُ ابْنَ عُمَرَفِیْ طَرِیْقِ مَکَّةَ قَالَ فَصَلّٰے لَنَاالظُّهْرَ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ اَقْبَلَ وَاَقْبَلْنَا مَعَهٗ حَتّٰی جَآءَ رَحْلَهٗ وَجَلَسَ وَجَلَسْنَا مَعَهٗ فَحَانَتْ مِنْهُ الْتِفَاتَةٌ نَحْوَحَیْثُ صَلّٰے فَرَاٰی نَاسًا قِیَامًا فَقَالَ مَایَصْنَعُ هٰؤُلَآءِ قُلْتُ یُسَبِّحُوْنَ قَالَ لَوْکُنْتُ مُسَبِّحًا اَتْمَمْتُ صَلٰوتِیْ یَاابْنَ اَخِیْ اِنِّیْ صَحِبْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلّٰے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِی السَّفَرِ فَلَمْ یَزِدْعَلٰی رَکْعَتَیْنِ حَتّٰی قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَصَحِبْتُ اَبَابَکْرٍ فَلَمْ یَزِدْعَلٰی رَکْعَتَیْنِ حَتّٰی قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَصَحِبْتُ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَلَمْ یَزِدْعَلٰی رَکْعَتَیْنِ حَتّٰی قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَصَحِبْتُ عُثْمَانَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ فَلَمْ یَزِدْعَلٰی رَکْعَتَیْنِ حَتّٰی قَبَضَهُ اللّٰهُ تَعَالٰی وَقَدْقَالَ

الله تعالى لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. [بخاری : ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ابوداود : ۱۲۲۳، نسائی : ۱۴۵۷، ابن ماجه : ۱۰۷۱]

ترجمه: حفص بن عاصم وئیلے دی چه زهٔ دَمکے په لاره کښې دعبدالله بنِ عُمررضی الله عنه سَره وُم، نو هغوئ مونږله دماسپخین دوه رکعَته مونځ راکړو بیاراغے اومونږ هم دهغه سره راغلو تردے پورے چه دخپلو کوزیدو ځائے ته را اورسیدو اوکیناستو اومونږ هم دهغه سَره کیناستو، اودهغه نظر په هغه ځائے باندے پریوتو کوم ځائے چه مونږ مونځ لوستلے وو نو هلته ئے څه خلق ولره ولاړ اولیدل نو تپوس ئے اوکړو داڅه کوی؟ ماا ووے داسنت اداکوی، هغوئ اووے که چرے ماته سنت لوستل وے نو مابه مونځ پوره لوستلے وو، (یعنی فرض به م پوره لوستل وو) بیائے اووے اے زَماورارہ ! زه په سفرکښې درسول الله ﷺ په صحبت کښې پاتے شوے یَم، نو هغه دَدوو رکعتونه زیات نه دی لوستلے تردے پورے چه الله تعالی هغه لره وفات کړو اودَابوبکر رضی الله عنه سره پاتے شوے یم نو هغه دَدوو رکعتونه زیات نه دی لوستلے تردے پورے چه الله تعالی هغه لره هُم وفات کړو، اودعمررضی الله عنه سره اوسیدلے یَم، نو هغوئ هُم د دوو رکعتونه زیات نه دی لوستلے، تردے پورے چه الله تعالی هغه لره هُم وفات کړو، اودحضرتِ عثمان رضی الله عنه سره اوسیدلے یَم نو هغوئ هُم د دوو رکعتونه زیات نه دی لوستلے، تردے پورے چه الله تعالی هغوئ لره هُم وفات کړو، اوالله تعالی فرمائیلے دی چه ستاسو دَپاره دَرسول الله ﷺ نقشِ قدم ښه دے۔

فائده : ددے روایت نه معلومه شوه چه دَسنتو لوستل په سفر کښې سنت نه دی، بلکه علماؤ هغے ته مکروهه وئیلے دی. چنانچه دَابنِ عُمررضی الله عنه اودَنورو علماؤ مذهب دغه دے، اوامامِ شافعی رحمه الله اوجمهورو وئیلے دی چه په سفرکښې په سنتو حُکم دنفلو کولے شِی، اوعبدالله ابن عُمررضی الله عنه داچه کوم وئیلے دی چه حضرتِ عثمان رضی الله عنه دَآخرعمره پُورے دَدوو رکعتونه زیات نه دی لوستلے. حالانکه په دویم

روایت کښې راغلے دی چه هغه به په سفر کښې پوره مونځ لوستلو، نوتفصیل دهغے دادے چه په یوروایت کښې راغلے دی چه هغه دخپل خلافت په شپږم کال پوره مونځ لوستل شروع کړو، اوپه یوروایت کښې اته کاله مروی دی، اوداپوره لوستل دهغه په منی کښې وو، بیا په غیرمِنیٰ کښې، هغه به ئے هُم دوه لوستلو، پس عبدالله ابنِ عُمررضی الله عنه کیدے شی دامراد اخستے وی، چه په غیرمِنی کښې ئے دوؤ لره لوستلو۔

(۱۵۸۰)عَنْ حَفْصِ ابْنِ عَاصِمٍ قَالَ مَرِضْتُ مَرَضًا فَجَآءَ ابْنُ عُمَرَرَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا یَعُوْدُنِیْ قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنِ الصُّبْحَةِ فِیْ السَّفَرِ فَقَالَ صَحِبْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ السَّفَرِ فَمَارَأَیْتُهُ یُسَبِّحُ وَلَوْکُنْتُ مُسَبِّحًا لَّاَتْمَمْتُ وَقَدْقَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی لَقَدْ کَانَ لَکُمْ فِیْ رَسُوْلِ اللّٰہِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. [راجع: ۱۵۷۹]

ترجمه: حفص وئیلے دی چه زه یو ځل بیمار شوم اوابنِ عُمَر رضی الله عنه زماتپوس له راغے نومابه سفرکښې دسنتو دَلوستلو دهغه نه تپوس اوکړو هغوئ اووے چه زه درسول الله ﷺ سره په سفر کښې پاتے شوے یَم، اوچرته مے هغه په سنتولوستلو نه دے لیدلے که چرے ماته دسنتو اداکول دے نومابه فرضولره پوره لوستلو، اوالله تعالی فرمائیلے دی ستاسودپاره درسول الله ﷺ قدَم ډیربنه دے۔

(۱۵۸۱)عَنْ اَنَسٍ رَّضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلَّی الظُّهْرَبِالْمَدِیْنَةِ اَرْبَعًا وَصَلَّی الْعَصْرَ بِذِالْحُلَیْفَةِ رَکْعَتَیْنِ. [بخاری: ۱۵۴۷، ۱۵۴۸، ۱۵۵۱، ۱۷۱۲، ابوداود: ۱۷۹۶، ۲۷۹۳، نسائی: ۴۷۶]

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په مَدِینه کښې دَماسپخین خلور رکعته اداکړل، اوپه ذوالحلیفه کښې ئے دَمازیګردوه رکعته۔

فائده : ذوالحلیفه دَمدینے نه شپږ میله لرے دَه اوبعضو وئیلے دی چه اووه مِیله دَه، اوداَهلِ ظاهِردغه مذهب دے چه سفرخواه که وړوکے وی خواه که لوئے وی، قصرجائز دے، اودَجمهورو مذهب دادے، چه دکومے پورے د دوو منزلو سفر نه وی، قصرروا نه دے، اودَامام

ابو حنیفه رحمه الله اودیو گروپ مذهب دادے، چه دَدریوؤ منزلو سفرضروری دے، او هغوی په آثارِ صحابه رضی الله عنهم بانداِ اعتماد کړے دے، اوجمهورو وغیره ؤ ددے حدیث جواب اهلِ ظاهرو لره داسے ورکړے دے، چه ذوالحلیفے ته کله هغه تشریف راؤړو نو دحج اراده وه، غرض دا چه هغه منتهائے سفرنه وو، بلکه د هغه اراده دمکے وه۔

اوشروع کیږی قصر کله چه انسان یعنی مسافر دَخپل ښهردکورونو نه بهرشي، اودَآبادئ دحدنه او ځی، یاخاوندان دخیمے دخپلو خیمونه بَهرشِي، مگرپه یو ضعیف روایت کښ دَاِمام مالك رحمه الله نه مروی دے چه دکومے پورے درے میله نه وی تلے قصرروا نه دے، اودَعطاء رحمه الله اودیو جماعت داصحابِ ابنِ مسعود رضی الله عنه نه مروی دے، چه کله اراده دسفروی، نو دښهرنه دَوتلو نه مخکښ هُم قصررِوا دے، اودمجاهِد مذهب دادے چه په کومه ورځ اوځی د هغه ورځے شپه چه دکومے پورے راغلے نه وی، د هغے پورے قصر روانه دے، مگر داتمام روایتونه دسلفو اوخلفو دَاتفاق نه خلاف دی، صحیح دغه دے، چه وږستو دخروج نه قصر روا دے، اودسفرخه حَدُ په روایتِ صحیح دَشارع نه مروی نه دے، اودَظاهِریه ؤ دمذهب مؤید ډیرروایات معلومیږی۔

(۱۵۸۳)عَنْ یَحْیٰی ابْنِ یَزِیْدَ الْهُنَاءِ یْ قَالَ سَأَلْتُ اَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ عَنْ قَصْرِ الصَّلٰوةِ فَقَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا خَرَجَ مَسِيْرَةَ ثَلَاثَةِ اَمْيَالٍ اَوْثَلَاثَةِ فَرَاسِخَ شُعْبَةُ الشَّاكُّ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ.
[ابو داود : ۱۲۰۱]

ترجمه : یحیی بن یزید وئیلے دی چه مَادانس بن مالك رضی الله عنه نه دَقصردمانځه دحال تپوس اوکړو، نو هغوئ اووے چه کله به رَسُول الله ﷺ درے مِیله یادرے فرسَخ وتلو، شعبه ته پَه دے کښ شك ـ دے نو هغه بَه دوه رکعته لوستل۔

تحقیق دَمقدار دمیل اوفرسخ اوګز۔

فائده : میل دَاوښ څلور زره قدمونه دی، اوصاحبِ برهان لیکلے دی چه میل

خلور زره گزه دے، او هرگز دشپږو مُوتو دے، او صاحبِ سِراج لیکلی دی، چه میل خلور زره گزه دے، او هرگز څلیریشت گوتے دے، اوفرسخ دریوؤ مِیلوته وئیلے کیږی. اومراد دَانس رضی الله عنه دادے چه کله دکلی نه درے مِیله لرے لاړشی نوبیابه قصرکوی. مګردا روایات دقران خلاف دی، ځکه چه منطوق قران دادے، چه څوك مسافرشوقصر به کوی. اوکله چه بنده دکلی نه بهرشولو مسافر ورته وئیلے شی. خواه که یو میل هُم تلے نه وی. پس ده ته قصر روا شوے دے۔

(۱۵۸۴)عَنْ جُبَيْرِابْنِ نُفَيْرٍ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ شُرَحْبِيْلَ ابْنِ السِّمْطِ اِلٰى قَرْيَةٍ عَلٰى رَأْسِ سَبْعَةَ عَشَرَاَوْثَمَانِيَةَ عَشَرَمِيْلًا فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ فَقُلْتُ لَهٗ فَقَالَ رَأَيْتُ عُمَرَرَضِىَ اللهُ عَنْهُ صَلّٰى بِذِى الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ فَقُلْتُ لَهٗ فَقَالَ اِنَّمَا اَفْعَلُ كَمَارَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ.

[نسائی: ۱۴۳۶]

ترجمه: جبیروئیلے دی چه زه دشرجیل بنِ سمط سرَه یوکلی ته لاړم چه هغه اولس "۱۷" یااتلس میله لرے وو، نو هغوئ دوه رکعته اولوستل ، نو مَا هغوئ ته وینااوکړه، نو هغوئ اووے چه مَا حضرت عُمررضی الله عنه لرَه لیدلے دے، چه هغوئ په ذوالحلیفه کښ دوه رکعته اولوستل، اوما هغه ته وینا اوکړه ، نو هغوئ اووے زه هغه شان کوم څنګه چه مارسول الله ﷺ لره په کولو لیدلے دے۔

(۱۵۸۵)عَنْ شُعْبَةَ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَقَالَ عَنِ ابْنِ السِّمْطِ وَلَمْ يُسَمِّ شُرَحْبِيْلَ وَقَالَ اِنَّهٗ اَتٰى اَرْضًا يُقَالُ لَهَا دُوْمِيْنُ مِنْ حِمْصٍ عَلٰى رَأْسِ ثَمَانِيَةَ عَشَرَمِيْلًا. [راجع : ۱۵۸۴]

ترجمه: شعبه په دغه اسناد سره روایت کړے دے اووئیلے دی چه روایت دے دَابنِ سمط نه، اوشرجیل نوم ئے نه دے اخستے، او وئیلے دی چه هغه یَوے زمکے ته لاړو، چه هغے ته دومین وئیلے شی، او هغه دَحمص نه اتلس مِیله لرے دے. (مراد دادے چه هلته ئے قصراوکړو)

(۱۵۸۹) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِیْنَةِ اِلٰی مَکَّةَ فَصَلّٰی رَکْعَتَیْنِ حَتّٰی رَجَعَ قُلْتُ کَمْ اَقَامَ بِمَکَّةَ قَالَ عَشْرًا. [بخاری: ۱۰۸۱، ۴۲۹۷، ابوداود: ۱۲۳۳، ترمذی: ۵۴۸، نسائی: ۱۴۳۷، ابن ماجه: ۱۰۷۷]۔

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلی دی چه مونږ اووتلو درسول الله ﷺ سره دمدینے نه مکے مکرمے ته، او هغه به دوه دوه رکعته مونځ لوستلو تردے پورے چه واپس شو، ما اووے په مکه کښې څو مره پاتے شو؟ هغه ﷺ اووے: لس ورځے۔

فائده : په دے حدیث کښې دَحُجَّةُ الْوِداع ذکر دے، او هغه په څلورم تاریخ په مکه کښې داخل شو، او په پنځم، شپږم، اووم باندِ هلته پاتے شو او په اتم تاریخ مِنی ته روان شول. او په نهم باندِ عرفات ته اورسیدل او په لسم تاریخ بیامِنی ته واپس راغلل او په یولسم دولسم تاریخ هلته پاتے شو، او په دیارلسم تاریخ مکه مُکرَّمے ته لاړو، او په څوارلسم تاریخ مدینے ته روان شو، غرض دا چه په مکه کښې او دهغے په خواؤ شاکښې ټول لس ورځ قیام اوشو، او خاص په مکه کښې درے ورځے، ددے نه ثابته شوه چه کله دَڅلورو ورځونه کم مسافر چرته قیام کوی نو قصردے اداکوی، ځکه چه هرکله دَوتلو او داخلیدلو ورځ شمار نه شی نو دمکے داِقامت موده دغه درے ورځے جوړیږی، او دَاِمامِ شافعی رحمه الله او دَجمهورو دغه مذهب دے۔

باب قصر الصلاة بمنیٰ :

باب : په منیٰ کښې د صلاۃ قصر بیان :

(۱۵۹۰) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللّٰہِ عَنْ اَبِیْہِ عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ صَلّٰی صَلٰوةَ بِمِنًی وَّغَیْرِہٖ رَکْعَتَیْنِ وَاَبُوْبَکْرٍ وَّعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمْ رَکْعَتَیْنِ صَدْرًا مِّنْ خِلَافَتِهٖ ثُمَّ اَتَمَّهَا اَرْبَعًا :

ترجمه: سالِم بنِ عبدالله دخپل پلار نه روایت کوی، چه رسول الله ﷺ دَمسافرئ مونځ په مِنی وغیره کښې دوه رکعته لوستلو، او ابوبکر او عُمر، او عثمان رضی الله عنهم تولو دوه

رکعتونه اداء کول، اوعثمان رضی الله عنه دخپل خلافت په شروع کښ دغه دوه رکعته لوستل، بیائے پوره ځلور رکعته اداکول شروع کړو.

(۱۵۹۲)عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلَّى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ وَاَبُوْبَكْرٍ بَعْدَهٗ وَعُمَرُ بَعْدَ اَبِيْ بَكْرٍ وَّعُثْمَانُ صَدْرًا مِّنْ خِلَافَتِهٖ ثُمَّ اِنَّ عُثْمَانَ صَلّٰى بَعْدُ اَرْبَعًا فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اِذَا صَلّٰى مَعَ الْاِمَامِ صَلّٰى اَرْبَعًا اِذَا صَلَّاهَا وَحْدَهٗ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ.

ترجمه: نافِع دَعبدالله ابن عُمر رضی الله عنهما نه روایت کوی، چه هغوئ وئیلے دی رسول الله ﷺ په مِنی کښ به دوه رکعتونه لوستل، اوابوبکر رضی الله عنه د هغه نه پَس، اوعُمر رضی اللهعنه دَابوبکر رضی الله عنه نه پَس اوعثمان رضی الله عنه دخپل خلافت په اوّلنِیٔ دَوَر کښ، بیاعثمان رضی الله عنه ځلور رکعته لوستل شروع کړو، نوابن عُمر رضی الله عنه چه به کله دَاِمام سره لوستل نو ځلور به ئے لوستل اوکله چه به ئے یواځے مونځ لوستلو نودوه رکعتونه به ئے لوستل۔

(۱۵۹۳)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِنًى صَلٰوةَ الْمُسَافِرِ وَاَبُوْبَكْرٍ وَّعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ ثَمَانِيَ سِنِيْنَ اَوْقَالَ سِتَّ سِنِيْنَ قَالَ حَفْصٌ وَّكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يُصَلِّيْ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَاْتِيْ فِرَاشَهٗ فَقُلْتُ اَيْ عَمِّ لَوْصَلَّيْتَ بَعْدَهَا رَكْعَتَيْنِ قَالَ لَوْفَعَلْتُ لَاَتْمَمْتُ الصَّلٰوةَ.

ترجمه: عبدالله بنِ عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په منی کښ دمسافرمونځ لره اولوستو، اوابوبکر اوعمر اوعثمان رضی الله عنهم هُم دَ اته ؤ کالو پورے یائے اووے چه دشپږو کالو پورے، حفص وئیلے دی.چه ابن عمر رضی الله عنه په منی کښ به دوه رکعتونه لوستل اوبیابه دخپل آرام ځائے له راتلو،نوما اووے چه اے زماتره! کاش چه تادفرضونه پس دوره رکعته نور لوستلے (یعنی دسنتو) هغوئ اوفرمایل که چرے مالرہ داسے کول وے نوما به خپل فرض پوره کول.

(۱۵۹۵) عن شعبة بهذا الاسناد ولم يقولا في الحديث بمنى ولكن قالا صلى في السفر :
په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے لیکن په دے کښ د منیٰ څه تذکره نشته دے ۔

(۱۵۹۶) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ يَزِيْدَ يَقُوْلُ صَلّٰى بنا عُثْمَانُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِمِنًى اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فَقِيْلَ ذٰلِكَ لِعَبْدِاللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ وَصَلَّيْتُ مَعَ اَبِيْ بَكْرِ نِ الصِّدِّيْقِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ وَصَلَّيْتُ مَعَ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ فَلَيْتَ حَظِّيْ مِنْ اَرْبَعِ رَكَعَاتٍ رَكْعَتَانِ مُتَقَبَّلَتَانِ ۔[بخاری : ۱۰۸۴، ابوداود : ۱۹۶۰، نسائی : ۱۴۴۷، ۱۴۴۸]

ترجمه : عبدالرحمن وئیلے دی چه زمونږ سره عثمان رضی الله عنه په منی کښ څلور رکعته مونځ اولوستو، اودهغے ذِکر چاعبدالله څوی دمسعود رضی الله عنه ته لوکړو نو هغوئ اووے "اِنَّالِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ" بیائے اووے ماد رسول الله ﷺ سره په مِنی کښ دوه رکعته لوستلے دی اوداَبوبکر رضی الله عنه سره مے دوه رکعته په مِنی کښ لوستلے دی او لوستلے مے دی دعمرابن خطاب رضی الله عنه سره په مِنی کښ دوه رکعته، نوزه دا آرزو کوم چه دڅلورو نه ئے دغه دوه رکعته مقبول لوستلے نوغوره به وه۔

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله وئیلے دی چه عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه لره دا مخالفت دحضرتِ عثمان رضی الله عنه بدمعلوم شولو، درسول الله ﷺ سره، ددے خبرے باوجود چه دابنِ مسعود رضی الله عنه په نزدیوره لوستل روا دی، مګرمخالِفت دَحضور ﷺ اودَابوبکر اوعمررضی الله عنهما هغه ته پسند یعنی غوره ښکاره نه شو۔

مترجم : ددے روایت نه معلومه شوه، چه صحابه کرامو دخلفائے راشِدِینوفعل لره سنت نه ګڼرلو ګنی دخلفاؤ په فعِل باندِ بَه نه معترض کیدل، حالانکه په کثرت دصحابه و نه داسے امور مذکور دی اودغه امَرصحیح دے، ځکه چه دافعالو مسنون کیدل دوسول الله

ﷺ. حاصه ده، اوهغه چه کوم په حدیث کښې مذکور دی "عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ وَسُنَّةِ الْخُلَفَآءِ الرَّاشِدِيْنَ" دلته دسنت خلفاء نه هغه سنت درسول الله ﷺ مراد دی. چه څنګه خلفائے راشدین دهغے پابند وو اوپابند به وی، دغه شان تاسو هم پابند اوسیږئ. نه داچه دهغوئ فعل دِپه مونږ بانډِ سنت راشئ، اودَصحابه وُ اِنکار په داسے امورو بانډِ کوم چه دخلفائے راشِدِینو نه شوی دی، څه معنی نه لرَله.

(۱۵۹۷) عن عیسیٰ عن الاعمش بهذا الاسناد نحوه : [راجع : ۱۵۹۶]

دَاعمش نه دغه روایت مروی دے۔

(۱۵۹۸) عَنْ حَارِثَةَ ابْنِ وَهْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِنًى اٰمَنَ كَانَ النَّاسُ وَاَكْثَرَهُ رَكْعَتَيْنِ. [بخاری : ۱۰۸۳، ۱۶۵۶، ابوداود : ۱۹۶۵، ۸۸۲، نسائی : ۱۴۴۴، ۱۴۴۵]

ترجمه : حارثه وهب وئیلے دی چه لوستلے دی مَادرسول الله ﷺ سره په منیٰ کښې دوه رکعتونه حالانکه خلق په آرام سره وو، اوزیات وو(یعنی څه یره نه وه)

(۱۵۹۹) عَنْ حَارِثَةَ ابْنِ وَهْبٍ الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِنًى وَالنَّاسُ اَكْثَرُ مَا كَانُوْا فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ فِيْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، قَالَ مُسْلِمٌ حَارِثَةُ ابْنُ وَهْبٍ الْخُزَاعِيُّ هُوَ اَخُوْ عُبَيْدِاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لِاُمِّهٖ. [راجع : ۱۵۹۸]

ترجمه : حَارثه بِنِ وهب خزَاعی وئیلے دی چه مایه رسول الله ﷺ پسے په منی کښې دوه رکعتونه اولوستل اودهغه سره خلق ډیروو، بیا هغه ﷺ په حجة الوداع کښې هم دوه رکعتونه اولوستل ، مسلم وئیلے دی حارث بن وهب خزاعی دعبیدالله بن عُمَربنِ خطاب رور دے، اودَعبیدالله اوحارثه (دَدوارو) یوه مور ده۔

بَابُ الصَّلٰوةِ فِى الرِّحَالِ فِى الْمَطَرِ۔

باب:. په باران کښې په کورونو کښې دمونځ لوستلونیان۔

(۱۶۰۰)عَنْ نَافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُمَا اَذَّنَ بِالصَّلٰوۃِ فِیْ لَیْلَۃٍ ذَاتِ بَرْدٍ وَرِیْحٍ فَقَالَ اَلَاصَلُّوْا فِی الرِّحَالِ ثُمَّ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَاْمُرُ الْمُؤَذِّنَ اِذَا کَانَتْ لَیْلَۃٌ بَارِدَۃٌ ذَاتُ مَطَرٍ یَقُوْلُ اَلَاصَلُّوْا فِی الرِّحَالِ. [بخاری : ۶۶۶، ابوداود : ۱۰۶۳، نسائی : ۶۵۳]

ترجمہ: نافع وئیلی دی چہ ابن عُمَر رضی اللہ عنہ یوہ شپہ دمانځہ آذان اوکړو، چہ هغہ شپہ دیخنئ اودَتیری شپہ وَہ، نواوئے ویل چہ پہ خپلو خپلو کورونو کښں مونځ اداکړئ. بیائے اووے چہ رسول اللہ ﷺ بہ مؤذن تہ حکم ورکولو چہ کلہ شپہ دیخنئ اوباران وی، نودَاذان نہ پس پہ چغہ سرہ وایہ، چہ پہ کورونو کښں مونځ اداکړئ۔

فائدہ : ددے روایات نہ معلومہ شوہ چہ دعذر پہ سبب سرہ جماعت پریخودل روا دی، اوکلہ چہ عذر نہ وی نوترکِ جماعت روا نہ دے۔

(۱۶۰۱)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّہٗ نَادٰی بِالصَّلٰوۃِ فِیْ لَیْلَۃٍ ذَاتِ بَرْدٍ وَرِیْحٍ وَمَطَرٍ فَقَالَ فِیْ اٰخِرِ نِدَائِہٖ اَلَاصَلُّوْا فِیْ رِحَالِکُمْ اَلَاصَلُّوْا فِی الرِّحَالِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَاْمُرُ الْمُؤَذِّنَ اِذَا کَانَتْ لَیْلَۃٌ بَارِدَۃٌ اَوْذَاتُ مَطَرٍ فِی السَّفَرِ اَنْ یَقُوْلَ اَلَاصَلُّوْا فِیْ رِحَالِکُمْ.

ترجمہ: عبداللہ رضی اللہ عنہ دمانځہ اذان ورکړو پہ داسے شپہ کښں چہ پہ هغے کښں یخنی، یخہ هوا، اوباران وو، بیادَ اذان نہ پہ آخرکښں ئے اوویل چہ پہ خپلو کورونو کښں مونځ لرہ اداکړئ، پہ خپلو کورونو کښں مونځ اداکړئ، بَیائے اووے چہ رسول اللہ ﷺ بہ همیشہ مُؤذن نہ حُکم ورکولو چہ کلہ دَیخنئ اودباران شپہ وی، پہ سفرکښں نو خلقوتہ آواز کوہ، چہ پہ خپلو خیموکښں مونځ اداکوئ۔

(۱۶۰۳)عَنْ جَابِرٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فِیْ سَفَرٍ فَمُطِرْنَا فَقَالَ لِیُصَلِّ مَنْ شَآءَ مِنْکُمْ فِیْ رَحْلِہٖ. [ابوداود : ۱۰۶۵، ترمذی : ۴۰۹]

ترحمہ: جابر رضی اللہ عنہ وئیلی دی چہ مونږ درسول اللہ ﷺ سرہ پہ سفرکښں وو، اوباران شروع شو، نو هغہ ﷺ لوفرمایل چہ دچازړۂ چہ غواړی هغہ دے پہ خپلہ بسترہ بانډِ

مونځ اداکړی۔

(۱۶۰۴)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّهُ قَالَ لِمُؤَذِّنِهٖ فِیْ یَوْمٍ مَّطِیْرٍ اِذَاقُلْتَ اَشْهَدُاَنْ لَّااِلٰهَ اِلَّا اللهُ اَشْهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ فَلَاتَقُلْ حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ قُلْ صَلُّوْافِیْ بُیُوْتِكُمْ قَالَ فَكَاَنَّ النَّاسَ اسْتَنْكَرُوْا ذٰلِكَ فَقَالَ اَتَعْجَبُوْنَ مِنْ ذَاقَدْفَعَلَ ذَامَنْ هُوَخَیْرٌمِّنِّیْ اِنَّ الْجُمُعَةَ عَزْمَةٌ وَاِنِّیْ كَرِهْتُ اَنْ اُخْرِجَكُمْ فَتَمْشُوْا فِی الطِّیْنِ وَالدَّحْضِ. بخاری : ۶۱۶، ابوداود : ۱۰۶۶، ابن ماجه : ۹۳۹]

ترجمه : عبدالله ابن عباس رضی الله عنه خپل مؤذن ته اووے په کومه ورځ چه بلاران وو، چه کلمه ته شهادتین لولے، نو "حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ" مۀ وایه بلکه وایه په خپلو کورونو کښی مونځ لولئ، نو خلقو ته داخبره نوے معلومه شوه هغوئ اووے چه ته په دے خبره حیران شوے، داخو هغه چاکړے دی چه زمانه غوره وو، (یعنی رسول الله ﷺ) جمع اگرچه واجب دَه، مگرداماته ښه نه معلومیږی چه تاسو له ډِتکلیف درکړم، اوتاسوپه ختواوخوئیدو کښی راروان یئ۔

(۱۶۰۷)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ الْحَارِثِ قَالَ اَذَّنَ مُؤَذِّنُ ابْنُ عَبَّاسٍ یَّوْمَ جُمُعَةٍ فِیْ یَوْمٍ مَّطِیْرٍ فَذَكَرَنَحْوَحَدِیْثِ ابْنِ عُلَیَّةَ قَالَ وَكَرِهْتُ اَنْ تَمْشُوْفِی الدَّحْضِ وَالزَّلَلِ. [راجع : ۱۶۰۴]

ترجمه: عبدالله بن حارث وئیلے دی دجمعے په ورځ په کومه چه باران وو دَابنِ عباس رضی الله عنه مؤذن آذان ورکړو، بیائے دَابن عَلیه په شان حدیث ذِکرکړو، اوابن عباس رضی الله عنه وئیلے دی چه ماته غوره نه ښکاری چه تاسو په ختواوخوئینه زمکه باندِ راشئ۔

(۱۶۰۸)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ الْحَارِثِ اَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنهُ اَمَرَمُؤَذِّنَهٗ فِیْ حَدِیْثِ مَعْمَرٍ فِیْ یَوْمِ جُمُعَةٍ فِیْ یَوْمٍ مَّطِیْرٍ بِنَحْوِحَدِیْثِهِمْ وَذُكِرَفِیْ حَدِیْثِ مَعْمَرٍفَعَلَهٗ مَنْ هُوَخَیْرٌمِّنِّیْ یَعْنِی النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [راجع : ۱۶۰۴]

ترجمه : عبدالله بن حارث وئیلے دی چه ابن عباس رضی الله عنه خپل مؤذن ته حکم لوکړو لکه چه په حدیث معمر کښی راغلے دی دجمعے په ورځ دباران په ورځ دنورو راویانو دحدیث

په شان ، اومعمر په روایت کښې ذکر کړې دی چه ابن عباس رضی الله عنه اووے چه کړے دی داسے هغه چا چه زمانه غوره وو، یعنی نبی ﷺ ۔ مُسلم وئیلی دی اوبیان کړے دے مونږ ته داحدیث عبدبن حمید دهغه نه احمد بن اسحٰق دهغه نه وهیب دهغه نه ایُوب اودهغه نه عبدالله بن حارث وئیلی دی وهیب چه ماداحدیث نه دے اوریدلے، وئیلی دی چه حکم اوکړو ابن عباس رضی الله عنه خپل مؤذن ته دجمعې په ورځ چه باران وو، په شان دحدیث دنورو راؤیانو (یعنی چه دهغوئ روایتونه پورته تیرشو)

فائده : ددغه حدیثونو نه معلومه شوه چه جمعه په سبب دَباران دعذر معاف کیدے شِی، اودشافعیه ؤ اودَفقهاؤ دغه مذهب دے۔

(١٦٠٩) عن عبد الله بن الحارث قال وهيب يسمعه منه قال امر ابن عباس مؤذنه في يوم جمعة في يوم مطر بنحو حديثهم : [راجع : ١٦٠٣]

په دے سند سره هم دَ مذکوره حدیث په شان حدیث منقول دے ۔

باب جوازِصَلٰوةِ النَّافِلَةِ عَلَى الدَّآبَّةِ فِي السَّفَرِحَيْثُ تَوَجَّهَتْ۔

باب: په سفرکښې په سورلئ باندې دنفلولوستلوبیان۔

(١٦١٠) عَنِ ابْنِ عُمَرَاَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ سُبْحَتَهٗ حَيْثُ مَاتَوَجَّهَتْ بِهٖ نَاقَتُهٗ.

ترجمه : عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما وئیلی دی چه رسول الله ﷺ په اوښه باندې مونځ لوستلو هغې چه به هرخواته مخ کولو۔

فائده : ددے روایت اودَ روایاتِ باب نه ثابته شوه چه نوافِل په سورلئ باندِ خواه که اوښ وی خواه که اسْ، تټو، وی یاخرُ وی په سفرکښې په تولو باندِ روا دے، اوپه دے باندِ دتمامو مسلمانانو اِجماع دَه، اوصحیح داده چه خواه که سفراوږد وی یالنډ په تولو ځایونو کښې نفل په سورلئ باندے روا دے، دجمهورو اودَشافعیه ؤ دغه مذهب دے۔

اودَاِمام شافعی رحمه الله یوقول غریب داهُم دے، چه په کوم سفرکښې قصرروا دے، په هغے کښې په سورلۍ باندِ مونځ روا دے، ګنې نو نه دے۔
اودَابوسعید اصطخری وینادَه، چه په ښهرکښې هُم په سورلۍ باندِ نفل روا دی، اودغه دَانس بن مالِك رضی الله عنه اودَابو حنیفه رحمه الله دشاګرد ابویوسف رحمه الله نه مروی دے، غرض ددے ټولو اقوالو حَاصِل دادے چه فرض په سورلۍ باندِ روانه دے، دکومے پورے چه دسورلۍ نه کوز نه شی، اودقبلے په طرف ئے ادانه کړی، دایوه اِجماعی خبره ده مګردسختے یَرے په وخت که چرے دَقبلے په طرف مخ نه کړے شِی، اوقیام اورکوع اوسجود په داسے سورلۍ باندِ وی، چه په هغه باندِ اودریدے نه شِی، نوفریضه هُم روا ده، مثلا داسے سورلۍ وی چه په هغے باندِ کجَاوه وی، نو صحیح مذهب دے دشافعیه ؤ بیاکه چرے هغه سورلۍ روانه وی، نو صحیح روایت دشافعی رحمه الله دادے چه فرض په هغے باندِ روانه دی، اویوقول داهُم دے چه روا دی، لیکه چه په کشتۍ کښې مونځ روا دے، په اتفاق سره چه په هغے باندِ اتفاق کړے دے تمامو فقهاؤ، اونووی رحمه الله وئیلے دی چه که چرے دَ داسے سورو ملګرو سره وی چه که کوزیږی نود هغوئ دملګرتیانه پاتے کیږی، اوده ته ضرر رَسیږی، نوزمونږ اصحابووئیلے دی چه فرض دے په سورلۍ باندِ اوکړی حسبِ امکان یعنی چه په کوم شان ممکن وی، اوراګرځول دهغے لازِم دی، ځکه چه داعذرنادر دے۔
مترجم وائی چه ریل هم دکشتۍ په شان دے اوچونکه اوس زمونږ په زمانه کښې ډیررائج شوے دے، اوپه کوزیدلو اومونځ اداکولو کښې ډیرلوئے لوئے ضرر واقع کیږی پس که چرے په دغه باندِ مونځ اداکړی نویقین دے چه رواشِی، اوقبلے ته مخ کول هُم که چرے ممکن وی نودمانځه دَشروع کولو په وخت ؤقبلے ته مخ کوی، او اوس چونکه داعذر نادر نه دے پاتے، بلکه اکثرو مسافرانو ته ددے ضرورت راځی، لهذا دهغے راګرځول هُم ضروری نه دی، ځکهَ چه زمونږ په دین کښې حرج نِشته اوکوم ځائے چه اوبَه مُیسَرنه وی هلته دِ په

تیمم سره اداکوی ، هیڅ کله دے قضاء کوی نه۔

(۱۶۱۱)عَنِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّیْ عَلٰی رَاحِلَتِہٖ حَیْثُ تَوَجَّهَتْ بِہٖ.

ترجمه : دعبدالله ابن عُمر رضی الله عنهما نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به په خپله سورلئ باندِ مونځ کولو هغے چه کوم طرفته مخ کوؤ۔

(۱۶۱۲)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ وَهُوَمُقْبِلٌ مِّنْ مَّکَّةَ اِلَی الْمَدِیْنَةِ عَلٰی رَاحِلَتِہٖ حَیْثُ کَانَ وَجْهُهٗ قَالَ وَفِیْہِ نَزَلَتْ فَاَیْنَمَاتُوَلُّوْافَثَمَّ وَجْهُ اللّٰہِ. [ترمذی :۱۹۵۸]

ترجمه : عبدالله ابن عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول ا لله ﷺ به په سورلئ باندِ مونځ لوستلو، اوهغه به دمکے نه مدینے ته راتللو کوم طرفته چه به دهغه مخ وو، ابن عُمروئیلے دی چه په دغه موقعه کښ نازِل شو دا آیت چه الله تعالی فرمائی: چه تهٔ کوم طرفته مخ کوے هغه طرفته مخ دے دَالله۔

فائده : یعنی ددے آیت نه هم داسے دمانځه جائز کیدل ثابتیږی، اوددے ایت نه بعضے جَاهِلان جهیمیه استدلال کوی، چه دے امَرباندِ چه هرځائے الله تعالی په ذات سره موجود دے، حالانکه داد هغه سفاهت دے ځکه چه پوره آیت داسے دے "وَلِلّٰہِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَیْنَمَاتُوَلُّوْافَثَمَّ وَجْهُ اللّٰہِ" یعنی مشرق اومغرب خاص دَالله تعالی دے، کوم طرفته چه تهٔ مخ کوے هغه طرف ته دَالله تعالی مخ دے، پس په دے آیت کښ مشرق اومغرب دواړو طرفونه چه کوم ذکرشوے دی، هغه خاص په آسمان باندِ نه په زمکه باندِ ددے نه داګڼړل چه الله تعالی په زمکه باندِ په خپل ذات سره موجود دے، داسے خبره ده، لکه زمکے لره آسمان یاآسمان لره زمکه ګنړل۔

(۱۶۱۳) عن ابن ابی زائدة لم تلا ابن عمر : (فاینما تولوا فثم وجه الله : وقال فی هذا نزلت :[راجع :۱۶۱۲]

په دې سند سره هم مذكوره بالا حديث منقول دے۔

(١٦١٤)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ عَلٰى حِمَارٍ وَّهُوَ مُوَجِّهٌ اِلٰى خَيْبَرَ. [ابو داود : ١٢٢٦، نسائی : ٧٣٩]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه ما رسول الله ﷺ لره اولیدو چه هغه په خرِبانډِ دپاسه مونځ لوستلو او دهغه مخ خيبر طرفته وو۔

(١٦١٥)عَنْ سَعِيْدِ ابْنِ يَسَارٍ اَنَّهُ قَالَ كُنْتُ اَسِيْرُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا بِطَرِيْقِ مَكَّةَ قَالَ سَعِيْدٌ فَلَمَّا خَشِيْتُ الصُّبْحَ نَزَلْتُ فَاَوْتَرْتُ ثُمَّ اَدْرَكْتُهُ فَقَالَ لِيْ ابْنُ عُمَرَ اَيْنَ كُنْتَ فَقُلْتُ لَهُ خَشِيْتُ الْفَجْرَ فَنَزَلْتُ فَاَوْتَرْتُ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ اَلَيْسَ لَكَ فِيْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اُسْوَةٌ فَقُلْتُ بَلٰى وَاللهِ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُوْتِرُ عَلَى الْبَعِيْرِ. [بخاری : ٩٩٩، ترمذی : ٤٧٢، نسائی : ١٦٨٧، ابن ماجه : ١٢٠٠]

ترجمه : سعيد بن يسار وئيلے دی چه زهٔ دعبدالله بن عُمر رضی الله عنه سره دمکے په لاره بانډِ روان وُم، بيا چه کله دسحر کيدو خيال راغے نوزه کوز شوم وترمے اولوستل بيا چه دهغه سره ميلاو شوم نو ابن عُمر رضی الله عنه اووے چه تهٔ چرته تلے وے، ما اووے چه دسحر د خيال سره کوز شوم اووترمے اولوستل، ماته عبدالله رضی الله عنه اووے چه ستاد پلاره رسول الله ﷺ طريقه بنه نه وه، ما اووے، ولے نه په الله تعالی مے دے قسم وی، بيا هغوئ اووے چه رسول الله ﷺ به په اوښ بانډِ دپاسه وِترلوستلو۔

فائده : ددے روايت نه معلومه شوه چه لکه څنګه چه دنورو نفلونو حُکم دے، دغه شان دَوِترو هُم حُکم دے۔

(١٦١٦)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ حَيْثُمَا تَوَجَّهَتْ بِهٖ قَالَ عَبْدُ اللهِ ابْنُ دِيْنَارٍ كَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُ ذٰلِكَ. [نسائی : ٤٩١، ٧٤٢]

ترجمه : عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئيلے دی چه رسول الله ﷺ به په خپله سورلئ

باندِ مونځ لره لوستلو کوم خوا چه به د هغې مخ وو، عبدالله بنِ دینار اووے چه ابنِ عُمر رضی الله عنه به هُم دغه شان کولو۔

(۱۶۱۷) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُوْتِرُ عَلٰى رَاحِلَتِهٖ.

ترجمه: دعمر رضی الله عنه ځوئ عبدالله وئیلی دی چه رسول الله ﷺ به په خپله سورلئ باندِ وتر لوستلو۔

(۱۶۱۸) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قِبَلَ اَىِّ وَجْهٍ تَوَجَّهَ وَيُوْتِرُ عَلَيْهَا غَيْرَ اَنَّهُ لَا يُصَلِّيْ عَلَيْهَا الْمَكْتُوْبَةَ. [بخاری: ۱۰۹۸، ابوداود: ۱۲۲۴، نسائی: ۴۸۹، ۷۴۳]

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما وئیلی دی چه رسول الله ﷺ په سورلئ باندِ نفل لوستلو کوم طرفته چه به هغې مخ کولو، او په هغې باندِ به ئې وترو لره لوستلو مگر فرض به ئې په هغې باندِ نه لوستلو۔

(۱۶۱۹) عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَامِرِ ابْنِ رَبِيْعَةَ اَخْبَرَهٗ اَنَّ اَبَاهُ اَخْبَرَهٗ اَنَّهٗ رَاٰى رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّي السُّبْحَةَ بِاللَّيْلِ فِي السَّفَرِ عَلٰى ظَهْرِ رَاحِلَتِهٖ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ. [بخاری: ۱۰۹۳]

ترجمه: عبدالله ته د هغه پلار خبر ورکړے دے چه هغوئ لیدلے رسول الله ﷺ لره دشپے چه په خپله سورلئ باندِ ئې نفل لوستلو، کوم طرفته چه به د هغې مخ وو۔

(۱۶۲۰) عَنْ اَنَسِ ابْنِ سِيْرِيْنَ قَالَ تَلَقَّيْنَا اَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حِيْنَ قَدِمَ الشَّامَ فَتَلَقَّيْنَاهُ بِعَيْنِ التَّمْرِ فَرَاَيْتُهٗ يُصَلِّيْ عَلٰى حِمَارٍ وَوَجْهُهٗ ذَاكَ الْجَانِبَ وَاَوْمٰى هَمَّامٌ عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ قَالَ لَوْلَا اَنِّيْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهٗ لَمْ اَفْعَلْهُ. [بخاری: ۱۱۰۰]

ترجمه: دَسیرین ځوئ انس وئیلے دی چه مونږ دَمالك رضی الله عنه دځوی انس سره میلاو شو کله چه هغه دَشام نه راغے نو مونږ په عین التمر کښ ملاقات اوکړو، (عین

التمر دیو مقام نوم دے) او هغه مونږ اولیدو چه په خپل خرډپاسه ئے مونځ لوستلو. او مخ دهغه په دے طرف وو، او هغام دقبلے په کس طرف اِشاره اوکړه نو ما هغه ته اووے ته دقبلے نه سیوا بل طرفته مونځ کوے، هغوئ اووے، چه ماکچرے رسول الله ﷺ په داسے کولو لیدلے نه وے، نو مابه هیڅ کله داسے نه ووکړی۔

بَابُ جَوَازِ الْجَمْعِ بَيْنَ الصَّلوتَيْنِ فِی السَّفَرِ۔

باب: په سفر کښې دمونځونو جمع کولو بیان۔

(۱۶۲۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَجِلَ بِهِ السَّيْرُ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ. نسائی : ۵۹۷]

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ لره به کله چه په تندئ سره تلل وو نو دمابنام اَودماسخوتن (مونځ) به ئے یو ځائے لوستلو۔

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه دَامام شافعی رحمه الله اواکثرو قول دے چه په سفر کښې دَماسپخین اومازیگر جمع کول روا دی، که غواړی دَمازیگر په وخت دے جمع کړی اوکه غواړی دماسپخین په وخت، اودغه شان دَمابنام اوماسختن یو ځائے جمع کول روا دی، اوپه ورو کی سفر کښې دَشافعی رحمه الله دوه قولونه دی او څوك چه لاپه قیام گاه کښې دے هغه لره غوره ده چه جمع تقدیم اوکړی، یعنی ماسپخین اومازیگر لره دَماسپخین په وخت اداکړی اَوروان شی۔

او څوك چه په لاره کښې وی، اودیو مانځه وخت راشی نو دَدویم مانځه دَوخته پورے دے لاړشی، اودَدغه دویم مانځه په وخت دے دواړه مونځونه یو ځائے اوکړی مثلاً مابنام به دَماسختن سره اداکړی، اوداجمع تاخیر دَه، اوپه باران کښې جمع تقدیم روا ده، په خلاف دجمع تاخیر اودغه مذهب دے دَجمهورو په ماسپخین اومازیگر اومابنام اوماسختن کښې اودَامام مالك رحمه الله په نزد باران په سبب سره په مابنام اوماسختن کښې جمع روا ده،

اودَنـاجـوړه دپاره دَإمـامِ احـمـد رحـمـه الله پـه نزاودَشافعيه ؤ ديوتولي په نزدرسته ده اودغه مذهب قوي دے۔

اودحـنـفـيـه ؤ پـه نـزدعـرفـات نـه سيـوا بـل ځائـے چرته جمع درسته نه ده، اودهغوئ مـذهـب دَاحـاديث صـحـيـحه ؤ نه خلاف دے، اودَصحيحينواوابوداؤد وغيره روايتونه په دے بـانـدِ حـجت دی، اوكومه خبره چه دَحديثونه خلاف وی، هغه دعمل قابله اولائقه دَالتفات نه ده۔

(١٦٢٢)عَنْ نَـافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا كَانَ إِذَاجَدَّبِهِ السَّيْرُجَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءَ بَعْدَاَنْ يُغِيْـبَ الشَّـفَـقُ وَيَـقُوْلُ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَاجَدَّبِهِ السَّيْرُجَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ.

ترجمه : نـافـع وئـيلے دی چه عبدالله ابن عُمر رضی الله عنهما ته چه به كله په تندئ (يعنی جلتئ) سره تلل وو نو هغه به دماښام اودماسختن مونځ په يو ځائے لوستلو ورستو دَډوبيدو دَشـفـق نـه، او ويل به ئے چه رسول الله ﷺ چه به كله په تندئ سره تلل غوښتل نودماښام اوماسختن مونځ به ئے يو ځائے اداكولو۔

(١٦٢٣)عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِيْهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ إِذَاجَدَّ بِهِ السَّيْرُ. [بخاری : ١١٠٦ ،نسائی : ٥٩٩]

ترجمه : سالِم دخپل پلار نه روايت كوی، چه هغوئ ليدلے رسول الله ﷺ ته چه به كله په تادئ سره تلل وو نو هغه به دمَاښام اودماسختن مونځ يو ځائے لوستلو۔

(١٦٢٤)عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللهِ اَنَّ اَبَاهُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ إِذَااَعْجَلَهُ السَّيْرُفِي السَّفَرِيُؤَخِّرُصَلٰوةَ الْمَغْرِبِ حَتّٰى يَجْمَعَ بَيْنَهَاوَبَيْنَ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ. [بخاری : ١٠٩١]

ترجمه : سالم دخپل پلار نه اُوريدلے دی چه هغوئ رسول الله ﷺ لره ليدلے وو، چه كله به

هغه ﷺ ته په تادئ سره تلل وو په سفرکښې نو هغه (ﷺ) به مابنام ناوخته کړو، اوډ ماسختن سره به ئې اولوستو۔

فائده: داجمع تاخیرشولو۔

(۱۶۱۵) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ اَنْ تَزِيْغَ الشَّمْسُ اَخَّرَ الظُّهْرَ اِلٰى وَقْتِ الْعَصْرِ ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا فَاِنْ زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ اَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ. [بخاری: ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ابوداود: ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، نسائی: ۵۸۵، ۵۹۳]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه دَرسول الله ﷺ عادت مبارك داوو، چه کله به دنمر دَزوال نه مخکښې په سفرباندِ وتلو، نوماسپخین به ئې ناوخته کړو دمازیګر دوخته پورے بیا به کوز شو دواړه به ئې یو ځائے اولوستل، اوکه چرے دسفرنه مخکښې به نمرزوال اوموندو نوبیابه ئې دماسپخین (مونځ) اداکړو، نوسوریدوبه۔

(۱۶۲۲) عَنْ اَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا اَرَادَ اَنْ يَّجْمَعَ بَيْنَ الصَّلٰوتَيْنِ فِي السَّفَرِ اَخَّرَ الظُّهْرَ حَتّٰى يَدْخُلَ اَوَّلُ وَقْتِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَجْمَعُ بَيْنَهُمَا. [راجع: ۱۶۲۵]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه دنبی کریم ﷺ عادت مبارك داوو چه کله بَه ئې په سفر کښې دَمونځونوجمع کولو اِراده کوَله نو په ماسپخین کښې به دومره حِصارشو چه دَمازیګر وخت به راغے، نوبیابه ئې دواړه یو ځائے اداکړل۔

(۱۶۲۷) عَنْ اَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا عَجِلَ عَلَيْهِ السَّفَرُ يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ اِلٰى اَوَّلِ وَقْتِ الْعَصْرِ فَيَجْمَعُ بَيْنَهُمَا وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ حَتّٰى يَجْمَعَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْعِشَآءِ حِيْنَ يَغِيْبُ الشَّفَقُ. [راجع: ۱۶۲۵]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ ته چه به کله په سفرکښې تادی کول وو نو په ماسپخین کښې به دومره حِصار شو چه دَمازیګر اوَل وخت به راغے نوبیائے

دواړه یو ځائے اولوستل، اوماښام به ئے دومره ناوخته کړو، چه کله به شفق غائب شولونو هغې لره به ئے د ماسختن سره یو ځائے اولوستلو۔

فائده : شفق هغه سُرخی ده چه هغه دنمر دپریوتو نه پس په آسمان باند ظاهریږی، دهغې دغائب کیدو سره دماسختن وخت راځی او د ماښام وخت ختمیږی۔

باب الجمع بین الصلاتین فی الحضر :

باب : په اقامت کښې ددوو مونځونو جمع کول :

(۱٦۲۸)عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ قَالَ صَلَّے رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيْعًا وَّالْمَغْرِبَ وَالْعِشَآءَ جَمِيْعًا فِیْ غَيْرِ خَوْفٍ وَّلَاسَفَرٍ. [ابوداود : ۱۲۱۰، نسائی : ۱٦۰۰]

ترجمه : ابنِ عباس رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ ماسپخین لومازیګر یو ځائے اولوستو اوماښام اوماسختن ئے یو ځائے اولوستو بغیرد خه یرے اوبغیر دَسفرنه۔

فائده : ددے مفصل بیان به دَباب په آخِرکښې راشی انشاء الله تعالی۔

(۱٦۲۹)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيْعًا بِالْمَدِيْنَةِ فِیْ غَيْرِ خَوْفٍ وَّلَاسَفَرٍ قَالَ اَبُوالزُّبَيْرِ فَسَأَلْتُ سَعِيْدًا لِمَ فَعَلَ ذٰلِکَ فَقَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ كَمَاسَأَلْتَنِیْ فَقَالَ اَرَادَ اَنْ لَّايُحْرِجَ اَحَدًا مِّنْ اُمَّتِهٖ. [راجع : ۱٦۲۸]

ترجمه : عبدالله ابن عَباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دماسپخین اوماز یګرمونځ په مدینه منوره کښې بغیرد خه یرے اوسفرنه یو ځلئے اولوستو، ابوالزُّبیروائی چه مَادَسعید نه تپوس اوکړو، چه هغه ﷺ داسے ولے اوکړل؟ هغوئ اووے مادعبدالله ابن عَباس رضی الله عنه نه ددے تپوس کړے وو لکه چه تازمانه تپوس اوکړو. هغوئ اووے چه حضرت ﷺ داغوښتل چه دَهغه په امت کښې چاته تکلیف نه شی۔

(۱٦۳۰)عَنْ سَعِيْدِابْنِ جُبَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ الصَّلٰوةِ فِیْ سَفْرَةٍ سَافَرَهَافِیْ غَزْوَةِ تَبُوْكَ فَكَانَ فَجَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ

وَالْعِشَاءِ قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ مَاحَمَلَهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَالَ اَرَادَ اَنْ لَّايُحْرِجَ اُمَّتَهُ.[راجع: ۱۶۲۸]

ترجمه: دَجبیر فرزند سعید وائی چه ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ مونځونو لره په یو سفر کښې جمع کړل، چه په هغے کښې هغه ﷺ دتبوك غزاله تلے وو، غرض یو ځائے ئے اولوستل ماسپخین اومازیګر لره، اوماښام اوماسختن لره سعید وائی، چه مَادَابن عباس رضی الله عنه نه تپوس اوکړو، چه تاداسے ولے اوکړل؟ هغوئ اووے ددے دَپاره چه دهغه ﷺ امت ته تکلیف نه وی۔

(۱۶۳۱)عَنْ مُعَاذٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْنَامَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ غَزْوَةِ تَبُوْكَ فَكَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيْعًا وَّالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيْعًا. [ابوداود: ۱۲۰۶، ۱۲۰۸، نسائی: ۵۸۶، ابن ماجه: ۱۰۷۰]

ترجمه: معاذ رضی الله عنه وئیلے دی چه مونږ دَرسول الله ﷺ سره دتبوك غزاله لاړو، نو هغه ﷺ ماسپخین اومازیګر میلاؤ کړو، اوماښام اوماسختن ئے میلاؤ کړو۔

(۱۶۳۲)عَنْ مُعَاذِ ابْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ جَمَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ غَزْوَةِ تَبُوْكَ بَيْنَ الظُّهْرِوَالْعَصْرِ وَبَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ قَالَ فَقُلْتُ مَاحَمَلَهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَالَ فَقَالَ اَرَادَ اَنْ لَّايُحْرِجَ اُمَّتَهُ. [راجع: ۱۶۳۱]

ترجمه: معاذ بن جبل رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په غزوهٔ تبوك کښې ماسپخین اومازیګرلره اوماښام اوماسختن لره جمع کړل،ماووے ،(داقول دے دَعامربن واثله) هغه ﷺ داسے ولے اوکړل؟ معاذ رضی الله عنه اووے چه دهغه اراده وه چه امت ته مے تکلیف نه شی۔

(۱۶۳۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ جَمَعَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَيْنَ الظُّهْرِوَالْعَصْرِوَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِالْمَدِيْنَةِ فِيْ غَيْرِخَوْفٍ وَّلَامَطَرٍ وَفِيْ حَدِيْثِ وَكِيْعٍ قَالَ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا لِمَ فَعَلَ ذٰلِكَ قَالَ كَيْ لَايُحْرِجَ اُمَّتَهُ وَفِيْ حَدِيْثِ اَبِيْ مُعَاوِيَةَ قِيْلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا مَآاَرَادَ اِلٰى

ذٰلِکَ قَالَ اَرَادَ اَنْ لَّاُحْرِجَ اُمَّتَهٗ. [ابوداود : ۱۲۱۱، ترمذی : ۱۸۷، نسائی : ۲۰۱]

ترجمه : ابـن عبـاس رضـی الله عـنـه وئیـلـے دی چه رسول الله ﷺ ماسپخین اومازیګرلړه اومـانبـام اومـاسختن لړه په مدینه کښې بغیرد څه یرے اوباران نه جمع کړل، د وکیع په روایت کښې دی چه مـا ابـنِ عبّاس رضـی الله عـنه ته اووے چه هغه ﷺ داسے ولے اوکړل؟ هغوئ اووے ددے دپاره چـه د هغه په امت بانـدِ ګرانه نه وی، اودابی مُعَاوِيه رضی الله عنه په روايت کښې دی چه ابن عبّاس رضی الله عنه ته چااووے په کومه اِرَاده سره هغه ﷺ داسے اوکړل؟ هغوئ اووے غوښتل ئے چه د هغه ﷺ امت ته تکلیف نه وی۔

(۱۶۳۴)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَمَانِيًا جَمِيْعًا وَّسَبْعًا جَمِيْعًا قَالَ قُلْتُ يَااَبَاالشَّعْثَاءِ اَظُنُّهٗ اَخَّرَ الظُّهْرَ وَعَجَّلَ الْعَصْرَ وَاَخَّرَ الْمَغْرِبَ وَعَجَّلَ الْعِشَآءَ قَالَ وَاَنَااَظُنُّ ذٰلِکَ.

[بخاری : ۵۴۳، ۵۶۲، ابوداود : ۱۲۱۴، نسائی : ۵۸۸، ۶۰۲]

ترجمه : ابـن عبـاس رضـی الله عنه وئیلے دی چه مادرسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو، اته رکعتـه ئے یو ځائے اوکړل، (يعنی ماسپخين اومازيګرئے يو ځائے کړل) او اووه رکعته ئے جمع کړل (يـعـنـی دمـانبـام اودماسختن يو ځائے) مااووے اے ابُوالشعثاء زه ګمان کوم چه هغه په مـاسـپـخـيـن کښـے تـاخيـراوکړو اومـازيګرئے په اوّل وخت بانـدِ اولوستو، اوپه مانبام کښې ئے تـاخيـراوکړو اوماسختن ئے په اوّل وخت بانـدِ اولوستو، هغوئ اووے، چه زه هُم دغسے ګمان کوم۔

(۱۶۳۵)عَنِ ابْنِ عَـ ـسٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَـلَّى اللّٰهُ عَلَيْـهِ وَاٰلِـهٖ وَسَـلَّمَ صَـلّٰى بِالْمَدِيْنَةِ سَبْعًا وَّثَمَانِيًا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ الْعِشَآءَ.

ترجمه : ابـ ـن عباس رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ مونځ اداکړو په مدینه کښې اووه رکـعـتـه ځائے او اته رکـعـتـه يـو ځائے مـاسـپـخـين اومازيګرئے ميلاؤ کړل، اومانبام اوماسختن ئے ميلاؤ کړل۔

(۱٦۳٦)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيْقٍ قَالَ خَطَبَنَاابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَوْمًا بَعْدَالْعَصْرِ حَتّٰى غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَبَدَتِ النُّجُوْمُ وَجَعَلَ النَّاسُ يَقُوْلُوْنَ الصَّلٰوةَ الصَّلٰوةَ الصَّلٰوةَ قَالَ فَجَآءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِيْ تَمِيْمٍ اَلَايَفْتَرُوْا وَلَايَنْثَنِيْ الصَّلٰوةَ الصَّلٰوةَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ اَتُعَلِّمُنِيْ بِالسُّنَّةِ لَااُمَّ لَکَ ثُمَّ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِوَالْعَصْرِوَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَآءِ قَالَ عَبْدُاللهِ ابْنُ شَقِيْقٍ فَحَاکَ فِيْ صَدْرِيْ مِنْ ذٰلِکَ شَيْءٌ فَاَتَيْتُ اَبَاهُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَسَاَلْتُهُ فَصَدَّقَ مَقَالَتَهُ.

ترجمه : دشقیق ځوئ عبدالله وئیلے دی چه په مونږ کښې یوه ورځ ابن عباس رضی الله عنه وعظ کولو دمازیګر نه پس کله چه نمر پریوتو اوستوری ښکاره شو اوخلقوَیناشروع کړله مونځ ، مونځ، بیایوسړے راغے دَقبیلـه بنـی تمـیم چـه هغـه سلره نـه اخسـتـه اونـه قـلاریدوخوبرابرئے ویل چه مونځ، مونځ بیاابن عباس رضی الله عنه اووے تۀ ماته سنت ښائے ستامور مړه شه، بیائے اووے مارسول الله ﷺ لره لیدلے دے چههغه جمع کړے. وو ماسپخین اومازیګر لره اومابنام اوماسختن لره عبدالله ابن شقیق وئیلے دی چه زماپه زړۀ کښې خلش راغے نوزه ابو هُریره رضی الله عنه له لاړم اودهغه نه مِ تپوس اوکړو نوهغوئ اووے دَابنِ عباس رضی الله عنه قول رښتیادے۔

(۱٦۳٧)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيْقٍ نِ الْعُقَيْلِيِّ قَالَ رَجُلٌ لِاِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا الصَّلٰوةُ فَسَکَتَ ثُمَّ قَالَ الصَّلٰوةُ فَسَکَتَ ثُمَّ قَالَ الصَّلٰوةُ فَسَکَتَ ثُمَّ قَالَ لَااُمَّ لَکَ اَتُعَلِّمُنَا بِالصَّلٰوةِ کُنَّانَجْمَعُ بَيْنَ الصَّلٰوتَيْنِ عَلٰى عَهْدِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ.

ترجمه : عبدالله بن شقیق عقیلی وئیلے دی چه یوسړے ابن عباس رضی الله عنهما ته اووے چه مُونځ اوکړه هغه غلے پاتے شو، بیائے اووے چه مونځ بیاهغه چپ پاتے شو، بیاهغه اووے چه مونځ، بیاهغه چُپ پاتے شوبیاهغه ته اِبنِ عباس رضی الله عنه اووے چه ستامور مړه شه تـه مـونږ تـه مونځ ښائے، مونږ به دَرسول الله ﷺ په زمانه کښې دوومونځونو لره جمع کولو۔

فائده : (۱) دجمع صلوتین تحقیق:۔

نووی رحمه الله وئیلی دی داتول رِوایات صحیح دی اوپه مُسلم کښې راغلی دی اودعلماؤ په دے کښې څوتاویلونه اوڅومذهبونه دی، اوترمذی دخپل کتاب په آخرکښې وئیلی دی چه زماپه دے کتاب کښې یوحدیث داسے نه دے. چه هغې لره تمام امت پریخودے وی. مګردابن عباس رضی الله عنه حدیث په مدینه کښې دَ دوو مونځونو نودجمع کولو بغیر دیرے اوباران نه۔

اودحدیث دقتل دشرابو څکلو چه په څلورم ځل شراب اوڅکی اودترمذی داقول کوم چه دشراب خمرپه باب کښې دے ډیرتهیك دے چه دَاجماع په مخ هغه منسوخ شوے دے پاتے شودَابن عبّاس رضی الله عنه داحدیث ددے دعمل په پریخودلوباندِ اِجماع نه ده شوے۔

مترجم وائی چه په حقیقت کښې هرکله دابن عباس رضی الله عنه نه دامروی شولودعبدالله اِبن شقیق په روایت سره چه مونږ به درسول الله ﷺ په زمانه کښې دوه مونځونه لره جمع کول، نواوس داځنګه وئیلے کیدے شِی، چه ددے عمل په پریخودَلوباندِ اجماع دَه، اوکوم څیز چه دهغه په بابرکته زمانه کښې دَصحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین معمول ګرځیدلے وو هغې لره تولے زمانے په جمع څنګه پریخودلے شی۔

ورمبے تاویل:۔ بلکه چاداتاویل کرے دے چه هغه دباران په وجه سره جمع کړی وواوداتاویل دلویو متقدّمینونه مروی شوے دے مګرهغه ضعیف دے ځکه چه په پورته روایتونوکښې بغیردَیرے اوباران ذکرراغلے دے۔

دویم تاویل :۔ اوچاداتاویل کرے دے چه دا واقعه په بدلی کښې شوے ده، چه هغه ﷺ دماسپخین مونځ اداکړو، بیابدلی ښکاره شوله، نومعلومَه شوه چه دمازیګروخت راغلے دے نومازیګرهم اداکړو، اوداهم باطِل دے اګرچه اِحتمال کیدیځ شی، چه داامرپه

ماسپخین اومازیگر کښې دے، مګرپه ماښام اوماسختن کښې نه شي کیدے۔

(۲) :۔ ددے دبطلان بله هم یوه وَجه داده چه ان عباس رضی الله عنه چه کله دَوعظ په ورځ ناوخته کړو هغه وخت بدلي چرته وه، اوکه چرے بدلي وے نو نور خلق کوم چه دمانځه تقاضالرونکي وو، هغوئ ته وخت څنګه معلوم شولو، دويم دا چه په دے کښې صفاذِکردے چه ستوری را اوختو۔

دریم تاویل :۔ اوچا داتاویل کړے دے چه مانځه لره داسے په آخروخت ئے اولوستو چه کله دهغے نه فارغ شو نودَدویم مونځ وخت راغے، اودا دواړه مونځونه په ظاهرکښې جمع معلوم شول، اوپه حقیقت کښې دواړه په یَوُوخت کښې نه وو۔

(۳) :۔ لکه څنګه چه زمونږ بعضے رونړه چه دمذاقِ حدیث نه واقف نه دی داسے شان تاویل کوی، اوداتاویل هُم ضعیف بلکه باطِل دے ځکه چه دادظاهِرمخالِف دے، اوداسے مخالِفت لری چه هیڅ کله ددے تاویل تهیك کیدل په خیال کښې نه راځی ځکه چه صفافعل دَابن عباس رضی الله عنه دَوعظ ورځ اودَلیل نیول دهغه حدیث نه دخپل فعل په صواب کیدو باندِ، اوربنتیا ویل دابو هریره رضی الله عنه هغه ته ، اوانکار نه کول په دے باندِ دابو هریره رضی الله عنه ددغه تاویل چیرړے الوزول دی۔

څلورم تاویل:۔ اوچاداتاویل کړے دے چه دهغه دافعل دمرض یادبل څه عذر په سسب سره وو، کوم عذر اوضرورت چه دمرض مَانند وی اوداقول دَإمام احمد بن حَنبل رحمه الله دے اودقاضی حسین دشافعیَه ؤ نه اوغوره کړے دے وے لره خطابی رحمه الله اومتولی اوردیانی دَاصحاب شافعیه ؤ نه، اودغه قول غوره دے دظاهرحدیث په رویٔ سره اودابن عباس رضی الله عنه دتاخیرکولو په رویٔ سَره، اودَابو هریره رضی الله عنه دَموافقت په لحاظ سَره، اوددے وجے نه هم چه په مرض کښې یاپه بعضے ضرورتونو کښې چه په مِثل دمرض وی۔

(٤) :- یعنی چه په هغې کښې سړے مجبورشی-

پنځم تاویل:- په باران سره زیات مشقت کیږی اوداِمامانو یو جماعت په دے طرف تلے دے چه جمع کول په حضر کښې دځه حاجت په وجه سره روا دی، کله چه دهغې عادت نه کوی، اودغه قول دے دَابنِ سیرین رحمه الله اواشهب رحمه الله ، اوحکایت کړے دے ډیے لره خطابی رحمه الله دَقفال اوشاشِی کبیرنه چه دَاصحاب شافعیه ؤ نه دی، دَابی اسحق مزوری نه هغویٔ نقل کړے دے دَاصحابِ حدیث دَیو جماعت نه اوابن منذر دے لره غوره کړے دے اومؤید دی دَدے قول دابن عباس رضی الله عنه داویل ، چه آنحضرت ﷺ غوښتل چه دهغه امت ته دے تکلیف نه وی، غرض اِبنِ عباس رضی الله عنه ځه مرض وغیره لره دهغې جِلت نه دے گرځولے-

(٥) :- یعنی معلومَه شوه چه محض دَامَت دَآسانیٔ دَپاره دا امر اوشو، خواه مرض وی یانه وی یاځه بل ځه ضرورت وی یانه وی، اوکومه آسانی چه زمونږ نبی ﷺ زمونږ دپاره غوښتلے ده، هغه دَامَت خلق ځنګه رَدُکولے شِی، لکه چه ځنګه دا اسانی ددغه رِوایتونو نه ثابته شوه، دغه شان عادت هم دحضورنبی کریم ﷺ دنوروحدیثونو نه ثابت شوے دے چه پنځه ؤ مونځونو لره به ئے همیشه په خپل وخت باندِ اداکول، اودجمع کولوعادت ئے نه لرلو، پس دسنتو تابعدارو لره ددوارو خبرولحاظ ساتل ضروری دی-

باب جواز الانصراف من الصلوة عن اليمين والشمال :

مونځ ختمولو نه پس ښي او ګس طرف ته د اوړېدو بيان :

(۱۶۳۸)عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ لَايَجْعَلَنَّ اَحَدُكُمْ لِلشَّيْطٰنِ مِنْ نَفْسِهِ جُزْءً اِلَّا اَنْ يَرىٰ اَنَّ حَقًّا عَلَيْهِ اَنْ لَايَنْصَرِفَ اِلَّا عَنْ يَمِيْنِهِ اَكْثَرَمَارَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ شِمَالِهِ.[

بخاری : ۸۵۲، ابوداود : ۱۰۴۲، نسائی : ۱۳۵۹، ابن ماجه : ۹۳۰]

ترجمه : عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه ځوك دخپل ذات نه شیطان له ځه حصه ورنه

کړئ، دامه ګنړه چه دمانځه نه پس ښی طرفته ګرځیدل په مابانډِ واجب دی ماا کثرلیدلی دی چه رسول الله ﷺ به ګس طرفته هُم راګرځیدل کولو۔

فائده : کله چه دومره غونډِ تعیُّنُ دخپل طرفنه دَشیطان حِصّه شوه اوچه کوم جاهِل خلق دریمه ، لسمه یاشپږمه چله یادبسم الله تعین دخپل طرفنه قرار کوی، نو هغه خوپوره دشیطان په حصّه کښې راغلو نعوذ باالله منها۔

(۱۶۳۹) عن عیسی عن الاعمش بهذا الاسناد مثله : [راجع : ۱۶۳۸]

دَاعمش نه هم دغه شان روایت مروی دے۔

(۱۶۴۰)عَنِ السُّدِّیِّ قَالَ سَاَلْتُ اَنَسًا رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ کَیْفَ اَنْصَرِفُ اِذَاصَلَّیْتُ عَنْ یَمِیْنِیْ اَوْعَنْ یَسَارِیْ اَمَّااَنَافَاَکْثَرُمَارَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَنْصَرِفُ عَنْ یَّمِیْنِهٖ۔ [راجع : ۱۶۴۰]

ترجمه : سُدی وئیلی دی چه مَادَانس رضی الله عنه نه تپوس اوکړو چه زهٔ مونځ اوکړو نو کوم طرفته بَه راګرځم ښی طرفته یاګس طرفته؟ هغوئ اووے ماخواکثررسول الله ﷺ لره ښی طرفته راګرځیدلے لیدلے دے۔

(۱۶۴۱)عَنِ السُّدِّیِّ عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَنْصَرِفُ عَنْ یَّمِیْنِهٖ۔

ترجمه : سُدی دَانس رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه حضورنبی کریم ﷺ به ښی طرفته راګرځیدل کولو۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ یَمِیْنِ الْاِمَامِ۔

باب:۔ دامام نه ښی طرفته اُودریدل مستحب دی۔

(۱۶۴۲)عَنِ الْبَرَآءِ قَالَ کُنَّااِذَاصَلَّیْنَا خَلْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَحْبَبْنَا اَنْ نَّکُوْنَ عَنْ یَّمِیْنِهٖ یُقْبِلُ عَلَیْنَابِوَجْهِهٖ قَالَ فَسَمِعْتُهٗ یَقُوْلُ رَبِّ قِنِیْ عَذَابَکَ یَوْمَ تَبْعَثُ اَوْتَجْمَعُ عِبَادَکَ۔ [ابوداؤد : ۶۱۵، نسائی : ۸۲۱، ابن ماجه : ۱۰۰۲]

ترجمه : دبرَاء رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ وئیلی دی چه مونږ خلقو به غوره

گنړله چه دَرسول الله ﷺ نه بنى طرفته اودريږو ،(يعنى په مانځه كښ) چه حضرت ﷺ زمونږ طرفته مخ كړى اوكينى اومااوريدلے دى چه هغه به ويلودربٌ نه دَآخره پورے يعنى اے رَبّه بچ كړے مالره دَعذاب نه په هغه ورځ چه پورته كوے ياجمع كوے تهٔ خپلو بنديگانولره۔

فائده : ددے روايتونونه معلومه شوه چه كله حضرت بنى طرفته راگرځيدلے ناست دے كله گس طرفته اوكوم راوى چه څه ليدلے بيان كړے ئے دى دَاكثرو روايتونونه بنى طرفته راگرځيدل اوكيناستل غوره دى، مگردے لره واجب گنړل دغه دشيطان حِصه ده۔

(۱۶۴۳) عن مسعر بهذا الاسناد ولم يذكر يقبل علينا بوجهه : [راجع : ۱۶۴۲]

دَ مسعر نه هم دغه شان روايت مروى دے۔

بَابُ كَرَاهَةِ الشُّرُوْعِ فِىْ نَافِلَةٍ بَعْدَشُرُوْعِ الْمُؤَذِّنِ فِىْ إِقَامَةِ الصَّلٰوةِ سَوَآءٌ السُّنَّةُ الرَّاتِبَةُ كَسُنَّةِ الصُّبْحِ وَالظُّهْرِوَغَيْرِهِمَا وَسَوَآءٌ عَلِمَ اَنَّهُ يُدْرِكُ الرَّكْعَةَ مَعَ الْإِمَامِ اَمْ لَا۔

باب: دفرضوشروع كيدو نه پس دنفلومكروه كيدل په دے حكم كښ سنت مؤكده مثلا دسحراوماسپخين سنتونه اوسنت غيرمؤكده برابردى، دغه مقتدى لره دامام سره درکعت دميلاويدو علم كيدل يانه.

(۱۶۴۴) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَا اُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَلَاصَلٰوةَ اِلَّاالْمَكْتُوْبَةُ. [ابوداود : ۱۲۶۶، نسائى : ۸۶۴، ابن ماجه : ۱۱۵۱]

ترجمه : دابو هريره رضى الله عنه نه رويت دے چه نبى كريم ﷺ فرمائيلے دى چه كله دفرض مانځ تكبيراوشى نوبل مونځ لوستل نه دى پكار سيوا دفرضونه۔

(۱۶۴۵) عَنْ شَبَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنِىْ وَرْقَاءُ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ :

دَ ورقاء نه هم مذکوره بالا حدیث مروی دے۔

(۱۶۴۶) عَنْ اَبِی هُرَیْرَةَ عَنِ النَّبِی ﷺ اَنَّهُ قَالَ : اِذَا اُقِیْمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ اِلَّا الْمَکْتُوبَةِ :

ترجمه : ابو هریرهؓ فرمائی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چه کله اقامت دَ مانځه اوشی نو ما سیوا دَ فرض مونځ نه بل مونځ نشته دے۔

(۱۶۴۷) عن زکریا ابن اسحاق بهذا الاسناد مثله : [راجع : ۱۶۴۴]

دَ زکریا ابن اسحاق نه هم دغه حدیث مروی دے۔

(۱۶۴۸) عَنْ عَطَاءِ ابْنِ یَسَارٍ عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهٖ قَالَ حَمَّادٌ ثُمَّ لَقِیْتُ عَمْرًو فَحَدَّثَنِیْ بِهٖ وَلَمْ یَرْفَعْهُ.

ترجمه : عطابن یسار دَابو هریره رضی الله عنه نه او هغوئ دنبی کریم ﷺ نه ددے په مثل روایت کړے دے حماد وائی چه بیا زه دعمروسره میلاؤ شوم نو هغوئ دغه روایت اوکړومګر حضرت ﷺ ته یے اونه رَسوؤ۔ [راجع ۱۶۴۴]

(۱۶۴۹) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ مَالِکِ نِ ابْنِ بُحَیْنَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ مَرَّ بِرَجُلٍ یُصَلِّیْ وَقَدْ اُقِیْمَتْ صَلٰوةُ الصُّبْحِ فَکَلَّمَهٗ بِشَیْءٍ لَاَنَدْرِیْ مَاهُوَ فَلَمَّا انْصَرَفْنَا اَحَطْنَا بِهٖ نَقُوْلُ مَاذَاقَالَ لَکَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ لِیْ یُوْشِکُ اَنْ یُصَلِّیْ اَحَدُکُمُ الصُّبْحَ اَرْبَعًا قَالَ الْقَعْنَبِیُّ عَبْدُاللهِ ابْنُ مَالِکِ نِ ابْنُ بُحَیْنَةَ عَنْ اَبِیْهِ. قَالَ مُسْلِمٌ وَقَوْلُهٗ عَنْ اَبِیْهِ فِیْ هٰذَاالْحَدِیْثِ خَطَأٌ.

ترجمه : دمالك ځوئ عبدالله وئیلی دی چه رسول الله ﷺ دیوسړی په خواه تیرشو کله چه دسحردَمانځه تکبیرشوے وو اوُځه یے اووے چه مونږ ته معلومَه نه شوله، بیا چه کله مونږ دمانځه نه اوزګار شونو هغه مورا اونیوؤ، اوورته مو اووے چه څه اووے تاته رسول الله ﷺ ؟ هغه اووے چه حضرت ﷺ اوفرمایل چه اوس څوك پتاسو کښں څلور رکعته لولی دَسحر، قعنبی وائی چه عبدالله بنِ مالِك ابن بُحینه رضی الله عنه روایت کوی دَخپل پلارنه، مُسلم وائی، دهغه داوَیل چه هغه روایت کوی، دخپل پلار نه داخطاده۔

(۱۶۵۰)عَنِ ابنِ بُحَينَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنهُ قَالَ اُقِيمَتْ صَلوٰةُ الصُّبحِ فَرَاىٰ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ رَجُلاً يُصَلِّيْ وَالمُؤَذِّنُ يُقِيمُ فَقَالَ اَتُصَلِّيْ الصُّبحَ اَربَعًا. [راجع : ۱۶۴۹]

ترجمه : اِبنِ بُحَینه رضی الله عنه وئیلے دی چه دسحر دَمانځه تکبیراوشو. اورسول الله ﷺ یو سړے اولیدو چه مونځ ئے کولو. اومؤذن تکبیرلوستلو. نواوئے فرمایل چه ته دَسحر څلور رکعته اداکوے۔

(۱۶۵۱)عَنْ عَبدِاللّٰهِ ابْنِ سَرجِسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنهُ قَالَ دَخَلَ رَجُلٌ نِ الْمَسْجِدَورَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ صَلوٰةِ الْغَدَاةِ فَصَلّٰى رَكعَتَيْنِ فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ ثُمَّ دَخَلَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمَّا سَلَّمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ يَافُلَانُ بِاَيِّ صَلوٰتَيْنِ اعْتَدَدْتَ اَبِصَلوٰتِكَ وَحْدَكَ اَمْ بِصَلوٰتِكَ مَعَنَا. [ابوداود : ۱۲۶۵ ، نسائی : ۸۶۷، ابن ماجه: ۱۱۵۲]

ترجمه: دسرجس څوئ عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه یو سړے جماعت ته راغے او رسول الله ﷺ دسحرفرض لوستلونو هغه دوه رکعته سنت دجماعت یو ے ډډے ته اوکړل، بیادَرسول الله ﷺ سره دشریك شولو، کله چه هغه ﷺ سلام اوګرځوؤ نواوئے فرمایل اے فلانیه! تافرض مونځ کوم لره زیات کړو راغلے، هغه کوم چه دے یواځے اداکړو یاهغه، کوم چه زمونږ سره اداکړو۔

فائده : ددے تمامو روایتونونه معلومه شوه چه دفرضو کیدو په وخت دَسنتو لوستل مکروهه دی، نووی رحمه الله وئیلے دی چه په دے حدیث کښ دلیل دے چه ورستو دَاقامت نه به نفل یعنی سنت وغیره نه کوی اګرچه هغه ته یقین هُم وی، چه مِاته به دَامام سره مونځ میلاؤ شی، اوددے روایت نه دهغے قول رَدَراغے چه هغه وائی چه سنت لوستل روادی کله چه پوهه شی چه ورمیے رکعت به دَامام سره میلاؤشی یائے داخیال وی چه دویم رکعت به ضرور میلاؤشی۔

مترجم وائی دغه شان دَبعضے کسانو قول دے، چه هغوئ ته مذاقِ حدیث نشته۔

باب مايقول اذادخل المسجد۔

باب: جماعت دتللو دذعا بيان

(۱۶۵۲)عَنْ اَبِیْ حُمَیْدٍ اَوْعَنْ اَبِیْ اُسَیْدٍ رضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ۔ اِذَادَخَلَ اَحَدُکُمُ الْمَسْجِدَ فَلْیَقُلْ اَللّٰھُمَّ افْتَحْ لِیْ اَبْوَابَ رَحْمَتِکَ وَاِذَاخَرَجَ فَلْیَقُلْ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ مِنْ فَضْلِکَ. [ابوداود: ۴۶۵، نسائی: ۷۲۸، ابن ماجه: ۷۷۲]

ترجمه: ابی حمید یاابی اسید رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه هرکله څوك جماعت ته راشی نووائی دے یاالله پرانیزه زمادپاره دروازے دخپل رحمت اوهرکله چه دجماعت نه اوځی نووائی دے یاالله زه غواړم ستافضل یعنی رزق اودُنیا نعمتونه۔

مُسلم وائی: اوریدلے دی مادیحیٰی بن یحیٰی نه چه وئیلے ئے وو چه لیکلے دے ماداحدیث دَسلیمان بن بلال دکتاب نه، اووئیلے دی هغوئ چه ماته خبررارسیدلے چه یحیٰ حمّانی وئیلے وو اوروایت دے دابوسید نه، وئیلے دی مسلم روایت کړے دے مونږ ته حامد بن بکراوی، هغه ته بشرهغه ته عمّاره هغه ته ربیعه هغه ته عبدالملك هغه ته ابی حمید یاابی اسید رضی الله عنه هغوئ دنبی کریم ﷺ نه پشان ددے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ تَحِيَّةِ الْمَسْجِدِ الرَّكْعَتَيْنِ وَكَرَاهَةِ الْجُلُوْسِ قَبْلَ صَلٰوتِهَا وَاَنَّهَا مَشْرُوْعَةٌ فِیْ جَمِيْعِ الْاَوْقَاتِ۔

باب: دتحيّة المسجد بيان اودوو رکعتونو نه بغيرپه جماعت کښې دناستې دمکروهه کيدو، اودهغه دوو رکعتونو په تمامووختونوکښې دمشروع کيدوبيان۔

(۱۶۵۴)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَادَخَلَ اَحَدُکُمُ الْمَسْجِدَ فَلْیَرْکَعْ رَکْعَتَیْنِ قَبْلَ اَنْ یَّجْلِسَ. [بخاری: ۴۴۴، ۱۱۶۷، ابوداود: ۴۶۷، ترمذی:

۳۱۶، نسائی : ۷۲۹، ابن ماجه :۱۰۱۳]

ترجمه : ابوقتاده رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه څوك جماعت ته راشی نودکیناستو نه دوراند دوه رکعته مونځ اداکوی۔

(۱۶۵۵)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ صَاحِبِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَوَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَانِيِ النَّاسِ قَالَ فَجَلَسْتُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَامَنَعَكَ اَنْ تَرْكَعَ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ اَنْ تَجْلِسَ قَالَ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَأَيْتُكَ جَالِسًا وَّالنَّاسُ جُلُوْسٌ قَالَ فَاِذَادَخَلَ اَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَايَجْلِسْ حَتّٰى يَرْكَعَ رَكْعَتَيْنِ.

ترجمه : ابوقتاده رضی الله عنه وئیلی دی چه صحابی دے درسول الله ﷺ چه زه جماعت ته لاړم اورسول الله ﷺ په خلقوکښې ناست وو نوزه هم کیناستم، هغه ﷺ اوفرمایل چه چامنع کړے تهٔ دَدوه رکعته لوستلو نه مخکښې دکیناستونه، ماعرض اوکړو یارسول الله ﷺ ! ماتالره اوخلقولره په ناستے اولیدل (نوزه هم کیناستم) حضرت ﷺ اوفرمایل کله چه ستاسونه څوك جماعت ته راشی، نودکومے پورے چه ئے دوه رکعته نه وی لوستلے نه دے کینی۔

(۱۶۵۶)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ لِیْ عَلَی النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دَيْنٌ فَقَضَانِیْ وَزَادَنِیْ وَدَخَلْتُ عَلَيْهِ الْمَسْجِدَ فَقَالَ لِیْ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ. [بخاری : ۴۴۳، ۲۳۹۴، ۲۶۰۳، وانظر فی مسلم ۴۱۰۶]

ترجمه : جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلی دی چه په نبی کریم ﷺ باندِ زماځه قرضه وه، اوزه دهغه خواله جماعت ته لاړم نو هغه ﷺ اداکړله، اوماته ئے اوفرمایل چه دوه رکعته اداکړه۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ رَكْعَتَيْنِ فِی الْمَسْجِدِ لِمَنْ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ اَوَّلَ قُدُوْمِهٖ۔

باب:۔ مسافرلره مخکښې جماعت ته تلل اودوه رکعته لوستل مستحب دی۔

(۱۶۵۷) عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ اشْتَرٰی مِنِّیْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعِیْرًا فَلَمَّاقَدِمَ الْمَدِیْنَةَ اَمَرَنِیْ اَنْ اٰتِیَ الْمَسْجِدَ فَاُصَلِّیْ رَکْعَتَیْنِ.

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ زمانه یو اوبن واخستو او کله چه مدینے ته راغے نو اوئے فرمایل چه ته جماعت ته راشه، اودوه رکعته اولوله۔

فائده : ددے تولونه معلومه شوه چه کله په جماعت کښ داخل شی، نو مستحب دی چه د کیناستو نه مخکښ دوه رکعته اداکړی، بعضے کم عقل مخکښ کینی بیا اداکوی. دامحض نادانی ده۔

(۱۶۵۸) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَاقَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ غَزَاةٍ فَاَبْطَأَنِیْ جَمَلِیْ وَاَعْیَاثُمَّ قَدِمَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَبْلِیْ قَدِمْتُ بِالْغَدَاةِ فَجِئْتُ الْمَسْجِدَ فَوَجَدْتُهُ عَلٰی بَابِ الْمَسْجِدِ قَالَ اَلْاٰنَ قَدِمْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَدَعْ جَمَلَکَ وَادْخُلْ فَصَلِّ رَکْعَتَیْنِ قَالَ فَدَخَلْتُ فَصَلَّیْتُ ثُمَّ رَجَعْتُ. [بخاری: ۲۰۹۷، ۲۷۱۸، تعلیقا، وانظر فی مسلم: ۱۲۳۳]

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه زه د رسول الله ﷺ سره په یوه غزا کښ لاړم اوزما اوبن حصارشو اوستړے شو، بیا راغے زمانه مخکښ رسول الله ﷺ اوزه په دویم ورځ جماعت ته را اورسیدم، او هغه ﷺ م د جماعت په دروازه بانډِ اوموندو حضرت ﷺ اوفرمایل تهٔ اوس راغلے، ما اووے هان، هغه ﷺ راته اوفرمایل اوبن پریږده جماعت ته داخل شه، اودوه رکعته اداکړه، بیا زه لاړم اودوه رکعته م اداکړل او واپس شوم۔

(۱۶۵۹) عَنْ کَعْبِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ لَایَقْدَمُ مِنْ سَفَرٍ اِلَّانَهَارًا فِی الضُّحٰی فَاِذَاقَدِمَ بَدَءَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلّٰی فِیْهِ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِیْهِ. [بخاری: ۸۸۷، ۳۰۸۸، ابوداود: ۲۷۷۳، ۲۷۸۱، نسائی: ۷۳۰]

ترجمہ: دمالِك ځوئ كعب رضی الله عنه وئیلے دی چه درسول الله ﷺ عادت وو چه کله به دسفرنه راتلو نوپه وخت دڅاښت کښې به داخلیدو (په ښهرکښې) پس مخکښې به جماعت ته لاړو اودوه رکعته به ئې اولوستل بیابه کیناستوپه هغې کښې۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ صَلٰوةِ الضُّحٰی۔

باب: دڅاښت دمانځه بیان۔

(۱۶۶۰)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِیْقٍ قَالَ قُلْتُ لِعَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا هَلْ کَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ الضُّحٰی قَالَتْ لَااِلَّا اَنْ یَّجِیْٓءَ مِنْ مَّغِیْبِهٖ. [ابوداود : ۱۲۹۲، نسائی : ۲۱۸۳]

ترجمه: عبدالله بن شقیق دحضرت عائشے رضی الله عنها نه تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به دڅاښت مونځ اداکولو؟ هغې اوفرمایل نه، مګرکله چه به دَسفرنه راغے۔

(۱۶۶۱) عن عبد الله بن شقیق قال قلت لعائشة اکان النبی ﷺ یصلی الضحیٰ ؟ قالت : لا الا ان یجیئ من مغیبه :

ترجمه: عبد الله ابن شقیق فرمائی چه ما دَ حضرت عائشےؓ نه تپوس اوکړو چه آیا نبی کریم ﷺ به دَ څاښت مونځ کولو ؟ هغې اوفرمائیل چه نه مګر داچه هغه به دَ څه سفر نه واپس راغے۔

(۱۶۶۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ مَارَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ سُبْحَةَ الضُّحٰی قَطُّ وَاِنِّیْ لَاُسَبِّحُهَاوَاِنْ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَیَدَعُ الْعَمَلَ وَهُوَیُحِبُّ اَنْ یَّعْمَلَ بِهٖ خَشْیَةَ اَنْ یَّعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فَیُفْرَضَ عَلَیْهِمْ. [بخاری : ۱۱۲۸، ابوداود : ۱۲۹۳]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه مارسول الله ﷺ لره چرته دڅاښت په مونځ اداکولونه دے لیدلے اوزۀ اداکوم اودَرسول الله ﷺ به بعضے کار خوښ وو، مګرددے پَرَے نه به ئې نه کوو۔ چه که چرته خلق ئې شروع کړی، نو هسے نه چه فرض شی په هغوئ باندِ۔

(۱۶۶۳)عَنْ مُعَاذَةَ اَنَّهَا سَأَلَتْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا كَمْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ صَلٰوةَ الضُّحٰى قَالَتْ اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَّيَزِيْدُ مَاشَآءَ. [ابن ماجه : ۱۳۸۱]

ترجمه : معاذه د مسلمانانو د مور حضرت عائشې رضی الله عنها نه تپوس او کړو چه رسول الله ﷺ به د څاښت مونځ څور رکعته لوستلو هغوئ لوفرمايل څلور رکعته لوزيات به ئے کړو چه کله به ئے خوښه شوه۔

(۱۶۶۷)عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِيْ لَيْلٰى قَالَ مَآاَخْبَرَنِيْ اَحَدٌ اَنَّهٗ رَاَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضُّحٰى اِلَّا اُمُّ هَانِئٍ فَاِنَّهَا حَدَّثَتْ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ دَخَلَ بَيْتَهَا يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَصَلّٰى ثَمَانَ رَكَعَاتٍ مَّارَاَيْتُهٗ صَلّٰى صَلٰوةً قَطُّ اَخَفَّ مِنْهَا غَيْرَ اَنَّهٗ كَانَ يُتِمُّ الرُّكُوْعَ وَالسُّجُوْدَ وَلَمْ يَذْكُرِ ابْنُ بَشَّارٍ فِيْ حَدِيْثِهٖ قَوْلَهٗ قَطُّ. [بخاری : ۱۱۰۳، ابوداود : ۱۲۹۱، ترمذی : ۴۷۴]

ترجمه : عبدالرحمن رضی الله عنه وئیلي دی چه ماته چاخبرنه دے راکړے چه هغه رسول الله ﷺ د څاښت په مانځه کولو لیدلے وی، مګر امّ هانی رضی الله عنها چه هغوئ وئیلي دی چه رسول الله ﷺ زما کور ته راغے، په کومه ورځ چه مکه فتح شوه، او اته رکعته ئے اولوستل، چه ما چرته هغه لره دومره په تادئ مونځ کولو نه وو لیدلے، فقط دومره خبره وه چه هغه رکوع او سجده برابر پوره کوله، (او قراءت به ئے ډیر کم لوستلو) او ابنِ بشار په خپل روايات کښ دَ چرته لفظ نه دے وئیلے۔

(۱۶۶۸)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ الْحَارِثِ ابْنِ نَوْفَلٍ قَالَ سَأَلْتُ وَحَرَصْتُ عَلٰى اَنْ اَجِدَ اَحَدًا مِّنَ النَّاسِ يُخْبِرُنِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَبَّحَ سُبْحَةَ الضُّحٰى فَلَمْ اَجِدْ اَحَدًا يُّحَدِّثُنِيْ ذٰلِكَ غَيْرَ اُمِّ هَانِئٍ بِنْتِ اَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَخْبَرَتْنِيْ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَتٰى بَعْدَمَا ارْتَفَعَ النَّهَارُ يَوْمَ الْفَتْحِ فَاُتِيَ بِثَوْبٍ فَسُتِرَ عَلَيْهِ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ ثَمَانَ رَكَعَاتٍ لَّا اَدْرِيْ اَقِيَامُهٗ فِيْهَا اَطْوَلُ اَمْ رُكُوْعُهٗ اَمْ سُجُوْدُهٗ كُلُّ ذٰلِكَ مِنْهُ مُتَقَارِبٌ قَالَتْ فَلَمْ اَرَهٗ سَبَّحَهَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ قَالَ الْمُرَادِيُّ عَنْ يُوْنُسَ وَلَمْ يَقُلْ اَخْبَرَتْنِيْ. [ابن ماجه : ۶۱۴، ۱۳۷۹]

ترجمه: عبدالله بن حارث بن نوفل وئیلے دی چه ما آرزو لرله، اوپه تپوس کولوپسے به گرځیدم ددے دپاره چه څوك ماته اوښائی چه رسول الله ﷺ دڅاښت مونځ لوستلے دے. نو ما څوك اونه موندو چه بیان کړے ئے وے سیوا دام هانی رضی الله عنها نه چه دابو طالب لورده، چه هغے خبرراکړو چه رسول الله ﷺ په کومه ورځ چه مکه فتح شوه دورځ پوره کیدو په وخت راغے اویوه کپړه دپردے دپاره خوره شوله نو هغه غسل اوکړوبیااودریدو اته رکعته مونځ ئے اولوستلو، زۀ نه پو هیدم چه دهغه قیام اوږد وو یارکوع یاسجده . داتمام رکنونه برابر سرابروو، اوماددے نه مخکښ او ورستو هغه لره دڅاښت په مانځه لوستلونه دے لیدلے، مرا دی وئیلے دی روایت دے دیونس رضی الله عنه نه اودائے نه دی وئیلے چه ماته ئے خبرراکړے دے.

(۱۶۶۹) عَنْ اُمِّ هَانِئٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا بِنْتِ اَبِیْ طَالِبٍ تَقُوْلُ ذَهَبْتُ اِلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ فَوَجَدْتُّهُ یَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ ابْنَتُهُ تَسْتُرُوْهُ بِثَوْبٍ قَالَتْ فَسَلَّمْتُ فَقَالَ مَنْ هٰذِه قُلْتُ اُمُّ هَانِئٍ بِنْتُ اَبِیْ طَالِبٍ قَالَ مَرْحَبًا بِاُمِّ هَانِئٍ فَلَمَّافَرَغَ مِنْ غُسْلِه قَامَ فَصَلّٰی ثَمَانَ رَكَعَاتٍ مُلْتَحِفًا فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ فَلَمَّاانْصَرَفَ قُلْتُ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ زَعَمَ ابْنُ اُمِّیْ عَلِیُّ ابْنُ اَبِیْ طَالِبٍ اَنَّهُ قَاتِلٌ رَّجُلًا اَجَرْتُهُ فُلَانُ ابْنُ هُبَیْرَةَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ قَدْاَجَرْنَامَنْ اَجَرْتِ یَااُمَّ هَانِئٍ قَالَتْ اُمُّ هَانِئٍ وَذٰلِكَ ضُحًی. [بخاری: ۲۸۰، ۳۵۷، ۳۱۷۱، ۶۱۵۸، ابن ماجه: ۴۶۵]

ترجمه: دابو طالب لور ام هانی رضی الله عنها وائی چه چه دفتح مکے په کال درسول الله ﷺ خواه له راغلم اوهغه م اوموندو چه غسل ئے کولو، اوفاطمے رضی الله عنها دهغه لور په یوے کپړے سره هغه ته پرده کړے وه، بیاماسلام اوکړو، هغه اوفرمایل څوك ئے؟ ماعرض اوکړو چه دابو طالب لور ام هانی رضی الله عنها، هغه ﷺ اوفرمایل ډیره ښه ده ام هانی ده، بیاچه کله دغسل نه فارغ شو، نو اودریدو اواته رکعته ئے اولوستل، په یوه کپړه کښ پټ وو. بیا چه ئے کله اولوستل نو ماعرض اوکړو، یارسول الله! زمادمور ځوئ علی بن ابی

طالب رضی الله عنه یو سړی لره وژنی چه هغه لره مَاامَنْ ورکړے دے، دَهُبیره ځوئ فلانی لره. هغه اوفرمایل چاله چه ام هانی رضی الله عنها امان ورکړے دے، هغه لره مونږ امان ورکړے دے اے ام هانی رضي الله عنها هانی رضی الله عنها وئیلے دی چه دامونځ دڅاښت وو.

(۱۶۷۰)عَنْ أُمِّ هَانِئٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِهَا عَامَ الْفَتْحِ ثَمَانَ رَكْعَاتٍ فِيْ ثَوْبٍ قَدْ خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ. [راجع : ۱٦٦۹]

ترجمهِ: ام هانی رضی اللهعنها وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دهغے په کور کښ په کوم کال چه مکه فتحَه شوه اته رکعته مونځ اولوستو اویوه کپړه ئے اغوستے وه، چه دهغے گوتونه دَبنی طرف ئے کس طرفته اوکس طرف ئے بنی طرفته تړلے وو.

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی چه ددے تمامو روایتونو حَاصِل دادے چه دَڅاښت مونځ سُنتِ مؤکد دے، اودکم نه کم دهغے دوه رکعتونه دی، اوزیات نه زیات اته رکعته، اومتوسط څلور رکعته دی، یاشپږ رکعته دی، اوچونکه حضرت ﷺ کله اداکړے دی اوکله نه دی، ځکه چاچه نه دے لیدلے هغوئ انکار کړے دے، چنانچه دحضرت عائشے رضی الله عنها فرمان هم داسے دے، اودَابنِ عمررضی الله عنهما نه چه کوم روایت شوے دے ، چه هغوئ بدعت وئیلے دی مراد دَهغے نه دادے چه په جماعت کښ دښودنے دَپاره لوستل بدعت دے، لکه څنگه چه ئے خلق په لوستلولگیدلے وو، ځکه چه اصل نفل لوستل په کور کښ دی.

یامواظبت اوهمیشه والے په هغے باندِ بدعت دے، ځکه چه رسول الله ﷺ په دے باندِ همیش والے نه دے کړے اوهمیش والے نه کول دهغه په دے عذر سره وو، چه دفرض کیدو یره ئے وه، او اوس دایره نِشته دے، اومستحَب کیدل دهمیشه والے زمونږ په حق کښ ثابت شوے دی، دابودرداء اوابو هریره رضی الله عنهما دَروایت نه کوم،چه په دے باب کښ

وړاندې راځي۔

اوابن عمر رضی اللہ عنہ تہ کیدے شي د هغه ﷺ فعل نه وي رسیدلے، او د هغه د حکم کولو خبر ورته شوے نه وي، او جمهور علماء ددے د مستحب کیدو قائل دي، او د ابن مسعود رضی اللہ عنہ او ابن عمر رضی اللہ عنہ نه توَقف هم مذکور دے۔

(۱۶۷۱)عَنْ اَبِیْ ذَرٍّ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اَنَّہٗ قَالَ یُصْبِحُ عَلٰی کُلِّ سُلَامٰی مِنْ اَحَدِکُمْ صَدَقَۃٌ فَکُلُّ تَسْبِیْحَۃٍ صَدَقَۃٌ وَّکُلُّ تَھْلِیْلَۃٍ صَدَقَۃٌ وَّکُلُّ تَکْبِیْرَۃٍ صَدَقَۃٌ وَّاَمْرٌ بِالْمَعْرُوْفِ صَدَقَۃٌ وَّنَھْیٌ عَنِ الْمُنْکَرِ صَدَقَۃٌ وَّیُجْزِئُ مِنْ ذٰلِکَ رَکْعَتَانِ یَرْکَعُھُمَا مِنَ الضُّحٰی . [ابو داود : ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۵۲۴۳، ۵۲۴۴]

ترجمه: ابوذر رضی اللہ عنہ وئیلے دي چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دي هرکله چه په بنده باندې سحر کیږي، نو د هغه په هرجوړ باندې صدقه واجبیږي، بیا هروار سُبْحٰنَ اللّٰہِ ویل یوه صدقه ده، او هروار اَلْحَمْدُلِلّٰہِ ویل یوه صدقه دَه، او هروار ''لَآاِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ'' ویل یو صدقه ده، او دنیے خبرے حکم کول یو صدقه ده، او دَبدے خبرے نه منع کول یو صدقه ده، او ددے ټولو نه کافي کیږي د څاښت دوه رکعتونه چه هغے لره هغه اداکوي۔

(۱۶۷۲)عَنْ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ اَوْصَانِیْ خَلِیْلِیْ بِثَلٰثٍ بِصِیَامِ ثَلَاثَۃِ اَیَّامٍ مِّنْ کُلِّ شَھْرٍ وَّرَکْعَتَیِ الضُّحٰی وَاَنْ اُوْتِرَ قَبْلَ اَنْ اَرْقُدَ. [بخاری : ۱۱۷۸، ۱۹۸۱، نسائی : ۱۶۷۶، ۱۶۷۷]

ترجمه: ابو هریره رضی اللہ عنہ وئیلے دي چه زما دوست (محمد رسول الله ﷺ) ماته دَ درے څیزونو وصیت فرمایلے دے، چه هره میاشته کښې دَ درے روژو نیولو، او د څاښت دَ دوه رکعته مونځ، او دَ اوده کیدونه مخکښې دَوتر لوستلو۔

فائده : د چا چه د تهجد و په وخت د پاسیدو یقین نه وي، هغه لره په اوّل وخت وتر لوستل غوره دي۔

(۱۶۷۳)عن ابی عثمان النھدی یحدث عن ابی ھریرۃ عن النبی ﷺ بمثله : [راجع : ۱۶۷۲]

دَ ابو هریرهؓ نه مذکوره حدیث په دے سند سره مروی دے۔

(۱۶۷۴) عن ابی هریرة قال : اوصانی خلیلی ابو القاسم ﷺ بثلاث فذکر حدیث مثل ابی عثمان عن ابی هریرة :

ترجمه : ابو هریرهؓ فرمائی چه ماته زما خلیل ابو القاسم ﷺ درے وصیتونه فرمائیلے دی بیائے دَ مذکوره حدیث په مثل باندے بیان کړو۔

(۱۶۷۵) عَنْ اَبِیْ مُرَّةَ مَوْلٰی اُمِّ هَانِئٍ عَنْ اَبِی الدَّرْدَآءِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَوْصَانِیْ حَبِیْبِیْ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِثَلٰثٍ لَنْ اَدَعُهُنَّ مَاعِشْتُ بِصِیَامِ ثَلٰثَةِ اَیَّامٍ مِّنْ کُلِّ شَهْرٍ وَصَلٰوةِ الضُّحٰی وَبِاَنْ لَّااَنَامَ حَتّٰی اُوْتِرَ۔

ترجمه : ابی مُره دَابی الدرداء رضی الله عنه نه روایت کړے دے چه هغوئ وئیلے دی ماته زماخوږ (نبی) ﷺ دَدریوؤ څیزونو وصیت کړے دے زه چه دکومے پورے ژوندے یم هغے لره به نه پریږدم په هره میاشت کښں درے روژے نیول، اودڅاښت مونځ کول، اونه اوده کیدل بغیر دَوترو لوستلونه۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ رَکْعَتَیْ سُنَّةِ الْفَجْرِ وَالْحَثِّ عَلَیْهَا۔

باب:۔ دسحر دسنتو دفضیلت اودرغبت بیان۔

(۱۶۷۶) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ حَفْصَةَ اُمَّ الْمُؤْمِنِیْنَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَاسَکَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنَ الْاَذَانِ لِصَلٰوةِ الصُّبْحِ وَبَدَءَ الصُّبْحُ رَکَعَ رَکْعَتَیْنِ خَفِیْفَتَیْنِ قَبْلَ اَنْ تُقَامَ الصَّلٰوةُ۔ [بخاری : ۶۱۸، ۱۱۷۳، ۱۱۸۱، ترمذی : ۴۳۳، نسائی : ۵۸۲، ۱۷۵۹، ابن ماجه : ۱۱۴۵]

ترجمه : دعُمرِ خطاب رضی الله عنه ځوئ عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه خبرورکړے دے هغه ته دمسلمانانو مور حفصے رضی الله عنها، چه دَرسول الله ﷺ عادت مبارك وو، چه کله به مؤذنُ دَسحراَذان ورکړو لوچُپ به شو، اوچه سحربه شونودوه رکعتونه به ئے

لنداولوستل مخکښې دَتکبیردفرضونه۔ •

(۱۶۷۷) عن نافع بهذا الاسناد کما قال مالک : راجع : ۱۶۷۶]

دَ نافع نه هم دَ مالك په شان حديث مروى دے۔

(۱۶۷۸) عَنْ حَفْصَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاطَلَعَ الْفَجْرُلَایُصَلِّیْ اِلَّارَکْعَتَیْنِ خَفِیْفَتَیْنِ. [راجع : ۱۶۷۶]

ترجمہ: دمسلمانانو مور حفصے رضی اللہ عنہا فرمائیلے دیٰ چه رسول الله ﷺ چه به کله صَبَااوختونونه به ئے لوستل مګرلنډ دوه رکعتونه۔

(۱۶۷۹) وحدثنا اسحاق بن ابراهیم اخبرنا النضر حدثنا شعبة بهذا الاسناد مثله : [راجع : ۱۶۷۶]

دَ شعبه نه هم مذکوره بالا حدیث مروی دے ۔

(۱۶۸۰) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ اَخْبَرَتْنِیْ حَفْصَةُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَااَضَآءَ لَهُ الْفَجْرُصَلّٰے رَکْعَتَیْنِ. [راجع : ۱۶۷۶]

ترجمه : سالم خپل پلارنه هغویٔ دحفصے رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه نبی ﷺ کله چه به سحررنړاشو نودوه رکعتونه به ئے اداکول۔

(۱۶۸۱) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ رَکْعَتَیِ الْفَجْرِاِذَاسَمِعَ الْاَذَانَ وَیُخَفِّفُهَا.

ترجمه : دَمسلمانانو مور درسول الله ﷺ محبوبه حضرت عائشه صدّیقه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ به دسحردوه رکعته سنت لوستل کله چه به ئے اذان واوریدلو، اوهغه به ئے ډیرلنډ لوستل۔

(۱۶۸۳) عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّیْ رَکْعَتَیْنِ بَیْنَ النِّدَآءِ وَالْاِقَامَةِ مِنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ. [بخاری : ۶۱۹]

ترجمه : دمسلمانانو مور درسول الله ﷺ محبوبه حضرت عآئشه صدیقه رضی الله عنها

فرمائیلی دی چه نبی کریم ﷺ به دوه رکعتونه لوستلو، دآذان اودسحردتکبیرپه مینځ کښې۔

(۱۶۸۴)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا کَانَتْ تَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ یُصَلِّیْ رَکْعَتَیِ الْفَجْرِ فَیُخَفِّفُ حَتّٰی اَنِّیْ اَقُوْلُ هَلْ قَرَءَ فِیْهِمَا بِاُمِّ الْقُرْاٰنِ. [ام لا؟] [بخاری : ۱۱۸۱، ابوداود : ۱۲۵۵]

ترجمه: دَمؤمنانو موربی بی حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به دسحردوه رکعته دومره قدرے لنډ لوستل، چه مابه ویل چه حضرت ﷺ په دے کښې فاتحه لوستلے ده اوکه نه ده۔

(۱۶۸۵)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ اَقُوْلُ هَلْ یَقْرَءُ فِیْهِمَا بِفَاتِحَةِ الْکِتَابِ.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی: چه رسول الله ﷺ چه کله به سحرشولودوه رکعتونه لوستل چه مابه ویل چه حضرت ﷺ په دے کښې سورتِ فاتِحه لوستلے ده اوکه نه ده ،(یعنی دومره لنډبه ئے لوستلو)

(۱۶۸۶)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَمْ یَکُنْ عَلٰی شَیْءٍ مِّنَ النَّوَافِلِ اَشَدَّ مُعَاهَدَةً مِّنْهُ عَلٰی رَکْعَتَیْنِ قَبْلَ الصُّبْحِ.

ترجمه: دَمسلمانانو مور حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائیلی دی چه نبی کریم ﷺ به دڅه قسم نفلو دومره خیال نه ساتلولکه دَسحرنه مخکښې دَدوو رکعتونو۔

(۱۶۸۷)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ مَارَاَیْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ شَیْءٍ مِّنَ النَّوَافِلِ اَسْرَعَ مِنْهُ اِلَی الرَّکْعَتَیْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ.

ترجمه: حضرت صدیقه رضی الله عنها فرمائی نه دے لیدلے مَارسُول الله ﷺ لره دڅه نفلو دپاره په تادئ کولو، لکه چه مے لیدلے دے دَدوو رکعتونو دپاره دسحرنه مخکښې۔

(۱۶۸۸)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ رَکْعَتَا الْفَجْرِ خَیْرٌ مِّنَ

الدُّنۡیَا وَمَافِیۡهَا.

ترجمه: حضرتِ عآئشے صدیقے رضی الله عنها روایت کړے درسول الله ﷺ نه چه هغه فرمائیلے دی چه دسحردوه رکعتونه دَدنیانه اوخه چه په دنیاکښ دی (دهغے تولونه) غوره دی۔

(۱۶۸۹)عَنۡ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ فِیۡ شَاۡنِ الرَّکۡعَتَیۡنِ عِنۡدَطُلُوۡعِ الۡفَجۡرِ لَهُمَااَحَبُّ اِلَیَّ مِنَ الدُّنۡیَاوَمَافِیۡهَا.

ترجمه: دَمؤمنانو مور حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها روایت کړے دے درسول الله ﷺ نه، چه هغه وئیلے دی دسحردَ دوورکعتونوپه باره کښ، چه دامانه دتمامے دُنیانه اوخه چه په هغے کښ دی دهغے نه زیات خواږه دی۔

(۱۶۹۰)عَنۡ اَبِیۡ هُرَیۡرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهُ اَنَّ رَسُوۡلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَرَاَ فِیۡ رَکۡعَتَیِ الۡفَجۡرِقُلۡ یٰاَیُّهَا الۡکٰفِرُوۡنَ وَقُلۡ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ. [ابوداود: ۱۲۵۶، نسائی: ۹۴۴، ابن ماجه: ۱۱۴۸]

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به دسحرپه سنتوکښ "قُلۡ یٰاَیُّهَا الۡکٰفِرُوۡنَ اوقُلۡ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ" لوستلو۔

(۱۶۹۱)عَنۡ اِبۡنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهُمَآ اَنَّ رَسُوۡلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَقۡرَاُ فِیۡ رَکۡعَةِ الۡفَجۡرِ فِی الۡاُوۡلٰی مِنۡهُمَآ قُوۡلُوۡا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآاُنۡزِلَ اِلَیۡنَا الۡاٰیَةَ الَّتِیۡ فِی الۡبَقَرَةِ وَفِی الۡاٰخِرَةِ مِنۡهُمَااٰمَنَّابِاللّٰهِ وَاشۡهَدۡبِاَنَّامُسۡلِمُوۡنَ. [ابوداود: ۱۲۵۹، نسائی: ۹۴۳]

ترجمه: ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به دسحرپه دوه رکعته سنتوکښ په ومبی رکعت کښ "قُوۡلُوۡا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ" نه دَآخره پورے لوستلو، کوم اٰیتونه چه په سورتِ بقره کښ وارِد شوے دی اوپه دویم کښ دَ "اٰمَنَّابِاللّٰهِ" نه دَاخره پورے (اوسَرُددے اٰیت دادے "قُلۡ یٰاَهۡلَ الۡکِتٰبِ تَعَالَوۡا اِلٰی کَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَیۡنَنَاوَبَیۡنَکُمُ الۡاٰیَةَ".

بَابُ فَضۡلِ السُّنَنِ الرَّاتِبَةِ وَبَیَانِ عَدَدِهِنَّ۔

باب: د سنتو فضیلت او د هغې د شمار بیان.

(۱۶۹۴) عَنْ عَمْرِو ابْنِ اَوْسٍ قَالَ حَدَّثَنِیْ عَنْبَسَةُ ابْنُ اَبِیْ سُفْیَانَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا فِیْ مَرَضِهِ الَّذِیْ مَاتَ فِیْهِ بِحَدِیْثٍ یُتَسَارُّ اِلَیْهِ قَالَ سَمِعْتُ اُمَّ حَبِیْبَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا تَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَنْ صَلّٰی عَشْرَةَ رَکْعَةً فِیْ یَوْمٍ وَّلَیْلَةٍ بُنِیَ لَهٗ بَیْتٌ فِی الْجَنَّةِ قَالَتْ اُمُّ حَبِیْبَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا فَمَا تَرَکْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَقَالَ عَنْبَسَةُ مَا تَرَکْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ اُمِّ حَبِیْبَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا وَقَالَ عَمْرُو ابْنُ اَوْسٍ مَا تَرَکْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ عَنْبَسَةَ وَقَالَ النُّعْمَانُ ابْنُ سَالِمٍ مَا تَرَکْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ عَمْرِو ابْنِ اَوْسٍ. [ابو داود : ۱۲۵۰]

ترجمه: عمرو بن اوس وئیلي دي روایت کړے دے ماته عنبسه په هغه بیمارئ کښې چه په هغې کښې هغه مړشو، یو داسے حدیث چه په هغې سره خوشحالي راځي. عنبسه وائي مَادام حبیبه رضی الله عنها نه اوریدلے دي چه فرمائیلي ئے وو اوریدلے دي ما د رسول الله ﷺ نه چه فرمایل ئے، چا چه په شپه او ورځ کښې دولس رکعتونه اولوستل د هغه د پاره یو کور په جنت کښې جوړ کړے شي، ام حبیبه رضی الله عنها وائي کله چه ما دا اوریدلو، د رسول الله ﷺ نه ما بیا دا غه رکعتونو لره نه دي پریخودے، عمرو بن اوس وائي د کله نه چه ما دا ولاوریدل د عنبسه نه ما بیا هغې لره نه دي پریخودلے، نعمان بن سالِم رضی الله عنه وائي د کله نه چه مَا دا واوریدل د عمرو بن اوس نه، ما بیا دا غه رکعتونو لره نه دي پریخودے۔

(۱۶۹۵) عَنِ النُّعْمَانِ ابْنِ سَالِمٍ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مَنْ صَلّٰی فِیْ یَوْمٍ ثِنْتَیْ عَشْرَةَ سَجْدَةً تَطَوُّعًا بُنِیَ لَهٗ بَیْتٌ فِی الْجَنَّةِ. [راجع : ۱۶۹۴]

ترجمه: د نعمان بن سالِم نه د دغه سند سره روایت دے، چا چه په هره ورځ کښې دولس رکعته دسنتو لوستل، د هغه د پاره په جنت کښې یو کور جوړولے شي۔

(۱۶۹۶) عَنْ اُمِّ حَبِیْبَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهَا سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَا مِنْ عَبْدٍ مُّسْلِمٍ یُصَلِّیْ لِلّٰهِ کُلَّ یَوْمٍ ثِنْتَیْ عَشْرَةَ رَکْعَةً تَطَوُّعًا غَیْرَ فَرِیْضَةٍ اِلَّا بَنَی اللهُ لَهٗ بَیْتًا

فِی الْجَنَّةِ قَالَتْ اُمُّ حَبِيْبَةَ فَمَا بَرِحْتُ اُصَلِّيْهِنَّ بَعْدُ وَقَالَ عَنْبَسَةُ مَا بَرِحْتُ اُصَلِّيْهِنَّ بَعْدُ وَقَالَ عَمْرٌو وَمَا بَرِحْتُ اُصَلِّيْهِنَّ بَعْدُ وَقَالَ النُّعْمَانُ مِثْلَ ذٰلِكَ. [راجع : ۱۶۹۴]

ترجمه: دَمسلمانانو مور درسول الله ﷺ بی بی ام حبیبه رضی الله عنها اُوریدلی دی دَرسول الله ﷺ نه، چه یوبنده مسلمان داسے نِشته چه دَالله جل جلاله دَپاره په هره ورځ کښې دولس رکعته په خوشئ سره اداکوی سیوا دَفرضونه مګرالله تعالی دهغه په واسطه یوکور په جنت کښې جوړوی، یائے اوفرمایل چه دهغه دپاره یوکور په جنت کښې جوړوی، ام حبیبه رضی الله عنها فرمائیلے دی زهٔ دهغے ورځے نه دغے لره همیشه اداکوم، اوعنبسه وئیلے دی چه زهٔ ئے هم دهغه ورځے نه همیشه اداکوم، اوعمرواونعمان هم دغه شان وئیلے دی۔

(۱۶۹۷)عَنْ اُمِّ حَبِيْبَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ تَوَضَّاَ فَاَسْبَغَ الْوُضُوْءَ ثُمَّ صَلّٰى لِلّٰهِ كُلَّ يَوْمٍ فَذَكَرَ بِمِثْلِهٖ.

ترجمه: ام حبیبه رضی الله عنها وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه یوبنده مسلمان داسے نِشته چه هغه اودس پوره اوکړو اوبیائے دَالله تعالی دپاره په هره ورځ کښې مونځ اولوستو اوبیائے پشان دپورته روایت بَیان اوکړو۔

(۱۶۹۸)عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَبْلَ الظُّهْرِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَهَا سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْعِشَآءِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ سَجْدَتَيْنِ فَاَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَآءُ وَالْجُمُعَةُ فَصَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِهٖ. [راجع : ۱۶۷۲]

ترجمه: عبدالله بن عمررضی الله عنهما وئیلے دی چه ما اولوستل درسول الله ﷺ سره دماسپخین نه مخکښې دوه رکعتونه اودَماسپخین نه بعد دوه رکعتونه اودمابنام نه پس دوه رکعتونه اودماسختن نه پس دوه رکعتونه اودَجُمعے نه پس دوه رکعتونه مګردَمابنام اوماسختن اودَجمعے دوه رکعتونه مې دَرسول الله ﷺ سره په کور کښې اولوستلو۔

فائده: ددے روایت نه معلومیږی چه دَسنتوپه کور کښې لوستل غوره دی اوامامِ مالك رحمه الله اوثوری وئیلے دی دَورځے نفل په جماعت کښې اودشپے نفل په کور کښې غوره دی، مګرسلفویوجماعت وئیلے دی چه تمام نفل په کور کښې غوره دی، اوددے روایتونو نه هُم دغه معلومیږی، چه رسول الله ﷺ به سنت دسحراودجُمعے په کور کښې لوستلو، اوپه حدیث کښې راغلے دی، چه هغه فرمائیلے دی، په کور کښې مونځ غوره دے سیوا دفرضونه، ادا اِرشاد دهغه ﷺ عام دے پس سنت دغه دی، چه سنت په کور کښې اداکړی، اوهمیشه په جماعت کښې لوستل دبدعت نه خالی نه دی، اوخاصکر دفرضودکیدوسره په سُنتوکښې مشغولیدل دکراهت نه خالی نۀ دی، مګرزیات خلق ددے نه غافِل دی۔

بَابُ جَوَازِ النَّافِلَةِ قَآئِمًا وَّقَاعِدًا وَّفِعْلِ بَعْضِ الرَّكْعَةِ قَآئِمًا وَّبَعْضِهَا قَاعِدًا۔

باب:۔ نفل په ولاړے ناستې یاپه یورکعت کښې دځه ولاړے اوځه ناستې جائزکیدل۔

(۱۶۹۹)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيْقٍ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ تَطَوُّعِهٖ فَقَالَتْ كَانَ يُصَلِّیْ فِیْ بَيْتِیْ قَبْلَ الظُّهْرِ اَرْبَعًا ثُمَّ يَخْرُجُ فَيُصَلِّیْ بِاالنَّاسِ ثُمَّ يَدْخُلُ فَيُصَلِّیْ رَكْعَتَيْنِ وَكَانَ يُصَلِّیْ بِاالنَّاسِ الْمَغْرِبَ ثُمَّ يَدْخُلُ فَيُصَلِّیْ رَكْعَتَيْنِ وَيُصَلِّیْ بِاالنَّاسِ الْعِشَاءَ وَيَدْخُلُ بَيْتِیْ فَيُصَلِّیْ رَكْعَتَيْنِ وَكَانَ يُصَلِّیْ مِنَ اللَّيْلِ تِسْعَ رَكَعَاتٍ فِيْهِنَّ الْوِتْرُ وَكَانَ يُصَلِّیْ لَيْلًا طَوِيْلًا قَآئِمًا وَّلَيْلًا طَوِيْلًا قَاعِدًا وَّكَانَ اِذَاقَرَأَ وَهُوَقَآئِمٌ رَكَعَ وَسَجَدَ وَهُوَقَآئِمٌ وَّاِذَاقَرَأَ قَاعِدًا وَّرَكَعَ وَسَجَدَ وَهُوَقَاعِدًا وَّكَانَ اِذَاطَلَعَ الْفَجْرُصَلّٰی رَكْعَتَيْنِ. [ابوداود : ۱۲۵۱، ترمذی : ۳۷۵، ۴۳۶]

ترجمه؛ عبدالله بن شقیق رضی الله عنه وئیلے دی چه مَادحضرت عآئشے رضی الله عنه نه درسول الله ﷺ دنفل مونځ دَحال تپوس اوکړو، نو هغوئ اوفرمایل چه هغه ﷺ به زماپه کور کښې دَماسپخین دمانځه نه مخکښې څلور رکعته مونځ لوستلو، بیابه

اووتـو اودخلقوسره به ئے فرض مونځ اولوستو، بیابه کورته راغے دوه رکعته به ئے اولوستل لوډخلقـو سـره بـه نـے دمـاښام (مونځ) اداکړو بیابه کورته راغے اودوه رکعته به ئے اولوستل، اوماسختن به ئے دخلقوسره اداکړو، اوکورته به راغے اودوه رکعته به ئے اولوستل اودشپے به ئے نهـه رکعتـونـه اداکـول، چـه په دغے کښې به وِتر هُم وو اودَلوئے شپے پورے به ئے په ولاړے لـوستـلـو اودلـوئـے شپے پورے به په ناستے سره، اوچه په ولاړے به ئے قراء ت کولو، نورکوع لوسـجده بـه ئے هُم په ولاړے کول اوکله چه به ئے قراء ت په ناستے کولونورکوع اوسجده به ئے هم په ناستے کوله، اوکله چه به صبا را اوختونودوه رکعته به ئے اداکړل۔

(۱۷۰۰)عَنْ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّى اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ لَیْلًا طَوِیْلًا فَاِذَا صَلّٰی قَائِمًا رَکَعَ قَائِمًا وَاِذَا صَلّٰی قَاعِدًا رَکَعَ قَاعِدًا. [ابوداود : ۹۵۵، نسائی : ۱۶۴۵]

ترجمه : حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به دلوئے لوئے شپے پورے مـونځ لوستلو، بیا چه کله به ئے په ولاړے اداکولو، نورکوع به ئے هُم په ولاړے ولاړے کوله، اوکله چه به ئے په ناستے اداکولونورکوع به ئے هُم په ناستے اداکوله۔

(۱۷۰۱)عَنْ عَبْدِاللّٰہِ ابْنِ شَقِیْقٍ قَالَ کُنْتُ شَاکِیًا بِفَارِسَ فَکُنْتُ اُصَلِّیْ قَاعِدًا فَسَأَلْتُ عَنْ ذٰلِکَ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهَا فَقَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّى اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ لَیْلًا طَوِیْلًا قَاعِدًا فَذَکَرَ الْحَدِیْثَ.[راجع : ۱۷۰۰]

ترجمه : عبدالله بن شقیق وائی چه زهٔ په فارس کښې بیمارشوے وُم، اوپه ناستے بَه مے مونځ کـولـو، (بیـا چـه هـرکله مدینے ته راغلم) دحضرت عائشے رضی الله عنها نه مې تپوس اوکړو هغے اوفـرمـایـل چـه رسـول الله ﷺ بـه دلـوئـے شپے (یعنی اوږدے) پورے مونځ په ناستے لوستلو، اودآخره پورے حدیث ئے ذکرکړو(یعنی کوم چه پورته ذکرشو)

(۱۷۰۲)عَنْ عَبْدِاللّٰہِ ابْنِ شَقِیْقٍ الْعُقَیْلِیِّ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهَا عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّى اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّى اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُکْثِرُ الصَّلٰوةَ قَائِمًا وَّقَاعِدًا

فَإِذَا افْتَتَحَ الصَّلٰوةَ قَائِمًا رَكَعَ قَائِمًا وَإِذَا افْتَتَحَ الصَّلٰوةَ قَاعِدًا رَكَعَ قَاعِدًا۔ [ابن ماجه : ۱۲۲۸]

ترجمه: عبدالله بن شقیق عقیلی وائی چه مادمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه درسول الله ﷺ دمانځه په باره کښې تپوس اوکړونو هغوئ اوفرمایل چه رسول الله ﷺ به اکثرپه ولاړے هُم مونځ کولو، اواکثرپه ناستے باندِ هُم، بیا چه کله به ئے شروع په ولاړے ولاړے اوکړه، نورکوع به ئے هُم په ولاړے کوله، اوکله چه به ئے شروع په ناستے اوکړه، نورکوع به ئے هُم په ناستے کوله۔

(۱۷۰۴) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مَارَأَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ فِيْ شَيْءٍ مِّنْ صَلٰوةِ اللَّيْلِ جَالِسًا حَتّٰى إِذَا كَبِرَ قَرَءَ جَالِسًا حَتّٰى إِذَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنَ السُّوْرَةِ ثَلَاثُوْنَ اَوْاَرْبَعُوْنَ اٰيَةً قَامَ فَقَرَأَهُنَّ ثُمَّ رَكَعَ۔

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائی نه دے لیدلے مارسُول الله ﷺ لره چه قراء ت ئے کولو په مانځه کښې په ناستے سَرَه بیا چه کله بوډاشولونوپه ناستے ناستے به ئے قراءَت کولو، تردے پورے چه کله به پاتے شو په سورت کښې دیرش یاڅلویښت ایتونه نوپاسیدلوبَه، هغه به ئے په ولاړے اولوستل، اوبیابَه ئے رکوع اوکړه۔

(۱۷۰۵) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ جَالِسًا فَيَقْرَءُ وَهُوَجَالِسٌ فَإِذَا بَقِيَ مِنْ قِرَاءَتِهٖ قَدْرُمَايَكُوْنُ ثَلَاثِيْنَ اَوْاَرْبَعِيْنَ اٰيَةً قَامَ فَقَرَأَ وَهُوَقَائِمٌ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ يَفْعَلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ ذٰلِكَ. بخاری : ۱۱۱۹، ابوداود : ۹۵۴، نسائی : ۱۶۴۷]

ترجمه: دمسلمانانو دمورحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به مونځ لوستلو په ناستے سرو اوقراء ت به ئے پکښې په ناستے ناستے کولو، بَیا چه به کله پاتے شول دیرش یاڅلویښت ایتونه، نواودریدو به قراء ت به ئے کولو، بیابه رکوع اوکړه اوسجده به ئے اوکړه، بَیابه ئے په دویم رکعت کښې هُم دغه شان کولو۔ بیان مخالفت دقیاس په حدیث سره۔

فائده : د دواړو روایتونو نه په یو رکعت کښې څه لږ اودریدل او څه لږ کیناستل ثابت شو، او دا جائز دي، دَامام شافعي رحمه الله او امام مالك رحمه الله او امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد لو دعامو علماؤ په مخکښې برابر دي، که ورمېږ ولاړې وي بیاکیني یا ورمېږ ناست وي، بیا او دریږي، او بعضې سلفو دې لره منع کړې ده، مګر د هغوئ منع کول غلط دي، او قاضي عیاض رحمه الله او ابو یوسف رحمه الله او امام محمد رحمه الله شاګردانو دابو حنیفه رحمه الله نه او دَنورو فقهاؤ نه نقل کړې دې چه ورمېږ ولاړ وي بیاکیناستل مکروهه دي، او که چرې نیت ئې دَولاړې کړې وي خو بیَاکیني نو دشافعیه ؤ او جمهورو په نزد جائز دي، او ابن قاسم مالکي رحمه الله دې ته جائز وائي، او اشهب منع کوي۔

مترجم وائي چه دناستې نه او دریدل او دولاړې نه کیناستل دواړه په احادیثِ صحیحه کښې وارد شوې دي، بیا منع کول دچایو نه سراسرُ خلاف دي، او دا قابِل التفات نه دي، ځکه چه شرحَ هغه ده کومه چه دنبي کریم ﷺ نه ثابته وي، نه رائې او قیاس دَچا بیا خاص کر چه مخالف دَنبي ﷺ وي، اګرکه تمام جهان دهغې قائِل ولې نه وي۔

(۱۷۰۶) عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ وَهُوَ قَاعِدٌ فَإِذَا اَرَادَ اَنْ يَّرْكَعَ قَامَ قَدْرَ مَايَقْرَأُ اِنْسَانٌ اَرْبَعِيْنَ اٰيَةً. [نسائی : ۱۶۴۹، ابن ماجه : ۱۲۲۶]

ترجمه : دَمؤمنانو مور حضرت عآئشې رضی الله عنها فرمائیلي دي چه رسول الله ﷺ به په ناستې (په مانځه کښې) قراءَت کولو، بیا چه به ئې هرکله اراده اوکړه د رکوع کولو نو او دریدو به دومره وخت چه بنده په هغې کښې څلویښت ایتونه لوستې شول، (یعني بیا به ئې رکوع کوله)

(۱۷۰۷) عَنْ عَلْقَمَةَ ابْنِ وَقَّاصٍ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ قَالَتْ كَانَ يَقْرَءُ فِيْهِمَا فَإِذَا اَرَادَ اَنْ يَّرْكَعَ قَامَ فَرَكَعَ.

ترجمه : علقمه دحضرت عائشې رضی الله عنها نه دَنبي کریم ﷺ د دوه رکعته (دشپې

مونځ) سوال اوکړو نو هغوئ اوفرمایل چه په ناسته به ئے اداکولو. بیا چه به ئے کله اراده اوکړه، چه رکوع اوکړم، نو اودریدو به بیابه ئے رکوع اوکړله۔

(۱۷۰۸) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ شَقِيقٍ قَالَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا هَلْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ وَهُوَ قَاعِدٌ قَالَتْ نَعَمْ بَعْدَمَا حَطَمَهُ النَّاسُ. [نسائی : ۱۶۵۶]

ترجمه : عبدالله بن شقیق د حضرت عائشے رضی الله عنها نه تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به چرته په ناستے مونځ لوستلو؟ هغوئ اوفرمایل چه ها! کله چه خلقو هغه لره بوډا کړو، (یعنی د هغوئ دفکرونو نه)

(۱۷۰۹) عن عبد الله ابن شقيق قال قلت : لعائشة فذكر عن النبي ﷺ بمثله :

عبد الله ابن شقیق فرمائی چه دَ حضرت عائشے نه تپوس اوکړو نو هغے مذکوره حدیث روایت کړو۔

(۱۷۱۰) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ لَمْ يَمُتْ حَتّٰى كَانَ كَثِيْرًا مِّنْ صَلٰوتِهٖ وَهُوَ جَالِسٌ. [نسائی : ۱۶۵۵]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه دنبی کریم ﷺ اِنتقال نه وو شوے ترهغے پورے چه کول به هغه زیات مونځونه په ناستے سَره۔

(۱۷۱۱) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمَّا بَدَّنَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَثَقُلَ كَانَ اَكْثَرُ صَلٰوتِهٖ جَالِسًا.

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه کله دَرسول الله ﷺ بدن غټ شولو اودروند شولو نو اکثر به ئے په ناستے مونځ لره اداکولو۔

(۱۷۱۲) عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ مَارَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰى فِيْ سُبْحَتِهٖ قَاعِدًا حَتّٰى كَانَ قَبْلَ وَفَاتِهٖ بِعَامٍ فَكَانَ يُصَلِّيْ فِيْ سُبْحَتِهٖ قَاعِدًا وَّكَانَ يَقْرَءُ بِالسُّوْرَةِ فَيُرَتِّلُهَا حَتّٰى تَكُوْنَ اَطْوَلَ مِنْ اَطْوَلَ مِنْهَا. [ترمذی : ۳۷۲، نسائی : ۱۶۵۷]

ترجمه: حضرت حفصے رضی اللہ عنہا فرمائیلی دی چه مانه دے لیدلے چه رسول اللہ ﷺ نفل لوستلے وی په ناستے سره تردے پورے چه د هغه دوفات نه یو کال مخکښ هغه په ناستے سره نفل شروع کړو، اوسورت به ئے لوستلو تردے پورے چه په دَمه دَمه به ئے لوستلو ځکه چه هغه سورت به دَاوږد نه اوږد وو.

مُسلم وئیلی دی روایت کړے دے مونږ ته ابوالطاهراوحرمله دهغے دواړو نه ابن وهب اودهغه نه یونس اوروایت کړے دے مونږ ته اسحاق اوعبدبنِ حمید ددے دواړو نه عبدالرزاق دهغه نه معمر اودهغے تولو نه زهری ددے سند سره په مِثل دهغے مگردے دواړو وئیلی دی چه هرکله دهغه وفات ته یو کال یادوه کاله پاتے شو.

(۱۷۱۴)عَنْ جَابِرِبْنِ سَمُرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَمْ یَمُتْ حَتّٰی صَلّٰی قَاعِدًا.

ترجمه: جابربن سمره رضی الله عنه وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ انتقال نه وو شوے دکومے پورے چه هغه په ناستے مونځ نه وولوستلے.

(۱۷۱۵)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عَمْرٍو رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ حُدِّثْتُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفُ الصَّلٰوةِ قَالَ فَاَتَیْتُهٗ فَوَجَدْتُّهٗ یُصَلِّیْ جَالِسًا فَوَضَعْتُ یَدِیْ عَلٰی رَأْسِهٖ فَقَالَ مَالَکَ یَاعَبْدَاللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو قُلْتُ حُدِّثْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّکَ قُلْتَ صَلٰوةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا عَلٰی نِصْفِ الصَّلٰوةِ وَاَنْتَ تُصَلِّیْ قَاعِدًا قَالَ اَجَلْ وَلٰکِنِّیْ لَسْتُ کَاَحَدٍ مِّنْکُمْ. [ابو داود : ۹۵۰، نسائی : ۱۶۵۸]

ترجمه: عبدالله بن عمرو رضی الله عنه وئیلی دی ماته چاووے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه په ناستے مونځ کول دنیم مانځه برابردی، نوزهٔ دهغه خواله راغلم اوهغه مِ اومونده چه هغه په ناستے مونځ کولو، اومادهغه په سَرباندلاس کیخودو، هغه ﷺ اوفرمایل څه دی اے عبدالله! مااووے چه یارسول الله ﷺ! تافرمائیلی دی چه په ناستے مونځ کول دنیم

مونځ برابر دے، اوتهٔ په ناستے مونځ کوے حضرت ﷺ اوفرمایل چه هاں ربنتیادی، مګرزه ستاسو خلقوبرابرنه یم۔

فائده : یعنی هغه ﷺ ته په ناستے مانځه اداکولوکښې هم هغه شان ثواب دے لکه چه په ولاړے په نفلو اداکولو کښې، اوداهغه دَخصائصونه دے، یادځه عذر په سبب سره که چرے کینی نومعذور لره پوره ثواب دے، مګرداقول دَهغه په خصائص باندِ زیات دلیل دے، والله اعلم بالصواب.

بَابُ صَلٰوةِ اللَّيْلِ وَعَدَدِ رَكَعَاتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ الْوِتْرَرَكْعَةٌ وَأَنَّ الرَّكْعَةَ صَلَاةٌ صَحِيحَةٌ۔

باب: دشپے دمونځ اودوترود یوهیدوبیان، اودیے خبرے بیان چه یورکعت صحیح مونځ دے۔

(۱۷۱۷)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ بِاللَّيْلِ إِحْدٰى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُوْتِرُ مِنْهَا بِوَاحِدَةٍ فَإِذَافَرَغَ مِنْهَا اضْطَجَعَ عَلٰى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتّٰى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ فَيُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ. [ابوداود : ۱۳۳۶، ترمذی : ۴۴۰، ۴۴۱، نسائی : ۱۶۹۵، ۱۷۲۵]

ترجمه : دَمُؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به همیشه دشپے یولس رکعتونه اداکول اوپه هغے کښې به یورکعت دِوتروو، هرکله چه به فارغ شولو دهغے نه، نوپه بنی ډډه به سَملاستو تردے پورے چه مؤذن به راغے، نودوه رکعته به ئے لنډاولوستل۔

(۱۷۱۸)عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ فِيْمَا بَيْنَ أَنْ يَفْرُغَ مِنْ صَلٰوةِ الْعِشَآءِ وَهِيَ الَّتِيْ يَدْعُوا النَّاسُ الْعَتَمَةَ إِلَى الْفَجْرِ إِحْدٰى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَيُوْتِرُ بِوَاحِدَةٍ فَإِذَاسَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنْ صَلٰوةِ الْفَجْرِوَتَبَيَّنَ لَهُ الْفَجْرُ قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلٰى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتّٰى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ لِلْإِقَامَةِ. [ابوداود : ۱۳۳۷،

نسائی : ۶۸۴، ۱۳۲۷]

ترجمه : دَمؤمنانو مور دَپیغمبرﷺ بی بی حضرتِ عائشے رضی اللہعنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به دماسختن دمانځه نه پس دسحره پورے یولس رکعتونه لوستل اوهردوه رکعته پس به ئے سلام گرځولو، اویوزکعت به ئے وترلوستلو بیاچه به هرکله مؤذن اذان ورکو دسحر، اوظاهربه شوپه هغه باندِ صَبَا، اومؤذن به راغے نواودریدوبه دوه رکعته به ئے لنډ اداکړل بیابه په ښی ډډه سملاستوتردے پورے چه مؤذن به تکبیرکولوله راغے۔

(۱۷۲۰)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلٰثَ عَشَرَةَ رَكْعَةً يُوْتِرُمِنْ ذٰلِكَ بِخَمْسٍ لَايَجْلِسُ فِيْ شَيْءٍ اِلَّا فِيْ اٰخِرِهَا.[ترمذی : ۴۵۹]

ترجمه : دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ به دَشپے دیارلس رکعته لوستل، پنځه به په هغے کښِ وِتروو چه نه بَه کیناستو مگردهغے په اٰخرکښِ۔

فائده : وتر دیورکعته نه واخله دَیوُلسواودیارلسو رکعتونو پورے جائز اومسنون دی، مگرغوره دغه ده چه هردوه رکعته په سلام اوگرځولے شِی، حالانکه دَټولو رکعتونو په آخرکښِ یوسلام گرځول هُم روا دی، مگرمشهور هغه دے په دوه دوه رکعته باندِ سلام اوگرځولے شي۔ مُسلم وئیلے دی روایت کړے مونږ ته ابوبکر هغه ته عبده اوروایت کړے دے مونږ ته ابوکریب دوارو وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته وکیع اوابواسامه رضی الله عنه تولوروایت کړے دے دهشام نه ددے اسناد سره۔

(۱۷۲۱) عن وكيع وابو اسامة عن هشام بهذا الاسناد : [ابن ماجه : ۱۳۵۹]

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے۔

(۱۷۲۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ ثَلٰثَ عَشَرَةَ رَكْعَةً بِرَكْعَتَيِ الْفَجْرِ.

ترجمه : حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به دیارلس رکعته

(دشپے) لوستلو سره دسحردَدوو سُنتو۔

(۱۷۲۳)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّهُ سَأَلَ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا کَیْفَ کَانَتْ صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ رمضان قَالَتْ مَاکَانَ یَزِیْدُ فِیْ رَمَضَانَ وَلَا فِیْ غَیْرِهٖ عَلٰی اِحْدٰی عَشْرَةَ رَکْعَةً یُصَلِّیْ اَرْبَعًا فَلَاتَسْئَلْ مَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ ثُمَّ یُصَلِّیْ اَرْبَعًا فَلَاتَسْئَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُوْلِهِنَّ ثُمَّ یُصَلِّیْ ثَلَاثًا فَقَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَتَنَامُ قَبْلَ اَنْ یُوْتِرَ فَقَالَ یَاعَآئِشَةُ اِنَّ عَیْنَیَّ تَنَامَانِ وَلَایَنَامُ قَلْبِیْ. [بخاری: ۱۱۴۷، ۲۰۱۳، ۳۵۶۹، ابوداود: ۱۳۴۱، ترمذی: ۴۳۹، نسائی: ۱۶۹۶]

ترجمه: ابی سلمه بن عبدالرحمن دَحضرت عائشے رضی الله عنها نه درسول الله ﷺ درمضان دمانځه په باره کښې تپوس اوکړو نو هغوئ اوفرمايل چه رسول الله ﷺ به دَیولسو رکعتونه زيات نه لوستل، که رمضان به وو ياغير رمضان څلور رکعته به ئے داسے لوستلو چه دهغے دَحُسن او اوږدوالی څه تپوس مهٔ کوه بيابه ئے څلور رکعته اولوستل چه دهغے دَحُسن او اوږدوالی څه تپوس مکوه، بيابه ئے درے رکعته اولوستل(يعنی وتر) بياحضرت عائشه رضی الله عنها وائی چه ماعرض اووے يارسول الله! ولے تاسو دوترو نه مخکښې اوده کيږئ، هغه ﷺ اوفرمايل اے عائشے رضی الله عنها! زماسترگے اوده کيږی او زړهٔ اوده کيږی۔

فائده: ددے حديث نه استدلال کړے دے شافعيه ؤ په دے بانډِ چه قراءت اوږد کول غوره دی، دَ ډيرو رکوع اوسجدو کولو نه، دادَخصائصِ انبياؤ ﷺ نه دے چه په خوب ئے اودس نه ماتيږی اوبعضو اعتراض کړے دے چه هغه په وادئ کښې اوده شوے وو، اومونځ ترِ قضاشوے وو، بياداڅنګه کيدے شی، اوجواب دهغے داسے ئے ورکړے دے، چه راختل دنمردسترګو سره متعلق دی، په خلاف دحديث چه هغه دزړهٔ سره متعلق دے۔

(۱۷۲۴)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ

وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كَانَ يُصَلِّيْ ثَلٰثَ عَشَرَةَ رَكْعَةً يُصَلِّيْ ثَمَانَ رَكْعَاتٍ ثُمَّ يُوْتِرُ ثُمَّ يُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ فَاِذَااَرَادَ اَنْ يَّرْكَعَ قَامَ فَرَكَعَ ثُمَّ يُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ بَيْنَ النِّدَآءِ وَالْاِقَامَةِ مِنْ صَلٰوةِ الصُّبْحِ. [ابوداود : ۱۳۴۰، نسائي : ۱۷۵۵، ۱۷۸۰]

ترجمه : ابوسلمه رضی الله عنه دحضرت عائشے رضی الله عنها نه درسول الله ﷺ (دشپے) دمونځه په باره کښې تپوس اوکړونو هغوئ اوفرمایل چه دیارلس رکعته به ئے لوستل داته رکعتونو نه پس به ئے بیاوِترلوستل بیابه ئے دوه رکعته اولوستل په ناستے سره اوکله چه به ئے اراده درکوع کوولو نواودریدوبه اورکوع به ئے کوله، دوه رکعته به ئے لوستل دسحرداذان اوتکبیرپه مینځ کښې.

فائده : ددے حدیث دظاهرنه تمَسُك کړے دے اوزاعی رحمه الله اواحمد رحمه الله لُکه چه قاضی عَیاض ددے دواړو نه نقل کړے دے چه هغوئ دَوترو نه پس دوه رکعته په ناستے لوستلو ته مباح وئیلے دی اودَامام احمد نه داهُم مروی دے، چه زهٔ دے لره نه لولم اونه ترِنه منع کوم، اوامامِ مالك رحمه الله ددے نه انکار کړے دے، اوصواب دادے چه دوه رکعتونه هغه لوستلے دی ورستو دَوترونه جائز دے مګرپه دے بانِدِ هغه همیش والے نه دے کړے، کله کله ئے کړے دی، اوکله ئے نه دے کړی، اویو سړے ددَکَانَ لفظ نه دَهمیشوالی خیال نه کوی، ځکه چه دالفظ صرف دیوفعل په وقوع بانِدِ دلالت کوی، چه دَماضی په زمانه کښې واقع شوے وی، چنانچه په دویم روایت کښې حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی: كُنْتُ اُطَيِّبُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِحِلِّهٖ قَبْلَ اَنْ يَّطُوْفَ" یعنی مابه خوشبوئی لګوله، درسول الله ﷺ داحرام دکهولاویدو په وخت کښې دطوافِ إفاضه نه.

حالانکه ظاهِره ده چه دحضرت عائشے رضی الله عنها دَصحبت نه پس حضرت ﷺ بس یو ځل حج کړے دے، یعنی حجة الوِداع، اوپه ډیرو روایتونو کښې راغلے دی، چه آخری مونځ دهغه ﷺ دشپے وِترووُ، پس یقین اوشو چه دا دوه رکعته ئے چرته همیشه

لوستلې نه دی۔

(۱۷۲۶)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ اَبِیْ لَبِیْدٍ اَنَّهُ سَمِعَ اَبَا سَلْمَةَ قَالَ اَتَیْتُ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا فَقُلْتُ اَیْ اُمَّهْ اَخْبِرِیْنِیْ عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كَانَتْ صَلٰوتُهٗ فِیْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَغَیْرِهٖ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً بِاللَّيْلِ مِنْهَا رَكْعَةَ الْفَجْرِ.

ترجمه: عبدالله بن لبید دَابوسلمه نه اورېدلې دی چه هغه دَمؤمنانو دَمور حضرت عائشې رضی الله عنها په خدمت کښې لاړو اوعرض ئې اوکړو، اې زما مور! ماله خبر اوکړه درسول الله ﷺ په مانځه بَاندې، پس هغې اوفرمایل چه دهغه مونځ په رمضان وغیره کښې دَشپې په وخت دیارلس رکعته وو، اوپه هغې کښې دوه رکعتونه دسحر دسنتو هم وو۔

(۱۷۲۷)عَنِ الْقَاسِمِ ابْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ سَمِعْتُ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا تَقُوْلُ كَانَتْ صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ عَشْرَ رَكَعَاتٍ وَّيُوْتِرُ بِسَجْدَةٍ وَّيَرْكَعُ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَتِلْكَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً. [بخاری: ۱۱۴۰، ابوداود: ۱۳۳۴]

ترجمه: قاسم بن محمد وئیلې دی چه مادَمسلمانانو دمور حضرت عائشې رضی الله عنها نه اورېدلې دی چه دَرسول الله ﷺ دشپې مونځ لس رکعته وو. اویو رکعت دوِترو وو، اودوه رکعتونه دَسحر دسنتو وو، داتمام دیارلس رکعتونه شول۔

(۱۷۲۸)عَنْ اَبِیْ اِسْحٰقَ قَالَ سَاَلْتُ الْاَسْوَدَ ابْنَ يَزِيْدَ عَمَّا حَدَّثَتْهُ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ قَالَتْ كَانَ يَنَامُ اَوَّلَ اللَّيْلِ وَيُحْيِیْ اٰخِرَهٗ ثُمَّ اِنْ كَانَتْ لَهٗ حَاجَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖ قَضٰى حَاجَتَهٗ ثُمَّ يَنَامُ فَاِذَا كَانَ عِنْدَ النِّدَآءِ الْاَوَّلِ قَالَتْ وَثَبَ وَلَا وَاللهِ مَا قَالَتْ قَامَ فَاَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَآءَ وَلَا وَاللهِ مَا قَالَتِ اغْتَسَلَ وَاَنَا اَعْلَمُ مَا تُرِيْدُ وَاِنْ لَّمْ يَكُنْ جُنُبًا تَوَضَّاَ وُضُوْءَ الرَّجُلِ لِلصَّلٰوةِ ثُمَّ صَلَّى الرَّكْعَتَيْنِ. [نسائی: ۱۶۳۹]

ترجمه: ابی اسحٰق وئیلې دی چه تپوس اوکړو مادَاسود بن یزید نه دَهغه حدیثونو په باره کښې چه دَحضرت عائشې رضی الله عنها نه هغوئ اورېدلې وی، درسول الله ﷺ دَمانځه په مقدمه کښې نو هغوئ اووې چه حضرتِ عائشې رضی الله عنها فرمائیلې دی چه هغه ﷺ

بـه اوده کیـدو دشپے په اوّله حِصّه کښې بیاکه چرے هغه ﷺ ته به حاجت وو دخپلو بيبيانو نـه، نـوحـاجـت روا بـه ئـے اوکـړو بيـابـه اوده شـو، بیا چـه بـه کلـه ورمـے اذان اوشو (یعنی دسحردوخت اذان) نـونـيـغ بـه پاسیدو ، اوپه الله تعالی مې قسم وی چه هغې رضی الله عنه دانـه دی وئیلـے چـه پـاسـیـدو به اوبیابه ئے په ځان اوبه وا چولے، اوقسم په الله تعالی چه هغې دانـه دی وئيـلـے چه په اوبو ئے لامبل (یعنی کوم لفظ چه هغې فرمایلے دے هغه ماته یاد دے) اوزه پرے ښـه پـو هـه یَـم کوم چه دهغې مراد دے، (خودائے ددے دپاره اووے چه دشرم خبره ده) اوکـه چـرے جـنـبُ به نه وو، نو اودس بَه به ئے اوکړو، لکه چه خلق دَمانځه دپاره لودس کوی. اوبیابه ئے دوه رکعته اولوستل، (یعنی دسحرسُنت)

(۱۷۲۹)عَنْ اَبِیْ اِسْحٰقَ عَنِ الْاَسْوَدِ عَنْ عَآئِشَۃَ قَالَتْ کَانَ رَسُوْلُ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ مِنَ اللَّیْلِ حَتّٰی یَکُوْنَ اٰخِرُصَلٰوتِہِ الْوِتْرَ.

ترجمه: دَابی اسحٰق اسـود نـه راویت دی، هغه دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عـنها نه چه هغویٔ فرمائیلے دی چه رسول الله ﷺ به دشپے مونځ لوستلو تردے پورے چه په آخرکښې به وِترو۔

فائده: ددے نـه معلومَه شوه، چه دَوِترو نه پس ئے دوه رکعتـه همیشه نه لوستلو، لکه چه مونږ پورته ذکرکړے دی۔

(۱۷۳۰)عَنْ مُسْرُوْقٍ قَالَ سَأَلْتُ عَآئِشَۃَ رَضِیَ اللہُ عَنْهَا عَنْ عَمَلِ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ کَانَ یُحِبُّ الدَّآئِمَ قَالَ قُلْتُ اَیُّ حِیْنٍ کَانَ یُصَلِّیْ فَقَالَتْ کَانَ اِذَاسَمِعَ الصَّارِخَ قَامَ فَصَلّٰی.

ترجمه: مسروق وئیلے دی چه ماد حضرت عائشے رضی الله عنها نه درسول الله ﷺ دعمل پـه بـاره کـښې تپـوس اوکـړو هـغـے رضـی الله عـنها اوفرمایل چه هغه به دهمیشه عمل لره خوښَولو، ماداووے هغه به څه وخت مونځ اداکولو؟ هغے رضی الله عنها اووے کله چه به ئے دچرګ بانګ واوریدو نوپاسیدوبه مونځ به ئے کوؤ۔

فائده: چرګ اکثر دنیمے شپے نه پس اوازونه شروع کوی۔

(۱۷۳۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ مَا اَلْفَى رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ السَّحَرُ الْاَعْلٰى فِيْ بَيْتِيْ اَوْعِنْدِيْ اِلَّا نَآئِمًا۔ [بخاری : ۱۱۳۳، ابوداود : ۱۳۱۸، ابن ماجه : ۱۱۹۷]

ترجمه: دَمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه مارسول الله ﷺ لره همیشه په خپل کور کښې یائے فرمائیلے دی دخپل ځان سره اوده موندلے دے (یعنی دَتهجدو نه پس به اوده کیدلو)

(۱۷۳۲) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا صَلّٰى رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَاِنْ كُنْتُ مُسْتَيْقِظَةً حَدَّثَنِيْ وَاِلَّا اضْطَجَعَ۔ [بخاری : ۱۱۶۱، ۱۱۶۸، ابوداود : ۱۲۶۳، ترمذی : ۴۱۸]

ترجمه: دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله دسحر سنت الوستل نوزه که به چرے وِیښه وُم، نوزماسره به ئے خبرے کولے نه به اوده کیدلو، کچرے اوده به وُم نو بیا به سملاستو۔

(۱۷۳۳) عن ابی سلمة عن عائشة عن النبی ﷺ مثله : [ابوداود : ۱۲۶۳]

حضرت عائشهؓ دَ نبی کریم ﷺ نه دغه شان روایت کوی۔

(۱۷۳۴) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ مِنَ اللَّيْلِ فَاِذَا اَوْتَرَ قَالَ قُوْمِيْ فَاَوْتِرِيْ يَا عَآئِشَةُ۔

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ چه به کله تهجد اووترلوستل نو ماته به ئے اوفرمایل اے عائشے ! پورته شه وِتراداکره۔

(۱۷۳۵) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّيْ صَلٰوتَهٗ بِاللَّيْلِ وَهِيَ مُعْتَرِضَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَاِذَا بَقِيَ الْوِتْرُ اَيْقَظَهَا فَاَوْتَرَتْ۔

ترجمه: دمؤمنانو مورحضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه رسول الله ﷺ به

دشپے مونځ کولو. او هغه به مخې ته دپردے اوده وه. بیا چه کله به ورته وترپاتے شول حضرت ﷺ به هغې لره ویښه کړه، هغې به وتراولوستل۔

فائده : ددے روایتونونه معلومه شوه چه وتردشپے په آخره حصه کښې اداکول مستحب دی، خواه که بنده تهجد کوی، یانه کوی. مګردایقین لری چه زه به دشپے په آخره حصه کښې ضرورپاسم۔

(۱۷۳۶)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مِنْ کُلِّ اللَّیْلِ قَدْاَوْتَرَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَانْتَهٰی وَتْرُهٗ اِلَی السَّحَرِ. [بخاری : ۹۹۶]

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها فرمائیلی دی چه وتربه په توله شپه کښې رسول الله ﷺ اداکول، تردے پورے چه په آخرکښې به اورسیدل د هغه وتردسحرپه وخت باندې۔

(۱۷۳۷)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ مِنْ کُلِّ اللَّیْلِ قَدْاَوْتَرَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ اَوَّلِ اللَّیْلِ وَاَوْسَطِهٖ وَاٰخِرِهٖ فَانْتَهٰی وِتْرُهٗ اِلَی السَّحَرِ.

ترجمه : حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ وتربه اول دشپے کښې اوپه مینځ کښې اوپه آخردشپے کښې په تولووختونوکښې اداکړے دی، تردے پورے چه په شپږمه آخره حِصه دشپے کښې هُم۔

باب جامع صلاة اللیل ومن نام عنه او مرض :

باب : د شپې د مانځه احکام او د چانه چه د خوب یا د مرض د وجې نه پاتې شي .

(۱۷۳۹)عَنْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا عَنْ زُرَارَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ سَعْدَابْنَ هِشَامِ بْنِ عَامِرٍ اَرَادَ اَنْ یَّغْزُوَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ فَقَدِمَ الْمَدِیْنَةَ فَاَرَادَ اَنْ یَّبِیْعَ عَقَارًا بِهَافَیَجْعَلَهٗ فِی السِّلَاحِ وَالْکُرَاعِ وَیُجَاهِدَ الرُّوْمَ حَتّٰی یَمُوْتَ فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِیْنَةَ لَقِیَ اُنَاسًا مِّنْ اَهْلِ الْمَدِیْنَةِ فَنَهَوْهُ عَنْ ذٰلِکَ وَاَخْبَرُوْهُ اَنَّ رَهْطًاسِتَّةً اَرَادُوْا ذٰلِکَ فِیْ حَیٰوةِ نَبِیِّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَنَهَاهُمْ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَقَالَ اَلَیْسَ

لَكُمْ فِیْ اُسْوَةٌ فَلَمَّا حَدَّثُوْهُ بِذٰلِكَ رَاجَعَ امْرَأَتَهُ وَقَدْ كَانَ طَلَّقَهَا وَاَشْهَدَ عَلٰی رَجْعَتِهَا فَاَتَی ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَسَاَلَهُ عَنْ وِتْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ اَلَا اَدُلُّكَ عَلٰی اَعْلَمِ اَهْلِ الْاَرْضِ بِوِتْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَالَ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا فَأْتِهَا فَسَلْهَا ثُمَّ ائْتِنِیْ عَلٰی حَكِیْمِ ابْنِ اَفْلَحَ فَاسْتَلْحَقْتُهُ اِلَیْهَا فَقَالَ مَا اَنَا بِقَارِبِهَا لِاَنِّیْ نَهَیْتُهَا اَنْ تَقُوْلَ فِیْ هَاتَیْنِ الشِّعْتَیْنِ شَیْئًا فَاَبَتْ فِیْهِمَا اِلَّا مُضِیًّا قَالَ فَاَقْسَمْتُ عَلَیْهِ فَجَآءَ فَانْطَلَقْنَا اِلٰی عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا فَاسْتَاْذَنَّا عَلَیْهَا فَاَذِنَتْ لَنَا فَدَخَلْنَا عَلَیْهَا فَقَالَتْ اَحَكِیْمٌ فَعَرَفَتْهُ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ مَنْ مَعَكَ قَالَ سَعْدُ ابْنُ هِشَامٍ قَالَتْ مَنْ هِشَامٌ قَالَ ابْنُ عَامِرٍ فَتَرَحَّمَتْ عَلَیْهِ وَقَالَتْ خَیْرًا قَالَ قَتَادَةُ وَكَانَ اُصِیْبَ یَوْمَ اُحُدٍ فَقُلْتُ یَا اُمَّ الْمُؤْمِنِیْنَ اَنْبِئِیْنِیْ عَنْ خُلُقِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ اَلَسْتَ تَقْرَاُ الْقُرْاٰنَ قُلْتُ بَلٰی قَالَتْ فَاِنَّ خُلُقَ نَبِیِّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْاٰنَ قَالَ هَمَمْتُ اَنْ اَقُوْمَ وَلَا اَسْاَلَ اَحَدًا عَنْ شَیْءٍ حَتّٰی اَمُوْتَ ثُمَّ بَدَا لِیْ فَقُلْتُ اَنْبِئِیْنِیْ عَنْ قِیَامِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ اَلَسْتَ تَقْرَاُ یٰاَیُّهَا الْمُزَّمِّلُ قُلْتُ بَلٰی قَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ افْتَرَضَ قِیَامَ اللَّیْلِ فِیْ اَوَّلِ هٰذِهِ السُّوْرَةِ فَقَامَ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهُ حَوْلًا وَّاَمْسَكَ اللّٰهُ تَعَالٰی خَاتِمَتَهَا اثْنَیْ عَشَرَ شَهْرًا فِی السَّمَآءِ حَتّٰی اَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ فِیْ اٰخِرِ هٰذِهِ السُّوْرَةِ التَّخْفِیْفَ فَصَارَ قِیَامُ اللَّیْلِ تَطَوُّعًا بَعْدَ فَرِیْضَةٍ قَالَ قُلْتُ یَا اُمَّ الْمُؤْمِنِیْنَ اَنْبِئِیْنِیْ عَنْ وِتْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كُنَّا نُعِدُّ لَهُ سِوَاكَهُ وَطَهُوْرَهُ فَیَبْعَثُهُ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ مَا شَآءَ اَنْ یَبْعَثَهُ مِنَ اللَّیْلِ فَیَتَسَوَّكُ وَیَتَوَضَّاُ وَیُصَلِّیْ تِسْعَ رَكَعَاتٍ لَا یَجْلِسُ فِیْهَا اِلَّا فِی الثَّامِنَةِ فَیَذْكُرُ اللّٰهَ وَیَحْمَدُهُ وَیَدْعُوْهُ ثُمَّ یَنْهَضُ وَلَا یُسَلِّمُ ثُمَّ یَقُوْمُ فَیُصَلِّی التَّاسِعَةَ ثُمَّ یَقْعُدُ فَیَذْكُرُ اللّٰهَ وَیَحْمَدُهُ وَیَدْعُوْهُ ثُمَّ یُسَلِّمُ تَسْلِیْمًا یُسْمِعُنَا ثُمَّ یُصَلِّیْ رَكْعَتَیْنِ بَعْدَ مَا یُسَلِّمُ وَهُوَ قَاعِدٌ فَتِلْكَ اِحْدٰی عَشْرَةَ رَكْعَةً یَا بُنَیَّ فَلَمَّا اَسَنَّ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَخَذَهُ اللَّحْمُ اَوْتَرَ بِسَبْعٍ وَصَنَعَ فِی الرَّكْعَتَیْنِ مِثْلَ صَنِیْعِهِ الْاَوَّلِ فَتِلْكَ تِسْعٌ یَا بُنَیَّ وَكَانَ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا صَلّٰی صَلٰوةً اَحَبَّ اَنْ یُدَاوِمَ عَلَیْهَا وَكَانَ اِذَا غَلَبَهُ نَوْمٌ اَوْ وَجَعٌ عَنْ قِیَامِ اللَّیْلِ صَلّٰی مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَیْ عَشْرَةَ رَكْعَةً وَلَا اَعْلَمُ نَبِیَّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَرَاَ الْقُرْاٰنَ كُلَّهُ فِیْ لَیْلَةٍ وَّلَا صَلّٰی لَیْلَةً اِلٰی

الصُّبح وَلَاصَامَ شَهْرًا كَامِلًا غَيْرَ رَمَضَان قَالَ وَانطَلَقْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَحَدَّثْتُهُ بِحَدِيثِهَا فَقَالَ صَدَقَتْ لَوْكُنْتُ أَقْرَبُهَا أَوْأَدْخُلُ عَلَيْهَا لَأَتَيْتُهَا حَتَّى تُشَافِهَنِيْ بِهِ قَالَ قُلْتُ لَوْعَلِمْتُ أَنَّكَ لَاتَدْخُلُ عَلَيْهَا مَاحَدَّثْتُكَ حَدِيثَهَا. [ابوداود: ۱۳۴۲، ۱۳۴۳]

ترجمه: قتاده رضی الله عنه دزُراره نه روایت کړے دے چه سعد بن هشام بن عامر غوښتل چه دَالله په لاره کښې جهاد اوکړی اومدینے ته راغے، اوغوښتل ئے چه خپل باغ اوزمکه خرڅه کړی، اوپه هغے باندِ هتیار اواوُونه واخلی، اودنصٰری و سره دَمرکیدو دَوخته پورے جنګ اوکړی، بیا چه کله مدینے ته راغے اودَمدینے والاؤسره میلاؤ شو، نو هغوئ هغه لره منع کړو، (یعنی بالکل دَدُنیا کاروبار اوضروریات بشری پریخودل نه دی پکار) اوخبرے ورکړو چه شپږوسړو ددے اِراده کړے وه، دنبی ﷺ په ژوند کښې نو هغه هغوئ لره منعه کړل، اوورته ئے اوفرمایل چه ستاسو دَپاره زمالار ښه نه ده، کله چه خلقو هغه ته دا اووے نو هغه خپلے ښځے ته رجعت اوکړو، (یعنی که چه هغے له ئے طلاق ورکړے وو) اوهغے ته ئے طلاق ورکړے وو، اوهغے ته په واپَسئ باندِ ئے خلقولره ګواه کړل، بیاهغه د.ابنِ عباس رضی الله عنهُما خواله راغے، اودَهغه نه ئے دَرسول الله ﷺ دَوترودحال تپوس اوکړو هغوئ اووے زه تاته داسے بندهٔ ښایَم چه هغه دتمامے زمکے دخلقونه درسول الله ﷺ دَوترو په حال ښه پو هَه دے، هغوئ اووے هغه څوك دے؟ ابن عبّاس رضی الله عنه اووے حضرتِ عآئشه رضی الله عنها اوس تهٔ دهغے خواله لاړشه، اودَهغے نه تپوس اوکړه، بیازماخوالهٔ راشه اوُدهغے دجواب نه ماخبرکړه، بیازه په هغے پسے روان شوم اودحکیم بن افلح خواله راغلم، لودهغه نه م غوښتل چه هغه مادحضرت عائشے رضی الله عنها خواله بوځی، هغوئ اووے چه زه دهغے خواله نه ځم ځکه چه مَاهغے لره منع کړے وه، چه هغه ﷺ به ددے دوارو ډلو په مینځ کښې څهٔ نه وائی (یعنی دصحابؤو دمابین په جګړوکښې) مګرهغوئ اونه منل اولاړه، زُراده وائی چه ماحکیم لره قسم ورکړو غرض دا چه هغه راغے اومونږ تمام

دحضرت عائشې رضی الله عنها په طرف لاړو او هغې ته مو اطلاع ورکړه، هغوئ اجازت راکړو او مونږ ټول د هغې په خدمت کښې حاضِر شو. بيا هغوئ اوفرمايل ولې دا حکيم دے؟ هغوئ اووے هاں! غرض دا چه حضرت عائشې رضی الله عنها هغه لره اوپيژندو (يعنی په آواز وغيره سره دپردے دشانه) بيا هغوئ اوفرمايل چه ستاسره څوك دے؟ حکيم اووے زماسره سعد بن هشام دے هغوئ اوفرمايل هشام څوك دے؟ حکيم اووے دعامِر ځوئ دے. بيائے په هغه باندِ ډيره مهربانی اوکړه، اوقتاده رضی الله عنه وئيلے دی چه هغه په جنګِ احد کښې شهيد شوے وو، بيا ماعرض اوکړو چه اے دمسلمانانو مور! مادرسول الله ﷺ دَاخلاقونه خبر کړه، هغوئ اوفرمايل ولې تاقرآن نه دے نه دے لوستلے؟ مااووے ولې نه دے هغوئ اوفرمايل چه دحضرت ﷺ خلق دغه وو، چه دهغې په قران کښې حُکم دے. هغوئ اووے بيامادتلو اِراده اوکړه اوغوښتل مِ چه دمرګ دوخته پورے اوس دچانه دځه څيز تپوس لونه کړم بيا ماته خيال راغے نو ماعرض اوکړو چه خبرکړه مادرسول الله ﷺ دشپے دپاسيدونه، بيا هغوئ اوفرمايل ولې تا "يَاأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ" نه دے لوستے. مااووے ولې نه دے، اوے فرمايل چه الله پاك فرض کړے دی دشپے په ولاړے لوستلو لره دډے سورت په اوّل کښې بيانبی ﷺ اودهغه ټولو يارانو به دشپے مونځ لره لوستلو، اوالله تعالی ددے سورت خاتِمه دَدولسو مياشتو پورے په آسمان باندِ منع اوساتله تردے پورے چه الله تعالی ددے سورت آخر نازِل کړو، اوپه هغے کښې ئے تخفيف اوفرمايلو (يعنی دتهجدو فرضيت ئے معاف کړو اومسنود کيدل ئے باقی پاتے شو) بياشودشپے مونځ لوستل دخوشحالئ سودا ورستو دهغې نه چه فرض وه، بيا ماعرض اوکړو اے دمسلمانانو مور! خبرراکړه مالره دَرسول الله ﷺ دَوِتردَمونځ بيا هغوئ اوفرمايل چه مونږ به دهغه ﷺ دپاره دَاودس اوبه اومسواك تيار ايخودے وو، اوالله تعالی چه به هغه ﷺ لره کله غوښتو نودشپے به ئے پورته کولو، بيابه هغه مِسواك کولو، او اودس به ئے اوکړو بيابه هغه ﷺ نهه رکعته لوستلو چه نه بَه

کیناستو په هغې کښې مګر، دَاتم رکعت نه پَس، اوبیادَ دوو به ئې الله تعالی لره اودهغه حمد به ئې کوؤ اودُعَابه ئې کوله، (یعنی تشهد به ئې لوستلو) بیابَه اودریدو اوسلام به ئې اوګرځولو اوبهم رکعت به ئې اولوستو بیابه کیناستو اوالله تعالی به ئې یاد کړو اودَهغه تعریف به ئې اوکړو، اودهغه نه بَه ئې دُعَا اوغوښتله ۰ اوپه دې شان به ئې سلام اوګرځولو چه مونږ ته به ئې وَاؤرَوو (ددې دپاره چه اوده ویښ شي اوپاسی) بیابه ئې دوه رکعته په ناستې ناستې ورستو دَسلام نه اداکړل، غرض دایولس رکعتونه شول، اے زماځویه ! بیاچه هرکله دهغه عمرزیات شو اوپه بدن کښې ئې غوښه راغله نواووه رکعته وِترئې لوستل شروع کړو، اودوه رکعتونه ئې هغه شان لوستل لکه چه پورته مونږ بیان کړل، غرض داتمام نهه رکعتونه شول اے زماځویَه! (یعنی اووه دَوترو اوتهجدو اودوه ورستو دَوترونه) اودهغه عادت وو چه کله به ئې څه مونځ کولونوپه هغې بانډِ به ئې همیش والے کولو، اوکله چه به په هغه بانډِ دخوب یادَڅه درد غلبه راغله اودشپې بهٔ پورته نه شولونودَورځې به ئې دولس رکعته اداکولو،(یعنی وتربه ئې نه اداکول ددې نه ثابته شوه چه دَوترو قضاء نِشته) اوماته علم نشته چه چرته نبي ﷺ تول قران په یوه شپه کښې لوستلے وی (ددې نه په یوه شپه کښې دقران ختم کول بدعت ثابت شو) اوددې نه هم نه یم خبرچه توله شپه ئې لوستې دې دسحرپورې،(یعنی چه لږهم نه وی اوده شوې نه ئې آرام کړې وی) اونه داچه توله میاشت ئې روژه نیولې ده سیوا درمضان نه بیازه دَابن عباس رضی الله عنه خواله لاړم اوداتول حدیث مِ ورته بَیَان کړو، هغوئ اووې چه بیشکه حضرت عائشې رضی الله عنها رښتیااوفرمایل،اواوئې ویل که چرې زه دهغې سره وې یاتلے وې نوداتول به مِ مخامخ اوریدلے وو، زُراره اووې که چرې ماته معلومَه وې چه تهٔ دهغې خواله نه ځې نومابه چرته دهغې خبره تاته نه وئیله۔

مُسلم وئیلی دی روایت کړې دې ماته محمد بن مثنی هغه ته معاذ هغه ته هشام

چه دمعاذ پلار دے هغه ته قتاده رضی اللهعنه هغه ته زُراره ، هغه ته سعد بن هشام چه سعد طلاق ورکړو خپلې ښځې لره اومدینې ته لاړو، ددے دپاره چه خپله زمکه وغیره خرڅه کړی بیائے دغه مضمون بیان کړو ،

اومسلم وئیلے دی چه روایت کړے دے ماته ابوبکر بن ابی شیبه هغه ته محمد بن بَشر هغه ته سعید بن ابی عروبه هغه ته قتاده هغه ته زُراره بن اوفی او هغه ته سعد بن هشام وئیلے دی سعد چه زهٔ دَعبدالله ابن عباس رضی اللهعنه خواله لاړم، اودهغه نه مِ دَوِترو په باره کښې تپوس اوکړو اوټوله قِصه مِ دحدیث بیان کړه، اوپه دے کښې دا هُم دی، چه حضرت عائشے رضی الله عنها اوفرمایل چه هَشام څوك دے؟ هغوئ اووے دعَامر ځوئ هغوئ اوفرمایل هغه ښه سړے وو، اوعامر داحد په جنګ کښې شهید شوے وو.

فائده: په دے حدیث کښې ډیرے فائدے دی:

اوله داچه حضرت عَبّاس رضی الله عنه حضرت عائشے صدّیقے رضی الله عنها لره اوښودله چه تهٔ دهغے نه دَوترو دحال تپوس اوکړه، ددے نه معلومه شوه چه عالِم لره مستحب دی، چه کله څوك دخپل ځان نه زیات ګنړی نوتپوس کولو والادهغه بَه طرف لولیږی، په دے کښې دَدین خیرخواهی اودسوال کولو والاغوره والے دے.

دویم: داچه حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها چه کوم جواب ورکړو، چه خلق دحضرت رسول الله ﷺ قران وو، ددے نه اوچت شان اوزیات والے دعِلم اوزیات والے دعقل اوتکاثرادراك دَحضورام المُؤمین معلومیږی چه څومره لوئے دریاب لرهٔ ئے په کوزه کښې بندکړو، اودهغه ﷺ دخلق ئے داسے جامع تعریف اوکړو، چه دسوال کولووالاخیال شو، چه اوس به تول عُمردچانه په دے باره کښې سوال نه کوم، سبحان الله! ولے به نه وی آخرمحبوبه دمحبوبِ الله تعالی ده رضی الله عنها وَعن اتباعهاوخدامها.

دریم: داچه ئے کوم اوفرمایل چه تهجدفرض وو، بیادخوشحالئ سودا اوشوه، ددے

نه معلومه شوه چه په حضرت ﷺ باندِ په سے امت باندِ په تولو نفل شو، مګر دَامت په نفل کیدو کښې خو اِجماع دہ، اودَنبی ﷺ دَپاره دشافعیه ؤ په نز فرضیّت سَاقط شولو۔

څلورم: دا چه کله به تهجد قضاء شول نو سحر به ئے اداکول، ددے نه ثابته شوه چه په اوراد اوظائفو کښې ډیر احتیاط کول ضروری دی۔ پنځم: دا چه ثابته شوه چه وتر به قضاء نه اداکوے۔

(۱۷۴۲)عَنْ زُرَارَۃَ بْنِ اَوْفٰی اَنَّ سَعْدَ ابْنِ هِشَامٍ کَانَ جَارً لَّهٗ اَخْبَرَهٗ اَنَّهٗ طَلَّقَ امْرَاَتَهٗ وَاقْتَصَّ الْحَدِیْثَ بِمَعْنٰی حَدِیْثِ سَعِیْدٍ وَّفِیْهِ قَالَتْ مَنْ هِشَامٌ قَالَ ابْنُ عَامِرٍ قَالَتْ نِعْمَ الْمَرْءُ کَانَ اُصِیْبَ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَوْمَ اُحُدٍ وَّفِیْهِ فَقَالَ حَکِیْمُ ابْنُ اَفْلَحَ اَمَآ اِنِّیْ لَوْعَلِمْتُ اَنَّکَ لَاتَدْخُلُ عَلَیْهَا مَااَنْبَاْتُکَ حَدِیْثَهَا. [راجع: ۱۷۳۹]

ترجمه: دَزراره بن اوفی نه روایت دے چه سعد بن هشام دهغه ګاونډی وو پس هغویٰ خبرورکړو چه طلاق ورکړو هغه خپلے ښځے لره اوحدیث ئے بیان کړو لکه چه دسعید روایت دے، اوپه دے کښې داهم دی چه حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها تپوس اوکړو، چه کوم یو هشام؟ هغویٰ اووے چه دَعامِر څوئ، حضرت عائشے صدیقے رضی الله عنها اوفرمایل چه هاں هغه څه ښه سړے وو، شهید شوے وو دړسول الله ﷺ دَصحابه ؤ سَره دَاحُد په ورځ، اوپه هغے کښې داهُم دی، چه حکیم بن افلح اووے چه که چرے ماته پته وی چه ته دهغې خواله نه ځے نو ما به دهغے دحدیث تالره خبرنه درکوؤ۔

(۱۷۴۳)عَنْ عَآئِشَۃَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ اِذَافَاتَتْهُ الصَّلٰوۃُ مِنَ اللَّیْلِ مِنْ وَّجْعٍ اَوْغَیْرِهٖ صَلّٰی مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَیْ عَشْرَۃَ رَکْعَۃً. [ترمذی: ۴۴۵، نسائی: ۱۷۸۸]

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه صدّیقه رضی الله عنها فرمائی چه درسول الله ﷺ دشپے تهجد چه به کله قضاء شول دځه درد وغیره په عذر سَره، نو دَورځے به ئے دولس رکعته لوستل۔

(۱۷۴۴) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا عَمِلَ عَمَلًا اَثْبَتَهٗ وَكَانَ اِذَا نَامَ مِنَ اللَّيْلِ اَوْ مَرِضَ صَلّٰى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَىْ عَشْرَةَ رَكْعَةً قَالَتْ وَمَا رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ لَيْلَةً حَتَّى الصَّبَاحِ وَمَا صَامَ شَهْرًا مُتَتَابِعًا اِلَّا رَمَضَانَ.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه رسول الله ﷺ به هرکله چه څه کارکوؤ نو هغه به ئے همیشه کولو، اوکله چه به دشپے اوده شو یابه ناجوړه شولو، نو دَورځے بـه ئے دولس رکعته لوستلو، اومانه دے لیدلے چه چرته هغه توله شپه دسحره پورے وِیخ وو، اوچرته ئے یوه میاشت برابر روژے نه دی ساتلے مگر دَرمضان روژے به ئے ساتلے۔

(۱۷۴۵) عَنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهٖ اَوْعَنْ شَیْءٍ مِّنْهُ فَقَرَاَهٗ فِيْمَا بَيْنَ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَصَلٰوةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهٗ كَاَنَّهٗ قَرَاَهٗ مِنَ اللَّيْلِ.

[ابوداود: ۱۳۱۳، ترمذی: ۵۸۱، نسائی: ۱۷۸۹، ۱۷۹۰، ۱۷۹۱، ۱۷۹۲، ابن ماجه: ۱۳۱۳]

ترجمه: عمرابن خطاب رضی الله عنه به ویلو چه فرمائیلی دی رسول الله ﷺ څوك چه اوده شو اودخپلے وَظیفے نه ئے پریخودو څه خیزلره، او اولوستوئے هغے لره دسحر اوماسپخین په مینځ کښ نو لیکی هغے لره الله جل جلاله داسے لکه چه لوستلے وی هغه دشپے۔

باب صلاوة الاوابین حین ترمض الفصال :

باب : د اوابین (د ځابنت) د مونځ وخت هغه دے چه کله د اوښ د بچی خپے تپش محسوس کړی:

(۱۷۴۶) عَنِ الْقَاسِمِ الشَّيْبَانِیِّ اَنَّ زَيْدَابْنَ اَرْقَمَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ رَاٰی قَوْمًا يُصَلُّوْنَ مِنَ الضُّحٰی فَقَالَ اَمَا لَقَدْ عَلِمُوْا اَنَّ الصَّلٰوةَ فِیْ غَيْرِ هٰذِهِ السَّاعَةِ اَفْضَلُ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةُ

اَلْاَوَّابِيْنَ حِيْنَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ.

ترجمه: دَقاسم شیبان نه روایت دے چه زید بن ارقم خلقولره دڅاښت په مانځه لوستلو اولیدل (یعنی اوس ورځ ښه نه وه ختلې) نو هغوئ اووے چه خلق ښه پوهه دي چه مونځ ددے نه سِیوا به نورو ګهړو کښ غوره دے ځکه چه رسولُ الله ﷺ فرمائیلي دي چه ...

فائده: ددے نه معلومَه شوه چه دڅاښت مونځ دورځے دَختلو په وخت غوره دے، اګرکه دنمر دراختونه دَزواله پورے جائز دے، مګرصحیح وخت دادے چه په نمرسره شګې ګرمے شي، اوداوښ دبچوقدَمونه سیزل شروع شي، اودے ته صلوٰةِ اَوّابین هُم وئیلے شي۔

(۱۷۴۷)عَنْ زَيْدِابْنِ اَرْقَمَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى اَهْلِ قُبَآءٍ وَهُمْ يُصَلُّوْنَ فَقَالَ صَلٰوةُ الْاَوَّابِيْنَ اِذَارَمَضَتِ الْفِصَالُ.

ترجمه: زیدبن ارقم رضی الله عنه وئیلي دي چه اووتورسول الله ﷺ دقباوالاؤ په طرف بانډِ اوئے لیدل چه خلق مونځ کوی نو هغه اوفرمایل چه دَصلوٰةِ اَوّابین وخت هله دے چه دَاوښانو دبچوخپے سوزیدل شروع شي۔

باب صلاوة الليل مثنىٰ مثنىٰ والوتر ركعة من آخر الليل:

باب: د شپے مونځ دوه دوه رکعته دے او وتر یو رکعت دے د شپے په آخری حصه کښ:

(۱۷۴۸)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ صَلٰوةِ اللَّيْلِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلٰوةُ اللَّيْلِ مَثْنٰى مَثْنٰى فَاِذَاخَشِيَ اَحَدُكُمُ الصُّبْحَ صَلّٰى رَكْعَةً وَّاحِدَةً تُوْتِرُلَهٗ مَاقَدْصَلّٰى.

ترجمه: عبدالله بن عُمررضی الله عنهما وئیلي دي چه یوسړی درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو دشپے دَمانځه په باره کښ نو هغه ﷺ اوفرمایل چه دشپے مونځ دوه دوه رکعته دے،

بیا چه هرکله خیال راشی چه سحرشروع کیدونکے دے، نورکعت به اولولی چه طاق یعنی بے نکه شی تول مونځ کوم چه ده لوستلے وی۔

(۱۷۴۹) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْ صَلٰوةِ اللَّیْلِ فَقَالَ مَثْنٰی مَثْنٰی فَاِذَا خَشِیْتَ الصُّبْحَ فَاَوْتِرْ بِرَکْعَةٍ.

ترجمه: سالِمْ دخپل پلار رضی الله عنه نه روایت کوی، چه یو سړی درسول الله ﷺ نه تپوس اوکړو دشپے دمانځه په باره کښ، نو هغه ﷺ اوفرمایل دوه دوه رکعته لوله بیا هرکله چه دسحرکیدو یره شی، نو یو رکعت وِتراداء کړه۔

(۱۷۵۰) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَنَا بَیْنَهٗ وَبَیْنَ السَّائِلِ فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ! کَیْفَ صَلٰوةُ اللَّیْلِ قَالَ مَثْنٰی مَثْنٰی فَاِذَا خَشِیْتَ الصُّبْحَ فَصَلِّ رَکْعَةً وَّاجْعَلْ اٰخِرَ صَلٰوتِکَ وِتْرًا ثُمَّ سَأَلَهٗ رَجُلٌ عَلٰی رَأْسِ الْحَوْلِ وَاَنَا بِذٰلِکَ الْمَکَانِ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ فَلَا اَدْرِیْ هُوَ ذٰلِکَ الرَّجُلُ اَوْرَجُلٌ اٰخَرُ فَقَالَ لَهٗ مِثْلَ ذٰلِکَ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه یو سړی دنبی کریم ﷺ نه تپوس اوکړو اوزه دهغه اودحضرت ﷺ په مینځ کښ وم هغه عرض اوکړو چه اے دَالله تعالی رسوله! دشپے مونځ څنګه دے؟ حضرت ﷺ اوفرمایل چه دوه دوه رکعته بیا چه کله تاته یره شی دَصَبادَراختو نو یو رکعت اولوله، اودمانځه په آخِرکښ وِتراداکړه، بیائے تپوس اوکړو یو کال پَسْ اوزهٔ دحضرت ﷺ په خواه کښ هغه شان وم (یعنی دَدوارو په مینځ کښ) هغه سړی یا بل چا، بیا هُم حضرت ﷺ دهغے په مِثل اوفرمایل۔

(۱۷۵۳) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ بَادِرُوا الصُّبْحَ بِالْوِتْرِ.

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ اوفرمایل وِتر دَصَبادَراختو نه مخکښ اداکوئ۔

(۱۷۵۴) عَنْ نَافِعٍ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ مَنْ صَلّٰی مِنَ اللَّیْلِ فَلْیَجْعَلْ اٰخِرَ صَلٰوتِهٖ وِتْرًا فَاِنَّ

رَسُوْل اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم كَانَ يَأْمُرُ بِذٰلِكَ.

ترجمه: دنافع نه روايت دے چه ابن عمر رضى الله عنهما وئيلے دى څوك چه دشپے مونځ اداكوى نو وتر دِ تولو نه په آخركښې اداكوى ځكه چه رسول الله ﷺ دغه حُكم فرمايلے وو.

(۱۷۵۵)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اَلْوِتْرُ رَكْعَةٌ مِّنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضى الله عنهما وائى چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دى، وتر يو ركعته دے دشپه په آخركښې.

(۱۷۵۹)عَنْ اَبِىْ مَجْلَزٍ قَالَ سَأَلْتُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ الْوِتْرِ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَقُوْلُ رَكْعَةٌ مِّنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ وَسَأَلْتُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَقُوْلُ رَكْعَةٌ مِّنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ.

ترجمه: ابِیْ مَجْلَزْ وائى چه ماداِبنِ عبّاس رضى الله عنه نه دوترو په باره كښې تپوس اوكړو نو هغوئ اوويے اوريدلے دى ما د رسول الله ﷺ نه چه هغه يو ركعته دے دشپے په آخِركښې، اوتپوس اوكړو ماداِبنِ عُمر رضى اللّٰه عنه نه، نو هغوئ اوويے مااوريدلے دى د رسول الله ﷺ نه چه فرمايل ئے هغه يو ركعت دے، دشپے په آخره حِصه كښې.

(۱۷۶۰)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهُمْ اَنَّ رَجُلًا نَادٰى رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم وَهُوَ فِى الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم كَيْفَ اُوْتِرُ صَلٰوةُ اللَّيْلِ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مَنْ صَلّٰى فَلْيُصَلِّ مَثْنٰى مَثْنٰى فَاِنْ اَحَسَّ اَنْ يُّصْبِحَ سَجَدَ سَجْدَةً فَاَوْتَرَتْ لَهٗ مَاصَلّٰى.

ترجمه: عبدالله بن عمر رضى الله عنهما خلقوته بَيان اوكړو چه يو سرى رسول الله ﷺ ته اواز اوكړو او هغه ﷺ په جماعت كښې وو، اوعرض ئے اوكړو چه اے دَالله جل جلاله رسوله! زه خپل دشپے مونځ څنګه يے تكه كړم (يعنى طاق)؟ حضرت ﷺ اوفرمايل كوم مونځ

چه اداکوے، دوه دوه رکعته اداکوه بیا چه کله دسحرعلامات اوموے نویورکعت اداکړه هغه به تمامولره طاق کړی۔

فائده : ددے حدیثونونه یورکعت وترلوستل ثابت شو، لکه چه دَشافِعِیه ؤ اواکثرومحدثینو مذهب دے، اوداحدیثونه په حنفیه ؤ بانډِ حجت دی، اوثابته شوه چه دَشپے په آخره حصه کښں وِترلوستل مستحب دی۔

(۱۷۶۱)عَنْ اَنَسِ ابْنِ سِيْرِيْنَ قَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قُلْتُ اَرَاَيْتَ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلٰوةِ الْغَدَاةِ اُطِيْلُ فِيْهِمَاالْقِرَاءَةَ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ مِنَ اللَّيْلِ مَثْنٰى مَثْنٰى وَيُوْتِرُبِرَكْعَةٍ قَالَ قُلْتُ اِنِّيْ لَسْتُ عَنْ هٰذَااَسْاَلُكَ قَالَ اِنَّكَ لَضَخْمٌ اَلَاتَدَعُنِيْ اَسْتَقْرِئُ لَكَ الْحَدِيْثَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ مِنَ اللَّيْلِ مَثْنٰى مَثْنٰى وَيُوْتِرُبِرَكْعَةٍ وَيُصَلِّيْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْغَدَاةِ كَاَنَّ الْاَذَانَ بِاُذُنَيْهِ قَالَ خَلَفٌ اَرَاَيْتَ الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْغَدَاةِ وَلَمْ يَذْكُرْصَلٰوةً.

ترجمه : انس بِن سِيرين وائی چه مَادَاِبن عُمررضی الله عنهمَا نه تپوس اوکړو چه ماله خبرراکړه دَ دوو رکعتونو په بَاره کښں چه دَسحردمانځه نه مخکښں دی، زه په هغے کښں قراءت اوږدکوم عبدالله ابن عُمررضی الله عنهما اووے چه رسول الله ﷺ بهدشپے دوه دوه رکعتونه لوستل، اووتربه ئے یورکعت لوستلو، ابن سیرین اووے زه ددے تپوس نه کوم عبدالله‌اووے چه ته غټ سړے ئے، (یعنی غټ عقل والاچه په مینځ کښں وینا ته پاسیدے ماته فرصت نه راکوے چه زه تاته پوره حدیث بَیان کړم، رسول الله ﷺ به دشپے دوه دوه رکعته لوستلو، اووتربه ئے یورکعت اداکولو اودوه رکعته‌به ئے دسحردمانځه نه مخکښں په داسے وخت بانډِ اداکول، چه تکبیربه دهغه په غوږ کښں اوشو، (یعنی دَتکبیرپه وخت به ئے لوستلو، اوظاهره ده چه دغه وخت کوم مونځ کیږی هغه به زیات لنډوی) خلف په خپل روایت کښں اَرَاَيْتَ وئیلے اودَمانځه ذکرئے نه دے کړے۔

(۱۷۶۲)عَنْ اَنَسِ ابْنِ سِيْرِيْنَ قَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا بِمِثْلِهٖ وَزَادَ يُوْتِرُبِرَكْعَةٍ مِّنْ

اٰخِرِ اللَّیْلِ وَفِیْهِ فَقَالَ بَهْ بَهْ اِنَّکَ لَضَخْمٌ.

ترجمه : انس بن سیرین وئیلے دی چه ماداِبن عمر رضی الله عنهما نه تپوس اوکړو اودپورته روایت په شان بیان ئے اوکړو اودومره ئے زیاته کړه چه وتربه ئے یورکعت دشپے په اٰخرکښ لوستل، اوپه دے کښ دا هُم دی، چه اودرېږه اودرېږه ته غټ سړے ئے۔

(۱۷۶۳)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا یُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ صَلٰوةُ اللَّیْلِ مَثْنٰی مَثْنٰی فَاِذَا رَاَیْتَ اَنَّ الصُّبْحَ یُدْرِکُکَ فَاَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ قِیْلَ لِابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا مَامَثْنٰی مَثْنٰی قَالَ اَنْ تُسَلِّمَ فِیْ کُلِّ رَکْعَتَیْنِ.

ترجمه : عبدالله بن عمررضی الله عنهما روایت کوی، چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دسحرمونځ دوه دوه رکعته دے، بیا چه هرکله تاته معلومه شوه چه سحررانزدے شونویورکعت وتراداکړه، بیاداِبن عمررضی الله عنهما نه تپوس اوشو چه دَ دوو دوو رکعتو څه معنی دَه؟ هغوئ اووے چه هردوه رکعته پس سلام ګرځولے شی۔

(۱۷۶۴)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَوْتِرُوْا قَبْلَ اَنْ تُصْبِحُوْا.

ترجمه : دابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی چه وتردسحرنه مخکښ اداکوئ۔

(۱۷۶۵)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدٍ اَخْبَرَهُمْ اَنَّهُمْ سَاَلُوا النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِتْرِ فَقَالَ اَوْتِرُوْا قَبْلَ اَنْ تُصْبِحُوْا.

ترجمه : ابوسعید رضی الله عنه وئیلے دی هرکله چه خلقودنبی کریم ﷺ نه دَوترو په باره کښ تپوس اوکړو نو هغه ﷺ اوفرمایل دصبانه ئے مخکښ اداکوئ۔

(۱۷۶۶)عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ خَافَ اَنْ لَّایَقُوْمَ مِنْ اٰخِرِ اللَّیْلِ فَلْیُوْتِرْ اَوَّلَهٗ وَمَنْ طَمِعَ اَنْ یَّقُوْمَ اٰخِرَهٗ فَلْیُوْتِرْ اٰخِرَ اللَّیْلِ فَاِنَّ صَلٰوةَ اٰخِرِ اللَّیْلِ مَشْهُوْدَةٌ وَّذٰلِکَ اَفْضَلُ وَقَالَ اَبُوْمُعَاوِیَةَ مَحْضُوْرَةٌ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی وو چاته چه یره وی چه دشپے په اخره حِصه کښں به ویخ نه شم، نودشپے په اول کښں دِ(دماسختن نه پس) وِترادا کړی اودچاچه یقین وی چه دشپے په آخره حصه کښں پاسیدے شم، نوپکارده چه وِترپه آخره شپه کښں اداکړی ځکه چه دشپے مونځ داسے دے، چه په هغے کښں فرښتے حاضریږی او هغه غوره دے، اوابومعاویه محضوره وئیلے دی (معنی دَواړویوه ده)

(۱۷۶۷)عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اَیُّکُمْ خَافَ اَنْ لَّایَقُوْمَ مِنْ اٰخِرِ اللَّیْلِ فَلْیُوْتِرْ ثُمَّ لِیَرْقُدْ وَمَنْ وَّاثِقَ بِقِیَامٍ مِّنَ اللَّیْلِ فَلْیُوْتِرْمِنْ اٰخِرِهٖ فَاِنَّ قِرَاءَ ةَ اٰخِرِ اللَّیْلِ مَحْضُوْرَةٌ وَذٰلِکَ اَفْضَلُ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه مَادنبی کریم ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو، هریوستاسونه چه ځوک یریږی چه زه به دشپے په آخره حِصّه کښں ویخ نه شم، نوپکار ده چه وِترادا کړی اوبیا اوده شی، اودچا چه دشپے دپاخیدو یقین وی. هغه دِپه آخر کښں وِترادا کړی ځکه چه دآخرے شپے قراءت داسے دے، چه په هغے کښں فرښتے حاضریږی اوداغوره دے۔

باب افضل الصلوة طول القنوت:

افضل مونځ هغه دے چه د هغے قیام اوږد وی۔

(۱۷۶۸)عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَفْضَلُ الصَّلٰوةِ طُوْلُ الْقُنُوْتِ.

[ابن ماجه: ۱۴۲۱]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه په مونځونو کښں غوره مونځ هغه دے چه په هغے کښں ډیرساعت اودریدل وی۔

(۱۷۶۹)عَنْ جَابِرٍ قَالَ سُئِلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَیُّ الصَّلٰوةِ اَفْضَلُ قَالَ طُوْلُ الْقُنُوْتِ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه دَرسول الله ﷺ نه تپوس اوکړے شو چه کوم

یومونځ غوره دے؟ هغه اوفرمایل چه په کومے کښ ډیراودریدلے وی.

(۱۷۷۰)عَنْ جابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قال سمعْتُ النّبیّ صلّی اللّٰهُ علَیْه وَاٰله وَسلّم یقُولُ انّ فیْ اللّیل لساعة لایُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ یَسْاَلُ اللّٰهُ خیْرًا مّنْ امر الدّنیا وَالآخرة الا اعْطاهُ ایّاهُ وذلک فِی کُلّ لیْلة.

ترجمه: حضرت جابر رضی الله عنه د رسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو. چه په شپه کښ یو ساعت داسے دے چه هغه وخت کښ چه کوم مسلمان د الله تعالی نه ئے هغه لره ورکوی اودغه (ساعت) په هره شپه کښ وی.

(۱۷۷۱)عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اِنَّ من اللّیْلِ سَاعَةً لَایُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ یَسْاَلُ اللّٰهُ خَیْرًا اِلَّا اَعْطَاهُ اِیَّاهُ.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه شپه کښ یو ساعت داسے وی چه دغه وخت مسلمان بنده د الله پاك نه څه غواړی هغه ورکوی.

باب الترغیب فی الدعاء والذکر فی اخر اللیل والاجابة فیه :

باب : د شپے په اخر کښ د دعا کولو او د ذکر کولو ترغیب او د هغے د قبولیت ذکر :

(۱۷۷۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ یَتَنَزَّلُ رَبُّنَا تَبَارَکَ وَتَعَالٰی کُلَّ لَیْلَةٍ اِلَی السَّمَآءِ الدُّنْیَا حِیْنَ یَبْقٰی ثُلُثُ اللَّیْلِ الْاٰخِرُ فَیَقُوْلُ مَنْ یَّدْعُوْنِیْ فَاَسْتَجِیْبَ لَهٗ وَمَنْ یَّسْئَلُنِیْ فَاُعْطِیَهٗ وَمَنْ یَّسْتَغْفِرُنِیْ فَاَغْفِرَلَهٗ. [بخاری : ۱۱۴۵، ابوداود : ۱۳۱۵، ۴۷۳۳، ترمذی : ۳۴۹۸]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے ده رسول الله ﷺ فرمائیلے دی زمونږ پروردګار چه لوئے بر کتونو والا، اوچت ذات والا دے، په دریمه حِصّه دَشپے کښ هره شپه آسمانی دُنیاته راکوزیږی، اوفرمائی څوك شته چه زمانه دُعا اوغواړی چه زه د هغه دُعاقبوله کړم. څوك شته چه زمانه دڅه سوال اوکړی چه زهٔ ئے ورته ورکړم څوك شته چه زمانه بخښش

اوغواړی چه زه هغه اوبخم۔

(۱۷۷۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ یَنْزِلُ اللّٰهُ تَبَارَکَ وَتَعَالٰی اِلَی السَّمَآءِ الدُّنْیَا کُلَّ لَیْلَةٍ حِیْنَ یَمْضِیْ ثُلُثُ اللَّیْلِ الْاَوَّلُ فَیَقُوْلُ اَنَا الْمَلِکُ مَنْ ذَا الَّذِیْ یَدْعُوْنِیْ فَاَسْتَجِیْبَ لَهٗ مَنْ ذَا الَّذِیْ یَسْاَلُنِیْ فَاُعْطِیَهٗ مَنْ ذَا الَّذِیْ یَسْتَغْفِرُنِیْ فَاَغْفِرَ لَهٗ فَلَا یَزَالُ کَذٰلِکَ حَتّٰی یُضِیْٓءَ الْفَجْرُ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه هغه ﷺ فرمائیلي دي چه راکوزیږي الله تعالی دآسمان دنیا په طرف هرکله چه دریمه حِصه شپه دَاول تیره شي، او فرمائی زه بادشاه یَم څوک شته چه زمانه دعا اوکړي چه زه ئے قبوله کړم څوک شته چه زمانه اوغواړي چه زه ئے هغه لره ورکړم، څوک شته چه زمانه مغفرت اوغواړي چه زه ئے اوبخم. غرض دا چه دسحر دَرنړا کیدو پورے دَغه شان فرمائی۔

(۱۷۷۴) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا مَضٰی شَطْرُ اللَّیْلِ اَوْ ثُلُثَاهُ یَنْزِلُ اللّٰهُ تَبَارَکَ وَتَعَالٰی اِلَی السَّمَآءِ الدُّنْیَا فَیَقُوْلُ هَلْ مِنْ سَآئِلٍ یُّعْطٰی هَلْ مِنْ دَاعٍ یُسْتَجَابُ لَهٗ هَلْ مِنْ مُّسْتَغْفِرٍ یُّغْفَرُ لَهٗ حَتّٰی یَنْفَجِرَ الصُّبْحُ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلي دي چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي هرکله چه نیمه شپه یا په دریو کښې دوه حِصّے تیرے شي، راکوزشي الله تعالی برکت والا، او چت ذات والا، ددنیا دَاسمان په طرف او فرمائی څوک څه غوښتلو والا شته چه هغه، هغه ته ورکړے شي، څوک دُعا کولو والا شته چه د هغه دُعا قبوله کړے شي، څوک بخنے غوښتلو والا شته، چه هغه اوبخلے شي، تردے پورے چه سحر شي۔

(۱۷۷۵) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَنْزِلُ اللّٰهُ تَبَارَکَ وَتَعَالٰی فِی السَّمَآءِ الدُّنْیَا لِشَطْرِ اللَّیْلِ اَوْ لِثُلُثِ اللَّیْلِ الْاٰخِرِ فَیَقُوْلُ مَنْ یَّدْعُوْنِیْ فَاَسْتَجِیْبَ لَهٗ اَوْ یَسْاَلُنِیْ فَاُعْطِیَهٗ ثُمَّ یَقُوْلُ مَنْ یُّقْرِضُ غَیْرَ عَدِیْمٍ وَّلَا ظَلُوْمٍ.

ترجمه: حضرت ابو هریره رضی الله عنه وئیلے وو چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی راکوزیږی الله تعالی برکت والا دَ آسمانی دُنیا په طرف په نیمه شپه کښې. اوفرمائی څوك زمانه دُعاکوی چه زهٔ ئے قبوله کړم، اوڅوك زمانه سوال کوی، چه زه هغه لره ورکړم. بیافرمائی چه چا هغه لره قرض ورکړو هغه به چرته فقیرنه شی، اونه به چاباندِ ظلم اوکړی۔

(۱۷۷۷)عَنْ اَبِیْ سعِیْدٍ وَّاَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی یُمْهِلُ حَتّٰی اِذَاذَهَبَ ثُلُثُ اللَّیْلِ الْاَوَّلُ نَزَلَ اِلَی السَّمَآءَ الدُّنْیَا فَیَقُوْلُ هَلْ مِنْ مُّسْتَغْفِرٍ هَلْ مِنْ تَآئِبٍ هَلْ مِنْ سَآئِلٍ هَلْ مِنْ دَاعٍ حَتّٰی یَنْفَجِرَ الْفَجْرُ.

ترجمه: ابوسعید اوابو هریره رضی الله عنهما وئیلے دی، چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه الله تعالی مهلت ورکوی تردے پورے چه هرکله دریمه حصّه شپه تیریږی نوراکوزشی په آسمانی دنیاباندِ اواوفرمائی څوك شته دے، چه مغفرت اوغواړی څوك دے چه توبه اوباسی څوك دے چه څه اوغواړی، څوك دے چه دُعااوکړی دغه فرمائی تردے پورے چه سَحَرْشی۔

فائده: ددے تهولو احادیث صحیحه ؤ نه دَپروردگار هَره شپه راکوزیدل چه هغه دَالله تعالی یو صفت فعلی دی ثابت شو اوددے په ظهری معنیٰ باندِ بِلاکیف ایمان راؤړل دسفلو عقیده ده، اودا تاویل چه دهغه رحمت نازلیږی یادهغه فرښتے داتاویلات باطِل اوبے کاره دی، ځکه چه څوك فرښته وغیره دانه شِیْ، وئیلے چه زمانه اوغواړئ چه درکړم څه دُعاچه کوئ چه قبوله ئے کړم، داخاص دَالله پاك ذاتِ مقدس لره لائق دی۔

نه دهغه دصفت نه داخبره وتلے شِی، نه دچامخلقو نه اونه صحابه کِرامونه، اودَتابعینو اودَ آئمه دین اودَاوچتو مُحَدِّثینو په دے تمامو صفاتو کښې راکوزیدل ختل، اوکوم چه په احادیث صحیح کښې یادقران په اٰیتونو کښې راغلے دی، دغه مذهب دے چه ددے په

ظاهری معنی باندِ ایمان راوړل، او دهغے کیفیت الله جل جلاله ته سپارل۔

اودقرض ورکولونه مراد صدقه دَه، چه هغے ته ئے دَفضل په لارسره قرض اوفرمایلو اواکثرددے تمامو احادیثونه لوئے غوره والے دشپے دآخرے حِصے ثابت شولو، یعنی ظاهِرشو، اودَدُعاګانو قبولول اوغوبښتونکي لره ورکول. اودَرحمتونون جُوش. اودقبولیت خبروش اودَالطافو زوراودَرحمتونوشو رترینه ثابتیږی۔

بَابُ التَّرْغِيبِ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ وَهُوَالتَّرَاوِيحُ۔

دتراویح بیان

(۱۷۷۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَامَ رَمَضَانَ اِیْمَانًاوَّاِحْتِسَابًا غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ. [بخاری : ۳۷، ۲۰۰۹، نسائی : ۱۲۰۱، ۲۱۹۸، ۲۱۹۹، ۲۲۰۰، ۵۰۴۰، ۵۰۴۱]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی خوک چه درمضان په شپه کښې دایمان اوثواب په نیت سره مونځ اداکړی دهغه ورمبی ګناهونه اوبخلے شی۔

(۱۷۸۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُرَغِّبُ فِیْ قِیَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَیْرِاَنْ یَّاْمُرَهُمْ فِیْهِ بِعَزِیْمَةٍ فَیَقُوْلُ مَنْ قَامَ رَمَضَانَ اِیْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ فَتُوُفِّیَ رَسُوْلُ اللهِ وَالْاَمْرُ عَلٰی ذٰلِکَ ثُمَّ کَانَ الْاَمْرُ عَلٰی ذٰلِکَ فِیْ خِلَافَةِ اَبِیْ بَکْرٍ وَّصَدْرًا مِّنْ خِلَافَةِ عُمَرَرَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا عَلٰی ذٰلِکَ. [ابو داود : ۱۳۷۱، ترمذی : ۸۰۸، نسائی : ۲۱۰۳، ۲۱۹۷]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په رمضان کښې دَتراویح دلوستلوترغیب ورکولو، بغیرددے نه چه یارانو ته په تاکید سره حُکم اوکړی اوفرمابل به ئے خوک چه په رمضان کښې دَایمان دَ درست کولو دپاره اودَثواب حاصلولو دپاره مونځ اداکړی، نودهغه ورمبی ګناهونه اوبخلے شی، بیارسول الله ﷺ انتقال اوفرمائیلو ،

بیا د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه په خلافت کښې دغه طریقه وه، بیا د حضرت عُمر رضی الله عنه د خلافت په شروع کښې هم دغه طریقه وه، (یعنې د چا زړه چه به غوښته دشپې به ئې مونځ اداکولو)

(۱۷۸۱) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ حَدَّثَهُمْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ اِیْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ وَمَنْ قَامَ لَیْلَةَ الْقَدْرِ اِیْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَلَهٗ مَاتَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهٖ. [بخاری: ۱۹۰۱]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه خلقوته بیان اوکړو چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه چا د ایمان او ثواب په نظر سره د رمضان روژه اونیوه نو دَ هغه وړمبی گناهونه بخلی کیږی او چا چه د ایمان او ثواب په نظر سره په شبِ قدر کښې قیام اوکړو، نو د هغه هُم وړمبی گناهونه بخلی کیږی۔

(۱۷۸۲) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ یَّقُمْ لَیْلَةَ الْقَدْرِ فَیُوَافِقُهَا اُرَاهُ قَالَ اِیْمَانًا وَّاحْتِسَابًا غُفِرَلَهٗ.

ترجمه: دَ ابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چه څوک د شبِ قدر په شپه ویخ شی، او عبادت کوی، او پوهه شی چه دا شبِ قدر دے زۀ گمان کوم چه هغه دا او فرمایل چه د ایمان او ثواب په نظر سره هغه بخلی شی۔

(۱۷۸۳) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰی فِی الْمَسْجِدِ ذَاتَ لَیْلَةٍ فَصَلّٰی بِصَلٰوتِهٖ نَاسٌ ثُمَّ صَلّٰی مِنَ الْقَابِلَةِ فَکَثُرَ النَّاسُ ثُمَّ اجْتَمَعُوْا مِنَ اللَّیْلَةِ الثَّالِثَةِ اَوِالرَّابِعَةِ فَلَمْ یَخْرُجْ اِلَیْهِمْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمَّا اَصْبَحَ قَالَ قَدْرَاَیْتُ الَّذِیْ صَنَعْتُمْ فَلَمْ یَمْنَعْنِیْ مِنَ الْخُرُوْجِ اِلَیْکُمْ اِلَّا اَنِّیْ خَشِیْتُ اَنْ یُّفْرَضَ عَلَیْکُمْ قَالَ وَذٰلِکَ فِیْ رَمَضَانَ. [بخاری: ۲۰۱۲، ۲۰۱۱، ابوداود: ۱۳۷۳]

ترجمه: دَ مؤمنانو د مور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ

یوه شپه په جماعت کښې مونځ اداکړو، او دهغه سره څو کسان وو، په دویمه ورځ خلق زیات شول، بیاپه دریمه یاڅلورمه شپه خو خلق ډیر جمع شول، او رسول الله ﷺ دهغوئ په طرف بهرَ نه شولو، بیاچه کله سَحَرُشو، نو حضرت ﷺ اوفرمایل چه ماستاسو حال لیدلو اوزۀ نه راوَتم مګردد ے وجے نه چه ماته یَرَه شوه (چه دانماز تراویح) چرته پتاسوباندِ فرض نه کړے شی.

(۱۷۸۴)عَنْ عُرْوَةَ ابْنِ الزُّبَيْرِ اَنَّ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ فَصَلّٰى فِي الْمَسْجِدِ فَصَلّٰى رِجَالٌ بِصَلٰوتِهٖ فَاَصْبَحَ النَّاسُ يَتَحَدَّثُوْنَ بِذٰلِكَ فَاجْتَمَعَ اَكْثَرُ مِنْهُمْ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِي اللَّيْلَةِ الثَّانِيَةِ فَصَلَّوْا بِصَلٰوتِهٖ فَاَصْبَحَ النَّاسُ يَذْكُرُوْنَ ذٰلِكَ فَكَثُرَ اَهْلُ الْمَسْجِدِ مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ فَخَرَجَ فَصَلَّوْا بِصَلٰوتِهٖ فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الرَّابِعَةُ عَجَزَ الْمَسْجِدُ عَنْ اَهْلِهٖ فَلَمْ يَخْرُجْ اِلَيْهِمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَطَفِقَ رِجَالٌ مِّنْهُمْ يَقُوْلُوْنَ الصَّلٰوةَ فَلَمْ يَخْرُجْ اِلَيْهِمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰى خَرَجَ لِصَلٰوةِ الْفَجْرِ فَلَمَّا قَضَى الْفَجْرَ اَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ ثُمَّ تَشَهَّدَ فَقَالَ اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّهٗ لَمْ يَخْفَ عَلَيَّ شَاْنُكُمُ اللَّيْلَةَ وَلٰكِنِّيْ خَشِيْتُ اَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ صَلٰوةُ اللَّيْلِ فَتَعْجِزُوْا عَنْهَا.[بخاری: ۹۲۴، نسائی: ۲۱۹۲]

ترجمه: عروه بن زبیررضی الله عنه لره حضرت عائشے رضی الله عنها خبرورکړو چه رسول الله ﷺ دشپے را اووتو اوپه جماعت کښې ئے مونځ اولوستو، اوڅه کسانو دهغه سره مونځ اداکړو، بیاسحر خلقو دهغے ذکرشروع کړو، اوپه دویمه شپه دهغے نه زیات خلق راجمع شول، اوحضرت ﷺ هُم را اپوونو، بیائے دهغه سره مونځ اداکړو، اوخلقو دهغے ذکرکول شروع کړو سحرلره بیاپه دریمه شپه کښې جماعت والاخلق جمع شول. اوحضرت ﷺ راووَتو، اودهغه سره خلقو مونځ اداکړو بیاچه کله څلورمه شپه شوه جماعت دخلقونه ډک شو اورسول الله ﷺ رانه وَتو، بیاخلقو آواز اوکړو مونځ مونځ اوهغه ﷺ نه راوتلو تردے پورے چه دسحرمانځه له راغے، بیاچه ئے کله مونځ اولوستونو خلقو طرفته ئے مخ کړو.

اوتشهد ئې اولوستو او ورستو دحمد و صلوٰة نه ئې اووې چه معلومه شوه چه ستاسو دنن شپې حال زمانه څه پټ نه وو، مګرمايَرَه اوکړه چه پتاسو باندِ دشپې مونځ (يعنى تراويح فرض نه شى) اوتاسو دهغې دَاداکولو نه عاجز راشئ۔

فائده : ددې تمامو حديثونه دروژې دشپې فضيلت ظاهرشولواوثابته شوه چه حضرت ﷺ هم درې ورځې تراوِيح په جماعت سره لوستلې دى، جماعت هم سنت شولو اودَركعتونو تعداددغه مسنون دې کوم چه دحضرت عائشې رضى الله عنها نه مروى دې چه په رمضان وغيره کښې به ئې دَاتهٔ ؤ رکعتونه زيات نه لوستلو اوکه ددې نه زيات اداکوى نومباح دى، اوددې نه داهُم معلومَه شوه چه نوافل په جماعت سره جَائز دى، بلکه په اختر، کسوف ، استسقاء، کښې جماعت اولى دې، اودجماعت نه سيوا په جماعت کښې هُم دَنوافلورواکيدل ثابت شو، اوداهُم ثابته شوه، چه اقتداء دهغې روا ده چه دهغې دَامامت اِمام نيت نه وى کړې اودهغه صحيح دې، اوداهم معلومَه شوه چه هرکله په څه کارکښې مصلحت اومفسده دواړه جمع وى نودهغې ندارك اولى دې، لکه چه هغه ﷺ تراوِيح دفرض کيدو دَوجې نه پريخودې، اوبياهغه دَخپلوپريخودووَجه هُم بَيَان کړله، چه دَيارانو زړهٔ خوشحاله شِى، اوپه خطبه کښې تشهد اودَامابعد لفظ ئې اوويلو چه دادواړه مسنون دى۔

باب النَّدْبِ الأَكِيْدِالى قِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَدَلِيْلِ مَنْ قَالَ اِنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ۔

باب: په شب قدرکښې دمونځ اوپه اوويشتمه شپه دقدر دکيدوبيان۔

(١٧٨٥)عَنْ زِرٍّ قَالَ سَمِعْتُ اُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ وَقِيْلَ لَهُ اِنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ مَنْ قَامَ السَّنَةَ اَصَابَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَالَ اُبَيٌّ وَّاللهِ الَّذِىْ لَآاِلٰهَ اِلَّاهُوَاِنَّهَا لَفِىْ رَمَضَانَ يَحْلِفُ مَايَسْتَثْنِىْ وَوَاللهِ اِنِّىْ لَاَعْلَمُ اَىُّ لَيْلَةٍ هِىَ هِىَ اللَّيْلَةُ الَّتِىْ اَمَرَنَابِهَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِقِيَامِهَاهِىَ لَيْلَةُ صَبِيْحَةِ سَبْعٍ وَّعِشْرِيْنَ وَاَمَارَتُهَا اَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فِىْ صَبِيْحَةِ يَوْمِهَا بَيْضَآءَ لَاشُعَاعَ

لها. [ابو داود: ۱۳۷۸، ترمذی: ۷۹۳]

ترجمه: دزرنه روایت دے چه ماداِبی بن کعب رضی الله عنه نه اوریدلے دی او هغه ته اوویلے شو چه عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وائی چه څوک ټول کال وِیخ پاتے شِی هغه ته به شب قدر میلاؤ شِی، اِبی رضی الله عنه اووے قسم دے په هغه ذات شه دهغه نه سیوا څوک معبود نِشته دے، چه بیشکه شب قدر په رَمضان کښِ دے. او هغه به قسم خوړلو اوانشاء الله به ئے نه ویلو (مطلب دا چه یقین وو دهغه په خپل قسم چه رِښتونے دے) اوویل به ئے چه قسم دے په الله جل جلاله چه زهٔ پو هه یَم، چه هغه کومه شپه ده؟ هغه، هغه شپه ده چه په هغے کښِ درسول الله ﷺ مونږ ته دویخ پاتے کیدو حکم کړے دے. او هغه، هغه شپه ده چه دهغے سحرلره اوویشتم تاریخ وی، اونشانی دَشب قدرداده چه دَهغے په سحرنمرراخیژی اوپه هغے کښِ شعاع ګانے نه وی۔

(۱۷۸۶) عَنْ اُبَیِّ ابْنِ کَعْبٍ قَالَ قَالَ اُبَیٌّ فِیْ لَیْلَةِ الْقَدْرِ وَاللهِ اِنِّیْ لَاَعْلَمُهَا وَاَکْثَرُ عِلْمِیْ هِیَ اللَّیْلَةُ الَّتِیْ اَمَرَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِقِیَامِهَا هِیَ لَیْلَةُ سَبْعٍ وَّعِشْرِیْنَ وَاِنَّمَا شَکَّ شُعْبَةُ فِیْ هٰذَا الْحَرْفِ هِیَ اللَّیْلَةُ الَّتِیْ اَمَرَنَا بِهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ وَحَدَّثَنِیْ بِهَا صَاحِبٌ لِّیْ عَنْهُ. [راجع: ۱۷۸۵]

ترجمه: ابی ابن کعب رضی الله عنه وئیلے دی چه الله تعالی م دِقسم وی چه زه لیة القدر لره پیژنم چه هغه په دغه شپه کښِ دے چه مونږ ته رسول الله ﷺ په دغه شپه دِوِیخ پاتے کیدو حکم کړے دے او هغه اوویشمه شپَه ده، اوشعبه رضی الله عنه ته په دے خبره کښِ شك دے چه ابی رضی الله عنه وئیلے دی حکم کړے ددغه شپے مونږ ته رسول الله ﷺ او وئیلے دی شعبه رضی الله عنه چه داخبره ماته زمایو دوست عبدهٔ دطرفته بیان کړه۔

مسلم وئیلے دی روایت کړے دے ماته عبیدالله بن معاذ هغه ته دَهغه پلار هغه ته شعبه ددغے اسناد سره دَپورته روایت په شان اودَشعبه دشك کولو اودهغے نه دبعد څه ذِکرئے

نه دے کړے۔

فائده : دشب قدر مفصل بیان به وړاندې راشي، انشاء الله تعالی۔

بَابُ صَلٰوةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ وَدُعَآئِهٖ بِاللَّيْلِ۔

باب: مونځ دحضور اکرم ﷺ اودعا دهغه ﷺ په شپه کښې.

(۱۷۸۸)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ مَيْمُوْنَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ فَأَتٰى حَاجَتَهٗ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهٗ وَيَدَيْهِ ثُمَّ نَامَ ثُمَّ قَامَ فَأَتَى الْقِرْبَةَ فَاطْلَقَ شِنَاقَهَا ثُمَّ تَوَضَّأَ وُضُوْءً بَيْنَ الْوُضُوْئَيْنِ وَلَمْ يُكْثِرْ وَقَدْ اَبْلَغَ ثُمَّ قَامَ فَصَلّٰى فَقُمْتُ فَتَمَطَّيْتُ كَرَاهِيَةَ اَنْ يَرٰى اَنِّيْ كُنْتُ اَنْتَبِهُ لَهٗ فَتَوَضَّأْتُ فَقَامَ فَصَلّٰى فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهٖ فَاَخَذَ بِيَدِيْ فَاَدَارَنِيْ عَنْ يَّمِيْنِهٖ فَتَتَامَّتْ صَلٰوةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ ثَلٰثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ثُمَّ اضْطَجَعَ فَنَامَ حَتّٰى نَفَخَ وَكَانَ اِذَا نَامَ نَفَخَ فَاَتَاهُ بِلَالٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَاٰذَنَهٗ بِالصَّلٰوةِ فَقَامَ فَصَلّٰى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ وَكَانَ فِيْ دُعَآئِهِ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَّفِيْ بَصَرِيْ نُوْرًا وَّفِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا وَّعَنْ يَّمِيْنِيْ نُوْرًا وَّعَنْ يَسَارِيْ نُوْرًا وَّفَوْقِيْ نُوْرًا وَّتَحْتِيْ نُوْرًا وَّاَمَامِيْ نُوْرًا وَّخَلْفِيْ نُوْرًا وَّعَظِّمْ لِيْ نُوْرًا، قَالَ كُرَيْبٌ وَسَبْعًا فِي التَّابُوْتِ فَلَقِيْتُ بَعْضَ وُلْدِ الْعَبَّاسِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَحَدَّثَنِيْ بِهِنَّ فَذَكَرَ عَصَبِيْ وَلَحْمِيْ وَدَمِيْ وَشَعْرِيْ وَبَشَرِيْ وَذَكَرَ خَصْلَتَيْنِ. [راجع : ۱۹۸]

ترجمه : ابن عَبَّاس رضی الله عنهما وئیلے دی یوه شپه زهٔ دخپلے ترور میمونے رضی الله عنها خواله لاړم، (ددے دپاره چه دحضرت ﷺ مونځ اوګورم) اونبی ﷺ پاڅیدو اودخپل قضاءِ حاجت دپاره لاړو، بیائے خپله خله اولاس اووینځل بیااوده شو، بیاپاڅیدو اودمشک خواله راغے، اودهغے خله ئے کھولاو کړه، بیائے د دوو اودسونو دمینځ اودس اوکړو، (یعنی نه ډیر دمبالغے اونه ډیرکم) اوزیاتے اوبه ئے توئ نه کړے اوپوره اودس ئے اوکړو، بیااودریدو مونځ ئے اداکړو اوزهٔ هم پاسیدم اووجود م تاؤراتاؤ کړو،(یعنی ستومانی م اوویسته) چه چرته حضرت ﷺ دا اونه ګنړی، چه دازمادحال دلیدو دپاره هوښیاروو،(ددے نه معلومه شوه چه دصحابه وُ دحضرت ﷺ سره دعلمِ غیب عقیده نه وه لکه چه اود دجاهلانو دانبیاؤ علیهم

السلام او اولیاء رحمهم الله سره ده) او ما هُم اودس او کړو او د هغه ﷺ نه کس طرفته او دریدم نو هغه زما لاس اونیوو او ښی طرفته ئے راوړولم. (ددے نه دا معلومه شوه چه یو مقتدی وی نو دَامام نه به ښی طرفته اودریږی) غرض دا چه د رسول الله ﷺ دشپے مونځ دیارلس رکعته پوره شو، بیا هغه ﷺ سملاستو او اوده شو، تردے پورے چه خراټے ئی شروع کړے. او د هغه عادت مبارک وو چه هر کله چه به اوده شو خراټے به ئے اخستلے، بیا بلال رضی الله عنه راغے او هغه ﷺ ئے دسحر د مانځه دپاره خبر کړو او هغه ﷺ پاسیدو او دسحر مونځ ئے اداکړو. او اودس ئے اونه کړو او د هغه په دُعا کښې دا الفاظ وو اَللّٰهُمَّ دعَظِّمْ لِیْ نُوْرًا" پورے یعنی اے الله کړے زما په زړهٔ کښې نور، اوزما په سترګو کښې نور، اوزما په غوږو کښې نور، اوزمانه ښی طرفته نور اوزمانه کس طرفته نور اوزمانه دپاسه نور اوزمانه دلاندِ نور اوزمانه مخکښې نور اوزمانه ورستو نور، اوزیات کړے زما دَپاره نور. کریب (کوم چه راوی : حدیث دے) ونیلے دی چه اووه الفاظ ئے نور فرمائیلے وو چه هغه زما په زړهٔ کښې دی. ابعنی په خله نه راځی څکه زما هیر شو) بیا ما دابن عباس رضی الله عنه دبعضے اولاد سره ملاقات اوکړو هغوی ماته بیان اوکړو چه هغه الفاظ دادی اوذکر ئے اوکړو چه زما پټے اوغوښه زما اوزما په وینه اوزما په ویختو اوزما په څرمن او ذوه څیزونه ئے نور ذکر کړل (یعنی په دے ټولو کښې حضرت ﷺ نور اوغوښتو)

(۱۷۸۹) عَنْ کُرَیْبٍ مَّوْلٰی ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَخْبَرَهُ اَنَّهُ بَاتَ لَیْلَةً عِنْدَمَیْمُوْنَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِیْنَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا وَهِیَ خَالَتُهُ قَالَ فَاضْطَجَعْتُ فِیْ عَرْضِ الْوِسَادَةِ وَاضْطَجَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَهْلُهٗ فِیْ طُوْلِهَا فَنَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰی انْتَصَفَ اللَّیْلُ اَوْ قَبْلَهٗ بِقَلِیْلٍ اَوْ بَعْدَهٗ بِقَلِیْلٍ فَاسْتَیْقَظَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ یَمْسَحُ النَّوْمَ عَنْ وَّجْهِهٖ بِیَدِهٖ ثُمَّ قَرَاَ الْعَشْرَ الْاٰیَاتِ الْخَوَاتِیْمَ مِنْ سُوْرَةِ اٰلِ عِمْرَانَ ثُمَّ قَامَ اِلٰی شَنٍّ مُّعَلَّقَةٍ فَتَوَضَّاَ مِنْهَا فَاَحْسَنَ وُضُوْءَهٗ ثُمَّ قَامَ فَصَلّٰی قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا فَقُمْتُ وَصَنَعْتُ مِثْلَ مَاصَنَعَ رَسُوْلُ

اللہِ صلّی اللہُ علیہِ وَآلِہٖ وَسلَّمَ ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُمْتُ اِلٰی جَنْبِہٖ فَوَضَعَ رَسُوْلُ اللہِ صلّی اللہُ علیہِ وَآلِہٖ وسلّم یَدَہُ الْیُمْنٰی عَلٰی رَأْسِیْ وَاَخَذَ بِاُذُنِیَ الْیُمْنٰی یَفْتِلُھَا فَصَلّٰی رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ اَوْتَرَ ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتّٰی جَاءَہُ الْمُؤَذِّنُ فَقَامَ فَصَلّٰی رَکْعَتَیْنِ خَفِیْفَتَیْنِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّی الصُّبْحَ. [بخاری: ۱۹۳، ۶۹۸، ۹۹۲، ۹۹۸، ۱۱۹۸، ۴۵۷۰، ۴۵۷۱، ۴۵۷۲، ابوداود: ۱۳۶۴، ۱۳۶۷، نسائی: ۱۶۱۹، ابن ماجه: ۱۳۶۳]

ترجمه: کریب چه دَابن عبّاس رضی الله عنه ازاد کړے غلام وو، هغه ته ابن عباس رضی الله عنهما خبرورکړو چه هغه یوه شپه دمؤمنانو دمور حضرتِ میمونے رضی الله عنها په کور کښې پاتے شو (چه هغه دمسلمانانو مور اودهغه ترور وه) ابن عباس رضی اللهعنه وائی چه زه دتکیه په لنډ طرف کښې سملاستم اورسول الله ﷺ اودهغهبی بی صاحِبه رضی الله عنها دهغے تکیه په اوګدُ طرف سَرُکیخودو سملاستو، اورسول الله ﷺ اوده شولو، تردے پورے چه نیمه شپه شولِه، یاځه لږمخکښې یاځه لږورستورسول الله ﷺ راویخ شولو، اودخوب اثرئے دخپل مخ مبارك نه پخپل لاس سره صفاکولو (ددے استحباب ثابت شولو) بیائے سورتِ آل عمران آخری لس آیتونه اولوستل (ددغه آیتونو هُم په دغه وخت باندِ لوستل مستحب شو) بیادَیوزوړند شوی پخوانی مشك خواله لاړو، اوپه هغے سره ئے اودس اوکړو اوبنه اوُدس ئے اوکړو، بیادمونځ دلوستو دپاره اودریدو ابنَ عباس رضی الله عنه وئیلے دی بیاماهُم دغه شان اوکړو لکه څنګه هغه ﷺ کړی وو، (یعنی دآیتونولوستل اودَمخ نه دخوب اثرصَفاکول) بیالاړم زهٔ اودهغه په خواك بنې یو طرفته اودریدم اورسول الله ﷺ خپل ښی لاس زمَاپسر کیخودو، اوزمانبې غوږئے اونیوؤ اوئے مرُوړلو (ددے دپاره چه بچی ته خوب ورنه شِی) بَیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے دوه رکعته اولوستل، بیائے وِتراولوستل، بیَااوده شو تردے پورے چه مؤذن راغے اوهغه ﷺ پاسیدو

اولنړدوه رکعتونه ئے اولوستل بیاراااووتو اودَسحرفرض ئے اداکړل۔

فائده : ددے حدیث نه ثابته شوه چه په دوه دوه رکعته باندِ سلام گرځول غوره دی، اوپه وِتروکښ هم دوه رکعته جُدا اویورکعت جُدا لوستل اوپه مینځ کښ سلام گرځول پکار دی اودغه دجمهورو اوشافِعِیه وُ مذهب دے، په خلاف حنفیه وُ، اوثابت شو جولز دَموذن دَامام خواله دَراتللو، ددے دَپاره چه دمانځه نه ئے خبرکړی، اولنړلوستل دسحردسنتو اوتهجد سره دَوترو دیارلس رکعته اداکول، اوپه دے کښ دفقهاؤ اختلاف دے بعضو وئیلے دی چه کامل وِتردیارلس رکعته دی، اوځنو وئیلے دی چه یولس رکعته دی۔

(۱۷۹۰)عَنْ مُخْرَمَةَ ابْنِ سُلَيْمَانَ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ وَزَادِ ثُمَّ عَمِدَاِلٰى شَجْبٍ مِّنْ مَّآءٍ فَتَسَوَّكَ فَتَوَضَّأ وَاَسْبَغَ الْوُضُوْءَ وَلَمْ يُحْرِقْ مِّنَ الْمَآءِ اِلَّا قَلِيْلًا ثُمَّ حَرَّكَنِيْ فَقُمْتُ وَسَآئِرُالْحَدِيْثِ نَحْوَحَدِيْثِ مَالِكٍ۔

ترجمه : مخرمه بن سلیمان هم ددغے اسنادسره دا روایت کړے دے په دے کښ دومره زیات دی، چه بیارسول الله ﷺ یوزوړ مَشك طرفته اِراده اوکړه اومسواك ئے اوکړو او اودس ئے اوکړو اوپوره اودَس ئے اوکړو، مګراوبه ئے ډیرے کمے تویٔ کړے، بیائے زه اوخوزَولم نوزه پاڅیدم، اوباقی رِوایت دَمالك دروایت په مِثل دے۔ (یعنی کوم چه پورته ذکر شو)

(۱۷۹۱)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ قَالَ نِمْتُ عِنْدَمَيْمُوْنَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَرَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عِنْدَهَاتِلْكَ اللَّيْلَةَ فَتَوَضَّأَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ فَصَلّٰى فَقُمْتُ عَنْ يَّسَارِهٖ فَاَخَذَنِيْ فَجَعَلَنِيْ عَنْ يَّمِيْنِهٖ فَصَلّٰى فِيْ تِلْكَ اللَّيْلَةِ ثَلٰثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ثُمَّ نَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰى نَفَخَ وَكَانَ اِذَانَامَ نَفَخَ ثُمَّ اَتَاهُ الْمُؤَذِّنُ فَخَرَجَ فَصَلّٰى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ قَالَ عَمْرٌو فَحَدَّثْتُ بِهٖ بُكَيْرَ بْنَ الْاَشَجِّ فَقَالَ حَدَّثَنِيْ كُرَيْبٌ بِذٰلِكَ

ترجمه : دعبدالله بن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے یوه ورځ زهٔ دام المؤمنین حضرت میمونے رضی الله عنها چه بی بی محترمه ده درسول الله ﷺ دهغے په کور کښ اوده شوم اورسول الله ﷺ اودس اوکړو او اودریدو مونځ ئے لوستلو، زه هُم پاسیدم اودهغه نه کس

طرفتـه اودربـدم، بیـا هـغـه زه اونیوم اوبنی طرفته ئے کرم، اوپه دغه شپه ئے دیارلس رکعته اولـوستـل، بیـااوده شـو، تـردے پورے چه خراتے ئے شروع کرے، اودهغه عادت مبارك وو چه کلـه بـه اوده شـو نـوخرړارے به ئے کولو، بیادهه ﷺ خواله مؤذن راغے اوهغه ﷺ رااووتو لومـونـځ ئے اولوستو، او اودس ئے اونه کړو، عمروائی ماداحدیث بکیرته بیان کړو نو هغوئ اووے کریب هم ماته بیان کړے دے.

(۱۷۹۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ بِتُّ لَيْلَةً عِنْدَخَالَتِيْ مَيْمُوْنَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقُلْتُ لَهَااِذَاقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَيْقِظْنِيْ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُمْتُ اِلٰى جَنْبِهِ الْاَيْسَرِ فَاَخَذَبِيَدِيْ فَجَعَلَنِيْ مِنْ شِقِّهِ الْاَيْمَنِ فَجَعَلْتُ اِذَا اَغْفَيْتُ يَاْخُذُ بِشَحْمَةِ اُذُنِيْ قَالَ فَصَلّٰى اِحْدٰى عَشْرَةَ رَكْعَةً ثُمَّ احْتَبٰى حَتّٰى اِنِّيْ لَاَسْمَعُ نَفَسَهُ رَاقِدًا فَلَمَّاتَبَيَّنَ لَهُ الْفَجْرُ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ.

ترجمه: عبدالله ابـن عبّاس رضی الله عنهما وئیلے دی چه زهٔ یوه شپه دخپلے ترور حضرت میمـونـے رضـی الله عـنهـا په کور کښې پاتے شوم، اوماهغے ته اووے چه کله رسول الله ﷺ پاسِیْ نـومـاهُـم وېـښ کـړه، پـس رسول الله ﷺ پاسیدواوزه دهغه نه ګس طرفته اودریدم، اوهغه زمالاس اونیوؤ اوښی طرفته ئے کړم، اوماله چه به کله خوب جوته راکوَله، نو هغه به زمـاغـوږنیـولـو، بیائے یولس رکعته اولوستل، بیاهغه سملاستوتردے پورے چه ما دهغه خراتے اوریدلو، بیاچه کله سحرشولونو حضرت ﷺ دوه رکعتونه لنډ اولوستل.

(۱۷۹۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ بَاتَ عِنْدَخَالَتِهِ مَيْمُوْنَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَابِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأَ مِنْ شَنٍّ مُعَلَّقٍ وُضُوْءًا خَفِيْفًا قَالَ وَصَفَ وُضُوْءَهُ فَجَعَلَ يُخَفِّفُهُ وَيُقَلِّلُهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا فَقُمْتُ وَصَنَعْتُ مِثْلَ مَاصَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ جِئْتُ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهٖ فَاَخْلَفَنِيْ فَجَعَلَنِيْ عَنْ يَمِيْنِهٖ فَصَلّٰى ثُمَّ اضْطَجَعَ فَنَامَ حَتّٰى نَفَخَ ثُمَّ اَتَاهُ بِلَالٌ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَاٰذَنَهُ بِالصَّلٰوةِ فَخَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ قَالَ سُفْيَانُ

وھذا للنبیّ صلّے اللہ علیہ والہ وسلم خاصۃ لانہ بلغنا ان النبیّ صلّے اللہ علیہ والہ وسلم تنام عیناہ ولاینام قلبُہ.[بخاری : ۱۳۸، ۲۲۶، ۸۵۹، ترمذی : ۲۳۲، نسائی : ۴۴۱، ابن ماجہ ۴۲۳]

ترجمہ : عبداللہ ابن عباس رضی اللہ عنہما یوہ شپہ دخپلے ترور میمونے رضی اللہ عنہا سرہ پاتے شو. اورسول اللہ ﷺ دشپے پاخیدو اودیوزوړمشک نہ نے لنډ لودس اوکړو. بیانے ھغے تہ ذاودس پہ بارہ کښې بیان اوکړو. چہ اودس ډیرکم وو. اوپہ لږ اوبو سرہ نے کړے وو. ابن عباس رضی اللہ عنہ وئیلے دی زہ پاخیدم اوما ھم ھغہ شان اوکړو څنگہ چہ پیغمبر ﷺ کړی وو، بیازہ راغلم اودرسول اللہ ﷺ کس طرفتہ اپودریدم نو ھغہ زہ دښادطرفہ راښکودم اوښی طرفتہ نی کړم. بیانے مونځ اولوستو اوسملاستو اودہ شو. تردے پورے چہ خرړارے نے شروع کړو، بیابلال رضی اللہ عنہ راغے اودمانځہ دپارہ نے اگاہ کړو لوزا اووتو اودسحرمونځ نے اداکړو او اودس نے اونہ کړوم سفیان وئیلے دی چہ دادیعنی پہ لوډہ کیدو سرہ داودس نہ ماتیدل) دحضورنبی کریم ﷺ خاصہ دہ. څکہ چہ مونږ تہ رارسیدلے دی، چہ دنبی کریم ﷺ سترگے اودہ کیدلے اوزړۂ نے نہ اودہ کیدو.

(۱۷۹۴)عن ابن عباسٍ رضی اللہ عنھما قال بتُّ فی بیت خالتی میمونۃ فبقیتُ کیف یصلّی رسُولُ اللہ صلّے اللہ علیہ والہ وسلّم قال فقام فبال ثم غسل وجھہ و کفّیہ ثم نام ثم قام الی القربۃ فاطلق شناقھا ثم صبَّ فی الجفنۃ او القصعۃ فاکبّہ بیدیہ علیھا ثم توضا وضوءً حسنا بین الوضوئین ثم قام یصلّی فجئتُ فقمتُ الی جنبہ فقمتُ عن یسارہ قال قال فاخذنی فاقامنی عن یمینہ فتکاملت صلوۃ رسُول اللہ صلّے اللہ علیہ والہ وسلّم ثلث عشرۃ رکعۃ ثم نام حتی نفخ فکنّا نعرفہ اذانام بنفخہ ثم خرج الی الصّلوۃ فصلّے فجعل یقول فی صلوتہ اوفی سُجودہ اللّھمّ اجعل فی قلبی نورًا وفی سمعی نورًا وفی بصری نورًا وعن یمینی نورًا وعن شمالی نورًا وامامی نورًا وخلفی نورًا وفوقی نورًا وتحتی نورًا واجعل لی نورًا اوقال واجعلنی نورًا. [راجع : ۱۶۹۸]

ترجمہ : عبداللہ ابن عباس رضی اللہ عنہما وئیلے دی چہ زۂ یوہ شپہ دخپلے ترور میموے

رضی اللہ عنہا پـہ کـور کـښې پاتې شـوم اوخیال مې لرلو چـه رسول الله ﷺ څنګـه مونځ اداکـوی، او هغـه ﷺ پاڅیـدو اومتیـازې ئې اوکړې اومخ ئې او وینځلو او دواړه ورغوی ئې اووینـځـل ، بیاوده شـو بیاپاڅیدو اوډمشك خواله لاړو، اودهغې سرئې لرې کړو، اوپه لګن پیالـوَیه پیالـه کـښې ئې اوبه اوغورځولې اوهغه ئې په خپل لاس سره خکته کړو، اواودس ئې اوکړو ډیربنـه ډ دوو اوډسونودمینځ (یعنی نه ډیرسپك اونه ډیردرونډ) بیااودریدو مونځ ئې شروع کړو، بیازه هـم راغـلـم (یـعـنـی اِودس مې اوکړو) اودهغه نه ګس مَټ طرفته اودریدم نو هغه زه اونیولم اوښې طرفته ئې اودرولم بیادهغه پوره مونځ دیارلس رکعته اوشو، بیااوده شـو تردې پورې چه خرړارې کول ئې شروع کړو، اومونږ دهغه ﷺ خوب لره دخرړاری سره پیژندلو، بیامانځه ته اووَتو اومونځ ئې اداکړو، اوپه خپل مانځه یاسجده کښې به ئې وَیلویاالله زمـاپـه زړهٔ کـښې نـور کړې، اوزماپه غوږونو کښې نور، اوزماپه سترګو کښې نور، اوزمانه ښې طـرفـتـه نـور ۰ اوزمـاګـس طـرفتـه نـور، اوزمـامـخـې تـه نور، اوزماشاته نور، اوزمالاندِ نور. اوزمادپاسَه نور، اوکړې زمادپاره نور، یائې ویلو چه مانور کړې۔

(۱۷۹۲)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا قَالَ بِتُّ عِنْدَ خَالَتِیْ مَیْمُوْنَةَ واقْتَصَّ الْحَدِیْثَ ولم یذکرغسل الْوَجْهِ وَالْکَفَّیْنِ غَیْرَاَنَّهُ قَالَ ثُمَّ اَتَی الْقِرْبَةَ فَحَلَّ شَنَاقَهَا فَتَوَضَّاَ وُضُوْءً ا بَیْنَ الْوَضُوْئَیْنِ ثُمَّ اَتَی فِرَاشَهُ فَنَامَ ثُمَّ قَامَ قَوْمَةً اُخْرٰی فَاَتَی الْقِرْبَةَ فَحَلَّ شِنَاقَهَاثُمَّ تَوَضَّاَ وُضُوْءً ا هُوَالْوُضُوْءُ فَقَالَ اَعْظِمْ لِیْ نُوْرًا وَلَمْ یَذْکُرْوَاجْعَلْنِیْ نُوْرًا. [راجع : ۲۹۸]

ترجمه : ابـن عبـاس رضـی الله عـنـهـمـا دغـه مـضـمـون کوم چه پورته تیرشوبیان کړې دې مـګـردمـخ اوورغـوږ ذکرئـې نه دې کړې صرف دومره ئې ونیلې دی چه بیا هغه ﷺ دمشك خوالـه راغـې اودهـغـې سَرئـې کـهـولاؤ کړو، بیائې ډ دوو اودسونو ډمینځ اودس اوکړو بیادخپل خـوب کـولـو ځـائـې ته راغـې، اواوده شو، بیاپه دویم واراودریدو اودمشك خواله راغې اودهغې سَرئې کهـولاؤ کړو اواودس ئې داسې اوکړو چه هغه اُودس دغه وو، اوپه دُعا کښې ئې داووې

یاالله لوئے کړے زمانور لره، اودَ "وَجْعَلْنِيْ نُوْرًا" لفظ ئے نه دے وئیلے۔

(۱۷۹۸)عَنْ كُرَيْبٍ حَدَّثَهُ اَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا بَاتَ لَيْلَةً عِنْدَرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ فَقَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَى الْقِرْبَةِ فَسَكَبَ مِنْهَا فَتَوَضَّأَ وَلَمْ يُكْثِرْمِنَ الْمَآءِ وَلَمْ يَقْصُرْفِي الْوُضُوْءِ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ وَفِيْهِ قَالَ وَدَعَارَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَيْلَتَئِذٍ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً قَالَ سَلَمَةُ حَدَّثَنِيْهَا كُرَيْبٌ فَحَفِظْتُ مِنْهَا ثِنْتَيْ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَنَسِيْتُ مَابَقِيَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لِيْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَفِيْ لِسَانِيْ نُوْرًا وَفِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا وَفِيْ بَصَرِيْ نُوْرًاوَمِنْ فَوْقِيْ نُوْرًا وَمِنْ تَحْتِيْ نُوْرًا وَعَنْ يَمِيْنِيْ نُوْرًا وَعَنْ شِمَالِيْ نُوْرًا وَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُوْرًا وَمِنْ خَلْفِيْ نُوْرًا وَجْعَلْ لِّيْ فِيْ نَفْسِيْ نُوْرًا وَاَعْظِمْ لِّيْ نُوْرًا. [راجع : ۱۷۹۸]

ترجمه: کریب روایت کړے دے چه ابن عباس رضی الله عنهما یوه شپه درسول الله ﷺ سره پاتے شو، هغه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ پاڅیدُو اودمشك خواله لاړو اوهغه ئے راخکته کړو، اوپه هغے سره ئے اودس اوکړو، اوپه اودس کښ ئے څه کمے هُم اونه کړو اواوبه ئے هم ډیرے تویٔ نه کړے، اوحدیث ئے بَیَان کړو اوپه هغے کښ ئے داهُم اووے چه رسول الله ﷺ په دغه شپه په نولس کلموسَره دېعااوکړه، سلمه رضی الله عنه وئیلے دی چه ماته کرَیب بَیَان کړے وے، مګرماته په هغے کښ صرف دولس یادے دی، اوباقی م هیرے شوے دی، رسول الله ﷺ اووے یاالله تعالی کړے زماپه زړهٔ کښ نور، اوزماپه ژبه کښ نور اوزماپه غوږونو کښ نور، اوزمادپاسَه نور، اوزمادلاندِ نور، اوزمانه ښی طرفته اوزمانه ګس طرفته نور، اوزمانه مخکښ نور اوورستونور، اوکړے زماپه ذات کښ نور اوزیات کړے مالره نور۔

(۱۷۹۸)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ رَقَدْتُ فِيْ بَيْتِ مَيْمُوْنَةَ لَيْلَةً كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عِنْدَهَالِاَنْظُرَكَيْفَ صَلٰوةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِاللَّيْلِ قَالَ فَتَحَدَّثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَعَ اَهْلِهٖ سَاعَةً ثُمَّ رَقَدَ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ وَفِيْهِ ثُمَّ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَاسْتَنَّ. [بخاری : ۴۵۶۹،

۶۲۱۵، ۴۳۵۲]

ترجمه : دابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دے هغوئ وئیلے دی چه زهٔ اوده شوم (دَمسلمانانو دمور اودخپلے ترور) میمونے رضی الله عنها پهٔ کور کښې چه په دغه شپه کښې رسول الله ﷺ هُمْ هلته وو، چه زه دهغه ﷺ دشپے مونځ اوګورم، بیاخه ئې ساعت هغه ﷺ دَخپلے بی بی سره خبرے کولے بیااوده شو، اوبیان کړے ئے دے حدیث اوپه دے کښې داهُم دی چه بیاپاځیدو او اودس ئے اوکړو، اومِسواك ئے اوکړو۔

(۱۷۹۹)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ رَقَدَعِنْدَرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰله وسَلَّمْ فَاسْتَيْقَظَ فَتَسَوَّكَ وَتَوَضَّأَوَهُوَيَقُوْلُ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهار لَايٰت لِّاُولِي الْاَلْبَابِ فَقَرَأَ هٰؤُلَاءِ الْاٰيَاتِ حَتّٰى خَتَمَ السُّوْرَةَ ثُمَّ قَامَ فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ فَاَطَالَ فِيْهِمَا الْقِيَام وَالرُّكُوْعَ وَالسُّجُوْدَ ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَامَ حَتّٰى نَفَخَ ثُمَّ فَعَلَ ذٰلِكَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ بِسِتِّ رَكْعَاتٍ كُلَّ ذٰلِكَ يَسْتَاكُ وَيَتَوَضَّأُ وَيَقْرَأُ هٰؤُلَاءِ الْاٰيٰتِ ثُمَّ اَوْتَرَبِثَلَاثٍ فَاَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ فَخَرَجَ اِلَى الصَّلٰوةِ وَهُوَيَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْرًا وَّفِيْ لِسَانِيْ نُوْرًا وَّاجْعَلْ فِيْ سَمْعِيْ نُوْرًا وَّاجْعَلْ فِيْ بَصَرِيْ نُوْرًا وَّاجْعَلْ مِنْ خَلْفِيْ نُوْرًا وَّمِنْ اَمَامِيْ نُوْرًا وَّاجْعَلْ مِنْ فَوْقِيْ نُوْرًا وَّمِنْ تَحْتِيْ نُوْرًا اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِيْ نُوْرًا. [ابوداود : ۵۸، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، نسائی : ۱۷۰۳، ۱۷۰۴]

ترجمه : عبدالله ابن عبّاس رضی الله عنهما یوه شپه درسول الله ﷺ سره اوده شو، بیاهغه ﷺ راوِیښ شو مِسواك ئے اوکړو، اواوُدس ئے اوکړو او هغه دا آیتونه لوستلو د"اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ" نه واخله دسورت دَآخره پورے، بیَااودریدو،اوده رکعتونه ئے اولوستل اوپه هغے کښې ئے ډیراوږد قیام اوکړو اورکوع هُم اوسجده هُم بیَااوده شو، تردے پورے چه خرړارے ئے شروع کړو، غرض داچه دغه شان ئے درے ځله اوکړل اوشپږ رکعته ئے اولوستل هروار به ئے مسواك کوو اواوُدس به ئے کولو، اودغه آیتونولره به ئے لوستلو، بیائے درے رکعته وِتر اولوستل اومؤذن اذان وړکړو بیا هغه ﷺ مانځه ته رااووَتو اودادُعائے لوستله، دَاللهم نه

دا آخِره پورے ، یا اللہ کړے زما په زړۀ کښې نور اوز ما په ژبه کښې نور، او کړے زما په غوږونو کښې نور، اوز ما په سترګو کښې نور. لوز مانه ورستو نور، اوز مانه مخکښې نور، اوز ما د پاسه نور، اوز ما د لاندې نور، یا اللہ را کړے ماله نور.

(۱۸۰۳)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا یَقُوْلُ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُصَلِّیْ مِنَ اللَّیْلِ ثَلٰثَ عَشْرَۃَ رَکْعَۃً.

ترجمه: ابن عباس رضی الله عنهما وئیلي دي چه رسول الله ﷺ به دشپے مونځ دیارلس رکعته لوستلو.

(۱۸۰۴)عَنْ زَیْدِابْنِ خَالِدَ نِ الْجُهَنِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ لَاَرْمُقَنَّ صَلٰوۃَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اللَّیْلَةَ فَصَلّٰی رَکْعَتَیْنِ خَفِیْفَتَیْنِ ثُمَّ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ طَوِیْلَتَیْنِ طَوِیْلَتَیْنِ طَوِیْلَتَیْنِ ثُمَّ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ وَهُمَادُوْنَ اللَّتَیْنِ قَبْلَهُمَا ....ثُمَّ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ وَهُمَادُوْنَ اللَّتَیْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ رَکْعَتَیْنِ وَهُمَا دُوْنَ اللَّتَیْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ وَهُمَادُوْنَ اللَّتَیْنِ قَبْلَهُمَا ثُمَّ اَوْتَرَ فَذٰلِکَ ثَلٰثَ عَشْرَۃَ رَکْعَۃً.

[ابوداود : ۱۳۶۶ ، ابن ماجه : ۱۳۶۲ ،]

ترجمه: زید بن خالد جهنی رضی الله عنه وئیلي دي ما اووے چه نن شپه د رسول الله ﷺ دشپے مونځ ګورمه نو هغه دوه رکعته لنډ اولوستل (تـحِیّةُ الْوُضُوْءِ) بیائے دوه رکعته اولوستل داوږد نه اوږد اوداوږد نه اوږد. بیائے دوه رکعته نور چه هغه دهغے نه کم وو، بیادوه رکعته نور چه هغه دهغے نه هُم کمُ وو. بیادوه رکعته نور چه هغه دهغے نه هُم کمُ وو، بیادوه رکعته نور چه هغه دهغے نه هُم کمُ وو، بیائے وِتراولوستل. (یعنی یورکعت) داتمام مونځ دیارلس رکعتونه شول.

(۱۸۰۵)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ کُنْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ سَفَرٍ فَانْتَهَیْنَا اِلٰی مَشْرَعَةٍ فَقَالَ اَلَا تُشْرِعُ یَاجَابِرُ قُلْتُ بَلٰی قَالَ فَنَزَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَشْرَعْتُ قَالَ ثُمَّ ذَهَبَ لِحَاجَتِهٖ وَوَضَعْتُ لَهٗ وَضُوْءً ا قَالَ فَجَآءَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ قَامَ فَصَلّٰی فِیْ ثَوْبٍ وَّاحِدٍ

خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ فَقُمْتُ خَلْفَهُ فَاَخَذَ بِاُذُنِيْ فَجَعَلَنِيْ عَنْ يَّمِيْنِهٖ.

ترجمه: جابررضی الله عنه وئیلے دی چه زهٔ درسول الله ﷺ سره په یو سفرکښې وُم، اومونږ دواړه پـه یـو گـودر بـانـدِ اورسیدو، نو حضرت ﷺ اوفرمایل اے جابررضی الله عنه! ته پورے وُځے، ماووے هاں، بیا رسول الله ﷺ پورے وَتو اوزهٔ هُم بیا هغه پاخانے (یعنی حاجت) ته لاړو اومـا هـغـه دپاره دَاودس اوبه کیخودے او هغه راغے اودس ئے اوکړو، بیَاودریدلو، اویوه کپړه ئے واغـوستله اومونځ ئے شروع کړو، چه دهغے کپړے ښی غاړه ئے گس طرفته اوگسه غاړه ئے ښـی طـرفتـه غـورځـولے وه، اوزه دهغه نه شاته اودریدم، هغه ﷺ زما غوږ اونیوهٔ ښی طرفته ئے کړم۔

(۱۸۰۶)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاقَامَ مِنَ اللَّيْلِ لِيُصَلِّيْ افْتَتَحَ صَلٰوتَهٗ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ.

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ چه به کله دشپے مونځ شروع کولو نو ورمبی به ئے دوه لنډ شان رکعتونه اداکړل۔

(۱۸۰۷)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقَامَ اَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَتِحْ صَلٰوتَهٗ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيْفَتَيْنِ.

ترجمه: حضرت ابو هریره رضی الله عنه دنبی کریم ﷺ نه روایت کړے دے چه هغه فرمائیلی دی چه کله څوك دشپے دَمونځ اداکولو دپاره اودریږی نو ورمبے وخپل مونځ دَدوه وُ لنډو رکعتونو نه شروع کوی۔

(۱۸۰۸)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَآ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُوْلُ اِذَاقَامَ اِلَى الصَّلٰوةِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ اللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ قَيَّامُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ اَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَلِقَآءُكَ حَقٌّ وَّالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ

وَعَلَیْکَ تَوَکَّلْتُ وَاِلَیْکَ اَنَبْتُ وَبِکَ خَاصَمْتُ وَاِلَیْکَ حَاکَمْتُ فَاغْفِرْلِیْ مَاقَدَّمْتُ وَمَااَخَّرْتُ وَمَااَسْرَرْتُ وَمَااَعْلَنْتُ اَنْتَ اِلٰھِیْ لَآاِلٰهَ اِلَّااَنْتَ. [ابوداود : ۷۷۱، ترمذی : ۳۴۱۸]

ترجمه : ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ چه به هرکله دشپے دمانځه دپاره پاځیدو نود "اَللّٰهُمَّ" نه دا آخره پورے به ئے وئیلو، یعنی یاالله تمامے خوبیانے ستادپاره دی، تۀ دزمکے اودآسمان رنړائے، اوتالره تعریف دے، تۀ سنبالونکے دزمکے اوآسمانونوئے اوتالره تعریف دے، تۀ دآسمان اوزمکے اوخه چه په دے کښې دی، دټولوپالونکے ئے، تۀ رښتونے ئے ستاوعده رښتونے ده، ستاخبره رښتونے ده ستاملاقات رښتونے دے، اوستاجنت حق دے یعنی رښتونے دے، یاالله جل جلاله زه ستاخبره منم اوپتابانديِ ایمان راوړم، اوپه تابانديِ بهروسه لرم، اوستاپه لوری بنکته کیږم، اوستاسره ملګرے دنوروسره جنګ کوم، اوخاص ستانه فیصله غواړم پس تۀ زماوړمبی وروستی پټ اوښکاره ګناهونولره اوبخے، یاالله بس تۀ زمامعبودئے ستانه سیوابل معبودنشته۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی اومونږ ته شیبان روایت کړے دے هغه ته مهدی چه دمیمون ځوئ دے، هغه ته عمران قصیر، هغه ته قیس، هغه ته طاؤس، هغه ته ابن عباس رضی الله عنه، هغه ته نبی کریم ﷺ داحدیث اولفظ دهغه راویانو نزدے نزدے دی۔

(۱۸۱۱) عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ عَوْفٍ قَالَ سَاَلْتُ عَآئِشَةَ اُمَّ الْمُؤْمِنِیْنَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا بِاَیِّ شَیْءٍ کَانَ النَّبِیُّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَفْتَحُ صَلٰوتَهٗ اِذَاقَامَ مِنَ اللَّیْلِ قَالَتْ اِذَاقَامَ مِنَ اللَّیْلِ افْتَتَحَ صَلٰوتَهٗ اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرِیْلَ وَمِیْکَآئِیْلَ وَاِسْرَافِیْلَ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَیْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْکُمُ بَیْنَ عِبَادِکَ فِیْمَا کَانُوْا فِیْهِ یَخْتَلِفُوْنَ اِهْدِنِیْ لِمَااخْتُلِفَ فِیْهِ مِنَ الْحَقِّ بِاِذْنِکَ اِنَّکَ تَهْدِیْ مَنْ تَشَآءُ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ. [ابوداود: ۷۶۷، ۷۶۸، ترمذی : ۳۴۰۲، نسائی: ۱۶۲۴، ابن ماجه : ۱۳۵۷]

ترجمه : ابوسلمه دعالی جناب حضرت عائشے ام المؤمنین رضی الله عنها نه تپوس اوکړو

چه رسول الله ﷺ چه به دشپے پاڅیدو نودخپل مانځه په شروع کښې به ئے څه لوستل؟ هغوئ اوفرمایل چه د "اللّٰهُمَّ" نه واخله داٰخِره پورے. یعنی اے الله ! پالونکیه دجبرائیل اومیکائیل اواسرافیل علیهم السلام (جبرائیل علیه السلام اومیکائیل دوړه درحمت فربنتے دی، اواسرافیل علیه السلام دهغوئ اودالله تعالی په مینځ کښې رسول دے) دآسمانونو اودزمکے پیداکولو والا، ظاهراوپټ پیژندلو والاته دخپلو بندیګانو په مینځ کښې فیصله کوے په هغه څه کښې چه په هغے هغه اِختلاف کوی دحق په اِذن خپل سره. بیشکه ته برابر لار ښائے هغه چاته چه ته غواړے۔

(۱۸۱۲)عَنْ عَلِیِّ ابْنِ اَبِیْ طَالِبٍ عَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ کَانَ اِذَاقَامَ اِلَی الصَّلٰوةِ قَالَ اِنِّیْ وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِیْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِیْفًا وَمَااَنَامِنَ الْمُشْرِکِیْنَ اِنَّ صَلٰوتِیْ وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ لَاشَرِیْکَ لَهٗ وَبِذٰلِکَ اُمِرْتُ وَاَنَامِنَ الْمُسْلِمِیْنَ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْمَلِکُ لَااِلٰهَ اِلَّااَنْتَ اَنْتَ رَبِّیْ وَاَنَاعَبْدُکَ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ وَعْتَرَفْتُ بِذَنْبِیْ فَاغْفِرْلِیْ ذُنُوْبِیْ جَمِیْعًا اِنَّهٗ لَایَغْفِرُالذُّنُوْبَ اِلَّااَنْتَ وَاهْدِنِیْ لِاَحْسَنِ الْاَخْلَاقِ لَایَهْدِیْ لِاَحْسَنِهَا اِلَّااَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّیْ سَیِّئَهَااِلَّا اَنْتَ لَبَّیْکَ وَسَعْدَیْکَ وَالْخَیْرُ کُلُّهٗ فِیْ یَدَیْکَ وَالشَّرُّ لَیْسَ اِلَیْکَ اَنَابِکَ وَاِلَیْکَ تَبَارَکْتَ وَتَعَالَیْتَ اَسْتَغْفِرُکَ وَاَتُوْبُ اِلَیْکَ وَاِذَارَکَعَ قَالَ اَللّٰهُمَّ لَکَ رَکَعْتُ وَبِکَ اٰمَنْتُ وَلَکَ اَسْلَمْتُ خَشَعَ سَمْعِیْ وَبَصَرِیْ وَمُخِّیْ وَعَظْمِیْ وَعَصَبِیْ وَاِذَارَفَعَ قَالَ اَللّٰهُمَّ رَبَّنَاوَلَکَ الْحَمْدُ مِلْأَالسَّمٰوٰتِ وَمِلْأَالْاَرْضِ وَمِلْأَمَابَیْنَهُمَا وَمِلْأَمَاشِئْتَ مِنْ شَیْءٍ بَعْدُوَاِذَاسَجَدَ قَالَ اَللّٰهُمَّ لَکَ سَجَدْتُ وَبِکَ اٰمَنْتُ وَلَکَ اَسْلَمْتُ سَجَدَوَجْهِیَ لِلَّذِیْ خَلَقَهٗ وَصَوَّرَهٗ وَشَقَّ سَمْعَهٗ وَبَصَرَهٗ تَبَارَکَ اللهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِیْنَ ثُمَّ یَکُوْنُ مِنْ اٰخِرِمَایَقُوْلُ بَیْنَ التَّشَهُّدِ وَالتَّسْلِیْمِ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ مَاقَدَّمْتُ وَمَااَخَّرْتُ وَمَااَسْرَرْتُ وَمَااَعْلَنْتُ وَمَااَسْرَفْتُ وَمَااَنْتَ اَعْلَمُ بِهٖ مِنِّیْ اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُلَااِلٰهَ اِلَّااَنْتَ. [ابوداود : ۷۴۴، ۷۶۰، ۷۶۱، ۱۵۰۹، ترمذی : ۲۶۶، ۳۴۲۱، ۳۴۲۲، ۳۴۲۳، نسائی : ۸۹۶، ۱۰۴۹، ۱۱۲۵، ابن ماجه : ۱۰۵۴]

ترجمه: د حضرت علی مرتضی رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ چه به کله په مانځه لودریدو نو دَ "اِنِّیْ وَجَّهْتُ" نه واخله د "اَتُوْبُ اِلَیْكَ" پورے به ئے لوستلو. یعنی ما خپل مخ د هغه په طرف کړو چا چه زمکه او آسمان جوړ کړے دی. دیو طرف شوم او زهٔ د مشرکانو نه نه یم او د مسلمانانو نه یم. یاالله! ته بادشاه ئے بل څوك معبود نشته مګر ته ئے. نه زما پالل والائے او زه ستا غلام یم. ما په ځان باندِ ظلم کړے دے. او د خپلو ګناهونو اقرار کوم. پس لوبخے زما ټولو ګناهونو لره. ځکه چه ګناهونو لره څوك نه شِي. بخلے مګر ته او او ښائے ماته صحیح عادتونه. چه نه شی ایزده کولے هغے لره مګر ته. او لرے او ساتے ما لره د بدو عادتونو نه. چه نه شی لرے ساتلے هغے لره څوك مګر ته. زه ستا د خدمت د پاره حاضر یم او ستا فرمانبردار یم او ټوله خوبی ستا په لاسونو کښِ دَه. او د شر نه ستا په طرف نزدیکت حاصلیدے نه شِي. (یا شر یو اخے ستا په طرف منسوب کیدے نه شِي. مثلاً خالقُ القِرادة والخنازیر" نه شی ونیلے کیدے. یارَبُّ الشر نه شی ونیلے کیدے. یا شر ستا په طرف نه خیژی لکه څنګه چه کلمه طیبه او عَمَلِ صالح خیژی. یا څه مخلوق ستا په واسطه څه شر نه دے. اګرچه زمونږ د پاره شروی ولے چه مونږ بشر یو ځکه چه هر څیز لره تا د حکمت سره جوړ کړے دے) زما توفیق ستا د طرفنه دے. او زما التجا ستا طرفته دَه. ته لوئے برکت والا او بلند ذات والائے. زه ستانه مغفرت غواړم او ستا په طرف خکته کیږم. او کله چه به ئے رکوع کوله. نو د "اَللّٰهُمَّ" نه به ئے دَ "وَعصبِیْ" پورے لوستلو. یعنی اے الله زهٔ ستا د پاره خکته کیږم او په تا باند یقین لرم او ستا فرمانبردار یم خکته دی ستا د پاره زما غوږونه، او زما مغز. او زما سترګے او زما هډوکی او زما پټے. او کله چه به ئے سَر او چتوؤ نو دَ "اَللّٰهُمَّ" نه به ئے دَ "مِنْ شَیْءٍ بَعْدُهٗ" پورے لوستلو. یعنی اے الله زما پروردګاره! حمد ستا د پاره دے د ټولو آسمانانو وزمکو نه ډك او د هغے په مینځ کښ چه څه دی د هغے نه ډك د هغے نه پس څو مره چه ته غواړے هغه ډك او کله چه به ئے سجده کوله نو د "اَللّٰهُمَّ" نه به ئے د "خَالِقِیْنَ" پورے لوستلو.

یعنی اے الله ماخاصْ تاته سجده اوکړه، اوپتاباندِ ایمان لرم اوستافرمانبرداریم زمامخ دهغه چادَپاره سجده اوکړه چاچه هغه جوړکړے دے اوتصویر ورله ویستلے دے، اوددے تصویرغوږونواوسترګولره چَوَلے دی، لوئے برکت والادے، دتمامو جوړونکو نه ښه، بیابه ئے په آخرکښ دتشهد اوسلام په مینځ کښ ویلو "ذَاللّٰهُمَّ" نه دآخره پورے، یاالله اوبخے مالره هغه څه کوم چه مامخکښ کړے دی اوکوم چه ماورستوکړے دی، اوکوم چه م پټ کړی لوکوم چه م ظاهِرکړے دی، اوڅه چه م دحد نه زیات کړے دی، اوپه کومو چه تهٔ پوهه ئے زمانه زیات، ته دتولونه مخکښ ئے اودَتولو نه به بعد ئے ستانه سیوا څوك معبود نِشته دے۔

(۱۸۱۳)عَنِ الْاَعْرَجِ بِهٰذَاالْإِسْنَادِ وَقَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلٰوةَ كَبَّرَثُمَّ قَالَ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ وَقَالَ اَنَااَوَّلُ الْمُسْلِمِيْنَ وَقَالَ إِذَارَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَالَكَ الْحَمْدُوَقَالَ صَوَّرَهُ فَاَحْسَنَ صُوَرَهُ وَقَالَ إِذَاسَلَّمَ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ مَاقَدَّمْتُ اِلٰى اٰخِرِالْحَدِيْثِ وَلَمْ يَقُلْ بَيْنَ التَّشَهُّدِ وَالتَّسْلِيْمِ. [راجع : ۱۸۱۲]

ترجمه: اعرج دذغه سند سره وئیلے دی چه رسول الله ﷺ چه به کله مونځ شروع کولو "اَللهُ اَكْبَرُ" به ئے اووے او"وَجَّهْتُ وَجْهِيَ" به ئے اولوستو او"اَنَااَوَّلُ الْمُسْلِمِيْنَ" به ئے اووے اوکله چه به ئے خپل سَرُدرکوع نه اوچتولو نو "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ" به ئے اووے یعنی الله واؤریدو چاچه دهغه تعریف اوکړو اے زماربّه! اوتول تعریفونه تالره دی، اوویل به ئے "وَصَوَّرَهُ فَاَحْسَنَ صُوَرَهُ" او ویل به ئے کله چه به سلام ګرځوو "اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ مَاقَدَّمْتُ" دآخره دحدیثه پورے اودَتشهد اودسلام دَمینځ ذکرئے نه دے کړے۔

بَابُ اسْتِحْبَابِ تَطْوِيْلِ الْقِرَاءَةِ فِيْ صَلٰوةِ اللَّيْلِ۔

باب: په تهجدو کښ داُوږد قراءت مستحب کیدل۔

(۱۸۱۴)عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَافْتَتَحَ الْبَقَرَةَ فَقُلْتُ

يَرْكَعُ عِنْدَ الْمِائَةِ ثُمَّ مَضٰى فَقُلْتُ يُصَلِّيْ بِهَا فِيْ رَكْعَةٍ فَمَضٰى فَقُلْتُ يَرْكَعُ بِهَا ثُمَّ افْتَتَحَ النِّسَآءَ فَقَرَأَهَا ثُمَّ افْتَتَحَ اٰلَ عِمْرَانَ فَقَرَأَهَا يَقْرَءُ مُتَرَسِّلًا إِذَا مَرَّ بِاٰيَةٍ فِيْهَا تَسْبِيْحٌ سَبَّحَ وَإِذَا مَرَّ بِسُؤَالٍ سَأَلَ وَإِذَا مَرَّ بِتَعَوُّذٍ تَعَوَّذَ ثُمَّ رَكَعَ فَجَعَلَ يَقُوْلُ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ فَكَانَ رُكُوْعُهُ نَحْوًا مِّنْ قِيَامِهِ ثُمَّ قَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ثُمَّ قَامَ طَوِيْلًا قَرِيْبًا مِمَّا رَكَعَ ثُمَّ سَجَدَ فَقَالَ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى فَكَانَ سُجُوْدُهُ قَرِيْبًا مِّنْ قِيَامِهِ قَالَ وَفِيْ حَدِيْثِ جَرِيْرٍ مِّنَ الزِّيَادَةِ فَقَالَ سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ. [ابوداود : ۸۷۱، ترمذی : ۲۶۲، ۲۶۳، ۱۰۴۵، ابن ماجه : ۱۳۵۱، ۸۹۷]

ترجمه: حُذیفه رضی الله عنه وئیلے دی چه ما یوه شپه درسول الله ﷺ سره مونځ لوستو اوهغه سورت بقره شروع کړه ماپه زړهٔ کښې لووے چه کیدے شی حضرت ﷺ به په سلو ایتونوباندِ رکوع کوی، بیا هغه مخکښې لاړو بیاما خیال اوکړو چه کیدے شی په دوه رکعته کښې به پوره سورت لولی، بیا هغه ﷺ مخکښې لاړو بیاما خیال اوکړو چه حضرت ﷺ به په پوره سورت باندِ رکوع کوی بیا هغه ﷺ سورت النساء شروع کړو اوهغه ئے هُم تمام اولوستو بیا هغه ﷺ سورت اٰل عمران شروع کړو، او هغه به په قلاره قلاره لوستلو، اوکله چه به تیریدو په داسے اٰیت باندِ چه په هغے کښې بَه تسبیح وه هغه به سبحان الله ویلو، اوکله چه به دسوال په اٰیت باندِ تیریدو نوسوال به ئے کولو، اوکله چه به د"تَعَوُّذُ" په ایت باند تیریدو نوپناه به ئے غوښتله، بیا هغه رکوع اوکړه اواوئے ویل" سبحان الله رَبِّیَ الْعَظِیْمِ" یعنی پاك دے زماپروردګار لویَ؛ والاو دهغه رکوع هُم دقیام برابر سرابروَه، بیائے اووے ولوریدو الله چاچه دهغه تعریف اوکړو ، بیادَدیروخته پورے رکوع ته نزدے ولاړوو بیائے سجده اوکړه، بیائے اووے زمارب پاك دے اوچت ذات والا ، اودهغه سجده هُم قیام ته نزدے وه (په اوړدوالی کښې) اودجریر په روایت کښې داخبره زیاته دَه، چه هغه ﷺ اووے واوریدل الله جل جلاله، چاچه دهغه تعریف اوکړو، اے زماربه ! خاص تالره ثنا ده۔

(۱۸۱۵) عَنْ اَبِیْ وَائِلٍ قَالَ قَالَ عَبْدُاللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ صَلَّیْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

فَاطَالَ حَتّٰی هَمَمْتُ بِاَمْرِ سُوْءٍ قَالَ قُلْتُ وَمَاهَمَمْتُ بِهٖ قَالَ هَمَمْتُ اَنْ اَجْلِسَ وَاَدَعَهٗ. [بخاری: ۱۱۳۵، ابن ماجه: ۱۴۱۸]

ترجمه: ابووائل وئیلی دی چه عبدالله وائی مادرسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو او هغه قراءت ددې پورې اوږد کړلو چه ماديو بدې خبرې اراده اوکړله چاتپوس اوکړو. چه تا څه اراده اوکړه هغوئ اووې چه ماغوښتل چه کینم اوده لره پریږدم.

(۱۸۱۶) عن علی ابن مسهر عن الاعمش بهذا الاسناد مثله: [راجع: ۱۸۱۵]

په دې سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دې۔

بَابُ الْحَثِّ عَلٰی صَلٰوةِ اللَّيْلِ وَاِنْ قَلَّتْ۔

باب: دتهجدو ترغیب اګر که لږشان وی۔

(۱۸۱۷) عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَجُلٌ نَامَ لَيْلَةً حَتّٰی اَصْبَحَ قَالَ ذَاكَ رَجُلٌ بَالَ الشَّيْطٰنُ فِيْ اُذُنَيْهِ اَوْقَالَ فِيْ اُذُنِهٖ. [بخاری: ۱۱۴۴، ۳۲۷۰، نسائی: ۱۶۰۷، ۱۶۰۸، ابن ماجه: ۱۳۰۳]

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه وئیلی دی چه درسول الله ﷺ په خواه کښې دیو سړی ذکراوکړې شو چه هغه دسحره پورې اوده دې، (یعنی تهجدوته نه پاسې) حضرت ﷺ اوفرمایل دهغه په غوږ کښې یا په دواړو غوږونو کښې شیطان متیازې کړې دی۔

فائده: یاخوداِستعاره ده، یعنی هغه دشیطان فرمانبردار دې. یاشیطان هغه لره خراب کړې دې یائې ذلیل اوحقیر کړې دې، یاحقیقت دې، چه دهغې شارع علیه الصّلٰوة وَالسّلام خبرورکړې دې۔

(۱۸۱۸) عَنْ عَلِيِّ ابْنِ اَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ طَرَقَهٗ وَفَاطِمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَ اَلَا تُصَلُّوْنَ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّمَا اَنْفُسُنَا بِيَدِ اللهِ فَاِذَا شَآءَ اَنْ يَّبْعَثَنَا بَعَثَنَا فَانْصَرَفَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حِيْنَ قُلْتُ لَهٗ ذٰلِكَ ثُمَّ سَمِعْتُهٗ وَهُوَ مُدْبِرٌ

يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَيَقُوْلُ وَكَانَ الْإِنْسَانُ اَكْثَرَشَيْءٍ جَدَلًا. [بخاری : ۱۱۲۷، ۴۷۲۴، ۷۳۴۷، نسائی : ۱۶۱۰، ۱۶۱۱]

ترجمه : دحضرت علی رضی الله عنه نه مروی دے چه یو ځل رسول الله ﷺ دشپے دفاطمے بی بی رضی الله عنها دلیدو دپاره دغه شان تشریف یوړلو اواوئے فرمایل تاسو خلق مونځ نه اداکوئ. (یعنی تهجد) نوما اعراض اوکړو چه اے دالله تعالی رسوله ﷺ زمونږ روحونه دالله تعالی په لاس کښ دی هغه چه کله اوغواړی مونږ پریږدی، هرکله چه ماداً اووے نورسول الله ﷺ واپس شو، اوماواوریدل چه هغه فرمایلو اوخپل ورون ئے په لاس بانډِ وَهلو، (دادعربو قاعده ده دَافسوس په وخت) اوفرمایل ئے چه انسان دټولو څیزونو نه زیات جګړه کونکے دے۔

فائده : هغه ﷺ ته دهغه رضی الله عنه داجواب غوره رانه غے، په دے ځائے بانډِ دخپل قصور اِقرار اوعذر پکار وو، ځکه هغه دا آیت اولوستو، ددے حدیث نه دتهجدِو ترغیب ثابت شو، اودبنده خپلو دوستانو ته حُکم کول، اودخپلو خلقو دپاره دَامام خبرګیری اوپه مصالِح دین اودُنیا کښ رِعَایت کول، اومعلومه شوه چه کله څوک دناصح نصیحت قبول نه کړی نوپه هغه بانډِ به ملامتیانه کوی اوځنګ به تر ے نه اوکړی، مګرداکه په عتاب کښ څه بل مصلحت وینی۔

(۱۸۱۹) عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ يَبْلُغُ بِهِ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ يَعْقِدُالشَّيْطٰنُ عَلٰى قَافِيَةِ رَأْسِ اَحَدِكُمْ ثَلٰثَ عُقَدٍ اِذَانَامَ بِكُلِّ عُقْدَةٍ يَضْرِبُ عَلَيْكَ لَيْلًا طَوِيْلًا فَاِذَا سْتَيْقَظَ فَذَكَرَاللّٰهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَّاِذَاتَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَنْهُ عُقْدَتَانِ فَاِذَاصَلّٰى انْحَلَّتِ الْعُقَدُفَاَصْبَحَ نَشِيْطًا طَيِّبَ النَّفْسِ وَاِلَّااَصْبَحَ خَبِيْثَ النَّفْسِ كَسْلَانَ. [نسائی : ۱۶۰۲]

ترجمه : ابوهریره رضی الله عنه به دے خبرلره درسول الله ﷺ پورے رَسَولو اوهغه ﷺ فرمائیلے فرمائیلے دی چه شیطان ستاسونه دهریوپه څټ بانډِ درے غوټے ورکوی، هرکله

چه هغه اوده کیږی نوپه هرے غوټه باندِ پوکی وهی چه اوس شپه لویَه ده، بیاچه هرکله څوك بیدارشواوهغه الله پاك لره یاد کړو ، نویوه غوټه کهولاؤشوه، اوکله چه ئے اودس اوکړو نودویمه غوټه پرانستے شوه، اوکله چه ئے مونځ اوکړو نوتمامے غوټے کهولاؤشوے، بیاهغه سحرپه خندا اوخوشحالئ اوپه ښه مزاج سره پاسِی اوکه داسے اونه کړی نوګنده زړهٔ اوسُست پاځی۔

فائده : تهجد گزاراکثرخوش مزاجه پاك طینت اوصفاطبیعت ، نیك اوچالاك وی، لکه چه داهم یوښکلے ریاضت دے، چه بدن لره غوروی، اوپه دے حدیث کښ څوفائدے دی، اوّل دَویخیدو په وخت یادِالٰیهی کول چنانچه ډیرے دُعاګانے په حدیثونو کښ راغلے دی، اوامام نووی رحمه الله په کتاب الاذکارکښ جمع کړے دی۔

دویم دویخ کیدو په وخت اودس کول اومونځ کول اګرکه دلږنه لږ وی۔ دریم معلومَه شوه چه په انسان باندِ دشیطان تسلط کیږی ۔ څلورمه معلومَه شوه چه شیطان دفع کونکے دذکرِالٰهی اودس اومونځ دے۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ صَلٰوةِ النَّافِلَةِ فِیْ بَیْتِهٖ۔

باب: نفل مونځ په کور کښ مستحب کیدل۔

(۱۸۲۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنَ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اجْعَلُوْا مِنْ صَلٰوتِکُمْ فِیْ بُیُوْتِکُمْ وَلَاتَتَّخِذُوْهَا قُبُوْرًا.[بخاری : ۴۳۲، ابوداود : ۱۰۴۳، ۱۴۴۸، ابن ماجه : ۱۳۷۷]

ترجمه : عبدالله بن عُمررضی الله‌عنهما وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی چه خپل څه مونځونه په کورونو کښ اداکوئ اودکور نه قبرستان مهٔ جوړوئ۔

فائده : لکه چه دقبرستان دمانځه نه خالی وی، یامرده ګان په قبرونو کښ پراته وی، دغه سان کورونولره دمانځه نه مهٔ خالی کوئ اوددے نه مراد نفل مونځ دے، اوقاضی عیاض رحمه الله‌وئیلی دی چه کله کله فرض هم په کورونو کښ اداکوئ چه ښځے ستاسو

اقتداء کوی یامعصومان اومریض وغیره ددے دپاره چه کور کښې برکت وی۔

(۱۸۲۲)عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا قَضٰى اَحَدُكُمُ الصَّلٰوةَ فِيْ مَسْجِدِهٖ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهٖ نَصِيْبًا مِّنْ صَلٰوتِهٖ فَاِنَّ اللهَ تَعَالٰى جَاعِلٌ فِيْ بَيْتِهٖ مِنْ صَلٰوتِهٖ خَيْرًا.

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی هرکله چه څوک ستاسونه په خپل جماعت کښې مونځ اداکوی نولږه حِصّه د دمانځه دخپل کور دپاره پریږدی، ځکه چه الله تعالى دده په مانځه سره دهغه په کور کښې غوره والے راولی۔

(۱۸۲۳)عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِيْ يُذْكَرُ اللهُ فِيْهِ وَالْبَيْتِ الَّذِيْ لَا يُذْكَرُ اللهُ فِيْهِ مِثْلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ.

ترجمه: دَابوموسى رضی اللّٰہعنه نه مروی دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه په کوم کورکښې دَالله یاد کیږی اوپه کوم کښې نه کیږی، هغه په مِثل دَژوندی اومُرده دے۔

(۱۸۲۴)عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ مَقَابِرَ اِنَّ الشَّيْطٰنَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِيْ تُقْرَءُ فِيْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دخپلوکورونونه قبرستان مهٔ جوړوئ، ځکه چه شیطان دهغه کورنه تختی چه په هغے کښې سورت بقره لوستلے کیږی۔

(۱۸۲۵)عَنْ زَيْدِ ابْنِ ثَابِتٍ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ احْتَجَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حُجَيْرَةً بِخَصَفَةٍ اَوْحَصِيْرٍ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ فِيْهَا قَالَ فَتَتَبَّعَ اِلَيْهِ رِجَالٌ وَّجَآءُ وْا يُصَلُّوْنَ بِصَلٰوتِهٖ قَالَ ثُمَّ جَآءُ وْا لَيْلَةً فَحَضَرُوْا فَاَبْطَاَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَنْهُمْ قَالَ فَلَمْ يَخْرُجْ اِلَيْهِمْ حَصَبُوْا الْبَابَ فَخَرَجَ اِلَيْهِمْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُغْضَبًا فَقَالَ لَهُمْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَازَالَ بِكُمْ صَنِيْعُكُمْ حَتّٰى ظَنَنْتُ اَنَّهٗ سَيُكْتَبُ عَلَيْكُمْ فَعَلَيْكُمْ بِالصَّلٰوةِ فِيْ بُيُوْتِكُمْ فَاِنَّ خَيْرَ صَلٰوةِ الْمَرْءِ فِيْ بَيْتِهٖ اِلَّا الصَّلٰوةَ الْمَكْتُوْبَةَ. [بخاری: ۷۳۱، ۶۱۱۳، ۷۲۹۰،

ابوداود : ۱۰۴۴، ۱۴۴۷، ترمذی : ۴۵۰، نسائی: ۱۵۹۸ ،

ترجمه زید بن ثابت رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دکھجورو دپانړو وغیره یادبورئے وغیره یوه حضره جوړه کړه، اورا اووتو رسول الله ﷺ اوپه هغے کښں ئے مونځ لوستل شروع کړو، بیاد هغه نه ورستو ډیرو خلقو اِقتداء شروع کړه، بیاے د هغه ﷺ سره مونځ لوستل شروع کړو، بیایوه شپه ټول خلق راغلل او هغه ﷺ ناوخته کړو، اودهغوئ په طرف رااونه وتلو خلقو دهغه په طرف آوازونه اوچت کړل، اودروازه ئے په ګیټو وُشتله، بیارسول الله ﷺ دَهغوئ په طرف په غصه سره را اپووتو، اوهغوئ ته ئے اوفرمایل چه که چرے ستاسو داحالت دغه شان پاتے شي نو ماته ګمان شوے وو، چه دامونځ هُم پتاسو بانډ فرض نه شِی، تاسو په خپلو کورونو کښں مونځ اداکوئ ځکه چه سیوا دفرضونه دسړی غوره مونځ هغه دے، چه هغه په کور کښں وی۔ (چه دَریَانه لرے وی)

(۱۸۲۶)عَنْ زَیْدِ ابْنِ ثَابِتٍ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم اتَّخذَ حُجْرةً فِی الْمَسْجد مِنْ حصیْرٍ فَصَلّٰے رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فِیْھَا لَیَالِیَ حَتّٰی اجْتَمعَ اِلَیْہ نَاسٌ فذکرنحوَہٗ وزادَ فِیْھِف وَلَوْ کُتِبَ عَلَیْکُمْ مَاقُمْتُمْ بِہٖ.

ترجمه : زیدبن ثابت رضی اللّٰه‌عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ دبوریٔ نه په جماعت کښں یوه حجره جوړه کړه اونبی کریم ﷺ په هغے کښں څوشپے مونځ اداکړو تردے پورے چه خلق جمع شولاوذکرئے کړو حدیث دَوړاند حدیث په شان اوپه دے کښں ئے دازیات کړل، چه که چرے فرض وے پتاسو بانډِ دامونځ نوتاسوبه دے لره نه شو اداکولے۔

باب فضیلت العمل الدآئم۔

باب: دهمیشه کولووالا عمل فضیلت۔

(۱۸۲۷)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھَا اَنَّھَا قَالَتْ کَانَ لِرَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم حصیْرٌ وَّکَانَ یُحَجِّرُہٗ مِنَ اللَّیْلِ فَیُصَلِّیْ فِیْہِ فَجَعَلَ النَّاسُ یُصَلُّوْنَ بِصَلٰوتِہٖ وَیَبْسُطُہٗ بِالنَّھَارِ فَثَابُوْا ذَاتَ لَیْلَةٍ فَقَالَ یَااَیُّھَا

النَّاسُ عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَاتُطِيْقُوْنَ فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى لَايَمَلُّ حَتّٰى تَمَلُّوْا وَاِنَّ اَحَبَّ الْاَعْمَالِ اِلَى اللّٰهِ مَادُوْوِمَ عَلَيْهِ وَاِنْ قَلَّ وَكَانَ اٰلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاعَمِلُوْا عَمَلًا اَثْبَتُوْا. [بخاری : ۴۳، ۵۸۶۱، ابو داود : ۱۳۶۸، نسائی : ۷۶۱، ابن ماجه : ۹۴۲]

ترجمه : دمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه مروی دے چه هغویٔ فرمائیلی دی چه درسول الله ﷺ یوه بوریَاوَه، چه حضرت به هغے لره دشپے ګیُره (یعنی چاپیره) کړله اوپه هغے کښې به ئے مونځ لوستل کولو اوخلقو هُم دهغه سره مونځ لوستل شروع کړو، اودَورځ به ئے هغے لره خورَه وَله، بیاخلق یوه شپه راجمع شول حضرت ﷺ اوفرمایل اے خلقو! دومره عمل کویٔ څومره چه ستاسو طاقت وی ځکه چه الله پاك په ثواب ورکولو سره نه ستړے کیږی، تاسو به په عمل سره ستړی شیٔ، اودَالله تعالی په مخکښ ډیرغوره عمل هغه دے، چه هغے لره همیشه کویٔ اګرکه لږوی، اودَاولاد دَمُحَمد ﷺ دغه قاعده وه چه کله به ئے یوعمل کوؤ نو هغه به ئے همیشه کوؤ۔

(۱۸۲۸)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سُئِلَ اَیُّ الْاَعْمَالِ اَحَبُّ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى قَالَ اَدْوَمُهٗ وَاِنْ قَلَّ. [بخاری : ۶۴۶۵]

ترجمه : دحضرت عائشے رضی الله عنها نه مروی دے چه درسول الله ﷺ نه چاتپوس لوکړو چه الله تعالی ته کوم یوعَمَل زیات محبوب دے هغه ﷺ اوفرمایل کوم چه هَمیشه وی اګرکه لږ وی۔

(۱۸۲۹)عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ سَاَلْتُ اُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَ قُلْتُ يَااُمَّ الْمُؤْمِنِيْنَ كَيْفَ كَانَ عَمَلُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هَلْ كَانَ يَخُصُّ شَيْئًا مِّنَ الْاَيَّامِ قَالَتْ لَاكَانَ عَمَلُهٗ دِيْمَةً وَاَيُّكُمْ يَسْتَطِيْعُ مَاكَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَسْتَطِيْعُ. [بخاری : ۶۴۶۶، ۱۹۸۷ ابوداود: ۱۳۷۰]

ترجمه : علقمه رضی الله عنه دام المُؤمنین حضرت عائشے رضی الله عنها نه تپوس اوکړو

چـه دَرسـول الله ﷺ دعِبادت څـه حال وو، ایا څـه ورځـے لـره ئے دځـه عبادت دَپاره خاص فـرمـائیلے وَه؟ هغویٔ اوفرمایل چه نه، دهغه عبادت همیشه وو، اوپه تاسوکښې څوك دهغه په شان عبادت کولے شی، کوم چه به هغه ﷺ کولو۔

(۱۸۰۳)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنها قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَحَبُّ الْاَعْمَالِ اِلَى اللهِ اَدْوَمُهَا وَاِنْ قَلَّ قَالَ وَكَانَتْ عَآئِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنهَا اِذَاعَمِلَتِ الْعَمَلُ لَزِمَتْهُ.

ترجمه: دمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چـه دَالله تـعـالـی پـه مخکښې دتولونه خوږ عمل هغه دے چه همیشه وی اګرکه لږ وی اوراوی وائـی دحـضـرت عـائشے رضی الله عنها عادت وو چه کله به ئے څه عبادت کوؤ هغے لره به ئے همیشه په ځان لازِمَه وو۔

(۱۸۳۱)عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْـهُ قَـالَ دَخَـلَ رَسُـوْلُ اللهِ صَـلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ وَحَبْلٌ مَّـمْـدُوْدٌ بَيْـنَ سَـارِيَتَيْـنِ فَـقَـالَ مَاهٰذَا قَالُوْا الزَّيْنَبَ تُصَلِّيْ فَاِذَا كَسِلَتْ اَوْفَتَرَتْ اَمْسَكَتْ بِهٖ فَقَالَ حُلُّوْهُ لِيُصَلِّ اَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَاِذَاكَسِلَ اَوْفَتَرَقَعَدَ فِيْ حَدِيْثِ زُهَيْرٍ فَلْيَقْعُدْ. [ابوداود : ۱۳۱۲]

تـرجمه: انـس رضـی اللّٰه‌عـنـه ولـی دی چه رسول الله ﷺ جماعت ته راغے اوپوه رسَیٔ ئے دَ دوارو ستـنـو پـه میـنـځ کـښې اوِیزانده اولیده، هغه ﷺ اووے داڅه دی ؟ خلقو عرض اوکړو دادَزینـب رضـی الله عـنها رَسَیٔ ده، هغه ﷺ مونځ کوی، بیا چه کله سُسته شِی، یاستړے شِـی نـودے لره اونیسی، حضرت ﷺ اوفرمایل دے لره کهولاؤ کړئ، پکار ده چه ستاسونه هـریـودخپلے خوشیٔ په مطابق مونځ اداکړی، بیا چه کله سُست شی، یاستړے شی نوکینی دے، اودَز هیرپه روایت کښې دادی چه پکارده چه په ناستے اوکړی ۔

مُسـلـم وئیـلـے دی اوبَیَـان کـړے دے،مـونـږ تـه دارِوایت شیبان بن فـروخ هغـه تـه عبدالـوارث، هـغـه تـه عبدالـعزیز هغه ته انس رضی الله عنه او هغویٔ دَنبی کریم ﷺ نه اوریدلے دی۔

(۱۸۳۲) عن عبد العزیز عن انس عن النبی ﷺ مثله : [بخاری : ۱۱۵۰، نسائی : ۱۶۴۲، ابن ماجه : ۱۳۷۱]

په دې سند سره هم مذکوره بالا حدیث منقول دے۔

(۱۸۳۳) عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ اَنَّ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَخْبَرَتْهُ اَنَّ الْحَوْلَآءِ بِنْتَ تُوَيْتِ ابْنِ حَبِيْبِ ابْنِ اَسَدِ ابْنِ عَبْدِالْعُزّٰى مَرَّتْ بِهَا وَعِنْدَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ هٰذِهٖ الْحَوْلَآءُ بِنْتُ تُوَيْتٍ وَّزَعَمُوْا اَنَّهَا لَا تَنَمُ اللَّيْلَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَا تَنَامُ اللَّيْلَ خُذُوْا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيْقُوْنَ فَوَاللّٰهِ لَا يَسْاَمُ اللّٰهُ حَتّٰى تَسْاَمُوْا۔

ترجمه: عروه ته دمؤمنانو مور اوتهبردَالله دحبیب ﷺ حضرت عائشے رضی الله عنها خبروکړو چه حَوُلاء تویت دهغې په خواه تیره شوه اورسول الله ﷺ هغې ته نزدې تشریف ایخے وو نوماحضرت ﷺ ته عرض اوکړو چه داحَوُلاء بنتِ تویت دَه، اوخلق وائی چه دادشپے تمامَه شپه نه اودهٔ کیږی، بیارسول الله ﷺ اوفرمایل اختیاروَیٔ عمل لره دومره قدرے چه پتاسو کښں خومره طاقت وی، اوپه الله قسم دے چه تاسوبه ستړی شئ، اوالله تعالی نه ستړے کیږی۔

(۱۸۳۴) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَيَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَعِنْدِيْ امْرَاَةٌ فَقَالَ مَنْ هٰذِهٖ فَقُلْتُ امْرَاَةٌ لَا تَنَامُ تُصَلِّيْ قَالَ عَلَيْكُمْ مِّنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيْقُوْنَ فَوَاللّٰهِ لَا يَمَلُّ اللّٰهُ حَتّٰى تَمَلُّوْا وَكَانَ اَحَبُّ الدِّيْنِ اِلَيْهِ مَادَوَامَ عَلَيْهِ صَاحِبُهٗ وَفِيْ حَدِيْثِ اَبِيْ اُسَامَةَ اَنَّهَا امْرَاَةٌ مِّنْ بَنِيْ اَسَدٍ۔

[بخاری : ۴۳، نسائی : ۱۶۴۱، ۵۰۵۰، ابن ماجه : ۴۲۳۸]

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها وئیلے دی چه رسول الله ﷺ زماخواله تشریف راوړو، اوزماپه خواه کښں یوه ښځه ناسته وه، هغه ﷺ تپوس اوکړو داڅوك ده ؟ مااووے دا داسے ښځه ده چه دانه اوده کیږی، اوتمامه (شپه) مونځونه کوی، حضرت ﷺ اوفرمایل عمل دومره کویٔ دخومره چه په تاسو کښں طاقت وی، قسم دے په الله تعالی بانذِ چه الله

جل جلاله په ثواب ورکولو سره نه ستړے کیږی، او تاسو به ستړے شئ. او حضرت ﷺ ته دَدین په عبادتونو کښې هغه عبادت غوره وو چه هغه همیشه وی. او دا بو اسامه رضی الله‌عنه په روایت کښې دادی، چه دبنی اسد دقبیلے یوه ښځه ده۔

باب امر من نعس فی صلوته اوستعجم علیه القرآن اوالذکربان یرقد اویقعد حتی یذهب عنه ذلک۔

باب: داندامونو دسُست والی په وخت دمونځ پوره کولو، لودلودو کیدلو اجازت۔

(۱۸۳۵) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ تَعالی عَنْهَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ علیه واله وسلم قَالَ اِذَا نَعَسَ اَحَدُکُمْ فِی الصَّلٰوةِ فَلْیَرْقُدْ حَتّٰی یَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَاِنَّ اَحَدَکُمْ اِذَا صَلّٰی وَهُوَ نَاعِسٌ لَعَلَّهُ یَذْهَبُ یَسْتَغْفِرُ فَیَسُبُّ نَفْسَهُ [بخاری: ۲۱۲، ابوداود: ۱۳۱۰، ابن ماجه: ۱۳۷۰]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه یو ته ستاسو نه په مانځه کښې حواسِ خمسه ظاهری کار پریږدی نو پکار ده چه اوده شی چه دخوب غلبه ختم شی دهغے پورے، ځکه چه کله ستاسو نه دَچا حواسِ خمسه کار پریږدی نو ګمان دے چه هغه دَمغفرت غوښتلو اِراده کوی او خپل ځان ته کنځل شروع کړی۔

(۱۸۳۶) عَنْ هَمَّامِ ابْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هٰذَا مَاحَدَّثَنَا اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَذَکَرَ اَحَادِیْثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاقَامَ اَحَدُکُمْ مِنَ اللَّیْلِ فَاسْتَعْجَمَ الْقُرْاٰنُ عَلٰی لِسَانِهٖ فَلَمْ یَدْرِ مَایَقُوْلُ فَلْیَضْطَجِعْ. [ابوداود: ۱۳۱۱]

ترجمه: همام بن منبه وائی چه دا هغه حدیثونه دی چه ابو هریره رضی الله عنه دَرسول الله ﷺ نه روایت کړے دی دهغے نه یو دادے چه هغه ﷺ اوفرمایل کله چه خوک ستاسو نه دَشپے مونځ کوی، او دهغه ژبه په قران کښې تته شی، (دخوب دَغلبے نه) نه پوهیږی چه څه وائی نو پکار ده چه اوده شی۔

كتاب فضائل القرآن

باب الامر بتعهد القرآن۔

باب: دقران دنگهبانئ حکم۔

(۱۸۳۷) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَّقْرَأُ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ يَرْحَمُهُ اللّٰهُ لَقَدْ ذَكَّرَنِيْ كَذَا وَكَذَا اٰيَةً كُنْتُ اَسْقَطْتُهَا مِنْ سُوْرَةِ كَذَا وَكَذَا. [بخاری : ۵۰۳۸]

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه رسول الله ﷺ دَیو سړی قران لوستل په جماعت کښ اوریدَلو بیا هغه اوفرمایل الله تعالی دِ په ده باندِ رحمت اوکړی ماته ده فلانے آیت رایادکړو چه هغے لره به مَادَفلانی سورت نه پریخودلو۔

(۱۸۳۸) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَسْمَعُ قِرَاءَةَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ رَحِمَهُ اللّٰهُ لَقَدْ اَذْكَرَنِيْ اٰيَةً كُنْتُ اُنْسِيْتُهَا. [بخاری : ۶۳۳۵]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائیلے دی نبی کریم ﷺ دیو سړی قران لوستل په جماعت کښ اوریدلو بیا هغه ﷺ وفرمایل الله دِ په ده باندِ رحم اوکړی ده ماته دَیو آیت یاد راوستل چه هغه ماهیر کړے وو۔

(۱۸۳۹) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّمَا مَثَلُ صَاحِبِ الْقُرْاٰنِ كَمَثَلِ الْاِبِلِ الْمُعَلَّقَةِ اِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا اَمْسَكَهَا وَاِنْ طَلَّقَهَا ذَهَبَتْ. [بخاری : ۵۰۳۱، نسائی : ۹۴۱]

ترجمه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی دقران یادَونکی مِثال داسے دے لکه دَداسے اوبښ چه د هغه یوه خپه تړلے وی. که چرے د هغه مالك د هغه خیال ساتلونوی به ورسره، اوکه چرے پریخودوئے نولاړو۔

(۱۸۴۰) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِمَعْنٰى حَدِيْثِ مَالِكٍ وَّزَادَ فِيْ حَدِيْثِ مُوْسَى ابْنِ عُقْبَةَ وَاِذَا قَامَ صَاحِبُ الْقُرْاٰنِ فَقَرَاَهٗ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ذَكَرَهٗ وَاِنْ لَّمْ يَقُمْ بِهٖ نَسِيَهٗ.

[ابن ماجه : ۳۷۸۳]

ترجمه : عبدالله بـنِ عُـمررضِیَ الله عنه دنبی کریم ﷺ نه په شان دحدیثِ مالك رضی الله عنـه روایت کړے دے اوپه دے کښې دموسٰی بن عقبه درِوایت نه ئے دازیات کړے دے چه قران یادَوَلو والاچه کـلـه پاڅی دشپے اودَورځے قران لولی نویادیږی ورته اوکه چرے نه ئے لولی، نوپاتے شولو هیرشولو۔

(۱۸۴۱)عَنْ عَبْدِاللهِ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ بِئْسَمَا لِاَحَدِهِمْ يَقُوْلُ نَسِيْتُ ايَةَ كَيْتَ وَكَيْتَ بَلْ بَلْ هُوَنُسِّيَ اسْتَذْكِرُوْا الْقُرانَ فَلَهُوَاَشَدُّ تَفَصِّيًا مِّنْ صُدُوْرِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ بِعُقُلِهَا.

[بخاری : ۵۰۳۲، ۵۰۳۹، ترمذی : ۲۹۴۲، نسائی : ۹۴۲]

ترجمه : عبدالله رضی اللهٔعنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه ډیربَددے په دوئ کښې هغه چه هغـه دا ووائی چه مافلانے فلانے آیت هیرکړو ، بلکه داسے ویل پکاردی، چه هیـرکړے شو، اودقـران خیـال اویاداشت سَاتئ چه هغه دخلقودسینونه دهغه ځاروو نه زیات تختیدونکے دے، چه دهغوئ یوه خپه تړلے وی۔

فائده : اکثـرداوښ ورمیے خپـه یـعنی زنګون تړلے کیږی، اوهغه په دریو خپوسره هُم تلے شِی، دغے ته عقل وائی.اودهیرشوو ینالره هغه ﷺ مکروهٔ ګنړل ددے نه دَویلو والایے پَرواهی اوغـفـلت وتـلے شِـی، اوالله تعالی دکافِرانو په واسِطه فرمائی " اَتَتْكَ ايٰتُنَافَنَسِيْتَهَا وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰی " یـعنی تاته زمونږ آیتونه راغلل اوتاهغے لره هیرکړل، دغه شان بَه نن ورځ هیرکړلے شے (یعنی دَقیامت په ورځ) اوداکراهت تنزیهی دے۔

(۱۸۴۲)عَنْ شَقِيْقٍ قَالَ قَالَ عَبْدُاللهِ تَعَاهَدُوْا هٰذِهِ الْمَصَاحِفَ وَرُبَّمَا قَالَ الْقُرْانَ فَلَهُوَاَشَدُّ تَفَصِّيًا مِّنْ صُدُوْرِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ مِنْ عُقُلِهٖ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ لَايَقُلْ اَحَدُكُمْ نَسِيْتُ ايَةَ كَيْتَ وَكَيْتَ بَلْ هُوَنُسِّيَ.

ترجمه : شـقیـق وائـی چـه عبـدالله وئیلے دی چه دقران خیال ساتئ ځکه چه هغه دسینونه

دهغه چارپایانو نه زیات تختیدونکے دے چه دهغوئ یوزنگون ترلے وی، اووئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه څوك دِستاسونه دانه وائی چه مافلانے فلانے آیت هیرکړو، بلکه داسے دِوائی چه یادمے نه شولو۔

(۱۸۴۳)عَنْ شَقِیْقِ ابْنِ سَلْمَةَ قَالَ سَمِعْتُ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رُضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ بِئْسَمَالِلرَّجُلِ اَنْ یَّقُوْلَ نَسِیْتُ سُوْرَةَ کَیْتَ وَکَیْتَ اَوْنَسِیْتُ اٰیَةَ کَیْتَ وَکَیْتَ بَلْ هُوَنُسِّیَ. [بخاری : ۵۰۳۲]

ترجمه : شقیق وائی مادَابن مسعود رضی الله عنه نه اوریدلے دی چه وئیلے ئے وو چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه هغه فرمائیلے وو بنده لره داویل چه زمافلانے فلانے آیت هیرشو ډیرزیات بَدُدی، بلکه داویل پکار دی چه زمایادنه شو۔

(۱۸۴۴)عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ تَعَاهَدُوْا الْقُرْاٰنَ فَوَالَّذِیْ نَفْسُ مُحَمَّدٍبِیَدِهٖ لَهُوَاَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْاِبِلِ فِیْ عُقُلِهَا. [بخاری : ۵۰۳۳]

ترجمه : ابوموسی رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی خیال کوئ دقران ځکه چه قسم دے په هغه ذَات چه لاس کښې چه دمحمد (ﷺ) روح دے، چه هغه (قرآن) دَاوښ نه زیات تختیدلو والا دے، دخپل ترلو دَځائے نه۔

بَابُ اِسْتِحْبَابِ تَحْسِیْنِ الصَّوْتِ بِالْقُرْاٰنِ۔

باب: په خوښ آوازئ سره دقران لوستلونیان۔

(۱۸۴۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَبْلُغُ بِهِ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَااَذِنَ اللّٰهُ لِشَیْءٍ مَّآاَذِنَ لِنَبِیٍّ حَسَنِ الصَّوْتِ یَتَغَنّٰی بِالْقُرْاٰنِ. [بخاری : ۵۰۲۴، نسائی : ۱۰۱۷]

ترجمه : ابوهُریره رضی الله عنه دَرسول الله ﷺ نه اُوریدلےدی چه الله تعالی په دے شان څه خیز لره نه اوری په کوم شان چه دخوش آوازه نبی آواز اوری، چه هغه په اوچت آواز سره قرآن لولی۔

مُسلم وئیلې دی او روایت کړے دے مونږ ته یحیٰی بن ایُّوب اوقتیبه بنِ سَعید رحمه الله اوابنِ حجر رحمه الله ټولو وئیلې دی چه روایت کړے دے مونږ ته اِسمٰعیل رحمه الله هغه ته محمد بن عمرو هغه ته ابی سلمه رحمه الله هغه ته ابو هریره رضی الله عنه او هغوئ د محمد ﷺ نه دیحیٰی بن بکیر دروایت په شان مګر یحیٰی په خپل رواکت کښې کاذن نه دی وئیلې۔

فائده : دَاذِن اوسامع دواړو معنی په لغت کښې د اوریدو ده، اودایو صفت دے دَپروردِګارِ تعالیٰ جَل شانه، چه مؤمِن لره په دے باندِ بلاکیف مِثل اوصفاتو نه ایمان راوړل ضروری دی۔

(۵۰۴۶) عن ابن شهاب بهذا الاسناد قال کما یأذن لنبی یتغنی بالقرآن :

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے ۔

(۱۸۵۱) عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّم اَنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ قَيْس اَوِالْاَشْعَرِيَّ اُعْطِيَ مِزْمَارًا مِّنْ مَّزَامِيْرِ اٰلِ دَاوٗدَ.

ترجمه : بریده رضی الله عنه وئیلې دی رسول الله ﷺ فرمائیلې دی چه عبدالله بن قیس رضی الله عنه یائے فرمائیلې دی چه اشعری رضی الله عنه له یو آواز ورکړے شوے دے ددواد علیه السلام دَاولاد دَآوازونو نه۔

(۱۸۵۲) عَنْ اَبِيْ مُوْسٰى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّم لِاَبِيْ مُوْسٰى لَوْرَاَيْتَنِيْ وَاَنَااَسْتَمِعُ قِرَاءَ تَكَ الْبَارِحَةَ لَقَدْاُوْتِيْتَ مِزْمَارًا مِّنْ مَزَامِيْرِ اٰلِ دَاوٗد.

ترجمه : ابو موسیٰ رضی الله عنه وئیلې دی چه رسول الله ﷺ ابو موسیٰ ته اوفرمایل که چرے تازهٔ لیدلے کله چه ماپرون شپه ستاقِرائت اوریدلو (نو ډیر به خوشحاله وے) بیشکه تالره یو آواز درکړے شوے دے دَداوُد علیه السلام دَ اولاد دَآوازونو نه۔

باب ذکر قراء ة النبی ﷺ سورة الفتح یوم فتح مکة :

باب: د فتحې مکې په ورځ باندې د نبي کريم سورة فتحې لره لوستل:

(۱۸۵۳) عن عبدالله ابن مغفل المزني يقول قرء النبي صلى الله عليه واله وسلم عام الفتح في مسير له سورة الفتح على راحلته فرجع في قراءته قال معاوية لولا اني اخاف ان يجتمع على الناس لحكيت لكم قراءته. [بخاري: ۴۲۸۱، ۴۸۳۵، ۵۰۴۰، ۷۵۴۰، ابوداود: ۱۴۶۷]

ترجمه: عبدالله بن مغفل رضی الله عنه وئيلې وو چه نبي كريم ﷺ په كوم كال چه مكه فتح شوه په خپله لاره كښې سورت الفتح لوستلو (يعني انافتحنا) په خپله سورلئ باندِ آواز به ئې دُهراوولو، په خپل قراءت كښې معاويه رضی الله عنه وئيلې دی چه كه چرې ماته ددې يره نه وې چه خلق به ماګيركړي، نو ما به د هغه قراءت تاسو ته اوروَلې وو۔

فائده: ترجيع وئيلې شِي دَآواز لرزَولو اوربيدلو ته چه هغه زياته مزه وركوي، لوخوش آوازی په قران كښې كول په زړهٔ باندِ دَزيات اثركولو باعِث دے، ځكه مستحب دی چه زيات په خوش آوازئ سره ئې لولی، مګردګاناوېونكو اوعاشقانو فاسقانوپه آواز سره ئې لوستل بے ادبی ده۔

(۱۸۵۴) عن عبدالله ابن مغفل رضي الله عنه قال رايت رسول الله صلى الله عليه واله وسلم يوم فتح مكة على ناقته يقرأ سورة الفتح قال فقرأ ابن مغفل ورجع قال معاوية لولا الناس لاخذت لكم بذلك الذي ذكره ابن مغفل عن النبي صلى الله عليه واله وسلم. [راجع: ۱۸۵۳]

ترجمه: عبدالله ابن مغفل رضی الله عنه وئيلې دی ماوليدو رسول الله ﷺ لره دَفتح مكې په ورځ په خپله اوښه باندِ هغه ﷺ سورتِ فتح لوستلو اوابن مغفل رضی الله عنه به لوستلو او آواز به ئې دهراوولو، مُعاويه رضی الله عنه اووے چه كه چرې خلق نه وے. نو ما به هُم هغه شان قراءت شروع كړے وو، لكه چه ذِكركړو هغې لره ابن مغفل دنبی كريم ﷺ نه۔

باب نزول السكينة لقراءة القرآن۔

باب: دقراءة قران په برکت سره دتسکین نازلیدل۔

(۱۸۵۶) عَنِ الْبَرَآءِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کَانَ رَجُلٌ یَقْرَءُ سُوْرَةَ الْکَهْفِ وَعِنْدَهُ فَرَسٌ مَرْبُوْطٌ بِشَطَنَیْنِ فَتَغَشَّتْهُ سَحَابَةٌ فَجَعَلَتْ تَدُوْرُ وَتَدْنُوْ وَجَعَلَ فَرَسُهُ یَنْفِرُ مِنْهَا فَلَمَّا اَصْبَحَ اَتَی النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَذَکَرَ ذٰلِکَ لَهُ فَقَالَ تِلْکَ السَّکِیْنَةُ نَزَلَتْ بِالْقُرْاٰنِ. [بخاری : ۵۰۱۱]

ترجمه: براء رضی الله عنه وئیلے دی یو سړی سورت کهف لوستلو، اوده هغه په خواه کښ یو اس تړلے شوے وو، په دوو اوګدو رسو بانډې پس په هغه بانډې یو وریځ راتلل شروع شو، او هغه په چورلیدو شوه اونزدے راغله اوده هغه اس چه هغې لره اولیده نو تختیدل ئے شروع کړو، بیا چه کله سحر شو هغه دنبی کریم ﷺ خواله راغے، او هغه ﷺ ته ئے دهغې ذکراوکړو، نو هغه ﷺ اوفرمایل داتسکین دے چه نازلیږی دقران په برکت سره۔

فائده : دسکینه څو معنے دی، مختار اومزیداره په هغې کښ داده چه هغه دَالله تعالی پیداکړے یو څیزدے، چه په هغې کښ اطمینان اورحمت دے، اوده هغې سره فرښتے دی، اوددے حدیث نه معلومه شوه چه په امت کښ یونیم سړے فرښتولره لیدلے شی، اوغوره والے دقِراءت۔

(۱۸۵۷) عَنِ الْبَرَآءِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ قَرَءَ رَجُلٌ نِ الْکَهْفَ وَفِی الدَّارِ دَآبَّةٌ فَجَعَلَتْ تَنْفِرُ فَنَظَرَ فَاِذَا ضَبَابَةٌ اَوْسَحَابَةٌ قَدْغَشِیَتْهُ قَالَ فَذَکَرَ ذٰلِکَ لِلنَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اقْرَأْ فُلَانُ فَاِنَّهَا السَّکِیْنَةُ تَنَزَّلَتْ عِنْدَالْقُرْاٰنِ اَوْتَنَزَّلَتْ لِلْقُرْاٰنِ.

ترجمه: براء رضی الله عنه وائی چه یوسړی سورت لوستلو اوپه کور کښ یو څناور تړلے وو پس هغه تختیدل شروع کړو، هرکله چه ده نظراوکړونواوئے لیدل چه یو وریځ ده چه هغې هغه لره پټ کړے دے بیا هغه ددے ذکرنبی کریم ﷺ ته اوکړو، نو هغه ﷺ اوفرمایل اے فلانیه! لوله څه څکه چه تسکین دے چه نازلیږی دقران دقراءت په وخت۔

(۱۸۵۸) عن البراء یقول : فذکر نحوه غیر انهما قالا : تنقز : [راجع : ۱۸۵۷]

په دے سند سره هم دَ براءؓ نه هم دغه شان روایت مروی دے ۔

(۱۸۵۹)عَنْ اُسَیْدِابْنِ حُضَیْرٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا بَیْنَمَا ھُوَ لَیْلَۃً یَقْرَءُ فِیْ مِرْبَدِہٖ اِذْجَالَتْ فَرَسُہٗ فَقَرَأَ ثُمَّ جَالَتْ اُخْرٰی فَقَرَأَ ثُمَّ جَالَتْ اَیْضًا قَالَ اُسَیْدٌ فَخَشِیْتُ اَنْ تَطَاَیَحْیٰی فَقُمْتُ اِلَیْھَا فَاِذَا مِثْلُ الظُّلَّۃِ فَوْقَ رَاْسِیْ فِیْھَآ اَمْثَالُ السُّرُجِ عَرَجَتْ فِی الْجَوِّ حَتّٰی مَا اَرَاھَا قَالَ فَغَدَوْتُ عَلٰی رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ! بَیْنَمَآ اَنَاالْبَارِحَۃَ مِنْ جَوْفِ اللَّیْلِ اَقْرَءُ فِیْ مِرْبَدِیْ اِذْجَالَتْ فَرَسِیْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اقْرَءِ ابْنَ حُضَیْرٍ قَالَ فَقَرَءْتُ ثُمَّ جَالَتْ اَیْضًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اقْرَءِ ابْنَ حُضَیْرٍ قَالَ قَرَءْتُ ثُمَّ جَالَتْ اَیْضًا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اقْرَءِ ابْنَ حُضَیْرٍ قَالَ فَانْصَرَفْتُ وَکَانَ یَحْیٰی قَرِیْبًا خَشِیْتُ اَنْ تَطَاَہٗ فَرَاَیْتُ مِثْلَ الظُّلَّۃِ فِیْھَآ اَمْثَالُ السُّرُجِ عَرَجَتْ فِی الْجَوِّ حَتّٰی مَا اَرَاھَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ تِلْکَ الْمَلٰئِکَۃُ کَانَتْ تَسْتَمِعُ لَکَ وَلَوْقَرَاْتَ لَاَصْبَحَتْ یَرَاھَا النَّاسُ مَا تَسْتَتِرُ مِنْھُمْ.

ترجمه: اسید بن حضیر رضی الله عنهما دخپلو کهجورو په کهریاں کښ یوه شپه قران لوستلو چه دهغه اسُ تپونه شروع کړو او هغه په مخه لوستلو، بیا هغه په تپونو شو بیا هغه رضی الله عنه لوستل شروع کړو، بیا هغه تپونه شروع کړو، نو هغوئ اوے چه زه اوویرېدم چه چرته یحیٰی پائمال نه کړی، نو زه دهغه په خوا کښ لاړم او دریدم لوخه گورم چه یو سائبان زما دسر دپاسه دے چه په هغے کښ چراغ رنړا دے او هغه په پورته اوختو تردے پورے چه ما هغے لره بیا اونه لیدو، بیا زه سحرله دَرسول الله ﷺ په خدمت کښ حاضر شوم او عرض م اوکړو یارسول الله ﷺ دشپے ماپه خپل کهریاں کښ قران لوستلو چه یودم زما اسُ په تپونو شولو، نو رسول الله ﷺ اوفرمایل لوله څه، اوے اِبنِ حُضیر رضی الله عنه! هغوئ عرض اوکړو چه زهٔ لوستلوله لاړم بیا هغه په تپونو شولو، بیا اوفرمایل هغه ﷺ چه لوله څه اے ابن اے ابنِ حُضیر رضی الله عنه! هغوئ وائی چه مابیا لوستل شروع کړو، بیا هغه شان په تپونو شو، بیا حضرت ﷺ اوفرمایل لوله څه اے ابنِ حضیر رضی

اللہ عنہ! ھغوئ وائی چه کله زه فارغ شوم اویحیی ذاس په خوا کښې وو نوز ماسره یره شوه شه چرته یحیی لره پانمال نه کړی، اوماواولیدو چه یو سورے شان چه په هغے کښې چراغان رنړاوو. اوهغه پورته اوختو. تردے پورے چه ماهغے لره نه لیدلو. بیارسول الله ﷺ اوفرمایل دافرښتے دے چه تاسوقراءت ئے اوریدلو. که چرے تالوستلے نو سحرکړے به ئے وو په دے شان چه خلقو هغه (فرښتو) لره لیدلے وے، هغه به دهغوئ دنظرنه پټے نه وے.

فائده : معلومه شوه چه دفرښتولیدل محال دی.

(۱۸۶۰)عَنْ اَبِیْ مُوْسَی الْاَشْعَرِیِّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِیْ یَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ مَثَلُ الْاُتْرُجَّةِ رِیْحُهَا طَیِّبٌ وَّطَعْمُهَا طَیِّبٌ وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِیْ لَایَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ مَثَلُ التَّمْرَةِ لَارِیْحَ لَهَاوَطَعْمُهَا حُلْوٌوَّمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِیْ یَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ مَثَلُ الرَّیْحَانَةِ رِیْحُهَاطَیِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَالْمُنَافِقِ الَّذِیْ لَایَقْرَأُ الْقُرْاٰنَ کَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ لَیْسَ لَهَارِیْحٌ وَّطَعْمُهَا مُرٌّ. [بخاری : ۵۰۲۰، ۷۵۶۰، ابوداود : ۴۸۳۰، ترمذی : ۲۸۶۵، ابن ماجه : ۲۱۴]

ترجمه : ابوموسی اشعری رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مثال دهغه مؤمن کوم چه قران لولی، دترنج په شان دے، چه خوشبو دهغے مزیداره اومزه دهغے ښه ده، اومثال دهغه مؤمن چه هغه قران نه لولی دکهجورے په شان دے، چه په هغے کښې بوئ نشته مګرمزه ئے خوږه ده، اومثال دهغه منافق چه هغه قران لولی دګل شان دے چه بوئ دهغے ښه دے اومزه دهغے ترښه ده، اومثال دهغه منافق چه هغه قران نه لولی دمرغونی په شان دے چه په هغے کښې خوشبوئ هُم نشته اومزه ئے ترښه ده.

(۱۸۶۱)عَنْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ مِثْلَهٗ غَیْرَ اَنَّ فِیْ حَدِیْثِ هَمَّامٍ بَدَلَ الْمُنَافِقِ الْفَاجِرِ.

ترجمه : دقتاده رضی الله عنه نه هُم دغه روایت ددغے اسناد سره مروی دے مګردهمام په روایت کښې دمنافق په بدله فاجردے.

باب فضیلت حافظ القرآن.

باب: دقران دحافظ فوره والي۔

((۱۸۶۲)عن عائشة رضی الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله علیه واله وسلم الماهر بالقران مع السفرة الكرام البررة الذی یقرء القران ویتتعتع فیه وهو علیه شاق له فله اجران. [بخاری : ۴۹۳۷، ابو داود : ۱۴۵۴، ترمذی : ۲۹۰۴]

ترجمه: دَمؤمنانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی دقران مشاق (ددے نه حافظ مراد کیدے شی) دهغه بزرگو فرښتو سره دے. چه هغه دلوحِ محفوظ په خواکښ لیکل کوی، اوڅوك چه قران لولی اوپه هغے اونخلی اوده ته محنت وی، نوده لره دوچند ثواب دے۔

فائده: ددے نه دانه ده ثابته شوے چه دَ نختونکی درجه دمشاق اوحافظ نه وړاندِ ده، بلکه مطلب دادے چه ده لره یو اجردَقراء ت دے، اویو اجر دمحنت دے۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی اوروایت کړے دے مونږ ته محمد بن مثنی هغه ته ابن عدی هغه ته سعید، اووئیلے دی مُسلم رحمه الله روایت کړے دے ابوبکر هغه ته وکیع هغه ته هشام دواړو روایت کړے دے دقتاده رضی الله عنه نه دَ دغے سند سَرَه. اودَوکیع په روایت کښ داالفاظ دی، "وَالَّذِیْ یَقْرءُ هُ وَهُوَیَشْتَدُّعَلَیْهِ لَهُ اَجْرَانِ" یعنی څوك چه لولی اوپه هغه باندِ سختی وی دهغه دپاره دوه ثوابونه دی۔

باب استحباب قرآءة القرْاٰن علی اهل الفضل وان کان القارئ افضلُ من المقرُوْ علیه۔

باب: دفوره بنده دځان نه دکمی درجی بنده په مخکښ دقراٰن دلوستلو بیان۔

(۱۸۶۳)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لِاُبَیٍّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی اَمَرَنِیْ اَنْ اَقْرَءَ عَلَیْکَ قَالَ اللّٰهُ سَمَّانِیْ لَکَ قَالَ اللّٰهُ سَمَّاکَ لِیْ قَالَ فَجَعَلَ اُبَیٌّ یَبْکِیْ.

ترجمه: دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ ابی بن کعب رضی

الله عنه ته اوفرمایل (داذتولوقاریانو سردار دے) چه الله جل جلاله عزت والابزرګئ والامانه حُکم اوکړو چه زه ستاپه مخکښې قران اولولم، هغوئ عرض اوکړو چه ولے الله تعالی زمانوم اخستے دے؟ هغه ﷺ اوفرمایل هاں الله تعالی ستانوم زماپه مخکښې واخستو، نوابی بن کعب رضی الله عنه په ژړاشو۔

فائده : داژړل دشکر اوبشاشت وو، چه لوئے نصیب دے زَما موتی خاوړے چه رَبّ الافلاک زمانوم واخستو، دانتیجه وه دقران سره دمینے اودنبی کریم ﷺ دَسنتو دَاِتباع اوددے حدیث نه ثابته شوه چه غوره هُم که چرے قران خپل شاګرد یاکمے درجے والاته اوَروی نومستحب دی، اوحکمت په دے کښې داوو چه دقران په تلاوتِ اواوَره وَلو کښې څوک دچانه شرم نه کوی، اوهمیشه علماء فضلاء هُم خپلو شاګردانو ته اوروی اوددے نه جلالیتِ شان دحضرت ابن بن کعب رضی الله عنه معلومیږی، اودهغه اهلیَت دتحمُّلِ قران په باب کښې اودَآنحضرت ﷺ نه پس هغه دقاریانو اولوستونکو مقتداشو، حضرتِ عُمررضی الله عنه هُم په خپل دور دَخلاف کښې چه کله دَتراویح جماعت لره قائم کړو، نوهم ده ابی بن کعب رضی الله عنه لره ئے اِمام کړو۔

(۱۸۶۵)عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِاُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ اِنَّ اللهَ تَعَالٰى اَمَرَنِيْ اَنْ اَقْرَءَ عَلَيْكَ لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا قَالَ وَسَمَّانِيْ لَكَ اللهُ قَالَ نَعَمْ.

ترجمه : ترجمه هغه ده کومه چه پورته تیره شوه مګرپه دے کښې د "لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا "دَاوریدلو ذکردے۔

فائده : داسورت چونکه مختصراوجامع اصُولِ دین دے اومهمَاتِ امور اوتطهیرصدور اودَاِخلاص دنورنه ډک دے، ځکه ددے داوَریدو حُکم اوشو، اوکیدے شی چه هغه ته دَځه قسم شبَه وی، چه په دیکښې دَهغے جواب مذکور وی۔

(۱۸۶۶) عن قتادة قال سمعت انسا يقول : قال رسول الله ﷺ لابی بمثله : [راجع : ۱۸۶۵]

په دې سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے۔

بَابُ فَضْلِ اسْتِمَاعِ الْقُرْاٰنِ وَطَلَبِ الْقِرَاءَةِ مِنْ حَافِظِهٖ لِلْاِسْتِمَاعِ وَالْبُكَآءِ عِنْدَ الْقِرَآءَةِ وَالتَّدَبُّرِ۔

باب: قران اورېدل حافظ ته دهغې فرمائش کول اوپه وخت دقراءت دژړلو اوغورکولو بيان۔

(۱۸۶۷) عَنْ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْاٰنَ قَالَ فَقُلْتُ يَارَسُوْلَ اللّٰهِ اَقْرَءُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ اُنْزِلَ قَالَ اِنِّيْ اَشْتَهِيْ اَنْ اَسْمَعَهٗ مِنْ غَيْرِيْ فَقَرَءْتُ النِّسَآءَ حَتّٰى اِذَابَلَغْتُ فَكَيْفَ اِذَاجِئْنَامِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍوَّجِئْنَابِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيْدًا، رَفَعْتُ رَاْسِيْ اَوْغَمَزَنِيْ رَجُلٌ اِلٰى جَنْبِيْ فَرَفَعْتُ رَاْسِيْ فَرَاَيْتُ دُمُوْعَهٗ تَسِيْلُ. [بخاری : ۴۵۸۲، ۵۰۴۹، ۵۰۵۰، ۵۰۵۵، ۵۰۵۶، ابوداود : ۳۶۶۸، ترمذی : ۳۰۲۴، ۳۰۲۵]

ترجمه : عبدالله رضی الله عنه وئيلے دی چه ماته رسول الله ﷺ اوفرمايل تهٔ زماپه مخکښې قران اولوله ماعرض اوکړو چه اے دَالله تعالی رَسوله ﷺ! زهٔ ستاپه مخکښې اولولم اوپتاباندِ خاص نازِل شوے دے ؟ حضرت ﷺ اوفرمايل زمازړهٔ غواړی چه زه ئے دبل نه واورم بيا ماسورت النساء اولوستو تردے پورے چه کله زه دِے آيت ته اورَسيدم "فَكَيْفَ اِذَاجِئْنَا" نو ماسَراوچت کړو، يا ماله چاترِنګولئ راکړه نوماسَر اوچت کړو اوچه اومِ کتل نودَحضرت ﷺ اوښکے بهيدَلے۔

فائده : ددے آيت معنے داده چه څنګه به وی کله چه مونږه غواړی دهرامَت نه يوحال ښودلو والا، اوتالره به راغواړی ددے تولو دحال ښودنے ته، لوپه دے آيت کښې درسول الله ﷺ لوئے اوچت شان معلوميږی چه هغه به په تمامو امَتونو باندِ ګواهي ورکوی، اودهرنبی تصديق به کوی، اودازړل دهغے لوئے درجے دخوشحالئ اومبارکبادئ اوداحوالِ قيامت په ياد سره وو، اوددے نه معلومَه شوه چه قران اوريدل اودهغے فرمائش کول مستحب

دی، اودقران ذاوریدو سره ژړل، اوپه هغے کښ غور اوفکرکول ددین دښو کارونونه دی۔

(۱۸۶۸)عَنِ الْاَعْمَشِ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَزَادَ هَنَّادٌ فِیْ رِوَایَتِهٖ قَالَ لِیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَعَلَی الْمِنْبَرِ اقْرَأْ عَلَیَّ.

ترجمه : دَعمش نه دغه روایت ددے اسناد سره مروی دے مګرپه دے کښ دومره خبره زیاته ده چه رسول الله ﷺ ماته اووے چه زماپه مخکښ قران اولوله، اوهغه په منبر باندِ وو۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه قاری که چرے لاندے وی، او اوریدلو والاپه اوچت ځائے باندِ نوداپے ادبی نه ده۔

(۱۸۶۹)عَنْ اِبْرَاهِیْمَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِعَبْدِاللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اقْرَأْ عَلَیَّ قُلْتُ اَقْرَءُ عَلَیْکَ وَعَلَیْکَ اُنْزِلَ قَالَ اِنِّیْ اُحِبُّ اَنْ اَسْمَعَهٗ مِنْ غَیْرِیْ قَالَ فَقَرَءَ عَلَیْهِ مِنْ اَوَّلِ سُوْرَةِ النِّسَآءِ اِلٰی قَوْلِهٖ فَکَیْفَ اِذَاجِئْنَامِنْ کُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِیْدٍوَّجِئْنَا بِکَ عَلٰی هٰٓؤُلَآءِ شَهِیْدًا، فَبَکٰی قَالَ مِسْعَرٌفَحَدَّثَنِیْ مَعْنٌ عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ حُرَیْثٍ عَنْ اَبِیْهِ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَهِیْدًا عَلَیْهِمْ مَّادُمْتُ فِیْهِمْ اَوْمَاکُنْتُ فِیْهِمْ شَکَّ مِسْعَرٌ. [راجع: ۱۸۶۷]

ترجمه : ابراهیم رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ ابنِ مسعود رضی الله عنه ته اوفرمایل چه تۀ زماپه مخکښ قران اولوله هغوئ عرض اوکړو چه زه ستاپه مخکښ اولولم اوپتاباندِ نازل شوے دے؟ هغه ﷺ اوفرمایل زۀ غواړم چه زۀ دے لره دبل نه واورم. عرض داچه عبدالله رضی الله عنه سورة النّسآء دشروع نه اولوستو ددے ایت پورے "فَکَیْفَ اِذَاجِئْنَا" اوهغه ﷺ ژړلو مسعروئیلے دی روایت کړے دے ماته معن هغه ته جعفر هغه ته دهغه پلار هغه ته ابن مسعود رضی الله عنه چه نبی کریم ﷺ اوفرمایل "شَهِیْدًاعَلَیْهِمْ" الآیۃ یعنی زۀ دامَت دحال نه واقِف یم، دکومے پورے چه زه په دوئ کښ یم یعنی ژوندے وم، مسعررضی الله عنه ته شک دے چه "کُنْتُ" ئے وئیلے دی یا دُمْتُ" ئے وئیلے دی معنی ددواړو

یوه ده.

فائده : حضرت ﷺ دا ایات دسورة النسآء چه کله واوریدو نولکه دهغې په جواب کښې حضرت ﷺ دعیسٰی علیه السلام قول یادکړو، چه هغه به په بارګاهِ اِلٰهی کښې عرض کوی، چه دکومې پورې زه ژوندې وُم دخپل امت دحال نه خبروُم بیا چه کله تازه پورته اوخیژولم نو دهغوئ په حال تهٔ خبرئې.

ددې نه معلومه شوه چه پیغمبرانو علیهم السلامو ته عِلم غیب نشته دې، اوکوم خلق چه هغوئ ته یااولیاؤ ته دلرې لرې نه آوازکوی، اودهغوئ نه مدد غواړی سخت کم عقل اومشرکان دی الله تعالی دِمونږ دشرك نه اوساتی اٰمین.

(۱۸۷۰)عَنْ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کُنْتُ بِحِمْصَ فَقَالَ بعْضُ الْقَوْمِ اقْرأْ عَلَیْنَا فَقَرَأْتُ عَلَیْهِمْ سُوْرَۃَ یُوْسُفَ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ وَاللهِ مَاهٰکَذَآ اُنْزِلَتْ قَالَ قُلْتُ وَیْحَکَ وَاللهِ لَقَدْقَرَأْتُهَا عَلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِیْ اَحْسَنْتَ فَبَیْنَمَآاَنَااُکَلِّمُهٗ اِذَاوَجَدْتُ مِنهُ رِیْحَ الْخَمْرِقَالَ قُلْتُ اَتَشْرَبُ الْخَمْرَوَتُکَذِّبُ بِالْکِتَابِ لَاتَبْرَحُ حَتّٰی اَجْلِدَکَ قَالَ فَجَلَدْتُّهُ الْحَدَّ.

ترجمه : عبدالله رضی الله عنه وائی چه زه په حمص کښې وُم ماته خلقو اووې مونږ ته قران واوروه ماسورت یوسف اولوستو، بیایوسړی اووې په الله تعالی قسم دې داسې نه دې نازِل شوې مااووې هلاك شې په الله تعالی قسم دې چه ماخودادرسول الله ﷺ په مخکښې لوستلې دې نو هغه اوفرمایل ښه دِاولوستو غرض دا چه مالادهغهٔ سره خبرې کولې چه دشرابو بُوئ دهغه دطرف نه راغې نو مااووې ته شراب څکې اودَالله جل جلاله کتاب دروغجن کوې تهٔ نه شې تللې دکومې پورې چه پتاباندِ حدجاری نه کړم، بیامَا هغه په کوړوواووهو.

(۱۸۷۱) عن الاعمش بهذا الاسناد ولیس فی حدیث ابی معاویة فقال لی احسنت : [راجع : ۱۸۷۰]

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث راغلے دے۔

بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْقُرْاٰنِ فِي الصَّلٰوةِ وَتَعَلُّمِهٖ۔

باب: په مانځه کښې قران لوستل او دهغې دفضیلت بیان۔

(۱۸۷۲) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اِذَا رَجَعَ اِلٰى اَهْلِهٖ اَنْ يَّجِدَ فِيْهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ قُلْنَا نَعَمْ قَالَ فَثَلَاثُ اٰيَاتٍ يَقْرَءُ بِهِنَّ اَحَدُكُمْ فِيْ صَلٰوتِهٖ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ. [ابن ماجه : ۳۸۷۲]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی خوك ستاسو نه غواړی چه کله کورته واپسی راځی نو درے حاملے اوښانے مومی چه هغه ډیرے زیاتے څربے وی غټے مونږ اوویے بیشکه هغه ﷺ اوفرمایل پس درے اٰیتونه چه هغه بنده په مانځه کښې لولی غوره دی دهغه دریو اوښانو نه چه هغه غټ او ځار به دی۔

فائده: داتشبیه صرف دَدنیا دَخلقو دپوهے دپاره هغه ﷺ اوفرمایله گنی دقران اٰیتونه دآخرت مزیدار نعمتونه به همیشه وی دَربّ العرش اوالسّمٰوت په بارگاه عالی کښې درجاتِ عالیات زیاتولو والا اودجنت په اوچتو درجو خیژولو والا دی، په خلاف دَدنیا دَنعمتونو چه هغه سریع الزّوال فناه کیدونکی دی۔

(۱۸۷۳) عَنْ عُقْبَةَ ابْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ خَرَجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِي الصُّفَّةِ فَقَالَ اَيُّكُمْ يُحِبُّ اَنْ يَّغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ اِلٰى بُطْحَانَ اَوْ اِلَى الْعَقِيْقِ فَيَاْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِيْ غَيْرِ اِثْمٍ وَّلَا قَطْعِ رَحِمٍ فَقُلْنَا يَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كُلُّنَا يُحِبُّ ذٰلِكَ قَالَ اَفَلَا يَغْدُوْا اَحَدُكُمْ اِلَى الْمَسْجِدِ فَيُعَلِّمُ اَوْيَقْرَءُ اٰيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ تَعَالٰى خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ نَاقَتَيْنِ وَثَلَاثٌ خَيْرٌ لَّهٗ مِنْ اَرْبَعٍ فَمِنْ اَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْاِبِلِ. [ابوداود : ۱۴۵۶]

ترجمه: عقبه بن عامر رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ را اووتو او مونږ خلق په دیوان خانه کښې وو هغه ﷺ اوفرمایل ستاسو نه څوك غواړی چه هرسحر بطحان یاعقیق

ته لاړ شي؟ (دا دواړه بازارونه وو په مدینه کښې) وَهغه ځائے نه دوه اوښانے لویولویو قبونوالا راولی بغیرد څه گناه نه ، اوبغیرددے نه چه د چاخپلوان حق تلفی اوکړی نو مونږ عرض اوکړو یارسول الله ﷺ مونږ تمام دے لره غواړو نو حضرت ﷺ اوفرمایل نو بیاولے نه ځی ستاسونه هریو جماعت ته اوولے نه ښائی یانه لولی دوه ایتونه دَالله تعالی دکتاب چه هغه به غوره وی د هغه دپاره دَ دوو اوښانونه اودرے غوره دی دَدریو اوښانونه اوڅلور غوره دی دَڅلورو اوښانونه اوپه دے شان چه څومره ایتونه وی دَدومره اوښانونه غوره دی۔

بَابُ فَضْلِ قِرَآءَةِ الْقُرْاٰنِ وَسُوْرَةِ الْبَقَرَةِ۔

باب: دقرآن دقراءت اودسورت بقره فضیلت۔

(۱۸۷۴)عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ الْبَاهِلِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اقْرَءُوْا الْقُرْاٰنَ فَاِنَّهٗ یَاْتِیْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ شَفِیْعًا لِّاَصْحَابِهٖ اقْرَءُوْا الزَّهْرَوَایْنِ الْبَقَرَةَ وَسُوْرَةَ اٰلِ عِمْرَانَ فَاِنَّهُمَا یَاْتِیَانِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ کَاَنَّهُمَا یَاْتِیَانِ غَمَامَتَانِ اَوْکَاَنَّهُمَا غَیَایَتَانِ اَوْکَاَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَیْرٍ صَوَّافَ تُحَاجَّانِ عَنْ اَصْحَابِهِمَا اقْرَءُوْا سُوْرَةَ الْبَقَرَةِ فَاِنَّ اَخْذَهَا بَرَکَةٌ وَّتَرْکَهَا حَسْرَةٌ وَّلَایَسْتَطِیْعُهَا الْبَطَلَةُ قَالَ مُعَاوِیَةُ بَلَغَنِیْ اَنَّ الْبَطَلَةَ السَّحَرَةُ۔

ترجمه: ابوامامه بَاهِلی رضی الله عنه وئیلی دی چه مادَرسول الله ﷺ نه اوریدلی دی قران لولئ ددے دپاره چه هغه به دقیامت په ورځ دخپلولوستونکو دسفارش دپاره راشی اودوه سورتونه پرقیدونکی لولئ سورة بقره اوسورةِ الِ عِمران ځکه چه هغه به دقیامت په میدان کښې راځی گویادوه وریځے دی یادوه سائبان یادوه سیلونه دی دالوَتونکو ځناوَرو اوپه بحث کولو سره به راځی، دخپلو خلقو په طرف اوسورت بقره لولئ، پس بیشکه اخستل دهغے برکت دے اوپریخودل دهغے حسرت (یعنی افسوس دے اوجادوگرخلق دهغے مقابله نه شی کولے۔

(۱۸۷۵) عن معاویة بهذا الاسناد مثله غیر انه قال: ((وکانهما)) فی کلیهما ولم یذکر قول معاویة

بلغنی :

دَ څو الفاظو دَ فرق سره مذکوره حدیث په دے سند سره هم مروی دے ۔

(۱۸۷۶)عَنِ النَّوَاسِ ابْنِ سَمْعَانَ الْكِلَابِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِیَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُولُ يُؤْتٰى بِالْقُرْاٰنِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاَهْلِهِ الَّذِيْنَ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ بِهٖ تَقْدُمُهُ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ وَاٰلُ عِمْرَانَ وَضَرَبَ لَهُمَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ اَمْثَالٍ مَّانَسِيْتُهُنَّ بَعْدُقَالَ كَاَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ اَوْظُلَّتَانِ سَوْدَاوَانِ بَيْنَهُمَا شَرْقٌ اَوْكَاَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَآفَّ تُحَاجَّانِ عَنْ صَاحِبِهِمَا. [ترمذی : ۲۸۸۳]

ترجمه: نواس بن سمعان کلابی رضی الله عنه وئیلے دی چه مادرسول الله ﷺ نه اوُردلے دی چه قران به دَقیامت په ورځ راوستلے شي او هغوئ لره هُم چاچه په دے باندِ عمل کولو. اوسورت بقره اوآل عمران به مخکښ مخکښ وی اورسول الله ﷺ د هغه درے مِثالونه ورکړل چه ماهغے لره دنن ورځے پورے نه دی هیرکړی، اول دا چه هغه داسے دی لکه دوه دَ وریځے ټکړے یاداسے دی لکه دوهٔتور تور سائبان چه په هغے کښ رنړاپرقیږی، یاداسے دی لکه قطار شوی دچرچنړو دوه سیلونه، اوهغه دواړه به دَخپل ملګری په طرف خبرے کوی.

فائده : ددے حدیثونونه لوئے فضیلت دورت بقرے اوآل عمران ثابت شو، اومعلومَه شوه چه دقران نه زیات څوك شفاعت کولو والانښته دے چاته چه د هغه شفاعت منظور وی هم په ده باندِ به عمل کوی، اوعمل بغیردمعنی نه معلومیدے نه شي، پس عواموله ضروری ده چه ترجمه اوکړی.

بَابُ فَضْلِ الْفَاتِحَةِ وَخَوَاتِيْمِ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ.

باب: دسورت فاتحے اودسورت بقرے د آخری دوو آیتونو فضیلت.

(۱۸۷۷)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ بَيْنَا جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَاعِدٌ عِنْدَالنَّبِیِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَمِعَ نَقِيْضًا مِّنْ فَوْقِهٖ فَرَفَعَ رَاْسَهٗ فَقَالَ هٰذَابَابٌ مِّنَ السَّمَآءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ اِلَّا الْيَوْمَ فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ هٰذَا مَلَكٌ نَزَلَ اِلَى الْاَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ اِلَّا الْيَوْمَ فَسَلَّمَ وَقَالَ اَبْشِرُوْا بِنُوْرَيْنِ

اُوْتِیْتَهُمَا لَمْ یُؤْتَ هُمَانَبِیٌّ قَبْلَکَ فَاتِحَةُ الْکِتَابِ وَخَوَاتِیْمُ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ لَنْ تَقْرَءَ بِحَرْفٍ مِّنْهُمَا اِلَّا اُعْطِیْتَهٗ.

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه یوه ورځ جبرائیل علیه السلام دنبی کریم سره ناست و چه یو آواز ئے په ډیرزور دَدروازے دلرے کیدو واؤریدو اوخپل سَرئے اوچت کړو اوجبرائیل علیه السلام اووے چه دایوه دروازه ده دآسمان چه نن کهلاؤ شوه اوچرته نه وه کهولاؤشوے مگرنن ورځ بیاذَهغے نه یوه فرښته راکوزه شوه اوجبرائیل علیه السلام اووے دافرښته چه زمکے ته راکوزه شوه چرته نه ده راکوزه شوے مگرددنن ورځ نه سیوا اوهغے سلام اوکړو اواوئے ویل زیرے درکوم تالره دَ دوو نورونو، چه تاته عنایت کړے شوے دی اوپه تمامو انبیاؤ کښ یونبی علیه السلام ته نه دی میلاؤ شوی، سیوا ستانه چه هغه یوسورت فاتحه دے، اودویم سورت بقره خاتِمه دَه یو حرف به دهغے نه تاسولوستے نه وی چه دهغه غوښتلے شوے خیزبه تاسو ته میلاؤنه وی۔

(۱۸۷۸) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ یَزِیْدٍ قَالَ لَقِیْتُ اَبَامَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا عِنْدَالْبَیْتِ فَقُلْتُ حَدِیْثٌ بَلَغَنِیْ عَنْکَ فِیْ الْاٰیَتَیْنِ فِیْ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ قَالَ نَعَمْ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْاٰیَتَانِ مِنْ اٰخِرِ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَءَ هُمَافِیْ لَیْلَةٍ کَفَتَاهُ. [ابوداود: ۱۳۹۷، ترمذی: ۱۸۸۱، ابن ماجه: ۱۳۶۸]

ترجمه: عبدالرّحمن وائی زهٔ دَابُو مسعودرضی الله عنه سره دکعبے شریفے په خواه کښ میلاؤ شوم اومااووے، ماته یو حدیث ستادَرَئے رارسیدلے دے، دسورتِ بقره په فضیلت کښ، هغوئ اووے چه هاں رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دَسورتِ بقره آخری دوه آیتونه چه څوک دشپے لولی هغه لره کافی یعنی پوره دی۔

فائده: ده لره کافی دی یعنی دتهجدو په بدله کښ یادشیطان نه دبچ کیدو دپاره کافی دی یادنورو افتونونه دبچ کیدو دَپاره۔

(۱۸۷۹) عن شعبة عن منصور بهذا الاسناد: [راجع: ۱۸۷۵] ـ

مذکوره بالا حدیث په دے سند سره هم مروی دے -

(١٨٨٠)عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدِ نِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَءَ هَاتَیْنِ الْاٰیَتَیْنِ مِنْ اٰخِرِ سُوْرَةِ الْبَقَرَةِ فِیْ لَیْلَةٍ كَفَتَاهُ قَالَ عَبْدُالرَّحْمٰنِ فَلَقِیْتُ اَبَامَسْعُوْدٍ وَّهُوَ یَطُوْفُ بِالْبَیْتِ فَسَاَلْتُهٗ فَحَدَّثَنِیْ بِهٖ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ. [راجع : ١٨٧٨]

ترجمه : ابو مسعود انصاری رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه څوك دسورت بقرے آخری دوه ایتونه اولولی، هغه لره تړوله شپه کفایت کوی، عبدالرحمن وائی چه بیازه دَابو مسعود رضی الله عنه سره میلاؤ شوم او هغه دکعبے طواف کولو، بیامادهغه نه تپوس اوکړو او هغوئ دنبی کریم ﷺ دطرفنه دغه بَیان اوکړو-

فائده : وړانډِ عبدالرحمٰن ته داحدیث دابو مسعود رضی الله عنه نه په واسِطه دچاراوی رسیدلے وو، په دے واسِطه هغوئ غوښتل چه بے له واسطے هم د هغه نه واؤرَم، ددے دپاره چه خپل سندمے عالی شی، دمحدّثینو په نزددغه سند عالی لوئے خیال کیږی، اودایو لوے نعمت دے په دے امّت کښ چه یو امّت ته نصیب شوے نه دے-

(١٨٨١) عن علقمة وعبد الرحمان بن یزید عن ابی مسعود عن النبی ﷺ بمثله :

(١٨٨٢) عن عبد الرحمان بن یزید عن ابی مسعود عن النبی ﷺ بمثله :

په دے سندونو سره هم مذکوره بالاحدیث مروی شوے دے -

بَابُ فَضْلِ سُوْرَةِ الْكَهْفِ وَاٰیَةِ الْكُرْسِیِّ-

باب: دسورت کهف او آیة الکرسی فضیلت-

(١٨٨٣)عَنْ اَبِی الدَّرْدَآءِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَفِظَ عَشْرَ اٰیَاتٍ مِنْ اَوَّلِ سُوْرَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدَّجَّالِ. [ابوداود : ٤٣٢٣، ترمذی : ٢٨٨٦]

ترجمه : ابو الدرداء رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی چه څوك یادکړی دسورتِ کهف اوّل لس ایتونه هغه به دَ دجّال دفتنے نه بچ وی-

فائده : په دے ورځو کښې ددے آیتونو یادول او غور کول ضروری دی ځکه چه نیچری خلق مُلحد مزاج چه دلعین دجّال پیش خیمه دی، دهغوئ په دے زمانه کښې لویه بلوه ده، او دهغوئ فاسد خیالات اکثر په خلقو کښې خوریږی، او دَانبیاؤ علیهم السلامو دصریح معجزاتو او د ایات قرانِیَه او بیّناتِ رَحمانِیَه "ؤ نه انکار کوی۔

(۱۸۸۴) عن قتادة بهذا الاسناد قال : شعبة من آخر الكهف وقال همام من اول الكهف كما قال هشام : [راجع : ۱۸۸۳]

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے شعبه وئیلے دی چه دَ سورۂ کهف آخری آیات او همام اول آیتونه وئیلے دی ۔

(۱۸۸۵) عَنْ اُبَیِّ ابْنِ كَعْبٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَااَبَاالْمُنْذِرِ اَتَدْرِىْ اَىُّ اٰيَاتٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ اَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ اللهُ وَرَسُوْلُهٗ اَعْلَمُ قَالَ اَتَدْرِىْ اَىُّ اٰيَةٍ مِّنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ اَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ اَللهُ لَآاِلٰهَ اِلَّاهُوَالْحَىُّ الْقَيُّوْمُ قَالَ فَضَرَبَ فِىْ صَدْرِىْ وَقَالَ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ اَبَا الْمُنْذِرِ ۔

ترجمه : اُبَیُّ بنِ کعب رضی الله‌عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی اے ابو المُنذِر دالله په کتاب کښې ستاسَره کوم یو آیت دَټولو نه لوئے دے ؟ هغه عرض اوکړو الله جل جلاله او دهغه رسول ﷺ ښه پوهه دی، هغه ﷺ اوفرمایل اے ابو المنذر ! کوم یو آیت دَالله جل جلاله په کتاب کښې ستاسره دټولو نه لوئے دے، هغوئ عرض اوکړو، "اَللهُ لَآاِلٰهَ اِلَّاهُوَالْحَىُّ الْقَيُّوْمُ" یعنی ایۃُ الکُرسِی نو رسول الله ﷺ یو لاس اووَهو زما په سِینه باندِ (یعنی دَشاباشی) او وئے فرمایل اے ابو المنذر ! تاته دِعلم مُبارك وی۔

فائده : امامِ نووی رحمه الله وئیلے دی ددے حدیث نه معلومه شوه چه دقران پاك آیتونه بعضے دبعضو نه غوره دی، او علماؤ وئیلے دی چه ایات الکرسی ددے وجے نه غوره ده دټول قران نه، چه په دے کښې دالله تعالی جل شانه تامام صفتونه او دَنومونو جرړے مذکور دی۔

لکه معبود کیدل اویو کیدل، اوژوندے کیدل او دهغه دکامل علم اوسلطنت اوبادشاهت اواراده اواتمام دصفتونو زیلے دی،

پس دا آیت دهغے تول جامع دے، ځکه دتمامو نه غوره او اولی دے، اوددے حدیث نه معلومه شوه چه دشاباشی لاس په سینه باندِ وهل سنت دی، اوپه ملاباندِ وَهل دسنتو خلاف دی۔

بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ۔

باب: دقُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ دقراءت فضیلت۔

(۱۸۸۶) عَنْ اَبِیْ الدَّرْدَآءِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَیَعْجِزُ اَحَدُکُمْ اَنْ یَّقْرَءُ فِیْ لَیْلَةٍ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ قَالُوْا وَکَیْفَ یَقْرَءُ قَالَ قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ.

ترجمه: دَابوالدرداء رضی الله عنه نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ اوفرمایل چه ولے ستاسو کښ یو کس په دے سره چه هره شپه دریمه حِصه قران لولی؟ صَحَابَوْ رضی الله عنهم عرض اوکړو چه دریمه برخه قران به څنګه لویی؟ حضرت ﷺ اوفرمایل "قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ" دَ دریمے برخے برابر دے۔

(۱۸۸۷) عَنْ قَتَادَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ بِهٰذَا الْاِسْنَادِ وَفِیْ حَدِیْثِهِمَا مِنْ قَوْلِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ جَزَّءَ الْقُرْاٰنَ ثَلَاثَةَ اَجْزَاءٍ فَجَعَلَ قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ جُزْءً مِنْ اَجْزَآءِ الْقُرْاٰنِ.

ترجمه: دقتاده رضی الله عنه نه ددغه اسناد سره داروایت مذکور شوے دے اوپه دے کښ دنبی کریم ﷺ قول مروی دے چه الله تعالی قران پاك درے حِصَے (یعنی قصص او احکام او صِفات الله جل جلاله) او "قُلْ هُوَاللّٰهُ اَحَدٌ" لره ئے دقرانِ پاك یوه حِصه کړله، (یعنی دباری تعالی دښکلو صفتونو نه ډك دے۔)

(۱۸۸۸) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ احْشُدُوْا فَاِنِّیْ سَاَقْرَءُ عَلَیْکُمْ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ فَحَشَدَ مَنْ حَشَدَ ثُمَّ خَرَجَ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَرَءَ قُلْ هُوَاللّٰهُ

اَحَدٌ ثُمَّ دَخَلَ فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ اِنِّیْ اَرٰی هٰذَا خَبَرًا جَآءَهُ مِنَ السَّمَآءِ فَذَاکَ الَّذِیْ اَدْخَلَهُ ثُمَّ خَرَجَ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اِنِّیْ قُلْتُ لَکُمْ سَاَقْرَءُ عَلَیْکُمْ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ اَلَا اِنَّهَا تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْاٰنِ.

[ترمذی : ۲۹۰۰]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی تاسو خلق راجمع شئ چه زه ستاسو په مخکښې دریمه حِصه قران اولولم غرض دا چه راجمع شول. خوك چه جمع کیدلو، بیانبی کریم ﷺ راووتو، او هغه ﷺ "قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ" اولوستو او دننه لاړو، بیا مونږ یوبل ته اووے چه کیدے شی دآسمان نه څه خبر راغلے دے چه د هغے دپاره حضرت ﷺ دننه لاړو، بیانبی کریم ﷺ را اوؤتو، او هغه ﷺ اوفرمایل چه ما تاسو ته وئیلے وو چه ستاسو په مخکښې دریمه برخه قران لولم نو داسورت دَدریمے برخے کلام الله برابر دے.

(۱۸۸۹)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجَ اِلَیْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ اَقْرَءُ عَلَیْکُمْ الْقُرْاٰنَ فَقَرَءَ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ اَللّٰهُ الصَّمَدُ حَتّٰی خَتَمَهَا.

ترجمه : ابو هُریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ زمونږ خواله راغے، او وئے فرمایَل چه ستاسو په مخکښې زهٔ دریمه حِصه قران لولم بیا هغه ﷺ "قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ" اولوستو، تردے پورے چه داسورت ئے ختم کړو.

(۱۸۹۰)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلٰی سَرِیَّةٍ وَکَانَ یَقْرَءُ لِاَصْحَابِهٖ فِیْ صَلٰوتِهِمْ فَیَخْتِمُ بِقُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ فَلَمَّا رَجَعُوْا ذَکَرُوْا ذٰلِکَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَلُوْهُ لِاَیِّ شَیْءٍ یَصْنَعُ ذٰلِکَ فَسَاَلُوْهُ فَقَالَ لِاَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمٰنِ فَاَنَا اُحِبُّ اَنْ اَقْرَءَ بِهَا فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَخْبِرُوْهُ اَنَّ اللّٰهَ یُحِبُّهٗ. [بخاری : ۷۳۷۵، نسائی : ۹۹۲]

ترجمه : دحضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے چه رسول الله ﷺ یو سرې لره سردار کړو او وئے لیږلو، او هغه به دخپل فوج په مانځه کښې قران لوستلو، او قراءت لره به ئے په

"قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ" باندې ختموي، بيا چه كله فوج واپس راغې خلقو دهغې ذكررسول الله ﷺ ته اوكړو، نو هغه ﷺ اوفرمايل چه د هغه نه تپوس اوكړئ چه هغه ولې داسې كوى؟ چه تپوس ئې ترې اوكړو نو هغه اووې چه دادرحمٰن صِفت دې، اوزۀ دې لره دوست گرم چه دا اولولم حضرت رضى الله عنه اوفرمايل چه هغه ته اووايئ چه الله جل جلاله تالره دوست ساتي.

فائده : په دې مبارك سورت كښې دالله پاك يوكيدل بې پرواه معبود كيدل، دَاولاد نه پاك كيدل، دچانه پيداكيدل ، يعنى قديم كيدل د هغه دَذات، هَمسَرُ څوك نه كيدل، يعنى بې مثل كيدل مذكور دى اوسُبُحٰنَ الله" دومره ښكلې صفات په څومره خوبئ اواختصار سره په دې مبارك سورت كښې مذكور دى، بيابه څنګه دَمؤمِن ددې سره محبت نه وى، اودَالله جل جلاله دوست ساتل بنده لره دادى، چه د هغه ګناهونه اوبخى، په دواړو جهانه كښې عافِيت ورته عنايت كړى اودخپل اطاعت توفيق وركړى، اودبنده الله تعالى سره دوست ساتل دادى چه د هه عبادت اوإطاعت په صدق دزړۀ اوإخلاص سره په ځائې راوړى، اوهغه له په زړۀ سره يادَوى، اودهغه محبت دتمام جهان نه وراندِ ګنړى.

بَابُ فَضْلِ قِرَاءَةِ الْمُعَوِّذَتَيْنِ.

باب: دمُعوَّذتينو فضيلت.

(۱۸۹۱)عَنْ عُقْبَةَ ابْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ اَلَمْ تَرَ ايَاتٍ اُنْزِلَتِ اللَّيْلَةَ لَمْ يُرَ مِثْلُهُنَّ قَطُّ قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ وَقُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ. [ترمذى : ۲۹۰۲، نسائى : ۹۵۳]

ترجمه : دعامر ځوئ عقبه وئيلې دى چه رسول الله ﷺ فرمائيلې دى تاسو نه وينئ چه نن شپه داسې اَيتونه نازِل شوې دى چه دهغې په مثل چرته نه دى ليدلې شوى اوهغه "قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ اوقُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ" دى.

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چه دا دواړه سورَتونه په قران كښې داخِل دى،

اورد راغے دهغه مضمون کوم چه دعبدالله ابن مسعود رضی الله په طرف منسوب دے، چه داپه قران کښ داخِل نه دی۔

اودامت په دے بانډِ اجماع منعقد شوے ده چه هغه په قران کښ دی، او هغه روایت دَابن مسعود رضی الله عنه شاذ دے، اوداهُم معلومه شوه چه لفظ قل هُم په قران کښ داخل دے، اوپه دے بانډِ هُم دَامّت اجماع ده۔ (نووی رحمه الله)

بَابُ فَضْلِ مَنْ يَّقُوْمُ بِالْقُرْاٰنِ وَيُعَلِّمُهٗ۔

باب: په قران بانډ دعمل کولووالا اودهغے دښودلووالا فضیلت۔

(۱۸۹۴)عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَاحَسَدَ اِلَّا فِيْ اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ الْقُرْاٰنَ فَهُوَيَقُوْمُ بِهٖ اٰنَآءَ اللَّيْلِ وَاٰنَاءَ النَّهَارِ وَرَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ مَالًا فَهُوَيُنْفِقُهٗ اٰنَآءَ اللَّيْلِ وَاٰنَآءَ النَّهَارِ۔

[بخاری: ۷۵۲۹، ترمذی: ۱۹۳۶، ابن ماجه: ۴۲۰۹]

ترجمه: سالم دخپل پلار نه رضی الله عنهما هغه دنبی کریم ﷺ نه روایت کوی چه هغه اوفرمایل حَسَدُ په چا بانډِ نه دے مګرپه دوو سړو بانډِ یو هغه چه چالره الله تعالی قران عنایت کړے وی، او هغه هغے لره دشپے اودَورځے لولی اوپه هغے بانډِ عمل کوی، دویم هغه چه الله تعالی هغه لره مال ورکړے وی چه هغه دَشپے هُم خرچ کوی اودورځے هُم۔

فائده: رَشك یعنی حسد په دوه قسمه دے یوداچه بنده غواړی چه دبل دانعمت دے زائل شی اوماته ډمیلاؤ شی اوداپه اجماعِ امّت حرام دے، دویم قسم داچه بنده دَصاحِبِ نعمت دنعمت زوال نه غواړی بلکه دومره آرزوکوی چه دانعمت دالله تعالی ماته هم نصیب کړی، اودے ته په عربیٔ کښ غبط وائی اوداپه شریعت کښ محمود دے، اوپه انبیاؤ صلحاؤ کښ هم وی ....

(۱۸۹۶)عَنْ عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ يَّقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاحَسَدَ اِلَّا فِي الْاِثْنَتَيْنِ رَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ مَالًا فَسَلَّطَهٗ عَلٰى هَلَكَتِهٖ فِي الْحَقِّ وَرَجُلٌ اٰتَاهُ اللّٰهُ حِكْمَةً فَهُوَيَقْضِيْ بِهَاوَيُعَلِّمُهَا۔

ترجمه: عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ اوفرمایل چه حسد روانه دے، مګر په دوو سړوباندِ یو هغه سړے چه هغه له الله جل جلاله مال ورکړی اوپه لاره دحق کښې دخرچ کولو توفیق هُم ورکړی دویمه دا چه هغه له حکمت ورکړی چه دَهغه موافق حکم کوی، اوښودنه کوی (دحکمت نه مراد دحدیثوعلم دے)

(۱۸۹۷)عَنْ عَامِرِ بْنِ وَاثِلَةَ اَنَّ نَافِعَ ابْنَ الْحَارِثِ لَقِیَ عُمَرَرَضِیَ اللهُ عَنْهُ بِعُسْفَانَ وَكَانَ عُمَرُرَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَسْتَعْمِلُهُ عَلٰی مَكَّةَ فَقَالَ مَنِ اسْتَعْمَلْتَ عَلٰی اَهْلِ الْوَادِیْ فَقَالَ ابْنَ اَبْزٰی قَالَ مَنِ ابْنُ اَبْزٰی قَالَ مَوْلًی مِنْ مَّوَالِیْنَا قَالَ فَاسْتَخْلَفْتَ عَلَیْهِمْ مَوْلًی قَالَ اِنَّهٗ قَارِیٌٔ لِّكِتَابِ اللهِ تَعَالٰی وَاِنَّهٗ عَالِمٌ بِالْفَرَائِضِ قَالَ عُمَرُرَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَمَاِنَّ نَبِیَّكُمْ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَدْقَالَ اِنَّ اللهَ تَعَالٰی یَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَّیَضَعُ بِهٖ اٰخَرِیْنَ. [ابن ماجه : ۲۱۸]

ترجمه: دعامِربن واثله نه روایت دے چه نافع بن عبدالحارث ملاقات اوکړو دحضرتِ عمر رضی الله عنه سَرَه په عسفان کښې اوحضرت عُمررضی الله عنه هغه لره په مَکه بانډِ تحصیلدار جوړکړو، بیاحضرت عُمررضی الله عنه تپوس اوکړو، تاپه ځنګل والابانډِ چالره تحصیلدار جوړکړو؟ هغوئ اووے چه زمونږ دَ ازاد کړو غلامانو نه یو غالم دے، حضرت عُمررضی الله عنه اووے تاغلام لره په هغوئ بانډِ تحصیلدار کړو، هغوئ اوے هغه دَالله جل جلاله دکتاب قاری دے، اُومیراث لره په ښه طریقه تقسیمولوپو هیږی، حضرت عُمررضی الله عنمه اووے چه واوره ستاسونبی کریم ﷺ فرمائیلے دی چه الله تعالی ددے کتاب په سبب سره څه خلقولره اوچتوی اوڅه خلقولره غورځوی.

فائده: یعنی څوك چه دهغے تابعدار وی په دُنیاکښې به حکومت اوپه اخرت کښې جنت اومومی، اوڅوك چه منکروی، په دنیاکښې ذِلتُ اوپه آخرت کښې به عقوبت اوچت کړی.

بَابُ بَیَانِ اَنَّ الْقُرْاٰنَ اُنْزِلَ عَلٰی سَبْعَةِ اَحْرُفٍ وَّبَیَانِ مَعْنَاهَا.

باب: دقران په اُووه حرفونو کښې دنازلیدو اودهغې دمطلب بیان۔

(۱۸۹۹) عَنْ عَبْدِالرَّحْمٰنِ ابْنِ عَبْدِنِ الْقَارِیِّ قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَبْنَ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا یَقُوْلُ سَمِعْتُ هِشَامَ ابْنَ حَکِیْمِ ابْنِ حِزَامٍ یَقْرَءُ سُوْرَةَ الْفُرْقَانِ عَلٰی غَیْرِمَااَقْرَءُ هَا وَکَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَقْرَءَ نِیْهَافَکِدْتُّ اَنْ اَعْجَلَ عَلَیْهِ ثُمَّ اَمْهَلْتُهٗ حَتّٰی انْصَرَفَ ثُمَّ لَبَّبْتُهٗ بِرِدَآئِهٖ فَجِئْتُ بِهٖ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنِّیْ سَمِعْتُ هٰذَا یَقْرَءُ سُوْرَةَ الْفُرْقَانِ عَلٰی غَیْرِمَااَقْرَءُ تَنِیْهَافَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَرْسِلْهُ اقْرءْ فقرء الْقِراءَة الَّتِیْ سَمِعْتُهٗ یَقْرَءُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هٰکَذَا اُنْزِلَتْ ثُمَّ قَالَ لِیْ اقْرَاْ فَقَرَاْتُ فَقَالَ هٰکَذَا اُنْزِلَتْ اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰی سَبْعَةِ اَحْرُفٍ فَاقْرَءُ وْا مَاتَیَسَّرَمِنْهُ. [بخاری : ۲۴۱۹، ۲۹۹۲، ۴۹۹۲، ابوداود : ۱۴۷۵، نسائی : ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷]

ترجمه: عبدالرّحمٰن ځوئ دعبدالقاری وائی چه ما دحضرت عمررضی الله عنه نه اوریدلی دی چه وئیلے ئے وو ما یوه ورځ دهشام بن حکیم نه دورت فرقان لوستل واوریدل چه نورو خلقو نه ئے خلاف لوستلو اوداسورت رسول الله ﷺ ماته لوستلے وو، نونه نزدے وُم چه هغه له زر را اونیسم مګرما هغه له مهلت ورکړو تردے پورے چه اوئے لوستلو، بیامادهغه خادر دهغه په مرئ کښې وا چوؤ، اورابنکودو مے اودرسول الله ﷺ پورے م راوستو، اوعرض مے اوکړو چه اے دَالله تعالی رسوله! مادده نه سورت فرقان واوریدو خلاف دهغے لکه چه تاماته لوستلے دے، رسول الله ﷺ اوفرمایل بنه ده ده لره پریږدَوَه، او هغه ته ئے اووے وایَه بیا هغوئ هغه شان اولوستو لکه څنګه چه مامخکښې اوریدلے وو، اورسول الله ﷺ اوفرمایل دغسے نازِل شوے دے بَیائے ماته اووے، اولوله، ماهُم اولوستو، (یعنی څنګه چه ماته رسول الله ﷺ لوستلے وو) بیا هم هغه اوفرمایل چه دغسے نازل شوے دے اوائے فرمایل خبره داده چه قران په اووه ؤ حرفونو کښې نازِل دے دهغے نه چه کوم تاسوته آسان وی هغسے لولئ۔

فائده : امام نووی رحمه الله وئیلي دی په اووه حرفونوکښې دقران نازلیدل محض آساني اودامت دسهولت دپاره وو، لکه چه په نورو روایتونو کښې په تصریح سره راغلي دي، چه هغه په بارګاه الهي کښې عرض اوکړو چه زماپه امت باندې آساني وي، په هغې باندې داووه حرفونو پورې اجازت میلاؤشو، اودعلماؤ اختلاف دے، چه داووه عددونه څه مراد دي؟ څنووئیلي دی ، دا اووه عدد صرف دسهولت دپاره دی، دحصردپاره نه دی، مګرداکثرو داقول دے چه دحصر دپاره دی، یعنی داووه نه اته کیدے نه شي۔

اوس ددے په مطلب کښې هُم څوقولونه دی، (۱) یودا چه مراد ددے نه اووه مضمونه دی چه هغه خلاصه مطالِبِ قران دی، لکه (۱) وعد۔ (۲) وعید۔ (۳) محکم۔ (٤) متشابَه۔ (۵) حلال ۔ (٦) حرام، (۷) قصص ، اوامثال بعضے وائی مراد ددے نه کیفیت دقراءت اودهغې دکلماتو ویستلو دے، لکه اِدغام ، اِظهار، تفخیم، ترقیق، اِماله، مد، قِصر، دی څکه چه دعربوقبائلو په خپلوکښې په هغه قاعدو کښې اختلاف لرلو، پس الله تعالی دهغه امت لـه آسانی ورکره، چه مثلا په کوم لفظ کښې چاته اِدغام یعنی تشدِید لوستل آسان وی هغه دے اِدغام کوی، چاته چه مشکل وی هغه دِنه کوی، دغه شان دَاِظهار وغیره حال دے۔

اوڅنووئیلي دی ددے نه اووه قِسمه الفاظ اوحروف مراد دی، اودَدغے طرفته اِشاره کرے ده ابن شهاب رضی الله عنه چرته روایت کړے دهغه نه مسلم رحمه الله په خپل کتاب کښې۔

بیادغه خلقوپه دے هُم اختلاف کړے دے څنووئیلي دی مراد ددے نه اووَه قراءَتونه اووجوه دی، اوڅنووئیلي دی چه دعربو اووه لغات مراد دے، لکه یَمَنُ، اَوُمَعَدُ ، اودا افصح لغات دی، اوڅوک وائی چه دقبیله مُضراووه ژبے، اوداتمام لغات په قران کښې ځائے په ځائے وارد شوے دی، نه دا چه په یوځائے دی یاپه یوه کلمه کښې دی، اوبعضووئیلي دی چه په

ځنو کلماتو کښې تمام لغت جمع دی، لکه "وَعَبَدَالطَّاغُوْتَ" وَنَرْفَعْ، وَيَلْعَبْ ، وَبَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا، وغیره کښې اوقاضي ابوبکرباقلاني وئیلې دي چه صحیح داخبره ده، چه اووه واړه قِسمه لغت مروی شوې دی درسول الله ﷺ نه ، اوامت هغې لره جمع کړې دی، اوحضرت عثمان رضی الله عنه اويو جماعت هغې لره په مصحف کښې يو ځائې کړې دی، او دهغې دصحت خبرئې ورکړې دې، اوکوم چه په تواترثابت نه شو هغې لره ئې حذف کړل، اګرچه دهغه الفاظ معانې کله مختلف وی، مګرپه خپلو کښې ضد اومنافات نه لری، چه ديو معنی دبل مکذب شي۔

اوطحاوی ذکر کړی چه په هغه حرفونو کښې دقراء ت ضرورت په اول دَاِسْلام کښې وو، چه دهغه وخت پورې خلقو ته په اسلام کښې ښه مشق نه وو، بیا چه کله ډیرخلق په اِسلام کښې داخِل شو، اودَوحی لیکل هُم ځائې په ځائې اوشو ، اوس ضرورت باقی نه دې پاتې۔

اوداؤدي وئیلې دی اووه قراءَ تونه کوم چه نن ورځې لوستلې شي په هرحرف اوهرلفظ کښې نه دی، بلکه ځائې په ځائې متفرّق دی، اوابُوعُبید الله وئیلې دی چه دا اووه قراءَ تونه ديو حرف نه وتلې دی چه هغه په حدیث کښې مذکور دی، اودغې لره حضرت عثمان رضی الله عنه په خپل مصحف کښې جمع کړې دی ، اونحاس وغیره هم دغه وئیلې دی اونورو علماؤ وئیلې دی، چه په هررَمضان کښې دقران کوم دَوْرُ چه به درسول الله ﷺ اودجبرائیل علیه السلام په مینځ کښې کیدلو، نودَاووه ؤ حرفونو اجازت په يو دَوْرُ کښې نه دې شوې، اوداهم نه ده معلومَه چه په دغه اوه ؤ قراءَ تونو کښې کوم چه مُرَوّج دی په آخری دوره کښې ئې کوم يولوستلې وواوداووه قِراء تونه مشهور دی، اوپه شهرت دَرسول الله ﷺ نه مروی دی، اوامّت هغې لره ضبط کړې دی۔

(۱۹۰۰)عَنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ سَمِعْتُ هِشَامَ ابْنَ حَكِيْمٍ يَقْرَءُ سُوْرَةَ الْفُرْقَانِ فِي

حَیٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِمِثْلِهٖ وَزَادَ فَکِدْتُ اُسَاوِرُهٗ فِی الصَّلٰوةِ فَتَصَبَّرْتُ حَتّٰی سَلَّمَ.

ترجمه : حضرت عمر رضی الله عنه وئیلے دی چه اوریدلے دی ما د هِشام بن حکیم رضی الله عنه نه چه هغه سورت فرقان لوستلو بیائے حدیث بیان کړو د اول په شان او په دے کښ ئے دا زیات کړل چه نزدے وه چه زۀ هغه لره قید کړم په مانځه کښ مگر ما صبر اوکړو، ددے پورے چه هغوئ سلام اوگرځوؤ۔

مُسلم رحمه الله وائی روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث اسحاق بن ابراهیم او عبید بن حمید دواړو وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته عبدالرزّاق هغه ته معمر هغه ته زهری په شان د روایت د یونس د اسناد سره۔

(۱۹۰۲) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا حَدَّثَهٗ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَقْرَءَ نِیْ جِبْرِیْلُ عَلَیْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی حَرْفٍ فَرَاجَعْتُهٗ فَلَمْ اَزَلْ اَسْتَزِیْدُهٗ فَیَزِیْدُنِیْ حَتّٰی انْتَهٰی اِلٰی سَبْعَةِ اَحْرُفٍ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ بَلَغَنِیْ اَنَّ تِلْکَ السَّبْعَةَ الْاَحْرُفَ اَنَّهَا هِیَ فِی الْاَمْرِ الَّذِیْ یَکُوْنُ وَاحِدًا لَایَخْتَلِفُ فِیْ حَلَالٍ وَّلَاحَرَامٍ. [بخاری : ۴۹۹۱]

ترجمه : ابن عباس رضی الله عنهما عُبیدالله بن غنبه رضی الله عنه ته بیان اوکړو چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه جبرائیل علیه السّلام په یو حرف باندِ قران اولوستلو، او ما به هغه ته د زیاتو درخواست کولو او هغه به زیاتول تردے پورے چه د اووه حرفونو پورے نوبت اورسیدو ابن شهاب وئیلے دی چه ماته خبر رارسیدلے دے چه دهه اووه حرفونو مال اومطلب دغه یودے چه په څه حلال او حرام کښ دهغے نه څه اختلاف نه پریوځی۔

(۱۹۰۳) حدثنا عبد ابن حمید : اخبرنا عبد الرزاق : اخبرنا معمر عن الزهری بهذا الاسناد [راجع : ۱۹۰۲]

مُسلم رحمه الله وئیلے دی اودغه روایت بیان کړے دے مونږ ته عبدبن حمید هغه ته

عبدالرّزاق هغه ته زهری دَ دغه اسناد سره۔

(۱۹۰۴) عَنْ اُبَيِّ ابْنِ كَعْبٍ قَالَ كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ فَدَخَلَ رَجُلٌ يُصَلِّيْ فَقَرَءَ قِرَاءَةً اَنْكَرْتُهَا عَلَيْهِ ثُمَّ دَخَلَ اٰخَرُ فَقَرَءَ قِرَاءَةً سِوٰى قِرَآءَةِ صَاحِبِهٖ فَلَمَّا قَضَيْنَا الصَّلٰوةَ دَخَلْنَا جَمِيْعًا عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ اِنَّ هٰذَا قَرَءَ قِرَآءَةً اَنْكَرْتُهَا عَلَيْهِ وَدَخَلَ اٰخَرُ فَقَرَءَ قِرَاءَةً سِوٰى قِرَاءَةِ صَاحِبِهٖ فَاَمَرَهُمَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَرَءَ اَفَحَسَّنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ شَاْنَهُمَا فَسَقَطَ فِيْ نَفْسِيْ مِنَ التَّكْذِيْبِ وَلَا اِذْ كُنْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَمَّا رَاٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَا قَدْ غَشِيَنِيْ ضَرَبَ فِيْ صَدْرِيْ فَفِضْتُ عَرَقًا وَّكَاَنَّمَا اَنْظُرُ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى فَقَالَ لِيْ يَا اُبَيُّ اُرْسِلَ اِلَيَّ اَنْ اَقْرَءَ الْقُرْاٰنَ عَلٰى حَرْفٍ فَرَدَدْتُّ اِلَيْهِ اَنْ يُّهَوِّنَ عَلٰى اُمَّتِيْ فَرَدَّ اِلَيَّ الثَّانِيَةَ اَنْ اَقْرَءَهٗ عَلٰى حَرْفَيْنِ فَرَدَدْتُّ اِلَيْهِ اَنْ يُّهَوِّنَ عَلٰى اُمَّتِيْ فَرَدَّ اِلَيَّ الثَّالِثَةَ اَنِ اقْرَءْهُ عَلٰى سَبْعَةِ اَحْرُفٍ وَلَكَ بِكُلِّ رَدَّةٍ رَّدَدْتُّهَا مَسْئَلَةٌ تَسْئَلُنِيْهَا فَقُلْتُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِاُمَّتِيْ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَاَخَّرْتُ الثَّالِثَةَ لِيَوْمٍ يَّرْغَبُ اِلَيَّ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ حَتّٰى اِبْرَاهِيْمُ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ. [ابوداود : ۱۴۷۸، نسائی : ۹۳۸]

ترجمه: ابی بن کعب وئیلے دی چه زهٔ په جماعت کښې وَم اویو سړے راغے او مونځ لوستل ئے شروع کړو، او یو قراءت ئے داسے لوستو چه زهٔ په هغے نه پوهیدم بیا دویم راغے او هغه یو بل قراءت اولوستو دهغے نه سیوا بیاکله چه مونږ خلقو مونځ اولوستلو تول درسول الله ﷺ خواله راغلو او ماعرض اوکړو چه دے سړی یو داسے قراءت اولوستو چه زه حیران شوم او یو بل راغے نو هغه بل یو قراءت اولوستو، سیوا دهغے نه بیا حُکم اوکړو هغه دواړو ته رسول الله ﷺ او هغوئ دواړو اولوستل، اوروا او وے نبی کریم ﷺ هغه دواړو قراءَ تونو ته چه مختلف وو، اوزما په زړهٔ کښې یو تکذیب راغے نه داسے چه جاهلیت کښې وو، بیاخیال اوکړو رسول الله ﷺ هغے بلا ته کومے چه زه گیر کړے وَم، ق نوزما سینه ئے یوه څپیړه اووهله چه زه خولے خولے شوم، او ماته لکه دَیرے نه الله پاك په نظر راغے، بیائے ماته اوفرمایل اے ابی! مخکښې ماته حُکم اوشو چه زهٔ قران په یو حرف کښې لولمُ، بیا ماپه بارګاهِ الٰهی کښې عرض

اوکړو چه زما په امت باندې آسانی اوکړه، بیا دوباره ماته حُکم اوشو چه په دوه حرفونو کښې لوَلَه بیا ما په دویم وار عرض اوکړو چه زما په امت باندې آسانی اوکړه، بیا په دریم وار ماته حُکم اوشو چه په اوه ؤ حرفونو باندې ئے لوله، اوارشاد اوشو، چه تا څوواره دَامت دآسانۍ دپاره عرض اوکړو دهروار په عوض کښې یوه دُعا مقبوله ده زمانه ئے تهٔ اوغواړه ماعرض اوکړو یاالله زماامت اوبخی یاالله زماامت اوبخی، (دا دوه شولے) اودریمه دُعام دهغه ورځ دپاره ایخے ده چه په کومه ورځ به تمام خلق زما په طرف رغبت کوی تردے پورے چه حضرتِ ابراهیم علیه الصّلوٰةُ وَالسلام هُم۔

(۱۹۰۵) عن عبد الرحمان بن ابی لیلیٰ قال اخبرنی ابی بن کعب انه کان جالسا فی المسجد الخ:

مُسلم رحمه الله وئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر بنِ ابی رَمثه هغه ته عبدالرّحمٰن بن محمد بن بِشیر هغه اسمٰعیل بن ابی خالِدُ هغه ته عبدالله بن عیسٰی هغه ته عبدالرحمٰن بنِ ابی لیلی هغوئ وائی چه خبرراکړے دے ماته اُبیّ بن کعب رضی الله عنه چه هغه په جماعت کښې ناست وو، اویو سړے راغے اوهغه مونځ لره اداکړو، اویو قراءت ئے اولوستو، باقی تماه قِصّه ئے ذِکرکړه لکه چه دَابنِ نمیرپه روایت کښې پورته تیره شوه۔

(۱۹۰۶) عَنْ اُبَیّ ابْنِ کَعْبٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ عِنْدَ اَضَاةِ بَنِیْ غِفَارٍ قَالَ فَاَتَاهُ جِبْرِیْلُ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ یَاْمُرُکَ اَنْ تُقْرِءَ اُمَّتَکَ الْقُرْاٰنَ عَلٰی حَرْفٍ فَقَالَ اَسْاَلُ اللّٰهَ مُعَافَاتَهٗ وَمَغْفِرَتَهٗ وَاِنَّ اُمَّتِیْ لَاتُطِیْقُ ذٰلِکَ ثُمَّ اَتَاهُ الثَّانِیَةَ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ یَاْمُرُکَ اَنْ تُقْرِءَ اُمَّتَکَ الْقُرْاٰنَ عَلٰی حَرْفَیْنِ فَقَالَ اَسْاَلُ اللّٰهَ مُعَافَاتَهٗ وَمَغْفِرَتَهٗ وَاِنَّ اُمَّتِیْ لَاتُطِیْقُ ذٰلِکَ ثُمَّ جَآءَهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ یَاْمُرُکَ اَنْ تُقْرِءَ اُمَّتَکَ الْقُرْاٰنَ عَلٰی ثَلٰثَةِ اَحْرُفٍ فَقَالَ اَسْاَلُ اللّٰهَ مُعَافَاتَهٗ وَمَغْفِرَتَهٗ وَاِنَّ اُمَّتِیْ لَاتُطِیْقُ ذٰلِکَ ثُمَّ جَآءَهُ الرَّابِعَةَ فَقَالَ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ یَاْمُرُکَ اَنْ تُقْرِءَ اُمَّتَکَ الْقُرْاٰنَ عَلٰی سَبْعَةِ اَحْرُفٍ فَاَیُّمَا حَرْفٍ قَرَءُوْا عَلَیْهِ فَقَدْ اَصَابُوْا۔

ترجمه: ابی بن کعب رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ دَبنی غفار په تالاب باندې

وو، او هغه ﷺ ته جبرائیل علیه السلام تشریف راؤړو اواوئے ویل چه الله تعالی تاته حکم کوی، چه خپل امت ته په یو حرف باندِ قران لوَله، حضرت ﷺ اوفرمایل زهٔ دَالله تعالی نه دهغے معافی اوبخشش غوارم، اوزماامت دهغے طاقت نه شِی لرلے، بیادوبلره دهغه ﷺ خواله راغے، اواوئے ویل چه بیشکه الله تعالی حُکم کوی. چه تهٔ خپل امت ته په دوه حرفونو باندِ قران اولوله، حضرت عرض اوکړو چه زه دالله تعالی نه دهغے عفوه اوبخشش غوارم، اوزمادَامت نو دانه شی کیدلے بیاپه دریم وار راغے اواوئے ویل چه الله تعالی تاته حُکم فرمائی چه خپل امَت ته په درے حرفونو کښ قران اولوله، هغه ﷺ عرض اوکړو چه زه دَالله تعالی نه دهغے عفوه اودهغے بخنه غوارم اوزمادَامت نه دانه شی کیدے، بیاهغو په څلورم وار راغے ، اودائے اوویل، چه بیشکه الله تعالی فرمائی، چه خپل امت ته قران په اووه حرفونو باندِ لوله، اوپه دغه حرفونو کښ چه په کوم حرف باندِ لولے هغه به تهیک وی.

(۱۹۰۷) وحدثنا عبید الله بن معاذ حدثنا ابی حدثنا شعبة بهذا الاسناد مثله : [راجع : ۱۹۰۴]

مُسلم وئیلے دی اوبیان کړے دے مونږ ته د اروایت عبیدالله بنِ معاذ اوهغه ته دهغه پلار اوهغه ته شعبه په دغه اسناد سره په مِثل ددے روایت.

باب ترتیلِ القراءَ ةِ واجتناب الهذواباحة سُورتین فاکثرفی رکعة.

باب: دقران په دمه دمه لوستلو اوپه یورکعت کښ دوه یادډوو نه دزیاتو سورتونو لوستلونیان.

(۱۹۰۸) عَنْ اَبِیْ وَآئِلٍ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ یُقَالُ لَهٗ نَهِیْکُ ابْنُ سِنَانٍ اِلٰی عَبْدِاللهِ فَقَالَ یَااَبَاعَبْدِالرَّحْمٰنِ کَیْفَ تَقْرَءُ هٰذَا الْحَرْفَ اَلِفًا تَجِدُهٗ اَمْ یَاءً ا مِّنْ مَّاءٍ غَیْرَاٰسِنٍ اَوْمِنْ مَّاءٍ غَیْرِیَاسِنٍ قَالَ فَقَالَ عَبْدُاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وَکُلَّ الْقُرْاٰنِ قَدْاَحْصَیْتَ غَیْرَهٰذَا قَالَ اِنِّیْ لَاَقْرَءُ الْمُفَصَّلَ فِیْ رَکْعَةٍ فَقَالَ عَبْدُاللهِ هَذًا کَهَذِّالشِّعْرِاِنَّ اَقْوَامًا یَقْرَءُ وْنَ الْقُرْاٰنَ لَایُجَاوِزُ تَرَاقِیَهُمْ وَلٰکِنْ اِذَاوَقَعَ فِی الْقَلْبِ فَرَسَخَ فِیْهِ نَفَعَ اِنَّ اَفْضَلَ الصَّلٰوةِ الرُّکُوْعُ وَالسُّجُوْدُ وَاِنِّیْ لَاَعْلَمُ النَّظَائِرَالَّتِیْ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقْرِنُ

بَیْنَهُنَّ سُوْرَتَیْنِ فِیْ کُلِّ رَکْعَةٍ ثُمَّ قَامَ عَبْدُاللّٰهِ فَدَخَلَ عَلْقَمَةُ فِیْ اَثَرِهٖ ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ قَدْ اَخْبَرَنِیْ بِهَا قَالَ ابْنُ نُمَیْرٍ فِیْ رِوَایَتِهٖ جَآءَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِیْ بَجِیْلَةَ اِلٰی عَبْدِاللّٰهِ وَلَمْ یَقُلْ نَهِیْکُ ابْنُ سِنَانٍ. [بخاری : ۴۹۹۶، ترمذی : ۶۰۲، نسائی : ۱۰۰۴]

ترجمه: ابی وائل وئیلے دی چه یو بنده راغے چه هغه ته به نے نهیك بن سنان ویلو دَعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خواله، اواوئے ویل اے ابوعبدالرّحمٰن تهٔ دے حرف لره الف لولے یایاء "مَنْ مَآءٍ غَیْرِ اٰسِنٍ یَامِنْ مَآءٍ غَیْرِ یَاسِنٍ" عبدالله ابن مسعود رضی الله عنه اووے تاټول قران لره یادکړے دے سیوا ددے حرف نه؟ هغه بیا اووے چه زه دمفصل تمام سورتونه په یو رکعت کښ لولم، عبدالله اووے ته خوداسے ویناکوے لکه چه شعرونه خلق زر زر بیانوئ ډیرخلق قران داسے لولی، چه دَهغوئ ډمرئ دهډوکی نه لاندِ نه کوزیږی، مګردقران قاعده داده، چه کله زړهٔ تهٔ کوز شی، اوځائے اونیسی هَله نفع ورکوی، په مانځه کښ افضل رکن رکوع اوسجده ده، اوزهٔ دَهغه یونه دوو سورتونو لره پیژنم، چه هغے لره به رسول الله ﷺ په یو یو رکعت کښ دوه دوه یوځائے لوستلو بیاعبدالله پاڅیدو اوعلقمه دهغه نه ورستو داخل شو اواوئے ویل چه ماله ددے خبرابن نمیرراکړے دے په خپل روایت کښ وئیلے دی چه دقبیله بن بجیْله یو سړے عبدالله ابن مسعودرضی الله عنه له راغے، اونهیك بنسنان نوم ئے نه دے اخستے۔

فائده: نووی رحمه الله وئیلے دی عبداالله چه کوم دا اووے چه تاتمام قران لره یاد کړے دے سیوا ددے حرف نه دائے لکه دهغه جواب نه کِناره اوکړه ځکه چه معلومه ئے کړه چه هغه ته دسوال کولو نه څه بهتری مقصود نه وَه، اودشِعر دَلوستونه زر زر مراد دے، نه ګاناوَیَل اوترنم چه هغه په دَمه دَمه کیږی، اودَرکوع اوسجدو غوره کیدل دَادابن مسعود رضی الله عنه مذهب دے، ګنی په مرفوع حدیث کښ راغلے دی، چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی غوره مونځ هغه دے چه په هغے کښ قیام اوګدوِی۔

اوکوم سورتونه چه رسول الله ﷺ یو ځائے په یویو رکعت کښې لوستلو هغه دَابوداؤد په روایت کښې داسے وارِد شوی دی، چه سورت رَحمٰن ، اووالنَّجم، په یو رکعت کښې اواِقْتَرَبَت او الحاقَّة، په یو رکعت کښې ، اوطور، او ذاریات په یو کښې، اوواقعه اونٓون، په یو کښې اوسَأَلَ سَائِلٌ، اووالنَّازِعَات. په یو کښې ، او وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِيْن ، اوعَبَس ، په یو کښې. اومُدثّر، اومُزمّل، په یو کښې، اوهَلْ اَتٰى اولااُقْسِمُ ، په یو کښې، اوعَمَّ يَتَسَآءَلُوْنَ، اومُرْسَلات، په یو کښې. اوسورةِ دُخان، اواِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ، په یو کښې، اودے ته مُفصَّل ځکه واء چه جدا جدا دی، اودقران تفصیل دادے چه ورمبی سبع طول یعنی اووه سورتونه اوګده دی، بیاذوات امین او هغه سورتونه دِی چه په هغے کښې یوسل آتونو ته نزدے دی، بیامثانی دی بیامفصّل اودمفصّلو په شروع کښې اختلاف دے، بعضو وئیلی دی دقتال نه دَآخره پورے مفصّل دی، ځنو وئیلی دی دحجرات نه اوچاوئیلی دَق نه۔

(۱۹۰۹)عَنْ اَبِىْ وَائِلٍ قَالَ قَدْجَآءَ رَجُلٌ اِلٰى عَبْدِاللهِ يُقَالُ لَهٗ نَهِيْكُ ابْنُ سِنَانٍ بِمِثْلِ حَدِيْثِ وَكِيْعٍ غَيْرَاَنَّهٗ قَالَ فَجَآءَ عَلْقَمَةُ لِيَدْخُلَ عَلَيْهِ فَقُلْنَا لَهٗ سَلْهُ عَنِ النَّظَآئِرِ الَّتِىْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰله وَسَلَّمَ يَقْرَءُ بِهَا رَكْعَةٍ فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَسَاَلَهٗ ثُمَّ خَرَجَ اِلَيْنَا فَقَالَ عِشْرُوْنَ سُوْرَةً فِىْ عَشْرِ رَكْعَاتٍ مِّنَ الْمُفَصَّلِ فِىْ تَالِيْفِ عَبْدِاللهِ.

ترجمه: ابووائل وئیلی دی چه یو سړی چه نوم ئے نهیك بن سنان وو دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خواله راغے بیائے حدیث بَیان کړودَوکیع دَروایت په مثل (یعنی لکه چه پورته ذِکرشو) مګردومره فرق دے چه بیاعلقمه راغے اودعبدالله خواله لاړو، اومونږ هغه ته اوے چه تهٔ دهغه سورتونو په باره کښې تپوس اوکړه کوم چه به ئے په یو رکعت کښې دوه دوه لوستلو، نو هغه لاړو اودهغه نه ئے تپوس اوکړو اوبیازمونږ خواله راغے اوئے ویل هغه شل سورتونه دی چه په لس رکعته کښې لوستلے شی، دمُفصّل نه دعبدالله رضی الله عنه جمع کړے شوے مصحف دی۔

مُسلم رحمه الله وئیلی دی اوبیان کړے دے مونږ ته دارِوایت اسحاق بنِ ابراهیم هغه ته عِیسٰی بن یونس هغه ته اعمش دَدغے اسناد سره په مثل دَروایت دهغه دواړو راؤیانو (یعني چه دهغوئ روایتونه پورته تیرشو) په دے کښې دادی چه عبدالله اووے زه هغه نظائرو لره پیژنم چه هغے لره رسول الله ﷺ دوه دوه په یو ځائے په یو رکعت کښې لوستلو، اوهغه شل سورتونه دی، چه په لسو رکعتونو کښې به ئے لوستلو۔

(۱۹۱۱) عَنْ اَبِیْ وَآئِلٍ قَالَ غَدَوْنَا عَلٰی عَبْدِاللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَوْمًا بَعْدَمَاصَلَّیْنَا الْغَدَاةَ فَسَلَّمْنَا بِالْبَابِ فَاُذِنَ لَنَاقَالَ فَمَکَثْنَا بِالْبَابِ هُنَیَّةً قَالَ فَخَرَجَتِ الْجَارِیَةُ فَقَالَ اَلَاتَدْخُلُوْنَ فَدَخَلْنَا فَاِذَا هُوَجَالِسٌ یُسَبِّحُ فَقَالَ مَامَنَعَکُمْ اَنْ تَدْخُلُوْا وَقَدْاُذِنَ لَکُمْ فَقُلْنَا لَااِلَّااَنَّا ظَنَنَّا اَنَّ بَعْضَ اَهْلِ الْبَیْتِ نَآئِمٌ قَالَ ظَنَنْتُمْ بِآلِ ابْنِ اُمِّ عَبْدٍ غَفْلَةً قَالَ ثُمَّ اَقْبَلَ یُسَبِّحُ حَتّٰی ظَنَّ اَنَّ الشَّمْسَ قَدْطَلَعَتْ فَقَالَ یَاجَارِیَةُ انْظُرِیْ هَلْ طَلَعَتْ قَالَ فَنَظَرَتْ فَاِذَاهِیَ لَمْ تَطْلُعْ فَاَقْبَلَ یُسَبِّحُ حَتّٰی اِذَاظَنَّ اَنَّ الشَّمْسَ قَدْطَلَعَتْ قَالَ یَاجَارِیَةُ انْظُرِیْ هَلْ طَلَعَتْ فَنَظَرَتْ فَاِذَاهِیَ قَدْطَلَعَتْ فَقَالَ اَلْحَمْدُلِلّٰهِ الَّذِیْ اَقَالَنَا یَوْمَنَا هٰذَا فَقَالَ مَهْدِیٌّ وَّاَحْسِبُهُ قَالَ وَلَمْ یُهْلِکْنَا بِذُنُوْبِنَا قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ قَرَءْتُ الْمُفَصَّلَ الْبَارِحَةَ کُلَّهُ قَالَ فَقَالَ عَبْدُاللّٰهِ هَذًّا کَهَذِّالشِّعْرِ اِنَّا لَقَدْسَمِعْنَا الْقَرَآئِنَ وَاِنِّیْ لَاَحْفَظُ الْقَرَآئِنَ الَّتِیْ کَانَ یَقْرَءُ هُنَّ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَمَانِیَةً مِّنَ الْمُفَصَّلِ وَسُوْرَتَیْنِ مِنْ اٰلِ حٰمٓ. [بخاری : ۵۰۴۳]

ترجمه: اووائل وئیلی دی چه یوه ورځ دسحردَمانځه نه پس مونږ دعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه خوا له لاړو، اوپه دروازه باندِ مونږ سلام اوکړو، هغوئ اجازت راکړو مګرمونږ په دروازه باندِ لږحصار شو، بیایوه وینځه را اووته هغے اووے تاسوراځئ نو غرض داچه مونږ دننه لاړو، اوهغه موِاولیدو، چه ناست دےتسبیح لولی، هغوئ اووے کله چه تاسو ته اجازت درکړے شو ناتاسولے نه راتلئ، مونږه اووے څه نور څه سبب نه وو، صرف داخیال موراغے که دکور والاؤ نه څوك اوده وی، عبدالله صاحب رضی الله عنه اووے چه تاسو دَام عبد(داد هغه دمور نوم دے) دځوئ دکور والاؤ سره دغفلت ګمان کوؤ، (سبحٰن الله!

داگمان کول هغوئ ته بد معلوم شول اونن دَزرگونو خلقو حال دادے چه دپهرونو پورے دسُوئے په خوب اوده وی) غرض دا چه هغه بیاتسبیح کول شروع کړو تردے پورے چه گمان ئے راغے چه نمرختلے دے، بیا هغوئ وینځے ته اوفرمایل چه ورشه تهٔ اوگوره چه نمر راختلے دے،بیا هغوئ وینځه ته اوفرمایل چه ورشه ته اوگوره چه نمرراختلے دے هغے چه اوکتل نواوئے ویل لانه دے راختلے بیا هغه به تسبیح شروع اوکړه، (ددے نه معلومه شوه چه خبردیوسړی مقبول دے اوخبردښځے هُم مقبول دے اوپه گمان باندِ عمل کول روادی اگرکه دحصول یقین اِمکان وی ځکه عبدالله دهغے په قول باندِ عمل اوکړو اگرچه ممکنه وه چه په خپله پاسی اونمر لره اوگوری) تردے پورے چه بَیائے گمان شو چه نمربه ختلے وی. بیائے اووے اے چهرکری اوگوره نمرختلے دے بیا چه هغے اوکتل نوختلے وو، بیاعبدالله رضی الله عنه اووے تمامے خوبیانے الله جل جلاله لره دی چه هغه مونږ په نن ورځ معاف کړو اومهدی (کوم چه راوی دے) هغه وائی چه زهٔ خیال کوم چه کیدے شی دائے هُم اووے اوهلاك نه کړو هغے اللہ تعالی په سبب دگناهونو اوزمونږ خلقونه یَوٰاووے، چه مانن شپه تول مُفصّل سورَتونه اولوستل، په دے باندِ عبدالله اووے تاداسے اولوستل لکه چه څوك شعرونو لره لولی، مونږ بیشکه قران اوریدلے دے اومونږ ته یاد دی، هغه چوړلگیدلے سورَتونه چه هغې لره به رسول الله ﷺ لوستلو اوهغه اتلس سورَتونه دی، دمفصّل اوده سورتونه دی چه دهغے په سَرباندِ دځَم لفظ دے۔

(۱۹۱۲)عَنْ شَقِيْقٍ قَالَ جَآءَ رَجُلٌ مِّنْ بَنِىْ بَجِيْلَةَ يُقَالُ لَهُ نَهِيْكُ ابْن سِنَانٍ اِلٰى عَبْدِاللهِ فَقَالَ اِنِّىْ اَقْرَءُ الْمُفَصَّلَ فِىْ رَكْعَةٍ فَقَالَ عَبْدُاللهِ هَذًّا كَهَذِّ الشِّعْرِ لَقَدْعَلِمْتُ النَّظَآئِرَ الَّتِىْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ بِهِنَّ سُوْرَتَيْنِ فِىْ رَكْعَةٍ.

ترجمه: شقیق وئیلے دی چه یوسړے دبنی بَجیله چه هغه ته نهیك بن سنان وائی دعبدالله رضی الله عنه خواله راغے اوهغه اووے چه زه تمام مفصّل سُورَتونه په یورکعته کښ لولَم

بیاعبدالله اووے تۀ داسے لولے لکه چه څوك شعرونه لولی، زۀ پیژنم هغه سورتونولره چه رسول الله ﷺ به دهغے نه دوه دوه په یورکعت کښں لوستلو۔

باب مایتعلق القراء ت۔

باب: دقراءت بیان۔

(۱۹۱۴)عَنْ اَبِیْ اِسْحٰقَ قَالَ رَاَیْتُ رَجُلًا سَأَلَ الْاَسْوَدَ ابْنَ یَزِیْدَ وَهُوَیُعَلِّمُ الْقُرْاٰنَ فِی الْمَسْجِدِ فَقَالَ کَیْفَ تَقْرَءُ هٰذِهِ الْاٰیَةَ فَهَلْ مِنْ مُدَّکِرٍ اَدَالًا اَمْ ذَالًا قَالَ بَلْ دَالًا سَمِعْتُ عَبْدَاللهِ ابْنَ مَسْعُوْدٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا یَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مُدَّکِرٍ دَالًا۔ [بخاری : ۳۳۴۱، ۳۳۴۵، ۳۳۴۶، ابوداود : ۳۹۹۴، ترمذی :۲۹۳۷]

ترجمه: ابی اسحق وئیلے دی چه ماولیدو یوسړی لره چه هغه دَاسود بن یزید نه تپوس اوکړو اوهغه په جماعت کښں قران لوستلو چه ته په مُدَّکِر کښں دال لولے یاذال، هغوئ اووے مادَعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه نه دَال اوریدلے دے، اوهغه به " هَلْ مِنْ مُدَّکِرٍ " وَیلو، چه مادرسول الله ﷺ نه دا اوریدلے دے (یعنی چه په هغے کښں نقطه نشته۔)

عَنْ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ کَانَ یَقْرَءُ هٰذَا الْحَرْفَ فَهَلْ مِنْ مُدَّکِرٍ۔

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به "فَهَلْ مِنْ مُدَّکِرٍ " لوستلو (یعنی دَ دال سره)

(۱۹۱۵) عن عبد الله عن النبی ﷺ انه کان یقرأ هذا الحرف (فهل من مدکر) [راجع:۱۹۱۴]

عبد اللهؓ فرمائی چه رسول الله ﷺ به فهل من مدکر لوستلو (یعنی په دال سره)

(۱۹۱۶)عَنْ عَلْقَمَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَدِمْنَا الشَّامَ فَاَتَانَا اَبُوالدَّرْدَآءِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ فِیْکُمْ اَحَدٌ یَقْرَءُ عَلٰی قِرَآءَةِ عَبْدِاللهِ فَقُلْتُ نَعَمْ اَنَاقَالَ فَکَیْفَ سَمِعْتَ عَبْدَاللهِ یَقْرَءُ هٰذِهِ الْاٰیَةَ وَاللَّیْلِ اِذَایَغْشٰی قَالَ سَمِعْتُهٗ یَقْرَءُ وَاللَّیْلِ اِذَایَغْشٰی وَالذَّکَرِوَالْاُنْثٰی قَالَ وَاَنَا وَاللهِ هٰکَذَا سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقْرَءُ هَاوَلٰکِنْ هٰؤُلَآءِ یُرِیْدُوْنَ اَنْ اَقْرَءَ وَمَاخَلَقَ فَلَااُتَابِعُهُمْ۔ [بخاری : ۴۹۴۳، ۴۹۴۴، ترمذی

: ۲۹۳۹

ترجمه : علقمه رضی الله عنه وئیلے دی مونږ شام ته لاړو نو ابوالدرداء رضی الله عنه زمونږ خواله راغے، او اوئے ویل پتاسو کښې څوك دعبدالله رضی الله عنه قراءت لوستلو والاشته؟ مَاووے هَاں زه یَمْ، هغوئ اووے پس څنګه اوریدلے دے تا دے آیت لره دعبدالله نه پَه لوستلو سَرَه؟ "وَاللَّيْلِ اِذَايَغْشٰى" ماووے عبدالله رضی الله عنه به لوستلو "وَاللَّيْلِ اِذَايَغْشٰى وَالذَّكَرِوَالْاُنْثٰى" هغوئ اووے په الله جل جلاله قسم دے چه ما هُم دَرسول الله ﷺ نه دغه شان اوریدلے دی او که دلته خلق غواړی چه زه ئے اولولم "وَمَاخَلَقَ الذَّكَرَوَالْاُنْثٰى" نو دهغه نه شم مَنلے۔

فائده : اِمامِ نووی رحمه الله لیکلے دی چه مازری رحمه الله وئیلے دی په داسے روایتونو کښې داګنړل پکار دی، چه داقراءَ تونه اول وو بیا منسوخ شول او کومو خلقو ته چه دهغې دنسخ خبرنه دے رَسیدلے هغه معذور دی چه هغه ئے دَوړمبی په شان لولی، او دَظهورِ مصحف عثمانی پورے داسے اِتفاق راغلے دے بیا چه کله مصحفِ عثمانی رضی الله عنه چه په اتفاق دَصحابَه وُ رضی الله عنهم او په حذف دقراءَ تِ منسوخه شائع شولو، بیا چا دهغے اختلاف نه دے کړے، او دابن مسعود رضی الله عنه نه بعضے رِوایات دغه شان ثابت شوے دی، مګر هغه داهلِ نقل په نزد صحت ته نه دی رسیدلے۔

او کوم چه زمونږ دقول مخالِف ثابت شِی، هغه محمول دی په دے باندِ چه دعبدالله رضی الله عنه عادت وو، چه هغه په خپل مصحف کښې څنے احکام او تفاسیر هم لیکلو، چه هغې لره به هغه په خپله هم پیژندلو چه دا قرآن نه دے۔

اوددے خبرے اعتقاد به ئے نه لرلو چه دقران سره نور څیزونه لیکل حرام دی، لکه صحیفه دهغه دیاداشت رَنړا وَه، چه کله به ئے غوښته لیکله به ئے، او حضرتِ عثمان رضی الله عنه او تمامو صحابه کرامو رضی الله عنهم به دقرانِ پاك سره دبل څیز لیکل حرام

گنړلو، ځکه چه داسے نه وی، چه دځه مودے نه پس خلق تولولړه قران اوګنړی، غرض داچه په دے مسئلے فقهیه کښې دعبدالله رضی الله عنه اودتمامو صحابوؤ رضی الله عنهم اِختلاف وو، چه څه تفسیروغیره په اشنائے قران جائز دے یانه دے، اوداچه مروی دے چه دعبدالله په مصحف کښې معوذتین نه وو، وجه ددے داکیدے شی چه په سبب دکمال شهرت ئے هغے لره پریخودے وی، اودتمام قرآن دکتاب التزام ئے نه وی کړے دځپلے حافظے دَاِعتماد په وجه سره دهغے دلیکلو حاجت ئے نه وی محسوس کړے۔

(۱۹۱۸)عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ لَقِيْتُ اَبَاالدَّرْدَآءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ لِيْ مِمَّنْ اَنْتَ قُلْتُ مِنْ اَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ مِنْ اَيِّهِمْ قُلْتُ مِنْ اَهْلِ الْكُوْفَةِ قَالَ هَلْ تَقْرَءُ عَلٰى قِرَآءَةِ عَبْدِاللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاقْرَءْ وَاللَّيْلِ اِذَايَغْشٰى وَالنَّهَارِ اِذَاتَجَلّٰى وَالذَّكَرِوَالْاُنْثٰى قَالَ فَضَحِكَ ثُمَّ قَالَ هٰكَذَا سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ هَا.

ترجمه؛ علقمه رضی الله عنه وئیلی دی چه زهٔ ابوالدرداء رضی الله عنه سرهٔ میلاؤ شوم هغوئ اووے چه تهٔ دکوم ځائے ئے ؟ ماووے دعِراق هغوئ اووے دکوم ښهرئے ماووے دکوفے، هغوئ اووے تهٔ دعبدالله اِبن مسعود رضی الله عنه قراءَت لوستلے شے؟ مَاووے چه ها! هغه اووے والليل تهٔ اولوله ما "وَاللَّيْلِ اِذَايَغْشٰى وَالنَّهَارِ اِذَاتَجَلّٰى وَالذَّكَرِوَالْاُنْثٰى" اولوستو نو هغه په خندا شولو اواوئے ویل چه ماهُم دَرسول الله ﷺ نه په دغه شان لوستلو اوریدلے دی۔

((۱۹۱۹) وحدثنا محمد بن المثنیٰ : حدثنی عبد الاعلیٰ حدثنا داود عن عامر عن علقمة قال : اتیت الشام فلقیت ابا الدرداء فذکر بمثل حدیث ابن علیه :

مُسلم رحمه الله وئیلی دی اوروایت کړے دے مونږ ته مُحَمَد بن مثنی هغه ته عبدالاعلیٰ هغه ته داؤد هغه ته عامِر هغه ته علقمه رضی الله عنه چه زه شام ته راغلمُ، اودَابوالدرداء رضی الله عنه سره میلاؤ شوم اوذکرئے کړو حدیث په مِثل دحدیث اِبنِ عُلِیَه۔

باب الأوقات التي نهى عن الصلوٰة فيها۔

باب: په هغو وختونو کښې چه مونځ منع دے دهغې بیان۔

(۱۹۲۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنِ الصَّلٰوةِ بَعْدَالْعَصْرِ حَتّٰی تَغْرُبَ الشَّمْسُ وَعَنِ الصَّلٰوةِ بَعْدَالصُّبْحِ حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ. [نسائی : ۵۶۰]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے چه رسول الله ﷺ دمازیګرنه پس دمانځه نه منع فرمائیلے ده، دکومے پورے چه نمرپریوتے نه وی، اودغه شان دسحردمانځه نه پس دکومے پورے چه نمرراختلے نه وی۔

(۱۹۲۱)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ غَیْرَوَاحِدٍ مِّنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْهُمْ عُمَرُابْنُ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وَكَانَ اَحَبَّهُمْ اِلَیَّ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَهٰی عَنِ الصَّلٰوةِ بَعْدَالْفَجْرِ حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَبَعْدَالْعَصْرِ حَتّٰی تَغْرُبَ الشَّمْسُ. [بخاری : ۵۸۱، ابوداود : ۱۲۷۶، ترمذی : ۱۸۳، نسائی : ۵۶۱، ابن ماجه : ۱۲۵۰]

ترجمه: عبدالله بن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه اوریدلے دی مادخو صحابه کِرامو رضی الله عنهم نه درسول الله ﷺ چه په هغے کښې عمربن خطاب رضی الله عنه هُم دے اوهغه دتولونه زیات زمامحبوب دے، چه منع کړے ده رسول الله ﷺ ورستو دَسحردَمانځه نه دَمونځ کولودکومے پورے چه نمرختلے نه وی، اوورستودمانځه دَمازیګرنه دکومے پورے چه نمرپریوتے نه وی۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی چه روایت کړے دے ماته زهیربن حرب هغه ته یَحیٰی هغه‌ته شعبه اومسلم وئیلے دی چه روایت کړے دے ماته ابوغسان مسمعی هغه ته عبدالاعلی هغه ته سعید، اومسلم وئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته اسحاق هغه ته معاذ هغه ته دهغه پلار، دے تولو روایت کړے دے دقتاده رضی الله عنه نه دَدغے اسناد سره مګردومره فرق دے، چه سعید اوهشام دا روایت کړے دے، "بَعْدَالصُّبْحِ حَتّٰی تَشْرُقَ الشَّمْسُ"

يعنى دسحرنه پس ددے پورے چه نمر، رنړااوکړى۔

(۱۹۲۴)عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّم قَالَ لَا يَتَحَرَّىٰ أَحَدُكُمْ فَيُصَلِّيْ عِنْدَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَلَا عِنْدَ غُرُوْبِهَا. [بخارى : ۵۸۲، ۵۸۵، نسائى : ۵۶۲]

ترجمه : نافع دابن عُمر رضى الله عنهما نه روايت كړے دے چه رسول الله ﷺ فرمائيلى دى څوك دِ داسے نه كوى چه نوروختونه پريږدى اودنمر راختو په وخت مونځ كوى. اونه دِ دوبيدو په وخت۔

(۱۹۲۵)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّم لَا تَحَرَّوْا بِصَلٰوتِكُمْ طُلُوْعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوْبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بِقَرْنَيْ شَيْطٰنٍ.

ترجمه : ترجمه هغه ده كومه چه پورته تيره شوه، صرف دومره زيات دے ځكه چه نمردَشيطان دَدوو ښكرو په مينځ كښ راخيژى۔

(۱۹۲۶)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَدَءَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخِّرُوْا الصَّلٰوةَ حَتّٰى تَبْرُزَ وَإِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخِّرُوْا الصَّلٰوةَ حَتّٰى تَغِيْبَ.

[بخارى : ۵۸۳، نسائى : ۵۷۰]

ترجمه : عبدالله ابن عمر رضى الله عنهما وئيلى دى چه رسول الله ﷺ فرمائيلى دى كله چه ښكاره شى غاړه دنمر نوپه مانځه كښ تاخيركوئ تردے پورے چه نمرښه صَفاشى، اوكله چه غائب شى غاړه دنمرنو مونځ حِصَاروَئ ترد ے پورے چه غائب شى۔

(۱۹۲۷)عَنْ أَبِيْ بَصْرَةَ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلّٰى بِنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ فَقَالَ إِنَّ هٰذِهِ الصَّلٰوةَ عُرِضَتْ عَلٰى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَّعُوْهَا فَمَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَ لَهٗ أَجْرُهٗ مَرَّتَيْنِ وَلَا صَلٰوةَ بَعْدَهَا حَتّٰى تَطْلُعَ الشَّاهِدُ وَالشَّاهِدُ النَّجْمُ. [نسائى : ۵۲۰]

ترجمه : ابى بصره غفارى رضى الله عنه وئيلى دى چه رسول الله ﷺ زمونږ سره دَمازيګر مونځ اولوستو په مخمص كښ، (چه دَيو ځائے نوم دے) او اوئے فرمايل چه دامونځ ستاسو

نه دَورانِدِ خلقو په مخکښ پیش کړلے شو او هغوئ دے لره ضائع کړو. بیا چه څوك ددے حفاظت کوی هغه ته به دوه چنده ثواب میلاویږی اوددے نه پس بیو مونځ نشته دکومے پورے چه شاهِد ختلے نه وی اودَشاهِد نه مراد ستورے دے۔

مُسلم رحمه الله وئیلی دی روایت کړے دے ماته زهیربنِ حرب هغه ته یعقوب بن اِبراهِیم هغه ته دهغه پلار هغه ته اِبنِ اِسحاق هغه ته یرید بنِ حبیب هغه ته خیربنِ نعیم حضرمی هغه ته عبدالله بن بُصیره او هغه ثِقه دے، هغه ته ابی تمیم هغهِ ته ابی بصره غفاری، ابوبصره رضی الله عنه وئیلے دی، چه رسول الله ﷺ دمازیگرمونځ اداکړو. اوبَیان ئے کړو روایت دپورته روایت پشان۔

فائده : ددے حدیث نه دَمازیگر دمانځه لوئے فضیلت ثابت شو، اودهغے حفاظت دادے چه په اوّل وخت ئے اداکړی، اومکروهه وخت ته ئے پرنږدی اودَشیطان دښکرونه بعضووئیلے دی چه دهغه گروپ اولښکر مراد دے، اوبعضووئیلے دی، چه دهغه اِنتشار اوقوّت اوغلبه اوفساد مراد دے، څنووئیلے دی چه دښکرو نه دوه کنارے دسَرمراد دی. اوداقول په خپل ظاهرباندِ دے اوداخبره قوی ده، اوهغه خپل سَرپه دے واسِطه نمرته نزدے راوړی چه کوم خلق نمرته سجده کوی هغه به شیطان ته کوی، اوهغه مسجود: نابهبود تیار ناست وی، اودنمرعبادت کونکی دَغه وخت هغه ته سجده اوعبادت کوی. څکه دغه وخت مونځ کول مکروه شول اوکوم خلق چه په سبب دتقلیدِ ملاعین اوفلسفهؤ دَ داسے خبرو انکار کوی، هغه عقل لره دالله تعالی اودرسول الله ﷺ نه زیات گنړی بیاددے نه زیاته په دنیاکښ یوه بے عقلی هُم نشته۔

(۱۹۲۸) عن ابی بصرة الغفاری قال صلی بنا رسول الله ﷺ العصر بمثله : [راجع :۱۹۲۷]

ترجمه : ابوبصره انصاریؓ فرمائی چه رسول الله ﷺ دَ مازیگر مونځ اوکړو او دَ مذکوره بالا حدیث په شان ئے حدیث بیان کړو -

(۱۹۲۹)عَنْ مُوْسٰی ابْنِ عَلِیٍّ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ سَمِعْتُ عُقْبَةَ ابْنَ عَامِرِ الْجُهَنِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَنْهَانَا اَنْ نُّصَلِّیْ فِیْهِنَّ اَوْ اَنْ نَّقْبُرَ فِیْهِنَّ مَوْتَانَا حِیْنَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَةً حَتّٰی تَرْتَفِعَ وَحِیْنَ یَقُوْمُ قَائِمُ الظَّهِیْرَةِ حَتّٰی تَمِیْلَ الشَّمْسُ وَحِیْنَ تَضَیَّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوْبِ حَتّٰی تَغْرُبَ. [ابوداود : ۳۱۹۲، ترمذی : ۱۰۳۰، نسائی : ۵۵۹، ۵۶۴، ۲۰۱۲، ابن ماجه : ۱۵۱۹]

ترجمه: موسیٰ بن علی وئیلے دی روایت کړے دے ماته زما پلار وئیلے دی چه اورېدلے دی ما د عقبه بن عامر جهنی رضی الله عنه نه چه وئیلے ئے وو چه رسول الله ﷺ به درېو ګهړوکښې (یعنی وختونوکښې) به مونږ د مانځه نه منع کولو او د مړو د دفن کولو نه یو خو کله چه نمر راخیژی تر دے پورے چه اوچت راشی، دویم دا چه صحیح غرمه وی، د کومے پورے چه زوال شوے نه وی، دریم څه وخت چه نمر پرېوځی د کومے پورے چه پوره ډوب شوے نه وی۔

باب اسلام عمرو بن عبسة :

باب : د عمرو بن عبسه اسلام قبلول :

(۱۹۳۰)عَنْ عِکْرَمَةَ ابْنِ عَمَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَدَّادُ بْنُ عَبْدِاللهِ اَبُوْعَمَّارٍ وَّیَحْیٰی ابْنُ اَبِیْ کَثِیْرٍ عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ قَالَ عِکْرَمَةُ وَلَقِیَ شَدَّادٌ اَبَآ اُمَامَةَ وَوَاثِلَةَ وَصَحِبَ اَنَسًا اِلَی الشَّامِ وَاَثْنٰی عَلَیْهِ فَضْلًا وَّخَیْرًا عَنْ اَبِیْ اُمَامَةَ قَالَ قَالَ عَمْرُو بْنُ عَبَسَةَ السُّلَمِیُّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ کُنْتُ وَاَنَا فِی الْجَاهِلِیَّةِ اَظُنُّ اَنَّ النَّاسَ عَلٰی ضَلَالَةٍ وَّاَنَّهُمْ لَیْسُوْا عَلٰی شَیْءٍ وَّهُمْ یَعْبُدُوْنَ الْاَوْثَانَ قَالَ سَمِعْتُ بِرَجُلٍ بِمَکَّةَ یُخْبِرُ اَخْبَارًا فَقَعَدْتُ رَاحِلَتِیْ فَقَدِمْتُ عَلَیْهِ فَاِذَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُسْتَخْفِیًا جُرَآءُ عَلَیْهِ قَوْمُهٗ فَتَلَطَّفْتُ حَتّٰی دَخَلْتُ عَلَیْهِ بِمَکَّةَ فَقُلْتُ مَا اَنْتَ قَالَ اَنَا نَبِیٌّ قُلْتُ وَمَا نَبِیٌّ قَالَ اَرْسَلَنِیَ اللهُ فَقُلْتُ وَبِاَیِّ شَیْءٍ اَرْسَلَکَ قَالَ اَرْسَلَنِیْ بِصِلَةِ الْاَرْحَامِ وَکَسْرِ الْاَوْثَانِ وَاَنْ یُّوَحَّدَ اللهُ لَا یُشْرَکُ بِهٖ شَیْءٌ قُلْتُ لَهٗ فَمَنْ مَّعَکَ عَلٰی هٰذَا قَالَ حُرٌّ وَّعَبْدٌ قَالَ وَمَعَهٗ یَوْمَئِذٍ اَبُوْبَکْرٍ وَّبِلَالٌ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا مِمَّنْ اٰمَنَ بِهٖ فَقُلْتُ اِنِّیْ مُتَّبِعُکَ قَالَ

اِنَّکَ لَاتَسْتَطِیْعُ ذٰلِکَ یَوْمَکَ ھٰذَا اَلَاتَرٰی حَالِیْ وَحَالَ النَّاسِ وَلٰکِنِ ارْجِعْ اِلٰی اَھْلِکَ فَاِذَا سَمِعْتَ بِیْ قَدْ ظَھَرْتُ فَاْتِنِیْ قَالَ فَذَھَبْتُ اِلٰی اَھْلِیْ وَقَدِمَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ الْمَدِیْنَۃَ وَکُنْتُ فِیْ اَھْلِیْ فَجَعَلْتُ اَتَخَبَّرُ الْاَخْبَارَ وَاَسْاَلُ النَّاسَ حِیْنَ قَدِمَ الْمَدِیْنَۃَ حَتّٰی قَدِمَ عَلٰی نَفَرٌ مِّنْ اَھْلِ یَثْرِبَ مِنْ اَھْلِ الْمَدِیْنَۃِ فَقُلْتُ مَافَعَلَ ھٰذَا الرَّجُلُ الَّذِیْ قَدِمَ الْمَدِیْنَۃَ فَقَالُوْا النَّاسُ اِلَیْہِ سِرَاعٌ وَّقَدْ اَرَادَ قَوْمُہٗ قَتْلَہٗ فَلَمْ یَسْتَطِیْعُوْا ذٰلِکَ فَقَدِمْتُ الْمَدِیْنَۃَ فَدَخَلْتُ عَلَیْہِ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ اَتَعْرِفُنِیْ قَالَ نَعَمْ اَنْتَ الَّذِیْ لَقِیْتَنِیْ بِمَکَّۃَ قَالَ فَقُلْتُ بَلٰی فَقُلْتُ یَانَبِیَّ اللّٰہِ اَخْبِرْنِیْ عَمَّا عَلَّمَکَ اللّٰہُ وَاَجْھَلُہٗ اَخْبِرْنِیْ عَنِ الصَّلٰوۃِ قَالَ صَلِّ صَلٰوۃَ الصُّبْحِ ثُمَّ اَقْصِرْ عَنِ الصَّلٰوۃِ حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَتّٰی تَرْتَفِعَ فَاِنَّھَا تَطْلُعُ حِیْنَ تَطْلُعُ بَیْنَ قَرْنَیْ شَیْطٰنٍ وَّحِیْنَئِذٍ یَسْجُدُلَھَا الْکُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ فَاِنَّ الصَّلٰوۃَ مَشْھُوْدَۃٌ مَّحْضُوْرَۃٌ حَتّٰی یَسْتَقِلَّ الظِّلُّ بِالرُّمْحِ ثُمَّ اَقْصِرْ عَنِ الصَّلٰوۃِ فَاِنَّ حِیْنَئِذٍ تُسْجَرُ جَھَنَّمُ فَاِذَا اَقْبَلَ الْفَیْئُ فَصَلِّ فَاِنَّ الصَّلٰوۃَ مَشْھُوْدَۃٌ مَّحْضُوْرَۃٌ حَتّٰی تُصَلِّیَ الْعَصْرَ ثُمَّ اَقْصِرْ عَنِ الصَّلٰوۃِ حَتّٰی تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَاِنَّھَا تَغْرُبُ بَیْنَ قَرْنَیْ شَیْطٰنٍ وَّحِیْنَئِذٍ یَسْجُدُ لَھَا الْکُفَّارُ قَالَ فَقُلْتُ یَانَبِیَّ اللّٰہِ قَالُوْا ضُوْءُ حَدِّثْنِیْ عَنْہُ قَالَ مَامِنْکُمْ رَجُلٌ یُقَرِّبُ وُضُوْءَہٗ فَیُمَضْمِضُ وَیَسْتَنْشِقُ فَیَنْتَثِرُ اِلَّا خَرَّتْ خَطَایَا وَجْھِہٖ وَفِیْہِ وَخَیَاشِیْمِہٖ ثُمَّ اِذَا غَسَلَ وَجْھَہٗ کَمَا اَمَرَہُ اللّٰہُ اِلَّا خَرَّتْ خَطَایَا وَجْھِہٖ مِنْ اَطْرَافِ لِحْیَتِہٖ مَعَ الْمَآءِ ثُمَّ یَغْسِلُ یَدَیْہِ اِلَی الْمِرْفَقَیْنِ اِلَّا خَرَّتْ خَطَایَا یَدَیْہِ مِنْ اَنَامِلِہٖ مَعَ الْمَآءِ ثُمَّ یَمْسَحُ رَاْسَہٗ اِلَّا خَرَّتْ شَعْرِہٖ مَعَ الْمَآءِ ثُمَّ یَغْسِلُ قَدَمَیْہِ اِلَی الْکَعْبَیْنِ اِلَّا خَرَّتْ خَطَایَا رِجْلَیْہِ مِنْ اَنَامِلِہٖ مَعَ الْمَآءِ فَاِنْ ھُوَ قَامَ فَصَلّٰی فَحَمِدَ اللّٰہَ وَاَثْنٰی عَلَیْہِ وَمَجَّدَہٗ بِالَّذِیْ ھُوَ لَہٗ اَھْلٌ وَّفَرَّغَ قَلْبَہٗ لِلّٰہِ اِلَّا انْصَرَفَ مِنْ خَطِیْئَتِہٖ کَھَیْئَۃِ یَوْمَ وَلَدَتْہُ اُمُّہٗ فَحَدَّثَ عَمْرُوْ بْنُ عَبَسَۃَ بِھٰذَا الْحَدِیْثِ اَبَا اُمَامَۃَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا صَاحِبَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَہٗ اَبُوْ اُمَامَۃَ یَاعَمْرُوْبْنَ عَبَسَۃَ انْظُرْ مَاتَقُوْلُ فِیْ مَقَامٍ وَّاحِدٍ یُعْطٰی ھٰذَا الرَّجُلُ فَقَالَ عَمْرٌو یَااَبَا اُمَامَۃَ لَقَدْ کَبِرَتْ سِنِّیْ وَرَقَّ عَظْمِیْ وَاقْتَرَبَ اَجَلِیْ وَمَابِیْ حَاجَۃٌ اَنْ اَکْذِبَ عَلَی اللّٰہِ وَلَاعَلٰی رَسُوْلِہٖ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ لَوْلَمْ اَسْمَعْہُ مِنْ رَّسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِلَّا مَرَّۃً اَوْمَرَّتَیْنِ اَوْثَلَاثًا حَتّٰی عَدَّ سَبْعَ مَرَّاتٍ مَّاحَدَّثْتُ بِہٖ اَبَدًا وَّلٰکِنِّیْ سَمِعْتُہٗ اَکْثَرَ مِنْ ذٰلِکَ۔

ترجمه : عکرمه بن عمّار روایت کړے دشداد بن عبدالله ابو عمّار اویحیی بن ابی کثیر نه دادواړه راویان دی دابی امامه رضی الله عنه نه چه عمرو بن عبسه رضی الله عنه چه دقبیله بن سلم نه دے، هغوئ وئیلے دی چه مادجاهلیت په زمانه کښ یقین کولو چه خلق په گمراهئ کښ دی اوپه څه لاربانډِ نه دی، اوهغه خلقوبه تولودبتانوعبادت کولو. (یعنی چبوترولره یامقاماتولره لکه دلته دامام وغیره اِمام باړه چبوترے مشرك جوړکړے دی) غرض داچه هغوئ اووے چه مَاخبراوریدلے دیوسړی چه په مَکه کښ دے، اوهغه ډیرښن خبرونه ورکوی، اوپه خپله سورلئ بانډِ کیناستم اودهغه په خدمت کښ حاضِرشوم. اورسول الله ﷺ په دغه ورځوپټ وو، اودهغه قوم په هغه بانډِ ظالِم اومُسلط وو. بیامانرمی اوکړه، (یعنی حیله وغیره) اوزه په مکه کښ داخِل شوم اوهغه ته می عرض اوکړو چه تهٔ څوك ئے؟ هغه اوفرمایل زهٔ نبی یم، ماعرض اوکړو نبی څه ته وائی؟ هغه اوفرمایل زه الله جل جلاله پیغام رَسَونکے رالیږلے یَم، ماووے تاله ئے څه پیغام درکړے رالیږلے ئے؟ حضرت ﷺ اوفرمایل ماته ئے پیغام راکړے دے دخپلوانو سره دنیکئ کولو اودبتانو دماتولو، اویوائے دَالله تعالی دَعبادت کولو، اودهغه سره چالره دَنه شریکولو، ماهغه ته بیاعرض اوکړو چه ستاسره څوك شته په دے دِین بانډِ؟ هغه ﷺ اوفرمایل آزاد اوغلام راوی وائی په دغه ورځوکښ دهغه ﷺ سره ابوبکررضی الله عنه اوبلال رضی الله عنه چه هغوئ په هغه بانډِ ایمان راوړے و، بیاماعرض اوکړو چه زهٔ ستاملگرتیاکول غواړم حضرت ﷺ اوفرمایل په دے ورځو به ستانه اونه شی ولے چه تهٔ زمااودخلقو حال ته نه گورے، مگرتهٔ خپل کورته واپس لاړشه، بیاچه کله واورے چه زهٔ غالب شوم، نوزماخواله راشه، هغوئ وائی چه زه خپل کورته لاړم اورسول الله ﷺ مدینے ته راغے اومابه په خپل کور کښ دخلقوسره خبرے کولے، اوتپوس به مِ کولو، هرکله چه هغه مدینے ته راغے اوماتپوس اوکړو چه ولے جی هغه صاحب څه اوکړو چه مدینے ته راغلے دے؟ هغوئ اووے

چه خلق دهغه په تلاش کولو پسے گرځیدواود هغه قوم هغه لره وژل غوښتل مگر څه نے اونکړے شو. بیازهٔ مدینے ته راغلم او هغه ته حاضرشوم. اوماﺍوویے اے دالله جل جلاله رسُوله! تهٔ ماپیژنے؟ هغه ﷺ اوویے هاں ته هغه ئے چه زما سره په مکه کښں میلاؤ شوے وے بیا ماﺍوویے جی هاں! بیاماعرض اوکړو چه اے دَالله جل جلاله نبی ﷺ! ماته اوښایه څه چه الله جل جلاله تاته خودلے دی اوزهٔ نه پو هیږم اومادَمانځه نه خبرکړه. بیا هغو ﷺ اوفرمایل دسحرمونځ کوه. بیادَمانځه نه بچ اوسه دهغے پورے چه نمر رااوخیژی. اوچت شی ځکه چه هغه دشیطان دَدواړو ښکرونو په مینځ کښں رااوځی اودغه وخت کافرخلق هغه ته سجده کوی. (بیاکه چرے تاسو هُم مونځ کوئ. نودهغوئ سره مشابِهت شولو) بیاچه کله نمراوچت شو نومونځ کوه. چه دهغه وخت دمانځه کِراما کاتِبین گواهی ورکوی. اوفرښتے حَاضِریږی. (یعنی مقبول وی) تردے پورے چه بیا سورے دَنیزے دهغے په سَرُباند راشی. (یعنی ښه غرمَه شی) بیامونځ مهٔ کوه. ځکه چه دغه وخت دجهنم اورچپے وَهِی. بیاچه کله داسورے راشی. (یعنی نمرزوال اوموِمی) بیامونځ کوه. ځکه چه دَدغه وخت په مانځه کښں فرښتے گواهی ورکوی. اوحَاضِریږی تردے پورے چه اولونے تهٔ مازیگرلره . بیامنع اوسیږه دَمانځه نه تردے چه نمرپریوځی. ځکه چه هغه ډوبیږی دَشیطان دَدواړو ښکرونوپه مینځ کښں. په دغه وخت کافِرهُم هغه ته سجده کوی. بیاماعرض اُوکړو اے دَالله تعالی نبی ﷺ! اوس اودس راته هُم اُوفرمایَه هغه ﷺ اوفرمایل څوك ستاسونه داسے ښتُه دے چه دَاودس دپاره اوبه واخلی خله کنگال کړی اوپوزے ته اوبه واچوی اوپوزه سونړکړی مگرغورځیږی په دے سره دمخ اودخلے اودَسپږموتمام گناهونه دهغه درېږے د ډډهونه په اوبوسره بیاچه کله هغه لاس وینځی دخنگلوپورے نوغورځیږی دَدواړو لاسونو گناهونه دهغه دگوتو دَبندونو نه په اوبوسَره بیاچه دَسَرُمسح کوی نو غورځیږی ددهغه دَسَرگناهونه دهغه دَویختودسرکونه دَاوبُوسره

بیا چه خپلے دواړه خپے وینځی دکچو پورے نو غور ځیرې دَ دواړ ﷺ خپو ګناهونه دګوتو دبندونو نه دَابو سره، بیا که چرے هغه اودریدو، او هغه مونځ اداکړو اودَالله جل جلاله تعریف ئے بَیَان کړو اوخوبیانے ئے بَیَان کړلے څنګه چه دهغه دشان سره لائق دی، اوخپل زړۀ ئے خاص دَهغه دپاره اودهغه دغیرنه ئے خالی کړو نو هغه بیشکه دخپلو ګناهونو نه داسے صفا شولکه چه دهغه مورنن زیږه ولے دے، بیادا حدیث عمرو بن عبسه رضی الله عنه اوامامه رضی الله عنه ته بیان کړو، چه هغه صحابی وو درسول الله ﷺ نو ابوامامه رضی الله عنه اووے اے عمرو بن عبسه رضی الله عنه ګورۀ تۀ څه وائے چه چرته په یو ځائے کښ بنده ته دومره ثواب میلاویږی (یعنی ستاپه بیان کښ څه فرق دے) بیاعمروبن عبسه رضی الله عنه اووے اے ابو امامه ! زه بوډا یَم اوزما هډوکی وِیلی شوی دی اودَمرګ په غاړه یَم بیاماته څه ضرورت دے چه په الله جل جلاله اودهغه په رسول الله ﷺ باندِ دروغ اووایَم، که چرے مَا دوه یادرے دَاووه واره پورے اوریدلے دے نو هُم مے نه بَیَانوؤ. مګرمادده نه هم زیات ځله م اوریدلے دی (هرکله چه ئے بیان اوکړو هغه غرض دادے چه بنه تحقیق لرم نه داچه که دَاووه ځله نه کم کچرے واؤری نوروایت روانه دے)

باب لا تتحروا بصلاتكم طلوع الشمس ولا غروبها :

باب : د نمر د راختو او د پریوتلو په وخت په مانځه کښ جلدی مۀ کوئ

۱۹۳۱) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَاقَالَتْ وَهِمَ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّمَانَهٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ اٰلِهٖ وَسَلَّم اَنْ يُتَحَرّٰى طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَغُرُوْبَهَا. [نسائی : ۵۶۹]

ترجمه : دَمؤمنانو مور حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائیلے دی چه حضرتِ عُمررضی الله عنـه تـه وَهَمْ راغے چـه رسول الله ﷺ خوددے نـه منع کړے ده چه څوك دَراختو اودَډوبیدو په وخت مونځ اداکوی۔

فائده : قـاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه حضرت عآئشے رضی الله عنها داپه

دے وجه اوفرمایل چه هغوئ روایت کړے دے دنبی کریم ﷺ نه چه هغه به دوه رکعته دمازیګرنه پس اداکولو، اوکوم روایت چه عُمررضی الله عنه کړے دے هغے لره ابوسعید اوابو هریره رضی الله عنه هُم بیان کړے دے، اودهغے خبرخوراؤیانو ورکړے دے اوپه دغه دوارو راؤیانو کښې تطبیق په دے شکل باندِ دے چه دحضرت عائشے رضی الله عنها دَدغه روایت مطلب دادے چه دسحردمانځه عادت همیشه په دغه وخت باندِ نه کوی چه نمر رااوخیژی هغه وخت دے اداکوی، اودغه شان دمازیګرعادت دے دَنمر دَپریوتو په وخت نه ساتی، اوکومو روایانو کښې چه نهی وارِد شوے ده دَهغے نه هغه مونځونه مراد دی چه هغه بِلاسبب لوستلے کیږی یعنی نوافِل وغیره۔

(۱۹۳۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لَمْ یَدَعْ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ علیه وَاله وَسَلَّم الرَّکْعَتَیْن بَعْدَالْعَصْرِ قَال فَقَالَتْ عَآئِشَةُ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْها قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللّٰهُ علیه وَاله وَسَلَّم لَاتتحرَّوْا طُلُوْع الشَّمْسِ وَلَاغُرُوْبِهَا فَصَلُّوْا عِنْدَذٰلِکَ

ترجمه: دَمسلمانانو دمور حضرت عائشے رضی الله عنها نه روایت دے هغے فرمانیلے دی چه رسول الله ﷺ چرته نه دی پریخودے دوه رکعته ورستو دَمازیګرنه، اوحضرت عائشے رضی الله عنها وئیلے دی چه رسول الله ﷺ اوفرمایل خاص کرخپل مونځونولره دنمردراختواودنمردپریوتوپه وخت دَاداکولو عادت مهٔ جوړوئ چه همیشه ئے په دغه وخت اداکوئ۔

باب معرفة الرکعتین اللتین کان یصلیهما النبی ﷺ بعد العصر :

باب : د مازیګر نه بعد چه به نبی کریم ﷺ کوم دوه رکعتونه کول د هغے بیان :

(۱۹۳۳)عَنْ کُرَیْبٍ مَوْلَی ابْنِ عَبَّاسٍ اَنَّ عَبْدَاللهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَعَبْدَالرَّحْمٰنِ ابْنَ اَزْهَرَ وَالْمِسْوَرَابْنَ مَخْرَمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَرْسَلُوْهُ اِلٰی عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ علیه واله وَسَلَّمَ فَقَالُوْا اقْرَءْ عَلَیْهَا السَّلَام مِنَّا

جَمِيعًا وَسَلْهَا عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَالْعَصْرِ وَقُلْ إِنَّا أُخْبِرْنَا أَنَّكِ تُصَلِّيهَا وَقَدْبَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْهَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَكُنْتُ أَصْرِفُ مَعَ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ النَّاسَ عَنْهَا قَالَ كُرَيْبٌ فَدَخَلْتُ عَلَيْهَا وَبَلَّغْتُهَا مَاأَرْسَلُونِيْ بِهِ فَقَالَتْ سَلْ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَخَرَجْتُ إِلَيْهِمْ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِقَوْلِهَا فَرَدُّوْنِيْ إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا بِمِثْلِ مَاأَرْسَلُوْنِيْ بِهِ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْهَا ثُمَّ رَأَيْتُهُ يُصَلِّيهِمَا أَمَّا حِيْنَ صَلَّاهُمَا فَإِنَّهُ صَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَخَلَ وَعِنْدِيْ نِسْوَةٌ مِّنْ بَنِيْ حَرَامٍ مِّنَ الْأَنْصَارِ فَصَلَّاهُمَا فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ الْجَارِيَةَ فَقُلْتُ قُوْمِيْ لَجَنْبِهِ فَقُوْلِيْ لَهُ تَقُوْلُ أُمُّ سَلَمَةَ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ إِنِّيْ أَسْمَعُكَ تَنْهَى عَنْ هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ وَأَرَاكَ تُصَلِّيْهِمَا فَإِنْ أَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرِيْ عَنْهُ قَالَتْ فَفَعَلَتِ الْجَارِيَةُ فَأَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخَرَتْ عَنْهُ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ يَابْنَةَ أَبِيْ أُمَيَّةَ سَأَلْتِ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَالْعَصْرِ أَنَّهُ أَتَانِيْ أُنَاسٌ مِّنْ بَنِيْ عَبْدِالْقَيْسِ بِالْإِسْلَامِ مِنْ قَوْمِهِمْ فَشَغَلُوْنِيْ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَالظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ. [بخاری: ۱۲۳۳، ۴۳۷۰، ۱۲۷۳]

ترجمه: کريب چه دَابن عباس رضی الله عنه ازاد کړے غلام دے هغه روايت کوی چه عبدالله ابن عباس اوعبدالرّحمٰن بن ازهر رضی الله عنهما اومسوربن خرمهٔ رضی الله عنه دے تہولوزۀ دَحضرت عائشے بی بی مطهره دنبی کريم ﷺ خواله اوليږلم. اوراته ئے اوويل چه زمونږ دطرفنه به دهغے په خدمت کښ سلام عرض کړے اودهغه دوه رکعتونودحال تپوس ترنه اوکړه چه هغه دمازيگرنه پس لوستلے کيږی. اوداعرض اوکړه چه مونږ ته خبررارسيدلے دے چه تۀ ئے اداکوے، اوداهم خبررارسيدلے دے چه رسول الله ﷺ ددے نه منع فرمائيلے ده، اوابن عباس رضی الله عنهما وئيلے دی چه مابه دعمررضی الله عنه سره يوځائے خلقو لره ددے دلوستلونه منع کولو،(ددے نه معلومه شوه چه حاکم له ضروری دی چه خپل رعيت دخلافِ شرع خبرو اوبدعتونونه منع کوی، اورا اړه وی ئے) کری وائی چه زه دحضرت عائشے رضی الله عنها خواله لاړم هغے رضی الله عنه اوفرمايل چه دَابوسلمه

رضی الله عنه نه تپوس اوکړو، (ددے نه معلومه شوه چه مفتی ته کچرے معلومه وی چه څوك سرے زمانـه زيـات پـوهـه دے نوسوال کولو والادِ دهغه خواله اوليږی اوپه دے کښ وِحسد نـه کـوی) بیازه دهغه خلقو خواله راغلم اودحضرت عائشے رضی الله عنها دجواب خبرمِ هغوئ ته ورکړو، (ددے نه پيغام رَسوُنکی ادَبُ معلوم شولو چه هغوئ په خپل رائے سره تصرُّف اونـه کړو چه دَام سلمه رضی اللهعنها خواله لاړشی، بلکه چاچهِ ليږلے وو هغوئ تـه ئے اطلاع ورکـړلـه) بیا هغه خلقوزهٔ ام سلمه رضی الله عنها ته اوليږلُم، او هغه پيغام ئے راکړو، کـوم چه ئے حضرت عائشے رضی الله عنها ته دليږلو په وخت راکړے وو، نوام سلمه رضی الله عنها اوفرمايل اُوريدلے دی مادَرسول الله ﷺ نه چه هغه منع فرمائيلے وَه، بیاما هغه ﷺ په خپله په لوستلو اوليدوکله چه ماهغه لره پَه لوستلو اوليدو او هغـه مازيگر لـوستلے وو، اوزماکورته راغے اوزماسره دَانصارو دقبيله حرام يو څوښځے ناستے وے، نـو مـايـوه جينـئ اوليـږلِه اوهغے ته مِ اووے چه تهٔ دحضرت ﷺ په خوا کښ اودریږه اوهغه تـه عرض اوکړه چه ام سلمه رضی الله عنها گزارش کوی، چه اے دَالله جل جلالـه رَسُولـه! مااوريـدلے وو چـه تـاددے رکعتـونـونـه منع فرمائيلے وه، اوبیاتالره په لوستلووینـم (ددے نـه معلومَـه شوه چه کله دخپل پيشوا نه څوك څه خلاف اووينی، نوسوال دِکوی په ادب سَره، که دهغه هیرشوے وی نودهغے نه به راواوړی گنی حکمت به بيان کړی دهغے) بيَاکه چرے هغـه ستاپه طرف اِشارهٔ په لاس سره اوکړه نوشاته اودريږه (معلومه شوه چه په اِشاره کولوسره مونځ نه ماتيږی) ام سلمه رضی الله عنها فرمائی چه بیا هغے جينئ دغه شان اوکړل اوهغه په لاس سره اِشاره اوکړه،اوهغه ورستو اودريده بیاچه کله هغه ﷺ مونځ اداکړو، نواوفرمایل ئے چه اے لور دَابِیُ امیّه تادهغه رکعتونو دحکم تپوس اوکـړو چـه هـغـه دَمازيگر نه پس ماا ولوستل، دهغے سبب داوو، چه زماسره دقبيله عبدالقيس څه خلق دَاسلام راوړودپاره راغلے وو، اودخپل قوم پيغام ئے راوړے وو، نوزه په

هغې کښې مشغول وُم نو د ماسپخین نه پس دوه رکعته م اونه لوستلو، دا هغه وو.

فائده : ددې حدیث نه څو فائدې اوشولې اول دا چه د ماسپخین نه پس دوه رکعتونه ثابت شدول دوېم کله چه سنت د ورځې قضاء شي د هغې ادا مستحب ده، او د شافعیه ؤ په نزد دغه مذهب صحیح دې، اوثابته شوه چه کوم مونځ په څه سبب سره قضاء شي هغه په مکروه وختونو کښې هُم اداکول جائز دي. په خلاف ددې چه د هغې څه سبب نه وي چه هغه مکروهه دې، لکه چه مونږ پورته وئیلي دي اومعلومه شوه چه مونځ دشپې اودورځې دوه دوه رکعته دې، اودجمهورو دغه مذهب دې، اومعلومه شوه چه کله دوه خیزونه جمع وي. نو په کومې کښې چه مصلحت زیات وي هغې لره اختیاره وي لکه چه هغه دماسپخین سنت پریخودل اودقوم هدایت لره ئې مخکښې کړو ځکه چه اسلام د چاقوم دیوسړي دسنتو نه اولی دې.

(۱۹۳۲)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ اَنَّهُ سَاَلَ عَآئِشَةَ عَنِ السَّجْدَتَیْنِ اللَّتَیْنِ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ یُصَلِّیْهِمَا بَعْدَالْعَصْرِ فَقَالَتْ کَانَ یُصَلِّیْهِمَاقَبْلَ الْعَصْرِ ثُمَّ اِنَّهُ شُغِلَ عَنْهُمَا اَوْنَسِیَهُمَا فَصَلَّاهُمَا بَعْدَالْعَصْرِ ثُمَّ اَثْبَتَهَاوَکَانَ اِذَاصَلّٰی صَلٰوۃً اَثْبَتَهَا

ترجمه : ابو سلمه رضی الله عنها دحضرت عائشې رضی الله عنها نه تپوس اوکړو د هغه دوه رکعتونو په باره کښې کوم چه رسول الله ﷺ دمازیګرنه پس لوستلو نو هغوئ اوفرمائیل چه هغه به دمازیګر نه مخکښې اداکولو بیابو ځل هغه ته څه کارراغې یائې هیرشو. نو دمازیګرنه پس ئې اولوستلو. اود هغه عادت وو چه کله به ئې څه مونځ لوستلو نو همیشه به ئې لوستو بیابه ئې دې لره هم همېشه لوستلو.

فائده : ددې حدیث نه معلومه شوه چه دا دوه رکعتونه دمازیګرنه مخکښې سنت دي، اوقاضي عیاض رحمه الله وئیلي دي چه دغې لره دماسپخین سنت ګڼړل پکار دي ځکه چه په ټولو روایتونو کښې تطبیق راشي، اوسنت دماسپخین دې ته هُم وئیلې شي چه هغه

:مازیگرنه مخکښې لوستلے کیږی پس د حضرت عائشے رضی الله عنها دافرمایل

پیرصحیح دی۔

(۱۹۳۵) عن عائشة قالت ما ترک رسول الله ﷺ رکعتین بعد العصر عندی قط:

ترجمه: حضرت عائشهؓ فرمائی چه رسول الله ﷺ د مزیگر نه ورستو دوه رکعته زما سره

هیڅ کله نۀ دی پریخے۔

(۱۹۳۶) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ صَلٰوتَانِ مَاتَرَكَهُمَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِيْ قَطُّ سِرًّا وَّلَاعَلَانِيَةً رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَالْعَصْرِ. [بخاری: ۵۹۲، نسائی: ۵۷۶]

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه دوه مونځونه خورسول الله ﷺ زما په کور کښې چرته پریخودے نه دی نه په ښکاره اونه په پټه دوه رکعتونه دسحر(دفرضو) نه مخکښې اودوه دمازیگرنه پس۔

(۱۹۳۷) عَنْ اَبِيْ اِسْحٰقَ عَنِ الْاَسْوَدِ وَمَسْرُوْقٍ قَالَ نَشْهَدُ عَلٰى عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَآ اَنَّهَا قَالَتْ مَاكَانَ يَوْمُهُ الَّذِيْ كَانَ يَكُوْنُ عِنْدِيْ اِلَّا صَلَّاهُمَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ بَيْتِيْ تَعْنِي الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَالْعَصْرِ. [بخاری: ۵۹۳، ابوداود: ۱۲۷۹، نسائی: ۵۷۵]

ترجمه: ابواسحٰق دَاسود اومسروق نه روایت کړے دے چه دواړو وئیلے دی چه مونږ گواهی ورکوو چه حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها فرمائیلے دی چه دَرسول الله ﷺ وار چه به کله زما په کور کښې وو، په هغه ورځ به ئے ضرور دوه رکعتونه اداکول، یعنی دَمازیگرنه پس۔

فائده: یعنی مازیگر چه ئے دکله نه هیرشول اوبعد دَمازیگر نه ئے یو ځل اولوستل دهغے نه ئے همیش والے اوکړو اودسحرخوبه ئے همیشه دغه شان لوستلو۔

باب استحباب رکعتین قبل صلوٰة المغرب۔

باب: دمابنام دمانځه نه مخکښې د دوو رکعتونو دلوستلو بیان۔

(۱۹۳۸) عَنْ مُخْتَارِ ابْنِ فُلْفُلٍ قَالَ سَأَلْتُ اَنَسَ ابْنَ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ التَّطَوُّعِ بَعْدَالْعَصْرِ فَقَالَ كَانَ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ يَضْرِبُ الْاَيْدِیَ عَلٰى صَلٰوةٍ بَعْدَالْعَصْرِ وَكُنَّانُصَلِّیْ عَلٰى عَهْدِالنَّبِیِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَغُرُوْبِ الشَّمْسِ قَبْلَ صَلٰوةِ الْمَغْرِبِ فَقُلْتُ لَهٗ اَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلَّاهُمَا قَالَ كَانَ يَرَانَا نُصَلِّيْهِمَا فَلَمْ يَأْمُرْنَا وَلَمْ يَنْهَنَا. [ابوداود : ۱۲۸۲]

ترجمه : مختار بن فلفل وئیلی دی چه ماداَنس رضی اللّٰه عنه نه دهغه نفلو په بَاره کښی تپوس اوکړو کوم چه دمازیګرنه پس لوستے کیږی هغوئ اووے چه حضرتِ عُمررضی الله عنه په لاس وهلو په مانځه بانډِ چه کوم خلوبه ورستو دَمازیګرنه لوستلو ،اومونږ به درسول الله ﷺ په زمانهٔ کښی دوه رکعته لوستلو ورستو دَډوبیدو دِنمرنه دمانبام دمانځه نه مخکښی بیا ماهغه ته اووے چه رسول الله ﷺ هُم دا دوه رکعتونه لوستلو، هغوئ اووے چه مونږ به په اِداکولو سره لیدلو اودهغے حُکم به ئے نه کوؤ، (یعنی په طریق دَوجوب) اونه ئے دهغے نه منع فرمائیله۔

فائده : ددے روایت نه دمابنام دَاذان اودفرضو په مینځ کښی دَ دوو رکعتونو مستحب کیدل ثابت شو اوداصحیح ده، چه دامستحب دی، اویو جماعت دصحابهٔ اوتابعینو په مِثل دَاحمد رحمه الله اواسحٰق رحمه الله دے طریقے ته مستحب وَیلی دَه، اوابوبکر اوعُمر، اوعثمان اوعلی رضی الله عنهما اونورو صحابه کرامو به دے لره مستحب نه ګنړلو ، اودغه شان وئیلے دی اکثروفقهاؤ اونخعی رحمه الله دے ته بدعت وئیلے دے، مګردارِوایتونه په هغه تمامو بانډِ حُجت دی۔

(۱۹۳۹) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ كُنَّا بِالْمَدِيْنَةِ فَاِذَااَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ لِصَلٰوةِ الْمَغْرِبِ ابْتَدَرُوْا السَّوَارِیَ فَرَكَعُوْا رَكْعَتَيْنِ حَتّٰى اَنَّ الرَّجُلَ الْغَرِيْبَ لَيَدْخُلُ الْمَسْجِدَ فَيَحْسِبُ اَنَّ الصَّلٰوةَ قَدْصُلِّيَتْ مِنْ كَثْرَةِ مَنْ يُصَلِّيْهِمَا.

ترجمه : دانس بن مالِك رضی الله عنه نه روایت دے چه هغوئ وئیلے دی چه په مدینه

کښې زمونږ خلقو عادت وو چه کله به مؤذن دَمانښام اذان ورکولو نو ټولو خلقو به دستنو خواته منډې کړې اومونځ به ئې دوه رکعته لوستلو. تردې پورې چه که نوے سړے به جماعت ته راغے نودابه ئې ګنړله چه مونځ شوے دے، (غرض دهغه کثرت نه چه خلقوبه هغه رکعتونولره لوستلو).

باب بين كل اذانين صلاة :

باب : د اذان او د اقامت په درمیان کښې د نوافلو بیان :

(۱۹۴۰)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ مُغَفَّلِ نِ الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَيْنَ كُلِّ اَذَانَيْنِ صَلوٰةٌ قَالَهَاثَلاثًا قَالَ فِي الثَّالِثَةِ لِمَنْ شَآءَ.

ترجمه : دمغفل ځوئ عبدالله رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی دهررکعت اوتکبیرپه مینځ کښې دوه رکعته مونځ دے، درې ځله ئې داسے اوفرمایل اوپه دریم وارئې اوفرمایل که دچازړهٔ غواړی اداډ ئې کړی (یعنی مؤکده نه دی)

مُسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته ابوبکربنِ ابی شیبه هغه ته عبدالاعلی هغه ته جریری هغه ته عبدالله بن بَریده هغه ته عبدالله بِنِ مغفل رضی الله عنه هغوئ دنبی کریم ﷺ نه په مثل ددے مګر هغوئ دَ دریم ځل په ځائے دځلورم وار روایت کړے دے، چه هغه اوفرمایل چه دچازړهٔ غواړی۔

(۱۹۴۱) عن عبد الله ابن مغفل عن النبی ﷺ مثله الا انه قال فی الرابعة : لمن شآء:

[راجع:۱۹۴۰]

په دے الفاظو سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے ۔

بَابُ صَلوٰةِ الْخَوْفِ۔

باب: د یرے دمونځ بیان۔

(۱۹۴۲)عَنِ ابْنِ عُمَرَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلوٰةَ الْخَوْفِ

بِاِحدی الطَّائِفَتَیْنِ رَکْعَةً وَالطَّائِفَةُ الْاُخریٰ مُوَاجِهَةُ الْعَدُوِّ ثُمَّ انصرفُوْا وقَامُوْا فِی مَقَامِ اَصْحَابِهِمْ مُقْبِلِیْنَ عَلَی الْعَدُوِّ وَجَآءَ اُوْلٰئِکَ ثُمَّ صَلّٰی بِهِمُ النَّبِیُّ صلی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَکْعَةً ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِیُّ صلی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَضٰی هٰؤُلَاءِ رَکْعَةً وَّهٰؤُلَاءِ رَکْعَةً. [بخاری : ۴۱۳۳، ابوداود : ۱۲۴۳، ترمذی : ۵۶۴، نسائی : ۱۵۳۷]

ترجمه : عبدالله ابن عمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دیرے په وخت دیو ګروپ سره یو رکعت اولوستلو اودویم ګروپ دَدښمن مخے ته وو، بیاداګروپ لاړو اودَدښمن په مخکښې ګروپ یعنی دَ دویم ګروپ په ځائے اودریدو، اودویم ګروپ راغے اورسول الله ﷺ دَهغوئ سره هُم یو رکعت اداکړو، بیَا حضرت ﷺ سلام اوګرځوؤ اوهرګروپ خپل یو یو رکعت ځانله جُدا جُدا اداکړو.

فائده : دَنمازِ خوف په باب کښې روایتونه ډیردی. اوټول صورتونه روادی اوپه افضلیت اواَوْلِیَّت کښې هریو یو صورت غوره کړے دے چنانچه دے روایت لره اوزاعی اواشهب مالکی اختیار کړے دے اودَشافعی په نزدجائز دے، اودا هُم وئیلے شوی دی چه دهغه دواړو ګروپونو یو یو رکعت په جمع اداکړو مګر صحیح داده چه جدا جدا ئے اداکړے وو.

(۱۹۴۳)عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ اَبِیْهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ کَانَ یُحَدِّثُ عَنْ صَلٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِی الْخَوْفِ وَیَقُوْلُ صَلَّیْتُهَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِهٰذَا الْمَعْنٰی.

ترجمه : سالِم بن عبدالله رضی الله عنه دخپل پلار رضی الله عنه نه روایت کوی هغه بیَان کولو دَیرے دَمانځه دَرسول الله ﷺ فرمائیلے ئے وو چه مَادرسول الله ﷺ سره مونځ لوستلے دے لکه چه پورته تیرشو.

(۱۹۴۴)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْخَوْفِ

فی بعض ایامہٖ فقامت طآئفۃٌ مّعہٗ وطآئفۃٌ بازآءِ العدوّ فصلّی بالّذین معہٗ رکعۃ ثمّ ذھبوا وجآء الاٰخرون فصلّی بھم رکعۃ ثمّ قضت الطّائفتان رکعۃ رکعۃ قال وقال ابن عمر رضی اللہ عنھما فاذا کان خوف اکثر من ذلک فصلّ راکبًا او قائمًا تومی ایماءً. [بخاری: ۹۴۳، نسائی: ۱۵۴۱]

ترجمہ: عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما وئیلے دی چہ رسول اللہ ﷺ دیرے مونځ لوستلے دے بعضے ورځ په دے شان چه یو ګروپ به دهغه سره اودریدو او یو ګروپ به دَدښمن مخے ته شو او هغه ﷺ به دخلقو سره یو رکعت اداکړو بیا به هغه ګروپ دَدښمن په طرف باندِ لاړو او هغه دویم ګروپ به راغے دهغوئ سره به ئے هُم یو رکعت اداکړو، بیا به دواړو ګروپونو خپل خپل دویم رکعت اداکړلو، او ابنِ عمر رضی اللہ عنہما وئیلے دی هر کله چه یَرَه ددے نه هُم زیاته وه نو به سورلئ باندِ یا په ولاړے دِپه اشاره سره اولولی۔

(۱۹۴۵) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللہِ رَضِیَ اللہُ عَنْھُمَا قَالَ شَھِدْتُّ مَعَ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ صَلٰوۃَ الْخَوْفِ فَصَفَفْنَا صَفَّیْنِ صَفٌّ خَلْفَ رَسُوْلِ اللہِ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَالْعَدُوُّ بَیْنَنَا وَبَیْنَ الْقِبْلَۃِ فَکَبَّرَ النَّبِیُّ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کَبَّرْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ رَکَعَ وَرَکَعْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ رَکَعَ وَرَکَعْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَہٗ مِنَ الرُّکُوْعِ وَرَفَعْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُوْدِ وَالصَّفُّ الَّذِیْ یَلِیْہِ وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِیْ نَحْرِ الْعَدُوِّ فَلَمَّا قَضَی النَّبِیُّ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ السُّجُوْدَ وَقَامَ الصَّفُّ الَّذِیْ یَلِیْہِ انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُوْدِ وَقَامُوْا ثُمَّ تَقَدَّمَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ وَتَاَخَّرَ الصَّفُّ الْمُقَدَّمُ ثُمَّ رَکَعَ النَّبِیُّ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَرَکَعْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَہٗ مِنَ الرُّکُوْعِ وَرَفَعْنَا جَمِیْعًا ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُوْدِ وَالصَّفُّ الَّذِیْ یَلِیْہِ الَّذِیْ کَانَ مُؤَخَّرًا فِی الرَّکْعَۃِ الْاُوْلٰی وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِیْ نَحْرِ الْعَدُوِّ فَلَمَّا قَضَی النَّبِیُّ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ السُّجُوْدَ وَالصَّفُّ الَّذِیْ یَلِیْہِ انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُوْدِ فَسَجَدُوْا ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِیُّ صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَسَلَّمْنَا جَمِیْعًا قَالَ جَابِرٌ رَضِیَ اللہُ عَنْہُ کَمَا کَانَ یَصْنَعُ حَرَسُکُمْ ھٰؤُلَاءِ بِاُمَرَآئِھِمْ. [نسائی: ۱۵۴۶]

ترجمہ: جابر بن عبداللہ رضی اللہ عنہما وئیلے دی چه زهٔ حاضروم دَرسول اللہ دَیرے په مانځ

کښې، بیا مونږ ټول دوه صفونه شو په حضرت ﷺ پسې دغه وخت دښمن زمونږه اودقبلې په مینځ کښې وو، اوحضرت ﷺ تکبیر اولې اووې اومونږ ټولو هُم اووې اورسول الله ﷺ رکوع اوکړو، اومونږ ټولو هُم، بیا هغه ﷺ اومونږ درکوع نه سَرُاوچت کړو. بیاسجدې ته خکته شو هغه ﷺ هُم اوهغه صف هُم کوم چه هغه ﷺ ته نزدې وو، اودویم صف دَدښمن په مخکښې ولاړ پاتې شو، بیا چه کله حضرت ﷺ سِجده اوکړه اوهغه صف هُم کوم چه هغه ﷺ ته نزدې وو اودریدو اوورستو صف والاسجدې له لاړو، اوکله چه اودریدلو نوورُستې صف مخکښې شولو،اودمخکښې صف ورستو شولو اورکوع اوکړه نبی ﷺ اومونږ ټولو دهغه سره رکوع اوکړه (یعنی دواړو صفونو) بیا هغه اومونږ تمامو سَرُاوچت کړو، بیا هغه سجدې له لاړو اودهغه صف خلق کوم چه دهغه په خواکښې وو چه هغه په وړمبی رکعت کښې ورستو وو ټول سجدې له لاړو اوورستې صف دښمن ته مخامخ اودریدو، (یعنی کوم چه وړمبی رکعت کښې مخکښې وو) بیا چه کله نبی کریم ﷺ سجده اوکړه اوهغه صف کوم چه دهغه په خواکښې وو، نوبیَااورستې صف سجدې ته خکته شواوهغوئ سجده اوکړو بیاسلام اوګرځوؤ نبی کریم ﷺ اومونږ ټولو ، جابررضی الله عنه وئیلې دی لکه چه نن صَبَاستاسو ځوکیداران ستاسو دسردارانو سره کوی۔

فائده : ددې حدیث سره اِمامِ شافعی رحمه الله اوابنِ ابی لیلی اوابویوسف تمسك کړې دې چه هرکله دښمن دقبلې په طرف وی په دې شان اداکوئ، اودشافعی رحمه الله په نزد مخکښې صف ورستو کیدل اودَورستوصف مخکښې کیدل جائز دی، لکه چه په دې روایت کښې راغلې دی، اوکچرې په خپل ځائې پاتې شِی وړاندِ ورستونه شی نو هُم روادی، لکه چه دَابن عبّاس رضی الله عنه په روایت کښې راغلې دی۔

(۱۹۴۶)عَنْ جَابِرٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ غَزَوْنَامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَوْمًا مِّنْ جُهَیْنَةَ فَقَاتَلُوْنَا قِتَالًا شَدِیْدًا فَلَمَّا صَلَّیْنَا الظُّهْرَ قَالَ الْمُشْرِكُوْنَ لَوْمِلْنَاعَلَیْهِمْ مَیْلَةً لَاقْتَطَعْنَاهُمْ فَاَخْبَرَجِبْرِیْلُ عَلَیْهِ

السَّلَامُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ذٰلِکَ فَذَکَرَ ذٰلِکَ لَنَا رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ وَقَالُوْا اِنَّھُمْ سَتَاْتِیْھِمْ صَلٰوۃٌ ھِیَ اَحَبُّ اِلَیْھِمْ مِّنَ الْاَوْلَادِ فَلَمَّا حَضَرَتِ الْعَصْرُ قَالَ صَفَّنَا صَفَّیْنِ وَالْمُشْرِکُوْنَ بَیْنَنَا وَبَیْنَ الْقِبْلَۃِ قَالَ فَکَبَّرَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَکَبَّرْنَا وَرَکَعَ وَرَکَعْنَا ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ مَعَہُ الصَّفُّ الْاَوَّلُ فَلَمَّا قَامُوْا سَجَدَ الصَّفُّ الثَّانِیْ ثُمَّ تَاَخَّرَ الصَّفُّ الْاَوَّلُ وَتَقَدَّمَ الصَّفُّ الثَّانِیْ فَقَامُوْا مَقَامَ الْاَوَّلِ فَکَبَّرَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَکَبَّرْنَا وَرَکَعَ فَرَکَعْنَا ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدَ مَعَہُ الصَّفُّ الْاَوَّلُ وَقَامَ الثَّانِیْ فَلَمَّا سَجَدَ سَجَدَ الصَّفُّ الثَّانِیْ ثُمَّ جَلَسُوْا جَمِیْعًا ثُمَّ سَلَّمَ عَلَیْھِمْ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَبُوالزُّبَیْرِ ثُمَّ خَصَّ جَابِرٌ اَنْ قَالَ کَمَا یُصَلِّیْ اُمَرَآءُ کُمْ ھٰؤُلَآءِ.

ترجمه: جابررضی الله عنه وئیلے دی چه جهاد اوکړو مونږ درسول الله ﷺ په ملګرتیا کښ دَیو قوم سره دقبیلے بن جُهینه سره او هغه ډیر اوجنګیدو بیا چه مونږ ماسپخین اولوستلو مشرکانو اووے چه افسوس مونږ په دوی باندِ حمله کړے وے نو دوئ به موکټ کړے وے، جبرائیل علیه السلام رَسول الله ﷺ ته دهغے خبرورکړو، اوحضرت ﷺ مونږ ته ذِکراوکړو اومشرِکانو اووے چه هغوئ ته یوبل مونځ قراروان دے چه هغه هغوئ ته دَاولاد نه هُم زیات عزیز دے بیا چه کله دَمازیګروخت راغے نو مونږه دوه صفونه جوړکړل (یعنی وړاندِ وروستو) اومُشرِکان دَقبلے طرفته وو اوتکبیراولی اووے رسول الله ﷺ اومونږه تولو اورکوع اوکړه هغه ﷺ اومونږه تولو (یعنی دواړه صفونه دَرکوع پورے شریك وو) اوسجده اوکړه هغه ﷺ اوورمبی صَفُ بیا چه کله هغه ﷺ اوورمبے صف اودریدو نودویم صف سجده اوکړه، اوورمبے صف وروستو او وروستو صف مخکښ شولو، اوالله اکبراووے رسول الله ﷺ اومونږه تولو، اورکوع اوکړه هغه اومونږه تولو، اوسجده اوکړه د هغه ﷺ سره اوّل صف او دویم ص هغه شان ولاړ پاتے شو، بیا چه کله دویم هم سجده اوکړه نو تول کیناستو اوتولوته رسول الله ﷺ سلام ورکړو ابُوالزُّبیروئیلے دی چه جابر رضی الله عنه یوه خبره بَله هُم اوکړه چه لکه نن صباداستاسو حاکمان کوی۔

(۱۹۴۷)عَنْ سَهْلِ ابْنِ اَبِیْ حَثْمَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰی بِاَصْحَابِهٖ فِیْ الْخَوْفِ فَصَفَّهُمْ خَلْفَهُ صَفَّیْنِ فَصَلّٰی بِالَّذِیْنَ یَلُوْنَهُ رَكْعَةً ثُمَّ قَامَ فَلَمْ یَزَلْ قَآئِمًا حَتّٰی صَلَّی الَّذِیْنَ خَلْفَهُمْ رَكْعَةً ثُمَّ تَقَدَّمُوْا وَتَاَخَّرَ الَّذِیْنَ كَانُوْا قُدَّامَهُمْ فَصَلّٰی بِهِمْ رَكْعَةً ثُمَّ قَعَدَ حَتّٰی صَلَّے الَّذِیْنَ تَخَلَّفُوْا رَكْعَةً ثُمَّ سَلَّمَ. [بخاری : ۴۱۲۹، ابوداود : ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ترمذی : ۵۶۵، ابن ماجه : ۱۲۵۹]

ترجمه: سهل بن ابی حثمه رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ به دخپلو یارانو سره ډیرے مونځ داسے اداکوؤ چه دځانه نه شاته به ئے دوه صفونه جوړ کړل، اوورمبے صف کوم چه به هغه ته نزدے وو دهغوئ سره به ئے یو رکعت اولوستو اوبیابه ولاړوو ترهغے پورے چه کوم خلق به دهغه شاته وو، هغوئ به خپل یو رکعت باقی اداکړلو، بیابه هغه ورستو شول او ورستو والا کسان به مخکښ شول بیابه هغه ﷺ دهغوئ سره یو رکعت اولوستو اوکیناستو به تردے پورے چه څوك دهغه نه ورستو وو هغوئ به خپل یو رکعت باقی اداکړو نو بیابه حضرت ﷺ سلام اوګرځوؤ.

فائده : دے حدیث لره مالك رحمه الله اوشافعی رحمه الله اوابو ثور رحمه الله وغیره اختیار کړے دے اوجائز تمام صورتونه دی څومره چه روایت شوے دی، درسول الله ﷺ نه.

(۱۹۴۸)عَنْ صَالِحِ ابْنِ خَوَّاتٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ مَّنْ صَلّٰی مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَوْمَ ذَاتِ الرِّقَاعِ صَلٰوةَ الْخَوْفِ اَنَّ طَآئِفَةً صَفَّتْ وَصَلَّتْ مَعَهُ وَطَآئِفَةً وِجَاهَ الْعَدُوِّ فَصَلّٰی بِالَّذِیْنَ مَعَهُ رَكْعَةً ثُمَّ ثَبَتَ قَآئِمًا وَّاَتَمُّوْا لِاَنْفُسِهِمْ ثُمَّ انْصَرَفُوْا فَصَفُّوْا وِجَاهَ الْعَدُوِّ وَجَآءَتِ الطَّآئِفَةُ الْاُخْرٰی فَصَلّٰی بِهِمُ الرَّكْعَةَ الَّتِیْ بَقِیَتْ ثُمَّ ثَبَتَ جَالِسًا وَّاَتَمُّوْا لِاَنْفُسِهِمْ ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ. [راجع : ۱۹۴۷]

ترجمه: صالح بن خوات رضی الله عنه ذ داسے یو سړے نه روایت کړے دے چه هغه ډیرے مونځ لوستلے وو درسول الله ﷺ سره دذاتُ الرِّقاع په ورځ (دیوے غزا نوم دے په هغې کښ

صحابهٔ ؤ خپلو خپولره په چیرړو ترلے وے) اویو گروپ صف جوړ کړو او د حضرت ﷺ سره نے یو رکعت اولوستو، اویو گروپ د دشمن مخے ته پاتے شو، بیا هغه ﷺ دخپل ملګری صف سره یو رکعت اولوستو، بیا هغه ﷺ اودریدو او هغه صف والاؤ خپل مونځ پوره کړو، بیا هغه لاړل او د دښمن په مخکښ ئے صف اوتړو، او دویم ګروپ راغے او هغه ﷺ دهغوئ سره یو رکعت باقی اداکړو، بیا هغه ﷺ کیناستلو، او هغه خلقو خپل مونځ پوره کړلو، بیا هغه ﷺ په هغوئ تولوباندِ سلام اوکړو۔

(۱۹۴۹)عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ اَقْبَلْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حَتّٰی اِذَا کُنَّا بِذَاتِ الرِّقَاعِ قَالَ کُنَّا اِذَا اَتَیْنَا عَلٰی شَجَرَةٍ ظَلِیْلَةٍ تَرَکْنَاهَا لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ فَجَآءَ رَجُلٌ مِّنَ الْمُشْرِکِیْنَ وَسَیْفُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُعَلَّقٌ بِشَجَرَةٍ فَاَخَذَ سَیْفَ نَبِیِّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاخْتَرَطَهٗ فَقَالَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَتَخَافُنِیْ قَالَ لَا قَالَ فَمَنْ یَّمْنَعُکَ مِنِّیْ قَالَ اللّٰهُ یَمْنَعُنِیْ مِنْکَ قَالَ فَتَهَدَّدَهٗ اَصْحَابُ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَاَغْمَدَ السَّیْفَ وَعَلَّقَهٗ قَالَ فَنُوْدِیَ بِالصَّلٰوةِ فَصَلّٰی بِطَائِفَةٍ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ تَاَخَّرُوْا فَصَلّٰی بِالطَّائِفَةِ الْاُخْرٰی رَکْعَتَیْنِ قَالَ فَکَانَتْ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَرْبَعُ رَکْعَاتٍ وَلِلْقَوْمِ رَکْعَتَانِ۔ [بخاری : ۲۹۱۰، ۲۹۱۳، وانظر فی مسلم : ۵۹۵۰]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه مونږ د رسول الله ﷺ سره لاړو تردے پورے چه مونږ ذات الرقاع ته اورسیدو، (رقاع دغردیوے غونډئ نوم دے) نوز مونږ داچال وو چه کله به مونږ یوے سایه دارے ونے ته اورسیدو نو هغه به مونږ د رسول الله ﷺ دپاره پریخودله. بیا یو ورځ یو مشرک راغے او د رسول الله ﷺ توره یوے ونے ته زوړنده وه، هغه (یعنی مشرک) توره راواخسته دمیان نه ئے راوویسته او هغه ﷺ ته ئے اووے ولے تهٔ زما نه یریږے، هغه ﷺ اوفرمایل نه. هغه اووے څوك تازما دلاس نه بچ کولے شي؟ حضرت ﷺ اوفرمایل الله جل جلاله مابچ کولے شي، ستادلاس نه ،بیاصحابهٔ کرامو رضی الله عنهم

هغه (مشرك) لره اوبړوو، او هغه توره په میان کښې کیخوده په دے کښې دمانځه دپاره اذان اوشولو، نو هغه ﷺ دیو گروپ سره دوه رکعته مونځ اداکړلو بیا هغه ورستو شو، اودبل گروپ سره ئے دوه رکعته مونځ اوکړو، وئیلے دی (راوی) چه دهغه ﷺ څلور رکعته شول. اودنورو تولو دوه دوه رکعته شول۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دفرض لوستلو والاپه نفل لوستلووالا پسے اقتداء درسته ده، ځکه چه رسول الله ﷺ په آخری دوه رکعتونو کښې متنفل وو، یعنی په نفلو کښې وو، اودغه مذهب دے دَامامِ شافِعی رحمه الله اوحکایت کړے شوے دے دامذهب دحسن بصری رحمه الله اوطحاوی حنفی رحمه الله چه کومه دعوه کړے ده چه داروایت منسوخ دے، دهغه دعوه مقبوله نه ده، ځکه چه دنسخ څه دلیل نشته۔

(۱۹۵۰)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِالرَّحْمٰنِ اَنَّ جَابِرًا اَخْبَرَهُ اَنَّهُ صَلّٰی مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلٰوةَ الْخَوْفِ فَصَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِاِحْدَ الطَّائِفَتَیْنِ رَکْعَتَیْنِ ثُمَّ صَلّٰی بِالطَّائِفَةِ الْاُخْرٰی رَکْعَتَیْنِ فَصَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَرْبَعَ رَکَعَاتٍ وَّصَلّٰی بِکُلِّ طَآئِفَةٍ رَکْعَتَیْنِ. [راجع : ۱۹۴۹]

ترجمه : ابی سلمه بن عبدالرحمن رضی الله عنه دجابر رضی الله عنه روایت کړے دے چه هغوئ اولوستو درسول الله ﷺ سره دَیرَے مونځ اواولوستو رسول الله ﷺ دَیو گروپ سره دوه رکعته اوبیَادبل گروپ سره دوه رکعته پس اولوستل رسُول الله ﷺ دَیو گروپ سره دوه رکعته اوبیَادبل گروپ سره دوه رکعته پس اولوستل رَسُول الله ﷺ څلور رکعتونه اواوئے لوستل دَهریو گروپ سره دوه رکعتونه۔

فائده : ددے نه دغه مسئله ثابته شوه، چه په نفل کولو والاپسے ورستو فرض مونځ روا دی، اوحنفی مذهب ددے خلاف دے، اوهغه چه کوم خلاف کوی محض بے دلیله دے۔

كتابُ الجُمُعَة

دجمعې بيان

فائده : جمعه بضمِ میم اوپه سکون اوپه فتحَ دَمیم تول جائز دی چنانچه دفراء نه دغـه مروی دے، او اربـابـانو دلغتـو واحدی وغیره هُم دغـه لیکلی دی، اودَجا هلیت په وَرځو کښ به دجمعې ورځې ته یوم العروبَه وئیلے شو۔

(۱۹۵۱) عَنْ عَبْدِاللهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِذَااَرَادَ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاتِيَ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ.

ترجمه: عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو کله چه اراده اوکړی څوك ستاسو نه چه دجمعې مانځه له راشی، نو غسل دے اوکړی۔

فائده : دجمعے په ورځ غسل ته بعضے خلقو واجب وئیلے دے چنانچه دَبعضے صحابه کرامو او اهلِ ظاهرو دغه مذهب دے او ابن منذر دَامامِ مالِكؒ نه دغه نقل کړے دے او دحسن بصری رحمه الله نه هُم دغه منقول دے اودَجمهورو سلفو او خلفو نه راغلی دی چه هغه مستحب دے او واجب نه دے، اوجمهورو هُم دځورِوایتونو نه تمسك کړے دے چنانچه یو مرفوع روایت وارِد شوے دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه چا اودس اوکړو نو خیر هغه هُم تهیك دے۔ اوچا چه اولامبل نو لامبل غوره دی۔

(۱۹۵۲) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ مَنْ جَاءَ مِنْكُمُ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ. [ترمذی : ۱۹۵۲]

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے چه هغه ﷺ فرمائیلی دی او هغه ﷺ په ممبر باندِ ولاړ وو، چه څوك ستاسو نه دجُمعې مانځه له راځی نو غسل دے کوی۔

مُسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے ماته مُحمّد بن رافع او هغه ته عبدالرّزاق

هغه ته ابنِ جریج هغه ته ابن شهاب هغه ته سالِم اوعبدالله رضی الله عنه چه دواړه ځامن دی دعبدالله بن عمر رضی الله عنه هغوئ دَابن عمر رضی الله عنه نه هغوئ درسول الله ﷺ نه په مِثل ددے روایت،

اووئیلے دی مُسلِمُ روایت کړے دے ماته حرمله بن یحیٰی هغه ته ابن وهب وئیلے دی خبر راکړے دے ماته یونس هغه ته ابن شهاب هغه ته سالِمْ بنِ عبدالله رضی الله عنه هغه ته عبدالله رضی اللہعنه چه اوریدلے دی هغوئ درسول الله ﷺ نه په مِثل ددے چه پورته ذِکرشو۔

(۱۹۵۳) عن سالم وعبد الله ابی عبد الله ابن عمر عن ابن عمر عن النبی ﷺ بمثله : [راجع: ۱۹۵۲]

(۱۹۵۴) عن سالم ابن عبد الله عن ابیه قال سمعت رسول الله ﷺ یقول بمثله :

په دے سندونو سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے ۔

(۱۹۵۵) عَنْ سَالِمِ ابْنِ عَبْدِاللهِ عَنْ اَبِیْه اَنَّ عُمَرَبْنَ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ بَیْنَمَا هُوَیَخْطُبُ النَّاس یَوْم الْجُمُعَةِ اِذْدَخَلَ رَجُلٌ مِّنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْه وَاٰلِه وَسَلَّمَ فَنَادَاهُ عُمَرُ اَیَّةُ سَاعَةٍ هذا فقال اِنِّیْ شُغِلْتُ الْیَوْم فلَمْ اَزِدْ عَلٰے اَنْ تَوَضَّاْتُ قَالَ عُمَرُ وَالْوَضُوْءُ اَیْضًا وَّقَدْعَلِمْتَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ کَانَ یَاْمُرُبِالْغُسْلِ. [بخاری : ۸۷۸]

ترجمه: سالِم بن عبدالله دخپل پلار نه روایت کوی چه عمر بن خطاب رضی الله عنه دجمعے په ورځ خطبه لوستله چه یو صحابی درسول الله ﷺ راغے (اودَنورو روایتونو نه معلومیږی چه هغه حضرت عثمان رضی الله عنه وو) اوحضرتِ عُمررضی اللہعنه هغه ته اواز اوکړو چه داکوم وخت دے دَراتلو(یعنی دوراندِ نه راتلل پکار وو) نو هغوئ اووے چه ماته څه کار راغے اوزهٔ کورته نه وُم تلے چه اذان مے واوریدو نوزمانه څه اونه شو فقط اودس مے اوکړو حضرت عُمررضی اللہعنه اووے چه صرف اودس بس؟ اوتاته پته ده چه رسول الله

ﷺ دغسل حُکم ورکولو۔

(۱۹۵۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ بَیْنَمَا عُمَرُبْنُ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَخْطُبُ النَّاسَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ اِذَادَخَلَ عُثْمَانُ ابْنُ عَفَّانَ فَعَرَّضَ بِهٖ عُمَرُفَقَالَ مَابَالُ رِجَالٍ یَّتَاَخَّرُوْنَ بَعْدَالنِّدَآءِ فَقَالَ عُثْمَانُ یَااَمِیْرَالْمُؤْمِنِیْنَ مَازِدْتُ حِیْنَ سَمِعْتُ النِّدَآءَ اَنْ تَوَضَّاْتُ ثُمَّ اَقْبَلْتُ فَقَالَ عُمَرُوَالْوُضُوْءُ اَیْضًا اَلَمْ تَسْمَعُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ اِذَاجَآءَ اَحَدُکُمْ اِلَی الْجُمُعَةِ فَلْیَغْتَسِلْ۔

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه حضرت عمر رضی الله عنه یوه ورځ دجمعے خطبه په خلقو کښې لوستله چه عثمان بن عفان رضی الله عنه راغے اوحضرتِ عمررضی الله عنه دهغه طرفته اِشاره اوکړه اووائے اووے چه څه حال به وی دهغه خلقو چه هغه دَاذان نه پس حِصَاریږی، نو حضرتِ عثمان رضی الله عنه اووے چه اے امیرالمؤمنین! کله چه مَااذان واؤریدو نو نور څه مِ اونه کړو سیوا دَاودَس نه چه اودس مِ اوکړو اوراغلمْ. حضرت عُمررضی الله عنه اووے صرف دغه اودس دِاوکړو! ولے تاسو نه دی اورِیدلے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے وو، چه کله څوك جُمعے ته راځی نو ضروردے غسل کوی۔

باب وجوب غسل الجمعة علی کل بالغ من الرجال وبیان ما امروا به:

باب: په بالغ سړی باندے د جمعے د غسل د وجوب څېدو بیان

(۱۹۵۷)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اَلْغُسْلُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلٰی کُلِّ مُحْتَلِمٍ. [بخاری: ۸۵۸، ۸۹۰، ابوداود: ۳۴۱، نسائی: ۱۳۷۶، ابن ماجه: ۱۰۸۹، وانظر فی مسلم: ۱۹۲۰]

ترجمه: ابوسعید خدری رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه دجمعے په ورځ لامبل په هربالغ (بنده) باندے واجب دی۔

(۱۹۵۸)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا اَنَّهَا قَالَتْ کَانَ النَّاسُ یَنْتَابُوْنَ الْجُمُعَةَ مِنْ مَنَازِلِهِمْ وَمِنَ الْعَوَالِیْ فَیَاْتُوْنَ فِی الْعَبَآءِ وَیُصِیْبُهُمُ الْغُبَارُ فَتَخْرُجُ مِنْهُمُ الرِّیْحُ فَاَتٰی رَسُوْلَ اللهِ اِنْسَانٌ مِّنْهُمْ وَهُوَعِنْدِیْ فَقَالَ

رَسُوْلُ اللهِ صلّے اللہُ علیہ والہ وسلّم لو اَنّکُمْ تطھّرتم لیومکم ھذا. [بخاری : ۹۰۲، ابوداود : ۱۰۵۵]

ترجمه : دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمانیلې دی چه خلق به په وار وار راتلو دخپلو کورونو نه اودمدینې دَاو چتو محلونو نه اوعباګانې به ئې اغوستې وې (داوښانو دَوړښتو) اوپه هغې به ګرد پریوتې وو، اوبدبوئی به ترې نه ختله، په دې کښې درسول الله ﷺ خواله یوسړې راغې په هغه ورځ هغه ﷺ زماسره وو. نو هغه ﷺ اوفرمایل که چرې تۀ په نن ورځ غسل اوکړې نو ښه به وی.

(۱۹۵۹)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهَا قَالَتْ كَانَ النَّاسُ اَهْلَ عَمَلٍ وَلَمْ تَكُنْ لَّهُمْ كُفَاةٌ فَكَانُوا يَكُوْنُ لَهُمْ تَفَلٌ فَقِيْلَ لَهُمْ لَوِغْتَسَلْتُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. [ابوداود : ۹۰۳، ابوداود : ۳۵۲]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه خلق محنتی وو اودهغوئ سره نوکر چاکر خووو هډونه ځکه دهغوئ نه بدبونی راتلله نو هغوئ ته حُکم ورکړې شو چه دَجمعې په ورځ غسل کوئ نو ښه بَه وی.

باب الطیب والسواک یوم الجمعة :

باب : د جمعې په ورځ باندې د خوشبو لګولو او مسواک بیان :

(۱۹۶۰)عَنْ عَبْدالرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِیْ سَعِیْدِن الْخُدْرِیِّ عَنْ اَبِیْهِ رضی اللہُ عنہما اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلّے اللّٰهُ عَلَیْهِ والہٖ وَسَلّم قَالَ غُسْلُ یَوْمِ الْجُمُعَةِ عَلٰی کُلِّ مُحْتَلِمٍ وَسِوَاکٌ وَیَمَسُّ مِنَ الطِّیْبِ مَاقَدَرَعَلَیْهِ اِلَّااَنَّ بُکَیْرًا لَمْ یَذْکُرْ عَبْدَالرَّحْمٰنِ وَقَالَ فِی الطِّیْبِ وَلَوْمِنْ طِیْبِ الْمَرْءِ. [بخاری : ۸۸۰، ابوداود : ۳۴۴، نسائی : ۱۳۷۴، ۱۳۸۲، وانظر فی مسلم : ۱۹۵۷]

ترجمه : عبدالرحمن بن ابوسعید رضی الله عنه دخپل پلار رضی الله عنهما نه روایت کوی چه رسول الله ﷺ فرمائیلې دی هرځوان ته دجمعې په ورځ لامبل او مسواک کول دی اولږه خوشبوئی به لګوی څومره چه ترې نه کیدې شی. مګربکیردعبدالرّحمٰن ذِکرنه

دے کړے، او خوشبوئی په باره کښې وئیلے دی اګر که د ښځے خوشبوی وی۔

(۱۹۶۱) عن ابن عبّاسٍ رضی الله عنه انّه ذکر قول النّبیّ صلّے الله علیه واٰله وسلّم فی الغسل یوم الجمعة قال طاءٗ وس فقلت لابن عبّاسٍ رضی الله عنهما ویمسّ طیبا او دهنا ان کان عند اهله قال لااعلمه. [بخاری : ۸۸۵]

ترجمه: عبدالله ابن عبّاس رضی الله عنهما ذکر کړو د رسول الله ﷺ قول چه غسل د جمعے په باب کښې وو، نو طاؤس او وے ابن عباس رضی الله عنه ته چه لګوی خوشبوئی یا یل که د هغه د کور والا ؤ سره وی، نو ابنِ عباس رضی الله عنهما او وے ما ته دد ے عِلم نشته۔

(۱۹۶۲) وحدثنا اسحاق ابن ابراهیم اخبرنا محمد ابن بکر ح وحدثنا هارون بن عبد الله حدثنا الضحاک بن مخلد کلاهما عن ابن جریج بهذا الاسناد. [راجع : ۱۹۶۱]

مسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته اسحاق بن ابراهیم هغه ته مُحمد بن ابوبکر رضی الله عنه او وئیلے دی مُسلم روایت کړے دے مونږ ته هارون هغه ضحاک دواړو د ابنِ جریج نه د دغے اسناد سره۔

(۱۹۶۳) عن ابی هریرة رضی الله عنه عن النّبیّ صلّے الله علیه واٰله وسلّم قال حقّ علے کلّ مسلمٍ ان یغتسل فی کلّ سبعة ایّامٍ یغسل راسه وجسده. [بخاری : ۸۹۲، نسائی : ۱۳۷۷]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی د الله جل جلاله حق دے په هر مسلمان باندِ چه په هره هفته کښې یو ځل لامبی او خپل سر او بدن وینځی۔

(۱۹۶۴) عن ابی هریرة رضی الله عنه انّ رسول الله صلّے الله علیه واٰله وسلّم قال من اغتسل یوم الجمعة غسل الجنابة ثمّ راح فکانّما قرّب فی السّاعة الثّانیة فکانّما قرّب بقرة ومن راح فی السّاعة الثّالثة فکانّما قرّب کبشا اقرن ومن راح فی السّاعة الرّابعة فکانّما قرّب دجاجة ومن راح فی السّاعة الخامسة فکانّما قرّب بیضة فاذا خرج الامام حضرت الملئکة یستمعون الذّکر. [بخاری : ۸۸۱، ابوداود : ۳۵۱، ترمذی : ۴۹۹، نسائی : ۱۳۸۷]

ترجمه : ابو هُریره رضی الله عنه ونیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی ځوك چه اولامبی دجمعې په ورځ دجنابت نه (په دې کښې صفااِشاره ده چه دخپلې بی بی سره صحبت هُم اوکړی) بیالاړشی یعنی په اوّل ساعت کښې، نو هغه لکه چه یو اوښ قربانی کړو، اوځوك چه په دویم ساعت کښې لاړشو هغه لکه چه دیوې غوا قربانی اوکړه، اوځوك چه په دریم ساعت کښې لاړشو، هغه لکه یو ګډورې قربانی کړو، اوځوك چه په څلورم ساعت کښې لاړو هغه لکه یو چرګ قربانی کړو، اوځوك چه په پنځم ساعت کښې لاړو هغه لکه یوه اګۍ قرابن کړه، پس کله چه رااووَتو اِمام (یعنی خطبه ئې شروع کړه) نوفرِشتې (یعنی حَاضِری لیکونکی کومو چهِ دجماعت په دروازه باندِ حاضِری لیکله) هغه په جماعت کښې حاضِرې شوې اوخطبه اوُریدل ئې شروع کړو(غرض دا چه وخت ځوك راغې دهغه حاضِری اونه لیکلې شوه اودَاتلو دَثواب نه محروم پاتې شو، اګرکه دمانځه ثواب اوموومی)

فائده : په دې کښې اختلاف دې چه دادګهړو حساب دَورځې دشروع نه دې یادَزوال دَبعد نه اِمام مالك اودهغه اکثرو یارانو اوقاضِی حُسین اودَاِمام الحرمین مذهب خودادې چه دهغه ګهړونه مراد دَزوال نه پس څولحظې دی اودهغوئ په نزدزوال نه پس تلل پکار دی. اوهغه خلقودعوه کړې ده چه دغه معنی لغوی ده.

اوامام شافعیؒ رحمه الله اودهغه دَجمهورو مذهب دادې چه دَورځې دشروع نه تلل پکار دی، اودهغه ګهړو حساب دهغوئ په نزدَورځې دشروع نه دې، اودحبیب مالِکی رحمه الله اودجماهیر علماؤ دغه مذهب دې اودَنسائی په روایت کښې راغلې دی چه کله امام را اوځی نوفرښتې صحیفې لره اونغاړی اوبیادچاحاضری نه لِیکی، غرض دَدلائلو نه قوی مذهب دغه دې چه مخکښې دزوال نه جماعت ته تلل پکار دی اوحضرت ﷺ عادت هم دغه وو.

باب فی الانصات یوم الجمعة فی الخطبة :

باب : د جمعې په خطبه کښې د خاموشۍ اوسیدو بیان :

(۱۹٦۵) عَنْ سَعِيْدِبْنِ الْمُسَيَّبِ اَنَّ اَبَاهُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقُلْتَ لِصَاحِبِكَ اَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْاِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْلَغَوْتَ.

ترجمه : سعید بن مُسَیب ته ابو هریره رضی الله عنه خبرورکړے دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دی کله چه تهٔ خپل ملګری ته اووے چُپ شه دجمعې په ورځ څه وخت چه اِمام خطبه لولی، نوتاهُم یوه لغوه خبره اوکړه، (یعنی په اشاره بانِدِ چُپ کول ضروری دی، دومره خبره هم منع ده)

مُسلم رحمه الله وئیلي دی روایت کړے دے ماته عبدالمالك بن شعیب هغه ته دهغه پلار هغه ته دهغه نیکه هغه عقیل بن خالِد هغه ته عُمربن عبدالعزیز هغه تهِ عبدالله بِنِ ابراهیم اوابن مُسَیب دواړو ته روایت کړے دے ابو هریره رضی الله عنه وائی چه اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلي ئے وو پشان ددے روایت کوم چه اوس پورته تیرشو، اووئیلي دی مسلم رحمه الله چه روایت کړے دے ماته مُحَمد بن حَاتم هغه ته محمد بن بکر هغه ته اِبنِ جُرَیج هغه ته اِبنِ شهاب ددے دواړو سندونو سره هُم دهغې مِثل حدیث مروی شوے دے، مګرابنِ جریج وئیلي دی اِبراهیم بن عبدالله قارِظ۔

(۱۹٦٦) عن ابی هریرة قال سمعت رسول الله ﷺ یقول بمثله : [راجع : ۱۹٦۵]

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے ۔

(۱۹٦۸) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ اِذَاقُلْتَ لِصَاحِبِكَ اَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْاِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْلَغِيْتَ قَالَ اَبُوالزِّنَادِ هِيَ لُغَتُ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَاِنَّمَاهُوَفَقَدْلَغَوْتَ.

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلي دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلي دی چه کله تهٔ خپل ملګری ته اووائے چُپ شه، دجمعې په ورځ اوامام خطبه لولی نوتالغوه خبره اوکړه ابوالزّناد

ونیلے دی لغت دابو هریره رضی الله عنه وینا ده اودالفظ په اصل کښې لغوت دے۔
دقران نه داهُم معلومیږی چه په لغوه کښې واوښته یانښته لکه چه فرمائیلے دی الله تعالی "سُبحٰنهٗ والغوفیه" اوددے حدیث نه معلومه شوه چه دخطبے په وخت څه خبرے نه دی کول پکار، اوکه چرے چالره چُپ کول هم وی خوپه اشاره سره، غرض دا چه خبرے بعضے علماؤ حرامے کړی دی، اودشافعی رحمه الله اودشافعی په دے کښې دوه قولونه دی، اوقاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه دَامام مالك رحمه الله اوامام ابو حنیفه رحمه الله اوشافعی رحمه الله اودعامو علماؤ مذهب دے چه دغه وخت چپ پاتے کیدل واجب دی، دخطبے دَاوریدو دَپاره اودَنخعی اوشعبی اوبعضے سلفو نه منقول دے چه دا واجب نه دی مګر کله چه په خطبه کښې قران لوستلے شی، اوپه دے کښې هُم اختلاف دے چه کله دَامام نه لرے وی اوخطبه نه اوری، بیا هُم چپ پاتے کیدل واجب دی اودَنخعی اواحمد رحمهما الله اویوقول دشافعی رحمه الله دادے چه واجب نه دی۔

باب فی الساعة التی فی یوم الجمعة :

باب : د جمعے په ورځ د دعا د قبلیدو د وخت بیان :

(۱۹۶۹) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَکَرَیَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ فِیْهِ سَاعَةٌ لَّایُوَافِقُهَا عَبْدٌمُّسْلِمٌ وَّهُوَیُصَلِّیْ یَسْاَلُ اللّٰهَ شَیْئًا اِلَّااَعْطَاهُ اِیَّاهُ زَادَ قُتَیْبَةُ فِیْ رِوَایَتِهٖ واشار بیده یُقَلِّلُهَا. [بخاری : ۹۳۵]

ترجمه : دابو هریره رضی الله عنه نه روایت دے چه رسول الله ﷺ دجمعے دَورځ ذکراوکړو اواوئے فرمایل چه په دے کښې یوساعت داسے دے چه کوم بنده مسلمان دغه وخت مونځ کوی اودَالله تعالی نه چه څه څیز اوغواړی نو هغه ورله بیشکه ورکوی، قتیبه په خپل روایت کښې په لاس سره اشاره اوکړه چه هغه ګړئ ډیره لږه ده۔

(۱۹۷۰) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ اَبُوالْقَاسِمِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ فِیْ الْجُمُعَةِ

لساعة لایوافقها مسلم قائم یصلی یسأل اللہ خیرا الا اعطاہ ایاہ وقال بیدہ یقللها ویزهدها.

ابخاری : ۶۴۰۰، نسائی : ۱۴۳۱

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه ابو القاسم ﷺ فرمائیلی دی په جمعه کښ یو ساعت داسے دے چه کوم مسلمان دغه وخت په ولاړے مونځ کوی او دَالله جل جلاله نه څه خیز او غواړی نو الله پاك بیشکه هغه لره ورکوی. او په خپل لاس سره هغه اِشاره اوکړه، چه هغه ډیر لږ دے او دهغے په رغبتی نے ورکوله۔

مُسلم رحمه الله وئیلی دی روایت کړے دے مونږ ته ابن مثنی هغه ته ابن عدی هغه ته ابن عون هغه ته محمد هغه ته ابو هُریره رضی الله عنه فرمائیلی دی ابو القاسم ﷺ ددے په مِثل اووئیلے دی مُسلم روایت کړے دے ماته حمید بن مسعده باهلی هغه ته بشر هغه مُحمد هغه ته ابو هریره وئیلے دی ابو هُریره رضی الله عنه چه فرمائیلی دی ابو القاسم ﷺ په مِثل ددے۔

(۱۹۷۳) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ فِی الْجُمُعَةِ لَسَاعَةً لَایُوَافِقُهَا مُسْلِمٌ یَسْأَلُ اللّٰهَ عَزَّوَجَلَّ فِیْهَا خَیْرًا اِلَّا اَعْطَاهُ اِیَّاهُ قَالَ وَهِیَ سَاعَةٌ خَفِیْفَةٌ.

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلی دی په جمعه کښ یو ساعت داسے دے چه نه غواړی مسلمان په هغے کښ څه خیر لره مگر الله تعالی هغه لره ضرور ورکوی. او هغه ساعت ډیر لږ دے۔

مُسلم رحمه الله وائی روایت کړے دے ماته ابن رافع هغه ته عبدالرّزاق هغه ته مُعمر هغه ته هَمّام ابن منبه هغه ته ابو هریره رضی الله عنه هغوئ دنبی کریم ﷺ نه اوبه دے کښ دانه دی وئیلی چه هغه ساعت ډیر لږ دے۔

فائده : دَور مبو خلقو اختلاف دے چه هغه ساعت کله دے او ددے څه معنی چه هغه دُعا غوښتلو والا په ولاړے مونځ کوی. غرض دا چه څنو وئیلی دی چه هغه دَمازیگر نه

واخلـه ذمابنامه پورے دے اومراد ذيصلى نه يعنى دمانځه نه دُعا ده، ځکه چه دصلوٰة معانے ددُعـا هم راغلے ده۔ اوداودريـدلـونـه مـراد دادے چـه ددُعـا سـره قيام کوى. يعنى په دُعا کښ مشـغـول وى، اوچاوئيـلے دى هـغـه چـه دکـلـه نـه اِمام وتـلے دے دهغه وخت نه دمانځه نه داوزگـاريـدو پـورے اوچـاوئيـلے دى چـه هـغـه دمانځه دشروع نه دهغے دختميدو پورے دے اوهـغـے تـه نـزدے دصـلـوت نـه پـس مـونـځ مراد دے اوځنووئيلے دى هغه هله دے چه امام په مـمبـربـانـدِ کينى دمانځه نه دفارغ کيدو پورے اوځنووئيلے دى هغه آخرى گهړئ ده دجمعے دورځے۔

اوقـاضِـى عـياض وئيـلے دى اودتهولـو اقـوالـو په مقدمه کښ اٰثار مروى شوے دى، درسـول الله ﷺ نـه، اوځنووئيلے دى هغه زوال ته نزدے دے اوځنو وئيلے دى دزوال نه دهغه وختـه پورے دے چه سورے ديولاس په مقدارشِى، اوځنووئيلے دى هغه ساعت په تولـه ورځ کښ پټ دے اوځنووئيلے دى دصبارا ختونه دنمردرا ختوپورے دے اوقاضى عياض رحمه الله ونيـلے دى دامـراد نـه دے چـه هـغـه پـه تهولـووختـونـو کښ وى، مگرمراد دادے چه په دغه تهولـووختـونو کښ په څه وخت کښ وى، اوصحيح دبلکه ثواب داهغه دے کوم چه روايت کـرے دے مُسلم رحمه الله دابوموسٰى دروايت نه چه نبى کريم ﷺ فرمائيلے دى چه هغه دا وخت نه دے چه اِمام کينى (يعنى په ممبربانـدِ دمانځه دکيدوپورے)

(۱۹۷۴) عن ابى هريرة عن النبى ﷺ ولم يقل وهى ساعة خفيفة :

په دے سند سره هم مذکوره بالا حديث مروى دے۔

(۱۹۷۵)عَنْ اَبِىْ بُـرْدَةَ ابْنِ اَبِىْ مُوْسٰى الْاَشْعَرِىِّ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ لِىْ عَبْدُاللّٰهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِىَ اللّٰهُ عَـنْـهُـمَـا اَسَـمِـعْـتَ اَبَاکَ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِىْ شَاْنِ سَاعَةِ الْجُمُعَةِ قَالَ قُلْـتُ نَـعَمْ سَمِعْتُهُ يَقُوْلُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ هِىَ مَابَيْنَ اَنْ يَّجْلِسَ الْاِمَامُ اِلٰى اَنْ تُقْضَى الصَّلٰوةَ.[ابوداود : ۱۰۴۹]

ترجمه : ابوبرده وائی ماته عبدالله بن عمر رضی الله عنهما اووے چه تادخپل پلاره نه دجمعے دَساعت په باب کښ څه اوریدلے دی چه هغه درسول الله ﷺ نه څه بیان کړو وی؟ مَااووے ها ماد هغه نه اوریدلے دی چه هغه وئیلے وو چه اوریدلے دی مادرسول الله ﷺ نه چه فرمائیلے ئے وو هغه ګهړئ دَهغه وخت نه ده چه امام کښنی (یعنی په ممبرباندِ) دَمانځه دختمیدوپورے۔

باب فضل یوم الجمعة :

باب : ذ جمعے ذ ورځے فضیلت :

(۱۹۷۶) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَیْرُیَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ یَوْمُ الْجُمُعَةِ فِیْهِ خُلِقَ اٰدَمُ عَلَیْهِ السَّلَامُ وَفِیْهِ اُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِیْهِ اُخْرِجَ مِنْهَا.[نسائی: ۱۳۷۲]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه غوره په هغه ورځو کښ چه په هغے کښ نمر راخیژے دجمعے ورځ ده. چه په دے آدم علیه السلام پیداشوے دے، اوپه دے جنت ته تلے دے، اوپه دے کښ دهغے نه راوتلے دے۔

(۱۹۷۷) عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ خَیْرُیَوْمٍ طَلَعَتْ فِیْهِ الشَّمْسُ یَوْمُ الْجُمُعَةِ فِیْهِ خُلِقَ اٰدَمُ وَفِیْهِ اُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِیْهِ اُخْرِجَ مِنْهَا وَلَاتَقُوْمُ السَّاعَةُ اِلَّافِی الْجُمُعَةِ.

[ترمذی : ۴۸۸]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه غوره په هغه ورځو کښ چه په هغے کښ نمر راخیژی دَجمعے ورځ ده، چه په دے کښ آدم علیه السلام پیداشوے دے اوپه دے کښ جنت ته تلے دے اوپه دے کښ دهغے نه راوتے دے، اوقیامت به نه قائمیږی مګردجمعے په ورځ۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه لوئے لوئے کارونه دجمعے په ورځ شوے دی

اوکیږی نه خو اه هغه دَفضیلت وی یانه وی، اوداټول بیان نے ددے دپاره اوفرمایلو چه بنده په دے کښې دنیکۍ دپاره تیارښی اودَالله جل جلاله درحمت امید وارشی. اوابوبکرالعربی په کتاب احوذی شرحَ ترمذی کښې وئیلے دی چه وتل دَآدم علیه السلام دجنت نه داهُم یوفضیلت کیدے شی چه داوتل سبب شو دَهغه داولاد دکیدو اودانبیاؤ اودرسولانو دظاهِریدو، اودقیامت کیدل سبب دے دَالله دَدوستانو بَامراده جنت ته دتلو، اودالله تعالی دَدشمنانو نامراده په دوزخ کښې دَداخلیدو غرض داچه ددے حدیث نه په تمامو ورځو باندِ دجمعے فضیلت ثابت شو۔

باب هداية هذه الامة ليوم الجمعة :

باب : دے امت ته د جمعے د ورځے هدایت (توفیق) ملاویدل :

(۱۹۷۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نَحْنُ الْاٰخِرُوْنَ وَنَحْنُ السَّابِقُوْنَ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ بَیْدَاَنَّ کُلَّ اُمَّةٍ اُوْتِیَتِ الْکِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَاُوْتِیْنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هٰذَا الْیَوْمُ الَّذِیْ کَتَبَهُ اللهُ عَلَیْنَا هَدَانَا اللهُ لَهُ فَالنَّاسُ لَنَا فِیْهِ تَبَعٌ نِ الْیَهُوْدُ غَدًا وَّالنَّصَارٰی بَعْدَ غَدٍ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مونږ ورستی خلق یُواودقیامت په ورځ مخکښې تللو والایو فقط دومره خبره ده، چه هرامت ته زمونږ نه مخکښې کتاب مِیلاؤ دے اومونږ ته دهغوئ نه ورستو بیاداورځ کومه چه په مونږ باندِ الله جل جلاله فرض کړه ددے ئے مونږ ته لار اوښوده، اوټول خلق په دے کښې زمونږ نه ورستو دی، چه دیهودو اختردجمعے په دویمه ورځ وی (یعنی هفته) اودنصاری ؤ په دریمه ورځ (یعنی دَاتوار په ورځ)۔

(۱۹۸۰)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نَحْنُ الْاٰخِرُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَنَحْنُ اَوَّلُ مَنْ یَّدْخُلُ الْجَنَّةَ بَیْدَاَنَّهُمْ اُوْتُوا الْکِتٰبَ مِنْ قَبْلِنَا وَاُوْتِیْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ فَاخْتَلَفُوْا فَهَدَانَا اللهُ لِمَا اخْتَلَفُوْا فِیْهِ مِنَ الْحَقِّ فَهٰذَا یَوْمُهُمُ الَّذِیْ اخْتَلَفُوْا فِیْهِ هَدَانَا اللهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ قَالَ یَوْم

الْجُمُعَة فَالْيَوْمُ لَنَا وَغَدًا لِّلْيَهُوْدِ وَبَعْدَغَدٍ لِلنَّصَارىٰ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مونږ دتهولو نه ورستیو اودقیامت په ورځ دتهولونه مخکښ کیدلو والایو. اومونږ به په جنت کښ دتهولونه مخکښ داخلیږو، البته دومره خبره ده چه هغه خلقوته کتاب زمونږ نه مخکښ میلاؤ شوے دے اومونږ ته دهغوئ نه ورستو اوهغوئ په رښتونے خبره کښ اختلاف کړے نوداجمعے ورځ هغه ده چه په دے کښ ئے اختلاف کړے دے اومونږ ته الله تعالی لاره اوښوده پس داجمعے ورځ زمونږ دپاره ده، دویم ورځ دیښودو (یعنی هفته) دریمه ورځ دنصاریٰ ؤ (یعنی اتوار)

(۱۹۸۱) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدٍ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَحْنُ الْاٰخِرُوْنَ السَّابِقُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بَيْدَاَنَّهُمْ اُوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَاُوْتِيْنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ فَهٰذَا يَوْمُهُمُ الَّذِىْ فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوْا فِيْهِ فَهَدَانَا اللهُ لَهٗ فَهُمْ لَنَا فِيْهِ تَبَعٌ فَالْيَهُوْدُ غَدًا وَّالنَّصَارىٰ بَعْدَغَدٍ.

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مونږ په دنیاکښ دتهولو امتونو نه وروستو یُواوپه قیامت کښ دتهولونه مخکښ مګردومره ده، چه هغه خلقوته کتاب زمونږ نه مخکښ میلاؤ شوے دے اومونږ ته دهغوئ نه ورستو، اوداهغه ورځ ده (یعنی جُمعه) چه په هغوئ باندِفرض کړے شوے وه، اوپه دے کښ هغوئ اختلاف اوکړو، بیاالله جل جلاله مونږ ته لاراوښوده اودغه خلق په دے کښ زمونږ نه ورستو دی (یعنی دهغوئ اخترزمونږ داخترنه ورستو دے) دیهودو اخترصباله دے اودنصاریٰ بَله ورځ۔

(۱۹۸۲) عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ وَحُذَيْفَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَاقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَضَلَّ اللهُ عَنِ الْجُمُعَةِ مَنْ كَانَ قَبْلَنَا فَكَانَ لِلْيَهُوْدِ يَوْمُ السَّبْتِ وَكَانَ لِلنَّصَارىٰ يَوْمُ الْاَحَدِ فَجَآءَ لِلنَّصَارىٰ يَوْمُ

اَلْاَحَدِ فَجَآءَ اللّٰهُ بِنَا فَهَدَانَا اللّٰهُ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ فَجَعَلَ الْجُمُعَةَ وَالسَّبْتَ وَالْاَحَدَ وَكَذَالِكَ هُمْ تَبَعٌ لَنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ نَحْنُ الْاٰخِرُوْنَ مِنْ اَهْلِ الدُّنْيَا وَالْاَوَّلُوْنَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ وَفِيْ رِوَايَةِ وَاصِلٍ الْمَقْضِيُّ بَيْنَهُمْ. [نسائی : ۱۳۶۷، ابن ماجه : ۱۰۸۳]

ترجمه: ابو هریره او حذیفه رضی الله عنهما دواړو ونیلي دي چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي چه الله تعالی هیره کړه جمعې لره دهه خلقو دپاره چه زمونږ نه مخکښې وون نو دیهودو اختر دهفتې اودنصرٰی ؤ داتوار په ورځ شولو اوالله تعالی زمونږ سره راغي اومونږ ته الله اوښوده دجمعې دورځې غرض دجمعې او هفتې او اتوار دا ختر دورځو داترتیب شو اودغه شان به هغه خلق زمونږ نه ورستو وي دقیامت په ورځ اومونږ په دنیاکښې دټولونه ورستو یو. او په قیامت کښې دټولو نه مخکښې به زمونږ فیصله کیږي او په یوروایت کښې دالفظ دے "اَلْمَقْضِيُّ بَيْنَهُمْ" (یعنی دهغوئ فیصله به کولے شي)

مسلم رحمة الله علیه وَیلي دي چه روایت کړے دے مونږ ته ابو کریب هغه ته ابن ابی الزائده هغه ته سعد هغه ته ربعی بن خراش هغه حذیفه رضی الله عنه چه فرمائیلي دي رسول الله ﷺ چه مونږ ته لاراوښودله دجمعې نوروخلقو لره ئې هیرکړل چه زمونږ نه مخکښې وو. او ټول روایت ئې په مثل دابن فضیل بیان کړو (یعنی کوم چه پورته تیرشو)

(۱۹۸۴) عَنْ اَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ يَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلٰى كُلِّ بَابٍ مِّنْ اَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلٰئِكَةٌ يَكْتُبُوْنَ الْاَوَّلَ فَالْاَوَّلَ فَاِذَا جَلَسَ الْاِمَامُ طَوَوُا الصُّحُفَ وَجَآءُوْا يَسْتَمِعُوْنَ الذِّكْرَ وَمَثَلُ الْمُهَجِّرِ كَمَثَلِ الَّذِيْ يُهْدِي الْبَدَنَةَ ثُمَّ كَالَّذِيْ يُهْدِيْ بَقَرَةً ثُمَّ كَالَّذِيْ يُهْدِي الْكَبْشَ ثُمَّ كَالَّذِيْ يُهْدِي الدَّجَاجَةَ ثُمَّ كَالَّذِيْ يُهْدِي الْبَيْضَةَ. [بخاری : ۹۲۹، ۳۲۱۱. نسائی : ۱۳۸۴]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وائي چه رسول الله ﷺ فرمائیلي دي کله چه دجمعې ورځ شي، نو په هره دروازه باندې دجماعت ددروازو نه فرښتې لیکل کوي په فلانې دټولو نه

مخکښ راغے دهغه نه پس هغه، دهغه نهِ پس هغه، بیا چه کله اِمام په ممبربانډِ کِینی نوفرښتے عمل نامے اونغاړی اوراشی خبطه اوری اوځوک چه اوّل راغے دهغه دثواب مثال داسے دے لکه څوك چه یواوښ قربانی کړی دهغه نه پس چه څوك راغے هغه داسے دے لکه چه یوه غواقربانی کړی دهغه نه پس چه څوك راغے هغه داسے دے لکه چه یوګډ قربانی کړی دهغے نه پس چه څوك راغے داسے دے چه لکه یو چرګ قربانی کړی دهغه نه بعد چه څوك راشی هغه داسے لکه چه یوه اګۍ دَالله په نوم بانډِ قربانی کړی۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته یَحْیی بِنِ یَحْیٰی اوعمرناقد دَسفیان نه هغوئ دزهری نه هغوئ دَسعید نه هغوئ دَابو هریره رضی الله عنه نه هغوئ دَرسول الله ﷺ نه په مثل ددے۔

(١٩٨٦)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰله وَسَلَّمَ قَالَ عَلٰے کُلِّ بَاب مِّنْ اَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَکٌ یَکْتُبُ الْاَوَّ فَالْاَوَّلَ مَثَلَ الْجُزُوْرَ ثُمَّ نَزَّلَهُمْ حَتّٰی صَغَرَالٰے مَثَلَ الْبَیْضَةِ فَاِذَا جَلَسَ الْاِمَامُ طُوِیَ الصُّحُفُ وَحَضَرُ الذِّکْرَ۔

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی دجماعت په هره دروازه بانډِ یوه فرښته وی، چه هغه دَټولو نه مخکښ چه څوك راشِی هغه لره داسے لیکی لکه چه څوك اوښ قربانی کړی بیادرجه په درجه چه څوك ورستو راځی هغوئ لره کمولے شِی، تردے پورے چه دهغه په مِثل لیکی لکه چاچه یوه اګۍ دالله په لارکښ ورکړه بیا چه کله اِمام په ممبربانډِ کینی نوعمل نامے اونغښتلے شی اودهرے دروازے فرښتے راشی اودخبطے په اوریدلوکښ مشغوله شِی۔

باب فضل من استمع وانصت فی الخطبة :

باب : د جمعې خطبه په خاموشۍ او په توجه سره د اوریدلو فضیلت :

(١٩٨٧)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ قَالَ مَنِ اغْتَسَلَ ثُمَّ اَتٰی

الجمعة فصلى ماقدر له ثم انصت حتى يفرغ من خطبته ثم يصلي معه غفرله مابينه وبين الجمعة الاخرىٰ وفضل ثلاثة ايام.

ترجمه: ابو هريره رضى الله عنه دنبى كريم ﷺ نه روايت كړے دے چا چاغسل اوكړو اودجمعے (مانځه) له راغے اوڅومره چه ئے په تقدير كښې وو مونځ ئے اوكړو اودخطبے نه دفارغ كېدو پورے چپ پاتے شو بيائے دامام سره مونځ اداكړو دهغه ګناهونه اوبخلے شى. ددے جمعے نه دتيرے جمعے پورے، اودرے ورځونور زيات.

فائده: ددے نه معلومه شوه چه دخطبے نه پس اودنيت تړلو نه مخكښې ضرورى خبره كول روا دى اودخبطے نه مخكښې نوافل مستحب دى اودغه مذهب دے دشافعيه اوجمهورو اودخطبے په وخت چپ پاے كيدل واجب دى. اودغسل فضيلت.

(۱۹۸۸) عن ابى هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم من توضأ فاحسن الوضوء ثم اتى الجمعة فاستمع وانصت غفرله مابينه وبين الجمعة وزيادة ثلاثة ايام ومن مس الحصى فقدلغا. [ابوداود: ۱۰۵۰، ترمذى: ۴۹۸، ابن ماجه: ۱۰۹۰]

ترجمه: ابو هريره رضى الله عنه وئيلے دى چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دى چه څوك اودس اوكړى اوښه اودس اوكړى بيا جمعے له راشى، اودخطبے په اوريدلو كښې چُپ پاتے شى. دهغه دهغے جمعے نه دبلے جمعے پورے ګناهونه اوبخلے شى، اوددرے ورځونور زيات او چا چه دګيټو سره لوبے اوكړے هغه بے فائدے كار اوكړو.

باب صلاة الجمعة حين نزول الشمس:

باب: د نمر د زوال په وخت د جمعے د مانځه د لوستلو بيان:

(۱۹۸۹) عن جابر بن عبدالله قال كنا نصلى مع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم ثم نرجع فنريح نواضحنا قال حسن فقلت لجعفر فى اى ساعة تلك قال زوال الشمس. [نسائى: ۱۳۸۹]

ترجمه: دعبدالله فرزند جابر رضى الله عنه وئيلے دى چه مونږ مونځ كوو درسول الله ﷺ

سره (یعنی دجمعې) بیابه واپس شو ارام به موورکولو دخپلو اوبو راوړو اوښانولره. حسن جعفررضی الله عنه ته اووې چه هغه وخت به څه وخت وو؟ هغوئ اووې چه دنمرد زوال وخت.

(۱۹۹۰)عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ اَبِيهِ اَنَّهُ سَاَلَ جَابِرَبْنَ عَبْدَاللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا مَتَى كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ قَالَ كَانَ يُصَلِّي ثُمَّ نَذْهَبُ اِلَى جِمَالِنَا فَنُرِيْحُهَا زَادَ عَبْدُاللهِ فِي حَدِيْثِهِ يَعْنِيْ النَّوَاضِحَ.

ترجمه: جعفر دخپل پلار نه روایت کړے دے چه هغوئ دجابر بن عبدالله رضی الله عنهما نه تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به دجمعې مونځ څه وخت لوستلو؟ هغوئ اووے کله چه به هغوئ مونځ اوکړلو، بیابه مونږ تللو اوخپلو اوښانو ته به مو آرام ورکولو عبدالله په خپل روایت کښې داخبره زیاته کړه کله چه نمرزوال اوموړی یعنی اوبوراوړلو والا اوښ.

(۱۹۹۱)عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ مَاكُنَّانَقِيْلُ وَلَانَتَغَدَّى اِلَّابَعْدَالْجُمُعَةِ زَادَ ابْنُ حُجْرٍ فِيْ عَهْدِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ.

ترجمه: سهل ونیلے دی چه مونږ به دَغرمے نه اوده کیدو اونه به موډَغرمے غله خوړله مګر دجمعې دَمانځه نه پس ابن حجر په خپل روایت کښې داخبره زیاته کړه چه درسول الله ﷺ په زمانه کښې.

(۱۹۹۲)عن اياس ابن سلمة ابن الاكوع عن ابيه رضى الله عنه قال كُنَّا نُجَمِّعُ مع رَسُوْلِ الله صلى الله عليه واله وسلم اذازالت الشمس ثُمَّ نرجع نتتبَّع الفَيْئَ. [بخاری: ۴۱۲۸، ابوداود: ۱۰۸۵، نسائی: ۱۳۹۰، ابن ماجه: ۱۱۰۰]

ترجمه: ایاس بن سلمه رضی الله عنه بن اکوع دخپل پلار نه روایت کړے دے چه هغوئ ونیلے دی مونږ به جمعه لوستله درسول الله ﷺ سره کله چه به نمرزوال امونډو سابه دسُوری په تلاش کښې واپس شو (یعنی ددیوالونو سُورے به لانه وو)

(۱۹۹۳)عَنْ اِيَاسِ ابْنِ الْاَكْوَعِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ كُنَّانُصَلِّيْ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْجُمُعَةَ فَنَرْجِعُ وَمَاتَجِدُلِلْحِيْطَانِ فَيْئًا نَسْتَظِلُّ بِهٖ. [راجع : ۱۹۹۲]

ترجمه : اياس بن سلمه رضى الله عنه بن اكوع دخپل پلار نه روايت كړے دے هغوئ وئيلے دى چه مونږ به مونځ كولو درسول الله ﷺ سره اوكله چه به واپس كيدو(يعنى ورستو دجمعے دمانځه نه) نودَ ديوالونوسُورے به مونږ نه موندلو چه دهغے په سُورى راغلے وے۔

فائده : ددے تمامو روايتونو نه دجُمعے په جلتئ كښ لوستل ثابتيږى مگرامام مالك رحمه الله اوابو حنيفه رحمه الله او اوشافعى رحمه الله اوجماهيرعلماء دَصحابه كرامو رضى الله عنهم اوتابعينو رحمهم الله نه دامذهب دے چه جمعه روانه ده مگرورستو دَزوال نه اوددے خلاف چانه دے كړے مگرامام احمد رحمه الله اواسحاق رحمه الله چه ددے دواړو په نزدمخكښ دَزوال نه جائز دے، اواگرچه نووى رحمه الله په دے مقام كښ دشافعيهؤ وغيره تائيد كړے دے مگردَامام احمد رحمه الله مذهب هُم دَدلائِل صحيحه نه خالى نه دے، اگرچه جمهور دتهولو تاويل كوى اودتادئ په مبالغه باندِ هغه روايتونو لره غورخوى اووائى چه صحابه كرامو رضى الله عنهم به دسحرخوړل اودَغرمے اوده كيدل ورستو دجمعے دَمانځه نه كولو. اودغه ورځ ئے په هغه ورځو ناوَخته كوؤ ځكه چه هغه به په اوّل وخت راتللو۔

لهذا په هغه كارونوكښ به ئے ناوخته كوؤ چه شائد تكبيرِاولى ياخطبه لاړه نه شى اوداچه كوم مروى دے چه مونږ به سورے تلاش كوؤ اونه به موندو، ددے په تاويل كښ وائى چه جمعه به په اوّل وخت كيدَله اودكورونو ديوالونه واړه وو، ځكه سُورے نه ميلاويدو، اوكيدے شى چه سورے لږ شان وو مگردبنده پوره قدپته ولوته نه پوره كيدو اوښانوته دآرام وركولونه دامراد دے، چه هغه به ئے دكاره منع كړل اودانه ګياه به ئے ورته وركوله يابه ئے خريدوته پريخودل چه دسحردكارنه راحت اومومى۔

(۱۹۹۴)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَائِمًا ثُمَّ يَجْلِسُ ثُمَّ يَقُوْمُ قَالَ كَمَا تَفْعَلُوْنَ الْيَوْمَ. [بخاری : ۹۲۰، ترمذی : ۵۰۶]

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به په ولاړے خطبه لوسته بیابه کیناستو بیا به اودریدولکه چه تاسو نن صباکوئ۔

(۱۹۹۵)عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خُطْبَتَانِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا يَقْرَءُ الْقُرْاٰنَ وَيُذَكِّرُ النَّاسَ. [ابوداود : ۱۰۹۴]

ترجمه: جابر بن سمره رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ به همیشه دوه خطبے لوستلے اودهغے په مینځ کښ به کیناستلو اوپه خطبو کښ به ئے قران شریف لوستو اوخلقوته به ئے نصیحت کوؤ۔

(۱۹۹۶)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ يَجْلِسُ ثُمَّ يَقُوْمُ فَيَخْطُبُ قَائِمًا فَمَنْ نَبَّاَكَ اَنَّهٗ كَانَ يَخْطُبُ جَالِسًا فَقَدْ كَذَبَ فَقَدْ وَاللّٰهِ صَلَّيْتُ اَلْفَيْ صَلٰوةٍ. [ابوداود : ۱۰۹۳]

ترجمه: جابر بن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ به خطبه په ولاړے لوستله بیابه کیناستو اوبیابه اودریدو په ولاړے ولاړے به ئے لوستله اوچا چه تاته اووے چه په ناستے به ئے لوستله هغه په الله قسم دروغ اووے ماد هغه ﷺ سره دَ دوو زرونه زیات مونځونه لوستلے دی۔

(۱۹۹۷)عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰهِ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْطُبُ قَائِمًا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَجَاءَتْ عِيْرٌ مِّنَ الشَّامِ فَانْفَتَلَ النَّاسُ اِلَيْهَا حَتّٰى لَمْ يَبْقَ اِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا فَاُنْزِلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ الَّتِيْ فِي الْجُمُعَةِ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوَا نِ انْفَضُّوْا اِلَيْهَا وَتَرَكُوْكَ قَائِمًا. [بخاری : ۹۳۶، ۲۰۵۸، ۲۰۶۴، ترمذی : ۳۳۱۱]

ترجمه: جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ به په ولاړے خطبه لوستله دجمعے

په ورځ پس یو ګل یو قافِله راغله دشام دملك نه (غله ئے راوړه) نو خلقوپه هغے پسے منډے کړے صرف دولس سړی د هغه سره پاتے شول، په دے باندِ دا آیت نازِل شو چه په سورت جمعه کښ دے، چه کله اووینی تجارت یاڅه دلوبے څیزنو منډے کړی د هغے په طرف اوتالره ولاړپریږدی ۔

(۱۹۹۹)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّامَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَدِمَتْ سُوَيْقَةٌ قَالَ فَخَرَجَ النَّاسُ إِلَيْهَا فَلَمْ يَبْقَ إِلَّااثْنَاعَشَرَرَجُلًا اَنَافِيْهِمْ قَالَ اَنْزَلَ اللّٰهُ تعالى وَإِذَارَأَوْتِجَارَةً اَوْلَهْوَنِ انْفَضُّوْا إِلَيْهَا وَتَرَكُوْكَ قَائِمًا إِلٰى اٰخِرِالْاٰيَةِ. [راجع : ۱۹۹۷]

ترجمه: جابررضی اللّٰه‌عنه وئیلے دی چه مونږ دَرسول اللّٰه ﷺ سره وو دَجمعے په ورځ پس یو قافله راغله اوخلق دَجماعت نه اووتل، اودولس سړی پاتے شو چه زهٔ هُم په هغے کښ وُم، بیااللّٰه تعالی دا آیت راولیږو اوکله چه اوینی سوداګری یالوبے نو د هغے په طرف منډے وهِی، اوتالره ولاړپریږدی۔

فائده : ددے حدیثونو نه معلومَه شوه چه خطبه په ولاړے لوستل مسنون دی، اوپه مینځ کښ ئے کیناستل هم سنت دی، اودغه مذهب دے دشافعیهٔ چه سره دَطاقت لرلو دقیام په ناستے درست نه دی، اومعلومَه شوه چه په جمعه کښ دوه خطبے لوستل ضروری دی، اودَحسن بصری رحمه الله اوداهلِ ظاهِرو وغیره مذهب دے چه دخطبے نه بغیرهُم جمعه صحیح ده، اوابن عبدالبررحمه الله په ولاړے خطبه لوستلوباندِ اجماع نقل کړے ده،

اوابو حنیفه رحمه الله وئیلے دی چه په ناستے لوستل هُم روا دی اودریدل واجب نه دی، اودَابو حنیفه رحمه الله اومالك رحمه الله اوجمهوررو په نزدکیناستل دَدوارو خطبوپه مینځ کښ سنت دی واجب نه دی، اودَامام شافعِی رحمه الله په نزدفرض دی، اوشرط ددے صحت دخطبے دَپاره طحاوی وئیلے دی چه دا امرُسیوا دشافعی رحمه الله نه بل چانه دے

ویلے، او د شافعی رحمه الله دلیل دادے چه دغه شان ثابته شوے ده رسول الله ﷺ نه او هغه فرمائیلے دی مونځ په دے شان اداکوئ لکه څنګه چه ما په اداکولو وینئ، او خطبه هُم ه مِثل دمانځه ده۔ (نووی رحمه الله)

(۲۰۰۱) عَنْ كَعْبِ ابْنِ عُجْرَةَ قَالَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَعَبْدُالرَّحْمٰنِ ابْنُ اُمِّ الْحَكَمِ يَخْطُبُ قَاعِدًا فَقَالَ انْظُرُوْا اِلٰى هٰذَا الْخَبِيْثِ يَخْطُبُ قَاعِدًا وَقَالَ اللهُ تَعَالٰى وَاِذَارَاَوْتِجَارَةً اَوْلَهْوَنِ انْفَضُّوْا اِلَيْهَا وَتَرَكُوْكَ قَائِمًا. [نسائی : ۱۳۹۶]

ترجمه: کعب بن عجره په جماعت کښې داخِل شو، او دَام حَکم ځوئ عبدالرّحمٰن په ناستے ناستے سره خطبه لوستله نو هغوئ اووے دے خبیث ته اوګوره چه په ناستے خطبَه لولی، او الله تعالی فرمائی: او هر کله چه وینی څه تجارت یالوبے لره، نو دهغے په طرف منډے وهی، او تالره ولاړ پریږدی۔

باب التغليظ فى ترك الجمعة :

باب : د جمعے په پریښودو باندے وعید:

(۲۰۰۲) عَنِ الْحَكَمِ ابْنِ مِيْنَاءَ اَنَّ عَبْدَاللهِ ابْنَ عُمَرَوَاَبَاهُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا حَدَّثَاهُ اَنَّهُمَا سَمِعَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ عَلٰى اَعْوَادِ مِنْبَرِهٖ لَيَنْتَهِيَنَّ اَقْوَامٌ عَنْ وَّدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ اَوْلَيَخْتِمَنَّ اللهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُوْنُنَّ مِنَ الْغَافِلِيْنَ.

ترجمه: د حکم بن میناء نه عبدالله بن عُمر او ابو هریره رضی الله عنهما بیان کړے دے چه هغوئ د رسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو د خپل مِنبر په لرګو باندِ چه خلق د جمعے د پریښودلو نه راواوړی، کنه وی نو الله تعالی به د هغوئ په زړونو باندِ مُهر اولګوی، چه هغه به د غافِلانو نه شی۔

فائده : یعنی د هغه نه لطف او رحمت لره لرے کړی، او هغه بابِ خیرلره ترنه واړوی، دغه قول دے د اکثرو متکلمینو۔

باب تخفيف الصلاة والخطبة :

باب : د مونځ او د خطبې مختصر لوستل :

(۲۰۰۳)عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ أُصَلِّيْ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَكَانَتْ صَلٰوتُهُ قَصْدًا وَخُطْبَتُهُ قَصْدًا. [ترمذی : ۵۰۷، نسائی : ۱۵۸۱]

ترجمه: جابربن سمره رضی الله عنه وئیلې دی چه مادرسول الله ﷺ سره مونځ لوستلو نو دهغه مونځ اوخطبه درمیانه وه(یعنی نه ډیره اوګده اونه ډیره لنډه به وه)

(۲۰۰۵)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَاصَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتّٰى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُوْلُ صَبَّحَكُمْ وَمَسَّاكُمْ وَيَقُوْلُ بُعِثْتُ اَنَاوَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطٰى وَيَقُوْلُ اَمَّابَعْدُفَإِنَّ خَيْرَالْحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَالْهُدٰى هُدٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَشَرُّالْاُمُوْرِمُحْدَثَاتُهَاوَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِّنْ نَّفْسِهٖ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِاَهْلِهٖ وَمَنْ تَرَكَ دِيْنًا اَوْضَيَاعًا فَإِلَيَّ وَعَلَيَّ .[نسائی : ۱،۵۷۷ ، ابن ماجه : ۴۵]

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلې دی چه رسول الله ﷺ چه به کله خطبه لوستله نو دهغه سترګې به سرې شوې اوْآواز به ئې اوچت شو، اوغصه به ئې زیاته شوه، لکه چه هغه دَیو داسې لښکرنه یَرِیدلووالا وو چه سحرماښام راتلو، اوفرمائیلې ئې و چه زه اوقیامت داسې رالیږلې یُو اوخپله دکلمې اودَمینځ ګوته به ئې میلاؤکړه اوویل به ئې چه دَالله تعالی دحمد نه پس پوهه شه چه دهرې خبرې نه غوره دَالله جل جلاله کتاب دې اودهرچال نه غوره دمحمد ﷺ چال دې، اودټولو کارونو نه بدنوې کاردې، اوهرنوې کارګمراهی ده بیائې اوفرمایل چه زهٔ دهرمؤمن دوست یَم دهغه دروح نه زیات بیا چه کوم مؤمِنْ مړشی دهغه مال پاتې شي، هغه دهغه دکوروالادې اوچه کوم قرض یابچې پاتې شي دهغې پرورش زماپه طرف دې، اودهغوئ خرچ په مابانډ دې.

فائده : په دې حدیث کښې څوفائدې دي: اول اداب دخطبه لوستونکې چه آواز به

اوچتوی اودالله تعالی بندیگانو به یره وی، دویم قربِ قیامت ۔ دریم: دَامّابعد لفظ داپه خطبو کښی ویل مسنون دی، څلورم: دبدعت بدوالے ۔ پنځم: دبدعت دَتقسیم بَاطِلیدل ۔ شپږم: مُحدثات یعنی دَنوؤ کارونوبدوالے خواه که په عبادت کښی وی یاپه عاداتو کښی۔ اوُوم: دآنحضرت ﷺ شفقت په مؤمنانو باندِ، چه دَزرګونو پلار مور نه وړاندِ دے، اتم: داچه دَاسلام په شروع کښی دهغه ﷺ عادت وو، چه څوك به مړشو اوقرضه به ئے پریخوده، اوخه مال به دهغے دَورکولو موافق پاتے نه وؤ، نو هغه په هغه دجنازے مونځ نه کولو، بیا چه کله ملك فتح شو نو هغه ﷺ داحکم ورکړو چه په حدیث کښی ذِکرشو۔

(۲۰۰۶)عَنْ جَعْفَرِبْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَابْنَ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُوْلُ كَانَتْ خُطْبَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَحْمَدُاللهَ وَيُثْنِي عَلَيْهِ ثُمَّ يَقُوْلُ عَلٰى اَثَرِ ذٰلِكَ وَقَدْعَلَاصَوْتُهُ ثُمَّ سَاقَ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِهِ. [راجع : ۲۰۰۵]

ترجمه: جعفربن مُحمّد دخپل پلار نه اوهغه دَجابررضی الله عنهما نه روایت کوی چه دجمعے په ورځ دنبی کریم ﷺ خطبه داوَه چه دَالله تعالی حمد وثنائے اوکړه، اوبیائے دهغے نه پس په اوچت آواز سره اوفرمایل اودَپورته روایت په مِثل حدیث ئے بیان کړو۔

(۲۰۰۷)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَحْمَدُاللهَ وَيُثْنِي عَلَيْهِ بِمَاهُوَاَهْلُهُ ثُمَّ يَقُوْلُ مَنْ يَّهْدِهِ اللهُ فَلَامُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَاهَادِيَ لَهُ وَخَيْرُالْحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ ثُمَّ سَاقَ الْحَدِيْثَ بِمِثْلِ حَدِيْثِ الثَّقَفِيِّ. [راجع : ۲۰۰۵]

ترجمه: جابررضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ خطبه لوسته په خلقو باندِ اوپه هغه لفظونو سره ئے دهغه حمد وثناکوله، چه دهغه دَدرګاه لائق دی، بیابه ئے فرمایل چاته چه الله تعالی لار اوښائی هغه لره څوك ګمراه کولو والانشته، اودټولو خبرو نه بهتردَالله جل جلاله کتاب دے بیائے بیان کړو حدیث لره په مِثل دحدیثِ ثقفی یعنی چه پورته تیرشو۔

(۲۰۰۸) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ ضِمَادًا قَدِمَ مَكَّةَ وَكَانَ مِنْ اَزْدِ شَنُوْءَةَ وَكَانَ يَرْقِي مِنْ هٰذِهِ الرِّيْحِ فَسَمِعَ سُفَهَاءَ مِنْ اَهْلِ مَكَّةَ يَقُوْلُوْنَ اِنَّ مُحَمَّدًا مَجْنُوْنٌ فَقَالَ لَوْ اَنِّيْ رَاَيْتُ هٰذَا الرَّجُلَ لَعَلَّ اللّٰهَ يَشْفِيْهِ عَلٰى يَدَيَّ قَالَ فَلَقِيَهُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنِّيْ اَرْقِيْ مِنْ هٰذِهِ الرِّيْحِ وَاِنَّ اللّٰهَ يَشْفِيْ عَلٰى يَدَيَّ مَنْ شَاءَ فَهَلْ لَكَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ الْحَمْدَ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَاَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ، اَمَّا بَعْدُ قَالَ فَقَالَ اَعِدْ عَلَيَّ كَلِمَاتِكَ هٰؤُلَاءِ فَاَعَادَهُنَّ عَلَيْهِ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَ فَقَالَ لَقَدْ سَمِعْتُ قَوْلَ الْكَهَنَةِ وَقَوْلَ السَّحَرَةِ وَقَوْلَ الشُّعَرَاءِ فَمَا سَمِعْتُ مِثْلَ كَلِمَاتِكَ هٰؤُلَاءِ وَلَقَدْ بَلَغْنَ نَاعُوْسَ الْبَحْرِ قَالَ فَقَالَ هَاتِ يَدَكَ اُبَايِعْكَ عَلَى الْاِسْلَامِ قَالَ فَبَايَعَهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَعَلٰى قَوْمِكَ قَالَ وَعَلٰى قَوْمِيْ قَالَ فَبَعَثَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَمَرُّوْا بِقَوْمِهٖ فَقَالَ صَاحِبُ السَّرِيَّةِ لِلْجَيْشِ هَلْ اَصَبْتُمْ مِّنْ هٰؤُلَاءِ شَيْئًا فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ اَصَبْتُ مِنْهُمْ مِطْهَرَةً فَقَالَ رُدُّوْهَا فَاِنَّ هٰؤُلَاءِ قَوْمُ ضِمَادٍ. [نسائی: ۳۲۷۸، ابن ماجه: ۱۸۹۳]

ترجمه: دعبدالله ابن عبّاس رضی الله عنهما نه روایت دے چه ضماد مکے ته راغے (ضمادیو سړی نوم دے) او هغه دَازدشنوءه دقبیلے نه وو، او پیریانو دیوانو وغیره لره به لرے کول، نو دمکے دکم عقلانو نه ئے واوریدل چه مُحَمَّد (ﷺ) مجنون دے (دالله تعالی پناه) نو هغه اووے لږ زهٔ هغه لره وینم کیدے شی چه الله تعالی زما په لاس سره هغه لره ښه کړی، غرض دا چه دهغه سره میلاؤ شو، اودائے اووے اے مُحَمَّدُ! (ﷺ) زه لیونتوب وغیره لرے کوم، اوالله تعالی زما په لاس سره چه چالره اوغواړی شفا وغیره لره دَمَوم، اوالله تعالی زما په لاس سره چه چالرو غواړی شفاورکوی، نو ولے تاته خواهِش شته؟ نو حضرت ﷺ اوفرمایل د "اِنَّ الْحَمْدَ" نه دَامَّا بعد پورے یعنی تولے خوبیٔ په الله جل جلاله کښې دی، زه دهغه خوبیٔ بیانوم اودهغه نه مدد غوارم چالره چه الله تعالی لاراوښائی هغه به څوك بے

لارے کړی، او خوك چه الله تعالی بے لارے کړی هغه به خوك په لار کړی. او زۀ گواهي ورکوم چه څوك لائق دعبادت نشته سيوا دَالله تعالی نه، هغه يودے دهغه سره څوك شريك نشته، او محمد ﷺ دهغه بنده اورالیږلے شوے دے اوس دحمد نه پس چه څه وائے وايه، ضماد اووے ته بيا اووايه دے کلماتو لره (الحمد لِلّٰهِ چه په ضماد باندِ دَايمان رنگ لوختو) غرض دا چه رسول الله ﷺ هغے لره درے ځله اولوستو بيا ضماد اووے روره! مادکاهِنانو خبرے اوريدلے دی دَجادوگرو اقوال م اوريدلے دی دشاعرانو اقوال م اوريدلے دی مگر ددے کلماتو برابر ماد چانه نه دی اورِيدلی، اوداخودَبلاغت دَدرياب تَوبخه پورے رَسِيدلے دے ، بيا ضماد اووے چه خپل لاس راديخوا کړه چه زۀ دَاِسلام بيعت اوکړم غرض دا چه هغوئ بيعت اوکړو اورسول الله ﷺ ورته اوفرمايل زۀ ستانه اوستاسو دقوم (دطرفنه) بيعت اخلمُ هغوئ عرض اوکړو چه هاں زۀ دَخپل قوم دطرفنه هُم بيعت کوم، آخر رسول الله ﷺ يو لښکر اوليږو او هغه لښکر (دضماد) په قوم باندِ تيرشولو نو ددے لښکر سردار اووے چه تاسو ددے قوم نه خو څه لوټ کړی نه دی، بيا يوسړی اووے چه هاں ما يوه لوټه دهغوئ نه اخستے ده نو هغوئ حُکم اوکړو چه لاړشه دا هغوئ ته واپس کړه ځکه چه دادضماد قوم دے (او هغه دضماد دبيعت په سبب په امان کښ راغلی دی)

(۲۰۰۹) عَنْ وَّاصِلِ ابْنِ حَيَّانَ قَالَ قَالَ اَبُوْ وَائِلٍ خَطَبَنَا عَمَّارٌ فَاَوْجَزَ وَاَبْلَغَ فَلَمَّا نَزَلَ قُلْنَا يَآاَبَا الْيَقْظَانِ لَقَدْاَبْلَغْتَ وَاَوْجَزْتَ فَلَوْ كُنْتَ تَنَفَّسْتَ فَقَالَ اِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ اِنَّ طُوْلَ صَلٰوةِ الرَّجُلِ وَقِصَرِ خُطْبَتِهٖ مَائِنَّةٌ مِّنْ فِقْهِهٖ فَاَطِيْلُوْا الصَّلٰوةَ وَاَقْصُرُوْا الْخُطْبَةَ وَاِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا.

ترجمه: وَاصِل بنِ حيان وئيلے دی چه ابووائل وائی چه خطبه اولوسته په مونږ باندِ عَمّار رضی الله عنه او ډيره لنډه او ډيره بليغ ئے اولوسته بيا چه کله هغه دَممبرنه راکوشو نو مونږ اووے اے ابو اليقضان ! تاخو ډيره مختصر خطبه او زياته بَلِيغ لولوسته که چرے تا لږه دا خطبه اوګده کولے نو زياته به غوره وه، بيا عَمّار رضی الله عنه اووے چه ما د رسول الله ﷺ نه

اوُريدلے دی چه فرمائيلے ئے وو چه دبنده مونځ اوګدوَل او خطبه لنډوَل دهغه دپو هے نشانی دَه، نو بياتۀ مونځ اوګده کوه او خطبے لره لنډه لوَله او ځنے بيَان جادوکيږی۔ (يعنی تاثيرلری)

(۲۰۱۰)عَنْ عَدِیِّ بْنِ حَاتِمٍ اَنَّ رَجُلًا خَطَبَ عِنْدَالنَّبِیِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُوْلَهُ فَقَدْرَشَدَ وَمَنْ يَّعْصِهِمَافَقَدْغَوٰی فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِئْسَ الْخَطِيْبُ اَنْتَ قُلْ وَمَنْ يَّعْصِ اللهَ وَرَسُوْلَهُ قَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ فَقَدْغَوِیَ. [ابوداود : ۱۰۹۹، نسائی : ۳۲۷۹]

ترجمه: عدی بن حاتم رضی اللهٔعنه وئیلے دی چه یو سړی درسول الله ﷺ په خواه کښې خطبه اولوسته او هغه اووے "مَنْ يُّطِيْعِ اللهِ وَرَسُوْلَهُ لَقَدْرَشَد وَمَنْ يَّعْصِهِمَافَقَدْغَوٰی" (يعنی چاچه تابعداری اوکړه دَالله جل جلاله اودهغه درسول ﷺ هغه لار اوموندہ اوچاچه ددغه دواړو نافرمانی اوکړه هغه ګمراه شو) نورسول الله ﷺ اوفرمايل تۀ څه بَدُ خطيب ئے، داسے وايه "مَنْ يَّعْصِ اللهَ وَرَسُوْلَهُ" ابن نمير په خپل روايت کښې وئيلے دی "فَقَدْغَوِیَ".

فائده : د"وَمَنْ يَّعْصِهِمَا" الفاظو لره هغه ځکه غوره نه کړل، چه په دے کښې ضمير چه کوم دے دهغے نه دَالله جل جلاله اودرسول الله ﷺ برابری معلوميږی اومخکښې ذکرکول دَالله جل جلاله دنوم چه دبرکت موجب دے فوت کيږی اود" وَمَنْ يَّعْصِ اللهَ وَرَسُوْلَهُ" لره ئے ددے دپاره غوره کړو۔

(۲۰۱۱)عَنْ صَفْوَانَ ابْنِ يَعْلٰى عَنْ اَبِيْهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ النَّبِیَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقْرَءُ عَلَى الْمِنْبَرِ وَنَادَوْا يٰمٰلِكُ : [بخاری : ۳۲۳۰، ۳۲۶۶، ۴۸۱۹، ابوداود : ۳۹۹۲، ترمذی : ۵۰۸]

ترجمه: صفوان بن يعلی دخپل پلار رضی الله عنه نه روايت کړے دہ چه هغویٔ دنبی کريم ﷺ نه اوريدلے دی چه په ممبرباندِ ئے لوستلے وو "وَنَادَوْا يٰمٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَارَبُّكَ".

فائده : ددے حديث نه په خطبه کښې قران لوستل ثابت شو، اوددے په مشروع

کیدوکښې اِتفاق دے په وجوب کښې اختلاف، اوشافعیه ؒ په نیزد څه قران لوستل واجب دی اګرکه یو آیت وی۔

(۲۰۱۲)عَنْ اُخْتٍ لِعَمْرَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا قَالَتْ اَخَذْتُ قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِیْدِ مِنْ فِیْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَوْمَ الْجُمُعَۃِ وَھُوَیَقْرَءُ بِھَاعَلَی الْمِنْبَرِفِیْ کُلِّ جُمُعَۃٍ. [ابوداود: ۱۱۰۰،۱۱۰۲، ۱۱۰۳، نسائی: ۹۴۸]

ترجمه: دعمره خور رضی الله عنها وئیلے دی چه ما سورة قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِیْدِ" درسول الله ﷺ دژبے مبارکے نه اوریدلے یَادکړے دے چه هغه به دهرے جمعے په خطبه کښې په ممبرباندِ لوستلو۔

(۲۰۱۴)عَنْ بِنْتِ الْحَارِثَۃِ ابْنِ النُّعْمَانِ قَالَتْ مَاحَفِظْتُ قٓ اِلَّا مِنْ فِیْ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ بِھَافِیْ کُلِّ جُمُعَۃٍ قَالَتْ وَکَانَ تَنُّوْرُنَا وَتَنُّوْرُرَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَاحِدًا.

ترجمه: دحَارثه لور وئیلے دی چه نه دے یاد کړے ما سورة قٓ مګردرسول الله ﷺ دخلے مبارکے نه م اوریدلے دے چه هغه به دے لره دهرے جمعے په ورځ لوستلو اوزمونږ اودَرسول الله ﷺ تنور یَوْوو، (دائے رسول الله ﷺ ته خپل نزدیکت بَیان کړو "سُبْحٰنَ اللّٰہ! څومره خوش نصیبه خلق وو کاش دافقیرد هغے تنور خادم وے۔)

(۲۰۱۶)عَنْ اُمِّ هِشَامٍ بِنْتِ حَارِثَۃَ ابْنِ النُّعْمَانِ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهَا قَالَتْ کَانَ تَنُّوْرُنَا وَتَنُّوْرُ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَاحِدًا سَنَتَیْنِ اَوْسَنَۃً اَوْبَعْضَ سَنَۃٍ وَمَااَخَذْتُ قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِیْدِ اِلَّاعَنْ لِّسَانِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَقْرَءُ هَا کُلَّ جُمُعَۃٍ عَلَی الْمِنْبَرِاِذَاخَطَبَ النَّاسَ.

ترجمه: ام هشام بِنتِ حَارِثه بن نعمان رضی الله عنها وئیلے دی چه زمونږ اودَرسول الله ﷺ تنور یو وو دوه کاله یَا یو کال او څه مَیاشتے اونه دے ایزده کړے ما "سُوْرَةِ قٓ" لره مګردرسول الله ﷺ دژبے مبارکے نه، چه هغه ﷺ به دے لره دهرے جمعے په ورځ په ممبرباندِ لوستلو، کله چه به ئے خلقوته خطبه ورکوله۔

(۲۰۱۷)عَنْ عُمَارَةَ ابْنِ رُوَيْبَةَ قَالَ رَاٰى بِشْرَ ابْنَ مَرْوَانَ عَلَى الْمِنْبَرِ رَافِعًا يَدَيْهِ فَقَالَ قَبَّحَ اللّٰهُ هَاتَيْنِ الْيَدَيْنِ لَقَدْ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَايَزِيْدُ عَلٰٓى اَنْ يَّقُوْلَ بِيَدِهٖ هٰكَذَا وَاَشَارَ بِاِصْبَعِهِ الْمُسَبِّحَةِ.[ابوداود : ۱۱۰۴، ترمذی : ۵۱۵]

ترجمه : عماره بن رویبه ، بشر دَ مروان ځوئ لره اولیدو چه په منبرباندِ ئے دواړه لاسونه اوچت کړی دی (یعنی دَدُعادَپاره) نو اوئے ویل چه الله جل جلاله دے خراب کړی هغه دواړو لاسونولره، ماخورَسُول الله ﷺ لره لیدلے دے چه ددے نه زیات به ئے نه کولو، اواشاره ئے اوکړه خپلے کلمے په ګوته سره۔

فائده : ددے حدیث نه معلومَه شوه چه په خطبه کښ دَدُعادپاره لاس اوچتول بدعت دے اوروانه دی، اودمالك رحمه الله اودَاصحابِ شافِعیَه ؤ اودفقهاؤ دغه مذهب دے۔

باب التحیة والامام یخطب :

باب : دَ جمعے دَ خطبے په وخت کښ تحیة المسجد لوستل :

(۲۰۱۸)عَنْ جَابِرِبْنِ عَبْدِاللّٰهِ قَالَ بَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اِذْجَآءَ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَصَلَّيْتَ يَافُلَانُ قَالَ لَاقَالَ قُمْ فَارْكَعْ رَكْعَتَيْنِ.

ترجمه : جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ دجمعے خطبه لوستله چه یوسړی راغے، هغه ﷺ تپوس اوکړو تامونځ لوستلے دے؟ هغه اووے نه دے لوستلے حضرت ﷺ اووے پاسَه دوه رکعته اداکړه (یعنی سنت)

فائده : دغه مذهب دے دَشافعی اواحمد اودَاسحٰق رحمهم الله اودَفقهائے مُحَدِّثینو چه کله جماعت ته راشئ اوامام خطبه لولی نودوه رکعته اوداکول مستحب دی، اولندبه ئے اداکوی، دهغے نه پس به په خطبه اوریدو کښ مشغول شی، اوددے نه بغیرپه جماعت کښ کیناستل مکروهَه دی، مګرځنے جاهلان مخکښ کینی بَیَاپاسی اداکوی، ئے، اوځنے جاهلان ورمبئ خطبَه واوری اوپه دویمه خطبه کښ اودریږی، نواداکوی ئے خدائے

خبرچہ چادویٔ تہ خودلے دی، اودَابو حنیفہ رحمہ اللہ وغیرہ مذہب دے چہ دخطبے پہ وخت
بَہ نہ اداکوی، اونور حدیثونہ پہ ھغے باندِ حجّت یعنی دَلیلونہ دی۔

مُسلم رحمہ اللہ وئیلے دی روایت کړے دے ماتہ ابوبکر بن شیبہ اویعقوب دورتی
دَابنِ عَلیہ نہ، اوھغہ دَایُّوب نہ ھغہ دعمرو نہ ھغہ دجابر رضی اللہ عنہ نہ ھغویٔ دنبی
کریم ﷺ نہ لکہ چہ حَمّاد وئیلے دی مګردَ دوہ رکعتہ ذِکرئے نہ دے کړے۔

(۲۰۲۰)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰہِ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا یَقُوْلُ دَخَلَ رَجُلٌ نِ الْمَسْجِدَ وَرَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ
وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ یَوْمَ الْجُمُعَۃِ فَقَالَ اَصَلَّیْتَ قَالَ لَاقَالَ قُمْ فَصَلِّ الرَّکْعَتَیْنِ وَفِیْ رِوَایَۃِ قُتَیْبَۃَ قَالَ صَلِّ
رَکْعَتَیْنِ. [بخاری : ۹۳۱، ابن ماجہ : ۱۱۱۲]

ترجمہ: جابر رضی اللہ عنہ وئیلے دی یو سړے جماعت تہ راغے اورسول اللہ ﷺ دَجمعے
خطبَہ لوستلہ حضرت ﷺ اوفرمایل تامونځ لوستلے دے؟ ھغہ اووے نہ حضرت ﷺ
اوفرمایل پَاسَہ اودوہ رکعتہ اولولہ اودَقتیبہ پہ یو روایت کښ دی دوہ رکعتہ اولولہ۔

(۲۰۲۱)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰہِ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا یُحَدِّثُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ خَطَبَ فَقَالَ
اِذَاجَآءَ اَحَدُکُمْ یَوْمَ الْجُمُعَۃِ وَقَدْخَرَجَ الْاِمَامُ فَلْیُصَلِّ رَکْعَتَیْنِ. [نسائی : ۱۳۹۹]

ترجمہ: جابر بن عبداللہ رضی اللہ عنہ وئیلے دی چہ نبی کریم ﷺ پہ خطبہ کښ اوفرمایل
چہ ھرکلہ څوک راشی اوامام دخطبے لوستلو دَپارہ دَصف نہ وتلے وی نو دوہ رکعتہ دے
اداکړی۔

(۲۰۲۲)عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ اَنَّہٗ قَالَ جَآءَ سُلَیْکٌ نِ الْغَطْفَانِیُّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ یَوْمَ الْجُمُعَۃِ وَرَسُوْلُ
اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ عَلَی الْمِنْبَرِ فَقَعَدَ سُلَیْکٌ قَبْلَ اَنْ یُّصَلِّیَ فَقَالَ لَہُ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ
وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اَرَکَعْتَ رَکْعَتَیْنِ قَالَ لَاقَالَ قُمْ فَارْکَعْھُمَا. [بخاری : ۱۱۶۶، نسائی : ۱۳۹۴]

ترجمہ: جابر بن عبداللہ رضی اللہ عنہ وئیلے دی سُلیک عطفان رضی اللہ عنہ دَجمعے پہ
ورځ راغے اورسول اللہ ﷺ پہ ممبر باندِ ناست وو، اوسلیک رضی اللہ عنہ کیناستو مونځ

ئے ادانہ کړلو، حضرت ﷺ ورتہ اوفرمایل تادوہ رکعتہ مونځ اوکړو؟ هغوئ اووے نہ، حضرت ﷺ اوفرمایل پاسہ او هغے لرہ اداکړہ۔

(۲۰۲۴)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ جَآءَ سُلَیْکُ الْغَطْفَانِیُّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ فَجَلَسَ فَقَالَ لَهٗ یَاسُلَیْکُ قُمْ فَارْکَعْ رَکْعَتَیْنِ وَتَجَوَّزْ فِیْهِمَا ثُمَّ قَالَ اِذَاجَآءَ اَحَدُکُمْ یَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْاِمَامُ یَخْطُبُ فَیَرْکَعْ رَکْعَتَیْنِ وَلْیَتَجَوَّزْ فِیْهَا .

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی دجمعے په ورځ سلك رضی الله عنه راغے اورسول الله ﷺ خطبه لوستله او هغه راغے کیناستو حضرت ﷺ اوفرمایل اے سلیك رضی الله عنه پاسه اودوه رکعته اداکړه اومختصر ئے اداکړه بیائے اوفرمایل کله چه ستاسو نه یوسړے راشی دجمعے په ورځ اوامام خطبه لولی نو ضروری ده، چه دوه رکعته مختصراداکړی۔

(۲۰۲۵)عَنْ حُمَیْدِابْنِ هِلَالٍ قَالَ قَالَ اَبُوْرِفَاعَةَ انْتَهَیْتُ اِلَی النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَهُوَیَخْطُبُ قَالَ فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ رَجُلٌ غَرِیْبٌ جَآءَ یَسْئَلُ عَنْ دِیْنِهٖ لَایَدْرِیْ مَادِیْنُهٗ قَالَ فَاَقْبَلَ عَلَیَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَتَرَکَ خُطْبَتَهٗ حَتّٰی انْتَهٰی اِلَیَّ فَاُتِیَ بِکُرْسِیٍّ حَسِبْتُ قَوَائِمَهٗ حَدِیْدًا قَالَ فَقَعَدَ عَلَیْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَجَعَلَ یُعَلِّمُنِیْ مِمَّاعَلَّمَهُ اللهُ ثُمَّ اَتٰی خُطْبَتَهٗ فَاَتَمَّ اٰخِرَهَا. [نسائی : ۵۳۹۲]

ترجمه: حمید بن هلال وئیلے دی ابُورِفاعه درسول الله ﷺ خواله راغے او هغه ﷺ خطبه لوستله هغوئ وئیلے دی چه ماعرض اوکړو چه اے دَالله تعالی رَسُولهٔ! یوسړے غریب (مسافر) په خپل دین کښ دتپوس کولو دپَاره راغلے دے نه پو هیږی چه د هغه دین څه دے، بیا هغه زما په طرف مخ راواړوو اوخپله خطبه ئے پریخوده اوزمَا خواله راغے، اویوه کرسئ ئے راؤړه، زماخیال وو چه دهغے خپے دَاوسپنے وے، حضرت ﷺ په هغے باندِ کیناستو (معلومَه شوه چه په کرسئ باندِ کیناستل منع نه دی) اوماته ئے اوښودلو هغه څه چه الله

پاك هغه ته بنودلے وو بیا هغه راغے اوخبطه ئے تمامه کړه (داکمال داخلاقو وو، اومعلومه شوه چه ضروری خبره په خطبه کښ روا ده)

باب ما یقرأ فی صلاة الجمعة ؟

باب : د جمعې په مانځه کښ څه لوستل پکار دی :

(۲۰۲۶)عَنْ اِبْنِ اَبِیْ رَافِعٍ ق.الَ اسْتَخْلَفَ مَرْوَانُ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَلَی الْمَدِیْنَةِ وَخَرَجَ اِلٰی مَکَّةَ فَصَلّٰی لَنَااَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَرَءَ بَعْدَسُوْرَةِ الْجُمُعَةِ فِی الرَّکْعَةِ الْاٰخِرَةِ اِذَاجَآءَکَ الْمُنَافِقُوْنَ قَالَ فَاَدْرَکْتُ اَبَاهُرَیْرَةَ حِیْنَ انْصَرَفَ فَقُلْتُ لَهٗ اِنَّکَ قَرَءْتَ بِسُوْرَتَیْنِ کَانَ عَلِیُّ ابْنُ اَبِیْ طَالِبٍ یَقْرَءُ بِهِمَا بِالْکُوْفَةِ فَقَالَ اَبُوْهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقْرَءُ بِهِمَایَوْمَ الْجُمُعَةِ. [نسائی : ۵۳۹۲]

ترجمه : ابورافع وئیلے دی مروان ابو هُریره رضی الله عنه لره په مدینه کښ خلیفه مقرر کړو لوهغه مکے ته لاړو اوابو هُریره رضی الله عنها دجمعے مونځ ورکولو، اودسورتِ جُمعه نه پس ئے په دویم رکعت کښ سورت منافقون اولوستو بیازهٔ دهغه سره میلاؤ شوم اوورته م اووے چه تاهغه سورتونه اولوستل کوم چه علی کرّم الله وجهه په کوفه کښ لوستلو، هغوئ اووے چه مادرسول الله ﷺ نه اوریدلے دی چه په جمعه کښ به ئے دغه لوستلو(یعنی دَحضرت علی رضی اللّٰه‌عنه په تقلید سَره م نه لوستل بلکه متبع دلیل یَم، سبحن الله !صحابه کِرامو ته ددے قدرتقلید نه نفرت وو، چه داویل ورته غوره بنکاره نه شو، اودرسول الله ﷺ دَفعل سندئے اوبنودو، افسوس دے په هغه چاباندِ چه هغه په تقلید باندِ قربان دی)

(۲۰۲۸)عَنِ النُّعْمَانِ ابْنِ بَشِیْرٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقْرَءُ فِی الْعِیْدَیْنِ وَفِی الْجُمُعَةِ بِسَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی وَهَلْ اَتَاکَ حَدِیْثُ الْغَاشِیَةِ قَالَ وَاِذَا اجْتَمَعَ الْعِیْدُ وَالْجُمُعَةُ فِیْ یَوْمٍ وَّاحِدٍ یَقْرَءُ بِهِمَا اَیْضًا فِی الصَّلٰوتَیْنِ.[ابوداود : ۱۱۲۲، ترمی : ۵۳۳، ابن ماجه :

۱۲۸۱] ،

ترجمه : نعمان بن بشیررضی الله عنه وئیلې دی چه رسول الله ﷺ به په اخترونو او جمعه کښې "سَبِّحِ اسْمَ رَبِّکَ الْاَعْلٰی اوَهَلْ اَتَاکَ حَدِیْثُ الْغَاشِیَةِ" لوستلو او کله چه به جمعه او اختر دواړه په یوه ورځ وو بیا به هُم هغه دغه دواړو سورتونو لره په دغه دواړو مونځونو کښې لوستلو۔

(۲۰۲۹) وحدثنا قتیبة بن سعید حدثنا ابوعوانة عن ابراهیم بن محمد بن المنتشر بهذا الاسناد :
[راجع : ۲۰۲۸]

مسلم رحمه الله فرمائیلې دی دا روایت کړې دے ماته قتیبه هغه ته ابوعوانه هغه ته ابراهیم ددغې اسناد سره۔

(۲۰۳۰)عَنْ عُبَیْدِاللهِ ابْنِ عَبْدِاللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ کَتَبَ الضَّحَّاکُ ابْنُ قَیْسٍ اِلَی النُّعْمٰنِ ابْنِ بَشِیْرٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَسْاَلُهُ اَیُّ شَیْءٍ قَرَءَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ سِوٰی سُوْرَةِ الْجُمُعَةِ فَقَالَ کَانَ یَقْرَءُ هَلْ اَتٰکَ حَدِیْثُ الْغَاشِیَةِ . [ابوداود : ۱۱۲۳ ، نسائی : ۱۴۲۲ ، ابن ماجه : ۱۱۱۹]

ترجمه : عبیدالله بن عبدالله رضی الله عنه وئیلې دی چه ضحاك بن قیس نعمان بن بشیر رضی الله عنه ته لیکلې اولیږل چه رسول الله ﷺ به دجمعې په مانځه کښې سِوا دسورت جُمعه نه بل کوم یو سورت لوستلو؟ هغوئ اووے "هَلْ اَتَاکَ حَدِیْثُ الْغَاشِیَةِ"۔

باب ما يقرأ في يوم الجمعة ؟

باب : د جمعې په ورځ باندې څه وئیل پکار دی

(۲۰۳۱)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَقْرَءُ فِیْ صَلٰوةِ الْفَجْرِ یَوْمَ الْجُمُعَةِ الٓمّٓ تَنْزِیْلُ السَّجْدَةِ وَهَلْ اَتٰی عَلَی الْاِنْسَانِ حِیْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ وَاَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَقْرَءُ فِیْ صَلٰوةِ الْجُمُعَةِ سُوْرَةِ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِیْنَ. [ابوداود : ۱۰۷۴ ، ترمذی : ۵۲۰، نسائی : ۹۵۵، ۱۴۲۰ ، ابن ماجه : ۸۲۱]

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه رسول الله ﷺ دجمعے په ورځ دسحرپه مانځه کښې به "الٓمٓ تَنزِيْلُ السَّجْدَةِ" او"هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِيْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ" لوستلو دَجمعے په مانځه کښې به ئے سورت جمعه اومنافقون لوستلو۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته ابن نمیر هغوئ وئیلے دی روایت کړے دے ماته زماپلار او هغه ته محمد بن جعفر رحمه الله هغه ته شعبه هغه مکحول دَدغے اسناد نه، په مثل دهغے دواړو مونځونو کښې اومسلم فرمائیلے دی روایت کړے دے ماته ابوکریب هغه ته وکیع دواړو دسفیان نه په دغے اسناد سره په مثل دهغے دواړو مونځونو کښې لکه چه سفیان روایت کړے دی۔

(۲۰۳۲) عن وکیع عن سفیان بهذا الاسناد مثله : [راجع : ۲۰۳۱]

دَ سفیانؒ نه په دے سند سره هم دغه شان روایت مروی دے۔

(۲۰۳۳) عم مخول بهذا الاسناد مثله فی الصلاتین کلتیهما کما قال سفیان :

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے۔

(۲۰۳۴)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ كَانَ يَقْرَءُ فِی الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اَلٓمٓ تَنْزِيْلُ وَهَلْ اَتٰى. [بخاری : ۸۹۱، ۱۰۶۸، نسائی : ۹۵۴، ابن ماجه : ۸۲۳]

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺبه دجمعے په سحرکښې اَلٓمٓ تنزیل، اوهَلْ اَتٰى لوستلو.

فائده : ددے نه ددغه سورتونولوستلو استحباب ثابت شو۔

(۲۰۳۵)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَءُ فِی الصُّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِاَلٓمٓ تَنْزِيْلُ فِی الرَّكْعَةِ الْاُوْلٰى وَفِی الثَّانِيَةِ هَلْ اَتٰى عَلَے الْاِنْسَانِ حِيْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُوْرًا.

ترجمه: ابوهریره رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ به دجمعے دسحرپه مانځه

کښې الٓمٓ تنزیل په ړومبی رکعت کښې، اوهل اتی علی الانسان حین من الدهر لم یکن شیئا مذکورا" به ئې په دویم رکعت کښې لوستلو۔

باب الصلاة بعد الجمعة۔

باب : د جمعې نه بعد د مونځ کولو بیان :

(۲۰۳۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاصَلّٰی اَحَدُکُمُ الْجُمُعَةَ فَلْیُصَلِّ بَعْدَهَا اَرْبَعًا.

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی رسول الله ﷺ فرمائیلی دی هرکله چه څوک دجمعې (مونځ) اداکړی، نو دهغې نه پس دې څلور رکعته سُنت اداکوی۔

(۲۰۳۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذَاصَلَّیْتُمْ بَعْدَالْجُمُعَةِ فَصَلُّوْا اَرْبَعًا زَادَ عَمْرٌوفِیْ رِوَایَتِهٖ قَالَ ابْنُ اِدْرِیْسَ قَالَ سُهَیْلٌ فَاِنْ عَجِلَ بِکَ شَیْءٌ فَصَلِّ رَکْعَتَیْنِ فِی الْمَسْجِدِ وَرَکْعَتَیْنِ اِذَارَجَعْتَ. [ابن ماجه : ۱۱۳۲]

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی کله چه تاسو دجمعې (مونځ) اداکړئ نو څلور رکعته مونځ اداکوئ عمرو په خپل روایت کښې دازیاته کړه چه ابن ادریس وئیلی دی سهیل وائی کچرې تاسو تادی وی نوپه جماعت کښې دوه رکعته اوچه کورته لاړشئ دوه رکعته اداکړئ۔

(۲۰۳۸)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ کَانَ مِنْکُمْ مُصَلِّیًا بَعْدَالْجُمُعَةِ فَلْیُصَلِّ اَرْبَعًا وَلَیْسَ فِیْ حَدِیْثِ جَرِیْرٍ مِّنْکُمْ.

ترجمه : ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه څوک ستاسو نه دجمعې (دمانځه) نه پس مونځ کوی نو څلور رکعته دې اداکوی اودَجریر په روایت کښې دَمِنکُمْ یعنی ستاسو نه لفظ نِشته دې۔

فائده : معلومه شوه چه داڅلور رکعته واجب نه دی مستحب دی، اودَمُحَدِّثینو

رَحِمهم الله اِحتیاط اوکوریٔ، چه یو لفظ کوم چه دَجریر په روایت کښې نه وو هغے لره ئے هُم بیان کړو، حالانکه هغه ته په اصل مطلب کښې څه دَخل نه وو۔

(۲۰۳۹) عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ کَانَ اِذَا صَلَّی الْجُمُعَةَ انْصَرَفَ فَسَجَدَ سَجْدَتَیْنِ فِیْ بَیْتِهٖ ثُمَّ قَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَصْنَعُ ذٰلِکَ۔

ترجمه: عبدالله بن عُمر رضی الله عنهما د رسول الله ﷺ نفلو نو لره بیان کړل او اوئے ویل چه د جمعے (د مانځه) نه پس به ئے څه نه لوستل دکومے پورے چه به کورته واپس راغے نه وو بیا به ئے په کور کښې دوه رکعته اولوستل یحیٰی وئیلے دی چه زما خیال دے چه مالوستلے دی، (یعنی دَامام مالِك رحمه الله روبرو د حدیثو د قراءت په وخت) بیا به م هغے لره ضرور لوستلو۔

(۲۰۴۱) عَنْ سَالِمٍ عَنْ اَبِیْهِ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یُصَلِّیْ بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَکْعَتَیْنِ۔[ترمذی : ۵۲۱، ابن ماجه : ۱۱۳۱]

ترجمه: سالِم دَخپل پلار نه روایت کړے دے چه نبی کریم ﷺ دَجمعے (د مانځه) نه پس دوه رکعته لوستلو۔

(۲۰۴۲) عَنْ عُمَرَ ابْنِ عَطَآءِ ابْنِ اَبِی الْخُوَارِ اَنَّ نَافِعَ ابْنَ جُبَیْرٍ اَرْسَلَهٗ اِلَی السَّائِبِ ابْنِ اُخْتِ نَمِرٍ یَسْاَلُهٗ عَنْ شَیْءٍ رَاٰهُ مِنْهُ مُعَاوِیَةُ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فِی الصَّلٰوةِ فَقَالَ نَعَمْ صَلَّیْتُ مَعَهُ الْجُمُعَةَ فِی الْمَقْصُوْرَةِ فَلَمَّا سَلَّمَ الْاِمَامُ قُمْتُ فِیْ مَقَامِیْ فَصَلَّیْتُ فَلَمَّا دَخَلَ اَرْسَلَ اِلَیَّ فَقَالَ لَا تَعُدْ لِمَا فَعَلْتَ اِذَا صَلَّیْتَ الْجُمُعَةَ فَلَا تَصِلْهَا بِصَلٰوةٍ حَتّٰی تَتَکَلَّمَ اَوْ تَخْرُجَ فَاِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بِذٰلِکَ اَنْ لَا نُوْصِلَ صَلٰوةً بِصَلٰوةٍ حَتّٰی نَتَکَلَّمَ اَوْ نَخْرُجَ۔ [ابوداود : ۱۱۲۹]

ترجمه: عمر بن عطاء بن ابی الخوار وئیلے دی چه نافِع بن جبیر هغه لره اولیږلو دَسائب په طرف بانډې او دَ څه داسے څیز تپوس ئے اوکړو چه هغه هغوئ دمعاویه رضی الله عنه سره په مانځه کښې لیدلے و، نو سائب اوویے ها، ما د هغه سره دَجمعے (مونځ) لوستلے دے په مقصوره

کښې بیا چه کله اِمام سلام اوګرځوؤ، نوزه په خپل ځائے باندِ اودریدم اومونځ م اداکړو، بیا چه کله هغه دننه لاړو نوزه ئې رااوغوښتم اوراته ئې اووے داتاکوم چه نن اوکړو داسے بیامه کوه، (یعنی دفرضو اودَسنتو په مینځ کښې نه خبرے اوکړے اونه دهغه ځائے نه لرے شوے) اوکله چه دِجمعه اولوستله نودکومے پورے چه دِخبرے نه وی کړی، یاوتلے نه ئے دهغے پورے څه مونځ مهٔ اداکوه، اواوئے ویل چه مونږ ته رسول الله ﷺ دغه حُکم فرمایلے دے چه مونږ دے دواړو مونځونو لره نه میلاؤه وؤ، چه دهغے په مینځ کښې نه خبرے اوکړے اونه دهغه ځائے نه اوځو۔

مُسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے ماته هارون هغه ته حجّاج بن مُحمّد هغه ته ابن جُریج هغه عُمر بن عطاء چه نافع بن جبیر هغه لره په سائب پسے اولیږلو، اوبیَان ئے کړو حدیث په مثل دپورته روایت مګردومره فرق دے چه هغوئ اووے چه کله هغه سلام اوګرځوؤ، زه په خپل ځائے باندِ اودریدم اودَاِمام ذکرئے نه دے کړے۔

فائده : ددے نه معلومه شوه چه په فرضو اوسنتو کښې فرق کول پکار دی چه دَ دواړو په مینځ کښې خبرے اوکړے شِی یاچرته لاړ شی (یعنی ځائے بدل کړی)۔

كِتَابُ صَلٰوةِ الْعِيْدَيْنِ

داخترونو دمانځه بیان۔

فائده : دَاخترونو مونځ دشافعی رحمه الله اوجمهورو ملګرو دَشافعی رحمه الله اودَجماهیرو عُلماؤ په نزدسنتِ مؤکده دے، اودَابو سعید اصطخری شافِعی رحمه اؤ په نزدفرضِ کِفایَه دے، اودَابو حنیفه رحمه الله په نزواجب دے غرض دا چه کله مونږ قائل شو چه فرضِ کفایه دے، نوکه چرے دیو ملك خلق بالکل دے لره پریږدِی نو دهغوئ سره قِتال واجب دے، اودغه حُکم دے دَتمام فرضِ کفایَه ؤ، اوکه چرے دسنتو قائل شو، نو دهغے دپریخودلو والاسره به قتال واجب نه وی، په شان دَماسپخین دَسنتو وغیره اوځنو وئیلے دی

چه په دغه صورت کښې به هُم قِتال واجب وی. ځکه چه دانبکاره شعاردے د اسلام لواخترته عِید ددے دپاره وَیلے شی چه بَار بَار راتلل کوی.

(۲۰۴۴)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ شَهِدْتُ صَلٰوةَ الْفِطْرِ مَعَ نَبِیِّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَبِیْ بَکْرٍ وَّعُمَرَ وَعُثْمَانَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ فَکُلُّهُمْ یُصَلِّیْهَا قَبْلَ الْخُطْبَةِ ثُمَّ یَخْطُبُ قَالَ فَنَزَلَ نَبِیُّ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَاَنِّیْ اَنْظُرُ اِلَیْهِ حِیْنَ یُجْلِسُ الرِّجَالَ بِیَدِهٖ ثُمَّ اَقْبَلَ یَشُقُّهُمْ حَتّٰی جَآءَ النِّسَآءَ وَمَعَهٗ بِلَالٌ فَقَالَ یٰاَیُّهَا النَّبِیُّ اِذَا جَآءَکَ الْمُؤْمِنَاتُ یُبَایِعْنَکَ عَلٰی اَنْ لَّا یُشْرِکْنَ بِاللّٰهِ شَیْئًا فَتَلَا هٰذِهِ الْاٰیَةَ حَتّٰی فَرَغَ مِنْهَا ثُمَّ قَالَ حِیْنَ فَرَغَ مِنْهَا اَنْتُنَّ عَلٰی ذٰلِکَ فَقَالَتِ امْرَاَةٌ وَّاحِدَةٌ لَّمْ یُجِبْهُ غَیْرُهَا مِنْهُنَّ نَعَمْ یَانَبِیَّ اللّٰهِ لَایَدْرِیْ حِیْنَئِذٍ مَّنْ هِیَ قَالَ فَتَصَدَّقْنَ فَبَسَطَ بِلَالٌ ثَوْبَهٗ ثُمَّ قَالَ هَلُمَّ فِدَاکُنَّ اَبِیْ وَاُمِّیْ فَجَعَلْنَ یُلْقِیْنَ الْفَتَخَ وَالْخَوَاتِیْمَ فِیْ ثَوْبِ بِلَالٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ. [بخاری : ۹۶۲، ۹۷۹، ۴۸۹۵، ۵۸۸۰، ابو داود : ۱۱۴۷، ابن ماجه : ۱۲۷۴]

ترجمه: ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه زهٔ دوړوکی اختر مانځه له دنبی کریم ﷺ سَره اودَابوبکر، عُمر اوعثمان رضی الله عنهُم سره لاړم، نو ددے تمامو بزرګانو قاعده وه چه مونځ به ئے دخطبے نه مخکښې لوستلو اودهغے نه پس به ئے خطبه لوستله، اونبی کریم ﷺ راکوز شو یعنی خطبه ئے اولوسته لکه زهٔ دهغه طرفته ګورم کله چه هغوئ خلقولره دلاس په اِشاره کولو سره کینول شروع کړو بیائے دهغوئ صفونه اوشلول او هغه ﷺ دښځو خواله راغے اودهغه سره بلال رضی الله عنه هُم وو او هغه دا آیت اولوستو، "یَااَیُّهَا النَّبِیُّ" نه دَاٰخِره پورے تردے پورے چه اوزګارشو هغه دهغے نه اواوئے فرمایل چه تاسو ددغے تهولو اقرار اوکړو، چه دهغوئ نه یوه ښځے اووے، هاں اے دَالله تعالی نبی ﷺ! راوی وئیلے دی چه معلومه نه ده چه هغه څوک وَه، بیا هغوئ صدقه ورکول شروع کړو اوبلال رضی الله عنه خپله کپړه خوره کړه، اواوئے ویل راوړئ زما پلار مور دِستاسونه قربان وی، پس هغوئ تولوګنړی لوګوټئ ویستلے دبلال رضی الله عنه په کپړه کښې ئے واچولے.

فائده : ددے آیت معنی داده چه اے پیغمبر! کله چه راشی ستاخوا له اِیمان راوړلو والابنځے اوبیعت کوی هغه ستانه چه نه به شریکوؤ دَالله جل جلاله سره چالره (یعنی نبی، ولی پنجه، شده، ګور، چله، امام زاده هیڅ چالره) اونه به غلاکوؤ، اونه به زِناکوو، اونه به خپل اولاد قتلوؤ، اونه به چاباندِ خپلولاسو خپوسره بهتان اونه به دڅه دستنو په خبره کښِ ستانافرمانی کوؤ، نودهغوئ نه بیعت واخله اودهغوئ دَپاره دالله پاك نه دَمغفرت دُعا اوغواړه، بیشکه الله بخونکے اومهربان دے، (تمامه شوه ترجمه دآیت) اودا آیت په سورتِ ممتحِنه کښِ دے، غرض دا چه ددے آیت موافق هغه دهغوئ نه اقرار واخِستو۔

ددے حدیث نه معلومَه شوه چه خطبه دَاخترد مانځه نه پس ده په خلاف دجمعے اوښځوته نصیحت کول مستحب دی، اوډښځوډاخترمانځه ته حاضریدل مسنون دی، اودَصدقے ترغیب ورکول مستحب دی، اوښځو لره دسرونه لرے اودریدل مستحب دی اوضروری دی، اوپه نفلی صدقه کښِ ایجاب اوقبول ضروری نه دے، صرف ورکول اواخستل کافِی دی، اوښځولره په خپل ماله کښِ دخاوند دَاجازت نه بغیرصدقه ورکول روا دی۔

(۲۰۴۵)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا یَقُوْلُ اَشْهَدُعَلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَصَلّٰی قَبْلَ الْخُطْبَةِ قَالَ ثُمَّ خَطَبَ فَرَاٰ ی اَنَّهٗ لَمْ یُسْمِعِ النِّسَآءَ فَاَتَاهُنَّ فَذَکَرَهُنَّ وَعَظَهُنَّ وَاَمَرَهُنَّ باالصَّدَقَةِ وَبِلَالٌ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَائِلٌ بِثَوْبِهٖ فَجَعَلَتِ الْمَرْءَ ةُ تُلْقِی الْخَاتَمَ وَالْخُرْصَ وَالشَّیْءَ. [بخاری : ۱۴۴۹، ابوداود: ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، نسائی : ۱۵۶۸، ابن ماجه : ۱۲۷۳]

ترجمه : ابن عبّاس رضی الله عنهما به ویلو زهٔ ګواهی ورکوم چه رسول الله ﷺ مونځ اولوستلو دخطبے نه مخکښِ اوخیال ئے اوکړو چه دهغه خطبه ښځونه ده اوُریدلی، بیا هغه ﷺ دهغوئ خواله راغے، اوهغوئ ته ئے نصیحت اوکړو، اودصدقے حُکم ئے ورته اوکړو اوبلال رضی الله عنه خپله کپړه خوره کړے وَه، اوډښځونه په هغے کښِ چاګوتئ غورخوله

او چابنګړی او چانور څه۔

فائده : ددې حدیث نه معلومه شوه چه که چرې ښځې لرې وی، نو امام به دخطبې نه پس د هغوئ خواله لاړشی او څه نصیحت به ورته کوی، او هغوئ به نیکو کارونو ته دراپللو اوبدوکارونونه منع کولو ضرورپوهه کوی، مسلم وئیلې ذی روایت کړې دے ماته ابوالرّبیع هغه ته حمّاد اووئیلې۔

(۲۰۴۶) عن اسماعیل بن ابراهیم عن ایوب بهذا الاسناد نحوه : [راجع : ۲۰۴۵]

په دې سند سره هم مذکوره بالا حدیث مروی دے۔

(۲۰۴۷) عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللهِ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُوْلُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ يَوْمَ الْفِطْرِ فَصَلّٰے فَبَدَءَ بِالصَّلٰوةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ فَلَمَّافَرَغَ نَبِیُّ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نَزَلَ فَاَتَی النِّسَآءَ فَذَكَّرَهُنَّ وَهُوَيَتَوَكَّاُعَلٰے يَدِبِلَالٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ وَبِلَالٌ بَاسِطٌ ثَوْبَهٗ يُلْقِيْنَ النِّسَآءُ صَدَقَةً قُلْتُ لِعَطَآءٍ زَكٰوةَ يَوْمِ الْفِطْرِ قَالَ لَاوَلٰكِنَّ صَدَقَةً يَتَصَدَّقْنَ بِهَا حِيْنَئِذٍ تُلْقِی الْمَرْءَةُ فَتخَهَاوَيُلْقِيْنَ وَيُلْقِيْنَ قُلْتُ لِعَطَآءٍ اَحَقًّا عَلَی الْاِمَامِ الْاٰنَ اَنْ يَّاْتِیَ النِّسَآءَ حِيْنَ يَفْرُغُ فَيُذَكِّرَهُنَّ قَالَ اِیْ لَعَمْرِیْ اِنَّ ذٰلِکَ يَحِقُّ عَلَيْهِمْ وَمَالَهُمْ لَايَفْعَلُوْنَ ذٰلِکَ. [بخاری : ۹۵۸، ۹۶۱، ۹۷۸، ابوداود : ۱۱۴۱]

ترجمه : جابررضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ په وړوکی اخترکښې مخکښې مونځ اوکړو اوبیائے خلقوته خطبه اولوستله اوکله چه فارغ شولو، راکوزشو اوښځوته ئے تشریف راوړو، او هغوئ ته ئے نصیحت اوکړو او هغه دبلال رضی الله عنه په لاس باندې ئے تکیه لګولې وه، اوبلال رضی الله عنه خپله کپړه خوره کړې وه، اوښځو به پکښې صدقه غورځوله راوی وئیلے دی مادعطاء نه تپوس اوکړو چه داصدقه فطروو؟ هغوئ اووے نه، دانوره صدقه وه چه هغوئ ورکوله، غرض داچه هرې ښځې بنګړی غورځول، اوبیادوېے اوبیادرېمې، ماعطاته اووے چه اوس هم امام له واجب دی چه دښځو خواله ځی، کله چه دخطبې نه اوزګارشی او هغوئ ته به نصیحت کوی؟ نو هغوئ اووے ولے نه قسم دے زماپه

خپل روح باندِ، چه بیشکه دَاِمامانو حق دے، چه دهغوئ خواله لاړشی، اوالله تعالی خبرچه هغوئ له څه شوے دی، چه هغه اوس په دے باندِ عمل نه کوی۔

(۲۰۴۸)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِاللّٰہِ قَالَ شَهِدْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الصَّلٰوةَ یَوْمَ الْعِیْدِ فَبَدَءَ بِالصَّلٰوةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ بِغَیْرِ اَذَانٍ وَّلَااِقَامَةٍ ثُمَّ قَامَ مُتَوَکِّاً عَلٰی بِلَالٍ رَّضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ فَاَمَرَ بِتَقْوَی اللّٰہِ وَحَثَّ عَلٰی طَاعَتِهٖ وَعَظَ النَّاسَ وَذَكَّرَهُمْ ثُمَّ مَضٰی حَتّٰی اَتَی النِّسَآءَ فَوَعَظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ فَقَالَ تَصَدَّقْنَ فَاِنَّ اَكْثَرَكُنَّ حَطَبُ جَهَنَّمَ فَقَامَتِ امْرَءَةٌ مِّنْ سَفِلَهِ النِّسَآءِ سَفْعَآءُ الْخَدَّیْنِ فَقَالَتْ لِمَ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ قَالَ لِاَنَّ كُنَّ تُكْثِرْنَ الشَّكَاةِ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِیْرَ قَالَ فَجَعَلْنَ یَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِیِّهِنَّ یُلْقِیْنَ فِیْ ثَوْبِ بِلَالٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ مِنْ اَقْرِطَتِهِنَّ وَخَوَاتِیْمِهِنَّ.[نسائی : ۱۵۷۴]

ترجمه: جابربن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی زه دَاختر په مانځه کښں درسول الله ﷺ سَره وُم، نو هغه دخطبے نه مخکښں مونځ اداکړو، بغیردَاذان اوتکبیرنه بیَا دبلال رضی الله عنه په تکیه باندِ اودریدو اوحکم ئے اوکړو دَا جل جلاله نه دیَرے اوترغیب ئے ورکړو دهغه دَفرمان برداریٔ، اوخلقولره ئے پوهَه کړل اونصیحت ئے اوکړو، بیادښځو خواله لاړو اوهغوئ لره ئے پوهَه کړے اونصیحت ئے ورته اوکړو او ورته ئے اوفرمایل خیرات کوئ چه زیاتے پتاسو کښں دجهنم خشاك دی، نویوه ښځه دهغوئ دمینځ نه اودریدوه سُرخی مایل تورو اننګووالا، اوهغے عرض اوکړو چه ولے اے دَالله تعالی رسُوله! حضرت ﷺ اوفرمایل چه شکایت ډیرکوی اودَخاوند نافرمانی (یعنی ناشکری) راوی وئیلے دی چه بیائے خیرات کول شروع کړو دخپلو کالو پترو نه، اوغوږځول به ئے دبلال رضی الله عنه په کپړه کښں دخپلو غوږونووالیٔ اودلاسونوبنګری۔

(۲۰۴۹)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِاللّٰہِ الْاَنْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُمَا قَالَا لَمْ یَكُنْ یُؤَذَّنُ یَوْمَ الْفِطْرِ وَلَایَوْمَ الْاَضْحٰی ثُمَّ سَاَلْتُهٗ بَعْدَحِیْنٍ عَنْ ذٰلِكَ فَاَخْبَرَنِیْ قَالَ اَخْبَرَنِیْ جَابِرُابْنُ عَبْدِاللّٰہِ الْاَنْصَارِیُّ اَنْ لَّااَذَانَ لِلصَّلٰوةِ یَوْمَ الْفِطْرِ حِیْنَ یَخْرُجُ الْاِمَامُ وَلَابَعْدَ مَایَخْرُجُ وَلَااِقَامَةَ وَلَانِدَآءَ وَلَاشَیْءَ لَانِدَآءَ یَوْمَئِذٍ

وَّلَااِقَامَۃَ. [بخاری : ۹۵۹، ۹۶۰]

ترجمه: دَابن عباس اوجابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی چه اذان به نه په وړوکی اخترکښې کیدو اونه په لوئے اخترکښې بیاما خه لږساعت پس ددے خبرے په باره کښې دهغه نه تپوس اوکړو (داقول دے دابن جریج راوی) نو هغوئ اووے (یعنی دهغوئ شیخ عطاء) چه خبرراکړے دے ماته جابربن عبدالله انصاری رضی الله عنه چه نه به اذان کیدلو په وړوکی اخترکښې کله چه به امام راوتلو اونه به ورستو دهغه نه اونه به تکبیر کیدلو نه اذان اونه نورخه هغه ورځ داسے وه چه په هغه ورځ نه اذان شته نه تکبیر۔

فائده : ددے نه په ښه شان له معلومه شوه چه داکوم خلق په دغه ورځ دصلوت وغیره چغے وهی، دابدعت دے، اودے ته مسنون ویل حماقت دے، اوپه دے بانډ دتمامو علماؤ اِجماع ده، اودسلفونه په دے کښې خلاف منقول نه دے۔

(۲۰۵۰)عَنْ عَطَآءٍ اَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَرْسَلَ اَلَی ابْنُ الزُّبَیْرِ اَوَّلَ مَابُوْیِعَ لَهُ اَنَّهُ لَمْ یَکُنْ یُؤَذَّنُ لِلصَّلٰوۃِ یَوْمَ الْفِطْرِ فَلَاتُؤَذِّنُ لَهَا قَالَ فَلَمْ یُؤَذِّنْ لَهَا ابْنُ الزُّبَیْرِ یَوْمَهُ وَاَرْسَلَ اِلَیْهِ مَعَ ذٰلِکَ اِنَّمَا الْخُطْبَۃُ بَعْدَالصَّلٰوۃِ وَاِنَّ ذٰلِکَ قَدْکَانَ یَفْعَلُ قَالَ فَصَلّٰے ابْنُ الزُّبَیْرِ قَبْلَ الْخُطْبَۃِ. [راجع : ۲۰۴۹]

ترجمه: عطاء وئیلے دی چه ابن عباس رضی الله عنهما پیغام اولیږو دابن زبیر په طرف کله چه دهغه نه اوّل اوّل خلقو بیعت کړے وو چه دَوړوکی اختر په مانځه کښې اَذان نه شِی ورکیدے نوتهٔ هم ورځ اذان مه ورکوه، نوابنِ زبیراذان ورنه کړلو، اودائے هُم وَیئااولیږله چه خطبه دمانځه نه پس لوستل پکار دی، اوهغه به دغه شان کولونوابن زبیررضی الله عنه هُم مونځ دخطبے نه مخکښې اولوستلو۔

(۲۰۵۱)عَنْ جَابِرِابْنِ سَمُرَۃَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّیْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْعِیْدَیْنِ غَیْرَمَرَّۃٍ وَّلَامَرَّتَیْنِ بِغَیْرِ اَذَانٍ وَّلَااِقَامَۃٍ.

ترجمه: جابربن سمره رضی الله عنه وئیلے دی ما مونځ اداکړے دے درسول الله ﷺ سره

دواړو اخترونو ځو ځله، بغیرداذان اوبغیرداقامت نه۔

(۲۰۵۲)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَبَابَکْرٍ وَعُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا کَانُوْا یُصَلُّوْنَ الْعِیْدَیْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ. [بخاری : ۹۶۳، ترمذی : ۵۳۱، نسائی : ۱۵۶۲، ابن ماجه : ۱۲۷۶]

ترجمه. عبدالله بن عُمررضی الله عنهما وئیلي دي چه نبی کریم ﷺ اوابوبکر اوعُمررضی الله عنهما دے تولوبه دَاخترمونځ دخطبے نه مخکښې اداکولو۔

(۲۰۵۳)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کَانَ یَخْرُجُ یَوْمَ الْاَضْحٰی وَیَوْمَ الْفِطْرِ فَیَبْدَءُ بِالصَّلٰوةِ فَاِذَا صَلّٰی صَلٰوتَهٗ قَامَ فَاَقْبَلَ عَلَی النَّاسِ وَهُمْ جُلُوْسٌ فِیْ مُصَلَّاهُمْ فَاِنْ کَانَ لَهٗ حَاجَةٌ بِغَیْرِ ذٰلِکَ اَمَرَهُمْ بِهَا وَکَانَ یَقُوْلُ تَصَدَّقُوْا تَصَدَّقُوْا تَصَدَّقُوْا وَکَانَ اَکْثَرَ مَنْ یَّتَصَدَّقُ النِّسَآءُ ثُمَّ یَنْصَرِفُ فَلَمْ یَزَلْ کَذٰلِکَ حَتّٰی کَانَ مَرْوَانُ ابْنُ الْحَکَمِ فَخَرَجْتُ مُخَاصِرًا مَرْوَانَ حَتّٰی اَتَیْنَا الْمُصَلّٰی فَاِذَا کَثِیْرُ ابْنُ الصَّلْتِ قَدْ بَنٰی مِنْبَرًا مِّنْ طِیْنٍ وَّلَبِنٍ فَاِذَا مَرْوَانُ یُنَازِعُنِیْ یَدَهٗ کَاَنَّهٗ یَجُرُّنِیْ نَحْوَ الْمِنْبَرِ وَاَنَا اَجُرُّهٗ نَحْوَ الصَّلٰوةِ فَلَمَّا رَاَیْتُ ذٰلِکَ مِنْهُ قُلْتُ اَیْنَ الْاِبْتِدَآءُ بِالصَّلٰوةِ فَقَالَ یَا اَبَا سَعِیْدٍ قَدْ تُرِکَ مَا تَعْلَمُ قُلْتُ کَلَّا وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ لَا تَاْتُوْنَ بِخَیْرٍ مِمَّا اَعْلَمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ انْصَرَفَ.

ترجمه : ابوسعید خدری رضی الله عنه وئیلي دي چه رسول الله ﷺ به په لوئ اختراووړوکی اخترکښې چه کله (دکوره) راااووتو نوورمبے به ئے مونځ اوکړو بیا چه به ئے دمانځه نه سلام اوګرځوؤ نواودریدو به اودخلقو طرفته به ئے مخ کړو، اوخلق به تمام ناست وو. دخپل مانځه په ځائے بانډ بیاکه چرے هغه ته به دخه لښکرلیږلو ضرورت وو، نو خلقو ته به ئے بیان کړو، اوکه چرے بل څه کار به وو نو دهغے حُکم به ئے اوکړو اولوبه ئے فرمایل ، صدقه ورکړئ صدقه ورکوئ، اوزیاتو ښځو به په دغه ورځ صدقے ورکولے بیا به کورته واپس شو، غرض دا چه دهغه دغه عادت وو تردے پورے چه مروان بن حکم حاکم شو، اوزهٔ دهغه سره لاس په لاس کښې ورکړے رابهرشوم تردے پورے چه عیدګاه ته راغلو.

اوهلته کثیربن صلت یو ممبر جوړ کړے ایخودے وو دختې اودخختونه، مروان زمانه خپل لاس ازادول شروع کړو، لکه هغه زۀ دممبر په طرف راښکودم او ما هغه دَمانځه په طرف بیا چه کبه ماداوليدل نو هغه ته مِ اووے دمانځه مخکښ اداکول چرته لاړو؟ هغه اووے اے ابوسعید رضی الله عنه پریخودے شو هغه سنت دکومے چه تاته پته ده ماووے هیڅ کله نه شی یدے، قسم دے په هغه پروردګار چه زماروح دهغه په لاس کښ دے.چه ته بهتر کارکوه دهغے نه کوم چه زۀ غواړمه (یعنی بدعتِ دسنتو برابر کیدے نه شِی، غوره کیدل خوپریږده) غرض دا چه داخبره ما هغه ته درے ځله اوکړله۔

فائده : دَبخاری رحمه الله په روایت کښ دی چه هَغوئ دمانځه نه پس دهغه سره داخبرے اترے اوکړے ، اومونځ ئے دخطبے نه پَس هُم دَمروان سره اداکړو، ددے نه معلومَه شوه چه مونځ دَخطبے نه پس هُم روا دے اوکه چرے څوک ئے اداکړی نو صحیح کیږی مګرسنت به پریخودے شی، په خلاف دجمعے دمانځه چه هغه دخطبے نه مخکښ صحیح کیدے نه شِی۔

باب ذکر اباحة خروج النساء فی العیدین الی المصلی وشهود الخطبة مفارقات للرجال :

باب : د ښځو د اخترونو په ورځ باندے عیدګاه ته تلل او د سړو نه جدا خطبے ته حاضریدل جائز دی .

(۲۰۵۴)عَنْ اُمِّ عَطِیَّةَ رَضِیَ اللهُ عَنهَا قَالَتْ اَمَرَنَاتَعْنِی النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنْ نُخْرِجَ فِیْ الْعِیْدَیْنِ الْعَوَاتِقِ وَذَوَاتِ الْخُدُوْرِ وَاَمَرَالْحُیَّضَ اَنْ یَّعْتَزِلْنَ مُصَلَّی الْمُسْلِمِیْنَ. [بخاری : ۹۷۴، ابوداود : ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، نسائی : ۱۵۵۸، ابن ماجه : ۱۳۰۸]

ترجمه : ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی مونږ ته حُکم کړے دے یعنی نبی کریم ﷺ چه مونږ په اخترونو کښ عیدګاه ته لاړے شو، ځوانانو ناواده شوؤ جینکو اوپرده دارو ښځوته

اوحکم ئے اوکړو چه حیض والابنځې به دمسلمانانو دمانځه دځائے نه لرې لرې وی۔

(۲۰۵٦)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ اَمَرَنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ نُّخْرِجَهُنَّ فِى الْفِطْرِ وَالْاَضْحٰى الْعَوَاتِقِ وَالْحُيَّضَ وَذَوَاتِ الْخُدُوْرِ فَاَمَّاالْحُيَّضُ فَيَعْتَزِلْنَ الصَّلٰوةَ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَوَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِيْنَ قُلْتُ يَارَسُوْلَ اللهِ اِحْدَانَا لَايَكُوْنُ لَهَا جِلْبَابٌ قَالَ لِتُلْبِسْهَا اُخْتُهَامِنْ جِلْبَابِهَا.

ترجمه: ام عطیه رضی الله عنه وئیلی دی چه حکم کړے دے مونږ ته رسول الله ﷺ چه لاړے شو مونږ په وړوکی اخترکښی اوپه لوئے اخترکښی عیدګاه ته ناواده شوے جینکۍ ځوانانے اوحیض والااوپرده دارے بنځے خو حیض والابه جُداوی، دمانځه دځائے نه اوحاضرے به وی په دغه نیك کارکښی اودمسلمانانو په دُعاکښی ماعرض اوکړو اے دَالله تعالی رَسُوله! په مونږ کښی دچاسره شادرنه وی، هغه ﷺ اوفرمایل چه په سردے کړی، خودهغے هغې ته خپل شادر۔

فائده : ددے نه معلومَه شوه چه عیدګاه ته دبنځو حَاضِریدل هُم مستحب دی اودنیکی په کار کښی دیوبل نه دځه خیزغوښتل ورکول دَثواب موجب دی۔

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمَ الْاَضْحٰى اَوْفِطْرٍ فَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَابَعْدَهَا ثُمَّ اَتَى النِّسَآءَ وَمَعَهُ بِلَالٌ فَاَمَرَهُنَّ بِاالصَّدَقَةِ فَجَعَلَتِ الْمَرْءَةُ تُلْقِىْ خُرْصَهَاوَتُلْقِىْ سِخَابَهَا.

ترجمه: ابن‌عباس رضی الله عنه وئیلی دی چه رسول الله ﷺ په لوئے اختریاپَه وړوکی اخترکښی رااووَتو، اودوه رکعته ئے اولوستل چه دهغے نه ئے نه مخکښی اولوستو اونه ورستو بیَادبنځووخوالـه لاړو اودهغـه سره بلال رضی الله عنـه هُم وو بیائے حُکم اوکړوبنځوته دَصدقے، بیا چاخو خپل بنګری وِیستلو اوچادَلوَنګو هَار چه دهغوئ په غاړه بَه وو۔

مُسلم رحمه الله وئیلی دی روایت کړے دے ماته عُمروناقد هغه ته اِبنِ اِدریس اووئیلی

دی چه روایت کړے دے ماته اوبوبکربن نافع اومحمد بن بشار، دواړو وئیلی دی روایت کړے دے مونږ ته غندر هغه ته شعبه په دے اسناد سره په شان ددے روایت.

باب ما يقرأ في صلاة العيدين :

باب : په مونځ د اختر کښې څه وئیل پکار دی :

(۲۰۵۹) عَنْ عُبَيْدِاللهِ اَنَّ عُمَرَابْنَ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ سَاَلَ اَبَاوَاقِدِنِ اللَّيْثِىَّ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ مَاكَانَ يَقْرَءُ بِهٖ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِى الْاَضْحٰى وَالْفِطْرِ فَقَالَ كَانَ يَقْرَءُ فِيْهِمَابِقٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَاقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ.

ترجمه : عبیدالله وئیلی دی چه عُمربنِ خطاب رضی الله عنه دَابوواقِد لیثی رضی الله عنه تپوس اوکړو چه رسول الله ﷺ به دلوئے اختراودَوړوکی اختر(په مانځه) کښې څه لوستلو؟ هغوئ اووے چه هغه به په کښې قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَاقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ" لوستلو۔

باب الرخصة في اللعب الذي لا معصية فيه في ايام العيد :

باب : د اختر په ورځ باندے چه په کومو لوبو کولو کښې ګناه نه وی د هغے د رخصت بیان :

(۲۰۶۱) عَنْ عَاۤئِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ عَلَىَّ اَبُوْبَكْرٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ وَعِنْدِىْ جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِ الْاَنْصَارِ تُغَنِّيَانِ بِمَاتَقَاوَلَتِ الْاَنْصَارُ يَوْمَ بُعَاثٍ قَالَتْ وَلَيْسَتَا بِمُغَنِّيَتَيْنِ فَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَبِمَزْمُوْرِ الشَّيْطٰنِ فِىْ بَيْتِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَذٰلِكَ فِىْ يَوْمِ عِيْدٍ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ يَااَبَابَكْرٍ اِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيْدًا وَّهٰذَا عِيْدُنَا. [بخاری : ۹۵۲، ابن ماجه : ۱۸۹۷]

ترجمه : حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه زماکورته ابوبکر رضی اللهعنه راغے اوزماسره دَانصارو دوه جینکئ وے اوهغوئ دبُعَاث قِصّه چه انصارو په نظم کړے وه وئیله (بُعَاث هغه جنګ وو چه دَانصارو د دوو قبیلو اوس اوخزرج په مینځ کښې دکفرپه حالت کښې شوے وو اوپه هغے کښې اوس بریالی شوے وو) او هغے جینکو دسندرو پیشه یعنی

کسب نه کولو، نو ابوبکر رضی الله عنه اووے چه دادشیطان تان اودَرسول الله ﷺ په کورکښې، اوداداخترورځ وَه نورسوّل الله ﷺ اوفرمایل چه اے ابوبکر! اختردتولووی، اونن زمونږه اختردے (یعنی دویٔ زړۀ خوشحالولو ته پرېږده.)

فائده : نووی رحمه الله وئیلے دی په سندرو کښې دعلماؤ اختلاف دے خاوندانو دحجاز دے ته مباح وئیلے دی اودمالك رحمه الله نه یوروایت هُم داسے دے، اوابوحنیفه رحمه الله اوخاوندانو دعراق ورته حرام وئیلے دی، اودَشافعی رحمه الله په مذهب کښې مکروهَه دی، اودَامام مالك رحمه الله دغه مذهب مشهور دے اوکوموخلقو چه ورته مباح وئیلے دی دهغویٔ دلیل دغه حدیث دے اوکوموخلقو چه منع کړے دی هغویٔ جواب ورکړے دے چه دسندره دشجاعت اوبهادریٔ اوجرأت زیاتولو دپاره وه، اوپه هغے کښې څۀ مفسده نه وَه په خلاف ددے سندرو چه رَغبت ورکونکی دی شراوګناه ته یعنی زِناته اوقاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی چه دهغه جینکوسندرے ویل اشعار دجنګ اودفضرشجّاعت اوظهور دغلبے وو، اوپه هغے کښې دجینکو دفسادوَهَم هُم نه و، اودسندره په هغه قسم کښې نه وه چه په هغے کښې اختلاف دے اوداخو صرف شعرونۀ وئیل وو لږپه اوچت آواز سره، ځکه خو حضرت عائشے رضی الله عنها اوفرمایل چه هغه هغه سندرے ویونکی نه وے، چه هغه یادراولی دفحاشیٔ ، اویادراولی دشورشِ شَباب اودځوانیٔ دجوش.

نه دهغویٔ اشعار داسے وو چه دهغے نه داشرونه پیداشِی، چه هغے ته غزل وئیلے شِی، چه دهغے دپاره دامِثل مشهور دے "اَلغِنَاءُ رُقیَۃُ الزِّنَا" یعنی غناد زِنامنتردے، اونه هغه سندره دهغه جینکوداسے وَه چه په هغے کښې ګډا اوآوازونه اوچتول اومیلاوَوَل وو اوپدا الفاظو کمَول زیاتول وو، اودعربو قاعده ده چه صرف شعرونولوستلو ته سنده وائی. غرض داچه داسندره هغه هیڅ کله نه وه چه په هغے کښې اختلاف دے، بلکه مباح ده اوصحابه

کرامو رضی اللہ عنهم دے ته روا وئیلے ده چه داصرف دشعرونو لوستل دی، چه په دے کښې څه مضمون دفسق نِشته اوجائز کړی دی آخوهغوئ دے اشعارو لره، چه دَاوبنانو دَچلولودپاره لوستلے کیږی، اودرسول الله ﷺ په مخکښې لوستلے شوے دی غرض دا چه داتول مباح دی حرام نه دی،

مُسلم رحمه الله وئیلے دی چه بیان کړے دے مونږ ته داروایت یَحْیی ابو کریب دواړو دَابو مُعَاویه نه هغه دهشام نه په دے اسناد سره اوپه دے کښې دادی چه هغه دوه جینکئ وے چه په تنبل سره ئے لوبے کولے۔

(۲۰۶۳)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهَا اَنَّ اَبَابَکْرٍ رَّضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَیْهَا وَعِنْدَهَا جَارِیَتَانِ فِیْ اَیَّامِ مِنًی تُغَنِّیَانِ وَتَضْرِبَانِ وَرَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مُسَجًّی بِثَوْبِهٖ فَانْتَهَرَهُمَآ اَبُوْبَکْرٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْهُ فَکَشَفَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ دَعْهُمَا یَااَبَابَکْرٍ فَاِنَّهَااَیَّامُ عِیْدٍوَّقَالَتْ رَاَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَسْتُرُنِیْ بِرِدَآئِهٖ وَاَنَااَنْظُرُاِلَی الْحَبَشَةِ وَهُمْ یَلْعَبُوْنَ وَاَنَاجَارِیَةٌ فَاقْدُرُوْا قَدْرَالْجَارِیَةِ الْعَرِبَةِ الْحَدِیْثَةِ السِّنِّ.

ترجمه: حضرت عآئشه رضی الله عنها فرمائی چه زماکورته ابوبکر رضی الله عنه راغے اوزماسره دوه جینکئ وے دمِنی په ورځوکښې (یعنی دذی الحجه یو سلمه دولسمه وغیره) دسندرے ئے وَیلے اوتنبل ئے وَهلو اورسول الله ﷺ خپل سَرلره په څادر پټ کړے وو نوابوبکر رضی الله عنه هغه دواړو لره اورټلے پس رسول الله ﷺ دخپل سَرنه کپړه اوچته کړه اواوئے فرمایل اے ابوبکر! دے جینکولره پریږده وَه ځکه چه داداخترورځے دی، اوحضرت عآئشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه مارسول الله ﷺ لره اولیدو چه هغه زۀ په خپل څادرسره پټه کړے وُم، اوماد هغه حَبشیانو تماشه کتله، چه هغوئ لوبے کولے اوزۀ جینئ وُم. نو خیال اوکړه چه کومه جینئ کم عُمراودلوبو طلبګاره وی، هغه دځومره وخته پورے تماشاکتلے شی۔

فائده : ددے حدیث نه دا معلومه شوه چه دَصالحینو مکان دلوبو موبو دَخیزونو نه پاك ساتل پکار دی، اودَصالحینو دوستانو لره ضروری دی چه کله داسے څیز ۀ اوګوری نو په خپله به ئے منع کوی، چه هغه بزرګ ته دهغے تکلیف اونه رسیږی، په دے کښې دهغه بزرګ ادب اوبرائی دَه.

اوحضرت چه کوم چُپ پاتے وو نو ددے وجے نه چه هغه جینکو یو مباح کار کولو، اوحضرت ﷺ مخ ځکه پټ کړو چه هغه اونه شرمیږی، اوپه دے کښې دهغه رأفت اورحمت اوحِلمُ وو، اومعلومَه شوه چه دف وغیره مباح دے، دبښرو اوخوشحالئ په وَخت پس په نکاح وغیره کښې روا دی چه اومعلومَه شوه، چه دمنی ورځې هم په اختر کښې داخلې دی، چه قربانی په دے کښې جائزه ده، اوروژه پکښې حرامه ده، اوتکبیر پکښې مستحب دے،

اوپه دویم روایت کښې راغلی دی چه هغه حبشی درسول الله ﷺ په جماعت کښې لوبے کولے، ددے نه ثابته شوه چه دَاسلحو لوبے ، مثلاً دتوپك ګولئ یادغشی نشان یابانك پټه وغیره په نیت دجهاد په جماعت کښې ایزده کول اولوبے کول روا دی که چرے بنځ داسے لوبے دسړو ګوری نو روا دی، اوکه چرے دبنځے نظرپه چاناشناسړی بانډ په شهرت سره پریوزی نو په اتفاق سره حرام دی۔

اوکه چرے دشهرت خیال ئے نه وی، اودفتنے یره هُم نه وی، نو دَشافِعیه ؤ په دے کښې دوه قولونه دی، صحیح قول دادے چه منع دی، ځکه چه الله تعالی فرمائیلی دی "وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ یَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ " اورسول الله ﷺام سلمه رضی اؤعنها اوام حبیبه رضی الله عنها ته دیوړوند نه دپردے کولو حُکم اوکړو، اواوئے فرمایل تاسو خوده لره وینئ اګرکه هغه ړوند دے غرض دا چه کوم خلق دغه نظرته حرام وائی هغه دحضرت عائشے رضی اللہ عنها دهغه حدیث داجواب ورکوی چه اول خوپه دے کښې تصریح نشته دے چه دهغوئ

بدنونولره به ئے لیدلو، دویم جواب دادے چه کیدے شی دادپردے دنازلیدو نه مخکښ وی،
غرض داچه ددے حدیث نه درسول الله ﷺ ښکلی اخلاق اومواسات دخپلو بیبیناوسره
ثابت شول۔

(۲۰۶۴)عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ وَاللهِ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُوْمُ عَلٰى بَابِ حُجْرَتِيْ وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُوْنَ بِحِرَابِهِمْ فِيْ مَسْجِدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِيْ بِرِدَآئِهٖ لِكَيْ اَنْظُرَ اِلٰى لَعِبِهِمْ ثُمَّ يَقُوْمُ مِنْ اَجْلِيْ حَتّٰى اَكُوْنَ اَنَا الَّتِيْ اَنْصَرِفُ فَاقْدُرُوْا قَدْرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيْثَةِ السِّنِّ حَرِيْصَةً عَلَى اللَّهْوِ. [بخاری : ۴۵۵]

ترجمه : دمسلمانانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه مارسول الله ﷺ
لره اولیدو چه زما دحجرے په دروازه باندِ ولاړ و اوپه خپل څادرسره ئے زه پټه کړے وم،
اوحَبَش خلقو درسول الله ﷺ په جماعت مبارك کښ دخپلو اسلحوسره لوبے کولے، ددے
دپاره چه زهٔ دهغوئ لوبولره اووینم، بیابه ولاړ وو زمادپاره دهغے پورے چه زه به (مَره شوم)
واپس به شوم، نوخیال اوکړئ چه کومه جینئ معصومَه اودلوبوشوقینه وی، هغه به
څومره وخت تماشاګوری (یعنی دهغے وخته پورے به حضرت ولاړ وو، اوبیزاره کیدوبَه نه
داکمال دَاخلاقوو)

(۲۰۶۵)عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِيْ جَارِيَتَانِ تُغَنِّيَانِ بِغِنَآءِ بُعَاثٍ، فَاضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ وَحَوَّلَ وَجْهَهٗ فَدَخَلَ اَبُوْبَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَانْتَهَرَنِيْ وَقَالَ مِزْمَارُ الشَّيْطٰنِ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ دَعْهُمَا فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزْتُهُمَا فَخَرَجَتَا وَكَانَ يَوْمُ عِيْدٍ يَّلْعَبُ السُّوْدَانُ بِالدَّرَقِ وَالْحِرَابِ فَاِمَّا سَاَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَاِمَّا قَالَ تَشْتَهِيْنَ تَنْظُرِيْنَ فَقَالَتْ نَعَمْ فَاَقَامَنِيْ وَرَآءَهٗ خَدِّيْ عَلٰى خَدِّهٖ وَهُوَ يَقُوْلُ دُوْنَكُمْ يَابَنِيْ اَرْفِدَةَ حَتّٰى اِذَا مَلِلْتُ قَالَ حَسْبُكِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاذْهَبِيْ. [بخاری : ۹۴۹، ۲۹۰۶]

ترجمه : دمسلمانانو مور حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ

زماکورته راغے اوزماسره دوه جینکو سندرے ونیلے دبعاث دجنگ په باره کښې، اوهغه ﷺ په بستره باندِ پیروتو اوخپل مخ ئے دهغوئ دطرفنه اوگرځوؤ، اوبیاابوبکر رضی اللہ عنه راغے اوزۀ ئے اورټلم چه دادشیطان تان درسول الله ﷺ په خواه کښې اورسول الله ﷺ دهغوئ په طرف اوکتل اواوئے فرمایل دوئ لره پریږده (یعني چه سندرے وائے) بیاچه کله هغه غافلے شوے ماهغوئ دواړو ته تینگړئ ورکړے چه هغه اووتلے اوهغه ورځ ذاختروه، اوسوډان په ډاهالونو اونیزوسره لوبے کولے بیاماته یادنه دی چه ماحضرت ﷺ ته خواهش ظاهر کړویاحضرت ﷺ ماته په خپله اوفرمایل چه تۀ دِے لره لیدل غواړے ماووے هاں بیازۀ هغه خپلے شاته اودرولم اوزمارخسار دهغه درخساریه برابر وو، اوهغه اوفرمایلو اے ذارفده اولاده تاسو په خپلولوبو کښې مشغول شئ تردے پورے چه کله زۀ ستړے شوم نو هغه ﷺ راته اوفرمایل چه بس، ماعرض اوکړو چه هاں نو حضرت ﷺ اوفرمایل چه ځه۔

(۲۰۶۶) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ جَآءَ حَبَشٌ يَزْفِنُوْنَ فِيْ يَوْمِ عِيْدٍ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُ رَأْسِيْ عَلٰى مَنْكِبِهٖ فَجَعَلْتُ اَنْظُرُ اِلٰى لَعِبِهِمْ حَتّٰى كُنْتُ اَنَا الَّتِيْ اَنْصَرِفُ عَنِ النَّظَرِ اِلَيْهِمْ.

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها ونیلے دی چه یو ځل ذاختریه ورځ حَبَشی راغے اویه جماعت کښې ئے لوبے شروع کړے اورسول الله ﷺ زۀ رااوغوښتم اومادهغه په اوګه باندِ سَرکیخودلو اودهغه لوبو ته م کتلو تردے پورے چه زه په خپله دهغے دکتلونه بیزاره شوم۔

مُسلم رحمه الله ونیلے دی اوروایت کړے دے ماته یحیی بنِ یَحْیی هغه ته یَحْیی بنِ ذکریا، اوونیلے دی روایت کړے دے ماته ابن نمیر هغه ته مُحَمَّد دواړو ته هشام ددغے اسناد سره اوهغوئ دجماعت ذِکرنه دے کړے۔

(۲۰۶۷) عن هشام بهذا الاسناد ولم يذكرا في المسجد :

دَ هشام نه هم په دے سند سره دغه شان روایت دے۔

(۲۰۶۸)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَاقَالَتْ لِلَّعَّابِيْنَ وَدِدْتُ أَنِّي أَرَاهُمْ فَقَالَتْ فَقَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَقُمْتُ عَلَى الْبَابِ أَنْظُرُ بَيْنَ أُذُنَيْهِ وَعَاتِقِهٖ وَهُمْ يَلْعَبُوْنَ فِي الْمَسْجِدِ قَالَ عَطَآءٌ فُرْسٌ أَوْحَبَشٌ قَالَ وَقَالَ لِيَ ابْنُ عَتِيْقٍ بَلْ حَبَشٌ.

ترجمه: دمسلمانانو مور حضرتِ عـآئشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه ما په لوبو کولو والا پسے وَیناواولیرله چه زهٔ غواړم چه هغے لره اووینمه فرمائی چه اودریدو رَسول الله ﷺ اوزهٔ هُم په دروازه کښ کښ اودریدم اودهغهٔ دَ څټ اودغوږونو په مینځ کښ م ورته کتلو، اوهغه په جماعت کښ لوبے کولے عطاء اووے هغه دفارس خلق وو یاحَبشی ابنِ عتیق اووے حَبشی وو۔

(۲۰۶۹)عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا الْحَبَشَةُ يَلْعَبُوْنَ عِنْدَرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ بِحِرَابِهِمْ إِذْدَخَلَ عُمَرُابْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَأَهْوَى إِلَى الْحَصْبَآءِ يَحْصِبُهُمْ فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ دَعْهُمْ يَاعُمَرُ. [بخاری: ۲۹۰۱]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه درسول الله ﷺ په خواه کښ حَبَشِی لوبے کولے په خپلو غشو سَره چه حضرتِ عمر رضی الله عنه راغے اودګیتو په طرف ښکته شو چه هغه لره اووِیشتی نو حضرت ﷺ اوفرمایل چه اے عمره رضی الله عنه! دے پریږده چه لوبے کوی۔

كِتَابُ صَلٰوةِ الْاِسْتِسْقَآءِ

دَاستسقاء دمانځه بیان۔

فائده: دعلماوُ اجماع ده چه استسقاء سنت ده اوپه دے کښ اختلاف دے چه مونځ دَاستسقاء سنت دے یانه دے دَامام ابو حنیفه رحمه الله قول دے چه مونځ سنت نه دے صرف دَاوبو دَپاره دُعاده اوکړی اودامذهب دتمامو سلفو اوخلفو صحابه کرامو رضی الله عنهم

اوتابعینو اومتقدمینو اومتاخرینو تولو نه خلاف دے، اوددے تولو په مقابله کښ يوائے دَهغه قول ځنګه مقبول کيدے شي، اګرکه هغوئ دهغه حديثونو نه تمسك کړے دے چه په هغے کښ دصلوتِ ذِکرنشته دے، اوجمهورو دهغه حديثونو نه تمَسك کړے دے چه هغه په صحيحين وغيره کښ وارِد شوے دی چه رسول الله ﷺ په استسقاء کښ دوه رکعته اداکړے دی اوپه کومو روايتونون کښ چه دَمانځه ذِکرنشته دے نو ځنے محمول دی په دے باندِ چه دَراوی هيرشوے دی اوپه ځنو کښ احمتال دے چه دَاختصار په لار سره راوی ذِکرکړے نه دی، اوپه ځنے روايتونوکښ داسے وارِد شوے دی، چه هغه دَجمعے په خطبه کښ داستسقاء دَپاره دُعاکړے ده، چه هغه دَاستسقاء دپاره هُم کافي اوګنړلے شوه اوکه چرته مونځ نه لوستل روايت شوے وی، نومراد دهغے نه دادے چه بغيردمانځه نه صرف په دُعا باندِ اکتفاکول هُم روادی اودهغے پَه رواکيدوکښ څه اختلاف نشته دے، غرض داچه په کومو حديثونو کښ دمانځه ذِکرراغلے دے هغه به مقدم ګنړلے شی ځکه چه په هغے کښ زيات والے دعِلم دے اوثقه خلق چه کومه زياتهِ خبره بيان کړی هغه مقبوله دَه،غرض دخلاصے دادے چه دَاستسقاء درے قسمونه دی اوّل: صرف دُعابغيردَمانځه نه ـ دويم: دجمعے په خطبه کښ يادفرض مانځه نه پس دُعاکول۔ اودا دَاوّل نه اولی دے۔ اودريم: دوه رکعته اداکول اودوه خطبے لوستل اودهغے نه مخکښ اوورستو صدقه اوروژه اوتوبه اونيکئ اوخيرات په ځائے راوړل دادَتولو طريقونه کامِله دَه (نووی رحمه الله)

(۲۰۷۰)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ زَيْدِ نِ الْمَازِنِيِّ يَقُوْلُ خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ اِلَى الْمُصَلّٰے فَاسْتَسْقٰى وَحَوَّلَ رِدَآءَهٗ حِيْنَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ. [بخاری : ۱۰۰۵، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲٦، ابوداود : ۱۱٦۱، ۱۱٦۲، ۱۱٦۴، ۱۱٦٦، ۱۱٦۷، ترمذی : ۵۵٦، نسائی : ۱۵۰۴، ۱۵۰٦، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۸، ابن ماجه : ۱۲٦۷]

ترجمه : عبدالله بن زيد مازنی فرمائيلی وو چه رسول الله ﷺ اووتلو اواوبه ئے اوغوښتلے

اوهغه څادر مبارك لره التـه كړو(دالكه نيك فال وو چه پروردګار ز مونږ په دې شان موسم بدل كړى) كله چه ئے دقبلے طرفته مخ كړو۔

فائده : (۲) ددے نه معلومه شوه چه داستسقاء دپاره بهرو تلل مستحب دى. ځكه چه په دے كښې عاجزے اوتواضع زياته ده اودخلقو دجمع كيدو دپاره هم كشادګى ده. اومعلومه شوه چه سادر التـه كول هُم مستحب دى شافعيه ؤ وئيلے دى چه كله دويمه خطبه درے حِصّے اوشى هَله به څادر اولټه كوى، اودغه مذهب دے دشافعى رحمه الله اُومالك اواحمد رحمهم الله اودجماهيرعُلماؤ په تول څادر التـه كول مستحب ګنړى.په خلاف دحنيفه ؤ چه هغه بے دليله دهغے سنيت اِنكار كوى، اودانه دى مګردحديث لرپيژندلو په سبب سره اودشافعيه ؤ په نزدمقتديانو لره هُم سنت دى اودغه مذهب دَمالك رحمه الله وغيره دے اودَاستسقاء دوه ركعته دى، اودَامام شافعى رحمه الله اوجماهيرو مذهب دادے چه مونځ دخطبے نه مخكښې دے، اوليث وئيلے دى چه مونځ دخطبے نه وروستو دے۔

اوامام مالك رحمه الله هُم مخكښې دليث موافق وو بيادجمهورو سره شولو، اودَاصحاب دشافعِيَه ؤ قول دے چه كچرے خطبه ئے دَمانځه نه مخكښې اولوسته نو هم روا ده، مګرغوره داده چه داخترپه شان مونځ اوّل اداكړى اودَشافعى رحمه اؤ اودَابن جريررحمه اؤ مذهب دادے چه دَصَلٰوةِ استسقاء نه مخكښې تكبيرونه وائى په شان دَاختراودغه مروى دے دابن مسيب اوعُمربن عبدالعزيز اومكحول نه اودَجمهورو مذهب دادے چه داتكبيرونه به نه وائى اودَاذان اوتكبيرإقامت په نه ويلوباندِ اجماع ده په شان دَاخترمګرد "الصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ" مضائقه نشته دے۔(نووى رحمه الله)

(۲۰۷۱)عَنْ عَبَّادِ ابْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهٖ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَى الْمُصَلّٰى فَاسْتَسْقٰى وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَقَلَبَ رِدَآءَهٗ وَصَلّٰى رَكْعَتَيْنِ.[راجع : ۲۰۷۰]

ترجمه: عباد بن تمیم دخپل تره نه اوریدلي دي چه نبي ﷺ دعیدگاه په طرف راووتو، اواوبه ئې اوغوښتې اودقبلې په طرف ئې مخ کړو اوخپل څادرئې التهٔ کړو اودوه رکعته ئې اولوستل۔

(۲۰۷۲)عَنْ عَبْدِاللهِ ابْنِ زَيْدِ نِ الْاَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَخْبَرَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ خَرَجَ اِلَى الْمُصَلّٰى يَسْتَسْقِيْ وَاَنَّهُ لَمَّا اَرَادَ اَنْ يَّدْعُوْا اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوَّلَ رِدَآءَهُ. [راجع: ۲۰۷۰]

ترجمه: عبدالله بن زید رضی الله عنه خبرورکړے دے چه رسول الله ﷺ دعیدگاه په طرف اووتلو اوداوبو دپاره ئې دُعااوغوښتله اوکله چه ئې اراده اوکړه چه دُعا اوکړي نودقبلې په طرف شو اوخپل څادرئې التهٔ کړلو۔

(۲۰۷۳)عَنْ عَبَّادِ ابْنِ تَمِيْمِ نِ الْمَازِنِيِّ اَنَّهُ سَمِعَ عَمَّهُ وَكَانَ مِنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ خَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَوْمًا يَسْتَسْقِيْ فَجَعَلَ اِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَيَدْعُوْا اللهَ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوَّلَ رِدَآءَهُ ثُمَّ صَلّٰى رَكْعَتَيْنِ. [راجع: ۲۰۷۰]

ترجمه: عبادبن تمیم مازني دخپل تره نه اوریدلي دي چه صحابي رضی الله عنه وو درسول الله ﷺ یوه ورځ داستسقاء دپاره اووتو اوخلقوته ئې شاواوالله جل جلاله نه په دُعاکولو شروع شو اوقبلې طرفته ئې مخ کړو اوڅادرئې التهٔ کړو اودوه رکعته ئې اولوستل۔

باب رفع اليدين با لدعاء فی الاستسقاء :

باب : د نماز استسقاء په موقع باندې دوارو لاسونه اوچتول او دعا کول :

(۲۰۷۴)عَنْ اَنَسٍ قَالَ رَاَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِيْ الدُّعَآءِ حَتّٰى يُرٰى بَيَاضُ اِبْطَيْهِ. [نسائی : ۱۷۴۷]

ترجمه: انس رضی الله عنه رسول الله ﷺ لره اولیدو چه په دُعائې لاس اوچت کړے وو داسې چه دهغه دَتَرخونو ویخته ښکاریدلو۔

فائده : دلاسونو دومره اوچت اوچتول دهغه ﷺ نه په استسقاء کښ مروی

دی،اوپه دُعاکښې به دومره اوچت نه وو اګرکه اوچتول به ئے ۔

(۲۰۷۵)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اسْتَسْقٰی فَاَشَارَ بِظَهْرِ كَفَّیْهِ اِلَی السَّمَآءِ. [ابوداود : ۱۱۷۱]

ترجمه : انس رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ به نه اوچتوؤ لاس په یوه دُعاکښې مګرپه استسقاء کښې په ئے تردے پورے چه اوچتول چه دهغه دَدواړو ترخونوسپین والے به ښکاره شو ، اوعبدالاعلٰی په روایت کښې راوی ته شك دے، چه دیوترخ یادواړو ترخونو۔

فائده : دَ بلا لرے کیدو ، دقحط دَدفع کیدو دپاره چه دُعاغواړے نودغه شان مسنون ده چه دلاسونو شابه دَاسمان په طرف کړے اوچه کله څه غواړی نودَلاسونومخ به دَاسمان په طرف کړے۔

(۲۰۷۶)عَنْ اَنَسٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كَانَ لَا یَرْفَعُ یَدَیْهِ فِیْ شَیْءٍ مِّنْ دُعَآئِهٖ اِلَّا فِی الْاِسْتِسْقَاءِ حَتّٰی یُرٰی بَیَاضُ اِبْطَیْهِ غَیْرَ اَنَّ عَبْدَالْاَعْلٰی قَالَ یُرٰی بَیَاضُ اِبْطِهٖ اَوْبَیَاضُ اِبْطَیْهِ. [راجع : ۲۰۷۵]

ترجمه : انس رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ به نه اوچتوؤ لاس په یوه دُعاکښې مګرپه استسقاء کښې به ئے تردے پورے اوچتول چه دهغه دَدواړو ترخونوسپین والے به ښکاره شواوعبدالاعلٰی په روایت کښې راوی ته شك دے چه دیوترخ یاد دواړو ترخونو۔

فائده : چونکه دَنورو رِوایاتو صحیح ؤ نه لاس اوچتول په نورو دُعاګانو کښې هُم ثابت شوے دی، چه هغه روایتونه دیرشوته نزدے دی اوددے حدیث تاویل داسے کوی چه دلته دمبالغے سره اوچتوئ مقصود دی۔

مُسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے ماته ابن مثنی هغه ته یحیٰی هغه ته ابنِ ابی عَرُوبه هغه ته قتاده رضی الله عنه چه انس بن مالك رضی الله عنه دَنبی کریم ﷺ نه روایت کړے دے ددے په مِثل -

(۲۰۷۷) عن قتادة ان انس ابن مالک حدثهم عن النبی ﷺ نحوه : [بخاری : ۱۰۳۱، ۳۵۶۵، ابوداود : ۱۱۷۰، نسائی : ۱۵۱۲، ابن ماجه : ۱۱۸۰]

باب الدعاء فی الاستسقاء :

باب : د نماز استسقاء په موقع باندې دعا غوښتل :

(۲۰۷۸) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ کَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَائِمٌ یَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَائِمًا ثُمَّ قَالَ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هَلَکَتِ الْاَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللهَ یُغِیْثُنَا قَالَ فَرَفَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَدَیْهِ ثُمَّ قَالَ اَللّٰهُمَّ اَغِثْنَا اَللّٰهُمَّ اَغِثْنَا قَالَ اَنَسٌ وَلَااَدْرِیْ وَاللهِ مَانَرٰی فِی السَّمَآءِ مِنْ سَحَابٍ وَّلَاقَزَعَةٍ وَّمَابَیْنَنَاوَبَیْنَ سَلْعٍ مِّنْ بَیْتٍ وَّلَادَارٍ قَالَ فَطَلَعَتْ مِنْ وَّرَآئِهٖ سَحَابَةٌ مِّثْلُ التُّرْسِ فَلَمَّاتَوَسَّطَتِ السَّمَآءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ اَمْطَرَتْ قَالَ فَلَاوَاللهِ مَارَاَیْنَاالشَّمْسَ سَبْتًا قَالَ ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِّنْ ذٰلِکَ الْبَابِ فِی الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ وَرَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَائِمٌ یَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَهٗ قَائِمًا فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هَلَکَتِ الْاَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللهَ یُمْسِکْهَا عَنَّاقَالَ فَرَفَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَدَیْهِ ثُمَّ قَالَ حَوَالَیْنَاوَلَاعَلَیْنَا اَللّٰهُمَّ عَلَی الْاٰکَامِ وَالظِّرَابِ وَبُطُوْنِ الْاَوْدِیَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ قَالَ فَانْقَلَعَتْ وَخَرَجْنَا نَمْشِیْ فِی الشَّمْسِ قَالَ شَرِیْکٌ فَسَاَلْتُ اَنَسَ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَهُوَالرَّجُلُ الْاَوَّلُ قَالَ لَااَدْرِیْ . [بخاری : ۱۰۲۱، نسائی : ۱۵۱۶]

ترجمه : دَانس بن مالك رضی الله عنه نه روایت دے چه یو سړے جماعت ته دجمعے په ورځ راغے په هغه دروازه سره چه دَدار القضاء په طرف ده اورسول الله ﷺ ولاړ وو خطبه ئے لوستله او هغه درسول الله ﷺ مخے ته اودریدو اوعرض ئے اوکړو چه اے دَالله رَسُوله! دخلقو مال برباد شولو اولارے بندے شولے، تهٔ دَالله تعالی نه دُعااوغواړه چه مونږ له اوبه راکړی بیارسول الله ﷺ دواړه لاسونه اوچت کړل اوعرض ئے اوکړو یاالله جل جلاله مونږ له

اوبه راکړه، یاالله جل جلاله مونږ له اوبه راکړه یاالله جل جلاله مونږ له اوبه راکړه، انس رضی الله عنه وائی چه په الله جل جلاله قسم چه مونږ نه په آسمان کښې وریځ لیدله نه دَبدُلی څه ټکړه اوز مونږ اودَسلع په مینځ کښې نه څه کور وو نه محله (سلع دیو غرنوم دے مدینے ته نزدے) غرض دا چه دسلع دشادطرفنه یوه توره وریځ دَډال برابر او چته شوه اوکله چه دَآسمان مینځ له راغله، نو خوره شوه اوباران شروع شو، (دادهغه معجزه دَه اودَالله جل جلاله فضل دے چه دهغه دُعاالره ئے دومره زر قبوله کړه ګنې دَاوبو دلته ګمان نه وو) بیا په الله قسم چه مونږ دَیوے هفتے پورے نمرنه لیدو، بیا یوسړے راغے په هغه دروازه سره په دویمه جمعه باندِ اورسول الله ﷺ خطبه لوستله، اوبیا دهغه په مخکښې اودریدو اوعرض ئے اوکړو چه اے دَالله جل جلاله رَسُوله! مال برباد شولو اولارے بندے شولے نوتهٔ دَالله جل جلاله نه دُعااوغواړه چه هغه باران اودرَوی، بیا هغه ﷺ دواړه لاسونه اوچت کړل اوعرض ئے اوکړو یاالله جل جلاله ! زمونږ نه چاپیره اورَوه نه په مونږ باندِ دپَاسَه یاالله جل جلاله په ختهانو باندِ اوپه اوچتو ځایونو باندِ اوپه نالو باندِ اودونو دَراختو په ځایونو باندِ اوورَوَه، عرض دا چه وریځ فوراً کهولاؤ شوه اومونږ په نمر کښې راااووَتو شریك وائی مَادَانس رضی الله عنه نه تپوس اوکړو ولے دا هغه سړے وو کوم چه وړاند راغلے وو، هغوئ اووے زهٔ ئے نه پیژنم (دبخاری په روایت کښې راغلی دی چه دغه هغه ورمبے سړے وو)

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه په استسقاء کښې دُعا هُم کافی ده اودَباران دَاودریدو دپاره ددعاطریقه هم معلومه شوه څکه خلقولره په میدان کښې اجتماع اومونځ مشروع نه دے۔

(۲۰۷۹)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَصَابَتِ النَّاسَ سَنَةٌ عَلٰی عَهْدِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَبَیْنَارَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَخْطُبُ النَّاسَ عَلَے الْمِنْبَرِیَوْمَ الْجُمُعَةِ اِذْقَامَ اَعْرَابِیٌّ فَقَالَ یَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هَلَكَ الْاَمْوَالُ وَجَاعَ الْعِیَالُ وَسَاقَ الْحَدِیْثَ بِمَعْنَاهُ

وَفِيهِ قَالَ اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا وَقَالَ فَمَا يُشِيْرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةٍ إِلَّا تَفَرَّجَتْ حَتّٰى رَأَيْتُ الْمَدِيْنَةَ فِيْ مِثْلِ الْجَوْبَةِ وَسَالَ وَادِيْ قَنَاةَ شَهْرًا وَلَمْ يَجِئْ اَحَدٌ مِّنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا اَخْبَرَ بِجَوْدٍ. [بخاري : ٩٣٣، ١٠٣٣، ١٠١٨، نسائي : ١٥٢٧]

ترجمه : انس بن مالك رضي الله عنه وئيلي دي چه درسول الله ﷺ په زمانه مباركه كښې يو قحط راغې او هغه يوه ورځ په ممبر باندې خطبه لوستله چه يو كلي والا اودريدو او هغه عرض اوكړو اې دَالله جل جلاله رَسوله! زمونږ مال برباد شو او هلكان ذلوږي نه مړه شول. اودَ آخره پورې حديث ئې بَيان كړو دَاوّل حديث هَم معنى اوپه دې كښې دادي چه هغه په دُعا كښې عرض اوكړو اې الله جل جلاله ! زمونږ نه چاپيره اووروه، نه په مونږ باندې غرض دا چه هغه ﷺ به كوم طرفته په لاس سَرَه اِشاره كوله دهغه طرفنه به وريځ كهولاوېدله، تردې پورې چه مونږ مدينې ته كتل، چه دغولي په شان دَمينځ نه كهولاؤشوه اودقنات ناله. ديوې مياشتې پورې بهيدله او څوك بنده به دبهرنه نه راتلو مګر هغه به دَارازانئ خبرراؤړو.

فائده : دمدينې په نالو كښې ديوې نالئ نوم دې قنات.

(٢٠٨٠)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَامَ اِلَيْهِ النَّاسُ فَصَاحُوْا وَقَالُوْا يَانَبِيَّ اللّٰهِ تُحِطَ الْمَطَرُ وَاحْمَرَّ الشَّجَرُ وَهَلَكَتِ الْبَهَائِمُ وَسَاقَ الْحَدِيْثَ وَفِيْهِ مِنَ الرِّوَايَةِ عَبْدِالْاَعْلٰى فَتَقَشَّعَتْ عَنِ الْمَدِيْنَةِ فَجَعَلَتْ تُمْطِرُ حَوَالَيْهَا وَمَاتُمْطِرُ بِالْمَدِيْنَةِ قَطْرَةً فَنَظَرْتُ اِلَى الْمَدِيْنَةِ وَاِنَّهَا لَفِيْ مِثْلِ الْاِكْلِيْلِ. [بخاري : ١٠٢١، نسائي : ١٥١٢]

ترجمه : انس بن مالك رضي الله عنه وئيلي دي چه نبي كريم ﷺ دجمعې خطبه لوستله او خلق دهغه مخكښې اودريدل اوپه زوره ئې اووې اې دَالله نبي ! باران نه كيږي اودَونو پانړې وُچې شولې، او څناور مړه شول، اوبَيان ئې كړو حديث دَ آخره پورې اوعبدالاعلى په روايت كښې دادي چه آخره وريځ په مدينه باندې كهولاؤشوه، اودهغې نه چاپيره دباران اووَريدو، اوپه مدينه كښې يو څاڅكې راپرېنوَتو، اوماوليده چه دَتوپئ په شان دمينځ نه كهولاؤ شوې ده.

مُسلم رحمه الله وئیلي دي روایت کړے دے مونږ ته داحدیث ابو کریب هغه ته اسامه هغه ته سلیمان بن مُغیره هغه ته ثابت هغه ته انس رضی الله عنه په شان دُپورته روایت اوپه دے کښې داخبره زیاته ده، چه الله تعالی وریځولره یو ځائے کړه، اوزمونږ داحال شو چه یو طاقتور سړے هُم خپل کورته په تللوسره یَریدو.(یعني دسخت بَاران دَوجے نه)

(۲۰۸۲)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ یَقُوْلُ جَآءَ اَعْرَابِیٌّ اِلٰی رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَوْمَ الْجُمُعَةِ وَهُوَعَلَی الْمِنْبَرِ وَاقْتَصَّ الْحَدِیْثَ وَزَادَ فَرَأَیْتُ السَّحَابَ یَتَمَزَّقُ کَاَنَّهُ الْمُلَاءُ حِیْنَ تُطْوٰی.

ترجمه: انس بن مالك رضی الله عنه وئیلي دي چه دَیو کلي سړے دجمعے په ورځ درسول الله ﷺ خواله راغے او هغه په ممبرباندِ وو اوبیان ئے کړو حدیث دَآخره پورے اوپه دے کښې ئے دومره زیاته کړه چه اولیدله مَادوریځې یوه ټکړه لکه چه یو څادر وو چه نغښتلے شوے وو دغه شان چودَلو۔

(۲۰۸۳)عَنْ اَنَسٍ قَالَ قَالَ اَصَابَنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَطَرٌ قَالَ فَحَسَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثَوْبَهٗ حَتّٰی اَصَابَهٗ مِنَ الْمَطَرِ فَقُلْنَا یَارَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِمَ صَنَعْتَ هٰذَا قَالَ لِاَنَّهٗ حَدِیْثُ عَهْدٍ بِرَبِّهٖ عَزَّوَجَلَّ.[ابوداود : ۵۱۰۰]

ترجمه: انس رضی الله عنه وئیلي چه په مونږ باندِ برسات شولو(یعني باران راغے) اومونږ درسول الله ﷺ سره وو نو کهولاؤ کړے هغه خپلو کپړولره تردے پورے چه اورسی هغه ته باران پس اوویل مونږه اے دَالله جل جلاله رسوله ﷺ! تاداسے ولے اوکړل هغه ﷺ لوفرمایل ځکه چه دا اوس دخپل پروردګار دَخوانه راغلے دی۔

فائده : ددے حدیث نه معلومه شوه چه دَپروردګار جل شانه ذاتِ مقدس پورته دے اوباران هُم دپاسه نه راوَریږی اوځنے تابعدارِجَهمَ نافهم چه کوم داتاویل کوی، چه هغه اوس دَپروردګارپیداکړے شوے دے، داتاویل به هَله صحیح وو چه معنی ظاهری دهغے نه جوړیدے لوکله چه ظاهری معنی بے تکلیف جوړیږی نودَتاوِیل څه ضرورت دے۔

باب التعوذ عند رؤية الريح والغيم والفرح بالمطر :

باب : د هوا او د وريځ د ليدو په وخت پناه غوښتل او د باران ليدو سره خوشاليدل :

(۲۰۸۴) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ تَقُوْلُ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الرِّيْحِ وَالْغَيْمِ عُرِفَ ذٰلِكَ فِيْ وَجْهِهٖ وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ فَإِذَا أَمْطَرَتْ سُرَّ بِهٖ وَذَهَبَ عَنْهُ ذٰلِكَ قَالَتْ عَآئِشَةُ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ إِنِّيْ خَشِيْتُ أَنْ يَكُوْنَ عَذَابًا سُلِّطَ عَلٰى أُمَّتِيْ وَيَقُوْلُ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ رَحْمَةٌ.

ترجمه : دنبی کریم ﷺ بی بی حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه درسول الله ﷺ داقاعده وه چه کله به دطوفان اوتورے وریځی ورځ وه، نو دهغه په مخ مبارك باندِ به یَرَه معلومیده (یعنی دعذابِ اِلٰهی نه یَریدلو) اوساعت له به مخکښ تلو اوساعت له به ورستو، بیاکه چرے باران به اوورِیدو نو خوشحاله به شو اودهغه ﷺ یره به ختمه شوله حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه مادهغه نه تپوس اوکړلو نو هغه ﷺ اوفرمایل چه زه یریږم چه کیدے شی عذاب نه وی، چه الله تعالی جل جلاله زما په امت باندِ رالیږلے وی، اوکله چه به ئے باران اولیدو نو اوبه به ئے ویل چه دا رحمت دے۔

(۲۰۸۵) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ إِذَا عَصَفَتِ الرِّيْحُ قَالَ اَللّٰهُمَّ أَسْئَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيْهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهٖ وَأَعُوْذُبِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيْهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهٖ قَالَتْ وَإِذَا تَخَيَّلَتِ السَّمَآءُ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَخَرَجَ وَدَخَلَ وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ فَإِذَا أَمْطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ فَعَرَفْتُ ذٰلِكَ عَائِشَةُ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لَعَلَّهُ يَا عَآئِشَةُ كَمَا قَالَ قَوْمُ عَادٍ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوْا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا. [ترمذی : ۳۴۴۹، ابن ماجه : ۱۸۹۱]

ترجمه : دنبی کریم ﷺ بی بی حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی چه دنبی کریم ﷺ عادت مبارك وو چه کله به دَسیلیٔ طوفان راغے نودَ "اَللّٰهُمَّ نه به ئے دَاُرسِلَتْ بِهٖ " پورے

لوستلو، یعنی یاالله زه ددے هوا بهتری غوارم اوڅه چه په دیکښې دننه دی د هغې بهتری اوڅه چه په دیکښې رالیږلے شوے دی د هغې بهتری، اوپناه غوارم ددے دبدئ نه اوڅه چه په دیکښې دننه دی د هغې دَبدئ نه، اوڅه چه ددے سره رالیږلے دی د هغې دبدئ نه اوحضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه کله به په آسمان بانډې وریځ اوبجلی اوږ قیدوه نوډَهغه ﷺ رنګ به بَدَل شو اوبهرته به وَتو اودننه به راتلو، اومخکښې کیدو به اوورستو کیدو به بیاکه چرے باران به شروع شو نو د هغه ګهبراهټ بَه ختم شو، غرض داخبره حضرت عائشے رضی الله عنها اوپیژنده اود هغه ﷺ نه ئے تپوس اوکړو نو هغه ﷺ اوفرمایل اے عآئشے! زهٔ یَریږم چه چرته داسے اونه شی لکه دعادقوم چه اولیدو چه وریځ ده کومَه چه د هغوئ مخے ته راغلې ده، اوئے ویل چه دا وریځ په مونږ بانډې وریدلووالا دَه۔

فائده : ددے حدیث نه معلومَه شوه چه دبنده یوه درجه داسے نِشته چه هغه ته دالله تعالی نه یَرَه نه وی، بلکه خومره چه دلوئے بادشاه عالی جاه بے پرواه سره نزدیکت راځی دومره د هغه نه یَره د هغه دَبے نیازئ اوبے پروایئ په لار سره سیوا کیږی، اوبنده لره لازم دی چه هر آن د هغه تعالی شانه دکامِلو صفتونو مراقبه کوی، اود هغه دعذاب اوعقاب نه پَناه غواړی۔

(۲۰۸۶) عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ مَارَأَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرىٰ مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ وَكَانَ إِذَا رَأىٰ غَيْمًا أَوْرِيْحًا عُرِفَ ذٰلِكَ فِيْ وَجْهِهِ فَقَالَتْ يَارَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَرَى النَّاسَ إِذَا رَأَوُا الْغَيْمَ فَرِحُوْا رَجَاءَ أَنْ يَّكُوْنَ فِيْهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عُرِفَتْ فِيْ وَجْهِكَ الْكَرَاهَةُ قَالَتْ فَقَالَ يَاعَائِشَةُ مَايُؤْمِنُنِيْ أَنْ يَّكُوْنَ فِيْهِ عَذَابٌ قَدْعُذِّبَ قَوْمٌ بِالرِّيْحِ وَقَدْرَأىٰ قَوْمٌ نِ الْعَذَابَ فَقَالُوْا هٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا.

[بخاری: ۴۸۲۸، ۳۲۵۶، ۲۰۹۲، ابوداود: ۵۰۹۸]

ترجمه: دنبی کریم ﷺ بی بی حضر عائشه رضی الله عنها فرمائی چه مانه دے لیدلے

رسول الله ﷺ په پرق خندلو سَره چه د هغه حلق په نظر راتلو بلکه د هغه عادت داوو چه تبسُّم یعنی نرئ خندا به ئے کوله اوکله چه به ئے وریځ اولیده یاطوفان نود هغه په مخ کښ به یَره معلو میدَله نوماعرض اوکړو چه یارسول الله ﷺ! زهٔ نورو خلقولره وینم چه هغه کله وریَځ اووینی نوخوشحاله شِی په دے امید سره چه په دے کښ اوبَه وی، اوکله چه تهٔ وریځی ته اوګورے نوستاپه مخ باندِ ناګواری ظاهریږی، حضرت ﷺ اوفرمایل چه اے عآئشے رضی الله عنها زهٔ یریږم چه چرته په دے کښ عَذاب نه وی، ځکه چه یوقوم دهَواپه عذاب سره هلاك شوے دے، اوکله چه یوقوم عذاب لره اولیدو نواوئے ویل چه دابدلی ده، یعنی وریَځ ده په مونږه باندِ وریدلووالا۔

فائده : ربښتیاده دامصرع "نزدیکانرا بیش بود حیرانی" د هغه شهنشه بلند بارګاه قهار، اوجبار نه چه کله داسے مقدس اوپاکیزه خلق دومره یریږی نوبَیَامونږ غوندِ ګنهګارو لره څومره یَریدل پکاره دی مګرصد هاهزارهاافسوس دے چه زمونږ نه د هغه دیریدو حق نه شِی اداکیدے۔

باب فی ریح الصبا والدبور :

باب : د باد صبا او سخت باد په بیان کښ :

(۲۰۸۷)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ نُصِرْتُ بِالصَّبَاوَاُهْلِکَتْ عَادٌ بِالدَّبُوْرِ. [بخاری : ۱۰۳۵، ۳۲۰۵، ۳۳۴۳، ۴۱۰۵]

ترجمه : ابن عباس رضی الله عنهما وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی ماته دالله تعالی په حُکم سَرَه دَصبانه مدد راکړے شو اوعاد په دبور سره هلاك کړے شوے دے۔

فائده : صَبا هغه هَواده چه هغه دَمشرق دطرفنه راځی چه هغے ته پروائی وئیلے شِی اودَبور هغه هواده چه هغه دمغرب دطرفنه راځی اوهغے ته پچهاؤ وئیلے شی۔

کتاب الکسوف

دکسوف بیان

(۲۰۸۹) عَنْ عَآئِشَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهَا قَالَتْ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِيْ عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُصَلِّيْ فَاَطَالَ الْقِيَامَ جِدًّا ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ الرُّكُوْعَ جِدًّا ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَهٗ فَاَطَالَ الْقِيَامَ جِدًّا وَهُوَ دُوْنَ الْقِيَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ الرُّكُوْعَ جِدًّا وَّدُوْنَ الرُّكُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ فَاَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُوْنَ الْقِيَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ الرُّكُوْعَ وَهُوَ دُوْنَ الرُّكُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَهٗ فَقَامَ فَاَطَالَ وَهُوَ دُوْنَ الْقِيَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ الرُّكُوْعَ وَهُوَ دُوْنَ الرُّكُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ فَخَطَبَ النَّاسَ فَحَمِدَ اللهَ وَاَثْنٰى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ مِنْ اٰيَاتِ اللهِ وَاِنَّهُمَا لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّلَا لِحَيٰوتِهٖ فَاِذَا رَاَيْتُمُوْهُمَا فَكَبِّرُوْا وَادْعُوا اللهَ وَصَلُّوْا وَتَصَدَّقُوْا يَآاُمَّةَ مُحَمَّدٍ اِنْ مِنْ اَحَدٍ اَغْيَرُ مِنَ اللهِ عَزَّوَجَلَّ اَنْ يَّزْنِيَ عَبْدُهٗ اَوْ تَزْنِيَ اَمَتُهٗ يَآاُمَّةَ مُحَمَّدٍ وَّاللهِ لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَآ اَعْلَمُ لَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا وَّلَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا اَلَا هَلْ بَلَّغْتُ

وَفِيْ رِوَايَةِ مَالِكٍ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ اٰيَتَانِ مِنْ اٰيٰتِ اللهِ. [بخاری: ۱۰۴۴، نسائی: ۱۴۷۳]

ترجمه: حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائيلي دی چه د رسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې نمر تندر اونيوؤ، پس هغه ﷺ په مانځه اودريدو او ډيروخته پورے ولاړ وو، بيائے رکوع اوکړه، او ډيره اوګده رکوع اوکړه بيائے سر اوچت کړو او بنه ساعت ولاړ وو او ډير قيام ئے اوکړو مګر د وړمبی قيام نه کم بيائے رکوع اوکړه او اوګده رکوع ئے اوکړه مګر د وړمبی نه کمه، بيائے سجده اوکړه (داپه يو رکعت کښې دوه رکعتونه شول، او د شافعی رحمه الله دغه مذهب دے) بيا اودريدو او ډيروخته پورے قيام ئے اوکړو، مګر د قيام اوّل نه کم بيائے رکوع اوکړه او اوګده رکوع ئے اوکړه مرد وړمبی رکوع نه کمه، بيائے سر اوچت کړو، او ډيروخته پورے ولاړ وو، مګر د وړمبی قيام نه کم بيائے رکوع اوکړه او اوګده رکوع ئے اوکړه مګر د وړمبی رکوع نه کمه، (داهم دوه رکوع شولے) بيائے سجده اوکړه او فارغ شولو او نمر په

دے کښں روښانه شوے وو، بيائے خلقوته خطبه اولوستله اودَالله تعالى ثناصفت ئے اوكړو اواوئے فرمايل چه نمراوسپوږمئ دَنشاناتو (دقدرتونو) دَالله پاك نه دى اوپه دوئ څه تكليف نه پريوځى نه دچاپه مرګ سره اونه پس هركله چه تاسو (دواړو لره) توراووينئ نودَالله جل جلاله لوئى بيانوئ اودهغه نه دُعاغواړئ اومونځ كوئ اوخيرات كوئ، اے امَت دمحمد (ﷺ) دَالله جل جلاله نه زيات څوك غيرتووالا نشته دے په دے خبره كښں چه دهغه غلام ياوينځه زِنااوكړى اے دَمُحَمّد (ﷺ)(امته! په الله جل جلاله قسم دے كه چرے تاسوته عِلم وے دهغه څه چه ماته عِلم دے نوډيربه موژړلواولږبه موخندلو، واورئ! مـادَالله جل جلالـه حكم رااورسوؤ، اودَمـالك رضى الله عنـه پـه روايت كښں دادى چه نمراوسپوږمئ دواړه دَالله جل جلاله دنشانونونه دوه نشانئ دى۔

فائده : دعلماؤ اِجماع ده چه دخسوف مونځ سنت دے اودَاِمامِ مالك رحمه الله اِواحمد رحمه الله اودَجمهورومذهب دے چه په جماعت سره دِ دا اداشِى، اواهلِ عراق (يعنى احنافو) وئيلے دى چه دے لره دِځانله ځانله اولوستلے شِى، مګراوّل مذهب دصحيح احاديثوپه روئ سره صحيح دے،

اودَاِمام شافعى رحمه الله مذهب دے چه په هرركعت كښں دوه ركوع كوى، اودوه واره قيام كوى مګرسَجدے په هرركعت كښں دغه دوه دى اودَحنفيانو په نزپه شان دنورو مونځونوپه هرركعت كښں يوه ركوع وى، مګردَاِمام شافعى رحمه الله مذهب دَاحاديثِ صحيحه موافِق دے 'وابنِ عبدالبررحمه الله هُم دے ته صحيح وئيلے دى۔

په ځينوروايتونوكښں په هرركعت كښں درے ركوع هُم راغلے دى اوڅلورهُم مګردَ دوو راوى ډيرلحفظ ضبط دے مګرقوى مذهب دادے چه په څه شان له غواړى، اداوئے كړى باقى پاتے شوه سورَتِ فاتِحَه، نوپه اوّل قيام كښں خوپه اتفاق دعلماؤ لوستل ضرورى اوپـه دويـم قيام كـښں هم لوستـل دامذهب دے دشافعى رحمـه الله اودَمالك رحمـه الله

اودجمهورو صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین۔

اودَمالکی مذهب نه دمحمّد بنِ مُسلمه داقول دے چه په دویم قیام کښې لوستل نه دی پکار، او اوګډ قراءت په اتفاق دعلماو غوره دے، اوقصر هُم روا دے، اودسجدے ذاوګدوالی هُم مُحَقِقِین قائِل دی، اوتعوذ لوستل هُم په هرقیام کښې دفاتحے نه مخکښې لوستل غوره دی، اودوه خطبے هُم دمانځه نه ورستو مستحبدی، دامذهب دے دشافعی رحمه الله اواسحاق رحمه الله اوابن جریر رحمه الله اودَفقائے مُحَدثینو ، اودمالِك رحمه الله اودَابوحنیفه رحمه الله ه نزخطبه مستحب نه دَه، اودشافعی رحمه الله دلیل احادیثِ صحیح دی، چه په صحیحین وغیره کښې راغلی دی۔

مُسلم رحمه الله وئیلے دی اوبَیان کړے دے مونږ ته داروایت یحیٰی بن یحیٰی هغه ته ابومُعاویه هغه ته هشام بن عُروه دَدغے سند سَره اودائے زیات کړل چه هغه اوفرمایل ورستو دحمد نه، بیشکه نمراوسپوږمۍ دَالله تعالی په نشانو کښې دی، اودائے هُم زیات کړل، چه بیا هغه دواړه لاسونه اوچت کړل اواوئے فرمایل خبرشئ چه ماداالله پیغام اورَسولو۔

(۲۰۹۱)عَنْ عَآئِشَةَ زَوْجِ النَّبِیِّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَتْ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِیْ حَیٰوةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَی الْمَسْجِدِ فَقَامَ فَكَبَّرَ وَصَفَّ النَّاسُ وَرَآءَهٗ فَاقْتَرَءَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قِرَآءَةً طَوِیْلَةً ثُمَّ كَبَّرَفَرَكَعَ رُكُوْعًا طَوِیْلًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهٗ فَقَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَاوَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ فَاقْتَرَءَ قِرَآءَةً طَوِیْلَةً هِیَ اَدْنٰی مِنَ الْقِرَآءَةِ الْاُوْلٰی ثُمَّ كَبَّرَفَرَكَعَ رُكُوْعًا طَوِیْلًا هُوَاَدْنٰی مِنَ الرُّكُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ رَبَّنَاوَلَكَ الْحَمْدُ ثُمَّ سَجَدَ وَلَمْ یَذْكُرْ اَبُوْالطَّاهِرِثُمَّ سَجَدَثُمَّ فَعَلَ فِی الرَّكْعَةِ الْاُخْرٰی مِثْلَ ذٰلِكَ حَتّٰی اسْتَكْمَلَ اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَّاَرْبَعَ سَجَدَاتٍ وَّانْجَلَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ اَنْ یَّنْصَرِفَ ثُمَّ قَامَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَاَثْنٰی عَلَی اللهِ بِمَاهُوَاَهْلُهٗ ثُمَّ قَالَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَاٰیَتَانِ مِنْ اٰیٰتِ اللهِ لَایَخْسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّلَالِحَیٰوتِهٖ فَاِذَارَاَیْتُمُوْهُمَا فَافْزَعُوْا لِلصَّلٰوةِ وَقَالَ اَیْضًا فَصَلُّوْا حَتّٰی یُفَرِّجَ اللهُ عَنْكُمْ وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ

وَآلِهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ فِي مَقَامِي هٰذَا كُلَّ شَيْءٍ وُعِدْتُّمْ حَتّٰى لَقَدْ رَأَيْتُنِي أُرِيْدُ أَنْ آخُذَ قِطْفًا مِّنَ الْجَنَّةِ حِيْنَ رَأَيْتُمُوْنِي جَعَلْتُ أُقَدِّمُ وَقَالَ الْمُرَادِيُّ أَتَقَدَّمُ وَلَقَدْ رَأَيْتُ جَهَنَّمَ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا حِيْنَ رَأَيْتُمُوْنِي تَأَخَّرْتُ وَرَأَيْتُ فِيْهَا عَمْرَو ابْنَ لُحَيٍّ وَهُوَ الَّذِيْ سَيَّبَ السَّوَائِبَ وَانْتَهٰى حَدِيْثُ أَبِي الطَّاهِرِ عِنْدَ قَوْلِهِ فَافْزَعُوْا لِلصَّلٰوةِ وَلَمْ يَذْكُرْ مَا بَعْدَهُ. [بخاری : ۱۰۴۶، ۱۲۱۲، ابوداود : ۱۱۸۰، نسائی : ۱۴۷۱، ابن ماجه : ۱۲۶۳]

ترجمه: درسول الله ﷺ بی بی حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلی دی چه یو ځل درسول الله ﷺ په ژوند مبارك کښې نمرتندر اونیوو، او هغه ﷺ جماعت ته راووتو او په مانځه اودریدو اوالله اکبرئے اووے او خلقو په هغه پسے صف جوړ کړو اورسول الله ﷺ اوږد قراءت اولوستلو بیائے الله اکبر اووے اوډیره اوګده رکوع ئے اوکړه بیائے خپل سر اوچت کړو اوسمع الله لِمَنْ حَمِدَہ ئے اووے اوربنا ولك الحمدُ او بیا اودریدو او اوګد قراءت ئے اولوستو چه دَوړمبی قراءت نه لږ کم وو، بیائے الله اکبر اووے اودویمه رکوع ئے اوکړه چه دوړمبئ رکوع نه لږه کمه وه، بیائے اووے "سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ" او بیائے سجده اوکړه، اوابو طاهر راوی داذکر نه دےء کړے چه بیائے سجده اوکړه او په دویم رکعته کښې ئے سجده اوکړه او په دویم رکعته کښې ئے ده شان اوکړل، تردے پورے چه رکوع شولے او څلور سجدے، (یعنی په دوه رکعته کښې، په هر رکعته کښې دوه رکوع شوے او دوه سجدے) اوده هغه دفارغ کیدو نه مخکښې نمرروښانه شوے وو، بیا هغه ﷺ اودریدو او خلقوته ئے خطبه اولوستله، اودالله جل جلاله تعریف ئے اوکړو په هغه لفظونو سره کوم چه دهغه دشان لائق دی، بیائے اوفرمایل نمراوسپوږمئ دَالله جل جلاله دنښاناتو (دقدرت نه) دوه نښانونه دی لود چادَمرګ اوژوند په سبب سره په دوئ کښې تغیرنه راځی، (یعنی صرف دَالله جل جلاله په حُکم سره کیږی) بیا چه کله تاسوتندر نیول اووینئ نوزَر مونځ اداکول شروع کوئ، اودائے هم فرمائیلی دی چه تردے پورے مونځ اداکوئ چه الله تعالی هغے لره

ستاسو دپاسه نه کهولاؤ کړی، او هغه فرمائیلی دی چه ما هغه ځائے هغه تول څیزونه اولیدل چه دکومے ستاسو سره وعده شویے ده، چنانچه ما خپل ځان اولیدو چه غوارم چه یو غنچك یوسم په جنت کښ چه کله تاسوزهٔ لیدلے وُم، چه زه وړاندِ تلے وُم، او مرادی راوی اتقدم وئیلے دے، معنی دَدواړو یوه ده، او ښکه ما جهنم لره اولیدو چه یوه تکړه بلے لره شو کوی کله چه تاسوزهٔ لیدلے وُم چه زه په شاواپس شوم او ما په جهنم کښ عمروبنِ لحی لره اولیدو(دیوسړی نوم دے) او هُم هغه دتولونه مخکښ اوښه دنذر دپاره پریخودے وَه دَابو طاهِر راوی حدیث خو هغه ځائے تمام شولو کوم ځائے چه هغه فرمائیلے وو چه زرمونخ اداکوئ، او دهغے نه پس ئے څه ذِکرنه دے کړے۔

(۲۰۹۲)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ اِنَّ الشَّمْسَ خَسَفَتْ عَلٰی عَهْدِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ مُنَادِیًا اَلصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ فَاجْتَمَعُوْا اَوْتَقَدَّمَ فَکَبَّرَ وَصَلّٰی اَرْبع رَکْعَاتٍ فِیْ رَکْعَتَیْنِ وَاَرْبَعَ سَجْدَاتٍ. [بخاری : ۱۰۶۶، نسائی ۱۴۹۳، ۱۴۷۲]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښ نمر تندر اونیوؤ او هغه ﷺ په مدینه کښ یو آواز کولو والا اولیږو چه داسے آواز اوکړه چه تول خلق په جمع مونځ اداکړئ غرض دا چه خلق جمع شول او هغه ﷺ مخکښ شولو اوتکبیرئے اوے (یعنی تکبیر اولی) او څلور رکوع ئے اوکړے په دوو رکعتونو کښ او څلور سجدے۔

(۲۰۹۳)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ اَنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَهَرَفِیْ صَلٰوةِ الْخُسُوْفِ بِقِرَآءَ تِهٖ فَصَلّٰے اَرْبَعَ رَکْعَاتٍ فِیْ رَکْعَتَیْنِ وَاَرْبَع سَجْدَاتٍ قَالَ الزُّهْرِیُّ وَاَخْبَرَنِیْ کَثِیْرُ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنَّهٗ صَلّٰے اَرْبَع رَکْعَاتٍ فِیْ رَکْعَتَیْنِ وَاَرْبع سَجْدَاتٍ. [باری : ۱۰۶۵، ابوداود : ۱۱۰۹، نسائی ۱۴۹۳، ۱۴۹۶]

ترجمه : حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ به دنمرِ تندر

نیولو یَه مانځه کښې قراءت په زوره لوستلو اوڅلور رکوع ئې اوکړې اوڅلور سجدې په دوو رکعتونو کښې، زهری رحمه الله وئیلي دي چه خبر راکړې دې ماته کثیرابن عباس رضی الله عنه دَابن عباس رضی الله عنه نه چه نبی کریم ﷺ څلور رکوع اوکړې یَه دوو رکعتونو کښې اوڅلور سجدې ئې اوکړې۔

مسلم رحمه الله وئیلي دي روایت کړې دې ماته حاجب بن ولید هغه ته محمد بن حرب هغه ته محمد بن ولید هغه ته زهری رحمه الله هغه ته کثیربن عَباس هغه ته ابن عبّاس رضی الله عنهما بیان کړې دې چه مونځ دَرسول الله ﷺ دنمردتندر په ورځ لکه عروه دحضرت عائشې رضی الله عنها نه۔

(۲۰۹۲)عَنْ عُبَیْدابْنِ عُمَیْرٍ یَقُوْلُ حَدَّثَنِیْ مَنْ اُصَدِّقُ حَسِبْتُهٗ یُرِیْدُ عآئشه رضی الله عنها اَنَّ الشَّمْسَ انْکَسَفَتْ عَلٰی عَهْدِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقَامَ قِیَامًا شَدِیْدًا یَقُوْمُ قَآئِمًا ثُمَّ یَرْکَعُ ثُمَّ یَقُوْمُ ثُمَّ یَرْکَعُ ثُمَّ یَقُوْمُ ثُمَّ یَرْکَعُ ثُمَّ یَقُوْمُ ثُمَّ یَرْکَعُ رَکْعَتَیْنِ فِیْ ثَلَاثِ رَکَعَاتٍ وَّاَرْبَعِ سَجَدَاتٍ فَانْصَرَفَ وَقَدْتَجَلَّتِ الشَّمْسُ وَکَانَ اِذَارَکَعَ قَالَ اللهُ اَکْبَرُثُمَّ یَرْکَعُ وَاِذَارَفَعَ رَأْسَهٗ قَالَ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ فَقَامَ فَحَمِدَاللهَ وَاَثْنٰی عَلَیْهِ ثُمَّ قَالَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَلَایَنْکَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّلَالِحَیٰوتِهٖ، وَلٰکِنَّهُمَا مِنْ اٰیٰتِ اللهِ یُخَوِّفُ اللهُ بِهِمَافَاِذَا رَاَیْتُمْ کُسُوْفًا فَاذْکُرُوْا اللهَ حَتّٰی یَتَجَلَّیَا۔

ترجمه: عبیدبن عمیروئیلي دي چه روایت کړې دې ماته هغه بنده چه هغه لره زۀ رښتونې ګنړم مراد دهغه بنده نه حضرت عائشې رضی الله تعالی عنها وه. چه یو ځل نمرتندر اونیوۀ درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې اوهغه په مانځه کښې ډېروخته پورې اودریدو، په دې شان چه یو ځل به اودریدو بیابه ئې رکوع اوکړه بیابه اودریدو بیابه ئې رکوع اوکړه غرض دا چه اولوستل ئې دوه رکعته چه په هررکعت کښې درې رکوع وې، اوپه دواړو رکعتونو کښې څلور سجدې اوکله چه فارغ شولو نو نمرروښانه شوې وو، اوکله چه به ئې رکوع کوله نو الله اکبر به ئې اووې بیابه رکوع له تللو اوکله چه به ئې سَراوچتولو نو سمع الله

لمن حمدہ به نے ویلو او ورستو د مانځه نه د خطبې د پاره اودریدو. او دالله تعالی حمدوثنائے اوکړه، بیائے اوفرمایل چه په نمر او سپوږمۍ کښې د چا د مرګ یا ژوند په سبب تغیر نه راځي بلکه دا دالله جل جلاله د نشانو نو نه دي. چه په هغې سره الله جل جلاله یروی. (مخلوق لره) بیا چه کله تاسو تندر نیول اووینئ نو الله جل جلاله لره یاده وئ تردې پورې چه دواړه صفارو بنانه شي.

(۲۰۹۷)عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰی سِتَّ رَکْعَاتٍ وَّاَرْبَعَ سَجَدَاتٍ.

ترجمه: حضرت عائشې رضی الله عنها فرمائیلي دی چه نبی کریم ﷺ شپږ رکوع اوکړلې (یعنی په دوه رکعته کښې) او څلور سجدې.

باب ذکر عذاب القبر فی الخسوف :

باب : په نماز خسوف کښې د عذاب قبر ذکر :

(۲۰۹۸)عَنْ عَمْرَةَ اَنَّ یَهُوْدِیَّةً اَتَتْ عَآئِشَةَ رضی اللّٰہ عَنْهَا تَسْاَلُهَا فَقَالَتْ اَعَاذَکِ اللّٰہُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ رضی اللّٰہُ عَنْهَا فَقُلْتُ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یُعَذَّبُ النَّاسُ فِی الْقُبُوْرِ قَالَتْ عَمْرَةُ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ رضی اللّٰہُ عَنْهَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَآئِذًا بِاللّٰہِ ثُمَّ رَکِبَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّے اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ مَرْکَبًا فَخَسَفَتِ الشَّمْسُ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ رضی اللّٰہُ عَنْهَا فَخَرَجْتُ فِیْ نِسْوَةٍ بَیْنَ ظَهْرَیِ الْحُجَرِ فِی الْمَسْجِدِ فَاَتٰی رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مِنْ مَرْکَبِهٖ حَتّٰی انْتَهٰی اِلٰی مُصَلَّاهُ الَّذِیْ کَانَ یُصَلِّیْ فِیْهِ فَقَامَ وَقَامَ النَّاسُ وَرَاءَهُ قَالَتْ عَآئِشَةُ رضی اللّٰہُ عَنْهَا فَقَامَ قِیَامًا طَوِیْلًا ثُمَّ رَکَعَ فَرَکَعَ رُکُوْعًا طَوِیْلًا ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِیَامًا طَوِیْلًا وَّهُوَ دُوْنَ الْقِیَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَکَعَ فَرَکَعَ رُکُوْعًا طَوِیْلًا وَهُوَ دُوْنَ الرُّکُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ فَقَالَ اِنِّیْ قَدْ رَاَیْتُکُمْ تُفْتَنُوْنَ فِی الْقُبُوْرِ کَفِتْنَةِ الدَّجَّالِ قَالَ عَمْرَةُ فَسَمِعْتُ عَآئِشَةَ رضی اللّٰہُ عَنْهَا تَقُوْلُ اَسْمَعُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَعْدَ ذٰلِکَ یَتَعَوَّذُ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ.

ترجمه: د عمره نه روایت دے چه یو یهودی ښځه حضرت عائشې رضی الله عنها له راغله

اوسوال ئے شروع کړو او هغے اووے الله تعالی دِتادعذابِ قبرنه بچ کړی، حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه ما عرض اوکړو چه اے دَالله رَسُوله! ولے خلقوته په قبرکښ عذاب وی؟ عمره وئیلے دی چه حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی چه رسول الله ﷺ اوفرمایل پناه غواړم په الله جل جلاله سره بیاسورشو رسول الله ﷺ یوه ورځ سحرپه یوه سورلئ باندِ اونمر تندر او نیوؤ حضرتِ عآئشه رضیَ الله عنهَا فرمائی چه زهٔ هُم را اووتم او دښځو سره دحجرو په شا باندِ جماعت ته راغلمُ،او رسول الله صَلی اللهُ عَلیهِ وَاٰلِهِ وَسَلمْ دخپلے سورلئ نه کوزشو،اودخپل دمانځه دځائے پورے ئے تشریف یوړو،کوم په ځائے چه به ئے همیشه اِمامت کوؤ په مانځه کښ او او دریدو او ډیر اوګد قِیام ئے اوکړو،او کړو او خلق دهغه نه ورستو اودریدل حضرت عآئِشه رضِیَ اللهُ عنها فرمائی ،چه بیَا هغه ډیر اوګد قیام اوکړو.بیائے رکوع اُوکړه او اوګده رکوع ئے اوکړه بیا پَاځیدو او ډیراوګد قیام ئے او کړو مګر هغه دوړمبی قیام نه کم وو،بیَائے رکوع اوکړه او اوګده رکوع ئے اوکړه مګر هغه دوړمبئ رکوع نه کمه وه ،بیائے سَرُ اوچت کړو او نمر روښانه شولو او اوئے فرمایل چه ما تاسو لره او لیدل چه تاسو به په قبرونو کښ جانچ کولے شئ لکه چه ددجال په وخت از مایلے شئ،عمره وئیلے دی چه ماد حضرت عائشے رضی الله عنها نه اوریدلے دی چه فرمائیلے ئے وو،چه ماد هغے نه پس واؤریدل چه رسول الله صَلے اللهُ علیهِ وَاٰلِهِ وَسَلمُ پناه غوښتله دَدوزخ دعذاب نه. اودقبر دعذاب نه۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی .او روایت کړے دے مونږته دا حدیث محمد بن مثنی هغه ته عبدالوَهاب او وئیلے دی مُسلم چه بیَان کړے دے مونږ ته دغه روایت ابن ابی عُمر رضی الله عنه هغه ته سفیان دواړودَ یحیٰی بن سعید نه ددغے اسناد سره دسلیمان بن بلال دروایت په مثل باندِ۔

(۲۱۰۰)عَنْ جابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلٰی عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ

عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِيْ يَوْمٍ شَدِيْدِ الْحَرِّ فَصَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاَصْحَابِهٖ فَاَطَالَ الْقِيَامَ حَتّٰى جَعَلُوْا يَخِرُّوْنَ ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ فَاَطَالَ ثُمَّ رَكَعَ فَاَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ فَاَطَالَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ قَامَ فَصَنَعَ نَحْوًا مِّنْ ذٰلِكَ فَكَانَتْ اَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَّ اَرْبَعَ سَجَدَاتٍ ثُمَّ قَالَ اِنَّهٗ عُرِضَ عَلَيَّ كُلُّ شَيْءٍ تُوْلَجُوْنَهٗ فَعُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ حَتّٰى لَوْ تَنَاوَلْتُ مِنْهَا قِطْفًا اَخَذْتُهٗ اَوْ قَالَ تَنَاوَلْتُ مِنْهَا قِطْفًا فَقَصُرَتْ يَدِيْ عَنْهُ وَعُرِضَتْ عَلَيَّ النَّارُ فَرَاَيْتُ فِيْهَا امْرَاَةً مِّنْ بَنِيْ اِسْرَآئِيْلَ تُعَذَّبُ فِيْ هِرَّةٍ رَّبَطَتْهَا فَلَمْ تُطْعِمْهَا وَلَمْ تَدَعْهَا تَاْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْاَرْضِ وَرَاَيْتُ اَبَا ثُمَامَةَ عَمْرَو ابْنَ مَالِكٍ يَجُرُّ قُصْبَهٗ فِي النَّارِ وَ اِنَّهُمْ كَانُوْا يَقُوْلُوْنَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَخْسِفَانِ اِلَّا لِمَوْتِ عَظِيْمٍ وَّاِنَّهُمَا اٰيَتَانِ مِنْ اٰيٰتِ اللهِ يُرِيْكُمُوْهَا فَاِذَا خَسَفَا فَصَلُّوْا حَتّٰى تَنْجَلِيَ .

ترجمہ: جابر بن عبداللہ رضی اللہ عنہما وئیلے دی چہ درسول اللہ صلی اللہ علیہ وَآلِہٖ وَسَلَّمْ پہ زمانہ مبارکہ کښې نمر تندر اونیوؤ او پہ ھغہ ورځو کښې ډیرہ گرمی وہ بیا رسول اللہ صَلی عَلیہِ وَآلِہٖ وَسَلَّمْ دخپلو یارانو سرہ مونځ لرہ اولوستو .او ډیر اوگد قیام ئے اوکړو، تردے پورے چہ خلق رالویدلو (یعنی ارتاویدلو)بیائے رکوع اوکړہ او اوگدہ رکوع ئے اوکړہ ،بیائے سَر اوچت کړو ،او اوگدقیام ئے اوکړو،بیائے رکوع اوکړہ او اوگد قیام ئے اوکړو بیائے دوہ سِجدے اوکړلے، بیَا اودریدو او پہ دے شان ئے اوکړو، غوض دا چہ څلور رکوع شوے او څلور سجدے (یعنی پہ دوہ رکعتہ کښې)بیائے او فرمایل ،چہ څو څیز ونہ داسے دی چہ ھغے تہ بہ تاسو ځئ (یعنی دوزخ او جنت او قبر او حشر وغیرہ) ھغہ ہول زما مخے تہ راغلل . او جنت خِوداسے مخے تہ راغے ،چہ کہ چرے ما دھغے نہ یوہ غنچہ شوکولے نو ضرورم شوکولے شوہ، یائے اوفرمایل چہ مادَ دھغے نہ یو غنچہ شوکول غوښتل خو زما لاس ورتہ نہ رسیدو، اودوزخ زما مخے تہ راغے او دبنی اسرائیلو یوے ښځے لرہ مِ پکښې اولیدہ ،چہ دی دیوے پیشو پہ وجہ سرہ ھغے لرہ عذاب ورکیدے شو. چہ ھغے یوے پیشو لرہ تړلی وہ . چہ ھغے لرہ ئے نہ غلہ ورکولہ، او نہ ئے ھغے لرہ پریخودہ چہ دزمکے چینجی مینجی ئے خوړلے

وي. او په دوزخ کښې مې ابو ثمامه عمرو بن مالك لره اوليدو ،چه خپلې کلمې ئې په دوزخ کښې راښکو دليو دعربو دا خيال وو، چه نمر او سپوږمۍ تندر نه نيسي مګر د چالوئې سړي په مرګ سره ، او هغه او فرمايل ،چه هغه دواړه د الله جلاجل له دنښانونو (دقدرت نه)دوه نښانو نه دي ،چه هغې لره تاسوته ښائي ،بيا چه کله دغه دواړه تندر اونسي ،نو تاسو مونځ ادا کوئ د کومې پورې چه هغه روښانه شوې نه وي مُسلِم رحمة الله عَلَيْه وئيلي دي .چه بيان کړې دې دا روايت ماته ابو غسان مسعی ،هغه ته عبدالمالك هغه ته هشام ددغې اسناد سره په مثل د هغه مګر په دې کښې دادي ،چه اولده مايوه ښځه لوئې اواز والا او ګده توره ،او دائې نه دي فرمائيلي ،چه هغه په بني اسرائيلو کښې وه .

فائده :ددې حديث نه معلومه شوه چه په صغيره ګناه باندِ هُم بنده نيولې کيږي . او دا هُم احتمال دې چه هغه کافره وي دپيشو په سبب سره په هغه باندِ عذاب نو زيات شوې وي ،يا مسلمانه وي او سيوا ددوزخ نه اورنه څه بل څه قِسم عذاب هغې لره ورکيدې شو چنانچه په حديث کښې دا صفا نښة دې چه هغه په دوزخ کښې وه .

(۲۱۰۲)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ فِيْ عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يَوْمَ مَاتَ اِبْرَاهِيْمُ ابْنُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّاسُ اِنَّمَا انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ اِبْرَاهِيْمَ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ سِتَّ رَكُعَاتٍ بِاَرْبَعِ سَجَدَاتٍ بَدَءَ فَكَبَّرَ ثُمَّ قَرَءَ فَاَطَالَ الْقِرَاءَةَ ثُمَّ رَكَعَ نَحْواً مِّمَّا قَامَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ فَقَرَءَ قِرَآءَةً دُوْنَ الْقِرَآءَةِ الْاُوْلٰى ثُمَّ رَكَعَ نَحْوَ مِمَّا قَامَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوْعِ فَقَرَءَ قِرَآءَةً دُوْنَ الْقِرَءَةِ الثَّانِيَةِ ثُمَّ رَكَعَ نَحْواً مِمَّا قَامَ ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُوْدِ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ اَيْضًا ثَلَاثَ رَكَعَاتٍ لَيْسَ فِيْهَا رَكْعَةٌ اِلَّا الَّتِيْ قَبْلَهَا اَطْوَلُ مِنَ الَّتِيْ بَعْدَهَا وَرُكُوْعُهُ نَحْواً مِّنْ سُجُوْدِهٖ ثُمَّ تَاَخَّرَ وَتَاَخَّرَتِ الصُّفُوْفُ خَلْفَهُ حَتّٰى انْتَهَيْنَا وَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ حَتّٰى انْتَهَا اِلَى النِّسَاءِ ثُمَّ تَقَدَّمَ وَتَقَدَّمَ النَّاسُ مَعَهُ حَتّٰى قَامَ فِيْ مَقَامِهٖ فَانْصَرَفَ حِيْنَ انْصَرَفَ وَقَدْ اٰضَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ اٰيَتَانِ مِنْ اٰيَاتِ اللهِ وَاِنَّهُمَا لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ

اَحدٍ مِّن النَّاسِ وَقَالَ اَبُوْبَكْرٍ لِمَوْتِ بَشَرٍ فَاِذ رَاَيْتُم شَيْئًا مِّنْ ذٰلِكَ فصلُّوا حتّٰى تنجلى مامِنْ شَيْئٍ تُوْعَدُوْنَهُ اِلَّا قَدْرَاَيْتُهُ فِىْ صَلٰوتِىْ هٰذِهِ لَقَدْ جِيْئَ بِالنَّارِ وَذٰلِكُمْ حِيْنَ رَاَيْتُمُوْنِىْ تَاَخَّرْتُ مخافة ان يُصِيْبَنِىْ مِنْ لَفْحِهَا حَتّٰى رَاَيْتُ فِيْهَا صَاحِبَ الْمِحْجَنِ يَجُرُّ قُصْبَهُ فِىْ النَّارِ كَانَ يَسْرِقُ الْحَاجَّ بِمِحْجَنِىْ وان غُفِلَ عَنْهُ ذَهَبَ بِهِ وَحَتّٰى رَاَيْتُ فِيْهَا صَاحِبَةَ الْهِرَّةِ الَّتِىْ رَبَطَتْهَا فَلَمْ تُطْعِمْهَا وَلَمْ تَدَعْهَا تَاْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْاَرْضِ حَتّٰى مَاتَتْ جُوْعًا ثُمَّ جِيْئَ بِالْجَنَّةِ وَذٰلِكَ حِيْنَ رَاَيْتُمُوْنِىْ تَقَدَّمْتُ حتّٰى قُمْتُ فِىْ مقامى ولقد مَدَدْتُّ يَدِىْ وَاَنَا اُرِيْدُ اَنْ اَتَنَاوَلَ مِنْ ثَمَرِهَا لِتَنْظُرُوْا اِلَيْهِ ثُمَّ بَدَالِىْ اَنْ لَّا اَفْعَلَ فَمَا مِنْ شَيْئٍ تُوْعَدُوْنَهُ اِلَّا قَدْرَاَيْتُهُ فِىْ صَلٰوتِىْ هٰذَا.[ابوداود : ۱۱۷۸]

ترجمة :جَابر رضی اللّٰہ عنه وئیلے دی یو ځل درسول الله صلے الله علیه وَاٰلِهٖ وَسلم په زمانه کښې نمر تندر او نیوؤ، په هغه ورځ چه دهغه ځوی ابراهیم رضی الله عنه انتقال کړے وو،نو خلقو اووے چه ډابراهیم رضی الله عنه په مرګ سره نمر تندر اونیوؤ.او نبی کریم صلے اللّٰہ عَلیهِ واٰلِهٖ وَسَلمُ دَ خلقو سره او دریدو ،او دَ ځلور سجدو سره ئے شپږ رکوع اوکړلے ،په ده شان چه مخکښې ئے اللّٰہ اکبرُ اووے ، او قراءت ئے اوکړو او اوګد قراءت ئے اوکړو بیائے رکوع اوکړه قیام ته نِزدے (یعنی په اوګدوالی کښې)بَیائے درکوع نه سَرُ اوچت کړو. او قراءت ئے اوکړو دَدویم قراءت نه کمُ بَیائے رکوع اوکړه دقیام برابر بیائے سَرُ اوچت کړو لو قیام ئے لوکړو، بیائے رکوع اوکړه بَیائے سَرُاوچت کړو او سجدے لاړو او دوه سجدے ئے اوکړے بَیا اودردیدو او بیائے رکوع او کړے درے رکوع ،چه په هغے کښې هره ورستئ رکوع دخپلے وړاندِ رکوع نه کمه وه ،او هره رکوع دسجدے برابرُوَه بیا هغه شاته شو او تول صفونه دهغه سره شاته واپس شول ،تر دے پورے چه مونږ ښځو ته نزدے اورسیدو ،بیا هغه مخکښې شو او ټول خلق دهغه سره ورمخکښې شولو (سُبحٰنَ الله څومره اطاعت وؤ درسول الله صَلے اللّٰہ علیه وَاٰلِهٖ وَسلمُ)بیا هغه په خپل ځائے بانډِ او دریدو او دَمانځه نه فارغ شولو هغه وخت چه نمر روښانه شوے وو،بیائے او فرمایل اے خلقو ،نمر او سپوږمئ دَ الله جلاجل

له دنشانونو نه ،دوه نشانو نه دی او بیشکه دغه دواړه دچا چه مرګ سره تندر نه نیسی پس کله چه تاسو او وینئ دَ دے دواړو نه یو لره (په تندرنیولو سره)نو مونځ ادا کوئ تر هغے پورے چه هغه صفاشی ،او څه څیز داسے نه دے پاتے چه دهغے تاسو له وعده ورکړے شوے ده ،چه ما هغے لره په خپل مانځه کښ لیدلے نه وی ،چنانچه دوزخ راغے او هغه وخت رلغے او هغه وخت راغے چه کله تاسو زهٔ اولیدم چه ورستو شوم دَدے یَرے نه چه چرته دهغے شغله په ما او نه لګی (سبحٰنَ الله دومره لوئے نبی صلے الله علیه وسلم لره الله په هغه باندِ رحمت کړے دے او سلام پرلیږی دَدوزخ نه دومره یره دَه بَیَا)او هغه تردے پورے .نزدے شو چه ما په هغے کښ یو کوږ مخ لرګی والا لره اولیدو چه هغه خپل ځان رابنکودلو په اور کښ او په دنیاِ کښ ئے دحاجیانو په دے شان غلا کوَله .چه هغه به په خپل لرګی کښ څه څیز لره اونخلوو (یعنی څادر کپړه کچرے دهغے مالك به خبر شو نو ده به اووے چه دغه څیز زمادلرګی په کونډه کښ او نختلو او که چرے دهغه څیز مالك بَه غافِله شو نو ده به واخستو اولاړو بَه او تردے پورے چه ما هغه پیشو والا لره اولیده چه هغے پیشو لره تړلے وه او نه ئے ورله خوراك ورکوو او نه ئے پریخوده چه هغے په خپله دَ زمکے چینجی وغیره خوړلے وے .تردے پورے چه دَلوږ ے نه مړه شولهَ بَیَا جنت زما مخے ته راغے او هغه ،هغه وخت راغے کله چه تاسو زهٔ اولیدم چه ورمخکښ شوم تردے پورے چه زه په خپل ځائے باندِ لاړم اودریدم او ما خِپل لاس ورنزدے کړو او غوښتل م چه دهغے نه څه میوے را اوشوکوم چه تاسوئے او وینئی بیا ما خیال اوکړو چه نه کوم .غرض دا چه دَکومو څیز ونو تاسولهَ وعده درکړے شوے دَه ،په هغے کښ یو څیز داسے نه دے پاتے چه هغه ما په خپل مانځه کښ لیدلے نه وی .

(۲۱۰۳)عَنْ اَسْمَآءَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ خَسَفَةِ الشَّمْسُ عَلٰی عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَدَخَلْتُ عَلٰی عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا وَهِیَ تُصَلِّیْ فَقُلْتُ مَاشَاْنُ النَّاسِ یُصَلُّوْنَ فَاَشَارَتْ بِرَاْسِهَا

اِلَى السَّمَآءِ فَقُلْتُ اٰيَةٌ قَالَتْ نَعَمْ فَاَطَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْقِيَامَ جِدًّا حَتّٰى تَجَلَّانِيَ الْغَشْيُ فَاَخَذْتُ قِرْبَةً مِّنْ مَّآءٍ اِلٰى جَنْبِيْ فَجَعَلْتُ اَصُبُّ عَلٰى رَاْسِيْ اَوْعَلٰى وَجْهِيْ مِنَ الْمَآءِ قَالَتْ فَانْصَرَفَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَقَدْتَجَلَّتِ الشَّمْسُ فَخَطَبَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ النَّاسَ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَاَثْنٰى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ اَمَّابَعْدُ مَا مِنْ شَيْئٍ لَّمْ اَكُنْ رَاَيْتُهٗ اِلَّا قَدْرَاَيْتُهٗ فِيْ مَقَامِيْ هٰذَا حَتَّى الْجَنَّةَ وَ النَّارَ وَاَنَّهٗ قَدْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّكُمْ تُفْتَنُوْنَ فِي الْقُبُوْرِ قَرِيْبًا اَوْمِثْلَ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ لَا اَدْرِيْ اَيَّ ذٰلِكَ قَالَتْ اَسْمَآءُ فَيُؤْتٰى اَحَدُكُمْ فَيُقَالُ لَهٗ مَا عِلْمُكَ بِهٰذَا الرَّجُلِ فَاَمَّا الْمُؤْمِنُ اَوِ الْمُوْقِنُ لَا اَدْرِيْ اَيَّ ذٰلِكَ قَالَتْ اَسْمَآءُ فَيَقُوْلُ هُوَ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جَآءَنَا بِالْبَيِّنٰتِ وَ الْهُدٰى فَاَجَبْنَا وَاَطَعْنَا ثَلٰثَ مَرَّاتٍ فَيُقَالُ لَهٗ نَمْ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ اِنَّكَ لَتُؤْمِنُ بِهٖ فَنَمْ صَالِحًا وَ اَمَّا الْمُنَافِقُ اَوِ الْمُرْتَابُ لَا اَدْرِيْ اَيَّ ذٰلِكَ قَالَتْ اَسْمَآءُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا فَيَقُوْلُ لَآ اَدْرِيْ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُوْلُوْنَ شَيْئًا فَقُلْتُ (بسند او تشریح ۸۴۷)[بخاری : ۸۶، ۱۸۴، ۱۰۵۳، ۱۲۳۵]

ترجمة :اسماء رضی الله عنها وئیلے دی چه دَرسول الله صَلی الله علیه وَآلِهٖ وَسَلمْ په زمانه مبارکه کښې نمر تندر او نیؤو ،او زه دَحضرت عَآئشے رَضِی الله عَنهَا خواله لاړم ،هغې مونږ لوستلو.نو ما اووے چه دخلقو څه حال دے چه مونځ لره اداکوی نو هغوی په خپل سَرُ سره آسمان ته اِشاره اوکړه ،ما اووے .یو نِشانی ده (یعنی دَ الله جلاجل له دقدرت) هغوئ په اِشاره سره اووے هَا!(ددے نه معلومه شوه چه په مانځه کښې دضرورت پَه وخت اِشاره جائز ده)بیا رسول الله صَلی الله علیه وَآلِهٖ وَسَلمْ ډیر اوګد قیام اوکړو ، چه په ما باندِ بیهوشی راغله او مادیو مشك نه چه زما ددے ته وو په خپل سَرُ او مخ باندِ اوبَه اچول شروع کړو، او رسول الله صلی الله علیهٖ وسلم دمانځه نه فارغ شولو او نمر روښانه شولو او رسول الله صَلی الله عَلیهِ وَآلِهِ وَسَلمْ خطبه اولوستله او دَا لله جلاجل له حمد او ثنائے اوکړه ،بیائے دهغے نه پس اووے ،یو څیز داسے نه دے پاتے چه هغے لره ما مخکښې لیدلے نه وو مګر دلته ما هغے لره په ولاړے ولاړے اولیدو تر دے پورے چه ما جنت او دوزخ لره هُم اولیدلو ، او او

زما پـه طرف وحـی را لو لیـږلـے شوه ، چه تاسو به په قبرونو کښے جانچ کولے شئ .لکه چه دجال دفتنـے سره به از مِیَلِے شئ .او هر یو ته به یو سړے راځی او وائی به چه ته دے سړی لره پیـژنـی ؟ پـس کښ چرے قبر والا مُؤمِنُ دے ،پس وائی به هغه مُحَمَد صلی علیه واله وسلم دے، دالله جلا جل له رالیـږلے شوے او په هغه بانډِ رحمت کړے دے او سلامتی هغه مونږ ته دښکاره معجزو او نیغے لارے خبر راوړے راغلے دے ، او مونږ دهغه حدیث قبول کړے دی .او دَ هغه وینا مو منلے ده ، درے واره به هغه دغه جواب ورکړی بَیَاَبه هغه (یعنی فرښته) هغه تـه اووائی چه ته اِیماندارئے نو ښه په آرام او ده شه، او منافق بَه او وائی (یعنی فرښتے ته) چه زه نه پیژنم ،مابه دخلقو نه اُوریدل څه به ئے وے نو مابه هُم وے ،

مسلم رحمهُ اللهِ عَلَیْهِ وئیلے دی ،روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر او ابو کریب ،دواړو دَابو اسامه نـه هـغـه دهشـام نـه ،هغه دفاطمے رضی الله عنها نه هغے دآسمآء رضی الله عنها نه روایت کړے دے چه هغوئ وائی ، چه زه دحضرت عائشے رضی الله عنها خواله راغلم او خلقو لره مِ ولاړ اولیـدو ، او هغے مونځ لوستلو، نو ما اووے څه حال دے دخلقو؟ او بَیَان ئے کړو حدیث دابْنِ نمیر دحدیث په مثل چه هغوئ دهشام نه روایت کړے دے ۔

فائده :دا چـه ئے کـوم اووے ،چه ما به دخلقو نه اوریدلو څه به چه ئے ویلو نو مَابه هُم ویـلـو یعنی دخلقو په کتلو ویلو کښ بَه ما هُم څه ویلو. یو امْرُ دتحقیق نه زما په یقین کـښ نـه وو مـعـلـومـه شوه چه هغه بنده دخلقو مقلدُ بے معنی وو. او دَمضمون رِسالت ئے دَزړهٔ داخـلاصـه تـحـقـیـق او تـصـدیـق نـه کولو. کسوف او خسوف دَدواړو معنی یوه ده او دسپوږمئ او دَنمر ددواړو دَپاره دواړه لفظونه ویل صحیح دی .او یو قول ضعیف دادے .چه دنـمـر دَپاره کسـوف ویـل پـکار دی سپوږمـیٔ دپاره خسوف ویل . او قاضی عیاض رحمه اللهددے نه خلاف دعوه کړے ده ، مګر دهغه قول په دے ایت سره رَدْکیږی وَخَسَفَ الْقَمَرُ . او دجمهور اهُلِ عِلمُو قول دَے چه خسوف او کسوف دواړه جائز دی چه پوره ګرم نه وی . او

څه رنړا پکښې باقي پاتے وي . او ځنو وئیلے دي چه خسوف هغه دے چه په هغے کښې لږ شان رنګ بدل شي .او کسوف هغه دے ،چه پوره تغیر پکښې راشي، خواه که په سپوږمۍ کښې وي، او خواه که په نمر کښې وي ـ

(۲۱۰۶)عَنْ اَسْمَاءَ بنت ابي بكرٍ رَضِيَ اللهُ عنها انها قالتْ فزع النَّبيُّ صلَّى اللهُ عَلَيْه وآله وسلَّمَ يومًا قالتْ تَعْنِي يَوْمَ كَسَفَتِ الشَّمْسُ فاخذ دِرْعًا حتّى اُدرک بردآئه فقام للنَّاس قِيامًا طويلاً لَوْ انَّ انسانا اَتَى لَمْ يَشْعُرْ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رَكَعَ مَا حَدَّثَ انَّهُ رَكَعَ مِنْ طُوْلِ الْقِيَامِ ـ

ترجمه :دابوبکر رضی اللّٰه تعالی عنه لور بي بي اسماء رضي الله تعالی عنها وئیلے دي .چه نبي کریم صلی اللّٰه علیهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمْ یوه ورځ ګهبراؤ شولو، مراد داوو چه په کومه ورځ نمر تندر نیولے وو، او هغه دګهبراهټ نه دیوے ښځے لوئے څادر پسر کړو، اروان شو تردے پورے چه دهغے څادرئے هغے له راوړوورئے کړو، او په مانځه کښې دومره وخت او دریدو چه که چرے یو بنده به راتلو نو دابه ئے نه ګڼړله چه هغه رکوع کړے ده .داسے رکوع دهغه نه مروی دی دډیر اوږدیدو په سبب سره

مسلم رحمة اللّٰه علیه وئیلے دہ چه رایت کړے دے ماته سعید بن یحیی هغه ته دهغه پلار هغه ته ابن جریج دډغے اسناد سره په مثل ددے او په دے کښې ئے دا وئیلے دي چه په ولاړے به دډیر وخته پورے ولاړوو ،بیا به ئے رکوع کوله، او دائے هم زیاته کړه چه اسماء رضی اللّٰه عنها وئیلے دي ،چه ماکتلو یوے ښځے ته چه هغه زمانه بوډۍ وه .او بلے ته چه هغه زمانه زیاته ناجوړه وه او امام لیث وئیلے دي چه خسوف هغه دے چه هغه په پوره کښې وي او کسوف هغه دے چه هغه په لږه کښې وي او دا قول دعروه دے کوم چه پورته ذکر شو ددے هغه قائل دے بل څوک ئے قائل نه دي ـ

(۲۱۰۷) عن جريرج بهذا الاسناد مثله وقال قياما طويلا يقوم لم يركع وزاد فجعلت انظر الى المرأة اسن مني والى الاخرى هى اسقم مني :

په دے سند سره هم مذکوره بالا حدیث منقول دے۔

(۲۱۰۸) عَنْ اَسْمَاءِ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْھَا قَالَتْ کَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلٰی عَھْدِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَفَزِعَ فَاَخْطَأَ بِدِرْعٍ حَتّٰی اُدْرِکَ بِرِدَآئِہٖ بَعْدَ ذٰلِکَ قَالَتْ فَقَضَیْتُ حَاجَتِیْ ثُمَّ جِئْتُ فَدَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَرَءَیْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قَآئِمًا فَقُمْتُ مَعَہٗ فَاَطَالَ الْقِیَامَ حَتّٰی رَاَیْتُنِیْ اُرِیْدُ اَنْ اَجْلِسَ ثُمَّ اَلْتَفِتُ اِلَی الْمَرْءَۃِ الضَّعِیْفَۃِ فَاَقُوْلُ ھٰذِہٖ اَضْعَفُ مِنِّیْ فَاَقُوْمُ فَرَکَعَ فَاَطَالَ الرُّکُوْعَ ثُمَّ رَفَعَ رَاْسَہٗ فَاَطَالَ الْقِیَامَ حَتّٰی لَوْ اَنَّ رَجُلًا جَآءَ خُیِّلَ اِلَیْہِ اَنَّہٗ لَمْ یَرْکَعْ۔

ترجمة :اسماء رضی الله تعالی عَنه دغه مضمون لره روایت کړے دے کوم چه پورته تیر شو ،او دهغے نه پس ئے اووء په ما خپل حاجت پوره کړو او جماعت ته راغلم او رسول الله ﷺ او لیدو چه په مانځه وَلاړ دے ، نو زه هُم دهغه سره اودریدم ،او ډیر اوګد قیام ئے اوکړو تر دے پورے چه ما خپل ځان ته کتل اوُزړهٔ م غوښتله چه کینم او یوه کمزورے ښځه م اولیده نو ما په زړهٔ کښې اووے چه دا خو زمانه هُم زیاته کمزورے ده ، بیا هغه رکوع اوکړه او ډیره او ګده رکوع ئے اوکړه او بیائے خپل سراوچت کړو اوُ او ګد قیام ئے اوکړو تر دے پورے چه کچرے یو سړے بل راتلے نو دا به ئے ګنړله چه هغه اوس هم رکوع نه ده کړے (یعنی قومه دقیام برابروه)

(۲۱۰۹) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْھُمَا قَالَ انْکَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلٰی عَھْدِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَصَلّٰی صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ مَعَہٗ فَقَامَ قِیَامًا طَوِیْلًا قَدْرَ نَحْوِ سُوْرَۃِ الْبَقَرَۃِ ثُمَّ رَکَعَ رُکُوْعًا طَوِیْلًا ثُمَّ وَھُوَ دُوْنَ الْقِیَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ قَامَ قِیَامًا طَوِیْلًا وَھُوَ دُوْنَ الْقِیَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَکَعَ رُکُوْعًا طَوِیْلًا وَّ ھُوَ دُوْنَ الرُّکُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِیَامًا طَوِیْلًا وَّ ھُوَ دُوْنَ الْقِیَامِ الْاَوَّلِ ثُمَّ رَکَعَ رُکُوْعًا طَوِیْلًا وَّ ھُوَ دُوْنَ الرُّکُوْعِ الْاَوَّلِ ثُمَّ سَجَدَ ثُمَّ انْصَرَفَ وَ قَدِ انْجَلَتِ الشَّمْسُ فَقَالَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ اٰیَتَانِ مِنْ اٰیٰتِ اللّٰہِ لَا یَنْکَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّ لَا لِحَیٰوتِہٖ فَاِذَا رَاَیْتُمْ ذٰلِکَ فَاذْکُرُوا اللّٰہَ قَالُوْا یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ رَاَیْنَاکَ تَنَاوَلْتَ شَیْئًا فِیْ مَقَامِکَ ھٰذَا ثُمَّ رَاَیْنَاکَ کَفَفْتَ فَقَالَ اِنِّیْ رَاَیْتُ

الْجَنَّةَ فَتَنَاوَلْتُ مِنْهَا عُنْقُوْدًا وَّ لَوْ اَخَذْتُهُ لَاَكَلْتُمْ مِنْهُ مَا بَقِيَتِ الدُّنْيَا وَرَاَيْتُ النَّارَ فَلَمْ اَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ وَرَاَيْتُ اَكْثَرَ اَهْلِهَا النِّسَآءَ قَالُوْا بِمَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ بِكُفْرِهِنَّ قِيْلَ اَيَكْفُرْنَ بِاللّٰهِ قَالَ يَكْفُرْنَ الْعَشِيْرَ وَيَكْفُرْنَ الْاِحْسَانَ لَوْ اَحْسَنْتَ اِلٰى اِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَاَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَاَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ. [بخاری: ۲۹، ۴۳۱، ۷۴۸، ۱۰۵۲، ابوداود: ۱۱۸۹، نسائی: ۱۴۹۲]

ترجمة: ابن عَبَّاس رضی الله عَنهُمَا وائی چه دَرَسُوْل الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې نمر تندر اونیوو، او هغه دَ خلقو سره مونځ ادا کړو، او ډیر اوګد قیام ئے اوکړو دسورة بقرے برابر، بیائے ډیره اوګده رکوع او کړے، بیائے سَرَاوچت کړو او ډیر اوګد قیام ئے او کړو مګر دَ وړمبی نه لږکم وو، بیائے رکوع اوکړه اوږده او هغه دوړمبئ رکوع نه لږه کَم وه، بیائے سجده اوکړه بیائے رکوع اوکړه اوګده او دوړمبئ رکوع نه کمه وه، بیائے سَرُ اوچت کړو بَیائے قیام اوکړو اوګد مګر هغه دوړمبی قیام نه کَمُ وو، بیائے رکوع اوکړه اوګده او هغه دوړمبئ رکوع نه کمه وَه بیائے سجده اوکړه او

دمانځه فارغ شولو، او نمر روښانه شو، او اوئے فرمایل، چه نمر او سپوږمئ دواړه دالله جلاجل له دنشانو نه دوه نشانئ دی، چه تندر نه نیسی دوئ لړو دَ چا په مرګ سره او نه دچا په ژوند سَره، بیا چه کله تاسو دے دواړو لره (تندر نیولی) اووینئ نو الله جلاجل له لره یادوئ بیا خلقو عرض اوکړو چه اے دالله جلاجل له رسولهٔ! مونږ خو نه اولیدلے چه تا په دغه ځائے بَاندِ څه واخستل بَیا مونږ اولیدلے چه اوهریدے، نو حضرت ﷺ او فرمایل ما جنت لره اولیدو، او دهغے نه مے یو، ګنګورے واخِستو که چرے مَا هغے لره شوکولے وے، نو دکومے پورے په دنیا باقی پاتے وے نو تاسو به هغے لره خوړولو، او مادوزخ لره اولیدو پس دنن ورځی برابر ما هغے لره چرته نه وولیدلے، او اکثر اوسیدونکی م په هغے کښې ښځے اولیدے، خلقو عرض اوکړو داولے اے دَ الله جلاجل له رسُوله! هغه او فرمایل دهغوی دَناشکرئ په وجه سره، دخلقو عرض اوکړو ولے هغه دالله جلاجل له ناشکری کوی

!حضرت محمد ﷺ او فرمایل ، دخاوند ناشکری کوی ، او احسان ئے نه منیٔ ، که چرے دتمامے دنیا په هغےباندِ احسان اوکړی ،بیا دغه ښځه چه دخاوند دطرفنه دمرضیٔ خلاف څه خبره اووینی ، نو اووائی ، چه ما ستانه چرته څه نیکی نه ده لیدلے ۔

مُسْلِمُ رَحْمَةُ اللهِ علیه وئیلے دی او بیان کړے دے مونږ ته دا روایت محمد بن رافیع هغه ته اِسْحٰق یعنی ابن عیسٰی هغه ته مالك رضی الله عنه هغه ته زید بن اسْلَمْ ددغے اسناد سره په مثل دهغے صرف دومره ئے اووے چه هغوئی وئیلے دی (ثُمَّ رأَیْناکَ تکعْکعْت) یعنی بیَااولید و مونږ هغه لره چه ورستو شولو۔

باب ذكر من قال انه ركع ثمان ركعات فی اربع : سجدات :

باب : په نماز كسوف كښ د اتو ركوع او د څلورو سجدو بیان :

(۲۱۱۱)عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِه وَسَلَّمْ حِیْنَ کَسَفَت الشَّمْسُ ثمانَ رَکَعَاتٍ فِیْ اَرْبَعِ سَجْدَاتٍ وَعَنْ عَلِیٍّ مِثْلُ ذٰلِکَ .[ابو داود : ۱۱۸۳، ترمذی : ۵۲۰، نسائی : ۱۴۶۶]

ترجمة:ابـن عباس رضی اللهعنهما وئیلے دی ،چه كله به نمر تندر او نیؤو نو رسول الله ﷺ اته ركوع اوكړے ، او څلور سجدے (یعنی په دوه ركعته كښ)او دحضرت علی رضی الله عنه ، نه هُم ددے په مِثل مروی دے ۔

باب ذكر النداء بصلاة الكسوف الصلاة جامعة :

باب : د نماز كسوف دپاره د الصلاة جامعة آواز كول :

(۲۱۱۳)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ الْعَاصِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّه قَالَ لَمَّا انْکَسَفَتِ الشَّمْسُ علی عَهْد رَسُوْلِ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمْ نُوْدِیَ الصَّلٰوةُ جَامِعَةٌ فرکَعَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ علیه واٰله وسلّم رَکْعَتَیْنِ فِیْ سَجْدَةٍ ثُمَّ قَامَ فرکَعَ رَکْعَتَیْنِ فِیْ سَجْدَةٍ ثُمَّ جُلِیَ عَنِ الشَّمْسِ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ مارَکَعْتُ رُکُوْعًا قَطُّ وَلاَ سَجَدْتُ سُجُوْدًا قَطُّ کَانَ اَطْوَلَ مِنْهُ .[بخاری : ۱۰۴۵، ۱۰۵۱، نسائی : ۱۴۷۸]

ترجمة :عبدالله بن عمر بن عاص رضی الله عنهما وئیلے دی ، چه درسول الله ﷺ په زمانه مُبارکه کښې نمر تندر او نیوٓو ، او آواز او شو چه ټول دی په جمع سره مونځ ادا کړی، او هغه دوه رکعتونه ادا کړل،او په هر رکعت که ئے دوه رکوع اوکړلے بیا نمر روښانه شو،حضرت عائشے رضی الله تعالی عنها فرمائیلے دی ،چه ما چرته هُم دومره اوږدے رکوع او سجدے نه دی اداکړی۔

(۲۱۱۴)عَنْ اَبِیْ مَسْعُوْدِ نِ الْاَ نْصَارِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قال قال رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ علیهِ وَاٰلِهٖ وسلّم اِنَّ الشَّمْسَ والْقَمَرَ اٰیَتَانِ مِنْ اٰیٰتِ اللّٰهِ یُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهِمَا عِبَادَهٗ وَاِنَّهُمَا لَا یَنْکَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ مِّنَ النَّاسِ فَاِذَا رَاَیْتُمْ مِّنْهَا شَیْئًا فَصَلُّوْا وَادْعُوا اللّٰهَ حَتّٰی یُکْشَفَ مَا بِکُمْ .[بخاری : ۱۰۴۱، ۱۰۵۷، ۳۲۰۴نسائی : ۱۴۶۱، ابن ماجه : ۱۲۶۱]

ترجمة :ابو مسعود انصاری رضی الله تعالی عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی ،چه بیشکه نمر او سپوږمئ دواړه نشانونه دی دالله جلاجل له دنشانونو نه ،چه الله جلاجل له په دے سره خپلو بندیګانو لره یره وی ، او هغه دچا دمرګ په سبب سره تندر نه نیسی ، بیا چه کله تاسو په دوئ کښې تندر اووینئ ، نو مونځ کوئ او دالله جلاجل له نه دُعا غواړی ، تر دے پورے چه الله جلاجل له دغے بلا لره ستاسو نه لرے کړی ۔

(۲۱۱۵) عن ابی مسعود ع ان رسول الله ﷺ قال ان الشمس والقمر ليس ينكسفان لموت احد من الناس ولكنهما ايتان من ايات الله فاذا رأيتموه فقوموا فصلوا . [راجع : ۲۱۱۴]

ترجمه : د ابو مسعود نه روایت دے چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی چه بے شکه نمر او سپوږمی دواړه تندر نهٔ نیسی دَ چا په وفات کیدو سره لیکن دا نشانی دی دَ نشاناتو دَ الله جل شانه نه کله چه تاسو دا اووینئ نو مونځ کوئ ۔

(۲۱۱۶) عن سفيان ووكيع : انكسفت الشمس يوم مات ابراهيم فقال الناس انكسفت لموت ابراهيم . [راجع : ۲۱۱۴]

ترجمه : دَ سفیان او دَ وکیع نه روایت دے چه نمر تندر اونیولو کله چه ابراهیم وفات شو پس خلقو اووے چه دا دَ ابراهیم دَ مرګ په وجه سره دے ۔

(۲۱۱۷)عَنْ اَبِیْ مُوْسٰی رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِیْ زَمَنِ النَّبِیِّ صَلَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فَقَامَ فَزِعًا یَّخْشٰی اَنْ تَکُوْنَ السَّاعَةُ حَتّٰی اَتَی الْمَسْجِدَ فَقَامَ یُصَلِّیْ بِاَطْوَلِ قِیَامٍ وَّ رُکُوْعٍ وَّسُجُوْدٍ مَّارَاَیْتُهٗ یَفْعَلُهٗ فِیْ صَلٰوةٍ قَطُّ ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذِهِ الْاٰیٰتِ الَّتِیْ یُرْسِلُ اللّٰهُ لَا تَکُوْنُ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّ لَا لِحَیٰوتِهٖ وَ لٰکِنَّ اللّٰهَ یُرْسِلُهَا یُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهٗ فَاِذَا رَاَیْتُمْ مِّنْهَا شَیْئًا فَافْزَعُوْا اِلٰی ذِکْرِهٖ وَدُعَائِهٖ وَاسْتِغْفَارِهٖ وَفِیْ رِوَایَةِ ابْنِ الْعَلَاءِ کَسَفَتْ وَ قَالَ یُخَوِّفُ عِبَادَهٗ .[بخاری : ۱۰۵۹ ، نسائی : ۱۵۰۲]

ترجمة :ابو موسٰی رضی الله عنه وئیلے دی ، چه درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې نمر تندر او نیؤو ، نو هغه ګهبراؤ شو او پاځیدو چه قیامت راغے ، او جماعت ته راغے ، او په ولاړے ئے مونځ شروع کړو ، چه په هغے کښې قیام او رکوع اوسجده ډیره اوګده وه ، چه ما دومره اوګده سجده دهغه په یو مانځه کښې نه وه لیدلے ،بیائے او فرمایل چه دا شانئ دی چه رالیږی دے لره الله پاك دا

دچا دژوند او مرګ په سبب سره نه کیږی ، بلکه الله تعالی په دے سره خپلو بندیګانو لره یره وی ، بیا چه هر کله داسے څه اووینئ نو دالله جلاجل له نه یره کوئ او هغه یاده وئ ، او دهغه نه دُعا کوئ او دهغه نه بخشش غواړئ او دابن علاء په روایت کښې کسفت لفظ دے ، او دادے چه الله تعالی یره وی خپلو بندیګانو لره ۔

(۲۱۱۸)عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ سَمُرَةَ رضی اللّٰهُ عنه قَالَ بَیْنَآ اَنَا اَرْمِیْ بِاَسْهُمِیْ فِیْ حَیٰوةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِذَا انْکَسَفَتِ الشَّمْسُ فَنَبَذْتُهُنَّ وَقُلْتُ لَاَ نْظُرَنَّ مَا یُحْدِثُ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فِیْ اِنْکِسَافِ الشَّمْسِ الْیَوْمَ فَانْتَهَیْتُ اِلَیْهِ وَهُوَ رَافِعٌ یَّدَیْهِ یَدْعُوْ وَیُکَبِّرُ وَیَحْمَدُ وَیُهَلِّلُ حَتّٰی جُلِّیَ عَنِ الشَّمْسِ فَقَرَءَ سُوْرَتَیْنِ وَرَکَعَ رَکْعَتَیْنِ .[ابوداود : ۱۱۹۵ ، نسائی : ۱۴۵۹]

ترجمة : عبد الرحمٰن بن سمره رضی الله عنه وئیلے دی ، چه ما غشی غرځول درسول الله

ﷺ په ژوند کښې چه نمر به تندر او نيؤو ، او ما غشو لره اوغورځول اوپه زړهٔ کښې م اووے ،
چه گورم چه رسول الله ﷺ به کوم يو نوے کار کوی نن ورځ دنمر په تندر نيولو کښې . زهٔ
چه دهغه خواته اورسيدم نو هغه دواړه لاسونهٔ اوچت کړے وو او دُعائے غوښتله ، او(الله
اکبر)ئے ويلو او دالله جلاجل له حمد وثناء ئے کوله (لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ) ئے ويلو . تر دے پورے چه
نمر رڼرا شولو او هغه دوه رکعته اولوستل او دوه سورتونه ئے اولوستل .

فائده : ددے روايت نه ظاهرادا معلوميږی، چه هغه دنمر دَ تندر دختميدو نه پس
مونځ ادا کړو، مگر دا مراد نه دے ، مگر روايت کونکی مضمون مقدم او مؤخر يعنی وړاندِ
ورستو روايت کړو. هر فعل ئے دهغه په جمع سره اداکړو .او چونکه په دويم روايت کښې
دهغه نهٔ راغلے دی ، چه هغه درسول الله ﷺ خواته چه کله را اورسيدو ، نو هغه مونځ
کولو ، ځکه دا شبه ختمه شوه ، چه ورستو دکسوف نه هغه مونځ لوستلے دے . او دا خر په
دوه قيـمونو کښې ئے دوه سورتونه او لوستل په اخری رکعت کښې، او مونځ دتندر ونيوؤ په
وخت شروع شو او دتندر دتماميدو په وخت تمام شو، دټولو روايتونو دميلاويدونه دغه
معلوميږی .

(۲۱۱۹)عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ سَمُرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ وَكَانَ مِنْ اَصْحَابِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ كُنْتُ اَرْمِیْ بِاَسْهُمٍ لِّیْ بِالْمَدِیْنَةِ فِیْ حَیٰوةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِذْ كَسَفَتِ الشَّمْسُ فَنَبَذْتُهَا فَقُلْتُ وَاللّٰهِ لَاَنْظُرَنَّ اِلٰی مَا حَدَثَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ كُسُوْفِ الشَّمْسِ قَالَ فَاَتَيْتُهٗ وَهُوَ قَائِمٌ فِی الصَّلٰوةِ رَافِعٌ يَدَيْهِ فَجَعَلَ يُسَبِّحُ وَيَحْمَدُ وَيُهَلِّلُ وَيُكَبِّرُ وَيَدْعُوْ حَتّٰی حُسِرَ عَنْهَا قَالَ فَلَمَّا حُسِرَ عَنْهَا قَرَءَ سُوْرَتَيْنِ وَصَلّٰی رَكْعَتَيْنِ .[راجع : ۲۱۱۸]

ترجمة :ترجمه ددے هغه ده کومه چه پورته تيره شوه صرف دومره فرق دے چه راوی وائی
کله چه زهٔ درسول الله ﷺخواله راغلم نو هغه م په مانځه کښې په پورته شوؤلاسونو بانډ
او موندو ، چه هغه تسبيح کوله او دالله جلاجل له حمد او (لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ)ئے ويلو ، او دالله

جلاجل له لوئی نے بیانوله او دُعا ئے کوله ، تردے پورے چه نمر روښانه شو کله چه هغه دوه سورتونه اولوستل او دوه رکعتونه ئے تمام کړل ۔

فائده :ددے نه صفا معلومه شوه ، چه په مانځه کښې راغلے او میلاؤ شوے وو. لکه چه مونږ پورته وَیلی وو۔

(۲۱۲۱)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ کَانَ یُخْبِرُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صلّی اللهُ علیه واله وسلم اَنَّهٗ قَالَ اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا یَخْسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّ لَا لِحَیٰوتِهٖ ولٰکِنَّهُمَا اٰیتَانِ مِنْ اٰیٰتِ اللهِ فَاِذَا رَأَیْتُمُوْهَا فَصَلُّوْ.[بخاری : ۱۰۴۲، ۳۲۰۱، نسائی : ۱۴۶۰]

ترجمة : حضرت عبدا لله بن عُمَر رضی الله عنهما درسول الله ﷺنه خبر ورکړے دے، چه هغه فرمائیلے دی ، نمراوسپوږمئ دچاپه مرګ سره او دچاپه ژوند سره تندر نه نیسی بلکه هغه دالله جلاجل لـه (قدرت)نشانونو نه دوه نشانونه دی، کله چه تاسو دوئ لره(په تندر نیوؤ سره یوددواړونه)اووینئ نو مونځ اداکوئ۔

(۲۱۲۲)عَنِ الْمُغِیْرَةِ ابْنِ شُعْبَةَ یَقُوْلُ انْکَشَفَتِ الشَّمْسُ عَلٰی عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ واله وَسَلَّم یَوْمَ مَاتَ اِبْرَاهِیْمَ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ اٰیتَانِ مِنْ اٰیٰتِ اللهِ لَایَنْکَسِفَانِ لِمَوْتِ اَحَدٍ وَّ لَا لِحَیَاتِهٖ فَاِذَا رَأَیْتُمُوْهُمَا فَادْعُوا اللهَ وَصَلُّوْا حَتّٰی یَنْکَشِفَ .[بخاری : ۱۰۴۳، ۱۰۶۰، ۶۱۹۹]

ترجمة : حضرت مغیره بن شعبه رضی الله عنه فرمائیلے دی ،نمر تندر او نیوؤ درسول الله ﷺ په زمانه مبارکه کښې په کومه ورځ چه ابرا هیم رضی الله عنه (فرزندِ رسول الله ﷺ)وفات شو ، نو رسول الله ﷺ او فرمایل ،بیشکه نمر او سپوږمئ دوه نشانونه دی ، دالله تعالی

د(قدرت)نشانونو نه او تندر نه نیسی هغے لرو دچادمرګ په وجه سره اونه دچاد ژوند په وجه سره پس کله چه تاسو دے لره (متغیر)اووینئ نو دلله تعالی نه دُعا غواړئ ، او مونځ

ادا کوئ، تر دے پورے ،چه په خپل اصلی حالت کښې شی۔

كِتَابُ الْجَنَائِز

دجنازو بیان

جنازه وتلے ده دجنازی نه چه دپټولو په معنی کښې ده ، او جنازه دجیم په زور سره هم درسته ده مګر دجیم په زیر سره فصیح ده ، او څنو وئیلے دی ، چه کله دجیم په زور سره او وئیلے شی ،نو مراد ترے نه مرده دے ، او کله چه په زیر سره او وئیلے شی نو هغه څیز به مرادوی ، په کوم کښې چه مرده دے ، او څنو ددے په تضاد وئیلے دی ، او جمع دهغے په زوَرسره راغلے ده ۔

(۲۱۲۳)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم لَقِّنُوْا مَوْتَاکُمْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ .[ابوداود : ۳۱۱۷، ترمذی : ۹۷۶، نسائی :۱۸۲۵ ،وابن ماجه : ۱۴۴۵]

ترجمة :دابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دے ، چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی ، چه خپلو بیمارانوته کوم چه مرګ ته نزدے شی ،د(لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ)تلقین کوئ ۔

فائده : هغه ته لااله الا الله ایزده کوئ څکه چه دهغه آخری کلام لا اله الاالله شی، ولے چه په حدیث کښې راغلے دی ، چه دچادا آخری کلام شی هغه به جنت ته ځی ، او دا دتلقین حُکمُ مستحب دے او دعلماء په دے باندِ اجماع ده ، او مکروهه دی بیمارته حُکم کول ، او باربار هغه ته ویل چه چرته تنګ رانه شی او انکار او نه کړی ، بلکه لازم دی چه دهغه په خوا کښې به دے کلمے لره وائی ، ددے دپاره چه هغه هم واؤری او لوستل شروع کړی او کله چه هغه یو ځل کلمه او وائی بیا به چپ شی ، ما که چرے بیائے نورے خبرے اوکړے ، نو بیابه تلقین کوی ، ددے دپاره چه دهغه آخری کلمه کلمهٔ توحید شی ۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی ، او بیان کړے دے مونږته دغه روایت قتیبه بن سعید هغه ته عبدالعزیز یعنی دراوردی ، او وئیلے دی چه روایت کړے دے ماته ابوبکر بن ابی

شیبه هغه ته خالد بن مخلد هغه ته سلمان بن بلال دواړو ددغه سند سره ۔

(۲۱۲۴) وحدثنا قتیبة بن سعید حدثنا عبد العزیز یعنی الدراوردی حدثنا ابوبکر بن شیبة حدثنا خالد بن مخلد حدثنا سلیمان بن بلال جمیعا بهذا الاسناد : [راجع : ۲۱۲۳]

دا حدیث په دے سند سره هم مروی دے ۔

(۲۱۲۵) عن ابی هریرة قال قال رسول الله ﷺ لقنوا موتاکم لا اله الا الله : [ابن ماجه : ۱۴۴۴]

ابو هریرهؓ فرمائی چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه قریب المرګ ته دَ لا اله الا الله تلقین کوی ۔

باب ما یقال عند المصیبت :

باب : د مصیبت په وخت څه وئیل پکار دی :

(۲۱۲۶) عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ اَنَّهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَالِهِ وَسَلَّم یَقُوْلُ مَامِنْ مُسْلِمٍ تُصِیْبُهُ مُصِیْبَةٌ فَیَقُوْلُ مَا اَمَرَهُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ اِنَّالِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ اَللّٰهُمَّ اْجُرْنِیْ فِیْمُصِیْبَتِیْ وَاَخْلِفْ لِیْ خَیْرًا مِّنْهَا اِلَّا اَخْلَفَ اللهُ لَهٗ خَیْرًا مِّنْهَا قَالَتْ فَلَمَّا مَاتَ اَبُوْ سَلَمَةَ قُلْتُ اَیُّ الْمُسْلِمِیْنَ خَیْرٌ مِّنْ اَبِیْ سَلَمَةَ اَوَّلُ بَیْتٍ هَاجَرَ اِلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَالِهِ وَسَلَّم ثُمَّ اِنِّیْ قُلْتُهَا فَاَخْلَفَ اللهُ لِیْ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَالِهِ وَسَلَّم قَالَتْ اَرْسَلَ اِلَیَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ ۔ لَیْهِ وَالِهِ وَسَلَّم حَاطِبَ ابْنَ اَبِیْ بَلْتَعَةَ یَخْطُبُنِیْ لَهٗ فَقُلْتُ اِنَّ لِیْ بِنْتًا وَّاَنَا غَیُوْرٌ فَقَالَ اَمَّا بِنْتُهَا فَنَدْعُوْاللهَ اَنْ یُّغْنِیَهَا عَنْهَا وَ اَدْعُوْاللهَ اَنْ یَّذْهَبَ بِالْغَیْرَةِ ۔

ترجمة :دام سلمه رضی الله عنها نه روایت دے ، هغوئ درسول الله ﷺ نه اوریدلے وو ، چه څوك مسلمان داسے نه دے چه هغه ته مُصیبت اورسی او هغه دا اووائی ، الله جلاجل له حکم کړے دے چه مو تول دالله تعالی مال یو او مونږ تول د هغه طرفته تلونکی یو ، یا الله جلاجل له ! ماته په دے مصیبت ثواب راکړے ، او ددے په بدله کښ ددے نه ښه راته عنایت کړے ، مګر الله تعالی ددے نه غوره څیز هغه لره ورکوی ام سلم رضی الله عنها وائی ، چه کله ابو سلمه (یعنی د هغې خاوند)وفات شونو ما اووے ، اوس به دده نه غوره څوك دی ،

ځکه چه دا هغه ورمبی کورووه . چا چه درسول الله ﷺ په طرف هجرت کړے وو. بیا ما دغه دُعا او لوستله (دَاِنّا لله نه وَاخلِف لِیْ خَیراً مِّنهَا پورے)نو الله تعالی ماته دابو سلمه رضی الله عنها په بدله کښې رسول الله ﷺ خاوند راکړو . وائی چه رسول الله ﷺ ماته حاطب رضی الله عنه بن ابی بلتعه رااولیږو، هغه ماته دحضرت پیغام راوړو راغے . ماعرض اوکړو چه زمایوه لورده او په ما کښې غصه ده . نو هغه او فرمایل چه دهغے دلور دپاره خو به مونږ دالله تعالی نه دُعا اوکړو . چه الله تعالی به هغے لره دخپلے لور دفکر نه بے غمه کړی ، او دهغے دغصے دپاره مونږ دُعا کوؤ چه هغه الله تعالی قابو کړی ۔

فائده :ددے حدیث نه دإنا لِلهِ ، او دهغے نه پس ددُعا غوره والے ثابت شولو ۔

(۲۱۲۷)عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِیْضَ اَوِ فَاِنَّ الْمَلٰٓئِکَةَ یُؤْ مِّنُوْنَ عَلٰی مَا تَقُوْلُوْنَ قَالَتْ، فَلَمَّا مَاتَ اَبُوْ سَلَمَةَ رِضِیَ اللهُ عَنْهُ اَتَیْتُ النَّبِیَّ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم یَارَسُوْلَ اللهِ اِنَّ اَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ قَالَ قُوْلِیْ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ وَلَهٗ وَاَعْقِبْنِیْ مِنْهُ عُقْبٰی حَسَنَةً قَالَتْ فَقُلْتُ فَاَعْقَبَنِیَ اللهُ مَنْ هُوَ خَیْرٌ لِّیْ مِنْهُ مُحَمَّداً صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم.

ترجمة :ام سلمه رضی الله تعالی عنها وئیلے دی، چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی ، کله چه تاسو دبیمار ، یادمړی خواله ورشئ ،نو ښے خبرے کوئ . ځکه چه فرښتے اٰمین وائی په هغے څه بانډِ چه تاسوئے وایئ، او وئیلے دی چه کله ابو سلمه رضی الله عنها وفات شولو ، نوزه درسول الله ﷺخواله راغلم او عرض مے اوکړو چه اے دالله جلاجل له رسوله !دابوسلمه رضی الله عنها انتقال اوشو نو حضرت ﷺاوفرمایل دا دعا وایه داللّٰهُمَّ اغفرلِیْ نه دحَسَنَةً پورے یعنی اے الله جلا جل له !ما لره اوده لره اوبخی او مالره دده نه ښه په بدل کښې راکړه وائی .چه ما دا دعا اوکړله، نو الله تعالی مالره دهغه نه ښه په بدل کښې راکړو یعنی محمد ﷺ۔

باب فی اغماض المیت والدعاء له اذا حضر :

باب : د مړی سترګې پټول او د هغه دپاره ددعا بیان :

(۲۱۳۰)عَنْ اُمِّ سَلَمَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ دَخَلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم عَلٰی اَبِیْ سَلَمَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا وَقَدْشَقَّ بَصَرُهٗ فَاَغْمَضَهٗ ثُمَّ قَالَ اِنَّ الرُّوْحَ اِذَ قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ فَضَجَّ نَاسٌ مِّنْ اَهْلِهٖ فَقَالَ لَاتَدْعُوْا عَلٰی اَنْفُسِكُمْ اِلَّا بِخَیْرٍ فَاِنَّ الْمَلٰئِكَةَ یُؤَمِّنُوْنَ عَلٰی مَا تَقُوْلُوْنَ ثُمَّ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِاَبِیْ سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهٗ فِی الْمَهْدِیِّیْنَ وَاخْلُفْهُ فِیْ عَقِبِهٖ فِی الْغَابِرِیْنَ وَاغْفِرْلَنَا وَلَهٗ یَارَ بَّ الْعَالَمِیْنَ وَافْسَحْ لَهٗ فِیْ قَبْرِهٖ وَنَوِّرْلَهٗ فِیْهِ .[ابوداود : ۳۱۱۸، ابن ماجه : ۱۴۵۴]

ترجمة :ام سلمه رضی الله عنها وئیلي دی ، چه رسول الله ﷺ دابو سلمه رضی الله عنه تپوس له راغے ، او د هغه سترګې غړيدلې پاتې شوې وې ، بيائې هغې لره بندې کړې ، او اوئې فرمايل ، چه کله ساه او ځی نو سترګې په هغې پسې لګيدلې وی ، او خلقو د هغه په کور کښې ژړاشروع کړه، نو حضرت محمد ﷺ او فرمايل ، دځان دپاره په ښه طريقه دعا کوئ ،ځکه چه فرښتې امين وائی ستاسو په خبروباندې بيا هغه دعا اوکړه يا الله جلاجل له او بخې ابو سلمه رضی الله عنها لره ، او اوچته کړه د هغه درجه په هدايت والاؤ کښې ، او تهٔ خليفه شه د هغه په باقی اوسيدونکو عزيزانو کښې ، او اوبخه مونږ لره او هغه لره اے پالونکيه دمخلوقاتو ، او فراخه کړه د هغه قبر لره، او رڼرا کړه قبر د هغه لره ۔

(۲۱۳۱)عَنْ خَالِدِنِ الْحَذَّاءِ بِهٰذَ الْاِسْنَادِنَحْوَهٗ غَیْرَ اَنَّهٗ قَالَ وَاخْلُفْهُ فِیْ تَرِكَتِهٖ وَقَالَ اَللّٰهُمَّ اَوْسِعْ فِیْ قَبْرِهٖ وَلَمْ یَقُلْ، افْسَحْ وَزَادَ خَالِدُ الْحَذَّاءُ وَدَعْوَةٌ اُخْرٰی سَابِعَةٌنَسِیْتُهَا .[راجع : ۲۱۳۰]

ترجمة :خالد الحذاء په دغه اسناد سره، په شان دپورته روايت روايت کړے دے ، او په دے کښې ئے دا وئيلي دی ، چه حضرت ﷺ په دعا کښې عرض اوکړو چه يا الله جلاجل له!خليفه شے تهٔ د هغه په بال بچ کښې چه هغه دا پريخودے دی او مړ شوے دے ،او اوئے ويل چه يا الله جلاجل له !د هغه قبر فراخ کړه ، او دافسح لفظ ئے نه دے وئيلي ، او دا ئے هُم زياته کړه چه

خالد وائی او یوه دعائے اوکړه داووم خیز دپاره چه هغه زمانه هیره شوه ۔

باب فی شخوص بصر المیت یتبع نفسه :

باب : د مړی سترګی روح پسی شاته ګوری :

(۲۱۳۲)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اَلَمْ تَرَوُا الْاِنْسَانَ اِذَامَاتَ شَخَصَ بَصَرُهٗ قَالُوْابَلٰی قَالَ فَذَالِکَ حِیْنَ یَتْبَعُ بَصَرُهٗ نَفْسَهٗ ۔

ترجمة :ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول الله ﷺ اوفرمایل بنده نه ګوریٔ چه کله مړ کیږی، نودَهغه سترګے غړیدلے پاتے کیږی،خلقواووے هاں! حضرت ﷺ ورته لوفرمایل ددے سبب دادے چه دهغه نظردروح نه ورستوځی۔

(۲۱۳۳) حدثنا قتیبة بن سعید حدثنا عبد العزیز یعنی الداوردی عن العلاء بهذا الاسناد :

مُسلم رحمه الله وئیلے دی اودا حدیث روایت کړے دے ماته قتیبه بن سعید هغه ته عبدالعزیز یعنی داور دی۔

باب البکاء علی المیت :

باب : په مړی باندے د ژړلو بیان :

(۲۱۳۴)عَنْ عُبَیْدِابْنِ عُمَیْرٍ قَالَ قَالَتْ اُمُّ سَلْمَةَ لَمَّا مَاتَ اَبُوْ سَلْمَةَ قُلْتُ غَرِیْبٌ وَّ فِیْ اَرْضِ غُرْبَةٍ لَّاَ بْکِیَنَّهٗ بُکَآءً یَتَحَدَّثُ عَنْهُ فَکُنْتُ قَدْ تَهَیَّاْتُ لِلْبُکَآءِ عَلَیْهِ اِذْ اَقْبَلَتِ امْرَءَ ةٌ مِّنَ الصَّعِیْدِ تُرِیْدُ اَنْ تُسْعِدَنِیْ فَا سْتَقْبَلَهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فَقَالَ اَتُرِیْدِیْنَ اَنْ یُّدْخِلَ الشَّیْطٰنُ بَیْتًا قَدْ اَخْرَجَهُ اللّٰهُ مِنْهُ مَرَّتَیْنِ فَکَفَفْتُ عَنِ الْبُکَآءِ فَلَمْ اَبْکِ ۔

ترجمة :عبید بن عمیر وئیلے دی ، چه ام سلمه رضی الله عنها وائی ، کله چه دسلمه دپلار انتقال اوشو نو ما اووے ، دا مسافر په پردیٔ زمکه کښی مړ شو ، زۀ به دده دپاره داسے او ژارم ، چه په خلقو کښی به دهغے ښه چرچاوی ، غرض داچه ما دژړاتیاری اوکړه او یوه ښځه بله راغلے دمدینے دپورته محلے نه ، هغے غوښتله چه زما ملګرتیا اوکړی، چه په دے کښی

رسول الله ﷺ دهغې نه مخکښې راغې ، او اوئې فرمایل، چه ولې ته شيطان لره راغوښتل غواړې هغې کورته چه دهغې نه الله پاك هغه لره دوباره ویستلې دے ، ام سلمه رضی الله عنها وائی ، چه بیا زهٔ دژړانه قلاره شوم ، او اومې نه ژړل، اسامه بن زید رضی عنه وئیلې دی ، چه مونږ دنبی کریم ﷺ سره په دغه وخت کښې وو .

فائده :نوحه یعنی ځان وهل او چغې ویستل کول لکه شیطان لره په میلمستیا راغوښتل دی ، او دا اخلاق وو درسول الله ﷺ چه ام سلمه رضی الله عنها ته ئې څه اونه وے ،ځکه چه هغه دغم په تکلیف کښې مبتلاوه ، او دوئمې ښځې لره ئې منع کړه ، چه هغه یعنی ام سلمه رضی الله عنها هم پو هه شی او دژړانه قلاره شی .

(۲۱۳۵)عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ كُنَّ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم فَارْسُلَتْ اِلَيْهِ اِحْدىٰ بَنَاتِهِ تَدْعُوْهُ وَتُخْبِرُهُ اَنَّ صَبِيًا لَّهَا اَوبْنًالَّهَا فِي الْمَوْتِ فَقَالَ لِلرَّسُوْلِ ارْجِعْ اِلَيْهَا فَاَ خْبِرْهَا اَنَّ لِلّٰهِ مَا اَخَذَ وَلَهُ مَا اَعْطٰى وَكُلُّ شَيْئٍ عِنْدَهُ بِاَجَلٍ مُّسَمًّى فَمُرْهَا فَلْتَصْبِرْ وَالْتَحْسِبْ وَ الرَّسُوْلُ فَقَالَ اِنَّهَا قَدْ اَقْسَمَتْ لَتَاْتِيَنَّهَا قَالَ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم وَقَامَ مَعَهُ سَعْدُبْنُ عُبَادَةَ وَمُعَاذُبْنُ جَبَلٍ وَانْطَلَقْتُ مَعَهُمْ فَرُفِعَ اِلَيْهِ الصَّبِيُّ وَ نَفْسُهُ تَقَعْقَعُ كَاَنَّهَا فِيْ شَنَّةٍ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ مَا هٰذَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ فَقَالَ هٰذِهٖ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللّٰهُ فِيْ قُلُوْبِ عِبَادِهٖ وَاِنَّمَا يَرْحَمُ اللّٰهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَآءَ .[بخاری : ۱۲۸۴ ، ۵۶۵۵، ۶۶۰۲، ۶۶۵۵، ۷۳۷۷، ابوداود : ۳۱۱۵، نسائی : ۱۸۶۷، ابن ماجه : ۱۵۸۸]

ترجمة :اسامه بن زید رضی اللہ عنه وئیلې دی ، چه مونږ دنبی کریم ﷺ سره وو، چه یوې لور هغه ته پیغام رااولیږو او اوئې غوښتو، او خبرئې رااولیږو چه دهغې یو ځوئ مرګ ته قریب دے نو حضرت هغه ته اووے ، چه ته واپس لاړشه ، او هغې ته اووایه ، چه دالله جلاجل له وو هغې څه چه هغه واخیستو او هغې څه ئې درکړل، او دهر څیز دهغه په نز څه عمر مقرردے ، نو ته هغې ته حکم اوکړه، چه هغه صبر کوی ، او دالله تعالی نه دثواب امید لری، هغه خبر راوړلو والاپیارا غې او عرض ئې اوکړو ، چه هغه تاله قسم درکوی چه تاسو

ضرورتشریف راوړئ (په دے سره بل ته قسم ورکول جائز شو)بیا نبی کریم ﷺ پاځیدواو دهغه سره سعد بن عباده او معاذبن جبل رضی الله عنه وائی چه زهٔ هُم دهغوئ سره وُم، بیائے هغه هلك لره دهغه مخے له راوړو ، او هغه ساه ورکولو، لکه هغه په زړهٔ لوټه کښې خرپیدلو، نو دحضرت محمدٌ دمبارکو سترګو نه اوښکے لاړے، او سعد رضی الله عنه اووے، داځه دی اے دالله جلا جل له رسوله !(یعنی ژړالره ئے دصبر خلاف اوګڼړله)حضرت محمد ﷺ او فرمایل دا رحمت دے م چه الله تعالی دخپلو بندیګانو په زړونو کښې ایخودے دے، او الله پاك دخپلو بندیګانو نه په هغه چابانڊِ رحمت کوی . چه هغه په نوروباندِ رحمت کوی .

فائده :ددے حدیث نه معلومه شوه چه صرف په سترګو سره ژړل دصبر خلاف نه دی ، البته کریکے وهل ، چغے وهل ،بیان کول ، کپړے خیره ول ویخته شوکول ،سوینه وهل ،ورنونه مروړل ، او په زور سره زمکے ته ځان راخلاصول دایمان شیوه نهٔده .

مسلم رحمه الله وئیلی دی، او روایت کړے دے مونږته محمد بن عبدالله رضی الله عنه هغه ته ابو فضیل ، اوروایت کړے دے مونږته ابوبکر هغه ته ابو معاویه ، دواړو دعاصم احول نه ددغے اسناد سره مګر حدیث دحماد پوره او اوګد .

(۲۱۳۷)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ اشْتَكَى سَعْدُ ابْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فَاتَى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يَعُوْدُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ عَوْفٍ وَّسَعْدِ بْنِ اَبِيْ وَقَّاصٍ وَّ عَبْدِ اللهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ وَجَدَهُ فِيْ غَشِيَّةٍ فَقَالَ اَقَدْ قُضِيَ قَالُوْا لَا يَارَسُوْلَ اللهِ فَبَكَى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَاَى الْقَوْمُ بُكَآءَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا فَقَالَ اَلَا تَسْمَعُوْنَ اِنَّ اللهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ وَلٰكِنْ يُعَذِّبُ بِهٰذَا وَاَشَارَ اِلٰى لِسَانِهٖ اَوْ يَرْحَمُ

[بخاری:۳۰۴].

ترجمة :عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئیلی دی، چه سعد بن عباده رضی الله تعالی

عنهما ناجوړه شو، نو رسول الله ﷺ د هغه دليدو دپاره راغے ، او عبدالرحمن بن عوف او سعد بن ابی وقاص اوعبدالله ابن مسعود رضی الله عنهم هُم د هغه سره وو، بيا چه څه وخت د هغه خواله راغے نو هغه ئے په هوشه او موندو نو حضرت محمد ﷺ اوفرمايل ولے انتقال ئے شوے دے ؟خلقو عرض اوکړو نه دے (ددے نه معلومه شوه چه پيغمبرانو ته علم غيب نشي دے)بيا هغه په ژړاشو، او خلقو چه کله هغه په ژړا او ليدو نو ټول په ژړاشول، حضرت او فرمايل واورئ، الله تعالیٰ دسترګو په اوښکو بانډِ او دزړهٔ په غم بانډِ عذاب ورکوی ، او هغه دژبے په طرف اشاره اوکړه يا هُم په دغے بانډِ رحم کوی ،(يعنی چه کله کلمه دخير دخلے نه اوباسی نو رحم پرکوی ، او چه کله دشر خبره دخلے نه اوباسی نو عذاب ورکوی)۔

باب فی عيادة المرضیٰ :

باب : د بيمارانو د خبر ګيری بيان :

(۲۱۳۸)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهُ قَالَ كُنَّا جُلُوْ سًامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ اِذْجَآءَهُ رَجُلٌ مِّنَ الْاَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ اَدْبَرَ الْاَنْصَارِيُّ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ يَا اَخَاالْاَنْصَارِ كَيْفَ اَخِيْ سَعْدُبْنُ عُبَادَةَ فَقَالَ صَالِحٌ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ يَّعُوْدُهُ مِنْكُمْ فَقَامَ وَقُمْنَامَعَهُ وَنَحْنُ بِضْعَةَ عَشَرَ مَا عَلَيْنَا نِعَالٌ وَّ لَا خِفَافٌ وَّلَا قَلَانِسُ وَلَا قُمُصٌ نَمْشِيْ فِيْ تِلْكَ السِّبَاخِ حَتّٰى جِئْنَاهُ فَاسْتَاْخَرَ قَوْمُهُ مِنْ حَوْلِهٖ حَتّٰى دَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهٖ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهُ الَّذِيْنَ مَعَهُ .

ترجمة :عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وئيلے دی، مونږ درسول الله ﷺسره ناست وو، چه دانصاريو سړے راغے او سلام ئے اوکړو ، او بيا واپس شو ، پس رسول الله ﷺ ترے نه تپوس اوکړو، اے دانصارو روره !زما رورسعد رضی اللهعنه څنګه دے ؟ هغه عرض اوکړو ښه دے ، حضرت او فرمايل ستاسو نه څوك د هغه دتپوس کولو دپاره ځی ؟ هغه اودريدو او

مونږه هم د هغه سره او دریدلو او مونږ په لسو باندې سیوا څو سړی وو، چه نه موزے . او نه تو پئ وے (دا کمال د صحابه ؤ دزهد او د دنیانه د بیزارئ وو) او مونږ روان وو په هغه ګیتو والا زمکه باندې تردے پورے چه هغه ته اورسیدو ، او خلق کوم چه د سعد رضی الله عنه سره وو هغه لرے شول او رسول الله ﷺ او هغه خلق کوم چه د هغه سره وو. د هغه خواله لاړو۔

باب فی الصبر علی المصیبة عند الصدمة الاولیٰ :

باب : د مصیبت نه فورا ورستو صبر حقیقی دے .

(۲۱۳۹) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ یَقُوْلُ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم اَلصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَۃِ الْاُوْلٰی .[بخاری : ۱۲۵۲، ۱۲۸۳، ۱۳۰۲، ابوداود : ۳۱۲۴، ترمذی : ۹۸۸، نسائی : ۱۸۶۸]

ترجمة : حضرت انس رضی الله عنه وئیلے وو ، چه رسول الله ﷺ او فرمایل ، صبر هغه دے ، چه هغه د تکلیف رسیدو په شروع کښې اوشی (ځکه چه په آخر کښې خو هریو له صبر راتلے شی مثل دے دمانښام مړے به تر کومه ژاړے)۔

(۲۱۴۰) عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰہِ اَتٰی عَلٰی امْرَاَۃٍ تَبْکِیْ عَلٰی صَبِیٍّ لَّھَا فَقَالَ لَھَا اتَّقِی اللّٰہَ وَاصْبِرِیْ فَقَالَتْ وَمَا تُبَالِیْ مُصِیْبَتِیْ فَلَمَّا ذَھَبَ قِیْلَ لَھَآ اَنَّہٗ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم فَاَخَذَھَا مِثْلُ الْمَوْتِ فَاَتَتْ بَابَہٗ فَلَمْ تَجِدْ عَلٰی بَابِہٖ بَوَّابِیْنَ فَقَالَتْ یَارَسُوْلَ اللّٰہِ لَمْ اَعْرِفْکَ فَقَالَ اِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ اَوَّلِ صَدْمَۃٍ اَوْقَالَ عِنْدَ اَوَّلِ الصَّدْمَۃِ .[راجع : ۲۱۳۹]

ترجمة : انس بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی ، چه رسول الله ﷺ دیو بے ښځے په خواه باندې تیریدو ، او هغے په خپل هلك باندې ژړلو ، نو حضرت در ته او فرمایل دالله جلا جل له نه اویریږه او صبر اوکړه ، هغے اووے تاته زما په شان مصیبت نه دے رسیدلے ، بیا چه کله هغه لاړو نو خلقو اووے ، هغه خو دالله جلاجل له رسول الله ﷺ وو ، نو هغے ته داسے بده معلومه شوه ، چه لکه مړه

شوله ، (یعنی هغه ته جواب ورکول ورته بد معلوم شول) او هغه د حضرت دروازے له راغله

، او هلته ئے څه څوکیدار او نه موندو (لکه څنګه چه ددنیا دارو په دروازه باندِ وی) او عرض ئے اوکړو یا رسول الله ﷺ! ماتاله نه وو پیژندلے، حضرت او فرمایل صبر خو هغه دے چه دتکلیف په شروع کښې وی ۔

مسلم رحمة الله علیه وئیلے دی، او دا روایت کړے دے مونږ ته یحییٰ بن حبیب حارثی هغه ته خالد یعنی ابن حارث او روایت کړے دے مونږ ته عقبه بن مُکرم هغه ته عبدالمالك بن عمرو، اووئیلے دی مُسْلِمْ رحمه الله روایت کړے دے ماته احمد بن ابراهیم هغه ته عبدالصمد ،تول وئیلے دی، روایت کړے دے مونږ شعبه ددغه اسناد سره په شان عثمان بن عمر دروایت او هغه قصه ئے بیان کړه، او دعبدالصمد په روایت په روایت کښې دادی، چه نبی کریم ﷺ دیوے ښځے په خواه باندِ تیر شو، چه هغه ښځه دقبر په خواه کښې ناسته وه ۔

باب المیة یعذب ببکاء اهله علیه :

باب : مړی ته ددهٔ د کور والو د ژړا د وجے نه عذاب ورکولے شی :

(۲۱۴۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ اَنَّ حَفْصَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا بَکَتْ عَلٰی عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ مَهْلًا یَا بُنَیَّةُ اَلَمْ تَعْلَمِیْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اِنَّ الْمَیِّتَ یُعَذَّبُ بِبُکَآءِ اَهْلِهٖ عَلَیْهِ .[نسائی : ۱۸۴۸]

ترجمة :عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی چه په حضرت عمر رضی الله عنه باندِ حفصے رضی الله عنها اوژړل (دا دحضرت عمر رضی الله عنه لور وه) نو حضرت عمر رضی الله عنه اووے اے زما لورے چُپ شه ، ولے تهٔ نه ئے خبر چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی ، چه مړے عذابیږی د هغه دکور والاؤ ه هغے پسے په ژړا کولو سره ۔

فائده :په دے باره کښې څو روایتونه دحضرت عمر رضی الله عنه او د هغه دلور نه روایت شوے دی، او دمؤمنانو حضرت عائشه رضی الله عنها چه دټولو فقهاؤ او مجتهدینو مورده ، په دے کښې کلام فرمایلے دے چه هغه راویانو ته شبه شوه، چه حضرت

داسے ولے او فرمایل ، ځکه چه الله تعالی فرمائی ، (وَلا تزرُ وازِرَةٌ وِّزرَ اُخرىٰ)یعنی څوك به دچا بوج اوچتولے نه شی ، بیا دنورو په ژړا سره ولے په مړی باندِ عذاب راځی ، او دا حدیث دکومے نه چه حضرت عمر رضی الله عنه استدلال کوی ، دا خو حضرت دیوے یهود یه ښځے دپاره فرمائیلے وو چه خلق دهغے دپاره په ژړاسَرُدی ، او په هغے باندِ عذاب شروع دے غرض داچه په هغے باندِ عذاب دهغے دکفر په وجه سره وو ، نه دهغوئ په ژړا سَره، او عُلما ؤ دحضرت عمر رضی الله عنه دروایتونو داسے تاویل کړے دے ،چه مرادهغے نه هغه مرده دے ، چه هغه دژړا او واویلا کولو دپاره وصیت کړے وی ، او دهغه په وصیت باندِ عمل اوشی ، نو بیشکه په هغه باندِ به عذاب وی، او په کوم مړی باندِ چه خلق په خپله ژاړی، او هغه وصیت نه وی کړے، یادهغه په زړهٔ کښ کراهت دواویلاکولو نه وی ، نو په هغه باندِ دنورو خلقو په ژړا سره څنګه عذاب راتلے شی ،ځکه چه الله تعالی په خپله فرمائیلے دی ،چه څوك دچا بوج اوچتولے نه شی،او دعربو عادت وو، چه دژړا وصیت به ئے کولو، او څنو وئیلے دی ، چه مراددهغے نه دادے ، چه مړے دخپلو خلقو ژړالره اوری او دهغے نه هغه تکلیف مومی، او غم کوی او خفه کیږی ،قاضی عیاض رحمه الله دے قول لره غوره کړے دے، اودتولو نه ئے ورته ښے وئیلے دی ۔

(۲۱۴۳)عَنْ عُمَرَ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ الْمَیِّتُ یُعَذَّبُ فِی قَبْرِهٖ بِمَا نِیحَ عَلَیْهِ

[بخاری : ۱۲۹۲، نسائی ۱۸۵۲، ابن ماجه : ۱۵۹۳]

ترجمة : حضرت عمر رضی الله عنه وئیلے دی ، چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی ، چه مړی ته تکلیف وی په قبر کښ په هغه پسے دانګولا واویلا کولو په سبب سره۔

(۲۱۴۴)عَنْ عُمَرَ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ الْمَیِّتُ یُعَذَّبُ فِی قَبْرِهٖ بِمَا نِیحَ عَلَیْهِ:

[راجع : ۲۱۴۳]

ترجمة : حضرت عمر رضی الله عنه وئیلے دی ، چه نبی کریم ﷺ فرمائیلے دی ، چه مړی

ته تکلیف وی په قبر کښې په هغه پسې دانګولا واویلا کولو په سبب سره.

(۲۱۴۵)عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ لَمَّا طُعِنَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَصِيحَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ.

ترجمه :عبدالله بن عمر رضی الله عنهما وائی چه کله حضرت عمر رضی الله عنه زخمی شولو بے هوشه شولو ، او خلقو په هغه باندې په چغو چغو ژړا شروع کړه ، بیا چه کله هغه ته هوش راغے ، نو هغوئ او فرمایل ، چه تاسو ته معلومه نه ده چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دژوند په ژړا سره مړے عذابیږی .

(۲۱۴۶)عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ لَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جَعَلَ صُهَيْبٌ يَقُولُ وَاأَخَاهُ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ يَا صُهَيْبُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ.

ترجمه :ابوبرده دخپل پلار نه روایت کړے دے، چه کله حضرت عمر رضی الله عنه زخمی شولو، نو صهیب رضی الله عنه په ژړا کښې اووے، چه هائے زما روره ، نو حضرت عمر رضی الله عنه او فرمایل ، چه اے صهیب رضی الله عنه تهٔ نه ئے خبر چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی چه دژوندی په ژړا سره مړے عذابیږی.

(۲۱۴۷)عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَقْبَلَ صُهَيْبٌ مِنْ مَنْزِلِهِ حَتَّى دَخَلَ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَامَ بِحِيَالِهِ يَبْكِي فَقَالَ لَهُ عُمَرُ عَلَى مَا تَبْكِي أَعَلَيَّ تَبْكِي فَقَالَ إِي وَاللهِ لَعَلَيْكَ أَبْكِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ وَاللهِ لَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ يُبْكَى عَلَيْهِ يُعَذَّبُ قَالَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِمُوسَى ابْنِ طَلْحَةَ فَقَالَ كَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا تَقُولُ إِنَّمَا كَانَ أُولَئِكَ الْيَهُودُ . [راجع : ۲۱۴۶]

ترجمه :ابو موسیٰ رضی الله عنه فرمائیلی دی ، کله چه حضرت عمر رضی الله عنه زخمی شولو ، نو صهیب رضی الله عنه خپل کور نه راغے ، او دحضرت عمر رضی الله عنه خواته اورسیده، او د هغه مخے ته اودریدو او ژړائے شروع کړه، نو حضرت عمر رضی الله عنه او

فرمایل ته ولے ژاړے ؟ولے په ماباندِ ژاړے ؟ هغوئ اووے، چه ها! په الله باندِ قسم دے په تا باندِ ژاړم ، اے دمؤمنانو سَرداره !بیا حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمایل ، قسم دے په الله جلاجل لـه تاسو بنه پوهه یئ ، چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی ، چه په چا باندِ خلق ژاړی هغه عذابیږی، هغوئے وائی چه ماددے ذکر موسیٰ بن طلحه ته اوکړو هغوئ اووے ، چه حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے وو چه دغه خلق یهود وو، چاته چه حضرت داسے فرمائیلے وو۔

(۲۱۴۸)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ لَمَّا طُعِنَ عَوَّلَتْ عَلَیْهِ حَفْصَةُ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا قَالَ یَا حَفْصَةُ اَمَا سَمِعْتِ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم یَقُوْلُ الْمُعَوَّلُ عَلَیْهِ صُهَیْبٌ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ یَاصُهَیْبُ اَمَا عَلِمْتَ اَنَّ الْمُعَوَّلَ عَلَیْهِ یُعَذَّبُ . ؟

ترجمة :انس رضی الله عنه وئیلے دی ، چه کله حضرت عمر رضی الله عنه زخمی شولو ، نو حفصے رضی الله عنها په هغه باندِپه چغو ژړا شروع کړه، نو هغوئ اووے تاسو نه دی اوریدلے درسول الله ﷺ نه، چه فرمائیلے ئے وو، په چاباندِ چه په چغوژړا اوشی، هغه عذابیږی ، او صهیب رضی اللّٰه عنه هم په هغه باندِ په چغو او ژړل، نه هغه ته هم حضرت عمر رضی الله عنه اووے، صهیبه رضی الله عنه ته نه ئے خبر چه په چاباندِ په.چغوژړل اوشی هغه عذابیږی۔

(۲۱۴۹)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ اَبِیْ مُلَیْکَةَ قَالَ کُنْتُ جَالِسًا اِلٰی جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ الله عنهما و نَحْنُ نَنْتَظِرُ جَنَازَةَ اُمِّ اَبَانٍ بِنْتِ عُثْمَانَ وَعِنْدَهُ عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ فَجَآءَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا یَقُوْدُهُ قَائِدٌ فَاُرَاهُ اَخْبَرَهُ بِمَکَانِ ابْنِ عُمَرَ فَجَآءَ حَتّٰی جَلَسَ اِلٰی جَنْبِیْ فَکُنْتُ بَیْنَهُمَا فَاِذَا صَوْتٌ مِّنَ الدَّارِ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ کَاَنَّهٗ یَعْرِضُ عَلٰی عَمْرٍو اَنْ یَّقُوْمَ فَیَنْهَا هُمْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم یَقُوْلُ اِنَّ الْمَیِّتَ لَیُعَذَّبُ بِبُکَآءِ اَهْلِهٖ قَالَ فَاَرْسَلَهَا عَبْدُ اللهِ مُرْسَلَةً فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا کُنَّا مَعَ اَمِیْرِ الْمُؤْمِنِیْنَ عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ حَتّٰی اِذَا کُنَّا بِالْبَیْدَآءِ اِذَا هُوَ بِرَجُلٍ نَازِلٍ فِیْ ظِلِّ شَجَرَةٍ فَقَالَ

لِی اذْهَبْ فاعْلمْ لِیْ منْ ذٰلکَ الرّجُلُ فذ هَبْتُ فاذاھُو صُهَیْبٌ رّضی اللهُ عنهُ فرجعْتُ الیه فقلْتُ انّکَ امَرْ تَنِیْ انْ اعْلم لَکَ منْ ذٰلکَ الرّجُلُ و انّهُ صُهَیْبٌ فقال مُرْهُ فلْیلْحق بنا فقلْتُ لهُ ان معهُ اهلهُ قال وانْ کان معهُ اهْلُهُ رُبّما قال ایُّوبُ مُرْهُ فلْیلْحق بنا فلمّا قدمْنا الْمدیْنة لمْ یلْبثْ امیْرُ الْمُؤمنیْن ان اُصِیْب فجاءَ صُهیْبٌ یَقُوْلُ واَخاهُ واصاحِبَاهُ فقال عُمرُ الَمْ تعْلمْ اَوَلمْ تسْمعْ قال ایُّوبُ اوْ قال اولمْ تعْلم اولمْ تَسْمعُ انَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلیَّ اللهُ عَلیْهِ وَاٰلِهٖ وَسلّم قَا اِنَّ الْمیّت لیُعذّبُ ببعْض بُکَآء اهْلهٖ قال فامّا عبْدُ الله فارْسَلَهَا مُرْسَلَةً وَّ امّا عُمَرُ فقالَ ببعْضِ فقُمْتُ فَدَخَلْتُ علی عآئشة رَضِی اللهُ عنها فحدّثْتُها بما قال ابنُ عُمَرَ فَقَالَتْ لاَ وَاللهِ مَا قَالَهُ رَسُوْلُ الله صَلیَّ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسلّم قطُّ اِنَّ الْمیّت یُعَذّبُ بِبُکَآءِ احَد وَّلٰکِنَّهُ قَالَ اِنَّ الْکَافِرَ یَزِیْدُهُ اللهُ بُکَآءِ اَهْلِهٖ عَذَابًا وَّ اِنَّ اللهَ لَهُوَ اَضْحَکَ وَاَبْکی لاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰی قالَ اَیُّوْبُ قَالَ ابْنُ اَبِیْ مُلَیْکَةَ حَدَّثَنِی الْقَاسِمُ ابْنُ مُحَمّدٍ قَالَ لمّا بَلغ عآئشة رَضی اللهُ عَنْها قَوْلَ عُمَرَ وابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَتْ اِنَّکُمْ لَتُحَدِّثُوْنِّیْ عَنْ غَیْرِ کَاذِبِیْن وَلاَ مُکَذّبِیْنَ وَلٰکِنَّ السّمْع یُخْطِیُٔ .[بخاری : ۱۲۸۶ ، نسائی : ۱۸۵۷]

ترجمه :عبدا لله بن ابی ملیکه وائی چه زهٔ دابن عمررضی الله عنه په خواه کښې ناست وُم. او مونږ تهول دابان دمور او دحضرت عثمان رضی الله دلور دجنازے منتظر وو، او دهغه (یعنی ابن عمر رضی الله عنه)سره عمرو بن عثمان وو، او ابن عباس رضی الله عنهما هم راغے، چه هغه لره یو سړی راؤړلو چه هغه به هغه لره اوړلو (یعنی هغه نابیناوو) بیاګمان کوم زه چه خبر ئے ورکړو هغه لره دابن عمر رضی الله عنه دځائے نه ، بیا هغه راغے او زما په خواه کښې کیناستو ، او زه دهغه دواړو (یعنی ابن عمر اوابن عباس رضی الله عنه)په مینځ کښې وُم، چه په دےکښې دکوټې نه دژړا آواز راغے، او ابن عمر رضی الله عنه اووے، لکه اِشاره ئے اوکړه دعمررضی الله عنه په طرف چه هغه اودریږی او هغه ژړاوالا لره منع کړی (یعنی هغه ته دَاوُرَوَلو دپاره ئے اووے) چه اوریدلے دی مَا درسول الله ﷺ نه ، چه فرمائیلی ئے وو، چه په مړی بانډِ دهغه دخلقو په ژړا سره عذاب وی، اوعبدالله بن عمر رضی الله عنه هغې لره

عام فرمائیلے دی په دے باندِ ابن عباس رضی الله عنه اووے چه مونږ دامیر المومنین حضرت عمر رضی الله عنه سره وو، تردے پورے چه کله بیداء ته اورسیدو (بیداء دیو تمام نوم دے) ناڅاپه مویو سرے اولیدو، چه هغه دیوے وُنے په سوری باند کوز شوے دے نو ماته امیر المؤمنین رضی الله عنه او فرمایل چه لاړشه او معلومه کړه چه دا څوك سړے دے؟ بیازۀ لاړم او ما چه اولیدو چه هغه صهیب رضی الله عنه وو، بیازه واپس شوم او ماووے ماته تا حکم کړے وو، چه اوګوره دا څوك دے ،نوما اولیدو چه هغه صهیب رضی الله عنه دے بیا هغویٔ او فرمایل چه لاړشه او هغه ته حکم اوکړه چه زما سره میلاؤشي، ماووے، دهغه سره دهغه ټبر هم ده ، حضرت عمر رضی الله عنه اوفرمایل ،څه باك دے اګر که وی دهغه سره دهغه ټبر (یعنی بی بی)بیا چه کله مدینے ته راغے نو څه وخت تیر نه وو چه امیر المؤمنین زخمی شولو، او صهیب رضی الله عنه راغے او دائے اووے، چه هائے زما روره! هائے زما ملګریه ! نو حضرت عمر رضی الله عنه او فرمایل ، چه تا ته پته نه ده یا تا اوریدلے نه دی، چه رسول اللهﷺ فرمائیلے دی ، چه مُرده دهغه دکور والا په ژړا سره عذاب مومی . بیا وائی ، چه عبدالله مطلق اووے چه دهغویٔ په ژړا سره عذاب مومی . اوحضرت عمر داونیلے ووچه دخلقو دبعضے ژړانه عذابیږی بیازۀ او دریدم (دا قول دعبدالله ابن ابی ملیکه دے)او دحضرت عائشے رضی الله عنها خواله لاړم ، او هغے ته مِ دا ټول بیان اوکړو، کوم چه ابن عمر رضی الله عنه وئیلے وو، بیا هغویٔ (یعنی دمؤمینانو مور) او فرمایل نه، داخبره نه ده په الله جلاجل له قسم دے ، رسول اللهﷺ دا نه دی فرمائیلے چرته ، چه مړی ته بلکه هغه دا فرمائیلے دی ، چه په کافر باندِ دهغه دکور والا په ژړا سره عذاب نور زیاتیږی، او خنده ونکے هم هغه دے او ژړه ونکے هم هغه دے (یعنی الله پاك)او څوك دچابوج نۀشی اوچتولے ایُوب وائی چه ابن ابی ملیکه وئیلے دی چه ماته بیان کړے دے قاسم بن محمد چه هر کله حضرت عآئشے رضی الله عنها ته خبر اورسیدو دحضرت عمر رضی الله عنه او

ابـن عمر رضی الله عنه دقول نو هغوئ او فرمایل ، چه تهٔ دداسے خلقو خبره کوے، چه هغه دروغ نه وائی او نه دروغجن کیدے شی ، مګر په اوریدو کښ کله غلطی کیږی ۔
(یعنـی مـراد دا چـه حـضرت محمد ﷺ دا خبره دیهود یادبل یو کافر دپاره فرمائیلے وه ، او اوریدلو
والا هغے لره دهر سړی دپاره عامه اوګڼړله)

فائده:امـام نووی رحمه الله وئیلے دی چه ددے حدیث نه ثابتـه شوه، چه دکوم څیز غـالـب ګـمـان وی پـه هغے باندِ قسـم خوړلے شِی، لکه دمؤ منانو مور رضی الله عنها قسم او خوړو۔

(٢١٥٠)عَـنْ عَبْـدِ اللهِ ابْـنِ اَبِیْ مُلَیْکَةَ قَالَ تُوُفِّیَتِ ابْنَـةٌ لِّعُثْمَانَ ابْنِ عَفَّانَ بِمَکَّةَ قَالَ فَجِئْنَا لِنَشْهَدَهَا قَالَ فَحَضَرَهَا ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ وَ اِنِّیْ لَجَالِسٌ بَیْنَهُمَا قَالَ فَجَلَسْـتُ اِلٰی اَحَدِهِمَا ثُمَّ جَـآءَ الْاٰخَرُ فَجَلَسَ اِلٰی جَنْبِیْ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا لِعَمْرِ بْنِ عُثْمَانَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ مُـوَاجِهُهٗ اَلَاتَنْهٰی عَنِ الْبُکَآءِ فَاِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اِنَّ الْمَیِّـتَ لَیُعَذَّبُ بِبُکَآءِ اَهْلِهٖ عَـلَیْهِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ قَدْ کَانَ عُمَرُ یَقُوْلُ بَعْضَ ذٰلِکَ ثُمَّ حَدَثَ قَالَ صَدَرْتُ مَعَ عُمَرَ مِنْ مَّکَّةَ حَتّٰـی اِذَا کُـنَّـا بِـالْبَیْـدَآءِ اِذَاهُـوَ بِـرَکْـبٍ تَحْتَ ظِلِّ شَجَرَةٍ فَقَالَ اذْهَبْ فَانْظُرْ مَنْ هٰؤُلَآءِ الرَّکْبُ فَـذَهَبْـتُ فَـنَـظَـرْتُ فَاِذَا هُوَ صُهَیْبٌ قَالَ فَاَخْبَرْتُهٗ فَقَالَ ادْعُهٗ لِیْ قَالَ فَرَجَعْتُ اِلٰی صُهَیْبٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَـقُـلْـتُ ارْتَـحِـلْ فَـالْحَقْ اَمِیْرَ الْمُؤْمِنِیْنَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَلَمَّا اَنْ اُصِیْبَ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ دَخَلَ صُهَیْبٌ یَّبْـکِیْ یَقُوْلُ وَااَخَاهُ وَاصَاحِبَاهُ فَقَالَ عُمَرُ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ یَا صُهَیْبُ اَتَبْکِیْ عَلَیَّ وَقَدْ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَـلَیْـهِ وَاٰلِـهٖ وَسَلَّم اِنَّ الْمَیِّتَ یُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُکَآءِ اَهْلِهٖ عَلَیْهِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ فَلَمَّا مَاتَ عُـمَـرُ ذَکَـرْتُ ذٰلِکَ لِعَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَتْ یَرْحَمُ اللهُ عُمَرَ لَا وَاللهِ مَاحَدَّثَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اَنَّ اللهَ تَعَالٰی یُعَذِّبُ الْمُؤْمِنَ بِبُکَآءِ اَحَدٍ وَّلٰکِنْ قَالَ اِنَّ اللهَ یَزِیْدُ الْکَافِرَ عَذَابًا بِبُکَآءِ اَهْلِهٖ عَـلَیْـهِ قَـالَ وَقَالَتْ عَائِشَةُ لَحَسْبُکُمُ الْقُرْاٰنُ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰی قَالَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ

عِنْدَ ذٰلِکَ وَاللّٰهُ اَضْحَکَ وَاَبْکٰی قَالَ ابْنُ اَبِیْ مُلَیْکَةَ فَوَاللّٰهِ مَا قَالَ ابْنُ عُمَرَ مِنْ شَیْءٍ.

ترجمة :عبدالله رضی الله عنه بن ابی ملیکه وئیلے دی دحضرت عثمان رضی الله عنه لور بی بی انتقال اوکړو په مکه مکرمه کښ او مونږ راغلو چه دهغه په جنازه کښ شریك شو، او بن عباس رضی الله عنه او بن عمر رضی الله عنه هم راغلو، او زه ددغه دواړو په مینځ کښ ناست وم، او هغه داسے اوشوه ، چه وړمبے زۀ دیو ملګری په خوا کښ کیناستم او دویم ملګرے چه کوم راغے نو زما مخ طرفته کیناستو، (ځکه ده دهغه دواړو په مینځ کښ راغلم)بیا عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنهما عمروبن عثمان رضی الله عنه ته اووے، او هغه، دهغه په مخکښ ناست وو، چه ته ددے ژړانه منع نه کوے، ځکه چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دی، چه مړے عذابیږی دهغه دکور والا په ژړا سره په هغه بَاندِ ، پس ابن عباس رضی الله عنه اووے، چه حضرت عُمر رضی الله عنه خو داسے ویلو چه دځنے کور والا په ژړاسرهِ (یعنی تادبعضے لفظ پریخودلو)بیائے حدیث بیان کړو او اوئے ویل ، چه دحضرت عمر رضی الله عنه سره دمکے نه واپس راتلم ر دے پورے چه کلے مونږه بیدا ته اورسیدو، نو هلته مونږ څو سواره دیوے وُنے دسوری دَ لاندِ اولیدو، نو حضرت عمر رضی الله عنه ماته او فرمایل ، چه اوګوره دا سواره څوك دی؟ ما چه اوکتل نو هغه صُهیب رضی الله عنه وو ،بیا ما حضرت عمر رضی الله عنه له خبر ورکړو، نو هغوئ اووے. هغه لړه را اوغواړه ، ابن عباس رضی الله عنه وائی زۀ په هغه پسے لاړم او صهیب رضی اللّٰهُ عَنهُ ته م اووے، څه لاړشه دامیر المؤمنین سره میلاو شه ، بیا چه کله حضرت عمررضی الله عنه زخمی شولو، نو صهیب رضی الله عنه دهغه خواله راغے، او په ژړاکښ ئے اووے، هائے زما روره !هائے زما ملګریه!نو عُمَرَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنهُ ته اووے، اے صهیب رضی الله عنه !ولے تۀ په ما باندِ ژړاکوے، او رسول الله ﷺ فرمائیلے دی، چه مړے دبعضے خلقو په ژړا سره عذاب کیدے شی ، بیا ابن عباس رضی الله عنه وائی، چه کله حضرت عمر رضی الله عنه انتقال

اوکړو، نو مادهغې ذکر حضرت عائشې رضی الله عنها ته اوکړو، نو هغوئ اووے، الله دې عمر باندِ رحم اوکړی حضرت داسے نه دی فرمائیلے په الله جلاجل له قسم دے ، الله تعالی دچا په ژړا سره مؤمن لره نه عذابوی ، بلکه داسے ئے فرمائیلے دی چه الله پاك دکافر عذاب دهغه دخلقو په ژړا سره زیاتوی ، بیا حضرت عآئشے رضی الله عنها او فرمایل ، چه ستاسو دپاره قرآن پوره دے، الله تعالی په هغے کښې فرمائی ، چه څوك دچا بوج او چتولو والا نشته، اوابن عباس رضی الله عنه په داسے خبره باندِ اوفرمایل چه الله تعالی خندول او ژړول کوی ابن ابی ملیکه وئیلے دی، چه په الله قسم، چه ابن عمر رضی الله عنه بیا په دے باندِ څه او نه وے ـ

مُسلم رحمة اللهِ علیه وئیلے دی ، چهِ روایت کړے دے مونږ ته عبدالرحمن بن بشیر هغه ته سفیان هغوِ ته عمرو هغه ته اِبْنِ اَبِیْ مَلِیْکه چه هغوئ وئیلے دی ، مونږ په جنازه کښې وو چه هغه دام ابان دحضرت عثمان رضی الله عنه دلوروه ، او بیان ئے کړو حدیث اومرفوع اووے ایوب اوابن جریج او حدیث ددغه دواړوه پوره ددے ، دعمرو دحدیث نه ـ

(۲۱۵۲)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّیَ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اِنَّ الْمَیِّتَ یُعَذَّبُ بِبُکَآءِ الْحَیِّ .

ترجمة :عبدالله ابن عمر رضی الله عنه وئیلے دی ، رسُول الله فرمائیلے دی ، مړے دژوندو په ژړا سره عذابیږی۔

(۲۱۵۳)عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ عَنْ اَبِیْهِ قَالَ ذُکِرَ عِنْدَ عَآئِشَةَ قَوْلُ ابْنِ عُمَرَ الْمَیِّتُ یُعَذَّبُ بِبُکَآءِ اَهْلِهٖ عَلَیْهِ فَقَالَ یَرْحَمُ اللهُ اَبَا عَبْدِ الرَّحْمٰنِ سَمِعَ شَیْئًا فَلَمْ یَحْفَظْ اِنَّمَا مَرَّتْ عَلٰی رَسُوْلِ اللهِ صَلَّیَ اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جَنَازَةُ یَهُوْدِیٍّ وَّهُمْ یَبْکُوْنَ عَلَیْهِ فَقَالَ اَنْتُمْ تَبْکُوْنَ وَاِنَّهٗ لَیُعَذَّبُ .[بخاری : ۳۹۷۸، ابوداود : ۳۱۲۹، نسائی : ۱۸۵۴]

ترجمة : هشام دخپل پلار عروه نه روایت کوی ، چه دحضرت عآئشے رضی الله عنها په

مخکښې دابن عمر رضی الله عنه ددے وینا ذکر اوشو. چه مړے د هغه دپس مانده ګانو په ژړا سره عذابیږی. نو هغوئ او فرمایل. چه الله جل جلاله دے په عبدالرحمن باندِ رحمت اوکړی، او هغه، چه هغوئ څه اوریدلے دی، او هغه نے یاد نه دی. حقیقت دهغے داسے دے، چه دیو یهودی جنازه درسول الله ﷺ په مخکښې راغله او خلقو په هغے باند ژړلو. نو حضرت او فرمایل چه تاسو ژاړئ، او په ده باندِ عذاب زیاتیږی۔

(۲۱۵۳)عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ ذُكِرَ عِنْدَ عَآئِشَةَ اَنَّ ابْنَ عُمَرَ يَرْفَعُ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ فِيْ قَبْرِهٖ بِبُكَآءِ اَهْلِهٖ فَقَالَتْ وَهَلَ اِنَّمَا قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنَّهُ لَيُعَذَّبُ بِخَطِيْئَتِهٖ اَوْ بِذَنْبِهٖ وَاِنَّ اَهْلَهُ لَيَبْكُوْنَ عَلَيْهِ الْاٰنَ وَذٰلِكَ مِثْلُ قَوْلِهٖ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَى الْقَلِيْبِ يَوْمَ بَدْرٍ وَفِيْهِ قَتْلٰى بَدْرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ فَقَالَ لَهُمْ مَا قَالَ اِنَّهُمْ لَيَسْمَعُوْنَ مَا اَقُوْلُ فَقَدْ وَهَلَ اِنَّمَا قَالَ اِنَّهُمْ لَيَعْلَمُوْنَ اَنَّ مَا كُنْتُ اَقُوْلُ لَهُمْ حَقٌّ ثُمَّ قَرَءَتْ اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَمَا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّنْ فِي الْقُبُوْرِ يَقُوْلُ حِيْنَ تَبَوَّءُوْا مَقَاعِدَهُمْ مِّنَ النَّارِ .[بخاری : ۳۹۷۹، ۳۹۸۰، ۳۹۸۱، نسائی : ۲۰۷۵]

ترجمة : هشام دغه مضمون روایت کړے دے کوم چه پورته تیر شوے دے، او حضرت عآئشے رضی الله عنها وئیلے دی، چه دهغه (یعنی عبدالله بن عُمر) هیر شوے دی رسول الله ﷺ خودغه فرمائیلے وو، چه په هغه باندِ (یعنی مړے)باندِ عذاب وی دهغه دګناه او خطا په سبب سره او چه خلق په هغه باندِ ژاړی هغه وخت، او دا قول دعبدالله رضی الله عنه داسے دے، چه لکه

رسول الله ﷺ دبدر په کوهی باندِ چه په هغے کښې دبدر دمشرکانو مقتول وو، په او دریدوکښې چه څه او فرمایل عبدالله داسے روایت کړے دی، چه هغه خلق اوری څه چه زه وایم او دعبدالله رضی الله عنه هیر دی، حقیقت دادے چه حضرت محمدﷺ او فرمایل، چه اوس هغه خامخا پو هه دی، څه به چه ما هغوی ته ویلو (یعنی دهغوئ په ژوند کښې)او

هغه ربنتيا او ختل، بيا حضرت عآئشې رضي الله عنها دا آيت ، چه ته نه شې اوريدلې، هغه چالره چه په قبرونو کښې دی ، دهغوئ ددغه حال خبر ورکوی کله چه هغه ځائے اونيسی دوزخ په بهيتکونو کښې ـ

فائده :ددې حديث شريف نه حُسنِ تهذيب او اخلاق دحضرت عائشې صديقې رضي الله تعالى عنها معلوم شول، چه په مختلفو مسئلو کښې ئے په څومره خوبئ او ښکلې طريقه زره دعبدالله بن عمر رضي الله عنه ذکر اوکړو، يو ځائے کښې ئے او فرمايل، الله جلاجل له په هغه باندِرحم اوکړی، دويم وارئے او فرمايل چه دهغه هير شوے دی ، په خلاف دنن زمانې ، چه دخپل مينځ په مناظراتو کښې څنګه څنګه دتهذيب نه خلاف خبره دقلم او ژبې نه وتلې شي ـ

(٢١٥٦)عَنْ عَمْرَ ةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَنَّهَا اَخْبَرَتْهُ اَنَّهَا سَمِعَتْ عَآئِشَةَ وَذُكِرَ لَهَا اَنَّ عَبْدِ اللهِ ابنِ عُمَر يَقُوْلُ اِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَآءِ الْحَيِّ فَقَالَتْ عَآئِشَةُ يَغْفِرُ اللهُ لِاَبِیْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَمَااِنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ وَلٰكِنَّهُ نَسِیَ اَوْاَخْطَا اِنَّمَا مَرَّ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم عَلٰى يَهُوْدِيَّةٍ يُبْكٰى عَلَيْهَا فَقَالَ اِنَّهُمْ لَيَبْكُوْنَ عَلَيْهَا وَاِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِیْ قَبْرِهَا [بخاری : ١٢٨٩، ترمذی : ١٠٠٦، نسائی : ١٨٥٥]

ترجمة :عمره لوردعبدالرحمن خبر ورکړے دے ، هغوئ وئيلې دی چه دحضرت عائشې رضي الله عنها په مخکښې ذکر اوشو چه عبدالله ابن عمررضي الله عنه وئيلې دی، چه مړے دژوند په ژړا سره عذابيږی، نو حضرت عآئشې رضي الله عنها او فرمايل چه الله جلاجل له دعبدالرحمن لره او بخی هغوئ دروغ نه دی وئيلې مګر هيرشوی ئے دی ، حقيقت دادے ، چه رسول الله ﷺ ښه يوه يهودی ښځه باندِ تيرشو ، چه خلقو په هغې باندِ ژړلو ، نو حضرت و فرمايل ، دوئ خو په دے باندِ ژاړی، او دے ته په قبر کښې عذاب ورکيږی ـ

(٢١٥٧)عَنْ عَلِيِّ ابْنِ اَبِیْ رَبِيْعَةَ قَالَ اَوَّلُ مَنْ نِّيْحَ عَلَيْهِ بِالْكُوْفَةِ قَرَظَةُ ابْنُ كَعْبٍ فَقَالَ الْمُغِيْرَةُ ابْنُ شُعْبَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَقُوْلُ مَنْ نُّيْحَ عَلَيْهِ فَاِنَّهُ يُعَذَّبُ بِمَا نِيْحَ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ .

ترجمة :علي بن ابي ربيعه وئيلي دی، درمبئ چه په چاباندِ په كوفه كښ نوحه(يعني ژړا)واويلا او شوه، هغه دكعب رضي الله عنه څوئ قرظه وو، او مغيررضي الله عنه واؤريدل او اوئے ويل ، چه ما درسول الله ﷺ نه اوريدلے دی، چه په چا باندِ ژړا واويلا اوكړے شي، هغه لره به دهغے سبب سره دقيامت په ورځ عذاب وی۔

مُسلم رحمة الله عليه وئيلے دی، هدايت كړے دے ماته علي بن حجر هغه ته علي بن مسهر هغه ته محمد بن قيس هغه ته علي بن ربيعه هغه ته مغيره بن شعبه هغوئ دنبی كريم ﷺ نه په شان دپورته روايت او مُسلم رحمة الله عليه ، روايت كړے دے ماته ابن ابي عمر هغه ته مروان بن معاويه هغه ته سعيد بن عبيد طائي هغه ته علي بن ربيعه هغه ته مغيره بن شعبه رضي الله عنه هغوئ دنبی كريم ﷺ نه په مثل ددے روايت ۔

(۲۱۵۸) عن المغيرة بن شعبة عن النبی ﷺ مثله : [راجع : ۲۱۵۴،]

(۲۱۵۹) عن المغيرة بن شعبة عن النبی ﷺ مثله : [راجع : ۲۱۵۴،]

په دے سندونو سره هم مذكوره بالا حديث مروی دے ۔

باب التشديد فی النياحة :

باب : د نوحے كولو نه په سختئ سره ممانعت :

(۲۱۶۰)عَنْ اَبِيْ مَالِكِ نِ الْاَشْعَرِيِّ حَدَّثَهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اَرْبَعٌ فِيْ اُمَّتِيْ مِنْ اَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَايَتْرُكُوْنَهُنَّ الْفَخْرُ فِي الْاَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الْاَنْسَابِ وَالْاِسْتِسْقَآءُ بِالنُّجُوْمِ وَالنِّيَاحَةُ وَقَالَ النَّاءِ حَةُ اِذَالَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِّنْ قِطْرَانٍ وَّدِرْعٌ مِّنْ جَرَبٍ.

ترجمة :ابو مالك رضي الله عنه روايت كړے دے ، چه نبی كريم ﷺ فرمائيلے دی، زما په اُمت كښ دجاهليت (يعني دكفر دزمانے)دزمانے څلور خيزونه دی ، چه خلق به هغے لره نه پريږدی، يو په خپل حسب باندِ فخر كول دويم دنورو په نسب باندِ لعنت ويل، دريم دستورونه داوبو اميد ساتل څلورم په ستاينه او ځان وهلو سره ژړل ،دغه نوحه گر بنده كه

چرے توبه او نه باسی دخپل مرګ نه مخکښ نو کله چه قیامت شی ، نو دهغه به دتیزابو قمیص او دخارښت څادر وی۔

فائده :ددے حدیث شریف نه په زوره او دستایلو دژړا حرام والے ثابت شو، او دا معلومه شوه چه دکومے پورے دمرګ علامات په مثل دغرغرے ثابت نه وی، دهغے پورے توبه قبلیږی دهغے نه پس نه ۔

(٢١٦١)عَنْ عَآئِشَةَ تَقُوْلُ لَمَّا جَآءَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَتْلُ زَيْدِ بنِ حَارِثَةَ وَجَعْفَرِ ابْنِ اَبِىْ طَالِبٍ وَّ عَبْدِ اللهِ ابْنِ رَوَاحَةَ جَلَسَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يُعْرَفُ فِيهِ الْحُزْنُ قَالَتْ وَاَنَا اَنْظُرُ مِنْ صَآئِرِ الْبَابِ شِقِّ الْبَابِ فَاَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُوْلَ اللهِ اِنَّ نِسَآءَ جَعْفَرٍ وَّ ذَكَرَ بُكَآءَ هُنَّ فَاَمَرَهُ اَنْ يَّذْهَبَ فَيَنْهَاهُنَّ فَذَهَبَ فَاَتَاهُ فَذَكَرَ اَنَّهُنَّ لَمْ يُطِعْنَهُ فَاَمَرَهُ الثَّانِيَةَ اَنْ يَّذْهَبَ ثُمَّ اَتَاهُ فَقَالَ وَ اللهِ لَقَدْ غَلَبْنَنَا يَا رَسُوْلَ اللهِ قَالَتْ فَزَعَمَتْ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اذْهَبْ فَاحْثُ فِىْ اَفْوَاهِهِنَّ مِنَ التُّرَابِ قَالَتْ عَائِشَةُ فَقُلْتُ اَرْغَمَ اللهُ اَنْفَكَ وَاللهِ مَا تَفْعَلُ مَا اَمَرَكَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم وَمَا تَرَكْتَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مِنَ الْعَنَآءِ.[بخاری : ١٢٩٩، ١٣٠٥، ٤٢٦٣، ابوداود : ٣١٢٢، نسائی : ١٨٤٦]

ترجمة : حضرت عآئشے رضی الله عنها فرمائیلی دی ، چه کله رسول الله ﷺ لره دزید بن حارثه رضی الله عنه او دجعفر بن ابی طالب رضی الله عنه اودعبدالله بن رواحه دقتل خبر راغے، نو هغه غمګین کیناستو، حضرت عآئشه رضی الله تعالی عنها فرمائی ، چه ما هغه ته ددروازے په چوندی کښ کتلو ، چه یو سړے راغے ، اواوئے ویل چه یا رسول الله ﷺ!دجعفر ښځے ژړاکوی (یعنی په چغو واویلا سره کوم چه په شرع کښ منع ده)نو حضرت محمد ﷺ او فرمایل، لاړشه، او هغوئ لره منع کړه ، بیا هغه لاړو او بیاراغے، او عرض ئے اوکړو چه هغوئ نه منی ، حضرت بیا په دویم وار هغه ته او فرمایل چه لاړشه او هغوئ لره منع کړه هغه بیا لاړو او بیا رغے او عرض ئے اوکړو ، چه قسم په الله جلاجل له

!مونږ خو هغوی ناکامه کړو اے دالله رسوله! حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها فرمائی، چه زما خیال وو، چه حضرت محمد ﷺ او فرمایل چه اړشه او د هغوئ په خله کښې خاوړے اوغورځوه، حضرت عائشے رضی الله عنها فرمانیلے دی . چه ما اووے ، ستا پوزه دالله جلاجل لـه دخاوروډکه کړی، چه نه خو هغه کار کوے دکومے چه حضرت تاته حکم فرمائی ، او نه رسول الله ﷺ پریږدے چه دتکلیف نه خلاص شی۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی او روایت کړے دے مونږ ته ابوبکر بن ابی شیبه هغه ته عبدالله ابن نمیر ، اوئیلے دی مسلم رحمة الله علیه چه روایت کړے دے ماته ابو الطاهر هغه ته عبدالله بن وهب هغه ته معاویه ، اووئیلے دی مسلم او روایت کړے دے ماته احمد بن ابراهیم هغه ته عبدالصمد هغه ته عبدالعزیز یعنی ابن مُسلم دے تولو روابت کړے دے دیحیٰی بن سعید نه ددغے اسناد سره په شان ددے ، او دعبدالعزیز په روایت کښې داالفاظ دی، (مَا تَرَكْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّم مِنَ الْعَيِّ)یعنی نه پریخودو تا رسول اکرم ﷺ لره دستړے نه ۔

فائده:ددے روایت نه ظاهر معلومیږی ، چه دهغوئ ژړل دستائنے او چغو سره وو، گنی هغه دهغوئ په منعه کولو کښې دومره مبالغه نه فرمایله ، ځکه چه په اوبنکو سره ژړل منع نه دی، اوددے نه درسول الله ﷺ اوچت همت معلومیږی، چه په دومره سخت غم کښې هُم دامر بالمعروف نه قلار نه وو، او ځنو وئیلے دی، چه داصحابو کرام دشان نه لرے ده چه هغه په چغو او واویلا سره او ژاړی او دهغه دافرمایل داستحباب په وجه سره وو۔

(۲۱۶۳)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ اَخَذَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّم مَعَ الْبَيْعَةِ اَنْ لَّا نَنُوْحَ فَمَاوَفَتْ مِنَّا اِلَّا خَمْسٌ اُمُّ سُلَيْمٍ وَاُمُّ الْعَلاءِ وَابْنَةُ اَبِیْ سَبْرَةَ امْرَاَةُ مُعَاذٍ اَوِبْنَةُ اَبِیْ سَبْرَةَ وَامْرَءَةُ مُعَاذٍ.

[بخاری نړ ۱۳۰۶ ، نسائی : ۴۱۹۱]

ترجمة :ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی ، چه رسول الله ﷺ زمونږ نه دبیعت سره اقرار

واخستو ، چه مونږ به نوحه ګیری (یعنی په زوره او ستایلو سره ژړا نه کوو)نو چا خپل اقرار لره پوره نه کړو مګر پنځه ښځو یعنی ام سلیم رضی الله عنها او ام علاء رضی الله عنها او دابی سبره لور چه ښځه وه دمعاذرضی الله عنه یائے داسے اووے چه دابی سبره لور او دمعاذ رضی الله عنه بی بی -

(٢١٦٥)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ لَمَّا نَزَلَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰى اَنْ لَّا يُشْرِكْنَ بِاللهِ شَيْئًا وَلَا يَعْصِيْنَكَ فِيْ مَعْرُوْفٍ قَالَتْ كَانَ مِنْهُ النِّيَاحَةُ قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَّا اٰلَ فُلَانٍ فَاِنَّهُمْ كَانُوْا اَسْعَدُوْنِيْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَا بُدَّ لِيْ مِنْ اَنْ اُسْعِدَهُمْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِلَّا اٰلَ فُلَانٍ .

ترجمة :ام عطیه رضی الله عنها وائی ، چه کله داایات نازل شو (يُبَايِعْنَكَ)یعنی چه کله مؤمنانے ښځے دبیعت کولو دپاره ستا خواله راشی، نو دهغوئ نه بیعت اخله چه نه شریکوی هغوئ دالله جلاجل لـه سره چالره ، او هغه دځه دستور په خبره کښې ستا نافرمانی نه کوی نو په هغه خبرو کښې دکومے چه رسول الله ﷺ زمونږ نه بیعت اخسے وو په هغے کښې یوه خبره نوحه هم وه ، بیا ما حضرت نبی کریم ﷺ ته عرض اوکړو. چه یا رسول الله ﷺ! چرته به هم نوحه نه کوم ، مګر دفلانی سړی په قبیله کښې به کوم ،ځکه چه هغوئ به زما په نوحه کښې دجاهلیت په زمانه کښې شرکت کولو، نو ماله هم دهغوئ سره شرکت کول ضروری دی نو رسول الله ﷺ او فرمایل ، چه خیر په فلانئ قبیله کښې کوه۔

فائده :ددے حدیث نه هم دنوحے حرام والے ثابت شو (نوحه هغے ژړا ته ونیلے شی چه په هغے کښې دمړی دستائلو سره سره دآواز اوچت والے او ځان وهل وی) چه هغه دنـسو ښځونه اقرار واخستو چه چرته نوحه اونه کړی، او دام عطیه رضی الله عنها نه هم اقرار واخستو، چه هغه به چرته نوحه اونه کړی سیوا دهغے قبیلے نه او شارع لره اختیار دے . چه

په بعضے حُکم کښې چالره خاص کړی۔

باب نهى النساء عن اتباع الجنائز :

باب : جنازے پسے ورستو ذ زنانو تلل منع دی :

(۲۱۶۶)عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيْرِيْنَ قَالَ قَالَتْ اُمُّ عَطِيَّةَ كُنَّا نُنْهٰى عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَآئِزِ وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا .

ترجمة: محمد بن سيرين رحمه الله وئيلے دی چه ام عطيه رضی الله عنها وائی چه مونږ به دجنازے سره دتلو نه منع کولے شو ، مگر په تاکيد سره به ئے نه منع کولو۔

(۲۱۶۷)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ نهينا عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَآئِزِ وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا .[بخاری : ۳۱۳، ابن ماجه : ۱۵۷۷]

ترجمه : ام عطيه رضی الله عنها وائی چه مونږ به دجنازے سره دتلو نه منع کولے شو . مگر په تاکيد سره به ئے نه منع کولو۔

باب فی غسل الميت :

باب : مړی ته غسل ورکول :

(۲۱۶۸)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَغْسِلُ ابْنَتَهٗ فَقَالَ اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا اَوْخَمْسًا اَوْاَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ اِنْ رَاَيْتُنَّ ذٰلِكَ بِمَآءٍ وَّسِدْرٍ وَّاجْعَلْنَ فِى الْاٰخِرَةِ كَافُوْرًا اَوْشَيْئًا مِّنْ كَافُوْرٍ فَاِذَا فَرَغْتُنَّ فَاٰذِنَّنِىْ فَلَمَّا فَرَغْنَا اٰذَنَّاهُ فَاَلْقٰٓى اِلَيْنَا حَقْوَهٗ فَقَالَ اَشْعِرْنَهَا اِيَّاهُ .[بخاری : ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۸، ۱۲۶۰، ابوداود : ۳۱۴۲، ۳۱۴۶، نسائی : ۱۸۸۰، ۱۸۸۵، ۱۸۸۶، ۱۸۸۹، ۱۸۹۲، ابن ماجه : ۱۴۵۸، ۱۴۵۹]

ترجمة : ام عطيه رضی الله عنها وائی چه نبی کريم ﷺ زمونږ خواله راغے . او مونږ دهغه لور لمبَوله (يعنی دهغے جنازے ته)نو هغه او فرمايل، چه دے لره اولمبوئ درے واره يا پنځه واره که چرے تاسو مناسب گنړئ په ابو سره، او دبيرے په پاڼړو سره، او واچوئ پرے په آخر کښې کافور، يائے او فرمايل لږ شان کافور، بيا چه ئے کله تاسو اولمبوئ نو ما خبر کړئ ، بيا

چه کله مونږ اولمبوله نو هغه له مونږ خبر ورکړو، او هغه خپل تهبند یعنی دلنګ خادر زمونږ په طرف بانډ رااوغورځولو، او اوئې فرمایل چه دا دهغې دکفن ددننے کپړه کړئ (یعنی دبرکت دپاره، ددے نه معلومه شوه چه دسړی په کپړه کښې ښځه دفن کیدے شی ـ)

فائده: معلومه شوه، چه درے ځله غسل ورکول یعنی اوبه اچول ضروری دی، او که اوګوری چه اوس هم دپاک الی ضرورت دے نو پنځه واره یا اووه واره دغسل ورکړی، مګر چه طاق عددوی، او که چرے په درے واره اوبو اچولو سره صفائی راغله، نو دځلورم وار اچولو ضرورت نشته دے، او قاضی عیاض رحمه الله وئیلے دی، چه دحضرت دغه لور بی بی حضرت ام کلثوم رضی الله عنها وه، مګر صحیح داده چه زینب رضی الله عنها وه۔

او په آخری اوبو کښې کافور غورځول مستحب دی، او دغه قول دے دشافعی رحمه الله اومالك رحمه الله او احمد رحمه الله او جمهورو اګر چه حنفیه ددے داستحباب قائل نه دی مګر دا حدیث په هغوئ باندې حجت دے، حالانکه کافوربدن لره پاکوی، او جسم سخت کوی، او زرئے ورستیدو له نه ورکوی او خوشبوئی ده، او ددے نه ثابته شوه، چه دنیکانو په کپړو سره برکت اخستل روادی۔

(۲۱۶۹) عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ مَشَطْنَاهَا ثَلَاثَةَ قُرُوْنٍ. [ابو داود : ۳۱۴۳، نسائی ، ۱۸۹۰]

ترجمة: ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی، چه مونږ ګومنز کړو او دهغې ویښتو لره مودرے لړه کړو۔

(۲۱۷۰) عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ تُوُفِّيَتْ إِحْدَى بَنَاتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَفِيْ حَدِيْثِ ابْنِ عُلَيَّةَ قَالَتْ أَتَانَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَغْسِلُ ابْنَتَهُ وَفِيْ حَدِيْثِ مَالِكٍ قَالَتْ دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ حِيْنَ تُوُفِّيَتِ ابْنَتُهُ بِمِثْلِ حَدِيْثِ يَزِيْدَ ابْنِ زُرَيْعٍ عَنْ أَيُّوْبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ .

ترجمة: ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی، چه دنبی کریم ﷺ یوه لور وفات شوه او دابن

علیه په روایت کښ دی، چه زمونږ خواله رسول الله ﷺ راغے، او مونږ د هغه لور صاحبے لره غسل ورکولو او د مالك رضی الله عنه په روایت کښ دی، چه داخل شو په مونږ کښ رسول الله ﷺ کله چه د هغه لور صاحبه وفات شوه، لیکه چه دیزید بن زریع په حدیث کښ چه د ایوب نه مروی دے، او ایوب د محمد نه او هغه د ام عطیه نه روایت کړے دے۔

(۲۱۷۱)عَنْ حَفْصَةَ عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ بِنَحْوِهٖ غَيْرَ اَنَّهُ قَالَ ثَلَاثًا اَوْ خَمْسًا اَوْسَبْعًا اَوْاَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ اِنْ رَأَيْتُنَّ ذٰلِكَ فَقَالَتْ حَفْصَةُ عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ وَجَعَلْنَا رَأْسَهَا ثَلَاثَةَ قُرُوْنٍ.[بخاری : ۱۲۵۳، ۱۲۵۸، نسائی : ۱۸۸۷، ابن ماجه : ۱۴۵۹]

ترجمة : حفصے رضی الله عنها نه هم دغه شان روایت کړے دے، مگر دومره فرق دے، چه په دے کښ ئے دا وئیلے دی چه غسل ورکړئ هغے لره درے واره یا پنځه واره یا اووه واره، ددے نه زیات که چرے تاسو ضرورت گنړئ او حفصه رضی الله عنها وائی چه ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی چه مونږ د هغے دسرویښته درے لړه کول۔

فائده :لکه یو لړ دمخکښ ویښتو او دوه ئے دورستو ویښتو کړل، لکه چه په نورو روایتونو کښی راغلے دی، او ددے نه گومنزوه ول دویښتو دمړی مستحب شو او دغه مذهب دے دشافعی رحمه الله او احمد رحمه الله او اِسحٰق رحمه الله او اوزاعی رحمه الله، اگر چه دحنیفیه وپه نزد مستحب نه دی، او دا حدیث په هغوئ باندِ حُجت دے۔

(۲۱۷۲)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ لَمَّا مَاتَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ لَنَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اغْسِلْنَهَا وِتْرًا ثَلَاثًا اَوْخَمْسًا وَّاجْعَلْنَ فِي الْخَامِسَةِ كَافُوْرًا اَوْشَيْئًا مِّنْ كَافُوْرٍ فَاِذَا غَسَلْتُنَّهَا فَاَعْلِمْنَنِيْ قَالَتْ فَاَعْلَمْنَاهُ فَاَعْطَانَا حَقْوَهُ وَقَالَ اَشْعِرْنَهَا اِيَّاهُ.

ترجمة:ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی، چه کله درسول الله ﷺ لور صاحبه زینب رضی الله عنها وفات شوله، نو حضرت مونږ ته او فرمایل، چه هغے لره بے تکه وارے اولمبوئ. یعنی درے واره ئے اولمبوئ یا پنځه واره، او دپنځم وار په اوبو کښ کافور یائے او فرمایل

لړشان کافوراو غورځوئ بیا چه کله اولمبولے شی نو ماله خبر راکړئ، بیا چه کله مونږ خبر ورکړو نو هغه تهبندرا او غورځوۀ ، او اوئے فرمایل ، چه ددے کپړه دکفن دننه کړه (یعنی دبدن سره ئے اولګوه چه دبرکت موجب شی)

(۲۱۷۴)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ اَتَانَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نَحْنُ نَغسِلُ اِحْدٰى بَنَاتِهٖ فَقَالَ اغْسِلْنَهَا وِتْراً خَمْسًا اَوْاَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ بِنَحْوِ حَدِيْثِ اَيُّوْبَ وَعَاصِمٍ وَّ قَالَ فِي الْحَدِيْثِ قَالَتْ فَضَفَرْ نَا شَعْرَهَا ثَلاثَةَ اَثْلاثٍ قَرْنَيْهَا وَنَاصِيَتَهَا.

ترجمة : ام عطیه رضی الله عنها فرمائیلے دی، چه رسول الله ﷺ تشریف راؤړو ، او مونږ دهغه یوے لور صاحبے لره لمبوله، حضرت او فرمایل چه طاق واره غسل ورکړئ، پنځه واره یا زیات لکه چه دایوب او عاصم په روایت کښ راغلے دی، او په دے حدیث کښ دی چه ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی چه بیا مونږ دهغے دویختو درے کونځئ جوړے کړلے. دوه دلوړندے په طرف او یوه دتندی مخے ته۔

(۲۱۷۵)عَنْ اُمِّ عَطِيَّةَ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اَمَرَهَا اَنْ تغسل ابْنَتَهُ قَالَ لَهَا ابْدَءْ نَ بِمَيَا مِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوْءِ مِنْهَا [بخاری : ۱۶۸، ۱۲۵۵، ابوداود : ۳۱۴۵، ترمذی : ۹۹۰، نسائی : ۱۸۸۴] ۔

ترجمة : ام عطیه رضی الله عنها وئیلے دی، چه کله مونږ ته رسول الله ﷺ حکم اوکړو دهغه لورته دغسل ورکولو، نو اوئے فرمایل هر اندام لره دښی طرفنه شروع کړئ ، او مخکښ داودس اندامونو لره وینځئ۔

باب فی کفن المیت :

باب : مړی ته د کفن ورکولو بیان :

(۲۱۷۶)عَنْ خَبَّابِ ابْنِ الْاَرَتِّ قَالَ هَاجَرْ نَامَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فِيْ سَبِيْلِ اللهِ نَبْتَغِيْ

وَجهَ اللهِ فَمِنَّا مَنْ مَّضَى شَيْئًا مِّنْهُمْ مُصْعَبُ ابْنُ عُمَيْرٍ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ فَلَمْ يُوْجَدْلَهُ شَيْئٌ يُكَفَّنُ فِيْهِ إِلَّا نَمِرَةٌ فَكُنَّا إِذَ وَضَعْنَهَا عَلَى رَأْسِهِ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ وَإِذَا وَضَعْنَا هَا عَلَى رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَأْسُهُ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ضَعُوْهَا مِمَّا يَلِيْ رَأْسَهُ وَاجْعَلُوْا عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْأَذْخِرِ وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدِبُهَا .[بخاری : ۱۲۸۲، ابوداود : ۲۸۷۲، ترمذی : ۳۸۵۳، نسائی : ۱۹۰۲]

ترجمہ: خباب رضی اللہ عنہ وئیلے دی چہ مونږ درسول اللہ ﷺ سرہ داللہ جلا جل لہ پہ لار کښں هجرت اوکړو، زمونږ غرض داوو چہ اللہ جلا جل لہ راضی شی پس زمونږہ مزدوری پہ اللہ جلاجل لہ بانڊِ شولہ ، پس ستاسونہ چا داسے کړے دی چہ هغه دخپلے مزدوریٔ یوہ حصہ پہ دنیا کښں نہ وی خوړلے پہ هغوی کښں یو مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ وو. چہ هغه پہ جنګ داحد کښں شهید شولو، چہ دهغه کفن دیو څادر نہ سیوا څه میلاؤنہ شو او هغه هُم داسے وو، چہ کلہ بہ مونږ دهغه پہ سربانڊِ واچوؤ، نو خپے بہ ئے ښکارہ پاتے شوے (یعنی لنډوو)او کہ پہ خپو بہ ئے اچوؤ نو سر بہ ئے ښکارہ باتے کیدو، بیا رسول اللہ ﷺ او فرمایل، چہ څادر خوئے پہ سر بانڊِ واچوئ ، او خپو لرہ ئے پہ اذخر سرہ پټے کړی (اذخر یو قسم وابنہ دے چہ پہ مدینہ کښں ډیر کیږی)او پہ مونږ کښں څوك داسے دے ، چہ دهغه میوہ پخہ شوے دہ ، او هغه دهغے نہ انړولی انړولی خوری (یعنی پہ دنیا کښں ئے هُم دایمان پہ سبب سرہ ترقی او موندہ).

فائدہ : ددے نہ معلومہ شوہ چہ کفن دمړی دمال نہ دسرہ کول پکار دی ، او هغه دقدمینو پہ اداکولو بانڊِ مقدم دے، ځکہ چہ نبی کریم ﷺ دهغه دکفن حکم او فرمایلو ، او دا تپوس ئے او نہ کړو چہ پہ دہ بانډِ قرضہ شتہ دے یا نشتہ دے، او اذخر یو قسم لہ خوشبو دار وابنہ دی، اوددے نہ معلومہ شوہ چہ کہ چرے کفن کم وی نو دسرطرفتہ ډِئے کړی او خپے دښکارہ پریږدی ، نو پہ څہ بل څہ څیز سرہ دے پټے کړی، او کہ چرے ډیر کم وی، نو ستر دعورت دے پرے اوکړی ځکہ چہ دهغے پټول فرض دی، او ددے نہ دصحابہ

کرامو رضی الله عنهم اخلاص او زُهد معلومیږی ، چه بغیر دخه دنیا دلذت نه دالله جلاجل له او درسول اللهﷺ عاشقان وو، او دالله جلاجل له په لاره کښې روح ورکول ئے فخر گنړلو، په هغه حال کښې هم دالله جل جلا له پاك شکر گزار او ثنا خوان وو.

(۲۱۷۹)عَنْ عَآئِشَةَ قَالَتْ كُفِّنَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِيْ ثَلَاثَةِ اَثْوَابٍ بِيْضٍ سَحُوْلِيَّةٍ مِّنْ كُرْسُفٍ لَّيْسَ فِيْهَا قَمِيْصٌ وَّ لَا عِمَامَةٌ وَّ اَمَّا الْحُلَّةُ فَاِنَّهَا شُبِّهَ عَلَى النَّاسِ فِيْهَا اَنَّهَا اشْتُرِيَتْ لَهٗ لِيُكَفَّنَ فِيْهَا فَتُرِكَتِ الْحُلَّةُ وَكُفِّنَ فِيْ ثَلَاثَةِ اَثْوَابٍ بِيْضٍ سَحُوْلِيَّةٍ فَاَخَذَهَا عَبْدُ اللهِ ابْنُ اَبِيْ بَكْرٍ فَقَالَ لَاَحْبِسَنَّهَا حَتّٰى اُكَفَّنَ فِيْهَا نَفْسِيْ ثُمَّ قَالَ لَوْرَضِيَهَا اللهُ لِنَبِيِّهٖ لَكَفَّنَهٗ فِيْهَا فَبَاعَهَا وَتَصَدَّقَ بِثَمَنِهَا.

ترجمة :دمؤمنانو مور حضرت عائشے رضی الله عنها فرمائیلے دی، چه رسول اللهﷺ ته په درے سپینو کپړو کښې کفن ورکړے شو چه دسحول جوړے شوے وے (سحول په یمن کښې دیو ځائے نوم دے) چه هغه دمالو چووے ، چه په هغے کښې نه قمیص وو نه پټکے ، اوحُلے خلقو شك راغے، حقیقت دادے چه حُله دهغه دپاره اخستے شوے وه ، چه هغه به پکښې کفن کؤو بیائې پریخوده حُله او په دریؤ څادرونو کښې ئے کفن کړو، چه دسپین سحول جوړشوی وو، اوحُلے لره عبدالله ځوئ دابی بکررضی الله عنه واخسته ، اواوئے ویل چه زهٔ دے لره سنبالوم ، او زهٔ به خپل کفن ددے نه کوم، بیائے اووے که چرے الله جلاجل له ته دا غوره وے، نو دهغه دنبی دکفن پکار به راغلے وو، نو هغه ئے خرڅ کړو، او دهغے قیمت ئے خیرات کړو.

فائده :حُله په عربئ کښې څادر او تهبند ته وئیلے کیږی او حضرت محمدﷺ په دغه دریؤ کپړو کښې کفن ورکړے شو، ولے چه خلورمه کپړه دهغه سره نه وه ، اودغه ظاهر حدیث دے، او دا تفسیر کړے دے امام شافعی رحمه الله او جمهور عُلَمَاؤ او امام مالك رحمه الله ، او امام ابو حنیفه رحمه الله وائی چه ددغه دریؤ نه سیوا قمیص او پټکے هم مستحب دے، او هغوئ ددے حدیث مطلب دا بیان کړے دے، چه دا درے کپړے دقمیص او

پټکی نه سیوا وے ، او په دے صورت کښې به پنځه کپړے شی ، مګر دا ضعیف دے . ځکه چه دچا معتبر درروایت نه نه دے ثابت شوے، چه دهغه په کفن کښې قمیص او پټکے وو. او ګویا ددے حدیث نه دا هم ثابته شوه، چه په کوم قمیص کښې هغه ته غسل ورکړے شوے وو ، هغه ورسته دغسل نه اوویستلے شو او ددغه نه کاردے . او دابن عباس نه چه کوم روایت دے، چه هغه له کفن ورکړے شو په دریو کپړو کښې او په یوه حُله کښې او په هغه دوه کرتو کښې چه په هغے کښې هغه وفات موندلے وو. نو دا روایت ضعیف دے. او حُجت ګرځولو قابل نه دے، ځکه چه یزید بن ابی زیاد یوراوی ددے داسے دے، چه دهغه په ضعیف باندِ تولو اتفاق کړے دے ، او خاص په دے باندِ چه دنورو ثقه راؤیانو خلاف وائی .

(۲۱۸۰)عَنْ عَآئِشَةَ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا قَالَتْ اُدْرِجَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فِیْ حُلَّةٍ یَمَنِیَّةٍ کَانَتْ لِعَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ اَبِیْ بَکْرٍ رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ ثُمَّ نُزِعَتْ عَنْهُ وَکُفِّنَ فِیْ ثَلَاثَةِ اَثْوَابٍ سُحُوْلٍ یَمَانِیَةٍ لَیْسَ فِیْهَا عِمَامَةٌ وَّلَا قَمِیْصٌ فَرَفَعَ عَبْدُ الْحُلَّةَ فَقَالَ اُکَفَّنُ فِیْهَا ثُمَّ قَالَ لَمْ یُکَفَّنْ فِیْهَا رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اُکَفَّنُ فِیْهَا فَتَصَدَّقَ بِهَا .

ترجمة :ترجمه ددے هغه ده کومه چه پورته تیره شوه ، په دے کښې دومره سیوا ده چه مخکښې رسول الله ﷺ لره دیمن په حُله کښې کفن کړے شوُ، چه چه هغه دعبدالله بن ابی بکررضی الله عنه وو، بیائے ترے نه لرے کړو. او په آخر کښې دادی چه هغه حُلے لره نے خیرات کړه.

(۲۱۸۱) عن هشام بهذا الاسناد ولیس فی حدیثهم قصة عبد الله بن ابی بکر [ابو داود : ۳۱۵۲. ترمذی : ۹۹۶، نسائی : ۱۸۹۸، ابن ماجه : ۱۴۶۹]

(۲۱۸۲)عن ابیْ سلمة رضی اللّٰهُ تعالی عنهُ انهُ قال سألتُ عائشة رضی اللّٰهُ تعالی عنها زوج النبیّ صلی الله علیه وآله وسلم فقلت لها فی کم کُفّن رسول الله صلیّ اللّٰهُ علیه وآله وسلم فقالتْ فی ثلاثة اثوابٍ سحولیه.

ترجمة :ابو سلمه رضی الله تعالی عنه دحضرت عائشے رضی الله تعالی عنها نه درسول الله ﷺ دکفن دکپړے متعلق تپوس اوکړو، نو هغوئ او فرمايل دسحول درے تکړے وے ۔

(۲۱۸۳)عَنْ عَائِشَةَ اُمِّ الْمُؤْمِنِيْنَ قَالَتْ سُجِّيَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم حِيْنَ مَاتَ بِثَوْبِ حِبَرَةٍ.[بخاری : ۵۸۱۴، ابوداود : ۳۱۲۰]

ترجمة: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی ، رسول الله ﷺ چه کله وفات شولو، نو په هغه باندِ دَ یمن یو څادر خور کړے شو۔

(۲۱۸۴) عَنْ شُعَيْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ بِهٰذَا الْإِسْنَادِ سَوَاءٌ [راجع : ۲۱۸۳]

مذکوره حدیث په دے سند سره هم مروی دے ۔

(۲۱۵۸)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ يُحَدِّثُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّمخَطَبَ يَوْمًا فَذَكَرَ رَجُلاً مِّنْ اَصْحَابِهِ قُبِضَ فَكُفِّنَ فِيْ كَفَنٍ غَيْرِ طَآئِلٍ وَقُبِرَ لَيْلاً فَزَجَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم اَنْ يُّقْبَرَ الرَّجُلُ بِاللَّيْلِ حَتّٰى يُصَلّٰى عَلَيْهِ اِلَّا اَنْ يُّضْطَرَّ اِنْسَانٌ اِلٰى ذٰلِكَ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَالِهِ وَسَلَّم اِذَا كَفَّنَ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ فَلْيُحْسِنْ كَفَنَهُ .[ابوداود : ۳۱۴۸، نسائی : ۱۸۹۴، ۲۰۱۳]

ترجمة :دجابر بن عبدالله رضی الله عنهما نه روایت دے چه نبی کریم ﷺ یوه ورځ خطبه لوسته او دخپلو اصحابو نه دیوسړی ذکرئے او کړو، چه دهغه انتقال شوے وو، او هغه لره ئے داسے کفن کړے وو چه په هغے سره ئے سترنه پټیدلو، او دشپے ئے دفن کړے وو، پس اورټلو هغه لره رسول الله ﷺ په دے خبره باند چه دشپے ئے دفن کړے وو چه حضرت ئے (دجنازے)مونځ اونه کړو او داسے نه دی کول پکار مګر کله چه انسان ناچاره شی ، او هغه فرمائیلے دی ، کله چه ستاسو نه څوك خپل رورله کفن ورکوی، نوښه کفن دے ورکړی، (یعنی چه دهغه تمام بدن لره ښه پټونکے وی)۔

فائده :کیدے شی ، چه دهغه خفګان په دے وجه سره راغے چه بغیر دحضور نبی کریم ﷺ دمانځه نه ئے هغه لره دفن کړلو، او دشپے په دفن کولو کښی دجنازے دمونځ

کونکوکیے وی۔

او په کومو وختونو کښې چه مونځ مکروهه دے، او دجنازے مونځ منع دے، په هغے کښې دامام شافعی رحمه الله مذهب دے، چه مړے دفن کول مکروه نه دی، مگر دا مکروه دی، چه دغه وخت کښې ئے خامخا په نښه سره دفن کړی۔

او امام مالك رحمه الله وئیلے دی، چه مونځ دجنازے به نه کوی ورستو داسپارنه دکومے پورے چه نمر راختلے نه وی، او ورستو دنمر دزیړیدونه هم دکومے پورے چه نمر پریوتے نه وی مگر دا چه دځه خبرے یره وی۔

او دامام ابو حنیفه رحمه الله په نز به په دے درے وختونو کښې دجنازے مونځ نه کوی، یعنی دنمر دراختو په وخت او دږیدو په وخت او داوډیدو په وخت یعنی تهیك دغرمے په وخت، او لیث هم په ټولو ممنوعه وختونو کښې دفن کولو ته مکروهه وئیلے دی، دښه کفن ورکولو نه دامراد نه دے چه اسراف دے اوکړی، او دګران قیمت کپړه دے واخلی، بلکه مراد دادے چه کپړه پاکه او صفا وی او ددرمیانه قیمت وی (النووی رحمه الله)۔

باب الاسراع بالجنازة :

باب : د جنازے په جلدی سره د اوړلو بیان :

(۲۱۸۶)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِیِّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ اَسْرِعُوْا بِالْجَنَازَةِ فَاِنْ تَکُ صَالِحَةً فَخَیْرٌ تُقَدِّمُوْنَهَا اِلَیْهِ وَاِنْ تَکُ غَیْرُ ذٰلِکَ فَشَرٌّ تَضَعُوْنَهُ عَنْ رِّقَابِکُمْ .[بخاری : ۱۳۱۵، ابوداود : ۳۱۸۱، ترمذی : ۱۰۱۵، نسائی : ۱۹۰۹، ابن ماجه : ۱۴۷۷]

ترجمه: ابو هریره رضی الله عنه فرمائیلے دی، چه دنبی کریم ﷺ فرمائیلے دی، په جنازه وړلو کښې تلوار کوئ، ځکه چه که چرے نیك وی نو هغه دخیر طرفته اورسوئ، او که چرے بددے نو دخپلو څټونو نه ئے لرے کوئ۔

فائده : جنازه چه واخلی نو په تلوار سره تلل مستحب دی، نه په منډه چه

دجنازے دغور خیدو یره وی. او دجنازے او چتول فرض کفایه دی، او په دے بانډ اتفاق دے چه خاص سړی به ئے او چتوی اګر که جنازه دښځے وی. ځکه چه سړی طاقتوروی دښځونه ، او ددے نه دا هم معلومه شو هم چه دناکاره صحبت نه بچ کیدل ضروری دی اګر که هغه بده جنازه هم وی، چه هغه او فرمایل چه زړئے دخپلو څټونو نه کوزوی.

مسلم رحمه الله وئیلی دی، او روایت کړے دے ماته دا حدیث محمد بن رافع او عبد بن حمید دواړو دعبد الرزاق نه، هغوئ دمعمرنه اووئیلی دی مسلم رحمه الله چه روایت کړے دے ماته یحیٰی بن حبیب هغه ته روح بن عباد ، هغه ته محمد بن ابی حفصه دواړو روایت کړے دے دزهری نه ، هغوئ دسعید رحمه الله نه، هغوئ دابو هریره رضی الله عنه نه ،هغوئ دنبی کریم ﷺ نه دمعمر په حدیث کښ دادی چه زه نه یم خبر مګر هغوئ مرفوع کړے دے دے لره.

(۲۱۸۷)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتّٰی یُصَلّٰی عَلَیْهَا فَلَهٗ قِیْرَاطٌ وَّمَنْ شَهِدَهَا حَتّٰی تُدْفَنَ فَلَهٗ قِیْرَاطَانِ قِیْلَ وَمَا الْقِیْرَاطَانِ قَالَ مِثْلُ الْجَبَلَیْنِ الْعَظِیْمَیْنِ انْتَهٰی حَدِیْثُ اَبِی الطَّاهِرِ وَزَادَ الْاٰخَرَانِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ قَالَ سَالِمُ ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ عُمَرَ وَکَانَ ابْنُ عُمَرَ یُصَلِّیْ عَلَیْهَاثُمَّ یَنْصَرِفُ فَلَمَّا بَلَغَهٗ حَدِیْثُ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَ لَقَدْ ضَیَّعْنَا فِیْ قَرَارِیْطَ کَثِیْرَةٍ.[بخاری : ۱۳۲۵، نسائی : ۱۹۹۴]

ترجمة . ابو هریره رضی الله عنه وئیلی دی . چه رسول الله ﷺ فرمائیلی دی، چه څوك حاضر شی په جنازه بانډ دهغے پورے چه مونځ اوکړی دجنازے هغه لره دقیراط ثواب دے، او څوك چه ددفن کیدو پورے حاضر پاتے شی. دهغه دپاره ددوه قیراطو ثواب دے. راوی وائی . دوه قیراطه څومره وی؟ وائی چه ددوو لویو غرونو برابردی. دابو الطاهر حدیث تمام شولو . او نورو دوو راویانو دازیاته کړه، وئیلی دی، چه ابن شهاب وائی چه سالم وئیلی دی. چه دابن عمررضی الله عنه عادت وو، چه مونځ به ئے اوکړو دجنازے نه به لاړو. بیا چه ئے

کلہ دابو ھریرہ رضی اللہ عنہ دا روایت واوریدو. نو اونے وئیل چہ مونږ خو ډیر زیات قیراطونہ ضائع کړل (یعنی افسوس ئے اوکړو)۔

(۲۱۹۰) عن ابی ھریرۃ عن النبی صلی اللہ علیہ والہ وسلم الی قولہ الجبلین العظیمین ولم یذکر ما بعدہ وفی حدیث عبد الاعلی حتی یفرغ منھا وفی حدیث عبد الرزاق حتی توضع فی اللحد ۔

ترجمة: ابو ھریرہ رضی اللہ عنہ دنبی کریم ﷺ نہ دغہ شان روایت کړے دے. تردے پورے چہ ددوہ لویو لویو غرونو ذکرئے اوکړو، او عبدالاعلی ددے پورے چہ فارغ شی دهغے د دفن نہ (دالفظ ئے اووے)او عبدالرزاق وئیلے دی، چہ تردے پورے چہ کیخودے شی جنازہ پہ قبر کښې۔

فائدہ: ددے حدیث نہ معلومہ شوہ چہ ثواب ددویم قیراط بہ ھلہ میلاویږی چہ ددفن کیدو نہ دفارغ کیدو پورے حاضر پاتے شی ۔

(۲۱۹۱) عن ابی ھریرۃ عن النبی ﷺ بمثل حدیث معمر وقال ومن اتبعھا حتی تدفن :

پہ دے سند سرہ ھم مذکورہ حدیث مروی دے ۔

(۲۱۹۲) عن ابی ھریرۃ رضی اللہ عنہ عن النبی صلی اللہ علیہ والہ وسلم قال من صلی علی جنازۃ ولم یتبعھا فلہ قیراط فان تبعھا فلہ قیراطان قیل وما القیراطان قال اصغرھما مثل احد.

ترجمة: ابو ھریرہ رضی اللہ عنہ دنبی کریم ﷺ نہ روایت کړے دے چہ څوک دجنازے مونځ اوکړی او ورسرہ لاړنہ شی، ھغہ لرہ یو قیراط دے، او څوک چہ ورسرہ لاړشی ھغوئ لرہ دوہ قیراطونہ دی. چا تپوس اوکړو چہ دوہ قیراطونہ څہ دی؟ ھغہ اوفرمایل، چہ وړوکے پہ ھغے کښې داحد دغر برابر دے۔

(۲۱۹۳) عن ابی ھریرۃ رضی اللہ عنہ سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم یقول من تبع جنازۃ فلہ قیراط من الاجر فقال ابن عمر اکثر علینا ابوھریرۃ فبعث الی عائشۃ فسألھا فصدقت ابا ھریرۃ فقال ابن عمر لقد فرطنا فی قراریط کثیرۃ.

ترجمة :ابو هريره رضي الله عنه درسول الله ﷺ نه اوريدلے دی، هغه فرمائيلے وو، څوك چه دجنازے سره لاړشی هغه لره ديو قيراط ثواب دے، نو ابن عمر رضي الله عنه اووے، اوابو هريره رضي الله عنه خوډير روايتونه کوی (يعنی دهغه په روايت کښې ئے شك اوکړو نو دحضرت عائشے رضي الله عنها ته ئے تپوس کونکے اوليږو، نو هغوئ دابو هريره رضي الله عنه خبرے ته رښتونے اووے نو بيا حضرت عمر رضي الله عنه اووے چه مونږ خوډير قيراطونه نقصان کړل۔

فائده : ددے حديث نه کمال علم دجناب حضرت عائشے ام المؤمنين رضي الله عنها او دهغے کمال جامعيت معلوم شولو چه دصحابه کرامو په خيال کښې عام طور دا خبره ناسته وه، چه په کوم روايت کښې به ئے شك وو، يابه ئے ددين په يوه مسئله کښې شبه شوه نو دهغے نه به ئے معلومات کول سُبْحٰنَ الله !داسے مور کوم امت ته عنايت شوے ده۔

(۲۱۹۵)عَنْ عَامِرِ ابْنِ سَعْدِ ابْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ حَدَّثَهُ عَنْ اَبِيِّ اَنَّهُ كَانَ قَاعِداً عِنْدَ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اِذْ طَلَعَ خَبَّابٌ صَاحِبُ الْمَقْصُوْرَةِ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللهِ ابْنَ عُمَرَ اَلا تَسْمَعُ مَا يَقُوْلُ اَبُوْهُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَقُوْ مَنْ خَرَجَ مَعَ جَنَازَةٍ مِّنْ بَيْتِهَا وَصَلّٰی عَلَيْهَا ثُمَّ تَبِعَهَا حَتّٰی تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِيْرَاطَانِ مِنَ الْاَجْرِ كُلُّ قِيْرَاطٍ مِّثْلُ اُحُدٍ وَّمَنْ صَلّٰى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ كَانَ لَهُ مِنَ الْاَجْرِ مِثْلُ اُحُدٍ فَاَرْسَلَ ابْنُ عُمَرَ خَبَّابًا اِلٰی عَآئِشَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهَا يَسْاَلُهَا عَنْ قَوْلِ اَبِیْ هُرَيْرَةَ ثُمَّ يَرْجِعُ اِلَيْهِ فَيُخْبِرُهٗ مَا قَالَتْ وَاَخَذَ ابْنُ عُمَرَ قَبْضَةً مِّنْ حَصْبَاءِ الْمَسْجِدِ يُقَلِّبُهَا فِیْ يَدِهٖ حَتّٰی رَجَعَ اِلَيْهِ الرَّسُوْلُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ صَدَقَ اَبُوْهُرَيْرَةَ فَضَرَبَ ابْنُ عُمَرَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا بِالْحَصَی الَّذِیْ فِیْ يَدِهٖ الْاَرْضَ ثُمَّ قَالَ لَقَدْ فَرَّطْنَا فِیْ قَرَارِيْطَ كَثِيْرَةٍ .[ابوداود : ۳۱۶۹]

ترجمة :عامر بن سعد دعبدا لله بن عمر رضي الله عنهما سره ناست وو، چه خباب مقصورے والا راغے او اوئے ويل، چه اے عبدالله ! اے تا اوريدلے دی، چه ابو هريره رضي الله عنه څه وئيلے دی، وئيلے دی چه هغوئ درسول الله ﷺ نه اوريدلے دی، چه څوك دجنازے

سره دخپل کورنه اووتلو، او په هغې باندې مونځ اداکړو او ورسره لاړو ددفن کیدو دځایې پورې، نو هغه لره ددوه قیراطو ثواب دې، هر قیراط داحد (دغر)برابر دې ، او څوك چه دجنازې دمانځه کولو سره واپس شي، نو هغه ته داحد (غر)برابر ثواب میلاویږي، نو ابن عمر رضی الله عنه خبَاب رضی الله عَنهُ لرْه دمؤمنانو دمور حضرت عآئشې رضی الله عنها په خدمتم کښ او لیږلو ، چه دابو هریره رضی الله عنه دهغې خبرې تپوس اوکړي، هغه لاړو او واپس راغې او ابن عمر یو ډك موټې ګیتمئ په لاس کښ واخستې، او هغې لره ئې اړول راړول شروع کړو (یعنی په فکر کښ وو)غرض داچه هرکله هغه واپس راغې نو اوئې ویل چه حضرت عائشه رضی الله عنها دابو هریره رضی الله عنه خبرې ته رښتیا اووې ، بیا عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ګیتمئ دلاس نه او غورځوې ، او اوئې فرمایل افسوس! مونږ دډیروقیراطونو نقصان اوکړو۔

مسلم رحمة الله علیه وئیلې دی ، روایت کړې دې مونږ ته ابن بشار دمعاذ رضی الله عنه نه او هغوئ دخپل پلارنه او مسلم رحمه الله وئیلې دی، چه روایت کړې دې ماته ابن مثنی هغه ته

ابن ابی عدی ، هغه ته سعید رضی الله عنه او مسلم رحمه الله وئیلې دی، چه روایت کړې دې ماته زهیر ، هغه ته عفان او هغه ته ابان، دې تولو روایت کړې دې دابو قتاده نه ددې اسناد سره په شان دپورته روایت او دسعید او دهشام په روایت کښ دی چه چه چا دنبی کریم ﷺ نه تپوس اوکړو دقیراط په باره کښ نو هغه او فرمایل ، چه یو قیراط داحد دَ غر برابر دې۔

(۲۱۹۸)عَنْ عَآئِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قَالَ مَا مِنْ مَيِّتٍ تُصَلِّىْ عَلَيْهِ اُمَّةٌ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ يَبْلُغُوْنَ مِائَةً كُلُّهُمْ يَشْفَعُوْنَ لَهُ اِلَّا شُفِّعُوْا فِيْهِ قَالَ فَحَدَّثْتُ بِهِ شُعَيْبَ ابْنَ الْحِبْحَابِ فَقَالَ حَدَّثَنِيْ بِهِ اَنَسُ ابْنُ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم.

ترجمة : حضرت عائشه رضی الله عنها دنبی کریم ﷺ نه روایت کړے دے، چه هغه او فرمایل، یو مړے داسے نه دے چه په هغه باندِ دمسلمانانو یو گروپ چه دهغوئ شمار سلو ته رسیدلے وی، او بیا دغه ټول دهغه شفاعت اوکړی، (یعنی دالله جلا جل له نه دهغه دمغفرت دُعا اوکړی) مگر ضرور به دهغوئ شفاعت قبول وی، راوی وئیلے دی ما دا روایت شعیب بن حجاب ته بیان کړو نو هغوئ اووے ما ته انس بن مالك رضی الله عنه درسول الله ﷺ نه روایت کړے دے۔

مترجم :وئیلے دی زۀ امید لرم چه الله تعالی زما په جنازه باندِ پاکه عقیده لرونکی مؤمنانو لره جمع کړی، او دهغوئ شفاعت زما په حق کښ قبول کړی۔

باب من صلی علیه اربعون شفعوا فیه :

باب : د کوم مړی چه څلویښت کسان جنازه اوکړی د هغوی سفارش قلولے شی ۔

(۲۱۹۹)عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا اَنَّهٗ مَاتَ ابْنٌ لَّهٗ بِقُدَیْدٍ اَوْ بِعُسْفَانَ فَقَالَ یَا کُرَیْبُ انْظُرْ مَا اجْتَمَعَ لَهٗ مِنَ النَّاسِ قَالَ فَخَرَجْتُ فَاِذَانَاسٌ قَدِ اجْتَمَعُوْا لَهٗ فَاَخْبَرْتُهٗ فَقَالَ تَقُوْلُ هُمْ اَرْبَعُوْنَ قَالَ نَعَمْ قَالَ اَخْرِجُوْهُ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ مَامِنْ رَجُلٍ مُّسْلِمٍ یَمُوْتُ فَیَقُوْمُ عَلٰی جَنَازَتِهٖ اَرْبَعُوْنَ رَجُلاً لَّا یُشْرِکُوْنَ بِاللهِ شَیْئًا اِلَّا شَفَّعَهُمُ اللهُ فِیْهِ وَ فِیْ رِوَایَةِ ابْنِ مَعْرُوْفٍ عَنْ شَرِیْکِ ابْنِ اَبِیْ نَمِرٍ عَنْ کُرَیْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُمَا.

ترجمة :دعبدا لله ابن عباس رضی الله عنهما یو فرزند مړشو په قدید یا عسفان کښ (قدید او عسفان دمقاماتو نومونه دی)نو هغوئ کریب ته اووے ، چه تۀ اوگوره څومره خلق جمع شوے دی ، (یعنی دجنازے دمونځ دپاره)کریب وئیلے دی زه لاړم او اومِ کتل چه خلق جمع شوے دی، او هغه مِ خبر کړو، ابن عباس رضی الله عنهما اووے ستا په اندازه سره هغه څلویښت دی؟ ما

اووے، ها!، هغه اووے جنازه اوباسئ، ځکه چه ما درسول الله ﷺ نه اوریدلے دی، چه دچا مسلمان په جنازه کښې څلویښت سړے داسے وی، چه هغوئ دالله تعالی سره هیڅ یو څیز لره شریک کړے نه وی، نو الله تعالی دهغه په حق کښې ضرور دهغوئ شفاعت قبلوی، دابن معروف په روایت کښې داسے دے، چه هغوئ دشریك ابن ابی نمر نه روایت کړے دے هغوئ دکریب نه هغوئ دابن عباس رضی الله عنهما نه۔

(۲۲۰۰)عَنْ اَنَسِ ابْنِ مَالِکٍ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ قَالَ مُرَّ بِجَنَازَةٍ فَاُثْنِیَ عَلَیْهَا خَیْرًا فَقَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَمُرَّ بِجَنَازَةٍ فَاُثْنِیَ عَلَیْهَا شَرًّا فَقَالَ نَبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ فَقَالَ عُمَرُ رَضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ فِدَاکَ اَبِیْ وَاُمِّیْ مُرَّ بِجَنَازَةٍ فَاُثْنِیَ عَلَیْہِ خَیْرًا فَقُلْتَ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَمُرَّ بِجَنَازَةٍ فَاُثْنِیَ عَلَیْهَا شَرٌّ فَقُلْتَ وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ فَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فَمَنْ اَثْنَیْتُمْ عَلَیْہِ خَیْرًا وَجَبَتْ لَہُ الْجَنَّةُ وَمَنْ اَثْنَیْتُمْ عَلَیْہِ شَرًّا وَجَبَتْ لَہُ النَّارُ اَنْتُمْ شُهَدَآءُ اللّٰہِ فِی الْاَرْضِ اَنْتُمْ شُهَدَآءُ اللّٰہِ فِی الْاَرْضِ اَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللّٰہِ فِی الْاَرْضِ .[نسائی : ۱۹۳۱]

ترجمة :انس بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی ، چه یو جنازه تیره شوه ، اوخلقو هغے ته ښه اووے، نبی کریم ﷺ او فرمایل، واجب شولو درے واره ئے داسے او فرمایل، بیا دویمه جنازه تیره شوه ، نو خلقو اووے هغے ته بدوو، پس نبی کریم ﷺ او فرمایل واجب شولو درے ځله ئے او فرمایل پس حضرت عمر رضی الله عنه عرض اوکړو، زما پلار موردے ستانه قربان وی، یوه جنازه تیره شوه او خلقو هغے ته ښه اووے، تا درے ځله او فرمایل چه واجب شولو، او دویمه تیره شوه او خلقو هغے ته بد اووے، تا درے ځله او فرمایل چه واجب شولو (ددے مطلب څۀ دے ؟ څه څیز واجب شولو) حضرت او فرمایل ، چا ته چه تاسو ښه اووے، دهغه دپاره جنت واجب شولو، او چاته چه بد اووے دهغه دپاره دوزخ واجب شولو تاسو په زمکه کښې دالله جلا جل له ګواه یئ تاسو په زمکه کښې دالله جلاجل له ګواه یئ ، تاسو په زمکه کښې دالله جلا جل له ګواه یئ۔

فائده :په دې حديث کښې هغه يوې کلمې لره درې درې واره دا هتمام او تاکيد په واسطه او فرمايله ، او د صحابه کرام ښه ويل دَ واقع مطابق وو، ځکه ئې هغوئ ته دالله جلاجل له ګواه اووې، او مړی ته ئې جنتي او فرمايل: او الله تعالی دنيکانو دپاره دمؤمنانو په زړونو نيکی پيدا کوی او دبدانو دپاره بدی پيداکوی۔

او صحابه کرامو رضي الله عنهم چه کوم مړی ته بد ونيلي دې، په هغې باندِ اعتراض شوې دې، چه ولې ئې ورته بد وئيلي دی، حالانکه په حديث شريف کښې راغلي دی چه دمړو ذکر په خير سره کوئ ۔

نو جواب دهغې دادې، چه دا حديث دهغه مړو دپاره دې چه دهغوئ نفاق او بدعت او فسق ښکاره نه وی، او کوم چه ښکاره وی ،منافق يا بدعتي وی، هغه ته په دې غرض سره ويل چه خلق ئې دچال چلن او ناستې ولاړې نه پرهيز اوکړی روادی، چه په دې کښې دنورو ژوندو خير خواهي او نيکی ده،

او ددې دپاره محدثينو وئيلي دی، چه دچا صحابه کرامو رضي الله عنه بد وئيلي وو، هغه ښه ښکاره منافق وو۔

باب ما جاء فی مستريح ومستراح منه :

باب : د آرام موندونکی او د چانه چه آرام حاصل کړې شوې دې د هغې بيان :

(۲۲۰۲)عَنْ اَبِیْ قَتَادَةَ ابْنِ رِبْعِیٍّ اَنَّهُ کَانَ یُحَدِّثُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّیْ اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مُرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ قَالَ مُسْتَرِيْحٌ وَّ مُسْتَرَاحٌ مِّنْهُ قَالُوْا يَا رَسُوْلَ اللهِ مَاالْمُسْتَرِيْحُ وَالْمُسْتَرَاحُ مِنْهُ فَقَالَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيْحُ مِنْ نَّصَبِ الدُّنْيَا وَ الْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْتَرِيْحُ مِنْهُ الْعِبَادُ اَلْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَ الدَّوَّابُ .

ترجمة :ابو قتاده رضي الله عنه روايت کړې دې چه رسول الله ﷺ او فرمايل کله چه دهغه په خواه باندِ يوه جنازه تيره شوه، چه دا پخپله آرام موندلو والادې، اوده په تلو سره نوروخلقو آرام او موندو، خلقو عرض اوکړو يا رسولالله ﷺ! ددې مطلب څه دې؟ حضرت

او فرمايل، مؤمن ددنيا دتكليفونو نه آرام مومى، (يعنى دمرگ په وخت)او دبد (يعنى ناكاره خراب)بنده په تلو سره بنديگان ، او ښهرونه ، او ځناور آرام مومى.

فائده: معلومه شوه چه په گناه سره صرف بنده په خپله يواځے نه خرابيږى، بلكه تمام مخلوق الهى ته دهغه نه تكليف رسيږى او تول گنهگار دهغه نه تكليف مومى.

مسلم رحمه الله وئيلے دى، او روايت كړے دے ماته محمد بن مثنى هغه ته يحيٰى ، اووئيلے دى، روايت كړے دے مونږ ته اسحٰق هغه ته عبدالرزاق دواړو(يعنى يحيٰى او عبدالرزاق)دعبدالله بن سعيد نه هغوئ دمحمد بن عمرونه هغوئ دكعب بن مالك رضى الله عنه ديو ځوئے نه هغوئ دقتاده نه هغوئ دنبى كريم ﷺ نه، اوديحيٰى په حديث كښ داالفاظ دى، (يَسْتَرِيْحُ مِنْ اَذَى الدُّنْيَا وَنَصَبِهَا اِلٰى رَحْمَةِ اللهِ) يعنى مؤمن ددنيا دتكليفونو نه او دهغے دچوټ چپيټ نه آرام مومى، او دالله درحمت په طرف ځائے كوى.

باب في التكبير على الجنازة

باب : په مونځ د جنازه كښ د تكبيرونو بيان :

(۲۲۰۴)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نَعىٰ لِلنَّاسِ النَّجَاشِىَّ الْيَوْمَ الَّذِىْ مَاتَ فِيْهِ فَخَرَجَ بِهِمْ اِلَى الْمُصَلّٰى وَكَبَّرَ اَرْبَعَ تَكْبِيْرَاتٍ .[بخارى : ۱۲۴۵، ۱۳۳۳، ابوداود : ۳۲۰۴، نسائى : ۱۹۷۰،]

ترجمة :ابو هريره رضى الله عنه وئيلے دى، رسول الله ﷺ دنجاشى رضى الله عنه دمرگ خبرور كړو په كومه ورځ چه دهغه انتقال اوشو، او عيدگاه ته لاړو، او ځلور تكبيرونه ئے اداكړل، (يعنى مونځ دجنازے ئے اولوستو).

فائده :ددے حديث نه دجنازے مونځ ثابت شولو، او په دے بانډِ اجماع ده، چه هغه فرضِ كفايه دے، اوصحيح دے، چه په يو سړى سره هم اداكيدے شى، اودَ فرض حق دتملو

داوګونه کوزیږی، او دجنازے څلور تکبیرونه ترے نه هم ثابت شولو۔

او مذهب دشافعیه ؤاو دجمهورو هم دغه دے اوددے حدیث نه ثابت شولو مونځ دجنازے په غائب باندِ، اګر چه دحنفیه ؤمذهب بغیر ددلیل نه ددے خبرے خلاف کړے دے۔

(۲۲۰۵)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ نَعٰی لَنَا رَسُوْلُ اللّٰهُ صَلیَ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَ اٰلِهٖ وَسلّم النَّجاشِیَّ صَاحِبِ الْحَبْشَةِ فِیْ الْیَوْمِ الَّذِیْ مَاتَ فِیْهِ فَقَالَ اسْتَغْفِرُ وَالِاَخِیْکُمْ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَحَدَّثَنِیْ سَعِیْدُ ابْنُ الْمُسَیَّبِ اَنَّ اَبَاهُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ حَدَّثَهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلیَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم صَفَّ بِهِمْ بِالْمُصَلّٰ فصلّی فَکَبَّرَ عَلَیْهِ اَرْبَعَ تَکْبِیْرَاتٍ.

ترجمة :ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی، چه خبر راکړو مونږله رسول الله ﷺ دحبشے دبادشاه نجاشی دمرګ په کومه ورځ چه هغوئ انتقال اوکړو، او اوئے فرمایل چه دخپل رور دپاره مغفرت او غواړئ(دا همدر دی ده)ابن شهاب وئیلے دی، روایت کړے دے ماته سعید بن مسیب او ابو هریره رضی الله عنهما، هغه بیان کړے دے، چه رسول الله ﷺدخپلو صحابه کرامو سره صف او تړلو په عیدګاه کښں او دجنازے مونځ ئے او لوستلو او څلور تکبیرونه ئے او ویل ۔

(۲۲۰۶) عن صالح عن ابن شهاب کروایة عقیل بالاسنادین جمیعا، [بخاری : ۳۸۸۰، نسائی : ۱۸۷۸، ۲۰۴۱]

مسلم رحمه الله وئیلے دی، چه روایت کړے دے ماته عمرو ناقد او حسن حلوانی او عبد بن حمید ،ټولو وئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته یعقوب ، چه هغه دابراهیم بن سعد ځوئ دے، هغوئ روایت کړے دے مونږ ته ، وئیلے دی چه خبر راکړے دے ماله زما پلار هغوئ دصالح نه هغوئ دابن شهاب نه پشان دعقیل دروایت په دواړو سندونو سره۔

(۲۲۰۷)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلیَّ اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم صَلّٰے عَلٰی اَصْحَمَةَ النَّجَاشِیِّ فَکَبَّرَ عَلَیْهِ اَرْبَعًا .

ترجمة : جابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی، چه رسول الله ﷺ مونځ (دجنازے اوکړو) په اصمه رضی الله عنه باندِ چه دهغه لقب نجاشی وو او څلور تکبیرونه ئے اوویل۔

(۲۲۰۸)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِه وسلم مَاتَ الْیَوْمَ عَبْدُ اللّٰهِ صَالِحٌ اَصْحَمَةُ فَقَامَ فَاَمَّنَا وَصَلّٰی عَلَیْهِ .

ترجمة : جابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی، رسول الله ﷺ او فرمایل نن دالله جلاجل لـه یو نیك بنده اصمه رضی الله عنه انتقال کړے دے ، اوهغه اوریدو او زمونږ ه امام شو او په هغه باندِ ئے مونځ اولوستو۔

(۲۲۰۹)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّم اِنَّ اَخَالَکُمْ قَدْمَاتَ فَقُوْمُوْا فَصَلُّوْا عَلَیْهِ قَالَ فَقُمْنَا فَصَفَّنَا صَفَّیْنِ .

ترجمة : جابر بن عبدالله رضی الله عنهما وئیلے دی، چه رسول الله ﷺ او فرمایل ، ستاسو دیورور انتقال اوشو، پس او دریدو او مونځ ئے اوکړو په هغه باندِ، بیا مونږ او دریدو او هغه دوه صفونه جوړ کړل۔

باب الصلاة علی القبر :

باب : په قبرونو باندے مونځ د جنازے لوستل :

(۲۲۱۰)عَنِ الشَّعْبِیِّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّم عَلٰی قَبْرٍ بَعْدَ مَا دُفِنَ فَکَبَّرَ عَلَیْهِ اَرْبَعًا قَالَ الشَّیْبَانِیُّ فَقُلْتُ الشَّعْبِیُّ مَنْ حَدَّثَکَ هٰذَا قَالَ الثِّقَةُ عَبْدُ اللهِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا هٰذَا لَفْظُ حَدِیْثِ حَسَنٍ وَفِیْ رِوَایَةِ ابْنِ نُمَیْرٍ قَالَ انْتَهٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِه وَسَلَّم اِلٰی قَبْرٍ رَطْبٍ فَصَلّٰی عَلَیْهِ وَصَفُّوْا خَلْفَهُ وَکَبَّرَ اَرْبَعًا قُلْتُ لِعَامِرٍ مَنْ حَدَّثَکَ قَالَ الثِّقَةُ مَنْ شَهِدَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا

ترجمة : شعبی رضی الله عنه وئیلے دی ، چه رسول الله ﷺ په یو قبر باندِ مونځ او لوستو دمُرده ددفن کیدو نه ورستو او څلور تکبیرونه ئے اوویل شیبانی دشعبی رضی الله عنه نه

تپوس اوکړو، چه تاته دا حدیث چا بیان کړے دے، هغوئ اووے، یو معتبر عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما ، دا لفظ دحسن دحدیث دے ، او دابن نمیر په روایت کښ دی، چه اورسیدو رسول الله ﷺ په یو تازه قبر بانډِ، او مونځ ئے اداکړوپه هغه بانډِ ، او خلقو په هغه پسے ورستو صف جوړ کړو، او څلور تکبیرونه ئے اوویل ، ما دعامر نه تپوس اوکړوتاته دا چا اووے ، هغوئ اووے یو ثِقه چه دهغه سره ابن عباس رضی الله عنهما راغلے وو۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی، روایت کړے دے مونږ ته یحیٰی هغه ته هَشِیم او وئیلے دی، روایت کړے دے ماته حسن بن ربیع او ابو کامل دواړ روایت کړے دعبدالواحد نه اووئیلے دی،روایت کړے دے مونږ ته اسحٰق هغه ته جریر ، اووئیلے دی، روایت کړے دے مونږ ته محمد بن حاتم هغه ته وکیع هغه ته سفیان اووئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته عبید الله بن معاذ هغه ته دهغه پلار، اووئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته محمد بن مثنی هغه ته محمد بن جعفر هغه ته شعبه دغه تولو ته شیبانی هغه ته شعبی هغوئ دابن عباس رضی الله عنهما نه، هغو دنبی کریم ﷺ په مثل دهغے او دبل چا په حدیث کښ دانشته دے ، چه هغه څلور تکبیرونه اوویل۔

مُسلم رحمة الله علیه وئیلے دی ، روایت کړے دے مونږ ته اسحٰق او هارون دواړو دوهب نه هغوئ دشعبه نه هغوئ داسمٰعیل نه، اووئیلے دی روایت کړے دے مونږ ته ابو غسان مسمعی هغوئ دیحیٰ بن ضریس نه هغوئ دابراهیم بن طعهمان نه، هغوئ دابی حصین نه، دواړو دشعبی رضی الله عنه نه هغوئ دابن عباس رضی الله عنه نه هغوئ دنبی کریم ﷺ په قبر بانډِ دمانځ لوستولو په باب کښ روایت کړے دے ، دشیبانی دحدیث په شان مگر دچا په روایت کښ دڅلورو تکبیرونو کولو ذکر نشته دے۔

(۲۲۱۴)عَنْ اَنَسٍ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَلٰى قَبْرٍ .[راجع : ۱۵۳۱]

ترجمة : انس رضی الله تعالی عنه وئیلے دی، چه نبی کریم ﷺ په قبر بانډِ مونځ لوستلے

دے۔

(۲۲۲۵)عَنْ اَبِیْ هُرَيْرَةَ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ امْرَاَةً سَوْدَآءَ كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ اَوْشَآبًّا فَفَقَدَهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فَسَاَلَ عَنْهَا اَوْ عَنْهُ فَقَالُوْا مَاتَ قَالَ اَفَلَا كُنْتُمْ اٰذَنْتُمُوْنِیْ قَالَ فَكَاَنَّهُمْ صَغَّرُوْا اَمْرَهَا اَوْ اَمْرَهٗ فَقَالَ دُلُّوْنِیْ عَلٰى قَبْرِهٖ فَدَلُّوْهُ فَصَلّٰى عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَ اِنَّ هٰذِهِ الْقُبُوْرَ مَمْلُوْءَةٌ ظُلْمَةً عَلٰى اَهْلِهَا وَاِنَّ اللهَ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِیْ عَلَيْهِمْ .[بخاری : ۴۵۸، ۴۶۰، ۱۳۳۷، ابوداود : ۳۲۰۳، ابن ماجه : ۱۵۲۷]

ترجمة :ابـو هـريـره رضـی الله عـنه وائی ، چه يوے تورے ښځے به دجماعت خدمت كولو يا يو ځوان وو، او هغه ته حضرت محمدﷺ او فرمايل، نو تپوس ئے اوكړو، خلقو عرض اوكړوچه هغه مړ شولو، حضرت او فرمايل تاسوزه خبر نه كړم اوئے ويل لكه چه هغوئ هغه لره كمزورے اوګڼړو او حضرت محمدﷺ ته تے تكليف وركول مناسب او نه ګڼړل حضرت محمد ﷺ او فرمايل ماته دهغه قبر او ښايئ ، خلقو ورته او ښودلو هغه په قبر باندِ مونځ اولوستلو، او اوئے فرمايل چه دا قبرونه دتيارے نه ډك دی او الله تعالی هغه لره رڼړا كوی زما په مونځ لوستلو سره۔

فائده : ددے حديث نه په قبر باندِ نمـاز جنازه كول روادی، او دغه مذهب دے دشافعی رحمه الله او دمالك رحمه الله ملګرو په دے كښ تاويلات باطله كړے دی، او دے ته ناجائز وئيلے دی، او دپيغمبر معصوم داخاديث په مخكښ دچاقول نه شی چليدلے ، او ددے حديث نه درسول اللهﷺ ښكلی اخلاق او تواضع او دخپلو صحابه كرامو رضی الله عنه خبر ګيری، او دهغوئ دحقوقو خيال ساتل، او دهغوئ ددنيا او آخرت دمصالح فكر ساتل ثابت او معلوميږی ، اداچه ئے او فرمايل چه ماته مو خبر ولے رانه كړو،ددے نه معلومه شوه. چه دمرده خبر دوستانو ته وركول ددے دپاره چه دهغه دجنازے په مانځه او دفن كولو كښ شريك شی روادی۔

(۲۲۱۶)عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ ابْنِ اَبِیْ لَیْلٰی قَالَ کَانَ زَیْدٌ رَّضِیَ اللّٰہُ عَنْہُ یُکَبِّرُ عَلٰی جَنَائِزِنَا اَرْبَعًا وَاِنَّہٗ کَبَّرَ عَلٰی جَنَازَۃٍ خَمْسًا سَاَلْتُہٗ فَقَالَ کَانَ رَسُوْلُ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم یُکَبِّرُھَا.[ابو داود : ۳۱۹۷، ترمی : ۱۰۲۳، نسائی : ۱۹۸۱، ابن ماجه : ۱۵۰۵]

ترجمة :عبدالرحمن وئیلے دی، چه زید رضی الله عنه به زمونږ دجنازو په مانځه کښ څلور تکبیرونه ویلو او په یوه جنازه بانډې پنځه تکبیرونه اوویل، او مونږ تپوس اوکړو، هغوئ اووے، چه رسول اللهﷺ به کله ویلو.

فائده : امام نووی رحمه الله علیه وئیلے دی، دا حدیث دعلماؤ په نزد منسوخ دے. او ابن عبدالبر وغیره ددے په منسوخ کیدو بانډې اجماع نقل کړے ده، اووئیلے دی، چه اوس دیوسړے دڅلورو تکبیرونو نه زیات نه وائی، او دا دلیل دے په دے بانډې چه هغه خلقو دزید بن ارقم نه پس په څلورو تکبیرونو بانډې اجماع کړے ده. او دَ فقهاؤ صحیح قول دادے، چه اجماع ورستو داختلاف نه صحیح ده، تمام شو کلام دامام نووی رحمه الله علیه.

مترجم :وئیلے دی دا لله جل جلاله په مدد سره، چه کله معتبر راوی اووائی چه رسول اللهﷺ پنځه تکبیرونه ویل، نو په اجماع سره څنګه منسوخ کیدے شی فعل درسول اللهﷺ دکومے پورے چه په خپله دهغه نه نفی دپنځه ؤ په تصریح سره راغلے نه وی. او حال دادے چه په زادُ المعاد کښ ابن قیم رحمه الله علیه لیکلے دی، چه درسول اللهﷺ نه پنځه تکبیرونه صحیح شوے دی، او صحابه کرامو به دهغه نه پس څلور هم ویلو پنځه به ئے هم او شپږ به ئے هم ویلو، ددے نه بعد دغه روایت دزید رضی الله عنه مسلم ته بیان کړو، او بیانئے اووے چه امام علی رضی الله عنه بن ابی طالب دسهل بن حنیف په جنازه بانډې شپږ تکبیرونه اوویل.

او په اهل بدرو بانډې به هغه شپږ تکبیرونه ویلو ... خه اوپه نورو خلقو بانډې سیوا دصحابه ؤ نه ے حلور ذکر کړے دی. ددے دارقطنی او سعید بن

منصور ذکر کړی دی دحکم نه، هغوئ دابن عینیه نه چه هغوئ وئیلے دی صحابه کرامو به په خاوندانو دبدر باندِ پنځه او شپږ او اووه تکبیرونه ویلو، او داثار صحیحه دی، نو دځلورونه زیاتو منع کولو څه موقع نشته دے۔

او نبی کریم ﷺ دځلورونه زیاتو لره منع نه دی فرمائیلے، بلکه هغه او دهغه نه پس صحابه ؓ دځلورو نه زیات وئیلے دی، او کومو خلقو چه منع کړے ده هغوئ دابن عباس دروایت نه دلیل نیولے دے، چه رسول الله ﷺ چه په آخره جنازه باندِ چه کوم مونځ کړے دے په هغے کښ ئے ځلور تکبیرونه وئیلے وو، او دهغه داخری فعل وو، او دآخر نه آخر فعل دهغه اخستے کیږی۔

او په دے حدیث کښ حلال په خپل علل کښ کلام کړے دے، او وئیلے دی، چه ماته حارث

خبر راکړے دے، چه چا دامام احمد رحمه الله نه تپوس اوکړو، دابی الملیح دروایت دمیمون نه، کوم چه هغوئ دابن عباس رضی الله عنهما نه روایت کړے دے، او هغه حدیث ئے او لوستو، نو امام احمد رحمه الله او فرمایل دا دروغ دے، ددے څه اصل نشته دے، او دا حدیث روایت کړے دیم محمد بن زیادطهان او هغه به حدیثونه دخپل زړهٔ نه جوړول، او منع کولو والا ددے نه هم دلیل نیولے دے چه میمون بن مهران دابن عباس رضی الله عنه نه روایت کړے دے، چه فرشتو کله په آدم علیه السلام باندِ دجنازے مونځ لوستلو نه ځلور تکبیرونه ئے وئیلے وو، اوئے ویل چه اے دادم علیه السلام اولاده دا ستاسو دپاره سنت دی۔

او دهغه حدیث حال واورئ چه اثرم وئیلے دی، دمحمد بن معاوه نیشاپوری ذکر دابو عبدالله په خوا کښ اوشو، یعنی دامام احمد رحمه الله په خواه کښ، نو هغه اوفرمایل چه زه دهغه حدیثونه دزړهٔ جوړ شوی گنړم۔ بیائے ذکرکړو دغه روایت لره دابی الملیح نه، چه هغه راوی دے دمیمون نه، هغه دابن عباس رضی الله عنهما نه، چه فرښتو دآدم علیه

السلام (دجنازے) مونځ اوکړو او څلور تکبیرونه ئے اولوستل. نو دے لره ابو عبدالله امام احمد رحمه الله یوه ډیره ناشنا خبره اوګنړله، او اوئے ویل دابو الملیح روایتونه ډیر صحیح وی او هغه دالله جل جلا له نه ډیر یریدلو والا وو. او پاك وو. چه دامے روایتونه ئے بیان کړے دی. او دا خبره چه ده روایت لره ئے دابو الملیح په طرف منسوب کړو هغه ته ډیر ناګواره شی لږ.

او منع کونکو دبیهقی دروایت نه دلیل نیولے دے کوم چه یحیی دابی نه روایت کړلو. هغوئ دنبی کریم ﷺ نه چه فرښتو په آدم علیه السلام باندِ مونځ اوکړو او څلور تکبیرونه ئے اوویل دا روایت صحیح نه دے، او مرفوعا او موقوفا په دواړه قسمه مروی. چه دمعاذ رضی الله عنه یارانو ټولو به څلور تکبیرونه ویلو چنانچه علقمه عبدالله ته اووے، چه دمعاذ رضی الله عنه یاران دشام نه راغلے دی، او هغوئ په یوه جنازه باندِ پنځه تکبیرونه اوویل، نو عبدالله اووے تکبیرونه څه مقرر نه دی امام چه څومره تکبیرونه وانی نو تاسو هم وایئ او کله چه هغه سلام ګرځوی نو تاسو هم سلام ګرځوئ.

باب القيام للجنازة :

باب : د جنازے دپاره د اودریدو بیان :

(۲۲۱۷) عن عامر ابن ربيعة رضى الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و اله وسلم اذا رأيتم الجنازة فقوموا لها حتى تخلفكم او توضع .[بخاری : ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ابو داود : ۳۱۷۲،نسائی : ۱۹۱۴، ۱۹۱۶، ابن ماجه ۱۵۴۲]

ترجمة : عامر رضی الله عنه وئیلے دی. رسول الله ﷺ فرمائیلے دی کله چه تاسو جنازه اووینئ نو او دریږئ تر دے پورے چه مخکښ لاړه شی. یا په زمکه باندِ کیخودے شی.

فائده : امام نووی رحمه الله فرمائیلے دی. چه دجنازے په لیدو سره په او دریدلو کښ خلقو اختلاف کړے دے. څنو وئیلے دی چه دا حکم منسوخ دے چنانچه دمالك رحمه

الله دمالك رحمه الله او ابو حنيفه او شافعي رحمه الله عليهم دغه مذهب دے. او امام احمد رحمه الله او اسحق او ابن حبيب او ابن ماجشون مالكي رحمه الله وئيلے دي. چه اختيار دے كه غواړي او درېږي دے او غواړي نو نه دے او درېږي . او څوك چه دجنازے سره تلے دے په هغه كښ اختلاف دے . بعضو دسلفو او صحابه كرامو نه وئيلے دي، چه دكومے پورے جنازه ايخودے شوے نه وي نه به كيني او زاعي رحمه الله او احمد رحمه الله او اسحق رحمه الله او دمحمد بن حسن دغه قول دے، او په قبر باندِ دكومے پورے چه جنازه دفن شوے نه وي په او دريدلو كښ هم اختلاف دے . څنو ورته مكروه وئيلے دي او څنو په دے باندِ عمل كړے دے.

او دشافعيه ؤ مشهور مذهب دادے چه او دريدل مستحب نه دي . او دا حديث منسوخ دے دحضرت علي رضي الله عنه په روايت سره . او دشافعيه ؤ دملګرونه متولي وئيلے دي، چه او دريدل مستحب دي او نه او دريدل جائز دي . 'و دعوه دمنسوخ داسے ځائے تهيك نه ده . كوم ځائے چه تطبيق كيدے شي په دوه ؤ روايتونو كښ.

مسلم رحمة الله عليه وئيلے دي . او روايت كړے دے مونږ ته دغه حديث قتيبه هغه نه ليث او روايت كړے دے مونږ ته. ابن رمح هغه ته ليث . او روايت كړے دے مونږ ته حرمله هغه ته ابن وهب وئيلے دي خبر راكړے دے مالره يونس دغه تولو دابن شهاب نه. ددغے اسناد سره . او ديونس په روايت كښ داده، چه هغوئ درسول الله ﷺ نه اوريدلے دي . چه فرمائيلے ئے وو (مخكښ هغه روايت دے كوم چه پورته ذكر شو)

(٢٢١٨)عن عامر ابن ربيعة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه واله وسلم قال اذا رأى احدكم الجنازة فان لم يكن ماشيا معها فليقم حتى تخلفه او توضع من قبل ان تخلفه. [راجع : ٢٢١٧]

ترجمة : عامر رضي الله عنه وئيلے دي . نبي كريم ﷺ فرمائيلے دي. هر كله چه څوك سره جنازه اووينى . نو كه چرے دهغے سره تللو والا نه وي . نو او درېږي دے تردے پورے چه هغه

جنازه مخکښې لاړه شي ، یاپه زمکه کیخودے شي دوړاندِ تللو نه مخکښې.

مسلم رحمه الله وئیلے دي، او روایت کړے دے ماته ابو کامل هغه ته حماد او روایت کړے دے ماته یعقوب بن ابراهیم هغه ته اسمعیل دواړو دایوب نه . او وئیلے دي روایت کړے دے ماته ابن مثنی هغه ته یحیٰی هغه ته عبید الله . او روایت کړے دے مونږ ته محمد بن مثنی هغه ته ابن ابی عدی، هغه ته ابن عون . او روایت کړے دے ماته محمد بن رافع هغه ته عبدالرزاق هغه ته ابن جریج دغه ټولو دنافع نه ددغے اسناد سره په شان دحدیث دلیث بن سعد.

(۲۲۱۹) عن ابن جریجقال النبی ﷺ اذا رای احدکم الجنازة فلیقم حین راها حتی تخلفه ان کان غیر متبعها :

مګر دابن جریج په روایت کښې داالفاظ دي. چه فرمائیلے دي رسول للهﷺ (اذا رای اَحدُکُمُ الْجَنازَةَ فلْقُمْ حِیْنَ یَرَاها حَتّٰی تُخلّفَهُ اِنْ کَانَ غَیْرَ مُتْبعهَا) جنازے لره چه اووینی . نو پکار ده چه او دریږی کله چه هغے لره اووینی تر دے پورے چه جنازه مخکښې لاړه شي . که چرے دے دجنازے سره تلل نه غواړی.

(۲۲۲۰)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدرِیَّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّم اِذَاتَبِعْتُمْ جَنَازَةً فَلَا تَجْلِسُوْ احَتّٰی تُوْضَعَ .

ترجمة : ابو سعید خدری رضی الله عنه وئیلے دي، رسول الله ﷺ فرمائیلے دي کله چه خوك دجنازے سره ځی نو دکومے پورے چه هغه اودریدلے نه وی نه دے کینی .

(۲۲۲۱)عَنْ اَبِیْ سَعِیْدِنِ الْخُدرِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّم اِذَارَاَیْتُمُ الْجَنازَةَ فَقُوْمُوْا فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا یَجْلِسْ حَتّٰی تُوْضَعَ.[بخاری ۱۳۱۰، ترمذی : ۱۰۴۳، نسائی ۱۹۱۳،]

ترجمة :ابو سعید رضی الله عنه وئیلے دي چه رسول الله ﷺ فرمائیلے دي . کله چه جنازه او وینئ نو او دریږی او خوك چه ورسره ځی هغه به نه کینی دکومے پورے چه جنازه

۰.

ایخودے شوے

نه وی۔

(۲۲۲۲)عَنْ جَابِرِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ مَرَّتْ جَنَازَةٌ فَقَامَ لَهَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَقُمْنَا مَعَهٗ فَقُلْنَا يَا رَسُوْلَ اِنَّهَا يهودیٌ فَقَالَ اِنَّ الْمَوْتَ فزَعٌ فَاِذَا رَأَيْتُمُ الْجنازة فَقُوْمُوْا .

[بخاری : ۱۳۱۱، ابوداود : ۳۱۷۴، نسائی : ۱۹۲۱]

ترجمة : جابر بن عبدالله رضی الله عنه وئیلے دی، یو جنازه تیره شوه نو رسول اللهﷺ او دریدو ، او مونږ هم دهغه سره اودریدو، بیا مونږ عرض اوکړو یا رسول اللهﷺ! هغه خو دیهودی ښځے جنازه ده، حضرت او فرمایل ، مرګ دګهبراهټ څیزدے بیا چه کله تاسو جنازه اووینئ نو او دریږئ۔

(۲۲۲۳)عَنْ جَابِرٍ يَقُوْلُ قَامَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَاَصْحَابُهٗ لِجَنَازَةِ يَهُوْدِیٍّ حَتّٰی تَوَارَتْ .

ترجمة : جابر رضی الله عنه وئیلے وو، نبی کریم ﷺ او دهغه اصحاب رضی الله عنهم او دریدل، دیویهودی دجنازے دپاره تردے پورے چه هغه (جنازه) دسترګونه پناه شوه ۔

(۲۲۲۴)عَنْ جَابِرٍ يَقُوْلُ قَامَ النَّبِیُّ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِجَنَازَةٍ مَرَّتْ بِهٖ حَتّٰی تَوَارَتْ

.[راجع: ۲۲۲۳]

ترجمة : جابر رضی الله عنه وئیلے دی چه نبی کریم ﷺ اودریدو دیوے جنازے دپاره تردے پورے چه هغه پناه شوه۔

(۲۲۲۵)عَنِ ابْنِ اَبِیْ لَيْلٰی اَنَّ قَيْسَ ابْنَ سَعْدٍ وَّسَهْلَ ابْنَ حُنَيْفٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا كَانَا بِالْقَادِسِيَّةِ فَمَرَّتْ بِهِمَا جَنَازَةٌ فَقَامَا فَقِيْلَ لَهُمَآ اِنَّهَا مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَقَالَا اِنَّ رَسُوْلَ صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مَرَّتْ بِهٖ جَنَازَةٌ فَقَامَ فَقِيْلَ لَهٗ اِنَّهٗ يَهُوْدِیٌّ فَقَالَ اَلَيْسَتْ نَفْسًا .[بخاری : ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، نسائی : ۱۹۲]

ترجمة :ابن ابی لیلی وئیلے دی، چه قیس بن سعد او سهل بن حنیف دواړه په قادسیه کښې وو، او یوه جنازه تیره شوه او هغه اودریدو، پس هغه ته اووئیلے شو چه هغه ددغه زمکے

۔خلقو نہ دے (دکفارونہ) هغه دوارو وئیلی دی، چه رسول الله ﷺ په خواه یوه جنازه تیره شوه . پس اووئیلی شو هغه ته چه داخو دیهودی (جنازه) ده، حضرت او فرمایل آخر نفس خو دے۔

مسلم رحمه الله وئیلی دی، روایت کړے دے ماته قاسم بن ذکریا هغه ته عبید الله هغه ته شیبانی هغه ته اعمش هغه ته عمرو بن مره ددے اسناد سره، او په هغے کښے دا الفاظ دی ، چه هغوئ وئیلی دی مونږ درسول الله ﷺ سره وو، چه یوه جنازه تیره شوه۔

باب نسخ القیام للجنازة۔

باب : د جنازے دپاره اودریدل منسو دی :

(۲۲۲۷)عَنْ وَاقِدِ ابْنِ عَمْرِو ابْنِ سَعْدِ ابْنِ مُعَاذٍ اَنَّهُ قَالَ رَانِی نَافِعُ ابْنُ جُبَیْرٍ وَ نَحْنُ فِیْ جَنَازَةٍ قَائِمًا وَقَدْ جَلَسَ یَنْتَظِرُوْنَ اَنْ تُوْضَعَ الْجَنَازَةُ فَقَالَ لِیْ مَایُقِیْمُکَ فَقُلْتُ اَنْتَظِرُ اَنْ تُوْضَعَ الْجَنَازَةُ لِمَا یُحَدِّثُ اَبُوْ سَعِیْدِ نِ الْخُدْرِیُّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ نَافِعٌ فَاِنَّ مَسْعُوْدَ ابْنَ الْحَکَمِ حَدَّثَنِیْ عَنْ عَلِیِّ ابْنِ اَبِیْ طَالِبٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ قَامَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَعَدَ.[ابوداود : ۳۱۷۵، ترمذی : ۱۰۴۴، نسائی : ۱۹۹۸، ابن ماجه : ۱۵۴۴]

ترجمة :واقد وائی چه زه نافع اولیدم چه زه دیوے جنازے سره ولاړ وم او هغه ناست وو انتظارئے کولو دجنازے دایخودو او بیا هغوئ ماته اووے ، چه ته دخه په انتظار کښں ولاړ ئے ؟ ما اووے،زه دجنازے دایخودو منتظریم دهغه حدیث په خیال سره کوم چه روایت کړے دے ابو سعید خدری رضی الله عنه نو نافع وائی چه مسعود بن الحکم روایت کړے دحضرت علی رضی الله عنه نه، چه هغوئ وئیلی دی چه رسول الله ﷺ اودریدلو او بیا کیناستو۔

(۲۲۲۸) عن واقد ابن عمرو بن سعد بن معاذ الانصاری ان نافع بن جبیر اخبره ان مسعود بن الحکم الانصاری اخبره انه سمع علی ابن ابی طالب یقول فی شان الجنائز ان رسول الله قام ثم قعد الخ

مسلم رحمه الله وئیلے دی ، چه روایت کړے دے ماته محمد بن مثنیٰ او اسحق بن ابراهیم او ابن ابی عمرو دے ټولو دثقفی صاحب نه، ابن مثنی وائی چه عبدالوهاب وئیلے دی. اوریدلے دی ما دیحیٰی بن سعید نه وائی چه خبرراکړے دے ماته واقد بن عمرو بن سعد بن معاذ انصاری چه نافع بن جبیر خبر ورکړو، چه مسعود بن الحکم انصاری هغه ته خبر ورکړے دے، چه اوریدلے دی هغوئ دعلی ابن ابی طالب رضی الله عنه نه چه دجنازو په حق کښې ئے فرمائیلے وو. چه رسول الله ﷺ به وړاندِ اودریدلو (یعنی په جنازه به ئے اولیده)بیا به کیناستو۔

او دا حدیث ئے ددے دپاره روایت کړو، چه نافع بن جبیر اولیدو واقد بن عمرو لره چه هغه ولاړ وو تردے پورے چه جنازه کیخوے شوه ، اووئیلے دی مسلم رحمه الله چه روایت کړے دے مونږ ته هم ابو کریب هغه ته ابو زائده هغه ته یحیٰی ددغه اسناد سره ۔

(۲۲۳۰)عَنْ عَلِیٍّ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهُ قَالَ رَأَیْنَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ قَامَ فَقُمْنَا مَعَهُ وَقَعَدَ فَقَعَدْنَا یَعْنِی فِی الْجَنَازَةِ .

ترجمه : حضرت علی رضی الله عنه وئیلے دی ، چه اولیدو مونږ رسول الله ﷺ لره ولاړ نو مونږ هم او دریدلو دهغه سره ، او هغه کیناستلو نو مومږ هم کیناستلو یعنی په جنازه کښې

فائده :اوس تاسو ته یقین راغے، چه مونږ چه کوم پورته وئیلے وو، چه اودریدل امر مستحب دے، او کیناستل روادی، دغه خبره دروایتونو په روئ سره ډیره صحیح ده۔

(۲۲۳۱) وحدنا محمد ابن ابی بکر المقدمی وعبید الله ابن سعید الخ ....

مسلم رحمه الله وئیلے دی. او روایت کړے دے ماته دغه حدیث محمد بن ابی بکر او عبدالله بن سعید دواړو وئیلے دی چه روایت کړے دے مونږ ته یحیٰی او هغه قطان دے هغوئ دشعبه نه ددے اسنادسره۔

باب الدعاء للمیت فی الصلاة :

باب : په مونځ د جنازې کښې د مړی دپاره دعا کول :

(۲۲۳۲)عَنْ عَوْفِ ابْنِ مَالِكٍ يَقُوْلُ صَلّٰى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم عَلٰى جَنَازَةٍ فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهٖ وَهُوَ يَقُوْلُ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهٗ وَارْحَمْهُ وَعَافِهٖ وَعْفُ عَنْهُ وَاَكْرِمْ نُزُلَهٗ وَوَسِّعْ مَدْخَلَهٗ وَاغْسِلْهُ بِالْمَآءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهٖ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْاَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِّنْ دَارِهٖ وَاَهْلًا خَيْرًا مِّنْ اَهْلِهٖ وَزَوْجًا خَيْرًا مِّنْ زَوْجِهٖ وَاَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَاَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ قَالَ حَتّٰى تَمَنَّيْتُ اَنْ اَكُوْنَ اَنَا ذٰلِكَ الْمَيِّتَ .[ترمذی : ۱۰۲۵ ، نسائی : ۶۲، ۹۰۸۲، ۹۰۸۳]

ترجمة :عوف بن مالك رضی الله عنه وئیلے دی، چه رسول اللهﷺ په یوه جنازه بانډې مونځ اوکړو، او ماته دهغه دَ دُعا نه داالفاظ یاد دی، داللهُمَّ نه دالنار پورے یعنی اے الله جل جلا له اوبخے ده لره او رحم اوکړه په ده بانډې او تندرستی ورکړه ده لره په خپل عنایت سره مهربانی اوکړه په ده بانډې، دده کور یعنی قبر فراخه کړه، او ده لره په اوبو او برف یعنی واؤره او ږلی سره او وینځے ، او ده لره دګناهونو نه صفا کړے ،

لکه سپینه کپړه چه دخیرو وغیره نه صفا کړلے شی، او ده لره ددے کور په بدله کښې ددے نه غوره کور ورکړے ، اودده دښځے نه ده له غوره ښځه ورکړے، او جنت ته ئے بوځے او دقبر دعذاب نه ئے بچ کړے تردے پورے چه ما دا آرزو اوکړه چه دا مړده زۀ وے ۔

فائده :ما داآرزو اوکړه ، چه دا مُړده زه وے ، ددے دپاره چه دحضرت محمد ﷺ دُعا ماته رارسیدلے وے (امام نووی)او ددے کتاب فقیر مترجم هم دغه شان آرزو کوی۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی او روایت کړے دے ماته عبدالرحمٰن بن جبیر هغه ته دهغه پلار هغه ته عوف بن مالك رضی الله عنه هغوئ دنبی کریم ﷺ نه دغه حدیث په شان ددے روایت مسلم وئیلے دی، او روایت کړے دے مونږ ته اسحٰق بن ابراهیم هغوئ دمعاویه نه ددغے دواړو سندونو سره دابن وهب دروایت په شان ۔

(۲۲۳۴)عَنْ عَوْفِ ابْنِ مَالِكٍ الْاَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ صَلّٰى عَلٰى جَنَازَةٍ يَقُوْلُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَاعْفُ عَنْهُ وَعَافِهِ وَاَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ وَاغْسِلْهُ بِمَآءٍ وَّثَلْجٍ وَّبَرَدٍ وَّنَقِّهٖ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْاَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِّنْ دَارِهٖ وَاَهْلًا خَيْرًا مِّنْ اَهْلِهٖ وَزَوْجًا خَيْرًا مِّنْ زَوْجِهٖ وَقِهٖ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ قَالَ عَوْفٌ وَّ تَمَنَّيْتُ اَنْ لَّوْ كُنْتُ اَنَا الْمَيِّتَ لِدُعَآءِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى ذٰلِكَ الْمَيِّتِ .[ترمذی : ۱۰۲۵، نسائی : ۶۲، ۹۰۸۲، ۹۰۸۳]

ترجمه ددے حدیث ددے نه دوړاندِ تیر شوے حدیث پشان ده ۔

باب این یقوم الامام من المیت للصلوة علیه :

باب : د مونځ د جنازے دپاره به امام کوم خوا اودریږی:

(۲۲۳۵)عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ وَصَلّٰى عَلٰى اُمِّ كَعْبٍ مَّاتَتْ وَهِيَ نُفَسَآءُ قَامَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لِلصَّلٰوةِ عَلَيْهَا وَسْطَهَا.

[بخاری : ۳۳۲، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ابوداود : ۳۱۹۵، ابن ماجه : ۱۴۹۳]

ترجمه: سمره بن جندب رضی الله تعالیٰ عَنه وئیلے دی۔ چه ما په رَسُول الله صَلے الله عَلَیهِ وسَلم پسے مونځ لوستلو۔او هغه د کعبؓ په مور باندے مونځ ادا کوو۔او هغه په نفاس(یعنی خلوینتی کښی وه)او نبی کریم صَلی الله عَلیهِ وَاٰلِهِ وَسَلَمْ د هغے د کمرے په برابر ولاړ وو۔مُرده زۀ وے۔ چه دَ حضرت محمدؐ رَسُول الله صَلے الله علیه وَاٰلِهِ وَسلمُ د دغے دُعا مزے مے کړے وے۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی۔روایت کړے دے مونږ ته دا حدیث ابوبکر بن ابی شیبه هغه ته ابن مبارك او یزید بَنِ هارون او وئیلے دی روایت کړے دے ما ته علی بَنِ حجر هغه ته ابنَ مبارك او فضل بنِ موسیٰ دے ټولو روایت کړے د حسین نه د دے اسناد سَرَه۔او د کعب رضی الله عنهُ د مور ذِکرئے نه دے کړے ۔

(۲۲۳۷)عَنْ سَمُرة ابنِ جُنْد بِ رَضِي اللهُ عَنهُ قال لقدْ كُنْتُ على عهْد رسُوْل الله اصلّے اللهُ عليهِ واله وسلَّم غُلا مًا فكُنْتُ احفظُ عَنْهُ فما يمنعُني من القوْل الّا انَّ ههُنا رجا لا هُمْ اسنُّ مِنّي و قد صلّيْتُ ورآءَ رَسُوْلَ الله صلَّے الله عَليْهِ واله وسلَّم على امرء ة مَاتتْ في نفا سهَا فقام عليْها رسُوْل الله صلَّے الله عَليْهِ والِهِ وَسلَّم لِي الصَّلوٰةِ وَسْطهَا و في روايةِ ابنِ المُثنى قال حدَّ ثنيْ عَبْدُ ا لله ابْنُ بُريْدة فقَال قام عَلَيْهَا لِلصَّلوٰةِ وَسْطَها.[راجع : ۲۲۳۵]

ترجمه : سمره بنـد جندب رضِي الله عَنهُ ونيلے دی. چه زهٔ دَ رسول الله صَلے الله عليه والِهِ وَسَلمُ په زمانِه مبارکه کښې هلك وُم.او د هغه احاديث به م ياد ساتلو او د دے وجے نه به مِ نه ويلو. چه زمانه بو ډاګان خلق هلته موجود وو.(سبحان الله!ډا کمال د سعادتمندو او بزرګانو خلقو دَ ادب دے)او مَا په رسول الله صَلے الله عليه والِهِ وَسَلمُ پسے مونځ او لوستو په يوے ښځه بَاندِ چه هغه په حالت د نفاس کښې وه(يعني د ماشوم د پيدا کيدو په موقع وفات شوے وه)او هغه د مانځه په وخت د هغې د مينځ په برابر بَاندے او دريدلو. او دَ ابن مثنی د روايت مضمون هُم دغه دے.

باب الركوب المصلى عل الجنازة اذا انصرف :

باب : مونځ د جنازے چه ادا کړی په واپسی کښې په سورلۍ باندے د سوريدو بيان :

(۲۲۳۸)عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرة رَضِي اللهُ عَنْهُ قال أتى النَّبِيُّ صلَّے الله عليْه والِهِ وسلَّم بفرسٍ مُعْرَوْرى فرِكب حِيْن انْصرف منْ جنازة ابْنِ الدَّحْداحِ ونحْنُ نمْشِيْ حوْلهٗ.

ترجمة :جابر بن سمره رضی الله عنه ونيلے دی. چه دنبی کريم ﷺ خواته بغير دزين نه خالی شا يو اس راغے ، او هغه په هغې باندِ سور شولو . او مونږ دهغه نه چا پيره پيدل وو. کله چه دابن دحداح دجنازے نه هغه واپس شول.

فائده :ددے حديث شريف نه معلوم شوه، چه دجنازے نه دواپسئ په وخت به په

سورلئ باندِ تللو

(۲۲۳۹)عَنْ جَابِرِ ابْنِ سَمُرَةَ رضی اللهُ تعالیٰ عَنْهُ قَالَ صَلّٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عليه واله وسلَّم عَلٰی ابْنِ الدَّحْدَاحِ ثُمَّ اُتِیَ بِفَرَسٍ عُرْیٍ فَعَقَلَهُ رَجُلٌ فَرَكِبَهُ فَجَعَلَ يَتَوَقَّصُ بِهِ وَنَحْنُ نَتَّبِعُهُ نَسْعٰى خَلْفَهُ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْقَوْمِ اِنَّ النَّبِیَّ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ كَمْ مِّنْ عِذْقٍ مُعَلَّقٍ اَوْمُدَلًّا فِی الْجَنَّةِ لِابْنِ الدَّحْدَاحِ وَقَالَ شُعْبَةُ لِاَبِیْ الدَّحْدَاحِ .

ترجمة : جابر بن سمره رضی الله عنه وئیلےدی. چه رسول الله ﷺ دابن دحداح (دجنازے)مونځ اوکړو، بیا هغه لره یو بنکاره شاه والا اس راویستلے شو، او هغه اس ده ته یو سړی او نیولو بیا پرے هغه سُور شولو، لو هغه منډے کړے. او مونږ تول دهغه نه ورستووو. او منډے موو هلے ، بیا دقوم نه یو سړی اووے، چه نبی کریم ﷺ فرمایل چه دابن دحداح دپاره په جنت کښں څومره غنچے اوِیزاندے شوے دی.

باب فی اللحد ونصب اللبن علی المیت :

باب : لحد کنیستل او په مړی باندے کچه خښتے نصب کول :

(۲۲۴۰)عَنْ سَعْدِ بْنِ وَقَّاصٍ رَّضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ فِیْ مَرَضِهِ الَّذِیْ هَلَكَ فِيْهِ اَلْحِدُوْالِی لَحدًا وَّانْصِبُوْا عَلَیَّ اللَّبِنَ نَصْبًا كَمَاصُنِعَ بِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ واٰله وَسَلَّمَ .[نسائی : ۲۰۰۷، ابن ماجه : ۱۵۵۶]

ترجمة :سعد ابن ابی وقاص رضی الله عنه په خپله هغه بیمارئ کښں او فرمایل په کومے چه دهغه انتقال اوشو، چه زما دپاره لحد جوړکړئ. او په هغے کښں څه خښتے اولګوئ، لکه چه درسول الله ﷺ دپاره جوړکړے شوے دے.

فائده :ددے حدیث شریف نه معلومه شوه . چه لحد جوړول مستحب دی . کومے ته چه بغلی قبر وئیلے شی، او دحضرت محمد ﷺ دپاره په اتفاق دصحابه دغه شان قبر جوړ کړے شوے دے .

مُسلم رحمه الله وئيلي دي، دابو جمره نوم نصربن عمران او دابو التياح نوم يزيد بن حميد دے، چه دواړو په سرخس کښې انتقال او کړو، (ذا دواړه ددے سند راويان دى)۔

باب جعل القطيفة فى القبر :

باب : په قبر باندے د خادر اچولو بيان

(۲۲۴۱)عَنِ ابُنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللهُ عَنهُ قَالَ جُعِلَ فِىْ قَبُرِ رَسُوُلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ قَطِيُفَةٌ حُمَرَآءُ .[ترمذى : ۱۰۴۸، نسائى : ۲۰۱۱]

ترجمه :ابن عباس رضى الله عنه وئيلي دي، چه درسول الله ﷺ په قبر مبارك كښې سُور خادر خوركړے شوے وو۔

باب الامر بتسوية القبر :

باب : د قبر د برابرولو حكم ؛

(۲۲۴۲)عَنُ ثُمَامَةَ ابُنِ شُفِىٍّ حَدَّثَهُ قَالَ كُنَّا مَعَ فُضَالَةِ بُنِ عُبَيُدٍ بِاَرُضِ الرُّوُمِ بِرُوُدِسَ فَتُوُفِّىَ صَاحِبٌ لَّنَا فَاَمَرَ فُضَالَةُ رَضِىَ اللهُ عَنهُ بِقَبُرِهٖ فَسُوِّىَ ثُمَّ قَالَ سَمِعُتُ رَسُوُلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَالِهِ وَسَلَّمَ يَاْمُرُ بِتَسُوِيَتِهَا.[ابوداود : ۳۲۱۹، نسائى : ۲۰۲۹]

ترجمة :ثمامه بن شفى وائى چه مونږ دفضاله سره وو دَ روم په زمكه برودس كښې (چه نوم دجزيرے او مقام دے)لو زمونږ يو ملګرے مړشولو نو فضاله حكم اوكړو چه دده قبر دبرابر كړے شى، او هغوئ اووے چه او ريدلے دى ما درسول الله ﷺ نه، چه حكم ئے فرمايلے وو زمونږ دقبرونو دبرابرولو ۔

فائده :ددے حديث شريف نه معلومه شوه چه سنت دغه دى چه قبر دے دزمكے نه اوچت نه كړلے شى، او نه داوښ دقب په شكل جوړ كړلے شى، او ديوے ليشتے نه زيات اوچتول ډير بددي ، اودغه مذهب دے دشافعى رحمه الله ۔

اوقاضى عياض رحمه الله نقل كړے دى چه غوره داده ، چه دقب په شان يعنى

دمهی دشاپه شان نے جوړ کړی، او دغه مذهب دے دمالك رضی الله عنه غرض دا چه دنګ لوړ قبرونه جوړول او پخه ول او دګنبدونو تیاورل دا تمام په اجماع امت او په اتفاق دعلماؤ حرام او منع دی، او دے ته غور عمل ویل او شعار اسلام ګنړل لکه درسول اللهﷺ سره جنګ کول دی۔

(۲۲۴۳)عَنْ اَبِیْ الْهَیَّاجِ الْاَسَدِیِّ قَالَ قَالَ لِیْ عَلِیٌّ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ اَلَا اَبْعَثُکَ عَلٰی مَا بَعَثَنِیْ عَلَیْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ لَّا تَدَعْ تِمْثَالاً اِلَّا طَمَسْتَهٗ وَلَا قَبْراً مُشْرِفاً اِلَّا سَوَّیْتَهٗ .[ابوداود : ۳۲۱۸، ترمذی : ۱۰۴۹، نسائی : ۲۰۳۰]

ترجمة :ابي الهياج اسدی وئیلے دی، ماته حضرت علی رضی الله عنه اوفرمایل. چه زهٔ تالیږم دهغه څه دپاره چه دهغے دپاره زهٔ رسول اللهﷺ لیږلے وم، چه پریے نږدے څه تصویر مګر ختم کړه هغے لره او پرینږدے اوچت قبرلره مګر دزمکے سره ئے برابر کړه۔

مسلم رحمه الله وئیلے دی روایت کړے دے ماته ابوبکر بن خلاد هغوئ دیحیٰی نه، هغوئ دسفیان نه، وئیلے دی سفیان روایت کړے دے ماته حبیب ددے اسناد سره دغه حدیث او په هغے کښ داالفاظ دی وَلَا صُوْرَةً اِلَّا طَمَسْتَهَا ، یعنی مه پریږده یو تصوری مګر دا چه ختم کړه هغے لره۔

(۲۲۴۴) عن حبیب بهذا الاسناد وقال ولا صورة الا طمستها . [راجع : ۲۲۴۳]

دَ حبیب نه په دے سند سره هم هغه روایت مروی دے۔

باب النهی عن تجصیص القبر والبناء علیه :

باب : د قبر د پخولو او په هغے باندے د عمارت جوړولو ممانعت :

(۲۲۴۵)عَنْ جَابِرٍ رَضِیَ اللهُ عَنْهُ قَالَ نَهٰی رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ یُّجَصَّصَ الْقَبْرُ وَاَنْ یُّقْعَدَ عَلَیْهِ وَاَنْ یُّبْنٰی عَلَیْهِ .[ابوداود : ۳۲۲۶، ۳۲۲۵، ترمذی : ۱۰۵۲، نسائی : ۲۰۲۶، ابن ماجه : ۱۵۶۳]

ترجمة :جابر رضی الله عنه وئیلے دی رسول اللهﷺ منع فرمائیلے ده ددے نه چه قبرونو لره پاښه جوړوئ، او ددے نه چه په هغے باندِ کینی . اوددے چه په هغے باند گنبدونه جوړوئ.

فائده : امام نووی رحمه الله وئیلے دی، چه ددے حدیث نه دپخو قبرونو جوړولو نه منع ثابته شوه، او په هغے باندِ دپاسه دآبادئ جوړول منع شو. او په قبرونو باندِ کیناستل هم حرام شو دغه مذهب دے دشافعی رحمه الله او دجمهورو عُلماؤ . او امام مالك رحمه الله په خپل مؤطا کښ وئیلے دی، چه مراد دکیناستلونه دقبرونو دپاسه دتښې کولو دپاره کیناستل دی، او دغه شان تکیه لګول او کورونه جوړول.

اوامام شافعی رحمه الله په ام کښ وئیلے دی، چه ډیرو امامانو لره ما لیدلے دی، چه هغوئ به په قبرونو دګنبدونو وغیره دارتاوولو یعنی غورځولو حکم ورکوو. او فقهاؤ هغه خاؤره کومه چه دقبرنه وتلی وی، دهغه نه زیاتے خاورے لره په قبر باند غورځولو نه مکروه وئیلے دی، دپخو جوړولو او عمارت داودرولو خو څه ذکر دے.

مسلم رحمه الله وئیلے دی، او روایت کړے دے ماته هارون هغه ته حجاج اونیلے دی روایت کړے دے ماته محمد بن رافع هغه ته عبدالرزاق دواړو روایت کړے دابن جریج نه . هغوئ دابن زبیر نه، چه اوریدلے دی هغوئ دجابر رضی الله عنه نه چه ویل ئے وو اوریدلے دی ما درسول اللهﷺ نه په مثل دهغے کوم پورته ذکر شو.

باب النهی عن الجلوس علی القبر والصلوة علیه :

باب : د قبر دپاسه د کیناستلو او د مونځ کولو ممانعت :

(٢٢٤٨)عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللہ علیه واٰله وسلَّم لَاَنْ یَجْلِسَ اَحَدُکُمْ عَلٰی جَمْرَةٍ فَتُحَرِّقَ ثِیَابَهُ فَتَخْلُصَ اِلٰی جِلْدِهِ خَیْرٌ لَّهُ مِنْ اَنْ یَجْلِسَ عَلٰی قَبْرٍ.

ترجمة :ابو هریره رضی الله عنه وئیلے دی چه رسول اللهﷺ فرمائیلے دی. چه کچرے یو بنده ستاسو نه داور په انګار باندِ کینی او دهغه کپړے اوسوزی او اور دهغه څرمن ته

اورسی نو هم غوره ده دهغے نه چه په قبر باندِ کینی.

مسلم رحمه الله وئیلے دی، او روایت کړے دے مونږ ته قتیبه رحمه الله هغه ته عبدالعزیز، او وئیلے دی روایت کړے دے ماته عمرو ناقد. هغه ته ابو احمد هغه ته سفیان، دغے دواړو روایت کړے دے دسهیل نه ددے اسناد سره په شان دهغے کوم چه پورته ذکر شو.

(۲۲۴۹) عن سفیان عن سفیل بهذا الاسناد نحوه : [نسائی : ۲۰۴۳]

په دے سند سره هم مذکوره حدیث روایت شوے دے۔

(۲۲۵۰) عَنْ اَبِیْ مَرْثَدِنِ الْغَنَوِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لَاتَجْلِسُوْا عَلَی الْقُبُوْرِ وَلَا تُصَلُّوْا اِلَیْهَا.

ترجمه: ابو مرثد غنوی رضی الله عنه وئیلے دی، رسول الله ﷺ فرمائیلے دی مه کینئ تاسو په قبر باند، اومه دهغے په طرف باندِ مونځ کوئ۔

(۲۲۵۱) عَنْ اَبِیْ مَرْثَدِن الْغَنَوِیِّ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ لَا تُصَلُّوْا اِلَی الْقُبُوْرِ وَلَا تَجْلِسُوْا عَلَیْهَا.

ترجمه: ترجمه ددے هغه ده کومه چه وړاندِ تیره شوه۔

باب الصلوة علی الجنازة فی المسجد:

باب: په جمات کښی نماز جنازه لوستل:

(۲۲۵۲) عَنْ عَبَّادِبْنِ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ الزُّبَیْرِ اَنَّ عَائِشَةَ اَمَرَتْ اَنْ یَّمُرَّ بِجَنَازَةِ سَعْدِ ابْنِ اَبِیْ وَقَّاصٍ فِی الْمَسْجِدِ فَتُصَلِّیْ عَلَیْهِ فَاَنْکَرَ النَّاسُ ذٰلِکَ عَلَیْهَا فَقَالَتْ مَا اَسْرَعَ مَا نَسِیَ النَّاسُ مَا صَلّٰی رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّے اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰی سُهَیْلِ ابْنِ الْبَیْضَآءِ اِلَّا فِی الْمَسْجِدِ. [ترمذی : ۱۰۳۳، نسائی : ۱۹۶۶، ۱۹۶۷]

ترجمه: عباد بن عبدالله وئیلے دی، چه حضرت عائشے رضی الله عنها حکم اوکړو چه دسعد بن ابی وقاص رضی الله عنه جنازه جماعت ته دننه راؤړئ، ددے دپاره چه هغه پرے

هم مونځ اداکړی

خلق په دے خبره سره حیران شو، بیا حضرت عائشے رضی الله عنها اوفرمایل چه دومره زر هیرکړلو خلقو هغے لره چه مونځ اولوستورسول الله ﷺ په سُهیل رضی الله عنه بن بیضاء باندِ مګر په جماعت کښ۔

فائده : په یو روایت کښ راغلے دی چه دبیضاء په دوو ځامنو باندِ هغه مونځ (دجنازے) اولوستو په جماعت کښ او په یو روایت کښ دهغه نوم سهیل راغے او دهغه دَ رور نوم عالمانو وئیلے دے، چه دبیضاء درے ځامن وو، سهل سهیل، او صفوان او مور دهغوئ بیضاء وه چه نوم دهغے وعد وو او بیضاء دهغے صفتی نوم وو، او دهلکانو دپلار نوم وهب وو۔ او په دے حدیث کښ دلیل دے امام شافعی رحمه الله لره او اکثرو خلقو لره چه هغه دجنازے مونځ په جماعت کښ اداکول ته رواوائی، او دغه مذهب دے دابی حبیب مالکی رحمه الله او احمد رحمه الله او اسحٰق رحمه الله او دابن ذئب۔

او دابو حنیفه رحمه الله او مالك رحمه الله مذهب دادے چه دجنازے مونځ په جماعت کښ جائز نه دے، او دلیل راوړی دا خلق دابوداؤد دروایت نه چه حضرت محمد ﷺ او فرمایل چه څوك دجنازے مونځ په جماعت کښ اداکوی دهغه دپاره څه نشته دے، او دلیل دشافعی رحمه الله وغیره داد سهیل رضی الله عنه حدیث دے، او دابوداؤد دروایت دغه خلقو ډیرجوابونه ورکړے دی، یو دادے چه هغه ضعیف دے، او ددلیل راؤړولو قابل نه دے، امام احمد رحمه الله فرمائیلے دی، دا حدیث ضعیف دے چه یواځے صالح مولی روایت کړے دے، او هغه ضعیف دے، او که چرے ثابت هم شی، نو وَلَا شَیْئَ عَلَیْهِ په معنٰ کښ دے، یعنی دهغه دپاره څه ملامت نشته۔

۲۲۵۲) عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهَا قَالَتْ لَمَّا تُوُفِّیَ سَعْدُ ابْنُ اَبِیْ وَقَّاصٍ اَرْسَلَ اَزْوَاجُ النَّبِیِّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ اَنْ یَمُرُّوْا بِجَنَازَتِهٖ فِی الْمَسْجِدِ فَیُصَلِّیْنَ عَلَیْهِ فَفَعَلُوْا فَوُقِفَ بِهٖ عَلٰی حُجَرِهِنَّ یُصَلِّیْنَ عَلَیْهِ ثُمَّ

اَخْرِجَ بِهِ مِنْ بَابِ الْجَنَائِزِ الَّذِیْ كَانَ اِلَى الْمَقَاعِدِ فَبَلَغَهُنَّ اَنَّ النَّاسَ عَابُوْا ذٰلِكَ وَقَالُوْا مَا كَانَتِ الْجَنَائِزُ يُدْخَلُ بِهَا الْمَسْجِدَ فَبَلَغَ ذٰلِكَ عَائِشَةَ فَقَالَتْ مَا اَسْرَعَ النَّاسُ اِلٰى اَنْ يَّعِيْبُوْا مَالَا عِلْمَ لَهُمْ بِهِ عَابُوْا عَلَيْنَا اَنْ يُّمَرَّ بِجَنَازَةٍ فِی الْمَسْجِدِ وَمَا صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلٰى سُهَيْلِ ابْنِ بَيْضَآءَ اِلَّا فِیْ جَوْفِ الْمَسْجِدِ قَالَ مُسْلِمٌ سُهَيْلُ ابْنُ وَعْدٍ وَّهُوَ ابْنُ الْبَيْضَآءِ اُمُّهٗ بَيْضَآءُ.[راجع: ٢٢٥٢]

ترجمة :حضرت عائشے رضی اللہ عنہا فرمائیلے دی، چہ کلہ سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ انتقال او فرمایلو، نو درسول اللہ ﷺ پاکو بیبیانو رضی اللہ عنہ وینا اولیږله چہ دهغه جنازه جماعت ته یوسئ چہ مونږ. خلق هم پرے مونځ اوکړو، پس هغه شان ئے اوکړواو دهغوئ دحجرو مخے ته ئے جنازه کینبوده، چہ هغه مونځ اوکړی په هغے باندِ، لو جنازه ئے بیا دباب الجنائز نه چہ مقاعدپه طرف وو بهر یوړله، او خلقوته دا خبر اورسیدو نو عیب ئے شروع کړو، او اوئے ویل چہ جنازه چرته خلق جماعت ته راوړی؟ په دے باندِ حضرت عائشے رضی اللہ عنها او فرمایل، چہ خلقو ولے دومره زر عیب لګول شروع کړو په هغه څه چہ هغه پوهه نه دی په هغے باندِ هغوئ په مونږ باندِ عیب لګوی چہ جنازه ئے جماعت ته راوړله، اوخبره داده، چہ رسول اللہ ﷺ دبیضاء په ځوی سهیل باندِ مونځ نه دے لوستے مګر په جماعت کښ دننه، مسلم رحمه اللہ وئیلے دی، چہ هغه سهیل دوعد ځوئ دے، چہ مور دهغه وعد ده، او وصف دهغے بیضاء دے۔

(٢٢٥٤)عَنْ اَبِیْ سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ اَنَّ عَائِشَةَ لَمَّا تُوُفِّیَ سَعْدُ ابْنُ اَبِیْ وَقَّاصٍ فَقَالَتِ ادْخُلُوْا بِهِ الْمَسْجِدَ حَتّٰى اُصَلِّیَ عَلَيْهِ فَاُنْكِرَ ذٰلِكَ عَلَيْهَا فَقَالَتْ وَاللّٰهِ لَقَدْ صَلّٰى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عَلَى ابْنَیْ بَيْضَآءَ فِی الْمَسْجِدِ سُهَيْلٍ وَّاَخِيْهِ .[ابوداود : ٣١٩٠]

ترجمة :ابو سلمه بن عبدالرحمن رضی اللہ عنه وئیلے دی، چہ کلہ دسعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنه انتقال اوشو نو حضرت عائشے رضی اللہ عنها او فرمایل، چہ دهغه جنازه جماعت ته راوړئ چہ زه پرے مونځ اداکرم، خلق په دے کښ حصار شو، نو هغوئ

اوفرمایل، په الله جلاجل له قسم دے، چه مونږ لوستلے دے رسول الله ﷺ دبیضاء په دوارو ځامنو سهیل او دهغه په رور باندِ په جماعت کښې.

باب ما يقال عند دخول القبور والدعاء لاهلها :

باب: په قبر ستان ته د داخلیدو په وخت څه وئیل پکار دی او د قبر والو دپاره د دعا بیان :

(۲۲۵۵) عَنْ عَآئِشَةَ اَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم يَخْرُجُ مِنْ اٰخِرِ اللَّيْلِ اِلَى الْبَقِيْعِ فَيَقُوْلُ السَّلَامُ مُؤْمِنِيْنَ وَاَتَاكُمْ مَا تُوعَدُوْنَ غَداً مُؤَجَّلُوْنَ وَاِنَّا اِنْشَآءَ اللهُ بِكُمْ لَلاَحِقُوْنَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِاَهْلِ بَقِيْعِ الْغَرْقَدِ وَلَمْ يَقُلْ قُتَيْبَةُ قَوْلَهُ وَاَتَاكُمْ .
[نسائی : ۲۰۳۸]

ترجمة : حضرت عائشه رضی الله عنها فرمائی، چه درسول الله ﷺ وار چه به کله زما سره وو، نودشپے په آخره حصه کښې به دبقیع (قبرستان) په طرف باندِ وَتلو او ویل به ئے چه سلام دے په تاسو باندِ اے کور والا مؤمنانو! راغلو تاسوته هغه چه ستاسو سره وعده وه، چه صبا به بیا مومئ دیوے مدے نه پس او مونږ که چرے دا لله جل جلا له خوښه شی ستاسو سره میلاویدونکی یو، یا الله جل جلاله بخنه اوکړے بقیع غرقد والاؤته، او دقتیبه په روایت کښې دلواتاکم لفظ نشته دے۔

(۲۲۵۶) عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ قَيْسِ ابْنِ مَخْرَمَةَ ابْنِ الْمُطَّلِبِ اَنَّهُ قَالَ يَوْمًا اَلَا اُحَدِّثُكُمْ عَنِّىْ وَعَنْ اُمِّىْ قَالَ فَظَنَنَّا اَنَّهُ يُرِيْدُ اُمَّهُ الَّتِىْ وَلَدَتْهُ قَالَتْ عَآئِشَةُ اَلَا اُحَدِّثُكُمْ عَنِّىْ وَعَنْ رَّسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم قُلْنَا بَلٰى قَالَ قَالَتْ لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِىَ الَّتِىْ النَّبِىُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فِيْهَا عِنْدِىْ انْقَلَبَ فَوَضَعَ رِدَآءَهُ وَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عِنْدَ رِجْلَيْهِ وَبَسَطَ طَرَفَ اِزَارِهٖ عَلٰى فِرَاشِهٖ فَاضْطَجَعَ فَلَمْ يَلْبَثْ اِلَّا رَيْثَمَا ظَنَّ اَنْ قَدْ رَقَدْتُ فَاَخَذَ رِدَاءَهُ رُوَيْدًا وَّانْتَعَلَ رُوَيْدًا وَّفَتَحَ الْبَابَ رُوَيْدًا فَخَرَجَ ثُمَّ اَجَافَهُ رُوَيْدًا وَجَعَلْتُ دِرْعِىْ فِىْ رَاْسِىْ وَاخْتَمَرْتُ وَتَقَنَّعْتُ اِزَارِىْ ثُمَّ انْطَلَقْتُ عَلٰى اَثَرِهٖ حَتّٰى جَآءَ الْبَقِيْعَ فَقَامَ فَاَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَفَعَ

يَدَيْهِ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ انْحَرَفَ فَانْحَرَفْتُ فَأَسْرَعَ فَأَسْرَعْتُ فَهَرْوَلَ فَهَرْوَلْتُ فَأَحْضَرَ فَأَحْضَرْتُ فَسَبَقْتُهُ فَدَخَلْتُ فَلَيْسَ إِلَّا أَنِ اضْطَجَعْتُ فَدَخَلَ فَقَالَ مَا لَكِ يَا عَائِشُ حَشْيَا رَابِيَةً قَالَتْ قُلْتُ لَا شَيْءَ قَالَ لَتُخْبِرِيْنِي أَوْ لَيُخْبِرَنِّي اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ بِأَبِيْ أَنْتَ وَأُمِّيْ فَأَخْبَرْتُهُ قَالَ فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِيْ رَأَيْتُ أَمَامِيْ قُلْتُ نَعَمْ فَلَهَدَنِيْ فِيْ صَدْرِيْ لَهْدَةً أَوْجَعَتْنِيْ ثُمَّ قَالَ أَظَنَنْتِ أَنْ يَحِيْفَ اللهُ عَلَيْكِ وَرَسُوْلُهُ قَالَتْ مَهْمَا يَكْتُمِ النَّاسُ يَعْلَمْهُ اللهُ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّ جِبْرِيْلَ أَتَانِيْ حِيْنَ رَأَيْتِ فَنَادَانِيْ فَأَخْفَاهُ مِنْكِ فَأَجَبْتُهُ فَأَخْفَيْتُهُ مِنْكِ وَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْكِ وَقَدْ وَضَعْتِ ثِيَابَكِ وَظَنَنْتُ أَنْ قَدْ رَقَدْتِ فَكَرِهْتُ أَنْ أُوْقِظَكِ وَخَشِيْتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِيْ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيْعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ قَالَتْ قُلْتُ كَيْفَ أَقُوْلُ يَا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ قَالَ قُوْلِيْ اَلسَّلَامُ عَلٰى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَيَرْحَمُ اللهُ الْمُسْتَقْدِمِيْنَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِيْنَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَلَاحِقُوْنَ .[نسائی : ٢٠٣٦، ٣٩٧٣، ٣٩٧٤]

ترجمة :محمد بن قيس يوه ورځ اووے، چه ولے زه تاسو ته خپل تيرشوى حالات او دخپلے مور تيرشوى واقعات واؤروم، او زمونږ دا خيال وو چه كيدے شى دمور نه ئے هغه مور مراد ده دكومے

نه چه پيدا دے، بيا هغوئ اووے چه فرمائيلے دى، حضرت عائشے رضى الله عنها ، هغے اووے، چه زۀ تاسو ته خپل او درسول الله ﷺ تير شوى واقعات واؤروم ، مونږه اووے چه ضرور! هغے اوفرمايل چه يوه شپه نبى كريم ﷺ زمونږ كره وو، چه هغه په دده پريوتو ، او خپل څادرئے واخستو او پيزارئے اوويستلو اودخپو په مخكښ ئے كيخودو، او دڅادر يوه غاړه ئے په خپله بستره باندِ خوره كره او سملاستو، اولږ ساعت په دے خيال سره ملاست وو چه گمان ئے راغے، دابه اوده وى (يعنى عائشه رضى الله عنها)بيائے په قلاره خپل څادر واخستو او غلے ئے پيزار په خپو كړو، اوغلے ئے دروازه بيرته كره او غلے غلے بهر ته اووتلو او بيائے روغوندِ دروازه بنده كره، او ماهم خپل څادر په سر كرو، او پرده مې په مخ راخكته كره او

دهغه نه ورستو روانه شوم، تردې پورې چه هغه بقیع ته اورسیدو، او ډیر وخته پورې ولاړو، بیائې درې واره خپل دواړه لاسونه اوچت کړل او بیا واپس شو او زه هم واپس شوم. او زر زر راتلوزه هم زر زر راتلم، او هغه منډې کړې نو ما هم منډې کړې، او هغه کورته راغې او زه هم کورته راغلم مګر دهغه نه لږه مخکښې راغلم او کورته دراتلو سره سملاستم او هغه چه کله کورته راغې نو اوئې فرمایل اې عائشې! څه شوې دې تالره چه ساه دې لنډه لنډه کیږي او ګیډه دې پړسیدلې ده؟ ما عرض اوکړو هیڅ نشته هغه اوفرمایل چه اووایه، ګنې هغه باریك بین خبردار (یعني الله تعالی) به ما خبر کړي، ما عرض اوکړو چه زما پلار مور دې ستانه قربان وي، ما هغه لره خبر ورکړو، بیا هغه اوفرمایل، هغه څه تورتور چه زما په نظر راتلو هغه ته وې؟ ما اووې جي ها!، نو هغه زما سینه یو سوك اووهله (دادمحبت دوجې نه) چه دردئې اوکړو، او اوئې فرمایل، چه ستا خیال وو چه الله جلاجل له او دهغه رسول به ستا حق لره ضائع کړي (یعني ستا په نمبر کښې به دبلې یوې بي بي خواله لاړشم) بیا مااووې، هر کله چه خلق څه څیز لره پټوي نو ها الله تعالی په هغې پو هه دې (یعني که چرې ته زمانه دیوې بلې بي بي خواله تلې نو هم به الله تعالی تالره لیدلو) هغه او فرمایل، زما خواله جبرئیل راغې، کله چه تا هغه اولیدو، هغوئ ماته آواز اوکړو او ستانه ئې پټه کړه، نو ما هم دا غوښتله چه ستا نه ئې پټه کړم او هغه ستا خواله نه شو راتللې، ځکه چه تا خپلې کپړې غورځولې وې، او ماوې چه ګنې ته اوده شولې، پس ماته بده ښکاریده چه تا راوېښه کړم- او دام هم یره وه چه ته به ګهبراؤ شې چه چرته لاړو، بیا جبرائیل اووې چه ستا پروردګار حکم فرمایلې دې چه ته بقیع ته لاړشه او دهغوئ دپاره بخښنه او غواړه، ماعرض اوکړو چه څنګه دې اووې اې دالله رسوله! حضرت محمد ﷺ او فرمایل ما اووې سلام دې په کورونو والا باندې، او په مسلمانانو باندې الله جل جلا له رحمت اوکړې زمونږ نه په وړاندې تلو خلقو باندې، او په ورستو راتلونکو باندې، او مونږ کچرې الله جلاجل له غواړي نو ستاسو

سره ميلاويدونكى يو.

فائده :ددے حديث شريف ... راوړى هغه خلق چه هغه دښځو دپاره دقبرونو زيات كولو ته جائز وائى او په دے كښ په درے طريقو باندِ دعلماؤ اختلاف دے .يو خو دا چه ښځو لره زيارتونو له تلل حرام دى ځكه چه حضرت محمد ﷺ فرمائيلے دى لعن الله زُوَّرَاتِ القبُوْرِ، لعنت دے وى دالله تعالى په هغه ښځو باندِ چه هغه دقبرونو زيارتونه كوى

(۲۲۵۷)عَنْ سُلَيْمٰنَ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُمْ اِذَا خَرَجُوْآ اِلَى الْمَقَابِرِ فَكَانَ قَائِلُهُمْ يَقُوْلُ فِىْ رِوَايَةِ اَبِىْ بَكْرٍ السَّلَامُ عَلٰى اَهْلِ الدِّيَارِ وَفِىْ رِوَايَةِ زُهَيْرٍ اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَاِنَّا اِنْشَآءَ اللهُ بِكُمْ لَلَاحِقُوْنَ نَسْاَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ .[نسائى : ۲۰۳۹، ابن ماجه : ۱۵۴۷]

ترجمة :دسليمان بن بريده دپلار نه روايت دے وائى چه رسول الله ﷺ به هغه ته ايزدو كول كولو كله چه به هغه دقبرونو په طرف باندِ اووتلو، پس په هغوئ كښ يو ويونكى اووے. داالفاظ دابوبكر دروايت دى، سلام دِ وى په كور والا باندِ، او دزهير په روايت كښ (داالفاظ دى)سلام دوى په تاسو باندِ اے خاوندانو دكورونو دمؤمنانو او مسلمانانو نه ، اوبه تحقيق سره مونږ كچرے الله غواړى نو ستاسو سره ملاويدونكى يو مونږ دخپل ځان او ستاسو دپاره عافيت غواړو.

باب استيئذان النبى ﷺ ربه عز وجل فى زيارة قبر امه :

باب : د نبى كريم ﷺ د خپل رب نه اجازت طلب كول د خپلے مور د قبر د ليدلو

(۲۲۵۸)عَنْ اَبِىْ هُرَيْرَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّے اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اسْتَاذَنْتُ رَبِّىْ اَنْ اَسْتَغْفِرَ لِاُمِّىْ فَلَمْ يَاْذَنْ لِىْ وَاسْتَاْذَنْتُهُ اَنْ اَزُوْرَ قَبْرَهَا فَاَذِنَ لِىْ. [ابوداود : ۳۲۳۴، نسائى ۲۰۳۳، ابن ماجه : ۱۵۷۲،]

ترجمة :دابو هريره رضى الله عنه نه روايت دے، چه رسول الله ﷺ فرمائيلے دى، ما دخپلے

مور دبخشش غوښتلو دپاره دالله پاك نه اجازت او غوښتو پس اجازت ئې ماته رانکړو، او ماد هغې دقبر دزيات دپاره اجازت اوغوښتو پس ماته ئې دهغې اجازت راکړلو۔

، چه په دې کښې داجازت صيغه مذکورده ، بيا په اجازت کښې ښځې داخلې نه دی، او په اصولو کښې هم مذهب مختار دې چه دمذکر په صيغه کښې ښځې داخلې نه دی۔

(۲۲۶۰)عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِىَ اللهُ عَنْهُ قَال قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُوْرِ فَزُوْرُوْهَا نَهَيْتُكُمْ عَنِ الُحُوْمِ الْاَضَاحِىْ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَاَمْسِكُوْا ما بَدَالَكُمْ وَنَهَيْتُكُمْ عَنِ النَّبِيْذِ اِلَّا فِىْ سِقَآءٍ فَاشْرَبُوْافِىْ الْاَسْوِيَةِ كُلِّهَا وَلَا تَشْرَبُوْا مُسْكِراً وَّقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ فِىْ رِوَايَتِهٖ عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ اَبِيْهِ .

[ابوداود : ۳۶۹۸، نسائی ۲۰۳۱، ۴۴۴۱، ۵۶۶۸، ۵۶۶۹، وانظر فی مسلم ، ۵۱۰۴، ۵۱۹۸، ۵۲۰۰]

ترجمة :بريده رضی الله عنه وئيلې دی، چه رسول الله ﷺ او فرمايل، مابه تاسولره منع کولې دقبرونو دزيات کولو نه ، پس تاسو اوس زيارت کولې شئ او مابه منع کولو تاسو لرهددرې ورځو نه زياته دقربانئ غوښې لره دايخودلو نه ، پس اوس چه تاسو دکومې پورې غواړئ کيخودې شئ، او مابه منع کولو تاسو لره دنبيذ جوړولو نه مګر په مشکونو کښې پس اوس دخوارك دلوښونه په کوم يو کښې چه غواړئ جوړوئ مګر دنشې څيز به نه څکئ ابن نمير په خپل روايت کښې وائی چه روايت دې دعبدالله بن بريده نه، او هغه روايت کوی دخپل پلار نه ـ

مسلم رحمه الله وئيلې دی، او روايت کړې دې مونږ ته يحيٰی بن يحيٰی هغه ته ابو خيثمه هغه ته زبيد هغه ته محارب هغه ته ابن بريده او وئيلې دی ګمان کوم چه هغوئ روايت کړې دې دخپل پلار نه ،او شك واقع شولو ابو خثمه ته هغوئ روايت کړې دې دنبی کريم ﷺ نه، او وئيلې دی روايت کړې دې مونږ ته ابوبکر هغه ته قبيصه هغه ته سفيان هغه ته علقمه هغه ته سليمان هغه ته دهغه پلار او هغوئ دنبی کريم ﷺ نه۔

او ونیلے دی روایت کړے دے مونږ ته ابن ابی عمر او عبدالرحمن بن حمید ، دغه ټولو ته روایت کړے دے عبدالرزاق هغوئ دمعمرنه هغوئ دعطاء نه ، هغوئ دعبدالله بن بریده نه هغوئ دخپل پلار بریده رضی الله عنه نه ، او هغوئ دنبی کریم ﷺ نه ټولو دابی سنان په شان روایت کړے دے (یعنی کوم چه پورته تیر شو)

(۲۲۶۱) عن عبد الله بن یزید عن ابیه عن النبی ﷺ کلهم بمعنیٰ حدیث ابی سنان : [ترمذی : ۱۰۵۴، ۱۵۱۰، ۱۸۶۹، نسائی : ۵۶۹۴، ابن ماجه : ۳۴۰۵]

په دے سند سره هم دَ ابی سنان دَ روایت په مثل باندء مروی دے ۔

باب ترک الصلوة علی القاتل نفسه :

باب : په خودکشی کوونکے باندے د جنزے د مونځ ممانعت :

(۲۲۶۲) عَنْ جَابِرَ ابْنِ سَمُرَةَ رَضِیَ عَنْهُ قَالَ اُتِیَ النَّبِیُّ صَلَّے الله عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم بِرَجُلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ فَلَمْ یُصَلِّی عَلَیْهِ .[نسائی : ۱۹۶۳]

ترجمة : جابر بن سمره رضی الله تعالی عنه وئیلے دی، چه دنبی کریم ﷺ راؤړلے شو. چه هغه خپل ځان په یولنډ تیر سره وژلے وو نو حضرت محمد ﷺ په هغه بانډِ (دجنازے)مونځ اونه کړو.

فائده : ددے حدیث نه دلیل نیولے دے هغه خلقو چه هغه په فاسق بانډِ دجنازے مونځ لره منع کوی، او په هغه بنده بانډِ چه هغه خپل ځان لره دخپله لاسه وژلے وی، چنانچه دغه مذهب دے دعمربن عبدالعزیز رحمه الله او داوزاعی رحمه الله ۔

او دحسن رحمه الله اود نخعی او دقتاده رضی الله عنه او امام مالک رحمه الله او دامام ابو حنیفه رحمه الله او دامام شافعی رحمه الله او دجماهیرعلماؤ مذهب دے چه په هغه بانډِ مونځ کوی ۔

او ددے حدیث جواب ئے داورکړے دے، چه حضرت نبی کریم ﷺ پرے په خپله

مونځ دجنازے نه دے کړے ددے دپاره چه خلق اوبريږی او دَ دے قسم خراب حرکت کولو نه راواوړی۔ او نورو صحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم پرے مونځ لره لوستلے دے، او داداسے خبره ده لکه څنګه چه حضور نبی کریم ﷺ په قرضداری بانډِ دَ جنازے مونځ نه کولو، او نورصحابه کرام رضی الله عنهم ئے په، قرضداری بانډِ دجنازے دمانځه نه نه منع کول ددے دپاره چه خلق دقرض نه اوبريږی، او : هغے داداکولو او ورکولو په صحیح طریقه سره خیال اوساتی

قاضی عیاض رحمة الله علیه وئیلے دی، چه دتمامو مسلمانانو مذهب دے، چه په هر مسلمان بانډِ دجنازے مونځ ادا کوی، اګر که هغه په حد بانډِ وژلے شوے وی، یا هغه لره رجم کړے وی یَا چَا چه خپل ځان لره دخپله لاسه وژلے وی، یا چه دزنانه پیدا شوے وی، غرض دا چه په تولو بانډِ، او دامام مالك رحمه الله وغیره قول دے، چه کوم امام وی هغه دداقسم بنده دجنازے نه پرهیز کوی ددے دپاره چه فاسقان او یريږی او دهغوئ دپاره رټنه او تنبیهه وی۔ دَ الله تعالیٰ په فضل او کرم سره دویم جلد سر ته اورسیدو دَ دریم جلد آغاز به دَ کتاب الزکات نه وی۔

تـم بالخیر والحمد لله شکرا کثیرا

مترجم: مولوی حضرت علی ابن حاجی هادی

☆☆☆☆☆☆☆